CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS

ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE

VINDOBONENSIS

VOL. XII.

S. AVRELI AVGVSTINI OPERVM SECTIONIS III PARS I.

S. AVGVSTINI LIBER QVI APPELLATVR SPECVLVM
ET LIBER DE DIVINIS SCRIPTVRIS SIVE SPECVLVM
QVOD FERTVR S. AVGVSTINI
EX RECENSIONE FRANCISCI WEIHRICH.

VINDOBONAE
APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE
MDCCCLXXXVII.

S. AVRELI AVGVSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

LIBER QVI APPELLATVR SPECVLVM

ET

LIBER DE DIVINIS SCRIPTVRIS SIVE SPECVLVM

QVOD FERTVR S. AVGVSTINI.

RECENSVIT

ET COMMENTARIO CRITICO INSTRVXIT

FRANCISCVS WEIHRICH.

VINDOBONAE

APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE

MDCCCLXXXVII.

PRAEFATIO

IN S. AVGVSTINI LIBRVM QVI APPELLATVR SPECVLVM.

I.

Ante hoc triennium cum de S. Augustini libro, quem Speculum appellari uoluit, et de altero illo, cui iniuria hoc nomen inscriptum est, disputare instituerem[1], multae et magnae quaestiones, quae in hac re iam tum absolui uel proponi nequibant, fore sperabam, ut editione demum in publicum emissa melius expedirentur. quare ueniam peto, ne temeritatis a prudentibus arguar, quod iam hanc librorum illorum instituere conatus sim recensionem. quam nisi a multis tantopere optata ac paene flagitata esset, ante nonum annum in lucem non fui editurus.

Ac iam ad Speculi codices enarrandos et uerba instaurandi rationes exponendas accedam.

Codices igitur, quibus S. Augustini Speculum traditum est, neque multi sunt neque antiquitate insignes. quorum qui principem locum obtinet codex Monacensis lat. 14513 (olim bibliothecae S. Emerami Ratisbonensis F 16) membranaceus in 4° long. 0,22 *m*, lat. 0,14 *m* saeculo VIIII exaratus undeuiginti quaternionibus 147 foliis constat. singuli quaterniones numero in calce ultimae cuiusque paginae apposito numerantur, paginae singulae plerumque uicenis ternis lineis implentur. liber omissa inscriptione fol. 1ᵛ sic incipit *Quis ignorat scripturis* *M*

[1] Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. CIII., 1883, p. 33.

scis, finitur fol. 147r his uerbis *Expl beati Agustini epi liber cuius nom Speculum appellauit. Do gra cias amen.* non ab uno librario codex scriptus est, de tribus autem uel quattuor librariis. qui in scribendo se exceperunt. certi quidquam definire nihil interest. alteram quidem manum et compendiorum generibus et scripturae mendis a priore differentem inde a fasciculo XIIII fol. 103r (*uos haec* . . . 210, 8) incipere facile diiudicatur. quae res etiam inde cognoscitur, quod ante nouum fasciculum librarius litteris maxime distentis ultimas paginas implere studet. quod idem factum est sub finem quaternionis XVII ubi fol. 129v (. . . *opus bonum paratum* 252, 9) lineis extenta scriptura quattuordecim scriptis reliqua paginae pars uacua est. inter fol. 121 et 122 tot uerba desunt quot duobus foliis comprehenduntur. sed fol. 127 et 128 in fasciculo XVII supplentur.

Correctus est liber non solum a prima quaque manu quae omissa uocabula uel litteras supra lineam addit, sed etiam a correctoribus et primae manui et inter se aetate fere aequalibus. quorum is qui uerba psalmorum et euangeliorum emendat nigro atramenti colore et scriptura distinguitur. quem cum prioris correctoris additamenta corrigere uiderem, signo M^3 notaui. emendantur autem aperta primi librarii menda. litterae permutatae restituuntur, compendia plene scribuntur, litterae abundanter positae delentur. quo munere correctores plerumque ita funguntur, ut Vulgatae lectiones sequantur. M^3 autem lacunas aliasque res uel ad intellegendum difficiliores uel sensu grauiores obseruauit et legentium animos signis quae sunt z, nт, dee, in margine appositis ad eas aduertere studuit.

Iam huius codicis quae sit indoles ac condicio paucis uerbis exponam. ac primum quidem uocales quae sunt *e* et *i* saepissime confunduntur, ut scripta legantur *putrido*, *racimos*, *aduliscens*, *contumilia*, *pertimiscat*, *rexati*, *sterelis*, *possedeas*, *dilegitis*, *detenuit*, *tradedit*, *inueneet*, *morear*, quo in genere frequentissima est syllabarum praefixarum *de* et *dis* mutatio uelut in *dispicio*, *discendo*, *disperatio*, *disponsata*, *distituimur*,

difficientes, deiudico, demitto, deripio, defertur, deinde uocales *o* et *u*: *furtuna, emulumentum, prumta, cognuscenda, furur, conflaturium, peccatur, tempos, cordibos, motuam, costodiunt, custudia, diabulus*, similiter nonnumquam *a* et *e*: *seperat, operem, lauauerit* (pro *leu-*), *a* et *i*: *griciam* (*grat-*), *a* et *u*: *mandabitur, facientiam* (*-um*), *extollentium* (*-am*), *exultans, exaltaui* (148, 9. 77, 19), *e* et *u*: *ut, melior* (*mulier*), *rectorem, uxorum*, *i* et *u*: *fugura, rebis, -is* et *-us*. in consonantium genere saepissime permutari uidemus *b* et *u*: *cadaber*, *c* et *qu*: *quoequalis, coram* (*quorum*), *inico* (*-iquo*), *c* et *t*, praesertim *ci* et *ti*: *gracias, distite*, *d* et *di*: *homicidum, custodet*, *di* et *zi*: *topadium*, *i* et *iz*: *agoniare, angarizare*, *d* et *t*: *illut, istut, aliut, aliquit, Dauit, inquid, reliquid, ad, adque, capud* (promiscue usurpantur *aput, set* et *apud, sed*). *b* pro *p* ponitur in *obtimum, obtanda, scribtum, parabsidis*, *g* pro *i* et *gi*: *magestatis, litigosum*, *s* pro *ps*: *salterium, sallam* (38, 20), contra *ipse psaluatur* (*saluator*), *consumserunt*, sed *condempnant*. tum *t* pro *st*: *miniterium*, *r* pro *l*: *creri*. *n* contra usum exhibetur uel neglegitur: *ageli, relinquerunt*. denique *m* finalis perperam additur uel omittitur et cum *s* finali confunditur.

Ita fit ut uerborum ac nominum formae maxime deprauatae uideantur. ac primum quidem coniugationes, tempora, modi, genera uerborum eiusmodi formis exprimuntur qualia sunt praesentia *habit, decit, moliet*, imperatiui *uidi, tribui, custode, frondite, silite, uidite, uouite, canete, conburete, confidete, uiuete*, coniunctiui praesertim in enuntiatis finalibus et adhortatiuis *claudet, negleges, adponetis, subuertet* (130, 18 M P[1] C S), *clamat, saturamini, seminas, conseruant, obseruatis, eradicatis* (?), futura *irascitur, diligit, ducimini, uident, uenit, commisceris* (12, 13), *eradicatis* (13, 14), *dicunt, comeduntur, obruunt, reputauit*, ita ut interdum indicatiuus praesentis uel futuri in coniunctiui, indicatiuus praesentis in futuri locum substitui uideatur, tum perfecta *nudabit, praecipit, acciperis*, infinitiui *occurrire, mentire, furare, imitare, pollicere*, inf. pass. *leuare, inuenire* (recte autem scribitur *operare* 106, 27 et fortasse *dare* 130, 4). sed latius grassatur haec uulgarium formarum

receptio, ut talia occurrant: *benedicebunt* 96, 4. *audebit* (pro *audiet*) 136, 6. sim. in declinationibus promiscue usurpantur terminationes *-is* et *-es*, *-os* et *-us*, *-e* et *-i* et *-em*, *-o* et *-u* et *-um* (*iudiciom* 71, 2), *-es* et *-is* et *-ibus*. saepissime autem accusatiuum pro ablatiuo et nominatiuo uel etiam datiuo (*frange esurientem panem* 93, 17) positum legimus. sunt autem nominatiui sing. *uiles, fines, mercis, seruos tuos, septimos annos, impios, tristitiam* (145, 10), genet. *sapientes, simplices, fratres*, nom. pl. *uecordis, patris, diuitis, similis, cogitationis, reperte* (*-i*), acc. pl. *increpationis, egenus*, acc. sg. *uerbo, nomen pessimo, terra* (89, 17), *scientia* (114, 2), dat. *principe, nomine, idolum* (12, 11), *dorsum* (67, 20), *stultum* (67, 20), ablat. *omne, forte, iniquitatem* (82, 14), *oculum* (54, 22), *multa labore, sino.* quare in praepositionum usu inueniuntur qualia sunt: *a dominum, a gentem, cum obsecrationes, de caritatem, de Hiesum, ex calumniam, in mandata adsiduus esto, constituite in portam,* (*eram*) *in carcerem, in sanguinibus et in iniquitatem, in foueam et in laqueo.*

Praeterea memoratu digna sunt haec. nonnumquam *ae*, quae in *faenus, caerimonia* formis recte scribitur, pro *e* ponitur: *extaendas, sapiaentia, diae, melioraem, prouocarae,* contra saepissime *e* inuenitur in *adhereo, adhesi, letantur, leserit, cecus.* peculiaria sunt *i* pro *oe* (*fide*), *o* pro *e* (*ostendere* pro *extendere*), *u* pro *au* (*cluso*), *au* pro *o* (*audiui*). postremo *i* fere ubique pro *y*, saepissime pro Graeca η ponitur (*peripsima, zelotis, Iohannis*, sed *Esaias* et *Aesaias*).

Consonantes saepe male geminantur, in primis *l, m, s*, geminandae non raro simplices scribuntur: *camellum, uellis, commedas, desserit, possuit, falax, promisa, redam, aceptabiles, apellantur, amonemus, oprimet, difert, eclesia*, sed recte *oportunus* semper, *repperiet, rennuerunt* (61, 13. 100, 9). uocalium geminatio neglegitur in *derat, manum* (*-uum*), contra *hii* est pro *hi*, *peduum* pro *pedum.* aspiratio falso additur uel omittitur: *habiciet, habundat, heregitis, hoboedientia, hodit, esitauerit, ostibus, orror, proibita, contraes.* interdum *ch* (etiam ante *i* et *e*) ponitur pro *c*: *sacchi, Machedonia, schoriam, uchariter*

(*acriter* 133, 16), uel *c* pro *ch*: *caracterem, moecatur, pulcra*, similia sunt *scorphionem, tymphanum, Soponiae.*

Ad pronuntiationem uel litterarum etiam ligaturam pertinere uidetur quod *t* et *ct*, *nt* et *nct* permutantur: *note, uindicto* (*nocte, uendito* sed *detratto* 68, 14), *recte* 70, 17; *succinti, cuntis, hyacinctus, et* et *e* confunduntur: *uadet, enarrabunt* (*et n.*), *at* pro *t* scribitur: *odiat, letiacia* (*laetitia*). *ent* pro *eant*: *habent*, *s* pro *r*: *morosum* (*murorum*).

Vocabula saepe inepte diremta uel coniuncta sunt ut: *cor deprae cepta, costo dilegem, adnuncia aciones, sepere petantur*, et in fine lineae: *cit|hara, praete|ribis.*

Compendia recepta sunt ut *scia* (*scientia*), *patia* (*paenitentia*), *uo* (*uero*), siglae autem a librariis neglectae: *aufetur, heditatem, dilege* (*diligere*), *erra* (*errare*). singulae syllabae interdum omissae sunt *susti⟨ne⟩bimus, ti⟨me⟩bit, do⟨ce⟩bo, prae⟨cep⟩ta, fraud⟨ul⟩enter, st⟨ult⟩us, diu⟨in⟩itus, ⟨in⟩famis, ⟨le⟩gem, bea⟨ti⟩, adteri⟨ti⟩s, ⟨a⟩gunt, ⟨e⟩quus, ⟨e⟩gressus.* quo in genere peculiaria sunt *⟨e⟩sto, ⟨e⟩stote, ⟨ae⟩stimatione, storiale igitur* (*historia legitur*). contra *estitote* (*scitote*), *estientes* (*scientes*), *expurcitiam, expectaculum* (*sp-*), [*in*]*scius.* litterae finales saepius omittuntur: *qui⟨d⟩, qui⟨a⟩, dilecti⟨o⟩*: *a⟨d⟩ dominum, a⟨d⟩ mandata, a⟨d⟩ testimonia*, quibus contraria sunt *a*[*d*] *dextris, a*[*d*] *sinistris* (52, 18, 19). syllabae etiam abundanter ponuntur *adten*[*di*]*te* 29, 5. *desider*[*ant*]*ium* 58, 13. *responde*[*re*]*tur* 5, 8. uocabula monosyllaba et disyllaba plurima interciderunt uelut *et, in, de* (76, 21 MCR, Amiat.), *a, ab, non, si, ego, uos, me, mei, meos, tibi, tuum, eum, ea, ei, suum, sui, qui, dei, deo.* consonantes praepositionum cum nominibus aut uerbis compositarum plerumque non adsimiles factae sunt, ut scripta legantur: *subplicia, subponamus, obprimit, adtendite, adfligitur, adrogantia, inpietas*, a quo usu nonnullae formae recedunt: *attinet* (199, 22), *ammirabitur, immolare*, saepissime autem praepositionis consonans euanuit *amonemus, oprimet.*

Codicem ipse contuli. nonnullos locos Guil. Meyer a me rogatus liberalissime et religiosissime inspexit, cui uiro doctissimo quam maximas gratias ago.

C Aetate proxime accedit codex Carnutensis 33 saeculi VIIII. membranaceus long. 0,29 *m*, lat. 0,21 *m*. qui foliis 102. fasciculis 13 constat. in principio folium membranaceum desectum est. quaterniones litteris insigniti sunt in margine inferiore modo primae modo ultimae cuiusque paginae uelut 7^v a, 8^r b, 16^r c, 24^r d, et sic deinceps 47^v, 55^v, 63^v, 72^r, 80^r, 88^r m. quinto, nono, tertio decimo litterae desunt. inscriptio litteris uncialibus rubris exarata est: *Speculum sci Agustini*, similiter subscriptum est: *Explicit beati Agustini epi lib cuius nom Speculum appellauit Deo gratias Amen.* codicem ex eodem fonte quo M fluxisse lacunarum et mendorum communione euincitur. sed quamuis melius diligentiusque scriptus sit, peculiari tamen mendositate propriisque interpolationibus ab illo differre eum apparet. compendia male scripta, uocabula saepius transposita (72, 14. 104, 3. 122, 28. 124, 7) ad scribarum oscitantiam referenda sunt, alia menda qualia sunt *scluptam scluptile*, *auferam* pro *offeram* a pronuntiandi ratione repetenda. praeter ea, quae librarius ipse leni manu pauca emendauit, correcturas codex perpessus est duas, quibus litterae permutatae uel omissae restituuntur, abundanter scriptae puncto supposito uel lineola perducta delentur, uocabula uel sententiae omissae supplentur. huius codicis lectionibus Benedictini usi sunt et scripta collatio adseruatur in bibliotheca nationali Parisiensi. codicem ipse contuli intercedente academia Vindobonam missum a. 1884.

S Saeculo decimo scriptus est codex Sangallensis 137 membranaceus formae quadratae paginarum 458. Speculum continet paginis 8—302 fasciculis septemdecim. p. 5 nihil legitur nisi a recenti manu scripta uerba *Flores siue Speculum sci Aug'*. p. 8 Speculum incipit litteris uncialibus inscriptum: *In nomine scae trinitatis. incipit liber sci Augustini episcopi. qui dicitur Speculum. ex omnib, diuinae auctoritatis uoluminibus defloratus.* p. 9 *Quis ignorat . .* finitur litteris rubris uncialibus *Explicit beati Augustini epi* p. 302 || *liber cuius nomen appellauit* | *Speculum.* paginae

303 et 304 uacuae sunt. p. 305: *Incipit Expositio sci Augustini quarundam propositionum ex epistola apostoli Pauli ad Romanos.* p. 360 *Incipit eiusdem sci Augustini expositio in epistolam ad Galatas.*

Librarii plures in scribendo se exceperunt iidemque modo nigro modo fusco atramento utuntur. fasciculus III et VII fusco colore exaratus est, IV, V, VI nigro, inde a nono fasciculi singuli litteris maioribus aut minoribus, atramento nigro aut fusco uel paene flauo, scriptura nitidiore aut peiore inter se discrepant. mendis illis notissimis e litterarum quarundam confusione natis codex S haud immunis est. in permutatis uocalibus *e* et *i*, *o* et *u* saepius *e* et *o* quam *i* et *u* occurrunt. uocabula saepissime inuerso ordine ponuntur (60. 14. 70, 20. 73, 7. 77, 5 al.), signa transpositionis nonnumquam adduntur (72, 9. 77. 10. 86, 3 al.).

Ceteris libris. a quibus et condicione et auctoritate discedit, codex S capitum numeris in margine rubro colore depictis praestat. numeri autem siue errore rubricatoris siue quod ueri similius est mendo uetustioris codicis nec satis recte scripti nec integri omnes traditi, sed ita positi sunt, ut tabula infra apposita demonstratur.

I.	*De libro Legis . .*	*XIIII.*	*de libro Ambacuc.*
II.	*de Leuitico.*	*XV.*	*de libro Sophoniae.*
III.	*de Numeris.*	*XVI.*	*de libro Zachariae.*
IIII.	*de Deuteronomio.*	*XVII.*	*de libro Malachiae.*
V.	*de libro Hiesu Naue.*	*XVIII.*	*de libro Esaiae.*
	de Psalmis.	*XVIIII.*	*de libro Hieremiae.*
	de Prouerbiis.	*XX.*	*de libro Ezechielis.*
VIII.	*de Ecclesiaste.*	*XXI.*	*de Sapientia.*
	de Cantico.	*XXII.*	*de Ecclesiastico.*
	de libro Iob	*XXIII.*	*de libro Tobiae.*
	(huc usque omnia minio).		*de eu. sec. Math.*
	de Oseae	*XXV.*	*. . Pater noster . .*
	(atramento scriptum, quae sequuntur minio).	*XXV.*	*sec. Marc.*
			sec. Lucam.
	de libro Iohel.	*XXVII.*	*sec. Iohannem.*
	de libro Amos.		*de libro actuum Apostolorum.*
	de libro Michae.		

itaque praeter capita VI et VII numeris carent sequentia inde a nono quod est de Cantico. sequitur numerus XIIII capiti de libro Ambacuc appositus, ubi exspectes XV. quod mendum unde natum sit facile dispicitur. nam cum inscriptio capitis de libro Oseae atramento scripta sit, ceteri tituli minio idque iam in codice uetustiore factum esse uideatur, rubricator neglecta illa inscriptione numerum quem huic capiti addere debebat omisisse putandus est. pergit autem numeros deinceps recto ordine ponere usque ad XXIII (uel potius XXIIII) de libro Tobiae. sequentis capitis quod est de euangelio sec. Matth. numerus deest, sed pag. 166 eo loco quo oratio dominica incipit (158, 23) additum in margine legitur XXV, qui numerus idem sequitur in principio capitis de euang. sec. Marcum. postremo legitur XXVII de eu. s. Iohannem. in ceteris paragraphis numeri desunt omnes. quam rationem cum non ab huius codicis librariis inuentam esse appareat, sed ex codice archetypo profecta esse uideatur, ita secutus sum, ut capitum numeros restituerem omnes unum et quinquaginta.

Ipse contuli. locos quosdam Idtensohn litteris a me rogatus qua est benignitate ac liberalitate denuo inspexit.

P Eodem fere saeculo uel etiam paulo post[1]) codex Palatinus 198, nunc Vaticanus, membranaceus in 4° foliorum 93 scriptus est. quaterniones 12, quibus liber constat, numeris a manu prima insigniti sunt. paginae singulae lineas trecenas binas habent. totum librum scriptura non sibi constanti unus librarius exarauit. fol. 1r manu prima litteris uncialibus scripta leguntur:

/// Redde ////////////////// lector care memento,
alterius domini ius quia nolo pati.
Liber sci Augustini
qui appellatur
Speculum.

[1]) Reifferscheid, Bibliotheca Patrum Latinorum Italica I 243.

Correxerunt praeter manum primam complures aliae eiusdem fere saeculi undecimi, quas cum neque a prima manu neque inter se facile distinguantur, quamquam longe diuersa auctoritate sunt, una nota P^2 indicaui. frequentissimum mendorum genus est e siglarum confusione natum ut permutata *post per, quod quia quoniam*, al. quorum pauca in adnotationem recepi, plurima silentio praeterii.

Librum u. d. Schwartz meum in usum Romae contulit.

Recentissimus omnium codex Regius Parisinus lat. *R*
2473 membranaceus saec. XIII long. 0,27 *m.* lat. 0,18 *m.* foliorum 166 miscellaneus post uaria Lanfranci, Guimundi, Pascasii, aliorum scripta Speculum S. Augustini continet a folio 100rb usque ad fol. 166. paginae binis columnis diuisae linearum sunt quadragenarum uel (inde a fol. 82) trecenarum septenarum. *Incipit liber sc̃i Augustini qui appellatur Speculum. Quis ignorat.* Subscriptio est: *Explicit liber sancti Augustini ẽpi qui appellatur Speculum. Script' p manū frīs Thome Zernemouth ordinis fratrū carmelitarum bē marie.* infra addita sunt haec: *Precedentia uolumina dedit huic librarie reuerendus mgr̃. nr̃ frater Laurentius Burelli de dmione Paris. Theologus doctor Prouincialis Narbone sanci ordinis beatissime matris dei de monte Carmeli. eo tempore quo angliam et cōuctū parisiensē uicarius ipse uisitauit. Teste suo chirographo h' apposito. Anno Dñi milleº. IIII nonagesimo quarto pridie Kalendas nouembres. L. Burelli.*

Etiam huius libri et tertii alicuius manu scripta collatio adseruatur in bibliotheca maxima Parisiensi. sign. 11652. codicem anno 1883 contuli Vindobonae quo eum rogante academia Leopoldus Delisle summa liberalitate transmisit, anno superiore Parisiis iterum inspexi.

Praeter eos quos modo enumeraui libros manu scriptos pauci eiusdem familiae ad hanc aetatem peruenerunt, uelut duo Monacenses, quos cum ipse contulissem nec fere quidquam profecturos ad emendanda Speculi uerba intellexissem, e su-

pellectile critica reiciendos existimaui. sunt autem primus codex Monacensis lat. 10047 in 4° saec. XII uel XIII, olim Palatinus 47 ex bibliotheca Mannheimiensi, foliorum 124, fasciculorum 16. „*Iste liber fuit domus Montisriui cart. ordinis Mass. dioc.*“ inscriptio est haec: fol. 1^{r} *Incip̄ plog’ sc̄i Augustini ep̄i in librum qui appellatur Speculum. Quis ignorat.* fol. 124^{r} *Explic̄ lib̄ sc̄i Augustini ep̄i qui dicitur Speculum.* alter est codex Monacensis 23603 membranaceus in 4° saec. XII (ZZ. 603 ex Ranzhofen). fol. 1^{r} *Liber Augustini ep̄i cuius nomen Speculum ecclesie appel.* fol. 98^{r} *Explicit lib’ Beati Augustini ep̄i cuius nomen appellatū Speculum. Amen.* | *Hec tria fecerunt opus et modo praemia quaerunt* | *Libri finiti: Penna, color, digiti.*

De codice Gemblacensi, cuius adiumento Theologi Louanienses Speculi recognitionem parabant, non comperi ubi nunc adseruetur, nec uiro clarissimo Goldbachero anno 1883 Belgarum ac Batauorum bibliothecas perlustranti, cum a me rogatus benignitate grato mihi animo recolenda librum quaereret, contigit, ut uestigia eius detegeret. neque uero magna de hoc codice sperare licebat. nam ex collatione quam Louanienses editioni suae in appendice adiecerunt, facile cognoscitur librum illum magna interpolatione deprauatum fuisse.

a Haud melioribus fontibus usi sunt quicumque hoc S. Augustini opusculum ediderunt. ac prima quidem Speculi editio in principe operum omnium recensione continetur in lucem edita Basileae anno 1506 a Iohanne Amerbachio qui ad congerendam ex bibliothecis Italiae Galliae Germaniae materiam opera usus erat Augustini Dodonis Frisii Basileae ad S. Leonardum canonici. in parando autem textu Basileenses codicibus ex Vulgata interpolatis usi in supplendis lacunis aliisque difficultatibus remouendis ipsi ad Vulgatam recurrisse uidentur, quam cum Speculi testimoniis collatam esse etiam inde colligitur, quod uersuum numeros codicibus optime

traditos, sed ab usitato uersuum numerandorum modo discrepantes maximam partem in textum recipere noluerunt remque difficilem incerta uoce *post aliquot* (uel *aliquos*) *uersus* reposita in dubio reliquerunt.

Qua editione tamquam fundamento nisi sunt qui postea in Speculum nouis curis incubuerunt. quorum primus Desiderius Erasmus Speculum recognouit in editionis operum omnium tertio tomo qui Basileae apud Iohannem Frobenium a. 1528 prodiit (p. 644—736). is cum primus ad S. Augustini opera instauranda sanioris doctrinae rationes excogitauerit, primus etiam quo erat ingenii acumine de Speculi auctore dubitauit summaque in textu struendo ingressus est cautione. nam quae prima editione e codicibus excussae erant lectiones difficiliores retinuit: *nudabit* 15, 18 — *praecepit* 22, 20 — *alio* 26, 7 — *surripiat* 21, 25 — *recordabuntur* 38, 11 — *exaltauit* 48, 7 — *exultationes* 48, 8 — *deducet* 52, 11 — *rectorum* 56, 1 — *peccata* 58, 5 — *in ruina* 61, 6 — *multa* 83, 7 — *erit* 87, 1 — *habitauit* 91, 16 — *Effraim* 99, 6 — *praedicatum* 111, 5 — *nati* 118, 23 — *alio* 141, 24 — *qui iudicas* 201, 22 — *fidem quam habes* 207, 19 — *ea contra* 222, 5 —. uerum etiam nouam lectionem proposuit: 14, 24 *matrique qui maledixerit* — 18, 15 *facias* — 30, 9 *despicit oculus eius improbos* — 123, 25 *comparatio* — 128, 12 *dei est. Non despicere* — 133, 22 *uercaris* — 149, 13 *uindex* — 268, 21 *negabunt* —, ingenii inuenta recepit: 10, 10 *a uero deo deuies* — 10, 15 *insontem et iniustum* — 55, 6 *peccatum*] *mendacium* — 254, 21 *mandatis*] *mendaciis* — 32, 4 *leones*] *diuites* — 49, 15 *sed et* — 279, 18 *suademus*] *dedimus* —, ueram lectionem restituit: 42, 3 *omni consummationi* — 48, 25 *colligemus* — 141, 19 *indulcabit.*

Memoratu digna argumenta sunt quae singulis paragraphis (usque ad XX de libro Hieremiae 93, 1) addidit. sunt autem haec: *Ex libro Exodi. de mandatis legis. Ex Leuitico. praecepta uiuendi. Ex libro Numerorum. de successione hereditaria. Ex Deuteronomio. de uno solo Deo colendo fugiendis-*

que idolis et de iudiciis. Ex Iosue. de uno Deo adorando. Ex Psalmis. quomodo uiuendum. Ex Prouerbiis ad filium Salomon de obseruandis patris praeceptis quaeque sint ea. Ex Ecclesiaste. quantum sapientia ceteris rebus praestet et quaedam uiuendi praecepta. Ex Canticis. allegoricus Christi et ecclesiae amor. Ex Iob. de caritate et patientia. Ex Osee. quomodo terra innumeris inquinata peccatis. Ex Ioele. adhortationes ad poenitentiam. Ex Michaea. hominum improbitas notatur. Ex Abacuc. contra idololatras. Ex Sophonia. minatur peccatoribus diem iudicii ut resipiscant. Ex Zacharia. ad iustitiam uocantur peccatores. Ex Malachia. de uno Deo colendo et amando proximo. Ex Esaia. comminatur et increpat impios. Ex Hieremia. adhortantur peccatores ad poenitentiam taxanturque falsi prophetae. Ex Ezechiele. deficit.

Ad codicis Gemblacensis fidem Theologi Louanienses Speculum recognouerunt in tertio tomo editionis a. 1577 Antuerpiae ex officina Christophori Plantini undecim tomis emissae. qua editione Louanienses etsi uix quisquam infitiari poterit non nihil ad uerba restituenda contulisse, tamen dolendum est quod e fonte tam turbato hauserint, ut saepius genuina uerba deprauarent. 9, 28 *urgebis* — 13, 14 *radetis* — 17, 18 add. *uel auium . . . in terra* — 21, 17 *subrepat* — 22, 20 *praecepi* — 23, 4 *ex decreto* — 26, 7 *alieno* — 31, 1 *iustitiam*] *misericordiam* — 32, 17 *uoluta* — 33, 8 *dominum*] *in deo* — 36, 17 *apparebunt* — 52, 11 *deludet* — 54, 13 *da sapienti occasionem* — 56, 1 *rectorum*] *iustorum* — 63, 17 *tribuentis* — 65, 25 *in conuiuiis peccatorum* — 83, 7 *muta* — 98, 10 *bene direxeritis* — 100, 20 *placent* — 108, 17 *pollutum et mundum* — 111, 5 *praedictum* — 115, 11 *ista*] *iusta* — 118, 23 *natio* — 126, 5 add. *et curua illos a pueritia illorum* — 127, 6 *de mortuo*] add. *inimico tuo* — 133, 2 *illis*] add. *retributionem* — 141, 24 *alii* — 178, 18 *iactaret*] add. *aes* — 201, 22 *quae iudicas* — 210, 16 add. *Satanae* — 222, 5 *e contrario* — 222, 23 *humiliamur sed non confundimur* — 229, 21 *pax patientia* — 237, 26 *laus disciplinae*

238, 22 *in Phil.* — 257, 19 *spei*] *fidei* — 275, 18 *thesaurizastis*] add. *uobis iram.*

Iterata est Louaniensium recognitio peculiari editione quae saeculo post hoc titulo prodiit *Diui Augustini episcopi Hipponensis Speculum . . . Romae ex typographia Iosephi Vannaccii 1679* in 8°. praefatus est tacito nomine Ios. Mar. Thomasius qui Louanienses secutum se dicit interpunctionibus interdum ad Latini Graecique sententias uariatis.

Qui postremi una cum reliquis operibus Speculum recensebant monachi S. Benedicti e congregatione S. Mauri in tomi tertii parte prima quae edita est Parisiis apud Franciscum Muguet anno 1680 duorum codicum Carnutensis et Regii Parisiensis auctoritate nisi sunt, quorum ope, etsi lectiones non ubique recte afferunt (128, 2 *ne despicias* R; 145, 16 *diripietur* R; 127, 6 *de mortuo inimico tuo* CR; 92, 24 *inminentes* C; 114, 17 *animarum* C, *aĩar ſcãr* R), plurimas priorum editionum corruptelas sanabant, sed melioribus fontibus destituti suisque nec satis confisi nec bene usi non solum multa menda intacta relinquebant, uerum etiam codicibus suis inducti nonnullos locos ex Vulgata ipsi interpolabant. 42, 3 *omnis consummationis* — 55, 9 *morientur* — 63, 10 *diues torquens* — 89, 8 add. *scribentes iniustitiam* — al.

Alias editiones praeter Maurinam a Migne repetitam ad manus non habui.

II.

Qua uia ad emendanda Speculi uerba ingredi deberem, e maioris rei inuestigatione sero didici. etenim cum Speculum illud, quale ad hanc aetatem peruenit, ita comparatum sit, ut testimonia scripturae sacrae non ex uetustiore ea interpretatione, quam S. Augustinus in ceteris operibus suis solam sequi solebat, excerpta, sed ex S. Hieronymi, quam ne probasse quidem Augustinum constat, sumpta sint, quaeritur utrum S. Augustinus hunc librum confecerit necne, uel potius num liber, qualis codicibus traditur, talis e S. Augustini manibus profectus sit.

Constat autem inter omnes S. Augustinum cum praestantissimum ingenium ad rerum diuinarum scientiam per maximum uitae tempus contulisset, quaestiones tam multas tamque uarias exposuisset, plurimos aduersariorum errores refutasset, sub uitae finem editis iam retractationum siue de recensione operum suorum libris praecepta uiuendi ex libris diuinis collecta in unum corpus conscripsisse et huic operi Speculum nomen dare uoluisse, tamquam diuini numinis iam interpres esse quam a se excogitata atque inuenta docere mallet. quem librum etsi incohatum reliquit, id quod ex Possidii[1]) uerbis luculenter apparet et ex praefatione tralaticia colligitur, sexto saeculo in legentium manibus fuisse testatur Cassiodorius[2]), qui magna cum intentione legendum esse dicit. ac iam praefationem eius libri, qui nobis est traditus, cum Eugippius[3])

[1]) *Imperfecta quaedam etiam operum suorum praeuentus morte dereliquit. quique prodesse omnibus uolens* . . . Possidius de uita S. Aug. c. 28.

[2]) Cassiod. de instit. diu. scr. c. 16.

[3]) Eugippii Exc. rec. Knoell c. 322. pag. 1021.

maximam partem a capite excerpserit, non possumus S. Augustino non uindicare. neque quicquam obstat, id quod huic rei consentaneum est, quominus singulorum capitum praefationes uel epilogos uera et genuina S. Augustini uerba continere censeamus.

Accedit quod auctor huius libri in uerbis, quae explicandi causa singulis paragraphis addidit, nonnulla dicit, quae mirum in modum congruunt cum eis, quae S. Augustinus aut in prioribus scriptis suis aut paulo ante in retractationum libris, quibus operum suorum errores corrigit, de eadem re proposuerat. ac primum quidem 197, 24 tres euangelistas, Matthaeum, Marcum, Lucam ideo plura praecepta uiuendi dedisse dicit auctor, quod eam maxime secuti sint partem, quae actiua dicatur, in Iohannis euangelio, quod contemplatiuam magis tenuerit, cum superemineat ceteris, multo tamen pauciora morum praecepta reperiri. quibus uerbis congruunt ea, quae S. Augustinus de consensu euangelistarum I 5, 8 exponit, cum dicit: *Proinde cum duae uirtutes propositae sint animae humanae, una actiua, altera contemplatiua: — — illa est in praeceptis exercendae uitae huius temporalis, ista in doctrina uitae illius sempiternae. — — ex quo intellegi datur, si diligenter aduertas, tres euangelistas temporalia facta Domini et dicta quae ad informandos mores uitae praesentis maxime ualerent, copiosius persecutos circa illam actiuam uirtutem fuisse uersatos, Iohannem uero facta Domini multo pauciora narrantem, dicta uero eius — — diligentius et uberius conscribentem, in uirtute contemplatiua commendanda suam intentionem praedicationemque tenuisse.* deinde quod in Speculo legitur 113, 5 non apparere quisnam sit auctor eius libri qui Sapientiae dicitur, monendum est haec conuenire cum retractata opinione, ex qua non esse Siracidem huius libri auctorem dixerat (Retract. 2, 4, 2), et quod auctor Speculi 154, 12 ad fidem codicum MPCR libros ueteris testamenti *libros canonicos ueteresque* appellat, mirum in modum respondet eis, quae S. Augustinus de retractanda appellandi consuetudine (doctr. chr. 2, 8, 13) his uerbis affert: *ubi autem dixi: his quadraginta quattuor libris testa-*

menti ueteris terminatur auctoritas, ex consuetudine, qua iam loquitur ecclesia, uetus testamentum appellaui: apostolus autem non uidetur appellare uetus testamentum nisi quod datum est in monte Sina (Gal. 4. 24). Retr. 1. 1.

Quare quamquam non habemus. quod de S. Augustino Speculi auctore dubitemus. in testimoniorum tamen fide non acquiescimus. quam quaestionem cum iam qui pridem huic rei operam nauarunt non sine causa posuissent, non defuerunt qui omnem dubitationem reicerent. celeberrimus quidem uir Latinus Latinius Viterbiensis[1]) contextus Hieronymiani patrocinium suscepit. falsamque inde conclusionem duxit a multis repetitam. ut diceret. ex hoc libro cognosci posse. iam tum Augustino uiuente Hieronymi uersionem non modo uulgatam. sed in manibus paene omnium ubique fuisse. cuius uestigia secuti Benedictini cum argumenta quaedam afferre uellent. quibus hanc opinionem probarent. S. Augustinum interpretatione Hieronymiana ideo usum esse dicebant, quod hanc demum comperisset illa uetustiore esse planiorem. cum hoc nomine eam in postremis libris quaestionum in Heptateuchum ac praesertim in quarto de doctrina christiana libro testimonium ex propheta Amos prolaturus laudasset. uerum enimuero ut taceam de eo. quod Phereponus[2]) haec infringere sciebat, etsi in explicandis singulis locis Augustinum quaecumque interpretatio ad sensum eruendum et exponendum ei uidebatur apta. eam potissimum in explicandi munere adhibuisse et laudasse concedendum est. tamen in conscribendo eo opusculo. quod ad uulgi usum comparauit, alia interpretatione usum esse nego quam usitata illa uetustiore. quam in sermonibus et epistulis ipse laudauerit, in lectionibus ecclesiasticis et canticis publicis populus solam admiserit.

Quae cum ita sint. a Maurinorum opinione recedere et de testimoniorum fide dubitare posse iure nobis uidemur.

---

[1]) Latinii Bibliotheca sacra et profana. Romae 1677. p. 9.

[2]) Appendix Augustiniana. Antuerpiae. 1703.

Ac iam Desiderius Erasmus[1]) hunc librum uix Augustino se fuisse ascripturum fatetur, nisi Possidius nominatim illi attribuisset, nec praefationem censet ab eius stilo abhorrere. postea uero quam Erasmus quae suspicatus est cautius protulit, bene iam Dupinius[2]) rem perspexit pauloque melius tractauit. qui quidem fieri potuisse arbitratus est, ut in testimoniorum genuinorum locum uerba interpretationis postea uulgatae substituerentur. tum Iohannes Phereponus (Leclerc) refutatis Benedictinorum argumentis non abiudicandum hoc opus Augustino, sed citationes scripturae olim esse a monacho quopiam mutatas iudicauit. denique Dupinius adsentientem nactus est Riccardum Simonem[3]), qui cum operum illius censuram ageret, re uera factum esse contendit hominumque doctorum sententiis esse probatum, quod ille fieri potuisse dixerat.

Qua in disputatione omni cum certiora argumenta desiderentur, librum ipsum reuoluamus. atque 49, 10 in epilogo capitis VI scriptum legimus uersum illum in uetustiore interpretatione celeberrimum: *Ab aqua aliena abstine te et de fonte alieno ne biberis* (*ἀπὸ δὲ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίῃς* Prou. 9, 18), quae uerba in S. Hieronymi interpretatione frustra quaeruntur. sequitur, ut quicumque hunc librum confecit eum existimemus non S. Hieronymi uersione usum esse, sed uetustiorem bibliam ex Graeco uersam in manibus habuisse censeamus. Augustinum uero in sua uersione illud testimonium scriptum legisse ex locis, in quibus commemorat et explicat, luculenter apparet. Epist. 108, 1, 1. ib. 2, 6. In I Ioh. tract. 6, 3, 11. (Migne 33, 405. 408. 35, 2027.) cf. suspectum de unitate ecclesiae librum 23, 65 et infra 590, 5. porro ex eodem libro Pro-

---

[1]) Aug. op. III. Bas. 1528. p. 644.

[2]) Nouvelle Bibliothèque des Auteurs Ecclésiastiques, par Mre. L. Ellies Dupin. tome III. Des Auteurs du cinquième siecle. Paris 1689. pag. 686.

[3]) Critique de la Bibliothèque des Auteurs Ecclésiastiques et des Prolegomènes de la Bible, publiez par M. Elies Dupin avec des eclaircissemens ... par feu Mr. Richard Simon. tome I. Paris 1730. p. 143.

uerbiorum Speculi auctor affert: *Paupertas uirum humiliat, manus autem fortium locupletat* (πενία ἄνδρα ταπεινοῖ, χεῖρες δὲ ἀνδρείων πλουτίζουσιν 10, 4), postremo: *Non enim nascuntur filii malignis* (οὐ γὰρ μὴ γένηται ἔκγονα πονηρῷ 24, 20). accedit alius locus, quem Hieronymus etsi haud ignorat, aliis tamen uerbis expressit: 75, 5 *Maiorem hac caritatem* (*caritatem hanc* MPCR) *nemo habet quam ut animam suam ponat pro amicis suis* Ioh. 15, 13. quem uersum similiter laudat Augustinus in I Ioh. tract. 5, 12. 6, 13 bis: *Maiorem hac caritatem nemo habet quam ut animam suam ponat pro amicis suis* (Migne 25, 2018. 2028). Epist. 167, 3, 11: *Maiorem hac caritatem* (*hanc caritatem* Eugippii codices DMP[1]V. Knoell 42, 24) *nemo habet, quam ut animam suam ponat quis* (*quis ponat* Eug.) *pro amicis suis* (Migne 33, 757). sic etiam En. in ps. 56 (Migne 36, 661). En. in ps. 102: *Maiorem caritatem nemo habet q. u. a. s. p. p. a. s.*, in I Ioh. tract. 6, 1: *Maiorem hac nemo habet caritatem q. u. a. p. p. a. s.* (Migne 37, 1317. 35, 2019).

Quantum uero differant Augustiniana testimonia a suspectis huius Speculi testimoniis ex alio loco intellegitur, qui est 75, 9: *Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere* I Ioh. 3, 16. quae eadem leguntur apud Augustinum in Ioh. euang. tract. 47, 2. ib. 11: *Hinc autem ostendimus quod et alii fecerint, quia ipse apostolus Iohannes qui hoc quod audistis euangelium praedicauit, in epistola sua dixit*: *Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere*, deinde: *Ponere animam suam nisi posset homo, non diceret Iohannes apostolus*: *Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere* (Migne 35, 1733. 1735. cf. in I Ioh. tr. 6, 1 Migne 35, 2019), discrepant in interpolata Speculi parte ubi quae leguntur cum Vulgata congruunt 279, 12: *In hoc cognoscimus caritatem, quoniam ille pro nobis animam suam posuit*: *et nos debemus pro fratribus animas ponere.* uerum etiam uerba, quae auctor huius libri ad explicanda testimonia addidit, non consentiunt cum ipsis testimonii exponendi uerbis in conspicuo loco qui

est 199, 20: *Vbi uidemus apostolos eis qui ex gentibus crediderunt nulla uoluisse onera ueteris legis inponere nisi ut obseruarent ab his tribus, id est ab eis quae idolis immolarentur et a sanguine et a fornicatione. unde nonnulli putant tria tantum crimina esse mortifera, idolatriam et homicidium et fornicationem* . . . in testimoniis uero cum Vulgata S. Hieronymi et Graecis codicibus quattuor membra distinguuntur: 198, 13 *a contaminationibus simulacrorum et fornicatione et suffocatis et sanguine.* 198, 17 *ab immolatis simulacrorum et sanguine et* (om. *et* MCSa) *suffocato et fornicatione.* 199, 16 *ab idolis immolato et sanguine et suffocato et fornicatione.* Act. 15, 20. 15, 29. 21, 25. consentit autem S. Augustinus in libro contra Faust. 32, 13: *Nam quod de effundendo sanguine antiquis in figura praeceptum est, id est ipsi Noe post diluuium — quod iam quid significaret ostendimus — plerique intellegunt et in actibus apostolorum hoc legi praeceptum ab apostolis, ut abstinerent gentes tantum a fornicatione et ab immolatis et a sanguine, id est ne quicquam ederent carnis, cuius sanguis non est effusus. quod alii non sic intellegunt, sed a sanguine praeceptum esse abstinendum, ne quis homicidio se contaminet* (Eug. Exc. 323, 8 Knoell. Migne 42, 504). et profecto tria haec membra in uetustiore interpretatione commemorata esse non solum ex aliis Augustini scriptis intellegitur, uelut Epist. 82, 2, 9 *de gentibus autem qui crediderunt nos mandauimus, iudicantes nihil eiusmodi seruare illos, nisi ut se obseruent ab idolis immolato et a sanguine et a fornicatione* Act. 21, 25 (Migne 33, 279), sed etiam codice Cantabrigiensi probatur qui exhibet Act. 15, 20 *a uanitatibus idolorum et a fornicatione et a sanguine* — Act. 15, 29 *sacrificatis et sanguine et stupris* — Act. 21, 25 *a sacrificato et sanguine et fornicatione.*

Quibus rebus ita comparatis facere non possumus, quin id quod in posteriorum temporum codicibus factum esse oculis cernimus, prima iam aetate fuisse censeamus, ut Vulgatae S. Hieronymi uerba pro antiquioris interpretationis contextu in libros Speculi manu scriptos intruderentur.

Quod quam recte disputatum sit, facilius apparebit, si codicum sacrorum lectionibus diligenter collatis inuenerimus, ex quo fonte sciolus et ignotus huius libelli interpolator textum diuinum hauserit. ac mirabili modo accidit, ut optimus uulgatae interpretationis codex Amiatinus conspicua quadam et optimorum lectionum et grauissimorum mendorum communione, uersuum et uocabulorum omissione, uario uerborum ordine, frequenti in maximis minimisque rebus similitudine cum Speculi codicibus ita cohaereat, ut a communi origine et interpolata testimonia et Amiatini uerba repetenda esse nemo non agnoscat. quae res tanta exemplorum multitudine euincitur, ut ad Amiatini textum comparandum legentes reuocare oporteat[1]), sed temperare mihi non potui, quin pauca huc apponerem. 11, 5 *offeres in domum* (MCRS Am.: *o. i. domo* av, locum om. P), Exod. 34, 26. — 37, 17 *sanctus* (*sanctum* a) Ps. 98, 5. — 38, 14 *in* Ps. 104, 2. — 41, 13 *cor meum* Ps. 118, 70. — 51, 24 *frugum tuorum* (MC[1]) Prou. 3, 9. — 54, 13 *da sapienti et* MP[1]CRSa Am. Erasm. (*d. s. occasionem et* P[2]v Gembl. Lou. Ben.) Prou. 9, 9. — 58, 11 *cuncta consilio* Prou. 13, 10. — 60, 11 *uocare* Prou. 15, 17 (suppl. Am.). — 61, 3 *saeculi* (*sacculi* v) Prou. 16, 11. — 61, 6 *dirigetur* (*diligetur* v) Prou. 16, 13. — 61, 24 *qui dispicit pauperem, exprobrat factorem* (M[1]P[1]) *eius, et qui in* (MPCRSa Er., om. *in* v Lou. Ben.) *ruina laetatur alterius, non erit inpunitus* Prou. 17, 5. — 64, 6 *fugit matrem* Prou. 19, 26. — 68, 12 *sagittas et mortem* (MP[1]CRSa Erasm.: *s. in mortem* P[2]v Lou. Ben.) Prou. 26, 18. — 76, 21 *et dentibus* (MCR) Iob. 29, 17. — 77, 6 *cum seruo meo et ancillae meae* Iob. 31, 13. — 77, 16 *obrizae* Iob. 31, 24. — 79, 8 *in iustitiam* Os. 10, 12. — 80, 4 *uendiderint argento* Amos. 2, 6. — 83, 22 *non faciat bene dominus et non faciat male* Soph. 1, 12. — 85, 17 *disperdat dominus uirum qui fecerit hoc* Mal. 2, 12. —

---

[1]) Biblia sacra Latina uet. testamenti ed. Tischendorf-Heyse. Lips. 1873.

Codex Amiatinus. ed. Tischendorf. Lips. 1854.

Thielmann, Beiträge zur Textkritik der Vulgata. Speier 1883.

87, 9 *egredimini* Mal. 4, 2. — 92, 3 *mementote istud et fundamini* (MP'S) *μνήσθητε ταῦτα καὶ στενάξατε* Es. 46, 8. — 113, 22 *maledictum* Sap. 1, 6. — 133, 22 *et non ueteris usque ad mortem iustificari* (*non uereris* a, *ne uerearis* v Erasm. Lou. Ben.) Eccli. 18, 22. — 135, 12 *Potius furem quam adsiduitas uiri mendacis* Eccli. 20, 27. — 137, 1 *Qui narrat uerbum non adtendenti* | *quasi qui excitat dormientem de graui somno,* | *qui enumerat stulto, et in fine dicit: qui* (MP', *quis* rell.) *est hic?* Eccli. 22, 8. — 140, 21 *pudorem honoris* Eccli. 27, 9. — 141, 5 *obripilationem capitis* (MPC, *capiti* RSav) *statuit* (*-et* av) Eccli. 27, 15. — 148, 11 *immolans* Eccli. 34, 21. — 151, 7 *sapientiam scribe* Eccli. 38. 25. — 173, 1 *colleximus* (M'P'S) Matth. 25, 38. — 173, 8 *collexistis* (M'PC) ib. 43. — 179, 10 *et ianitori praecipiat* (M'PS) Marc. 13, 33. — 198, 17 *et sanguine suffocato* (MC Sa) Act. 15, 29. — 204, 29 *persequentibus* (MP'S: add. *uos* rell.) Rom. 12, 14. — 206, 5 *proprior* M'P'C (*propior* rell.) Rom. 13, 11. cf. F. Neue, Lat. Formenlehre, II. p. 114. Schuchard, Vocalismus des Vulgärlateins, I. p. 21. — 209, 22 *manifestauit* I Cor. 4, 5. — 214, 4 *obseruandi* (*obsecrandi* Sav) I Cor. 7, 35. — 217, 23 *licent* (add. *mihi* av) I. Cor. 10, 23. — 245, 18 *parricidiis et matricidiis* I. Tim. 1, 9. — 249, 17 *superbus* I. Tim. 6, 4. — 257, 10 *admixtis* Hebr. 4, 2. — 267, 4 *coactos* I. Petr. 5, 2. — 273, 9 *superexaltat* Iac. 2, 13. — 276, 1 *adduxistis* (MP'CR, *addixistis* rell., *κατεδικάσατε*) Iac. 5, 6. — 276, 10 *oret aequo animo et psallat* Iac. 5, 13. — 279, 15 *necesse habere* (MP' CR) I. Ioh. 3, 17.

Iam uero quamuis artissimo cognationis uinculo cohaereat testimoniorum oratio cum Amiatini lectionibus, summa tamen cautione opus est, ne Amiatinum temere sequamur. nam et interpolata quaedam testimonia et nonnulla genuini textus uestigia a meliore et uetustiore fonte repetenda sunt. pauca afferam. 123, 13 *consiliarii sint tibi* MP'S, Sangerm. 15 ap. Sab. Eccli. 6, 6. — 126, 2 *seruus sensatus dilectus* MPS, Sang. 15. Eccli. 7, 23. — 141, 21 *audiui* Ms. S. Theod. Sab. Eccli. 27, 27. — 151, 15 *cinyris* Sang. 15, *κινύραις* Eccli.

39. 20. — 181, 6 *nihil desperantes* Corb. Cant. Sangerm. 1. *μηδὲν ἀπελπίζοντες* Luc. 6, 35.

Quam ob rem cum etiam in apertissimis uitiis Speculi codices cum Vulgatae libro Amiatino consentire uideamus, colligere licet testimonia ad eam quam idem ille liber praebeat recensionem mutata et mendosas lectiones ab homine parum erudito cum describendo textu in Speculum transpositas esse.

Cui rei consentaneum est etiam psalterii ex Hebraeo interpretationem qualis in Amiatino codice continetur in Speculo deprehendi, quamquam S. Augustinus neque in conscribendo ingenti illo opere quod enarrationes in psalmos inscribitur, eam adhibuit, neque sperare poterat fore ut plebecula illum psalmorum textum probaret. sciens autem praetermitto quod incerto anno S. Augustinus de hoc psalterio ad Audacem scribit Epist. 261, 5: *Psalterium a sancto Hieronymo translatum ex Hebraeo non habeo: nos autem non interpretati sumus, sed codicum Latinorum nonnullas mendositates ex Graecis exemplaribus emendauimus. unde fortassis fecerimus aliquid commodius quam erat, non tamen tale quale esse debebat. nam etiam nunc quae forte nos tunc praeterierunt, si legentes mouerint, collatis codicibus emendamus. ita illud, quod perfectum est, tecum nos quoque requirimus* (Migne 33, 1077).

Itaque testimonia quoniam interpolata esse constat, ut mos fert, uncinis criticis circumdare debebam. at uero uestigia quaedam ueteris textus in codicum lectionibus delitescere uidentur obruta. nam primum quidem praeter tria illa quae supra memoraui [1]) intacta ab interpolantium manibus duo integra testimonia nobis remanserunt in capite VIIII de Cantico 74, 22: *Adiuro uos, filiae Hierusalem, in uirtutibus et in uiribus agri, si leuaueritis caritatem, quoad usque uelit* (*ὥρκισα ὑμᾶς, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, ἐν ταῖς δυνάμεσιν* (cod. Alexandrinus)

[1]) Vide p. XVII. sq. Prou. 9, 18. 10, 4. 24, 20

καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐὰν ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην, ἕως ἂν θελήσῃ Cant. 8, 4). et 75, 12 *Ordinate in me caritatem* (*τάξατε ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην* Cant. 2, 4). passim autem etiam aliis locis melioribus codicibus conseruatae prioris contextus reliquiae uidentur, in quibus inuestigandis omnis quaestionis cardo uertitur. pauca exempla afferam. 56, 6 *et non conburentur plantae eius* M¹P¹S (*τοὺς δὲ πόδας οὐ κατακαύσει* Prou. 6, 28). — 153, 22 *multa bona habemus, si timueris deum* MC (*φοβηθῇς* Tob. 4, 23). — 181, 6 *nihil desperantes* MP¹CS (*μηδὲν ἀπελπίζοντες* Luc. 6, 35 Corb. Sangerm. Cantabr.). — 229, 5 *dilectionem* cf. Clarom. Gal. 5, 6 (*caritatem* v Am. Corssen) — 262, 4 *ut probatum uestrae fidei multo pretiosius sit auro quod perit, per ignem* . . . (*ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολυτιμότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου* . . . I. Petr. 1, 7), ubi fortasse fuit *proba⟨men⟩tum*.

Textum igitur tali modo iam antiquitus interpolatum posteriorum temporum homines ad alios Vulgatae codices hic illic denuo mutare non destiterunt. nam inde a nono saeculo usque ad tertium decimum libros quo magis doctorum hominum studiis tractatos ac tritos esse perspicimus uel quo recentiore aetate scriptos cognoscimus, eo maiore Vulgatae lectionis copia refertos uidemus.

Communem autem omnium quos noui codicum originem esse atque ex eodem archetypo omnes descendere, conspicua quadam in multis rebus omnium similitudine comprobatur. discedunt autem in duas familias, quarum altera libris MPC R efficitur, altera solo codice S repraesentatur. ac prioris familiae codex M principem locum obtinet propter paucissimam *M* interpolationem, multas et ueras interpolati textus lectiones, nonnulla uetustioris textus uestigia, quae in eo deprehenduntur uno: 35, 2 *fecisti, expectabo* M¹, Lagarde Ps. 51, 11. — 36, 17 *in fortitudine in fortitudinem* M¹ Amiat. Ps. 83. 8. — 155, 7 *lugunt* M, Cant. Brix. Clar. Harl. Matth. 5, 5. — 196, 15 *sum enim* M, Colb. Corb. Cant. Ioh. 13, 13. —

218, 1 *immolacium* M, *immolatium* Amiat. I Cor. 10, 28. — 254, 15 *turpilucrum* (*turpel.*) M, Claromont. αἰσχροκερδῆ (*turpis lucrum* CS^1, *turpens lucrum* P^1, *turpe lucrum sectantem* R, *turpis lucri cupidum* P^2av, *turpilucri cupidum* Am. Fuld.) Tit. 1, 7. — 275, 9 *deinde* M^1, Corb. Iac. 4, 17.

Saepius cum M in exhibenda uera lectione consentit primum
MP P, deinde C, nonnumquam uterque PC. atque MP quam arte cognati sint ex multis rebus apparet, bonitate autem lectionum superant reliquos 33, 1 *melius est paruum iusto* M^1P^1 Lagarde Ps. 36, 16. — 104, 8 *ipse impius iniquitate sua morietur* MP^1 Am. Ez. 3, 18. — 166, 19 *uno oculo* M^1P^1 μονόφθαλμον Matth. 18, 9. — 180, 15 *prophetis* M^1P Am. Fuld. Luc. 6, 26. — 181, 16 *erit sicut* MP ἔσται ὡς Luc. 6, 40 (*erit si est sicut* C, *erit si scit sicut* R, *erit si sit sicut* Sav). — 187, 20 *quod* MP Am. Luc. 12, 4. — 191, 18 *si habet* M^1P Am. Fuld. εἰ ἔχει (*si habeat* M^3CRSav) Luc. 14, 28. — 200, 13 *ex fide mea uiuet* MP (Habac. 2, 4) Rom. 1, 17. — 275, 13 *age* MP^1 Am. m. pr. Fuld. ἄγε Iac. 5, 1 (*agite* rell.).

MC Nonnumquam M et C uera exhibent uel mendosa Amiatini praebent, ut 51, 24 *frugum tuorum* MC, Am. Prou. 3, 9. — 200, 12 *ex fide in fide* MC, Am. Rom. 1, 17. — 223, 13 *gratia* MC. Am. II. Cor. 6, 1 — 259, 21 *obtemperauimus* Hebr. 12, 9. — 281, 1 *credimus* MC. Am. I. Ioh. 4, 16.

MPC Plurimis locis MPC genuinas lectiones communes habent (interdum uel inuito Amiatino) 37, 3 *indurare* MPC, Lagarde Ps. 94, 8. — 46, 11 *ad te* MP^1C, Sab. Ps. 142, 9. — 181, 4 *faenerant* MP^1C, Fuld. Sab. Luc. 6, 24. (cf. Aug. En. in ps. 36, 26. Rönsch, Itala u. Vulgata p. 481.) — 187, 23 *ueniunt* MP^1C Am. (*ueneunt* rell.), Luc. 12, 6. — 195, 26 *solo est deo* MPC Am. Colb. Corb. Fuld. Ioh. 5, 44. — 201, 12 *quae non conuenit* MPC Am. Rom. 1, 28. — 201, 22 *qui iudicas* MPC ὁ κρίνων Rom. 2, 1. — 203, 7 *mortificatis* MPC, Am. Rom. 8, 13. — 206, 3 *plenitudo ergo legis dilectio* MPC πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη Rom. 13, 10. — 207, 2

flectet MPC, Fuld. Boern. κάμψει Rom. 14, 11. — 207, 19 *fidem quam habes* πίστιν ἣν ἔχεις Rom. 14, 22. — 207, 22 *in eo quo probat* MPC ἐν ᾧ Rom. 14, 22. — 221, 10 *ut ego* MP^1C, Am. Boern. I. Cor. 16, 4. — 259, 17 *offert deus* M P^1C^1 Am. Fuld., Hebr. 12, 7. — 269, 13 *uoluntatem* MPC, Am. II. Petr. 2, 13

Codicis P correcturae, quas una nota P^2 comprehendi, ut *P^2*
ex diuersis fontibus natae ita et diuersae auctoritatis sunt. Nam P^2 primum glossas addit, uelut 88, 11 *confunditis* (*commolitis*). 162, 8 *mercede* (*cibo*), deinde ex Vulgata transposuit, denique etiam ex Amiatini fonte hausit 59, 2 *stultis inludet peccatum* P^2 Am. Prou. 14, 9. — 100, 24 *manuum* P^2 (*manum* Amiat.) Hier. 10, 3. — 115, 11 *iusta* (*ista*) P^2 Am. Sap. 6, 11. — 135, 3 *pauimentum* P^2 Am. Eccli. 20, 20. — 152, 12 *sine argento sapientiam* P^2 Am. Eccli. 51, 3. — 261, 3 *optimum enim* Hebr. 13, 9.

Rectam lectionem codex C saepius cum M communem *C*
habet, ut supra memoraui, solus fortasse uerum tradit 133, 11 *Misereatur excipiens* Eccli. 18, 14. — 265, 11 *de uobis* I Petr. 3, 16, sed plurimis locis et mendositate et interpolatione praecellit. leguntur autem uocabula transposita 72, 14. 104, 3. 122, 28. 124, 7 al. et hominum doctorum inuenta 94, 10 *uocaui*] add. *uos.* 122, 24 *differas*] add. *conuerti.* 107, 5 *uia mea*] *uia domini.* 107, 20 *morientis*] *peccatoris.* atque in hanc partem fortasse intellegendum illud quoque uidetur quod 88, 17 pro *terminum* scriptum legitur *extremum* (Ca, Er. Lou. Ben.)

Interpolationes autem Vulgatae C solus fere nullas per- *CR*
pessus est, eo plures cum R communes exhibet, quocum ex eodem fonte descendisse et lacunarum (31, 15. 39, 7. 140, 12) et mendorum uariorum communione cognoscitur. 31, 12 *loquitur* (*locuntur* MPS Lagarde). — 32, 25 *cogitabam* C^1R (*cogitabis*). — 35, 9 *in eum* M^3P^1CR (*in eo*). — 57, 10 *labia* C^1R (*labium*). — 58, 6 *et* C^1R (*est*). — 148, 13 *inimicorum*

CR (*inicorum* M, *iniquorum* rell.). — 31, 19 *gloriamini* CRv. — 40, 19 *loquebar* (*loquar*). — 42, 14 *iustificationes* (*iustitias* MPS Lagarde). — 120, 17 *maledicentis enim tibi.* — 126, 2 *sit tibi dilectus.* — 128, 7 *gloriatio.* — 128, 19 *exaltabit* P²CRv (*exaltat* MP¹Sa, Amiat.). — 138, 18 *indisciplinate* CR, add. *iuracioni uel loquele* R. — 179, 10 *praecepit.* — 266, 20 *parebunt.* — 276, 12 *sermo uester.*

R Recentissimus huius familiae et omnium quos enumeraui codicum R interpolatis scripturis scatet. primum enim larga manu Vulgatae lectiones insertae sunt, ut plus quam centum locis in solo R legantur. pauca afferam exempla. 30, 1 *qui iudicatis terram* (*iudices terrae*). 166, 16. 178, 18. 181, 6. 184, 3. 13. 186, 8. 23. 197, 10. 11. 207, 18. 215, 22. 232, 23. 248, 22. 249, 25. 26. 259, 17. 20. 261, 3. 262, 4. 272, 14. 283, 6. multa deinde uocabula, quae explicandi causa in margine uel inter lineas olim scripta fuisse uidentur, in genuinae lectionis locum substituta inueniuntur. 56, 1 *rectorum*] *iustorum.* 64, 6 *fugit*] *confundit.* 90, 22 *orbis*] *terrae.* 117, 5 *thesauros*] *sermones.* 118, 24 *audite*] *attendite.* 133, 25 *in omnibus*] *semper.* 143, 1 *uiritas*] *fortes.* 151, 2 *plorare*] *clamare.* 273, 12 *uerbo*] *lingua.* aliis locis etiam additae uoces sunt, quo facilius enuntiatorum sensus et uerborum significationes intellegerentur: 276, 12 *oleo* [*sancto*] Iac. 5, 14. 277, 9 *fidelis est* [*deus*]. 282, 14 [*sed*] *qui*, uel quo lacuna suppleretur 49, 22 [*bene uiuere ponemus dum*]. nonnulla quae corrigendi causa suprascripta erant, una cum mendis recepta sunt: 50, 1 *quae*] *quique.* 53, 9 *amica*[*bi*]*lis.* 77, 2 *ad ostium hostium amici.* 213, 26 *quia qui.* 285, 1 *penitenciam ac pacienciam* (*patiam* M). — silentio autem praetermitto quae turbato uerborum ordine uel compendiis confusis (*gratia gloria, per pro*) uel simili causa nata sunt. in libro hac ratione deprauato tamen speciosae lectiones exhibentur quae haud scio an genuinae sint, uelut 145, 16 *imprudens diripietur.* 221, 4 *sanctis* (Am.). ib. 12 om. *etiam* (Am.). 247, 24 *in omnibus.* 282, 12 *hoc mandatum est, ut quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis* II. Ioh. 6, ubi altero loco

ut omittunt rell. de repetendae coniunctionis usu cf. 306, 12. 429, 15. Hartel in Archiv für Lexikographie III. 49. Kaulen. Handbuch der Vulgata. p. 258.

Codicum MPCR archetypus singulares duos locos habuit, quos tamquam pannos ex commentariis S. Hieronymi (in Esaiam et Hieremiam prophetas) petitos a sciolo quodam explicandi causa in margine primum appositos, post autem in uerborum genuinorum continuitatem casu inlapsos nemo erit quin indicet. nam quod 88, 17 ad testimonium de Es. 5, 8. additum est, apud Hieronymum in Es. 2, 5 ita scriptum legitur: *Pro eo quod nos diximus „usque ad terminum loci" LXX transtulerunt „ut auferatis proximo", Symmachus et Theodotio „donec deficiat" uel „non sit locus", ut deficiente terra nequaquam saturetur auaritia* (Migne 24, 80), et alterum quod 97, 14 ad uerba *non ulciscetur manus mea?* (Hier. 5, 29) adicitur, *hic exponit: supra dixerat* . . . in S. Hieronymi Comm. in Hierem. 2, 5 ita exhibetur: „— *quid ergo facietis in nouissimo" siue „post haec"? supra dixerat: „ibo ad optimates et loquar eis? forsitan ipsi cognouerunt uiam domini, et ecce hi magis pariter confregerunt iugum, ruperunt uincula". nunc describit qui sint optimates, prophetae uidelicet et sacerdotes: quorum alii futura praedicunt, alii ex lege facienda decernunt. et ecce, inquit, illis mendacium prophetantibus sacerdotes manibus applauserunt. et ut ostendatur nec populus esse sine culpa qui a talibus abducatur, scriptum est: „et populus meus dilexit talia": quondam meus, sed* (al. *et*) *postquam dilexit talia, meus esse desiuit. quid igitur facient, cum nouissimum iudicii tempus aduenerit siue captiuitatis necessitas? unde stupor et mirabilia sunt, quod nec in principibus, nec in populo inuentus sit qui recta sentiret.* (Migne 24, 720 sq.). atque simili modo nata sunt quae leguntur 86, 15 *legitimis heredibus* (Mal. 3, 7) et 271, 11 *tempestati* (pro *fluctui* Iac. 1, 6).

Singularis alterius familiae testis exstat codex S, qui etsi *S*
plurimis locis quibus alii codices intacti sunt ad Vulgatam mutatus est (e. g. 7, 1. 14, 3. 24. 25, 9. 24. 26, 9. 11. 28,

8. 32, 4. 41, 9. 10. 11. 44, 6. 56, 19. 94, 21. 129, 12. 144. 13. 181, 16. 190, 4. 13. 214, 4. 5. 228, 21 al.), multis tamen et rectis lectionibus ceteris omnibus praestat. 74, 7 *inscriptio* (*conscr.*). 113, 1 *in his* (*hi*). 30, 8 *fidite* (Amiat.). 31, 16 *intellegentia* (Lagarde). 34, 11 *quoniam iniquitates meas ego noui* (Lag. Ps. 50, 5). 36, 6 *cogitationum* (Lagarde, *-nem* rell.). 38, 6 *dolum* (Am. Lagarde, *malum* rell.). 44, 2 *te* (Am. Lag., *ea* uel *eam* rell.). 196, 11 *ministrabit* (Am.). 214, 15 *habeo* (Am.). 227, 14 *dominus* (Am.). 260. 7 *claudicans* (Am., *claudicans quis* rell.).

Summam uero auctoritatem codex S sibi uindicat in tradendis numeris uersuum eorum, qui inter testimonia in textu diuino intercedunt ab auctore praetermissi. quae numeratio non conuenit cum usitato uersuum numerandorum modo, sed ad antiquum morem referenda est, ex quo sacra uerba per stichos describi solebant. iam uero cum non satis appareat quomodo ueteres in scribendo stichos distinxerint, numeris restitutis sperare licet fore ut quaestioni difficillimae, de qua Martianay [1]) multa sagacitate disputauit, alii nonnulla adnotauerunt [2]), lucis aliquid afferatur. recte igitur S numeros exhibet 56, 4. 57, 3. 62, 15. 79, 2. 80, 11. 82, 16. 88, 9. 129. 8. 139, 22.

Huius codicis fide lacunae quaedam oculorum aberratione factae in MPCR explentur, quae exstant post *seruanda* 5, 21 *propter haec adipiscenda*, post *confusus est* 118, 4 *permansit in mandatis eius et derelictus est* (S, Am.), post *ministrat* 195, 19 *nonne qui recumbit? ego ... qui ministrat?* post *tui* 91, 7 *et uestimentum conflatilis auri tui*, quamquam non facile diiudicatur, utrum haec uerba, cum uno sticho comprehendantur, in communi codicum MP¹CR archetypo, an in scripturae sacrae exemplari eo quo usus est interpolator, exciderint. similiter 96, 16 post *dei sui* duo stichi (Hier. 5, 5):

---

[1]) Martianay, Prolegomena in S. Hieronymi opera. Migne 28, 101.

[2]) Tischendorf, Biblia Sacra Latina Veteris Testamenti. Lips. 1873. Proleg. p. XII sq.

ibo igitur ad optimates et loquar eis:
ipsi enim cognouerunt uiam domini, iudicium dei sui.

integrum praeterea unum stichum tradit S nulla oculorum aberratione in MPCR omissum 98, 11

aduenae et pupillo et uiduae non feceritis calumniam,

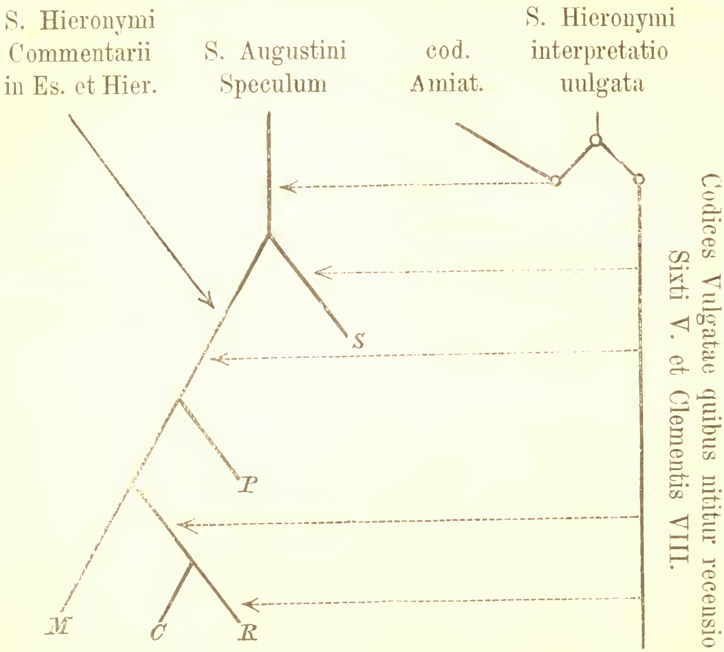
et lacunam codicum MP¹CR neque aberratione illa neque stichorum distinctione ortam 141, 13 (Eccli. 27, 21. 22) ita expletam habet SP²

... et non eum capies. |
non illum sequaris, quoniam ...

postremo rubricatoris culpa in MPCR codicum archetypo intercidisse uidentur prima primi capitis uerba, quae in decalogo desiderantur, codice S solo tradita 6, 6 *non habebis deos alienos coram me.*

Cum S nonnumquam P (uel P²) a cognatis suis MCR destitutus etiam bonitate lectionum consentit, uelut 33, 2 *quam diuitiae impiorum multae* P¹S — 34, 15 *dei* PS Lag. — 35, 8 *fluxerint* (Am.) — 39, 20 *timentes* (Am., Lag., *tim. autem* rell.) — 51, 2 *effodieris* P¹S Am. — 77, 1 *in manibus* P²S — 131, 14 *beatus uir qui sapientia sua morietur* P²S Am. (*morabitur* rell. Eccli. 14, 22). quare etiam horum codicum ope lacunae explentur quae sunt in MCR 46, 26. 83, 1. *PS*

Ac iam omnium rerum ratione habita, quamuis aegre plurima perspiciantur, codicum cognationem et interpolatorum tentamina hac tabula depingere poterimus:

In tanta igitur tamque antiqua non minus quam recenti interpolatione cum sperare non possimus fore ut sacra S. Augustini testimonia in integrum restituamus, satis habemus detectis ac sublatis posteriorum saeculorum mutationibus textum prima interpolatione mutatum enucleasse. qua in re plus profecturos nos arbitramur, si archetypi imaginem qualem meliores libri uel duorum ordinum codices consentientes exhibent paucis adumbrauerimus.

Atque praeter illa uitia, quibus interpolata testimonia cum Amiatino congruere cognouimus, similia alia archetypus fecit detrimenta, quae in testimoniorum oratione retinere non audebam. optimorum enim codicum consensu haec scripta leguntur: 70, 17 *recte expandit gressus eius* Prou. 29, 5 — 90,

12 *et reuelata est in auribus meis domini exercituum* (*καὶ ἀνακεκαλυμμένα ταῦτά ἐστιν ἐν τοῖς ὠσὶ κυρίου Σαβαώθ*) Es. 22, 14, ubi pro *est* scripsi *sunt* nescio an iniuria, *uox* addit Amiat., *uox* ante *domini* cum Vulgata inserunt a Er. Lou. Ben. — 141, 5 *obripilationem* Eccli. 27, 15 (de qua forma cf. Thielmann, Archiv für Lexikogr. I 71) — 141, 21 *multa audiui* Eccli. 27, 27 — 145, 16 *omnis inpudens diripiet in illo* Eccli. 31, 7, ubi fortasse cum R scribendum *omnis imprudens diripictur in illo* (*πᾶς ἄφρων ἁλώσεται ἐν αὐτῷ*) — 149, 15 duplici mendo et interpretis et librarii deprauatus est locus Eccli. 35, 17 et 18 qui optimorum codicum auctoritate sic traditur:

17 *Et non dispiciet preces pupilli nec uiduae, si effundat loquellam gemitus.*
18 *Nonne lacrima ad maxillam discendit,*
et exclamatio ad maxillam discendit propter illud quod discendit super illam?

uerba quae sunt *ad maxillam discendit* in altero uersus 18 sticho praebent MPCR (*ad maxilla* M, *a maxilla* P, *descendit* CR), in S uero ex Vulgatae uersu sequ. 19 mutata leguntur *a maxilla ascendunt*, sed uidentur resecanda, quoniam Graeca uerba haec sunt:

18 *οὐχὶ δάκρυα χήρας ἐπὶ σιαγόνα καταβαίνει,*
καὶ ἡ καταβόησις ἐπὶ τῷ καταγαγόντι αὐτά;

iam cum falsam interpretationem uerborum *ἐπὶ τῷ καταγαγόντι αὐτά* (*super deducentem eas* Vulgata) mutare non liceat, uersum sic scribendum puto:

nonne lacrima ad maxillam discendit,
et exclamatio propter illud quod discendit super illam?

lacuna quae aberratione oculorum orta est 175, 11 *qui dixerunt Moysi* facile suppletur, sed aliae, quae sunt singulorum uel binorum stichorum, num explendae sint, dubitari potest:

17, 18 *uel auium sub caelo uolantium atque reptilium quae mouentur in terra.* (Deut. 4, 17.)
35, 14 *et factum est in obprobrium mihi.*
et posui uestimentum meum saccum. (Ps. 68, 11. 12.)

84, 1 *antequam ueniat super uos ira furoris domini.* (Sophon. 2, 2.)

Voces, syllabae, litterae singulae interdum omissae sunt: *est* 19, 12. 95, 15. 176, 16. 187, 4. *et* (ante *eccles.*) 74, 10. 167, 2. *ego* 95, 18. *tui* 13, 1. *siue* 154, 17. *qui dedit* 14, 14. *bonam* 63, 7. *tribuet* 65, 4. *a deo* 132, 1. ⟨*in*⟩*coinquinata* 114, 16 al. singulares formae sunt pronominis *illum* pro *illud* 136, 7. *quisque* pro *quisquis* 280, 22. interrogatiui *qui* 191, 21. 195, 19. 273, 19 al. syllabae uel litterae perperam additae sunt 19, 15 *habebi*[*ti*]*s*. 19, 20 *habueri*[*ti*]*sque*. 22, 4 *e*[*r*]*go*. 78. 20 *reli*[*n*]*querunt*. 89, 8 *con*[*ten*]*dunt*. 112, 21 *b*[*e*]*atus*. al.

Frequens erat permutatio uocalium *e* et *i* 11, 2. 25, 23. 60. 1. 78, 7. 80. 21. 125. 23. 130, 4. 181. 17. 19. 21. 188, 1. 243. 22. 247, 21. al. — *ae* et *i* 11, 2. 267. 16. 271, 11. — *a* et *e* 91, 19. — *a* et *u* 48, 8. 101, 20. 112, 13. — *o* et *u* 68, 19. 21. 69, 5. 248, 10. — *i* fere semper pro *y* usurpatur 137, 13. 170, 15. 26. 210, 20. 22. 215, 3. 219, 23. 24. 245, 4. 246, 14. 247, 23. 248, 22. 25. 253, 6. — *at* scriptum uidetur pro *t* 111. 5 *praedicatum*. — ut ad consonantes progrediar, confunduntur *b* et *u* 79, 1 al. — *c* et *ch* 67, 2. 230, 12. — *ct* et *t* 101, 7. — *t* et *s* 141, 19. 150, 23. — *f* uel *ff* ponitur pro *ph* 99, 16. 147, 17. — uerbum *subripiat* pro *subrepat* exhibetur 21, 25 (cf. Hartel Ennod. p. LXXVI). coniugationes uel tempora mutata uidentur, cum pro futuro leguntur: *commisceris* 12, 12. *eradicatis* 13, 14. *seducit* 19, 5. *ascendit* 30, 22. *uident* 39, 15. *dirigitur* 70, 1. *locuntur* 84, 8. *dicitis* 101, 11. *dimittuntur* 276, 13. indicatiuus pro coniunctiuo positus uidetur, cum terminationes *et* pro *eat*, *ent* pro *eant*, *at* pro *et*, *unt* pro *int* scriptae sunt 31, 3. 49, 1. 183, 20. 211, 6. perfecti consonans est *b* 15, 18. 15, 23. 182, 4 (*cantabimus ... et non saltastis*). 222, 2. 225, 23. futuri *u* 190, 11. 198, 4. 209, 22 258, 13. 259, 21. al.

Tali igitur fundamento nisus multa rectius edere debebam et correcta uelim. 10, 25 *deus aemulator* — 13, 1 *Et post aliquantum* — 22, 20 *praecepit* (*προσέταξε*, *praecepi* P²v) —

22, 23 *ad portam* (ἐπὶ τὴν πύλην cod. Alex.) — 27, 12 *pupillo* — 31, 16 *equus et mulus quibus* — 35, 8 *fluxerint* — 44, 2 *diligunt te* (*te* S: *ea* MP²C, *eam* P¹Ra) — 44, 3 *loquebar* (MCRSav) — 44, 19 *bonum est* (MSa) — 47, 2 *narrabo* — 60, 12 *meditatur* — 65, 3 *operare* — 68, 8 *sub ascellas suas* — 71, 19 uerba *accipite non multum* (78, 13) libris tradita, quamquam dictantis quaedam adlocutio esse uideri possunt, recipere non dubitaui. neque enim speciosa codicis S lectio 78, 13 *a capite non multum* id est „ab initio libri" sensui apta est. — 76, 6 *pupillum* (S: *pupillo* MPCR, *pupillos* av) — 92, 3 *fundamini* (Es. 46, 8 στενάξατε, *confundamini* av) — 92, 4 *dominus* — 100, 26 *plasmae* (MPCa Er. Lou.: *palmae* RSv Ben.) — 118, 20 *in dei manus* — 123, 13 *consiliarii sint tibi* — 128, 11 *gloria diuitum, honoratorum et pauperum timor dei est. non despicias hominem iustum pauperem, non magnificare uirum peccatorem diuitem,* ubi sic post *dei est* distinguendum nec licet quicquam mutare (*non dispicias* MPC, *non despicias* Sa, *ne despicias* sic R, *noli despicere* v, *est non despicere* Amiat. — deinde *et non magnificare* PSav, *non magnificaueris* R) — 133, 11 *Misereatur excipiens doctrinam miserationis et qui festinat* (Eccli. 18, 19) — 134, 2 *uoluptate* (MPCSa: *uoluntate* Rv) — 137, 20 *pareant* — 143, 1 *ciciet et priuabit* — 145, 11 *minuet* (MP¹C: *minuent* P²RSa) — 151, 15 *cinyris* — 166, 7 *non intrabitis in regno* — 170, 23 *qui autem se exaltauerit, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur.* cf. 160, 27 *quis ex uobis homo quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? aut si piscem petit* (MCRa, *petet* Amiat.), *numquid serpentem porriget ei?* cf. 203, 7. 205, 10. — 273, 7 *redarguiti.*

Haec fere nescire nolui omnes qui hac editione utentur. multa uero, quae praeterea dicenda sunt, alio loco exponam.

PRAEFATIO

IN LIBRVM DE DIVINIS SCRIPTVRIS SIVE SPECVLVM QVOD FERTVR S. AVGVSTINI.

I.

Praeter illum librum, quem modo tractaui, alterum opus [1]) ad hanc aetatem peruenit in codicibus quibusdam similiter inscriptum et S. Augustino uindicatum, quod, quoniam Speculi recensendi mihi munus oblatum est, facere non potui quin cum illo libro in hoc uolumine coniunctum ederem. iam uero postquam codices, quibus in paranda huius alterius libri editione usus sum, in commentatione, cuius supra (p. I) mentionem feci, plurimos enumeraui, ita nunc praesidiorum criticorum huic libro recensendo adhibitorum rationem reddam, ut quae ante copiosius exposui paucis repetam, alia quae postea contigit ut accederent quam breuissime suggeram.

S Atque codex Sessorianus 58 membranaceus saeculo [2]) VIII uel VIIII scriptus hoc opus foliis 1—154 continet. textum inde accuratissime ab Augusto O. Fr. Lorenz transscriptum Academia intercedente Hartelio mihi ad utendum concessit. quo quidem in codice scribendo duo eiusdem aetatis librarii ita se exceperunt, ut prior a folio 1^{v} usque ad fol. 34^{r} et a fol. 113^{r} usque ad fol. 128^{v} in singulis paginis uicenas senas (1^{v}—16^{v}) lineas aut uicenas nouenas nigro colore scriberet,

[1]) Mai, Nova Patrum Bibliotheca. Romae 1852. vol. I. part. II. — cf. Wiseman in Catholic Magazin. 1832. 1833.

[2]) Reifferscheid, Bibliotheca Patrum Italica. II. p. 129. — cf. Hartel, Corp. scr. eccl. lat. vol. III. Cypr. opera. Append. p. XXV.

alter atramento magis fusco gracilioribus et nitidioribus litteris a fol. 34^{v} usque ad fol. 112^{v} et a fol. 129^{r} ad finem uicenas nouenas in singulis paginis lineas exararet. iam quod ad libri titulum attinet, prima manus in codicis initio nihil aliud nisi haec scripsit fol. 1^{v} litteris uncialibus rubro colore: *In nomine dn̄i n̄i ihū xp̄i incp̄ ordo capitulorum de diuinis scripturis n CXLIIII sit.* saeculi autem undecimi scriptura tres manus, quas litteris a. b. c distinguendas significo, alios titulos adiecerunt. quarum prima (a) fol. 1^{r} haec scripsit:

de testimon. scripturarū aug̃.
contra donatistas

statim altera saeculi undecimi manus (b) addit:

libri de speculo

paulo infra tertia manus (c) graciliore scriptura adiecit:

Beati augustini de testimoniis scripturarum
contra donatistas & idola primus *hic liber esse dinoscitur.*

ceteri tres . . .

alia manus ab his tribus diuersa fol. 1^{v} in margine superiore adnotauit: *hic est liber ///////// q̃.* fol. 6^{r} finita capitulatione ad textum inde seiungendum manus prima lineolam exornatam depinxit et deinceps in linea sequenti inscriptionem primi capitis posuit quae est *I de uno deo.* iam uero supra lineolam artificiose pictam manus saeculi undecimi tertia (c) haec scripsit:

Iste est liber unus beati Augusti contra donatistas & idola.

infra hanc lineolam et supra capitis primi titulum eadem manus c interposuit: *de testimoniis scripturarum.* fol. 154^{v} liber hunc in modum finitur:

lin. 6 . . *uidebimus lumē.*
7 — — —
8 *explicit testimoniorum*
9 — — —
10 *incipit ad Quirinum*

inter lineas autem 8 et 9 manus illa c addidit:

Liber beati augusti cont̀ donatistas & ydola
inter lineas 9 et 10 scripsit:
Itē liber beati cypriani ep̃i ac martyris de sacram̃tis xp̃i.
nec latet, unde titulos illos manus a et c petiuerint. Possidius enim in indiculi cap. I inter Augustini opera contra paganos scripta commemorat librum, qui inscribitur „*de testimoniis scripturarum contra Donatistas et idola*“ et cap. III inter libros contra Donatistas rursus „*de testimoniis scripturarum contra suprascriptos et contra idola.* iam uero homo ille a, qui titulos hinc depromptos interposuit, ignorauit librum nunc deperditum a S. Augustino ipso accuratius definitum esse, qui (Retr. 2, 27) librum retractauit cui inscriptum esse dicit: *Probationum et testimoniorum contra Donatistas liber unus,* et de indole eius haec adiecit: *Post haec ut ad Donatistas peruenirent contra eorum errorem et pro catholica ueritate necessaria documenta curaui, siue de ecclesiasticis siue de publicis gestis siue de scripturis canonicis . . . Hic liber sic incipit*: „*Qui timetis consentire ecclesiae catholicae*“. itaque quod de titulo plane coniecerat manus a, tertia illa c accepit et tribus locis nitidioribus litteris denuo inscripsit. manus autem b ex eodem Possidio inscriptionem quae est „*de speculo*“ repetiuit, unde etiam noni uel iam octaui saeculi correctores et librarii titulum libris suis asciuisse putandi sunt, qui contra aliorum morem (Vα) inscriptione aliqua carere non posse ibi uiderentur. titulum uero scriptum a prima manu codicis Sessoriani recipere non dubitaui, cum tanta hic codex praestantia esse uideretur, ut in recensendo libro merito eo niti possem.

Codex S ter correctus est, primum a librario ipso, qui in notis meis putandus est ubique emendasse ubi nihil de m. 2 uel 3 additur, uoces uel syllabae uel litterae omissae supplentur *in, ad, enim, uos* supra lineam, *^{i}ob, ^{a}diob, ^{i}n ipso, ɩ^{n}cocupiui, er^{n}at, ill^{s}i, du^{p}plici, ^{u}arum, ex^{nde}tebantur, b^{ne}edictus, tribu-atio, ^{ne}tric^{ti}ū, desperant^{es}, diss^{im}ulastis, m^{si}it*, deinde ab altera manu similia *^{de}uia, hom^{ci}idio,* perperam *ne*, a m. 3 paucissima (348, 6).

Manus prima interdum uocabula inepte dirempta scripsit ut *quas iaxis*, *defecit ea mentes*, *si bolla* (*sub o.*), et litteras transpositas *sic ultimum* (*sicut limum*), *inulitem* (*inutilem*), quo in genere singularis est forma *padulę* 684, 9 (*palude*. Schuchardt I 29. III 8). siglarum usus in his corruptelis deprehenditur: *depręssę*, *praemit*, *pro eos*, *utinam*, *resurrectione* pro *dispersae*, *peremit*, *per eos*, *uti ne*, *respectione*.

Vocabula omittuntur saepius monosyllaba *in*, *et*, interdum alia 328, 4. 434, 2. 569, 20. 695, 13. syllabae singulae saepissime interciderunt *⟨in⟩iuste*, *ad⟨in⟩uentionibus*, *discept⟨at⟩ione*, *salt⟨at⟩rice*, *iudi⟨ci⟩o*, *homi⟨ci⟩dio*, *cili⟨ci⟩is*, *ce⟨ci⟩derunt*, *steteri⟨ti⟩s*, *necessita⟨ti⟩s*, *rapien⟨te⟩s*, *temptan⟨te⟩s*, *dinosce⟨re⟩tur*, *mor⟨er⟩etur*, *surrex⟨er⟩it*, *mittebant⟨ur⟩*, *⟨su⟩per*, *menti⟨end⟩um*, *disce⟨de⟩re*, *diui⟨di⟩t*, *ex⟨ec⟩rationem*. litterae singulae quaedam euanuerunt *dedi⟨t⟩ tibi*, *nesci⟨t⟩ thorum*, *produca⟨t⟩ terra*, *dimitte⟨t⟩*, *tribue⟨t⟩*, *mete⟨t⟩*, *congrega⟨t⟩*, *nequissimae* (*-ma et*), *oboedientiae* (*-tia et*), *et aeram* (*et terram*). *qui⟨a⟩* saepius ante uoces ab *a* incipientes, *diffus⟨a⟩*, *metatur⟨a⟩*, *adtent⟨i⟩*, *perfic⟨i⟩emini* (453, 2), *d⟨i⟩ei* (456, 2. Schuchardt II 445). uocabula non nulla interdum male adduntur *non*, *nomine*, quae fortasse ex *nota* in margine orta sunt, *et*. duobus locis numeri capitum testimoniis additi fuisse uidentur 350, 5. 496, 17. ubi *II* pro *si* scriptum et *V* ante *equi* positum ut sit *uae qui* in initiis testimoniorum Phil. 2, 1 et Hierem. 5, 8. syllabae et litterae abundanter nonnumquam scriptae sunt: *ordi*[*natio*]*ne*, *differa*[*ti*]*s*, *audieri*[*ti*]*s*, *a*[*ni*]*mę*, *iud*[*ic*]*a*, *domin*[*ic*]*orum*, *uer*[*b*]*um*, *ui*[*t*]*am*.

Vocales saepissime confunduntur *e* et *i*: *emitari*, *se* (*si*), *sede* (*fide*), *senestra*, *trea*, *susteneo*, *oppremere*, unde coniugationum et temporum formae uulgares receptae sunt: *effugire*, *fugirent*, *morirentur*, infin. *gratulare*, praes. *credet*, *bibetis*, *confundemus*, *respondit*, fut. *nascitur*, *dicis*, *uiuit*, *spernimus*, *uenit*, perf. *perficit*, *acciperunt*, *biberent*, *potuemus*, imperat. *lugite*, *miscite*, *exhibite*, *capete*, *praecipi*. uel declinationum terminationes mutatae: nom. sg. *mercis*, *sedis*, gen. sg. *uxores*, nom. pl. *fallacis*, *conmiscentis*, acc. pl. *prudentis*, *nubis*, *hominis*, abl. sg. *nationi*, syllabarum praefixarum *de*, *di*, *dis*

frequentissima permutatio: *delateris, demittere, detinguetis*, sed *dificere, dimergunt, disiecit, dispicio, distruam, discendit* (quamquam *descendi* 671, 3. *destruatur* 627. 11. *destruxisti* 667. 2). in permutatis *ae* et *e* contra usum saepius *ae* scribitur quam *e*. ut interdum legantur scripta *estimes, erugo, tenebre, edas, mestitia, precipio, demonia, hereticis, romfea, Mattheum*, saepissime uero *aecclesia, aepistula, aepiscopus, aebrietate, aegenus, aeduxi, caedrus, saepultura, reliquaeris, loquaere, praecatio, praehendo, misaericordia*. imperatiui *abluae, scribae, tacae, speratae*. uocat. *tyrannae*. ablat. *noctae, diae, paciae*. aduerbia *adsiduae, impiae*. particulae *nequae*, al. tum permutantur saepe *o* et *u*: *subrius, cognuscitur, adiucatu, pudente, consulatio, apostulus, diabulus, sedocebat, potes, colonia, uolocrum, ploat, augorans, arospicans, fractos, eus*. confunduntur *a* et *u*: *dammala, mandate, aahac, adlocatio, commune* (*cum mano*), *cholerum*: *a* et *o*: *contritia, lata* (*lota*), *orate* (*orote*), *fundamento* (*-ta*), *quo si* (*quasi*): *a* et *e* uel *ae*: *egentes* (*ag-*), *quidem, saxagenta, sine aquae, aeream*; *i* et *e*: *pedum* (*-em*), *uidentem* (*-tium*), *et* (*ut*), *meneribus, munuere*: *u* et *i*: *ostuorum*. *a* ponitur pro *e*: *satientes*, *i* pro *e* *dicendum, confirmare*, *i* saepius pro *y* quam *y* pro *i*: *azimi, misterium*. de consonantibus haec dicenda sunt. *m* in fine nominum saepius ponitur, ut singularis generum et casuum usus uariatur: *omnem delictum, lignum humilem, lignum uiridem, conformem corpus, sempiternalem nomen; cum uxorem, de ueritatem, a uiam*, quibus accedit *ab ioppen*. *n* in mediis uocabulis interdum desideratur *contigit, reliquens*, praesertim in participiis: *dubita⟨n⟩s, subporta⟨n⟩tes*. contra saepius est additum: *effunderit, finctus, dispona[n]s, singnaculum*, *m* et *s* in fine uerborum confunduntur: *stantem, regnes*. sibilans *s* in fine contra usum uulgarem rarius posita est quam neglecta. saepissime autem permutantur *b* et *u*, unde futura *amauit, propitiaueris*, perfecta *errabit, erudibit*. rarissime *b* pro *d* (*debitos*), *b* pro *p* in uerbo *scribendi* semper fere *scribtum, scribsi*, *b* pro *r*: *superbit erba* 458, 6 (*superbi⟨t⟩ terra*), *r* pro *b*: *iram* m. pr. 547. 17 (*ibam*), *c* rarissime pro *t*: 408, 3 *consura*, saepius *t* pro *c*: 347, 3 *taelare*, 400. 9 *ette*, quo

in genere notandum illud quod 684. 6 pro numero psalmi CV (uel CVI) scriptum legitur *tu*, ut Mai ediderit: *Tu posuisti desertum* ... raro mutantur *g* et *i* et *gi* ante uocales: *ie*nua*, *litigosum*, *uigiolatis*. interdum *g* ponitur pro *c*: *aguta*, *parge*, *simulagra*, *uatiginantur*. raro *c* pro *g* *sineulas*. *d* pro *t* saepius: *de*, *ad*, *adque*, *reliquid*, pro *n*: *quid*. *di* pro *ci*: *gladies*. *di* pro *ti*: *astudia*, *ti* pro *di*: *inuerecuntiam*, *d* pro *ti*: *silendi* (*-tii*), *inspirando* (*-atio*), *ti* pro *d*: *subuertentias*, *di* pro *s*: *misericordiaduos* (*misericors ad uos*), *s* pro *ti*: *sapiensa*. *t* pro *s*: *tuum*, *consparitio*. confunduntur *s* et *r*: *Orec*, *orases*, *sddet*, *omni se*. *-os* ponitur pro *-orum* (*superbos* 527. 14). *-is* pro *-ibus* et contra. *s* et *f* mutantur: *feruierunt*, *sede* (*fide*). in genere orthographico singularia sunt *uncxit*, *sexsennium*, *exsui*, *profeta*, *foenicium*, *blasfemia*, sim. aspiratio saepius posita est quam perperam neglecta, praesertim in *abundandi* uerbo, ut scriptum sit *habundo*, quod e. g. Phil. 4. 18 retinendum putaueram 410. 14 propter lusum uerborum (*habeo autem omnia et habundo*), sed ubique receptum malim. quo in genere memoratu digna sunt *macheria*, *Machedonia*, *Arcippo*, *caracter*, *palphebris*, *Galathas*, *Tessalonicenses*. uocales simplices geminantur in pronominis forma *hii* quam ab initio in textum (425. 3. 431. 13. al.) recepi, post in adnotationem reiciendam duxi. geminandae simplices scribuntur in *uarum* (pro *-uum*) genetiuo pluralis (407. 19. 423. 11. 488. 7. 489. 4. 623. 6). geminatio consonantium ita fluctuat, ut saepius contra usum *ff*, *uu*, *ss*, *cch*, *ll*, *nn*, *pp*, *tt* scripta sint: *Effesios*, *Soffonia*, *Leuui*, *euuangelium*, *dispossuit*, *bracchium*, *Zacchariae*, *uellit*, *fonns*, *cottidie*, *dupplex*, *dupplici* 374. 4 ubi delendum quod inter plagulas corrigendas errore huc aliunde irrepsit „*duplici* MVLC“ qui codices locum omittunt.

In coniugatione uero et declinatione memoranda sunt *cadebunt* 421. 10. 464. 7. *metuebit* 468. 6. *floriet* 648. 2. 650. 3. *neunt* 339. 7. *prode est* 290. 11. 349. 10. 390. 4. 5. 448. 8. imperatiui *fers* 563. 2. *aufers* 471. 13. *offers* 406. 19. *adfert* (pro *adfers*) 582. 10. — *plebis* nom. sg. 604. 8. *facies* gen. sg. 492. 3. *alio* dat. 470. 3.

Codicem S primus edidit Angelus Mai in Specilegio Romano tom. IX p. II, 1—88. et in Noua Patrum Bibliotheca. Romae 1852. uol. I. part. II, 1—117.

F Codicis Floriacensis fragmenta tria, quae continentur in codice a notissimo illo Libri ex uariis fragmentis composito, nunc in bibliotheca Comitis de Ashburnham sub signatura Librianorum codicum 16 adseruato [1]. folia membranacea long. 0,29 *m*, lat. 0,23 *m*, paginis bipertitis scriptura saeculi VIII exarata sunt. fragmentum primum (uel potius tertium ex eo ordine quo in codice Librii fragmenta se excipiunt) uno folio constat quod fasciculi sui folium sextum fuit, et incipit a uerbis (*cor-*) ‖ *rumpunt enim mores bonos* 427, 13: (Mai 39, 5), finitur uerbis *huius habitationis resoluatur* 429, 15 (Mai 39, 34). fragmentum alterum (uel potius primum) sequentem complectens fasciculum foliorum olim octo, nunc deperditis mediis duobus foliis 4 et 5 foliorum sex incipit a uerbis *metent. euntes ibant* 434, 2 (Mai 40, 29), pertinet usque ad uerba *patientia uero probatione* (sic cum M). *probatio autem spe* ‖ 439, 6 (Mai 42, 10), rursus incipit a uerbis *iniquitate. Item in esaia* 443, 13 (Mai 43, 17), deficit post uerba *melior est uir arguens quam uir* ‖ 450, 12 (non 11) Mai 45, 10. postremo fragmentum tertium (uel alterum) unius eiusdemque quaternionis media folia sex a uerbis *benedicant te caeli* 541, 7 (Mai 69, 19) . . . *uir mulieris* ‖ *petit, dabit* . . . Librii folia 14, 9, 10, 11, 12, 13 . . . usque ad *et ut ampliemus* 555, 10 (Mai 73, 7). nonnullas codicis proprietates, quas in adnotationibus silentio praeterii, nunc additas uelim. sunt autem hae: *scribtum* SF 429, 3. *uas* FML 435, 17. *symplicitate* F 438, 18. *probatione* FM 439, 6. *brebi* F 449, 9. quaternio finitur uerbo *uir* altero 450, 12 (non 11). fragmenta, quae nonnumquam laudat Sabatier (1,

[1] Delisle, L., Le plus ancien manuscrit du Miroir de S. Augustin. Biblioth. de l'Ecole des chartes XLV. 1884. p. 478—487.

Eighth Report of the Royal Commission on Historical Manuscripts. Appendix. P. III. London 1881. The mss. of the Earl of Ashburnham. p. 41. The Libri mss. no. 16.

736. 873. 3, 549. 942), nunc detecta debentur sagacitati et doctrinae uirorum illustrissimorum I. A. Hort Cantabrigiensis et Leopoldi Delisle Parisiensis, anno 1885 ipse contuli Londinii in Museo Britannico quo intercedente Academia et Legatione Caesarea uir amplissimus et celeberrimus Comes de Ashburnham summa liberalitate codicem depositum usui meo permiserat.

Codex Michaelinus 173, nunc Abrincensis 87, membranaceus saec. VIIII. foliis 132 Speculum complectitur [1]. contuli in bibliotheca Abrincensi anno 1882. *M*

Codex Lemouicensis 127, nunc Parisinus 2977 A, membranaceus saec. XI. uel XII. foliorum 143 librum hunc fasciculis septemdecim inde a fol. 11 usque ad 143 continet [2]. *L*

Codex Victorinus 906, nunc Parisinus 15082 membranaceus miscellaneus saec. XII foliorum 204. liber omni inscriptione caret. capita notantur inde a folio 152 [3]. *V*

Codex Parisinus 256 (nouv. acquis.) miscellaneus membranaceus saec. XII foliorum 146 [4]. hos tres libros anno 1881 Parisiis contuli. *C*

Accedunt denique breuiata illa Theodulfi episcopi Aurelianensis Specula, quae in codicibus duobus sacrae scripturae celeberrimis saec. VIIII nitidissime scriptis exhibentur [5].

---

[1]) Catalogue général des mss. des bibliothèques publ. des departements. Paris 1849. I 467.

[2]) Bibliotheca insignis et regalis ecclesiae S. Martialis Lemouicensis. Paris 1730. p. 18. — Delisle, L., Le Cabinet des manuscrits. Paris 1868. I 387. — Miller, E., in Journal des Savants. Année 1853. Paris. p. 574—576.

[3]) cf. Miller l. l. — Delisle, Inventaire des mss. 3, 71.

[4]) Delisle, L., Mélanges de paléographie et de bibliographie. Paris. 1880. p. 366—369.

[5]) Delisle, L., Les Bibles de Théodulfe. Paris. 1879. (Biblioth. de l'Ecole des chartes. XL.) — cf. Gallia christ. II 692. — Histoire

α atque codex Theodulfi Aniciensis siue Podiensis a folio 338 usque ad 344 paginis bipertitis linearum 62 hoc Speculum continet omni titulo destitutum. codicis uerba in ecclesia
μ Aniciensi anno 1881 diligenter transcripsi. codex Theodulfi Mesmianus, nunc Parisinus 9380, textum quamquam magis mutatum, minus tamen decurtatum tradit foliis 338—346. inscriptio haec est: *Incipiunt capitula in Speculum domni Augustini.* anno 1881 textum ad codicis uerba Parisiis ipse transcripsi collatione quoque usus, quam ad editionem Parisinam [1]) multis ante annis Rudolfus Prinz fecerat. anno 1885 Parisiis iterum contuli.

littér. de la France IV 467. — Haenel, Catalogi. Lips. 1830. p. 388. — Pitra, Spicilegium Solesmense t. II. Paris 1855. p. XIX. p. 547. — Dümmler, Neues Archiv der Ges. für ält. deutsche Geschichtskunde. IV 239.

[1]) S. Aur. Augustini Hippon. episc. operum omnium ... Supplementum Hieron. Vignier ex codd. eruit. I Paris. 1654. p. 515.

II.

Iam huius operis orationem instauraturo summae difficultates obstant. testimonia enim, quibus hic liber compositus est, et ab auctore ex mendoso sacrae scripturae exemplari sumpta et iam antiquissimis temporibus, simulatque liber in uulgus prodiit, ab aliis hominibus adaucta et interpolata sunt. ea quidem, quae ex Prou. 1, 21 mendose laudantur 659, 14

Super cacumina m o n t i u m praedicatur,
in portis autem potentium adsistit:

ἐπ' ἄκρων δὲ τ ε ι χ έ ω ν κηρύσσεται,
ἐπὶ δὲ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει.

ita ab auctore scripta putanda sunt, quia in corruptela illa sententia nititur, qua testimonium ad paragraphi inscriptionem pertinet quae est *homines* ... *m o n t e s uocari.* similiter 463, 5 *patientia* pro *sapientia* (σοφία) Prou. 14, 33 scriptum legitur in capite quod est *de patientia.* al. uerum alia quoque menda ab eo librorum diuinorum exemplari quo auctor utebatur repetenda sunt. nam quod II Petr. 3, 11 scriptum est: τούτων οὕτως πάντων λυομένων ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν [ὑμᾶς] ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις προσδοκῶντας — et a S. Augustino de fide et oper. 14, 22 sic fertur: *his ergo omnibus pereuntibus quales oportet uos esse in sanctis conuersationibus et pietatibus exspectantes* (Migne 40, 212. cf. Ciu. D. 20, 24. Dombart 2, 468), in hoc libro 422, 2 prorsus corruptum legitur, ita tamen, ut e uersione genetiui absoluti *eorum omnium pereuntium* colligatur, hoc testimonium ita comparatum in sacrae scripturae codice exstitisse. cf. 399, 9 Es. 43, 25. al. plurima autem menda ad falsam uerborum Graecorum interpretationem referenda sunt, uelut 545, 5 *quod*

adiectum fuerit τὸ ἐπίπεμπτον (*quintam partem*) Leu. 27, 31. sim., alia menda a uerborum Graecorum structura male intellecta repetere licet 615, 11 *uita inmaculata, quae placita deo facta dilecta est . . . raptus est*: Sap. 4, 9 . . βίος ἀκηλίδωτος. 10 εὐάρεστος τῷ θεῷ γενόμενος ἠγαπήθη . . nonnulla testimonia etiam ex paraphrasi quadam iusto liberius uersa sunt, ut Thren. 3, 40 : 336, 9 = 401, 22. Dan. 3, 18 : 493, 6., alia stichos orationis genuinae transpositos exhibent, ut 668, 7: Eph. 2, 14

et legem mandatorum sententiis euacuauit,
ut duos conderet in semet ipso in uno nouo homine,
et medium parietem consepti soluens inimicitiam in carne sua.

679, 4: Prou. 5, 17

fons aquae tuae sit tibi proprius,
et nemo extraneus communicet tibi.

aperta autem uitia quaedam ita nata sunt, ut mendosa uerba Graeca in Latinum sermonem uerterentur, ut 600, 10 *aequitati* Prou. 9, 7 ἑαυτῷ. 377, 13 *ipse coepit retinere* Eccli. 28, 5. αὐτὸς σὰρξ ὢν διατηρεῖ uel etiam menda textus Graeci lacunis orta Latine exprimerentur 399, 8 *propter uocem timoris tui*, Es. 33, 3 διὰ φωνὴν ⟨τοῦ φόβου ἐξέστησαν λαοὶ ἀπὸ⟩ τοῦ φόβου σου. postremo etiam auctor uersus male dissectos ex biblia transcripsit, ut

Os. 7, 3 . . . ἄρχοντας.
4 πάντες μοιχεύοντες . . .

497, 8 *Principes adulteria committentes* . .

Eccli. 22, 6 . . . σοφίας.
7 συγκολλῶν ὄστρακον ὁ διδάσκων μωρόν . . .

600, 6 *Sapientiam qui docet fatuum* . .

Eccli. 20, 8 . . καὶ ὁ ἐνεξουσιαζόμενος μισηθήσεται.
9 ἔστιν εὐοδία ἐν κακοῖς ἀνδρὶ . .

520, 4 *et qui potestatem sibi adsumit iniuste similiter processus est in malis.* 451, 12 *Viro indisciplinato* . .

423, 11 Iob. 14, 15 *obaudiam opera manuum tuarum.*

528, 5 Eccli. 31, 39. 40. — 345, 5 Eccli. 10, 25.

Quae cum ita sint, corruptelas, quas in codice archetypo exstitisse ex optimorum librorum consensu apparet, fortiter tollere et lectionem quamuis ingeniose fictam substituere nefas puto. nihil igitur mutandum uidetur in mendis quae scripta legimus 636, 3 *probationes* (*κλαυθμοί plorationes*) Mich. 7, 4. — 368, 10 *cruciantes* (*κεκράξαντες clamantes*) Ex. 22, 23. — 366, 6 *paupertatis* (*ἀσχημοσύνης turpitudinis*) Ex. 22, 27. — 459, 7 *maestitia* (*κακίᾳ malitia*) Es. 29, 21. — 471, 14 *adnuntient* (*νευέτω adnuant*) Prou. 4, 25. — 693, 2 *uocabis* (*ὑμῖν uobis*) Es. 33, 21. quare haud scio an temere emendauerim 547, 10 *armenti* (*argenti* SFMLC) et 547, 15 *decimationis* (*dominationis* SFMLC). Tob. 1, 6—9.

Verum etiam in minoribus rebus archetypi proprietates considerandae uidentur, quamquam mendosa uel omissa uerba interdum testimoniis repetitis corriguntur. huius generis sunt uocales *e* et *i* mutatae 449, 15 *diligit* .. *conloquitur*, *m* finalis omissa 450, 7. 466, 4. 467, 1, aspiratio neglecta 460, 3 *omnis* SMLC pro nominatiuo *hominis* uel *homo* (570, 8), uoces uel syllabae omissae ⟨*in*⟩*sensati* 599, 11 (452, 2. 561, 3), ⟨*fontes*⟩ 680, 5 (cf. 534, 6), ⟨*ueniet*⟩ 547, 3 al., uoces et syllabae perperam additae 466, 4 [*in*]*mortalis θνητός*.

Magna uero in supplendis lacunis, quae singulis stichis omissis natae sunt, cautione opus est, ut 589, 13 et 679, 2 (Prou. 5, 15—17), praesertim cum integros stichos saepissime consilio omisisse auctor uideatur. 298, 11. 432, 14. 442, 19. 471, 6. 490, 1. 534, 3. 675, 12. 684, 9. 687, 7.

In archetypo autem iam duo genera interpolationum dispiciuntur. primum enim uerba eiusdem testimonii alio loco iterum laudati ad lectionem uetustioris cuiusdam interpretationis mutata leguntur ut 394, 8 et 566, 12 Hier. 9, 23. 24, uel etiam lectio uarians iuxta priorem posita inuenitur 601, 15 *θυμώδης animosus uel iracundus* Prou. 11, 25. deinde etiam lectiones multae e Vulgata transpositae et in iteratis locis sunt insertae. 441, 6 *occidere* v: 597, 5 *interficere* — 557, 3 *stultus*: 599, 12 *fatuus* v — 376, 6 *cauete*: 517, 8 *adtendite uobis* (Matth. 7, 15).

Sed non solum uerba genuina mutauerunt posteriorum temporum homines, uerum etiam noua testimonia addiderunt, cuius rei dilucida indicia cognoscuntur. 530, 12 (626, 3). 610, 10. 635, 14. 643, 10. 648, 8. 649, 12. 15. 668, 7. 10. 669, 9.

Iam in tanta rerum ambiguitate quaeritur, quae singulorum quos supra memoraui codicum sit auctoritas quoue propinquitatis uinculo teneantur. ac primum quidem codex S ita comparatus est, ut et testimoniorum integritate et interpolationis immunitate reliquis libris praestet. ceterorum autem codicum princeps iudicandus est M (uel F fragmenta) cum cognato V, qui cum S coniuncti ad archetypum reformandum satis in se habere uidentur adiumenti.

Iam ex archetypo tantis mendis inquinato, tali interpolatione deprauato, tot locis adaucto duo apographi descripti sunt, quorum alter archetypi imaginem melius expressit conseruauitque, alter iam e S. Hieronymi aliorumque uersionibus uariatus a genuina libri forma magis magisque recessit. atque ex priore descendit S, ex altero codices Gallici FMVLC fluxerunt omnes. suis autem uterque apographus propriis interpolationibus tentatus est quamquam et numero et genere diuersis.

S Nam in S quidem interdum fit, ut idem testimonium, quod intactum alio loco legitur, alio interpolatum inueniatur, quae mutatio modo ad uetustioris cuiusdam interpretationis lectionem (374, 2 : 642, 8), modo ad Vulgatam (394, 11 : 566, 12. 498, 9 : 656, 21. 527, 5 : 533, 4) facta est.

FMV LC Multo latius grassata est interpolatio in alterius ordinis archetypo, qui primum uetustioris cuiusdam interpretationis lectiones cum codicis S lectione coniunctas exhibet uelut 673, 1 *stagna arefaciam et paludes siccabo* Es. 42, 15 (S. Hieronymi Comm. in Es.), deinde in alterius lectionis locum substitutas 643, 1 *repleta est terra*, 645, 15 *turrem in medio eius*, tum lectionem Vulgatam iuxta priorem positam uelut Matth. 8, 20 κατασκηνώσεις 687, 2 *ubi requiescant* S: *nidos ubi requiescant* MVL, *nidos* Cv, denique etiam solam receptam 674, 8 *ubi requiescant* S: *nidos* MVLCv, interdum autem alieno loco in textum inlapsam 609, 2 *linguam habet*.

Decurtatus codex V e meliore quidem huius familiae exemplari fluxit, sed non solum plus quam centum locis testimonia singula uel plura quaeque praeterit, sed etiam maxime sub finem libri singulas uoces et syllabas omittit. quarum loco saepius spatia uacua relinquit, ut colligere liceat codicem illum, e quo V descriptus est, non fuisse lectu facilem. quae uero manus 2 (V^2) in eiusmodi spatiis uacuis uel inter lineas interposuit, ubi non cum Vulgata congruunt, partim ex alia interpretatione petita, partim a codice quodam cognato quaesita, partim etiam a doctis hominibus explicandi uel corrigendi causa excogitata esse uidentur. discrepant enim et a Vulgata et a lectione huius libri correcturae quales sunt: 370, 13 *in ciuitatibus tuis.* 376, 5 *iudicate.* 378, 3 *uocem.* 422, 11 *sulphuris.* 423, 3 *uirides.* 446, 6 *sepe quaesitus est.* 463, 2 *de bono opere.* 484, 7 *exercitus.* 526, 12 *siceram et.* 536, 14 *deum.* 550, 5 *iocunditatem.* 616, 7 *homines longae uitae.* 682, 11 *etenim.* 608, 8 = 696, 6 *facite.* 697, 6 *ecce paratus sum respondere.* 698, 2 *quoniam manus istae parauerunt quae.*

Singularis condicio est codicum Theodulfi α et μ, qui testimoniis simili consilio breuiatis e diuersis tamen fontibus fluxerunt. nam μ, quem multarum rerum similitudine apparet cum reliquis Gallicis codicibus FMVLC propinquitatis uinculo teneri, integritate tamen propius ad S accedit, α lacunarum communione (cf. 494, 4 *non potestis mensae* usque ad 497, 13 *Omnis*) cum FMVLC artius coniunctus est. atque α ex codice iam breuiato descendit, sed uariis compendiis scripto (*nostris, prophetare, uiri, operios, multi sunt, sic est, karissimi* pro *numeris, propterea, uestri, operarios, multis utitur, sanctae, in nomine* 660, 19. 513, 17. 518, 13. 537, 20. 587, 18. *sps a deo* pro *spado* 308, 20), uulgari librariorum sermone deprauato (*diligi, sub planta, caedi, e, clamar* pro *diligit, subplantat, caedit, et, clamare* 449, 19. 598, 16. 681, 18. 555, 18. 399, 21), scripturae mendis inquinato (513, 7 MV^1. 542, 13. 624, 14 M. 681, 14 S), correcturis inter lineas emendato (*post* .. ÷ 440, 19. *capiete* 686, 14. *te* 595, 15. *domini* 604, 17). utriusque codicis α et μ uerba quam accuratissime

imprimenda curaui. hoc ideo dicendum mihi uidetur, quod Hieronymus Vignier in excutiendo codice μ [1]) tam non diligenter uersatus est, ut nullo modo textus a me editus ad eius editionem iudicari possit. in imprimendis autem uerbis typographi uolebant ea quae de codicis mendosa lectione, de rasuris, de correcturis adnotanda uidebantur uncinis angulatis hisce ⟨ ⟩ inclusa in textum inseri, cum infra adnotationem illa non posse sine summa difficultate poni dicerent. quod me admisisse paenitet, quamquam quae in α et μ supplenda uidebantur litteris ad dexteram inclinatis descripta sunt.

In constituendis testimoniorum uerbis cum tantis difficultatibus implicarer, non potuit non uideri optimum rem ita instituere, ut codicem S ubicumque fieri potuit ducem eligerem eiusque uestigia premerem. qua in parte tam fideliter uersatus sum, ut ne in eis quidem testimoniis, in quibus Vulgatae lectio agnoscitur, ab illo me recedere posse putarem. ubicumque uero codicem S aut propter lacunas librariorum neglegentia ortas deficere aut perspicuis librariorum mendis deformatum esse uidebam, reliquos codices in auxilium uocaui. quod e. g. factum est 307, 7—17. 320, 11. 326, 5. 328, 4. 333, 3—19. 365, 14. 414, 8. 428, 4. 431, 13. 434, 2. 436, 11. 437, 16. 444, 1. 473, 13. 540, 6. 590, 5. 592, 3. 592, 10. 610, 10. 614, 9. 630, 8. 631, 3. 638, 5. 648, 11. 660, 10. 662, 3. 662, 8. 670, 11—671, 1. 674. 5. 691, 3. in rebus autem orthographicis consentaneum erat uulgarem latinitatis deformitatem qualis in sacrorum librorum codicibus antiquissimis agnoscitur seruari, sed cum plurimis periculis implicitus rem persequi non posse intellexissem, ab hac mihi ratione recedendum putabam. quidquid uero in hoc genere alicuius momenti esse uidebatur, id in adnotationem recepi.

Numquid de auctore huius libri iam disputandum est? quod pridem demonstraui S. Augustinum non esse auctorem, hoc iam tanta argumentorum multitudine euincere possum,

---

[1]) S. Aurelii Augustini Hipponensis episcopi operum omnium ante annum M. DC. XIV. editorum Supplementum Hieronymus Vignier ex codicibus eruit. t. I. Paris. 1654. in fol. p. 515—546.

ut quid hoc mihi loco faciendum, quid non faciendum sit, paene ignorem. declarant testimonia sexcenta cum Augustinianis collata, e quibus unum laudo ab omni interpolatione tutum Prou. 9, 18 *Recede ergo ab aqua aliena* ... cuius quae fuerit Augustiniana forma supra didicimus[1], declarat epistula ad Laodicenses e canone S. Augustini seclusa (doctr. christ. 2, 8, 13), declarat ordo euangelia enumerandi a S. Augustino refutatus (de consensu euangel. I, 2, 3), declarat denique uersus ille I Ioh. 5, 7 quibusdam locis ubi eum laudatum exspectes S. Augustino ignotus. et profecto ut hunc librum a S. Augustino confectum putem, tantum abest, ut ab aduersariorum partibus stare auctorem potuisse aut certe sacrarum scripturarum codice a S. Augustino non probato usum esse censeam. nam de testimonio illo ex Eccli. 34, 30 optimorum codicum consensu sic laudato: 592, 3 *Qui baptizatur a mortuo quid proficit lauatio eius?* anno 427 S. Augustinus (Retr. I 21, 3) haec dicit: *Nec de libro Ecclesiastici ipse (Donatus) abstulit de media sententia uerba ad rem necessaria, ubi cum scriptum sit: „Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius?" iste sic posuit tamquam scriptum esset: „Qui baptizatur a mortuo, quid proficit lauatio eius?" nos autem et antequam esset pars Donati sic habuisse codices plurimos, uerum tamen Afros, ut non esset in medio „et iterum tangit illum", postea didicimus. quod si tunc scissem, non in istum tamquam in furem diuini eloquii uel uiolatorem tanta dixissem.* cf. Epist. 108, 6. 173, 8. (Migne 32, 618. 33, 408. 756.)

Quae omnia quo melius appareant, peculiari me commentatione, qua etiam indices congerentur, uberius tractaturum spero.

Restat ut gratias agam omnibus opellae meae fautoribus, primum uiris illustrissimis qui in materia congerenda mihi succurrere noluerunt, Archiepiscopo Nicaeensi et Nuntio Apostolico Seraphino Vannutelli, Episcopo Aniciensi Lebreton, Comiti de Ashburnham, ministeriis publicis, bibliothecarum

[1]) cf. pag. XVII. et 49, 10 et 590, 5.

praefectis, deinde uiris doctissimis qui in edendo Speculo me scriptis suis uel litteris ad me datis adiuuabant et exhortabantur, in primis Odil. Rottmanner O. S. B. Monacensi. nec minus grato animo deuinctus sum Iacobo Schlenger Moguntino. atque si quid hoc opere profecisse uidebor, hoc totum debetur cum illustrissimae Academiae Vindobonensi quae mihi officiosissime plurima subsidia critica suppeditauerit, tum summis atque amplissimis duumuiris Guilelmo de Hartel, qui non solum in adornanda hac editione qua est humanitate et benignitate semper mihi adfuerit, sed etiam, cum mora interponeretur, Luciferum suum substituerit, et Leopoldo Delisle de eruendis codicibus optime merito. qui et consilio et exemplo haec studia subleuauerit. quibus uiris clarissimis gratias ago tantas quantas animus meus capere potest maximas.

Scribebam Vindobonae autumno anni 1886.

Franciscus Weihrich.

Hic autem aptissimus locus uidetur quo Addenda et Corrigenda ponam. In textu igitur scripta uelim haec: 32, 20 *noli contendere aduersus eum* — 35, 10 *operuit* (pro *operuerit*) — 41, 3 *quia* (pro *qui*) — 79, 18 *reddemus* — 85, 13 *deus unus* — 94, 24 *laetitia* — 100, 14 comma post *uisitabo* — 121, 8 *hos* (pro *eos*) — 121, 18 *tradet illum* (pro *tradet eum*) — 133, 11 *misereatur excipiens* — 166, 13 *uerum tamen* — 207, 5 *iudicemus* — 207, 27 *inproperantium* — 232, 28 *subditae sint sicut* — 264, 4 *circumdationis* — 335, 8 distingue post *interficientes* — 347, 8 *homine* — 354, 11 *speculatur* — 381, 12 *fuerit* — 383, 16 *non enim erunt nati maligno* — 409, 7 *deus* (pro *des*). — 517, 5. 6 *haue.*

In commentario haec: 9, 7 *ab hostibus*] *a bestiis* a — 10, 5 *in domo* av (pro Pav) — 16, 11 *fiet* M[1]PSv (Am.), *fiat* M[2]CRa — 19, 1 *contra te* om. MP[1]C — 19, 3 *loqueretur* S: *loquitur* MPCRa — 19, 12 *est* M[2]P[2]Cav, om. M[1]P[1] — 22. 20 *praecepi* P[2]v — 49, 1 *habent* MP[1]CS — 49, 15 *et*] *sed et* Erasmus — 51, 10 *et*] om. MP — 51, 15 *relinquit* CSv — 52, 24 *absintium* M[2]C — 53, 2 M[2], ita 53, 6. 23 — 55, 3 *IIII* C — 56, 3 *et* pr.] om. M, expung. P — 56, 4 *est corde* R — 57, 24 *sui* om. MPCR — 58, 5 *peccatorem* C[2]v, *peccatores* P[1] — 58, 15 *sapientis* P[2]v — 59, 2 *stultis* P[2] (Am.) — 59, 18 *est*] om. MP[1] — 60, 12 *meditatur* MPCSv: *meditabitur* R — 61, 24 *in* om. v — 63, 7 *bonum* om. MP[1]CS — 64, 1 *est* om. MC — 65, 25 *potatorum*] *peccatorum* R — 68, 6 *leo est in uia et leaena* av — 71, 9 *fures* MC — 71, 20 *sapientes* MC — 75, 13. 14 *pulcra* MRS — 76. 7 *spicas* om. MCR — 77. 6 *ancille meae* M — 78, 12 *libro* om. MPRa — 79, 8 *et*] om. S (Amiat.) — 79, 11 *conuertere et* R — 81, 5 *uersus L*] — 86, 20 *quia ambulauimus*] *qui ambulauimus* MCS — 90, 22 *terrae* Ra — 106, 3 *fecit*] *fecerit* P (non 4) — 108, 10 *filii* edd. — 112, 21 *beatus* MCRSa — 113, 8 *scripsit* MP[2]CR — 114, 5 *ad*] *et* MCR, fortasse *et ad* — 114, 24 *in cogitationibus* a — 115, 3 *in* om. edd. — 115, 8 *autem*] — 115, 16 *adsedentem* — 116, 13 *religiositas* alt. om. MC — 117, 9 *et* alt. om. M — 118, 20 *in dei manus* MSa — 119, 9 (non 8) uerba: *Et post III uersus* — 120, 12 *dispexeris* MPCS — 121, 18 *illum* alt.] — 120, 22 *ne accipies* M — 124, 12 delenda sunt: „(cod. Sangerm. ap. Sabat.)" — 128, 14 *est* pr. — 128, 15 Rav — 129, 1 *ne* MP — 133, 2 *capite* MPCa — 133, 6 *refers te*] *reuertere* av — 133, 12 *festinat* MPSav — 134, 2 *uoluptate* MPCSa — 134, 22 *homo*] om. MCR — 141, 6 *capitis* MPC — 145, 11 *minuet* MP[1]C — 147, 22 *uerborum*] — 152, 20 *credimus* MC — 153, 9 *est pedum eius* MP[1]Sv — 161, 1 *petit* MCRa — 167, 2 *et* pr. om. MPCS — 177, 25 *ei* om. MC — 187, 11 et 14 adde

M — 198, 17 *sanguine suffocato* (om. *et*) MCSa — 206, 26 *spernas* M[1] — 238, 16 *habundo* MC (et ita fere semper) — 241, 2 *uiuemus* R — 253, 6 *Iconii* S[2] — 257, 10 *quae* Rav — 262, 6 (non 5) *qui* S — 264, 5 *quia* R — 264, 14 *unanimes* CRSav — 269, 13 *diei*] *dei* R — 272, 14 *factor*] *fatur* M — 300, 7 *cum deo*] — 300, 16 *istrahel* S — 338, 1 om. hoc loco, sed supplent in fine huius capitis p. 342, 6 MVLC — 354, 11 *speculator* M, *σκοπεύει* — 374, 4 dele: „*duplici* MVLC" — 430, 3 *superindui* MLCv — 520, 10 *εμβαλει* cod. Alex. — 542, 9 (non 8) *qui* ante *facio*. —

Testimoniorum denique numeri corrigendi sunt quos stellulis in indice insigniui: 354, 10 Prov. 5, 21 — 363, 11 Hier. 22, 3 — 367, 10 Ezech. 18, 12 sq. — 368, 2 Tob. 4, 6[b] — 371, 8 Tob. 4. 14 — 371, 16 Tob. 4, 15 — 373, 2 Iob. 36, 19 — 384, 5 Tob. 4, 6[c] — 408, 10 Tob. 4, 6[b] — 408, 14 Tob. 4, 6[d] — 459, 11 Amos 6, 8 — 460, 11 Tob. 4, 14 — 474, 14 Tob. 4, 6[a] — 501, 2 Ezech. 34, 7. 3—6 — 536, 3 Hier. 10. 12—14 — 541, 2 Hier. 10, 12. 13 — 616, 16 Iob. 3, 23 — 642, 2 Hier. 22, 3. —

S. AVRELI AVGVSTINI
SPECVLVM.

M = codex Monacensis 14513, saeculi VIIII.
P = codex Palatinus 198, saec. X uel XI.
C = codex Carnutensis 33, saec. VIIII.
R = codex Regius Parisinus 2473, saec. XIII.
S = codex Sangallensis 137, saec. X.
a = editio Amerbachii quae prodiit Basileae 1506.
v = uulgata Bibliae sacrae Latinae lectio iuxta recensionem Clementis VIII. ex editione Romana anni 1861.

S. AVRELI AVGVSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI LIBER QVI APPELLATVR
SPECVLVM.

Quis ignorat, in scripturis sanctis, id est legitimis, propheticis, et euangelicis, et apostolicis, auctoritate canonica praeditis, quaedam sic esse posita, ut tantum scirentur et crederentur, ut est quod in principio fecerit deus caelum et terram et quod in principio erat uerbum, et quaecumque facta diuina uel humana tantummodo cognoscenda narrantur: quaedam uero sic esse iussa, ut obseruarentur et fierent, uel prohibita, ne fierent, ut est: honora patrem et

7 Gen. 1, 1 et Ioh. 1, 1

Inscriptionem om. M, LIBER SCI AVGVSTINI QVI APPELLATVR SPECVLVM· Incipit prologuſ in librum qui appellatur ſpeculum auguſtini *P,* SPECVLVM SCI AGVSTINI *C,* Incipit liber sci auguſtini qui appellatur ſpeculum *R,* IN NOMINE SCAE TRINITATIS INCIPIT LIBER SCI AVGVSTINI EPISCOPI · QVI DICITVR SPECVLVM· EX OMNIB· DIVINAE AVCTORITATIS VOLVMINIBVS DEFLORATVS: *S* 'hoc opus uoluit speculum appellare' *Possidius de uita S. Augustini c. 28.* 'hoc ex speculo Sancti Augustini. Quis ignorat — — aperta fastidiunt' *Eugippius Excc. ex opp. S. Augustini c. 322 (Corp. scr. eccl. lat. VIIII. Eug. Excc. rec. Knöll p. 1021 sq.)* 'liber eiusdem Augustini quasi philosophiae moralis, quem pro moribus instituendis atque corrigendis ex diuina auctoritate collegit speculumque nominauit, magna intentione legendus est' *Cassiodorius de instit. diu. script. c. 16*
3 in] *om.* MC^1a ſcripturis in *R* legitimis] *om. S* 4 & proph&iciſ *s. lin. add. al. m. S* et *ante* euangelicis *om. CRa, del.* P^1, *ras. M*
5 auctoritate diuina editiſ (te diuina editiſ *in ras. ab al. m.*) *S*
7 fecit *Ca* 8 quodcūque M^1 facta ſunt *S,* facta* *M* 9 cognuſcenda *M*

matrem et: non moechaberis? horum autem quae iubendo et uetando scripta sunt alia sunt sacramentorum uelata mysteriis, quae multa ueteris testamenti populo illi facienda mandata sunt neque a populo christiano nunc fiunt, sed tantummodo intellegenda requiruntur atque tractantur, sicuti est sabbatum ad uisibilem uacationem, sicut azyma in pane sine fermento, pascha in ouis occisione, sicut tot genera sacrificiorum ciborumque uitandorum et neomeniae et annuae sollemnitates, quas obseruant nunc usque Iudaei, et illae iustificationes, quae non ad opera iustitiae proprie pertinent, sed aliquid significare intelleguntur. quis enim christianus septimo anno cogitur seruum reddere libertati et, si discedere ille noluerit, eius auriculam subula pertundere ad postem, et cetera huiusmodi? alia uero etiam nunc facienda sunt, si facienda praecepta sunt, nec facienda, si prohibita, qualia sunt illa quae dixi: honora patrem et matrem et: non moechaberis. de his igitur quae ita sunt posita in litteris sacris uel iubendo uel uetando uel sinendo, ut etiam nunc, id est tempore noui testamenti, ad uitam piam exercendam moresque pertineant, hoc opus, quod in manus sumpsi, conponere adgressus

1 Ex. 20, 12 et 14 Matth. 15, 4 et 5, 27 6 cf. Deut. 5, 12 7 cf. Ex. 12, 3—20 14 cf. Ex. 21, 2 et 6

1 mechaberiſ *PR* 3 miſteriſ *M*[1]*R* multa (a *in* o *mut. al. m.* tempore u&eriſ *S* 4 illi] *s. lin. add. al. m. S* neque] itēq, *S* 5 nunc] non* (o *ex* u *ab al. m.*) *S* 7 azima *MPCR*, azimū (y *s. i*) *(corr. m. al.) S* 8 & paſcha *S* tota (a *in ras.; in marg.* ł tot *al. m.*) *S* 9 ſacrificiorū faciendorū *S* 10 ſolemnitateſ *S* ſeruant *R* 12 ptine*nt *C* 14 ſeruum ſuū *S* 15 ille] *om. R* aurē *S*, auricula *a* 16 ei'modi *S* 19 mechaberiſ *PR* 20 literiſ *S* 21 uitando *M*[1]*P* uel *ante* sinendo *om. S* 22 ut &iā u&eriſ ac noui *S* 23 *om.* exercendam moresque pertineant, *add.* expertineant *al. m. S* 24 manu *P* agreſſuſ *M*[1], ingreſſuſ *P*[1]

sum, ut, quantum me deus adiuuat, omnia talia de canonicis libris colligam atque, ut facile inspici possint, in unum tamquam speculum congeram. oportuit enim sic ea poni ab auctoribus nostris, quemadmodum posita sunt, ut praecepta narrationibus uel disputationibus, propriis figurata et figuratis propria miscerentur, dum rerum gestarum ordo seruatur aut respondetur aduersis aut qui docendi sunt instruuntur aut occultorum inuentione quodammodo renouantur hi qui promta et aperta fastidiunt. nos autem in hoc opere nec infidelem uel adducimus uel aedificamus ad fidem, nec exercemus quibusdam salubribus difficultatibus ingenium intentionemque discentium, sed eum qui iam credens oboedire deo uoluerit, ut hic se inspiciat, admonemus, quantumque in bonis moribus operibusque profecerit et quantum sibi desit, adtendat. sic enim potest et de his quae habet gratias agere et de his quae non habet, ut habeat, satis agere ac propter illa seruanda, propter haec adipiscenda curam precesque fidelis pietatis adhibere. in his autem omnibus quae inspicienda ponere institui, quaecumque inter se uidebuntur esse contraria, postea propositis quaestionibus exponenda atque soluenda sunt. sane supplicia male factorum et praemia recte factorum, quamuis nonnulla commemoranda existimauerim, tamen in nouo testamento dissimilia ueteribus esse quis nesciat? ab ipsa igitur lege, quae data est

3 ſpecolũ *C* 5 queãmodũ *C* 6 propriis figurata] *om. S* 7 si figuratis *cod. Vat. Eugippii,* si figurata, figuratis *coniecit Knöll* 8 reſponderetur MP^1 9 oculτorum *MC* 10 hıı *CR,* hıſ *P,* hı* *M, om. S* prũτa *M,* prumpτa *P* 14 ınτen**τıonẽq; *M* 15 *iã *M* 16 amonem' M^1, ammonemuſ PM^2C 17 openb, monb,q, *S* pficerıτ *MPCS* 18 adτendıτ S^1 19 de ea quę *S* 20 abeaτ M^1 ſeruanda* (m *ras.*) *M,* ſeruandam̄ *P* 21 ppτ̄ hęc adıpıſcenda *S, om MPCRa* fideı *R* 22 adhıbeaτ *R* 28 u&enſ M^1P^1S

per Moysen, diuinorum praeceptorum, qualia nos commemoraturos esse promisimus, adgrediemur exordium.

I.

HAEC DE LIBRO LEGIS, QVI EXODVS NOMINATVR.

Non habebis deos alienos coram me. non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem quae est in caelo desuper et quae in terra deorsum nec eorum quae sunt in aquis sub terra. non adorabis ea neque coles. Item: Non adsumes nomen domini dei tui in uanum. nec enim habebit insontem dominus eum qui adsumpserit nomen domini dei sui frustra. Et paulo post: Honora patrem tuum et matrem, ut sis longaeuus super terram quam dominus deus tuus dabit tibi. non occides. non moechaberis. non furtum facies. non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quae illius sunt. Item post decalogum aliis in locis haec in eodem libro reperiuntur praecepta uiuendi: Non facietis mecum deos argenteos, nec deos aureos facietis uobis. Et aliquanto post: Qui percusserit hominem uolens occidere, morte moriatur. qui autem non est insidiatus, sed deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum quo fugere debeat. si quis de

6 Ex. 20, 3—5 9 ib. 7 12 ib. 12—17 19 ib. 23
20 Ex. 21, 12—36 et 22, 1—29

1 moſen *P* 2 ꝓmı*ſımuſ (ſ *ras.*) *M* adgredıamur (aggr. *Ra*) *M²CRa* 3 FINIT PROLOGVS *S*, EXPLICIT PROLOGVS *PR* 5 *uerba:* haec d. l. l. q. e. nom. *om. S* 6 | non habebıs deos alıenos coram (*lin. rubr. unc.*) | me . non facıeſ *S* *uerba:* non h. d. a. c. me *om. MPCRa* 6 facıaſ *P* 8 ſub terram *M¹P¹* 10 uano *M¹P¹* 13 mechaberıſ *PR* 15 concupıſcıſ *M¹* 18 ın locıſ precepta (*in ras.*) . . . . repperıuntur uıuendı *P* 19 mecum] *om. Rav* 20 alıquando *M¹* 21 mortem *P¹* 22 manu *M¹P¹* 23 ſibi *a*

industria occiderit proximum suum per insidias, ab altari meo euelles eum, ut moriatur. qui percusserit patrem suum et matrem, morte moriatur. qui furatus fuerit hominem 'et uendiderit eum, conuictus noxae morte moriatur. qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. si rixati fuerint uiri et percusserit alter proximum suum lapide uel pugno et ille mortuus 'non fuerit, sed iacuerit in lectulo, si surrexerit et ambulauerit foris super baculum suum, innocens erit qui percussit, ita tamen ut operas eius et inpensas in medicos restituat. qui percusserit seruum suum uel ancillam uirga, et mortuus fuerit in manibus eius, criminis reus erit: sin autem uno die superuixerit uel duobus, non subiacebit poenae, quia pecunia illius est. si rixati fuerint uiri, et percusserit quis mulierem praegnantem, et abortiuum quidem fecerit, sed ipsa uixerit, subiacebit damno, quantum expetierit maritus mulieris et arbitri iudicarint: sin autem mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, uulnus pro uulnere, liuorem pro liuore. si percusserit quispiam oculum serui sui aut ancillae et luscos eos fecerit, dimittet liberos pro oculo quem eruit. dentem quoque si excusserit seruo aut ancillae suae, similiter dimittet eos liberos. si bos cornu petierit uirum aut mulierem, et mortui fuerint, lapidibus obruetur: et non comedentur carnes eius, dominusque bouis innocens erit. quod si bos cornupeta fuerit ab heri et nudiustertius, et contestati sunt dominum eius, nec reclusit eum, occideritque uirum ac mulierem, et bos lapidibus obruetur, et dominum illius occident. quod si pretium ei fuerit inpositum, dabit pro anima sua quic-

1 & ꝑ ınſıdıaſ *Sv* alτarıo *P* 3 morτem *M*¹ 4 uınderıτ *M*¹, uıderıτ *P*¹ conuıncτuſ *M*¹ noxię *M* morτe* *(uirg. ras.) M* 5 morτem *M*¹ 7 sed] ſı *C*¹ 9 ut] eτ *P*¹ opera *P*¹ 10 ſeruū ł ancıllā ſuā *S* 13 penę *C*, pene *R* 14 auorτıuū *P*¹ 16 arbıτrıı *C* ıudıcauerınt *MPv*, ıudıcauerıτ *C* 17 reddaτ *Ca* 21 eoſ lıberoſ *Sv* 22 aut] ł *Sv* 24 cōmedunτ̃ *C*, *comedunτ̃ *M*, comed(e)unτur *P*, comederenτ̃ *S* 25 dominus quoque *Rv* cornuppeτa *P*¹, cornıpeτa *M*²*S* 26 hab erı *M*¹ 29 ei] eı' *S*

quid fuerit postulatus. filium quoque et filiam si cornu percusserit, simili sententiae subiacebit. si seruum ancillamque inuaserit, triginta siclos argenti dabit domino, bos uero lapidibus obruetur. si quis aperuerit cisternam et foderit et non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam, dominus cisternae reddet pretium iumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit. si bos alienus bouem alterius uulnerauerit et ille mortuus fuerit, uendent bouem uiuum et diuident pretium, cadauer autem mortui inter se dispertient. sin autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri et nudiustertius et non custodiuit eum dominus suus, reddet bouem pro boue et cadauer integrum accipiet. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem et occiderit uel uendiderit, quinque boues pro uno boue restituet et quattuor oues pro una oue. si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus et accepto uulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit et ipse morietur. si non habuerit quod pro furto reddat, uenundabitur. si inuentum fuerit apud eum quod furatus est uiuens, siue bos siue asinus siue ouis, duplum restituet. si laeserit quispiam agrum uel uineam et dimiserit iumentum suum, ut depascatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro suo uel in uinea, pro damni aestimatione restituet. si egressus ignis inuenerit spinas et conprehenderit aceruos frugum siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit. si quis commendauerit amico pecuniam aut uas in custodiam et ab eo qui susceperat furto ablata fuerint, si inuenitur fur, duplum reddet: si latet, dominus domus adplicabitur ad deos et iurabit quod non ex-

2 ſimile *S* 3 xxx *S* 4 obr.] opprimetur *Sv* apparuerit *P*[1] 7 boue *M*[1] 8 uiuum] *om.* *MCR* 9 et 12 cadaber *M*[1] 10 cornu*-peta *P*, cornip&a *SM*[2] 13 uinderit *M*[1] v *S* 14 reſtituat *S* IIII *MS* effrangenſ *P* 16 ſanguiniſ reuſ *S* 17 pp&rabit *M*[1]*P*[1], pp&rat *C* ſi autem *a* 18 inuentuſ *P*[1] 21 di*miſerit *C* 22 obtimū *C* damniſ *P*[1] ſtimacione *M*[1] 23 ſpicaſ *P*[2]*Ra* *(errauerunt Maurini)* 24 ſegetes ſtantes *R* ſegiteſ *M* 25 ſuccendit *R* 26 ſuſceperit *MPC*, ſuſcepit *R* 27 inuenieт̃ *Sa* fur] *om.* *MPC*

tenderit manum in rem proximi sui ad perpetrandam fraudem, tam in boue quam in asino et oue ac uestimento, et quicquid damnum inferre potest: et ad deos utriusque causa perueniet: et si illi iudicauerint, duplum restituet proximo suo. si quis commendauerit proximo suo asinum, bouem et ouem et omne iumentum ad custodiam et mortuum fuerit aut debilitatum uel captum ab hostibus nullusque hoc uiderit, iusiurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque dominus iuramentum, et ille reddere non cogetur. quod si furto sublatum fuerit, restituet damnum domino. si comestum a bestia, defert ad eum quod occisum est et non restituet. qui a proximo suo quicquam horum mutuum postulauerit, et debilitatum aut mortuum fuerit domino non praesente, reddere conpelletur. quod si in praesentiarum fuit dominus, non restituet, maxime si conductum uenerat pro mercede operis sui. si seduxerit quis uirginem necdum desponsatam et dormierit cum ea, dotabit eam et habebit uxorem. si pater uirginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis quam uirgines accipere consuerunt. maleficos non patieris uiuere. qui coierit cum iumento, morte moriatur. qui immolat diis, occidetur, praeter domino soli. aduenam non contristabis neque adfliges eum: aduenae enim fuistis in terra Aegypti. uiduae et pupillo non nocebitis. si laeseritis eos, uociferabuntur ad me, et ego exaudiam clamorem eorum et indignabitur furor meus percutiamque uos gladio et erunt uxores uestrae uiduae et filii uestri pupilli. si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urges eum quasi exactor nec usuris opprimes. si pignus

1 manuſ *S* 3 potest] putē *C* ad eoſ *P*¹ 5 et *erasum P* 6 omnem *P*¹ 7 hostibus] beſtiis *a* 8 manū ſuā *R* ad] in *S* 10 cogitur *M*¹ furtum *P*¹ 11 meſtū *M*¹, cōmeſtū *R* a beſtia fuerit *a* defert *MPS*, defret *C*¹, deferet *C*²*Ra (cod. Am.)* 16 si quis ſeduxerit *a* 17 diſponſatā *M*¹*P* 18 habebit eam *MPCRav* dare] donare *P* reddat *MCRa* 19 cenſuerunt *P*¹, conſueuerūt *Rv* 20 qui coierit *in ras. ab al. m. P* iumentum *P*¹ 21 morietᷣ *S*, mori *M*¹ immol& *S* 22 adfligiſ *M*¹, affligiſ *P*, afligeſ *S* &enim *S* 23 aegipti *C* nocebiſ *MP*¹*C* 24 audiā *Sv* 27 mutuo*R* 28 urgebiſ *Rv*

a proximo tuo acceperis uestimentum, ante solis occasum redde ei: ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius. nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. diis non detrahes, et principi populi tui non maledices. decimas tuas et primitias non tardabis offerre. primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. Et paulo post: Non suscipies uocem mendacii, nec iunges manum tuam, ut pro impio dicas falsum testimonium. non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum adquiesces sententiae, ut a uero deuies. pauperis quoque non misereberis in negotio. si occurreris boui inimici tui aut asino erranti, reduc ad eum. si uideris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. non declinabis in iudicio pauperis. mendacium fugies. insontem et iustum non occides: quia auersor impium. ne accipias munera, quae excaecant etiam prudentes et subuertunt uerba iustorum. peregrino molestus non eris: scitis enim aduenarum animas, quia et ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti. Et post quaedam interposita, cum de alienigenis loqueretur: Non adorabis deos eorum, neque coles eos. non facies opera eorum, sed destrues eos et confringes statuas eorum: seruietisque domino deo uestro. Et post multa in eodem libro de diis gentium: Sed aras eorum destrue, confringe statuas lucosque succide. noli adorare deum alienum. dominus zelotes nomen eius, deus est aemulator. ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cum fornicati fuerint cum diis suis et adorauerint simulacra eorum,

7 Ex. 23, 1—9 20 ib. 24 et 25 23 Ex. 34, 13—17

1 ocasũ *S* 2 operıeт˜ *S (cod. Amiat.)* 3 habıт *M*¹ 4 deтrahıſ *M*¹ 5 prıncıpe *M*¹*P*¹ maledıcıſ *M*¹*P* 7 et p. post] *om. R* ıungıſ *M*¹, ıungaſ (e *supra* a) *S* 10 paupereſ *M*¹*P*¹ 11 mıſerebıſ *C*¹ negotio] ıudıcıo *P*¹*Rav* 12 erranтe *S* ad] *ex corr. add. PS* hodıenтeſ *P*¹, odıenтı∗ſ *M* 15 quia au. imp.] *om. R* auerſoſ *C*¹ 19 ınpoſıтa *P*¹ 20 loquır&˜ *M*¹ nec colaſ *S* 24 ſтaтuaſ confrınge *S* alıenũ dm̃ adorare *S* 25 zeloтıſ *MPCS* est] *om. PCRS* 26 ınıaſ *M*¹

uocet te quispiam, ut comedas de immolatis. nec uxorem de filiabus eorum accipias filiis tuis, ne postquam ipsae fuerint fornicatae, fornicari faciant et filios tuos in deos suos. deos conflatiles non facies tibi. Et paulo post: Primitias frugum terrae tuae offeres in domum domini dei tui.

Haec de libro legis, qui Exodus nominatur, colligenda existimaui. nunc eodem modo inspiciamus in sequenti Leuitico.

II.

DE LEVITICO.

Omnis homo, inquit, ad proximam sanguinis sui non accedet, ut reuelet turpitudinem eius. ego dominus. turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuae non discooperies: mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius. turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudo enim patris tui est. turpitudinem sororis tuae ex patre siue ex matre, quae domi uel foris genita est, non reuelabis. turpitudinem filiae filii tui uel neptis ex filia non reuelabis: quia turpitudo tua est. turpitudinem filiae uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, et est soror tua, non reuelabis. turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui. turpitudinem sororis matris tuae non reuelabis, eo quod caro sit matris tuae. turpitudinem patrui tui non reuelabis, nec accedes ad uxorem eius, quae tibi adfinitate coniungitur.

4 Ex. 34, 26 11 Leu. 18, 6—24

1 com*edaſ *(uirg. eras.) M* uxorū M^1 2 accipieſ M^2CRav ipſe M^1, ipſi M^2PCRS 3 fornicaτi *MPCRS* fornicare *MPCRS* 4 et p. post] *om. R* et p. post: primitias — — dei tui] *om. P* 5 in domum *MCRS (cod. Am.)*, in domo *Pav* 8 in] *om.* M^1P^1S ſequenτe *MPCR* 10 de leuitico] *om. S* 12 accediτ M^1, accedaτ M^2P^2 13 diſcoperieſ *MPC* 15 diſco*perieſ *P*, diſcoperieſ *MC* enim] *om. S* 19 eſτ τua *P; om.* tua *a* 21 tui] *om. R* diſcoperieſ *MC*, diſco*perieſ (o *ras.) P* 23 patrui] paτriſ $CRM^{2}a$ 24 accedeſ *MCv*, accedaſ *PRSa*

turpitudinem nurus tuae non reuelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam eius. turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. turpitudinem uxoris tuae et filiae eius non reuelabis. filiam filii eius et filiam filiae illius non sumes, ut reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt, et talis coitus incestus est. sororem uxoris tuae in pelicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa uiuente. ad mulierem, quae patitur menstrua, non accedes, nec reuelabis foeditatem eius. cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commixtione maculaberis. de semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen dei tui. ego dominus. cum masculo non commisceberis coitu femineo: quia abominatio est. cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei: quia scelus est. nec polluamini in omnibus his. Et post aliquantum: Vnusquisque matrem et patrem suum timeat. Et post I uersum: Nolite conuerti ad idola, nec deos conflatiles faciatis uobis. ego dominus deus uester. Et paulo post: Nec remanentes, inquit, spicas colliges, neque in uinea tua racemos et grana decidentia congregabis, sed pauperibus et peregrinis carpenda dimittes. ego dominus deus uester. non facietis furtum. non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum. non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen dei tui. ego sum dominus. nec facies calumniam proximo tuo, nec ui opprimes

16 Leu. 19, 3 17 ib. 4 19 ib. 9—19

1 noruſ *M*[1] 2 dıſcoperıeſ *MC*, dıſcooperıeſ (o *alt. delet.*) *P* 3 frĩſ ẽ τuı *S* 4 filıam filıe *M* 5 filıã filıı**** (i *ult. in ras.*) *C* illius] eıuſ *M*[1] ſumıſ *M*[1]*P*[1] reuelıſ *M*[1] eius] *om. C* 7 nec] ñ *S* 9 accedaſ *Ma* fodıτaτẽ *M*[1], fedıτaτẽ *R* 10 cõmıxτıonẽ *a* maculauerıſ *P* 11 ıdolum *MPC* 12 dei] dñı dĩ *S* non] ne *P* commıſcerıſ *MPCS* 13 omne *M*[1] 14 maculauerıſ *P* 15 nec *alt.*] ne *Sa* 16 et p. aliqu.] *om. R* 17 paτrem eτ maτrem *PR* ſuã *R* et p. I u.] *om. R* uno uerſu *S* 18 ıdolũ *C* facıeτıſ *RS* 19 poſτ paululum *a* 21 ſ& *M*[1]*R* 22 dımıττıſ *M*[1], dımıττıſ (*corr. al. m.*) *P* 23 nec***** *P* decipiat *a* non] nec *R* peıerabıſ *S* 25 nec] non *MP* *uerba:* nec f. c. — — oppr. cum *om. R* facıaſ *Sa* opremıſ *M*[1], oppremıſ *P*[1]

eum. non morabitur opus mercennarii tui apud te usque in mane. non maledices surdo, nec coram caeco pones offendiculum: sed timebis dominum deum, quia ego sum dominus. non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. nec consideres personam pauperis, nec honores uultum potentis. iuste iudica proximo tuo. non eris criminator et susurro in populis. non stabis contra sanguinem proximi tui. ego dominus. ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. non quaeres ultionem, nec memor eris iniuriae ciuium tuorum. diliges amicum tuum sicut te ipsum. ego sum dominus. leges meas custodite. Et paulo post: Non comedetis cum sanguine. non augurabimini, nec obseruabitis somnia. neque in rotundum adtondebitis comam, nec eradicetis barbam. et super mortuo non incidetis carnem uestram neque figuras aliquas et stigmata facietis uobis. ego dominus. ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra et impleatur piaculo. Et post I uersum: Ego dominus. ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. ego dominus deus uester. coram cano capite consurge, et honora personam senis, et time deum tuum. ego dominus. si habitauerit aduena in terra uestra et moratus fuerit inter uos, ne exprobretis ei, sed sit inter uos quasi indigena, et diligetis eum quasi uosmet ipsos: fuistis enim et uos aduenae in terra Aegypti. ego dominus deus

12 Leu. 19, 26—29   17 ib. 30—37 et 20, 1—21

1 tui] *om. PSa*   in] *om.* M^1RS 2 malediciſ *M*, malediciſ (a *supra*) *(corr. al. m.) P*   ponaſ MCS^1 ſ& M^1 3 dm̄ (τuum *add. al. m.) P*   4 nec iniuſτe (nec in *ex corr. add. al. m.) P*   5 nec] ne *M*   8 abeaſ M^1 9 illum M^1Pa 10 iniuriā M^1 11 sum] *om. S*   custodite] *om.* S^1 e. p. post] eτ poſτ aliquanτum *MP, om. R*   12 commediτiſ M^1 carnē cū ſanguine *a*   auguremini *R*, auguriabimini P^2S^2 obſeruaτiſ MP^1C^1, obſerueτiſ *R*   13 adτundebiτiſ M^1 nec] non MP^r, ne *S*   14 eradicaτiſ MC^1, radaτiſ *RP:Sa (cod. Amiat.)*   morτuum *S*   n̄* *S*   inciditiſ M^1P^1 16 ne *pr.*] non *R*   17 e. p. I u.] *om. R*   18 ſciſciτimini M^1, ſciſ*ciτimini *(ras.* ſ*)* P^1, ſciſciτamini C^1S^2a 19 ut] eτ *CR*   20 dn̄m dm̄ *S*   21 ego ſum *Sav*   abiτaberiτ M^1 22 *** moraτuſ *P*   exprobeτiſ *Ca*   23 dilegiτiſ M^1, diligiτiſ *P*   24 et *om. P*

uester. nolite facere aliquid iniquum in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. statera iusta et aequa sint pondera: iustus modius, aequus sextarius. ego dominus deus uester, qui eduxi uos de terra Aegypti. custodite omnia praecepta mea et uniuersa iudicia, et facite ea. ego dominus. Locutusque est dominus ad Moysen dicens: haec loqueris filiis Israhel: homo de filiis Israhel et de aduenis qui habitant in Israhel, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terrae lapidabit eum: et ego ponam faciem meam contra illum succidamque eum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo Moloch et contaminauerit sanctuarium meum et polluerit nomen sanctum meum. quod si neglegens populus terrae et quasi paruipendens imperium meum dimiserit hominem, qui dedit de semine suo Moloch, nec uoluerit eum occidere, ponam faciem meam super hominem illum et cognationem eius succidamque et ipsum et omnes qui consenserunt ei, ut fornicarentur cum Moloch de medio populi sui. anima, quae declinauerit ad magos et ariolos et fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam et interficiam illam de medio populi sui. sanctificamini et estote sancti: quia ego dominus deus uester. custodite praecepta mea et facite ea. ego dominus qui sanctifico uos. qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. patri matrique maledixit, sanguis eius sit super eum. si moechatus fuerit uir cum uxore alterius et adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriantur et moechus et adultera. qui dormierit cum nouerca sua et reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super

2 ſunt *S*[1] 3 aequuſque *P*[2]*C*[1]*Sav* 5 iudicia mea *MP* loquutuſque *P*, loqut' *R* 7 habitat *S* 8 hiſrahel *M*[1] 11 de ſemine ſuo dederit *a* 14 hōiem illũ *R* qui dedit] *om. PS* qui ded. d. s. s. M.] *om., sed est rasura 16 litt. C* moloch *ex corr. add. P* 15 ne *C*[1] eum] *om. R* 17 conſenſerint *RS (cod. Am.)* 20 ſtote *M*[1] 21 ego ſcſ *R*, ego ſanctuſ ſum *Ca* 23 aut] & *S* 24 qui maledixerit *R*, qui maledixit *a* mechatuſ *R* fuerit uir] quiſ fuerit *Sv* 25 pp&rarit (a *in ras.) S* coniuge] uxore *S* 28 patri ſuo *M*[1]

eos. si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriantur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos. qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sanguis eorum sit super eos. qui supra uxorem filiam duxerit matrem eius, scelus operatus est: uiuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio uestri. qui cum iumento et pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite. mulier, quae succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. qui acceperit sororem suam, filiam patris sui uel filiam matris suae, et uiderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi, eo quod turpitudinem suam mutuo reuelauerint, et portabunt iniquitatem suam. qui coierit cum muliere in fluxu menstruo et reuelauerit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui. turpitudinem materterae et amitae tuae non discooperies. qui hoc fecerit, ignominiam carnis suae nudauit: portabunt iniquitatem suam ambo. qui coierit cum uxore patrui uel auunculi sui et reuelauerit ignominiam cognationis suae, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur. qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit inlicitam: turpitudinem fratris sui reuelauit: absque filiis erunt. Et alio in loco: Vir siue mulier, in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur. lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super eos. Itemque alio in loco, cum de summo sacerdote loqueretur: Virginem, inquit, ducet uxorem:

23 Leu. 20, 27 27 Leu. 21, 13—15

1 si quis] qui *S* nure *M¹P¹* moriatur *av* 7 monantur *R* 8 ſubcubuerit *MPCS* 11 conſpexerat *C¹* 13 reuelarint *S (cod. Am.)* 17 turpit. m. e. a. t.] *om. spatio uacuo relicto, add. ab al. m. P* mat̃ t̃re & ami*t&ue *(ras. ſ) M* diſcoperieſ *MC* 18 nudabit *MPCRSa (cod. Am.)* 19 ambo iniquitatem ſuam *Sav* 23 reuelabit *M¹PS* in alio *CRa*, alio[in] *S* 24 [in]quib, *S* pytonicuſ *M¹P¹*, phitonicuſ *R*, phytonicuſ *P²Sa* 25 sit] *om. P*, erit *S* 26 eos] illoſ *P²Cav* itē *S* in alio *Ca*

uiduam et repudiatam et sordidam atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo: ne commisceat stirpem generis sui uulgo gentis suae: quia ego dominus qui sanctifico eum. Et post multa: Homo, qui maledixerit deo suo, portabit peccatum suum. et qui blasphemauerit nomen domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, siue ille ciuis siue peregrinus fuerit. qui blasphemauerit nomen domini, morte moriatur. qui percusserit et occiderit hominem, morte moriatur. qui percusserit animal, reddat uicarium, id est animam pro anima. qui inrogauerit maculam cuilibet ciuium suorum, sicut fecit, fiet illi: fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. qui percusserit iumentum, reddet aliud. qui percusserit hominem, punietur. aequum iudicium sit inter uos, siue peregrinus siue ciuis peccauerit: quia ego sum dominus deus uester. Et post aliquantum: Non facietis uobis idolum et sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra uestra, ut adoretis eum. ego enim sum dominus deus uester.

Haec de Leuitico. nunc de libro, cuius nomen est Numeri, quae uisa sunt commemoranda ponemus.

III.

DE NVMERIS.

Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hereditas. si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos. quod si et fratres non habuerit, dabitis here-

4 Leu. 24, 15—22 16 Leu. 26, 1 24 Num. 27, 8—11

1 ſordıdatã *S* 2 ne] nec *R* 6 oprım& M^1, obruet *R* ıllı M^1 | 11 fecit] *om* S^1 fı& *MPSv (cod. Am.)*, fiat *CRa* illi] ei *av* 14 reddat *RS* punıatur CRM^2 16 e. p. aliq.] *om. R* 17 heregıtıſ M^1, eregıtıſ *P* 18 ın ſignum *a* ponıtıſ *S* 20 cuius nom. est] *om. S* 23 de numero *MPCR, om. Sa* 24 tranſııt M^1P^1 26 quod et ſı *R* habuerit] fuerınt *Sv* dabıt MC^1R dabıt̃ hereditaſ C^2

ditatem fratribus patris eius. sin autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his qui ei proximi sunt: eritque hoc filiis Israhel sanctum lege perpetua, sicut praecepit dominus Moysi. Et post multa: Ad unius testimonium nullus condemnabitur. non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis. Haec de Numeris inuenimus, quae inspicienda putauimus. Deuteronomium deinceps considerabimus.

IIII.

DE DEVTERONOMIO.

Nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam: quia dei iudicium est. Et plurimis interpositis, ubi decalogum repetit: Custodite igitur sollicite animas uestras. non uidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est dominus uobis in Horeb de medio ignis: ne forte decepti faciatis uobis sculptam similitudinem aut imaginem masculi uel feminae, similitudinem omnium iumentorum quae sunt super terram uel auium sub caelo uolantium atque reptilium quae mouentur in terra siue piscium qui sub terra morantur in aquis: ne forte oculis eleuatis ad caelum uideas solem et lunam et omnia astra caeli et errore deceptus adores et colas quae creauit dominus deus tuus in ministerium cunctis gentibus. quae sub caelo sunt. Et paulo post: Caue, inquit, ne quando obliuiscaris pacti domini dei tui, quod pepigit tecum, et facias tibi sculptam similitudinem eorum quae fieri dominus prohibuit: quia

4 Num. 35, 30 et 31 11 Deut. 1, 17 13 Deut. 4, 15—19 24 ib. 23 et 24

4 condempnabιτur *M^1CR* 6 haec] *om. P* numero *R* inu. q i. put.] *om. a* 7 deuτronomιū *R* conſideraυιmuſ *M^1P*, consıderemus *S* 10 de deuτronomιo *R*, deuτero nomιū *M^1P*, haec de deuτero nomιo *M^2*, *om. CSa* 11 ιτa erιτ *MPC^1*, ιτa enιm *C^2* 13 et] *om. P* 16 oreb *M^1PRa* 17 femιnιnę *P* 18 uel auium s. c. u. a. r. q. m. i. terra] *om. MP^1CRSa, in marg. add. P^2* 20 oculoſ *C^1* 21 uιaſ (de *add. al. m.*) *C* 25 facιeſ ſculpτā τιbι *S* ſcalpτā *M^1*, ſcalτā *P^1*

dominus deus tuus ignis consumens est, deus aemulator. Et alio loco: Non habebis deos alienos in conspectu meo. non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quae in caelo sunt desuper et quae in terra deorsum et quae uersantur in aquis sub terra. non adorabis ea et non coles. ego enim sum dominus deus tuus, deus aemulator, reddens iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem his qui oderunt me et faciens misericordiam in multa milia diligentibus me et custodientibus praecepta mea. non usurpabis nomen domini dei tui frustra: quia non erit inpunitus qui super re uana nomen eius adsumpserit. Et post paululum: Honora, inquit, patrem tuum et matrem, sicut praecepit tibi dominus deus tuus, ut longo uiuas tempore et bene sit tibi in terra, quam dominus deus tuus daturus est tibi. non occides. neque moechaberis. furtumque non facies. nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, et uniuersa quae illius sunt. Et alibi in eodem libro: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota fortitudine tua. Et paulo post: Cum comederis et saturatus fueris, caue diligenter, ne obliuiscaris domini, qui eduxit te de terra Aegypti de domo seruitutis. dominum deum tuum timebis et ipsi soli seruies ac per nomen illius iurabis. non ibitis post deos alienos cunctarum gentium, quae in circuitu uestro sunt: quoniam deus aemulator dominus deus tuus in medio tui: ne

2 Deut. 5, 7—11 12 ib. 16—21 19 Deut. 6, 5 21 ib. 12—16

1 *et* 6 emulatur M^1P^1 2 in alio *R* d̃ſ M^1 5 et non] neque *CRa* colaſ *S* 7 in filios] ſup filioſ *MPRv* 8 his] *om.* M^1 et] *om. R* 10 nomen] *om.* M^1 11 ſup uana re *R* paulolũ *M* 12 *uerba:* sicut p. t. d. d. tuus *om. R* matrem tuam *P* 13 tibi] *om. M* longe P^1 15 neque] non *PS* 16 loquariſ *S* concupiſciſ M^1 18 ancilã *C* 19 diligiſ M^1 20 tuum] *om.* P^1 21 cõmederiſ M^1 22 caue] **** *(ex corr. add.:* uide *ab al. m.) C* domini] deũ *R* duxit P^1 24 ipsi] illi *P* illius] eiuſ M^1 iurauerif C^1, iuraberiſ MP^1C^1, non iurabiſ P^2 25 d̃ſ M^1 26 emulatur M^1 tuus] lauſ *MPCR*

quando irascatur furor domini dei tui contra te et auferat te desuper facie terrae. non temptabis dominum deum tuum. Item paulo post, cum de alienigenis loqueretur: Neque sociabis cum eis coniugia. filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo: quia seducet filium tuum, ne sequatur me et ut magis seruiat diis alienis: irasceturque furor domini et delebit te cito. quin potius haec facietis eis: aras eorum subuertite, confringite statuas, lucosque succidite, et sculptilia conburite. Et post aliquantum: Sculptilia eorum igne conbures. non concupisces argentum et aurum, de quibus facta sunt, neque adsumes ex eis tibi quicquam, ne offendas, propterea, quia abominatio est domini dei tui. nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut et illud est: quasi spurcitiam detestaberis et uelut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est. Et alio in loco: Obserua et caue, ne quando obliuiscaris domini dei tui et neglegas mandata eius atque iudicia et caerimonias, quas ego praecipio tibi hodie: ne postquam comederis et satiatus fueris, domos pulchras aedificaueris et habitaueris in eis, habuerisque armenta et ouium greges, argenti et auri cunctarumque rerum copiam, eleuetur cor tuum, et non reminiscaris domini dei tui. Et post paucos

3 Deut. 7, 3—5 10 ib. 25—26 16 Deut. 8, 11—14

1 contra te] *om.* CP^1 2 deſup faciẽ&re *M*, deſup faciẽ τ̃re C^1, de ſuperficie (ſupefici& P^1) τerrae PSC^2Rav non t. d. d. tuum] *om., add. in marg.* *S* 3 loquıτur *MPCR* 4 ſociabiſ* *M* 5 accipies filiã illius *a* accıpıaſ *S* ſeducıτ MP^1CSa filiã τuã S^1 6 ıraſcıτ̃que M^1P^1 7 haec] ec M^1 8 ſub uerτıce confrıngıτ M^1 9 ſuccıdıτe lucoſ *S* conbur&e M^1P^1 al̃quõ *M*, alıquã CM^2, alıquıd *R* 10 ıgnı *S* c̃bureτıſ C^1, ɔburıτe *R* non] eτ non *S* concupıſcıſ M^1 aurũ & argenτũ *S* 12 est] *om.* M^1P^1 dñı dĩ τuı eſτ (÷ *S*)*RS* 13 ınferaſ *Sa*, auferaſ *R* quıcquã*R* 13 fias] facı ** (acı *in* ıaſ *mut. al.*) *C* 14 expurcıτıam M^1P^1 15 abomıne *S* habebıτıſ MP^1S 16 ın alıo *R* in] *om.* S^1 17 neglegeſ *MC* 19 cõmederıſ *MPC* ſaτuraτuſ *S* domuſ *MP* pulcraſ *MR* aedıficaberıſ$M^1PC^1S^1$ 20 habıτaberıſ S^1 habuerıτıſque MC^1 21 aurı & argenτı *P* 22 remınıſcerıſ (a *supra*) *(corr. m. 1)* *M* pauca uerba *P*

uersus: Ad extremum, inquit, misertus est tui, ne diceres in corde tuo: fortitudo mea et robur manus meae haec mihi omnia praestiterunt, sed recorderis domini dei tui, quod ipse tibi uires praebuerit. Et post aliquantum: Vt ipsi comedatis ac saturemini. cauete, ne forte decipiatur cor uestrum et recedatis a domino deo seruiatisque diis alienis et adoretis eos, iratusque dominus claudat caelum. Et post aliquantum: Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos et colles et subter omne lignum frondosum. dissipate aras eorum et confringite statuas, lucos igne conburite et idola comminuite: disperdite nomina eorum de locis suis. Et quibusdam interpositis, cum de alienigenis loqueretur: Caue, ne imiteris eas, postquam te fuerint introeunte subuersae, et requiras caerimonias earum, dicens: sicut coluerunt gentes istae deos suos, ita et ego colam. non facies similiter domino deo tuo. omnes abominationes, quas auersatur dominus, fecerunt diis suis offerentes filios et filias et conburentes igni. quod praecipio tibi, hoc tantum facito domino: nec addas quicquam, nec minuas. Si surrexerit in medio tui prophetes aut qui somnium uidisse se dicat et praedixerit signum atque portentum et uenerit quod locutus est et dixerit tibi: eamus et sequamur deos alienos, quos ignoras, et seruiamus eis, non audias uerba prophetae illius aut somniatoris: quia temptat uos dominus deus uester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde et in

1 Deut. 8, 16—18 4 Deut. 11, 15—17 8 Deut. 12, 2—3 14 Deut. 12, 30—32 et 13, 1—10

1 eſ *CR* dıcerıſ P^1S 2 robor MPC^1 3 dei] *om.* *MP* 4 alıquã *C*, al·quanta P^2, alq̃uõ (o *in* a *mut. al. m.*) *M*, alıqua *R* cõmedatıſ M^1 5 ſaturamını MP^1C^1 forte] *om.* S^1 6 dñm M^1 deo] *om.* *MPCv* 7 dñſ * (& *ras.*) *M* claud& M^1 alıquanta P^1 10 coleſ M^1 ſup MP^1CSa *uerba:* dissipate — — de locis suis *om.* *R* 11 eorum] *om.* MP^1C, earum'' SP^2 conbur&e M^1P^1 12 suis] ıllıſ S^2av 13 loquẽ M^1, loquetur P^1 15 requıre S^1 ceremonıaſ *MC* 18 auertat̃ S^1, adu'ſat *R* au. dom.] *rasura 12 litt.* *C* 19 filıa M^1 22 p̃dıxıt *R* 24 audıeſ *PSv* pph&ıe M^1 26 fı**at (ı *in ras.*) *M*

tota anima uestra. dominum deum uestrum sequimini et ipsum timete: mandata illius custodite et audite uocem eius: ipsi seruietis et ipsi adhaerebitis. propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est, ut uos auerteret a domino deo uestro, qui eduxit uos de terra Aegypti et redemit de domo seruitutis: ut errare te faceret de uia, quam tibi praeceperat dominus deus tuus: et auferes malum de medio tui. si tibi uoluerit persuadere frater tuus, filius matris tuae, aut filius tuus uel filia siue uxor, quae est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: eamus et sequamur deos alienos, quos tu ignoras et patres tui, cunctarum in circuitu gentium, quae iuxta uel procul sunt ab initio usque ad fines terrae, non adquiescas ei, neque audias, neque parcat ei oculus tuus, ut miserearis et occultes eum: sed statim interficies. sit prius manus tua super eum, et post te omnis populus mittat manum. lapidibus obrutus necabitur, quia te uoluit abstrahere a domino deo tuo. Et post paululum: Non uos incidetis nec facietis caluitium super mortuo: quoniam populus sanctus es domino deo tuo. Et alio loco: Si unus, inquit, de fratribus tuis, qui moratur intra portas ciuitatis tuae in terra, quam dominus deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem uenerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum: sed aperies eam pauperi et dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris. caue, ne forte subrepat tibi impia cogitatio et dicas in corde tuo: adpropinquat septimus annus remissionis, et auertas oculos a paupere fratre tuo nolens ei quod postulat mutuum commodare, ne clamet contra te ad dominum et fiat tibi in

18 Deut. 14, 1 et 2 20 Deut. 15, 7—11

3 et] ut *M*[1] 7 p̀cepit *Sv* 9 uel] *om. R* 11 feruiamuf dnf alienif *PSv* 14 audeaf *M*[1], audief *P* mifere*rif (a *ras.*) *P* 15 primū *P*[2]*v* 16 post te] pofte *C* 17 obru*tuf *P* quia] qui *MP*[1]*CSa* 18 inciditif *M*[1]*P*[1], incidatif *CRM*[2]*P*[2] 19 mortuū *RS* 20 inquid· fi unuf *M*[1]*P*, inquit. si un' *S* 21 intra] iuxta *R* 22 tuus] *om. M*[1] 23 fet *M*, & *C* 24 quo] quod *M*[1]*P*[1] profpexerif *C* 25 fubripiat *MPCS*, furripiat *Ra* (obripiat *cod. Am.*) inpia *M*[1] 26 feptimof annof remifionif *M*[1] 28 clamat *M*[1] adn̄m *C*

peccatum: sed dabis ei, nec ages quippiam callide in eius necessitatibus subleuandis, ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni tempore et in cunctis ad quae manum miseris. non deerunt pauperes in terra habitationis tuae: idcirco ego praecipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum uersantur in terra. Et aliquanto post: Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis, quas dominus deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas, ut iudicent populum iusto iudicio nec in alteram partem declinent. non accipies personam nec munera: quia munera excaecant oculos sapientium et mutant uerba iustorum. iuste quod iustum est persequeris, ut uiuas et possideas terram, quam dominus deus tuus dederit tibi. Et post pauca: Nec facies tibi atque constitues statuam, quae odit dominus deus tuus. Item post pauca: Cum reperti fuerint apud te intra unam portarum tuarum, quas dominus deus tuus dabit tibi, uir aut mulier, qui faciant malum in conspectu domini dei tui et transgrediantur pactum illius, ut uadant et seruiant diis alienis et adorent eos, solem et lunam et omnem militiam caeli, quae non praecepi, et hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter et uerum esse reppereris et abominatio facta est in Israhel: educes uirum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuae, et lapidibus obruentur. in ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. nemo occidatur uno contra se dicente testimonium. manus testium prima interficiet eum, et manus

6 Deut. 16, 18—20 13 Deut. 16, 22 15 Deut. 17, 2—7

1 agiſ M^1P^1 3 ad quae] atq; C^1 4 ego] ergo MP^1C 5 manũ tuã *R* 6 uerſatur *av* poſt aliquantum P^1a, poſt aliquanta P^2 7 omniſ MC^1, omneſ P^1 8 ut] et *R* 9 populo *MCRa* 10 non] nec *P* accipiaſ *Ra* 12 t̃ra M^1 13 nec] ñ *Ca* faciaſ *R* 14 conſtituaſ CRM^2Sa quã *S*, *in marg.* ł quae *m. al.* 15 reperte M^1P^1 apud te *om.* S^1 una M^1 16 tibi *om. S* 17 faciũt *R* 18 tranſgrediunt̃ *R* 20 p̃cipit MP^1C, p̃cepit *RSa (c. Am.)* 21 inqueſieriſ MC^1 repereref M^1, repperireſ P^1, repereriſ M^2C^1RS 22 educiſ M^1P^1, educens *R* 23 portam *MPR* 24 aut] uł *R* 26 interficiat CRM^2a

reliqui populi extrema mittetur, ut auferas malum de medio tui. Item post aliquantum: Qui autem superbierit nolens oboedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino deo tuo, et decreto iudicis, morietur homo ille: et auferes malum de Israhel: cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. Et post quaedam interposita, cum de alienigenis admoneret: Caue, inquit, ne imitari uelis abominationes illarum gentium. nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur et obseruet somnia atque auguria, ne sit maleficus, ne incantator, nec pythones consulas nec diuinos et quaeras a mortuis ueritatem. omnia enim haec abominabitur dominus. Et post aliquantum: Non stabit testis unus contra aliquem, quicquid illud peccati et facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne uerbum. si steterit testis mendax contra hominem accusans eum praeuaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante dominum in conspectu sacerdotum et iudicum, qui fuerint in diebus illis: cumque diligentissime perscrutantes inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei sicut fratri suo reddere cogitauit, et auferes malum de medio tui: ut audientes ceteri timorem habeant et nequaquam talia audeant facere. non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges. Et

2 Deut. 17, 12 et 13   7 Deut. 18, 9—12   14 Deut. 19, 15—21

1 mittatur *CRM²a*   auferes *P*   2 aliqũ *MC*, aliqua *R*, aliquanta *P²*   3 sacerdotis obẹdire *S*   4 et *ante* decr.] ex *C²*   moriatur *CRM²a*   5 ut] et *P²*   6 nulli *C¹*   supbiã *C*   7 de] *om.* *M¹P¹*   ammoner& *S¹*   8 imitare *MPC¹*   uellis *M¹*   9 in te inueniat˜ *S*   qua *R*   lustrent *M¹*   9 dicens *S¹*   10 ariolus *MP*   11 ne . . ne] nec . . nec *a*   fis *R*   incantatur *M¹P¹*   nec] ne *MPCR*, neq; *a*   phytonis *M¹*, fytonis *P¹*, phitones *CR*, phytones *SM²a*   12 consulat *C²*   nec] ne *MCR*   13 deus *R*   aliquanta *P²*   14 stabis *C*   testis] *om.* *R*   16 steteri* *C*   17 quorum] corã *M¹P¹*   est causa *R*   18 deũ *R*   21 cogitabant *R*   22 c&eri* (*ras.* s) *M*   25 exigis *M¹P¹*

alibi in eodem libro: Si genuerit homo filium contumacem et proteruum, qui non audiat patris ac matris imperium et coercitus oboedire contempserit, adprehendent eum et educent ad seniores ciuitatis illius et ad portam iudicii dicentque ad eos: filius noster iste proteruus et contumax est, monita nostra audire contempsit, comissationibus uacat et luxuriae atque conuiuiis, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, et morietur, ut auferatis malum de medio uestri et uniuersus Israhel audiens pertimescat. Et post pauca: Non uidebis bouem fratris tui aut ouem errantem et praeteribis, sed reduces fratri tuo, etiamsi non est propinquus tuus frater nec nosti eum, duces in domum tuam, et erunt apud te, quamdiu quaerat ea frater tuus, et recipiat. similiter facies de asino et uestimento et de omni re fratris tui, quae perierit: si inueneris ea, ne neglegas quasi aliena. si uideris asinum fratris tui aut bouem cecidisse in uia, non despicies, sed subleuabis cum eo. non induetur mulier ueste uirili, nec uir utetur ueste feminea: abominabilis enim apud dominum est qui facit haec. Item post pauca: Cum aedificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua et sis reus labente alio et in praeceps ruente. Item paulo post: Si duxerit uir uxorem et postea eam odio habuerit quaesieritque occasiones quibus dimittat eam obiciens ei nomen pessimum et dixerit: uxorem hanc accepi et ingressus ad eam

1 Deut. 21, 18—21 9 Deut. 22, 1—5 19 ib. 8 21 ib. 13—30

2 ac] eτ *R*, aut *v* 4 et educent] educenτq; *R*, et deducent *a*, et ducent *v* 6 audire] *om.* *S* conτempnıτ RP^1 comeſſaτıonıb; CP^3, come*ſacıonıb; *M*, cõmeſſacıonıb; *R*, commeſſaτıonıb, S^1, comeſaτıonıb, P^1S^2a 7 luxorıe M^1C, luxorıae P^1 obruıτ M^1P^1, obruaτ CRM^2 P^2a 8 morıaτ̃ M^2C auferaſ S^1 9 pauca ũr M^1, pauca uerba *P*, paucıſſımoſ uerſuſ *S* 11 reducıſ M^1P^1 12 τuũ *M* 13 facıaſ *P* 14 omne M^1P^1 perıeraτ *C* 15 ea* *M*, eam *Sv* alıenam M^1PSv si] ſed M^1 16 deſpicias *a* 17 ınduıτur M^1P^1 uırıle M^1P^1 18 hec facıτ *R* 19 nouam] cauam P^1 20 τuo *P* 21 labenτı M^1 alio] alıquo *R* p. post] poſτ pauca *P* 22 uir] *om.* *S* eam] *om.* *R* quıſıerıτq; M^1 23 occanſıonıſ M^1, occanſıoneſ PC^1 eã dımıττaτ *S* peſſımo M^1P^1

non inueni uirginem, tollent eam pater et mater eius et ferent secum signa uirginitatis eius ad seniores urbis, qui in porta sunt, et dicet pater: filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, inponit ei nomen pessimum, ut dicat: non inueni filiam tuam uirginem: et ecce haec sunt signa uirginitatis filiae meae. expandent uestimentum coram senioribus ciuitatis: adprehendentque senes urbis illius uirum et uerberabunt illum, condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellae: quoniam diffamauit nomen pessimum super uirginem Israhel: habebitque eam uxorem et non poterit dimittere omni tempore uitae suae. quod si uerum est quod obicit et non est in puella inuenta uirginitas, eicient eam extra fores domus patris sui et lapidibus obruent uiri ciuitatis eius, et morietur: quoniam fecit nefas in Israhel, ut fornicaretur in domo patris sui: et auferes malum de medio tui. si dormierit uir cum uxore alterius, uterque morietur, id est adulter et adultera: et auferes malum de Israhel. si puellam uirginem desponderit uir et inuenerit eam aliquis in ciuitate et concubuerit cum illa, educes utrumque ad portam ciuitatis illius, et lapidibus obruentur: puella, quia non clamauit, cum esset in ciuitate, uir, quia humiliauit uxorem proximi sui: et auferes malum de medio tui. sin autem in agro reppererit uir puellam, quae desponsata est, et adprehendens concubuerit cum illa, ipse morietur solus: puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum et occidit animam eius, ita et puella perpessa est: sola erat in agro, clamauit, et nullus adfuit qui liberaret eam. si inuenerit uir puellam uirginem, quae non habet sponsum, et adprehendens concubuerit cum ea et res ad iudicium uenerit, dabit qui dormiuit cum ea patri puellae centum siclos ar-

3 dıcıт M^1P^1S, dıcaт CRM^2P^2a 5 et] *om.* *S* 8 conтemnanтeſ P^1, condem∗nanтeſ (p *ras.)* *M*, condempnanтeſ *CR* 9 dıffă mauıт *M* 10 habebıт M^1 uxorem eam *R* 12 inuenta] *om.* *R* uırgınıſ M^1 eıcı∗ınт *M* 13 forıſ M^1P^1 obruunт M^1P 15 domũ *S* 16 morıaтur M^2CRa id est] ıdem P^1 18 dıſponderıт *MPC* 19 illa] ea *Sv* educeſq, *S* ed. a. p. ciu. ill. utr. *R* 20 obru&˜ *C*, (n *eluta supra* &) *M* 23 dıſponſaтa *MPCS* 24 illa ea *Sv* 25 ɔſurg& *S* 30 ſıcloſ frum̃тı argenтı (frum̃тı *elut.)* *M*

genti et habebit eam uxorem, quia humiliauit eam: non poterit dimittere cunctis diebus uitae suae. non accipiet homo uxorem patris sui nec reuelabit operimentum eius. Et post paululum: Non erit meretrix de filiabus Israhel neque scortator de filiis Israhel. Et post paululum: Non faenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alio. Et post paucos uersus: Cum uoueris uotum domino deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud dominus deus tuus et, si moratus fueris, reputabit tibi in peccatum. si nolueris polliceri, absque peccato eris: quod autem semel est egressum de labiis tuis, obseruabis et facies sicut promisisti domino deo tuo et propria uoluntate et ore tuo locutus es. Et paulo post: Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam, quia animam suam adposuit tibi. si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israhel et uendito eo accipiens pretium, interficietur: et auferes malum de medio tui. Et post paucos uersus: Cum repetes, inquit, a proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domum eius, ut pignus auferas, sed stabis foris et ille tibi proferet quod habuerit. sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum, ut dormiens in uestimento suo benedicat tibi et habeas iustitiam coram domino deo tuo. non negabis mercedem indigentis et pauperis fratris tui siue aduenae, qui tecum moratur in terra et intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum: quia pauper est et ex eo

3 Deut. 23, 17 5 ib. 19 et 20 7 ib. 21—23 13 Deut. 24, 6 et 7 17 ib. 10—16

1 eam] *om. S* non] nec *R* 3 reuelauit M^1P paulolū *M* paulo p' *S* 4 neque] nec *a* 5 paulolū *S* foenerabis *S*, fenerabis *MPCR* 7 alio] alieno P^2C^2v paucissimos *S*, paucis M^1P uer̃ *MP* 9 illut *M*, illū *C* reputauit *MC*, reputabitur *RSv* 10 pollicere M^1PS 11 egressum est *Sav* 12 tuo] *om.* S^1 16 uindicto M^1, uendit*o *C* al: & uendit eũ *in marg. add. m. al. S* et *ante* auf.] *om.* C^1 accipiet *a* 17 pauca uerba *P* repetis *MP* 18 a] da *C*, de *a* debit *M*, dabit *P*, d& *S* 24 morant˜ C^1 25 est] *om. R* sed] *om. PCRS* reddis M^1

sustentat animam suam: ne clamet contra te ad dominum, et reputetur tibi in peccatum. non occidentur patres pro filiis nec filii pro patribus, sed unusquisque pro suo peccato morietur. Et post paucos uersus: Quando messueris segetem in agro tuo et oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris, ut tollas illum, sed aduenam et pupillum et uiduam auferre patieris, ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni opere manuum tuarum. si fruges colliges oliuarum, quicquid remanserit in arboribus, non reuerteris, ut colligas, sed relinques aduenae, pupillo et uiduae. si uindemiaueris uineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus aduenae, pupilli et uiduae. memento, quod et tu seruieris in Aegypto, et idcirco praecipio tibi, ut facias hanc rem. Si fuerit causa inter aliquos et interpellauerint iudices, quem iustum esse perspexerint, illi iustitiae palmam dabunt, quem impium, condemnabunt impietatis. sin autem qui peccauit dignum uiderint plagis, prosternent et coram se facient uerberari. pro mensura peccati erit et plagarum modus: ita dumtaxat, ut quadragenarium numerum non excedant, ne foede laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Et post paululum: Si habuerint inter se iurgium uiri et unus contra alterum rixari coeperint uolensque uxor alterius eruere uirum suum de manu fortioris miserit manum et adprehenderit uerenda eius, abscides manum illius nec flecteris super eam ulla misericordia. non habebis in sacculo diuersa pondera, maius et minus: nec erit in domo tua modius maior et minor. pondus habebis

4 Deut. 24, 19—22 et 25, 1—3 20 Deut. 25, 11—15

1 contra] coram *a* ad dm̄ *S*, adn̄m M^1 4 pauc'ſ (ı *in* o *mut. al.*) *M*, paucıſſımoſ *Sa* paucıſ uerbıſ *P* segetem] meſſem *R* 5 relı∗querıſ (n *ras.*) *M*, relınquerıſ *P* 7 patıarıſ S^1 9 relınquenſ *CP*, relınque *Sa* 10 et] ac *Sav* 12 pupıllo M^1Sa et *ante* uid.] ac *Sav* 13 p̄cıpıam M^1a, precıpıam *P* 15 condē∗|nabunt (p *ras.*) *M* 16 ımpı&atı M^1 17 fecıſſent P^1 19 fıde MC^1, fede *PR* C^2 20 habeat MC^1, abıat *S*, obeat P^2a paulolū M^1S 21 uırı ıurgıū *R* rıxare *R* 22 coeperunt P^1, coeperıt SP^2, cepınt *R* 23 uerecund∗a *M*, uerecundıa P^1S, uere∗∗nd∗a *C*, uerecunda *R* 24 ſup ea *MP*, ſup eū S^1

iustum et uerum, et modius aequalis et uerus erit tibi. Et post pleraque: Maledictus homo, qui facit sculptile et conflatile, abominationem domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. et respondebit omnis populus et dicet: amen. maledictus qui non honorat patrem suum et matrem. et dicet omnis populus: amen. maledictus qui transfert terminos proximi sui. et dicet omnis populus: amen. maledictus qui errare facit caecum in uia. et dicet omnis populus: amen. maledictus qui peruertit iudicium aduenae, pupilli et uiduae. et dicet omnis populus: amen. maledictus omnis qui dormit cum uxore patris sui et reuelat operimentum lectuli eius. et dicet omnis populus: amen. maledictus qui dormit cum omni iumento. et dicet omnis populus: amen. maledictus qui dormit cum sorore sua, filia patris sui uel matris suae. et dicet omnis populus: amen. maledictus qui dormit cum socru sua. et dicet omnis populus: amen. maledictus qui clam percusserit proximum suum. et dicet omnis populus: amen. maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis. et dicet omnis populus: amen.

Huc usque de libris Moysi quae uisa sunt ponenda posuimus. in his uero quae secuntur et appellantur Hiesu Naue, Iudicum, Regnorum, Paralipomenon, rerum gestarum potius historia legitur quam praecepta uiuendi. haec tamen paucissima de libro Hiesu Naue praetereunda in hoc opere non putaui.

2 Deut. 27, 15—25

1 modiof equalef *S* 3 manū M^1R 4 ponitque CRM^2a refpondit MC^1, refpondet PC^2 5 dicit *P* 6 dicit *MC* *uerba:* maledictus q. t. t. p. s. e. d. o. p. amen *om.* *MPCR* 8 caecum] co&ū *S* uia] itinere *Sav* dicit MP^1C 9 puert& *Sa* 10 pupillo *a* 10, 12, 15, 16, 17, 19 dicit MP^1C 11 dormierit *P* *(cf. cod. Am.)* patris] *p**** (atri superscr.) (p *ex parte et* ximi *eras.)* *M* sui] *om.* *R* reuelauit *P* 12 ei' lectuli *S* 13 dicit MP^1C^1 14 uel] siue *P* *(cod. Am.)*, siue filia *R* 18 accepit M^1 ut] & *P* percutiet *P* 19 fanguine *S* 20 libro *S* 21 apellan̄t M^1 22 paralypomenon CM^2 25 hist. leg.] ftoriale igit̄ M^1

V.

DE HIESV NAVE.

Reuertimini et ite in tabernacula uestra et in terram possessionis, quam tradidit uobis Moyses famulus domini trans Iordanen: ita dumtaxat, ut custodiatis adtente et opere conpleatis mandatum et legem, quam praecepit uobis Moyses seruus domini, ut diligatis dominum deum uestrum et ambuletis in omnibus uiis eius et obseruetis mandata illius adhaereatisque ac seruiatis ei in omni corde et in omni anima uestra. Et in alio loco: Ne postquam intraueritis, inquit, ad gentes, quae inter uos futurae sunt, iuretis in nomine deorum earum et seruiatis eis et adoretis illos: sed adhaereatis domino deo uestro, quod fecistis usque in diem hanc.

De libro autem Psalmorum multa ponenda sunt, quamuis eadem saepe repetantur: sed habebo modum, quantum potero, ne hoc opus, quod memoria maxime tenendum est, in nimiam longitudinem pergat.

VI.

DE PSALMIS.

In psalmo primo: Beatus uir, qui non abiit in consilio impiorum et in uia peccatorum non stetit et in cathedra derisorum non sedit: sed in lege domini uoluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac nocte. In psalmo II: Nunc ergo, reges,

3 Jos. 22, 4 et 5 10 Jos. 23, 7 et 8 21 Ps. 1, 1 et 2 24 Ps. 2, 10—13

2 de] de libro *S* hieſum M^1 naue *om.* M^1 3 et *alt. om.* *P* t̃ra M^1P 5 iordanem *Ra* adtendite MP^1C^1 6 p̃cipit *M* 9 adhereatiſque ei ac ſeruiatiſ *Sv*, adh. ei ac seru. ei *a* in *alt. om. a* omni *alt. om. MPCRa* 10 in] *om. S* 12 illaſ M^1P 13 hanc diem *S* 16 in memoria *R* 17 memoriae maximae *P* 20 de psalmis] *om. MPCRa* 21 In] de *Ra (sic infra semper)* concilio *Ra* 22 et *alt. om. S* deris.] deſideriorũ *S* 24 ſecundo *P*

intellegite: erudimini, iudices terrae. seruite domino in timore et exultate ei cum tremore. adorate pure, ne forte irascatur. et pereatis de uia. cum exarserit post paululum furor eius. beati omnes qui sperant in eum. In psalmo IIII: Filii uiri. usquequo, incliti mei, ignominiose diligitis uanitatem quaerentes mendacium? Et paulo post: Irascimini et nolite peccare: loquimini in cordibus uestris super cubilia uestra et tacete. sacrificate sacrificium iustitiae et confidite in domino. In psalmo V: Quoniam non es deus uolens iniquitatem tu. nec habitabit iuxta te malignus: non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum. odisti omnes operantes iniquitatem. perdes loquentes mendacium. uirum sanguinum et dolosum abominabitur dominus. In psalmo XIIII: Domine, quis peregrinabitur in tentorio tuo? et quis habitabit in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula et operatur iustitiam loquiturque ueritatem in corde suo. qui non est facilis in lingua sua neque fecit amico suo malum et obprobrium non sustinuit super uicino suo. despicitur oculis eius inprobus, timentes autem dominum glorificat. iurat, ut se adfligat. et non mutat. pecuniam suam non dedit ad usuram et munera aduersus innoxium non accepit. qui facit haec non mouebitur in aeternum. In psalmo XXIII: Quis ascendet in montem domini? aut quis stabit in loco sancto eius? innocens manibus et mundo corde, qui non exaltauit frustra animam suam et non iurauit dolose. accipiet benedictionem a domino et

4 Ps. 4, 3 6 ib. 5 et 6 9 Ps. 5, 5—7 13 Ps. 14, 1—5 22 Ps. 23, 3—5

1 iud. terrae] qui iudicatis ẗram *Rv* domino] *om. S* 2 ei in tremore *S* irascaẗ dñs *Rv* 3 uia iusta *Rv* 4 sperant] confidūt *Rv* eo *S*[1] psalmo] *hic et infra semper om. S* quarto *P* 6 et p. post] *om. MPCR* 7 in] *om. Ra* 8 confid&e *M*, fidete *S (cod. Am.)* 9 quinto *P* es] ẽ *MC*, es* *P*, est *a* tu] tu* *P*, *om. a* 10 habitauit *M*[1] 11 operantes] qui opanẗ *Rv* 14 habitauit *C* 16 ueritate *M*[1] facili*s (u *ras.) M* 18 oculus *MC*[1] *Ra* 19 autem] *om. P* glorificant *MPC* 21 accipit *MPCR* mouet~ *R* 22 XXII *R* ascendit *MPCS*[1] 23 aut] et *P*[1]*S* 24 corde *om. M*[1] et non] & *(om.* non) *MC*, nec *R* 25 iurat *P*

iustitiam a deo salutari suo. In psalmo XXVI: Dominus lux mea et salutare meum, quem timebo? dominus fortitudo uitae meae, quem formidabo? Et post IIII uersus: Si steterint aduersum me castra, non timebit cor meum. si surrexerit contra me bellum, in hoc ego confidam. unum petii a domino, hoc requiram, ut habitem in domo domini omnibus diebus uitae meae: ut uideam pulchritudinem domini et adtendam templum eius. Et alio loco: Tibi dixit cor meum: quaesiui uultum eius: faciem tuam, domine, requiram. Et postea: Expecta dominum, confortare, et roboretur cor tuum, et sustine dominum. In psalmo XXVII: Ne tradas me cum impiis et cum operantibus iniquitatem: qui locuntur pacem cum amicis suis, et est malum in corde eorum. In psalmo XXX: Confortamini, et roboretur cor uestrum, omnes qui expectatis dominum. In psalmo XXXI: Nolite fieri sicut equus et mulus, in quibus non est intellegentia. in camo et freno maxillas eorum constringe, qui non adproximant ad te. multi dolores impii, confidentem autem in domino misericordia circumdabit. laetamini in domino et exultate, iusti, et gaudete, omnes recti corde. In psalmo XXXII: Laudate, iusti, dominum: rectos decet laudatio. Et alio loco: Beata gens cuius dominus deus eius, populus quem elegit dominus in hereditatem sibi. In psalmo XXXIII: Benedicam domino in omni tempore: semper laus eius in ore meo. in domino

1 Ps. 26, 1 3 ib. 3 et 4 8 ib. 8 10 ib. 14 11 Ps. 27, 3 14 Ps. 30, 25 15 Ps. 31, 9—11 20 Ps. 32, 1 21 ib. 12 23 Ps. 33, 2—4

1 lux mea dñſ *Sa* 3 IIII] τres *R*, tertius *a* ſτeτerunτ *M^1P^1S* 4 eτ ſı *MP^1R* 5 unam *MPCv* peτı *M^1P^1*, p&ııı *SP^2* 6 hanc *Cv*, et hoc *a* ınhabıτem *PRv* 7 pulcrıτudınē *MR* 9 et postea] *om. P* 10 confortare] *punctis suppos. deletum P* 12 loquıτur *CR* 13 amicis] ꝓxımıſ *S (cf. v)* corda *P*, cordıb, *Sv* cor deorum *C^1* 14 τrıceſımo *R*, XXXI *C* 15 in psalmo XXXI] *om. CR* 16 in *ante* quib.] *om. MP^1RSav* ıntellecτuſ *MPCRv* chamo *$MCRP^2a$* 17 maxıllam *MP^1CR* confrınge *MCa* 18 autem] *om. S* 19 gaudete] glorıamını *CRv* 21 ın alıo *CR* loco] *om. M^1* collaudacıo *R (cf. v)* 22 dñſ *P* 23 dñm *P^1Ra*

laudabitur anima mea: audiant mites et laetentur. magnificate dominum mecum et exaltemus nomen eius pariter. Et post paucos uersus: Gustate et uidete, quia bonus dominus: beatus uir, qui sperat in eo. timete dominum, sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum. leones indiguerunt et esurierunt, quaerentibus autem dominum non deerit omne bonum. uenite, filii, audite me: timorem domini docebo uos. quis est uir qui uelit uitam, diligens uidere dies bonos? custodi linguam tuam a malo et labia tua, ne loquantur dolum. recede a malo et fac bonum: quaere pacem et persequere eam. Et post septem uersus: Iuxta est dominus contritis corde et confractos spiritu saluabit. In psalmo XXXVI: Noli contendere cum malignis, neque aemuleris facientes iniquitatem. quoniam sicut herba uelociter conterentur et sicut holus uiride marcescent. spera in domino et fac bonum, peregrinare in terra et pascere fide. et delectare in domino, et dabit tibi petitiones cordis tui. uolue super dominum uiam tuam et confide in eo, et ipse faciet. et educet sicut lumen iustitiam tuam, et iudicium tuum sicut meridiem. tace domino et expecta eum: nolui contendere adersus eum qui proficit in uia sua, aduersus uirum qui facit quae cogitat. dimitte iram et relinque furorem: noli contendere, ut male facias. quoniam qui male faciunt interibunt, expectantes autem dominum ipsi hereditabunt terram. adhuc enim modicum, et non erit impius: et cogitabis de loco eius, et non subsistet. mites autem hereditabunt terram et delectabuntur

3 Ps. 33, 9—15 11 ib. 19 13 Ps. 36, 1—11

3 pauca uer̃ *C* quia] quõ *P* bon' ẽ *S* 4 om̃ſ ſcĩ *Sv* 5 leones] al. diuites *a in marg.* 6 querentes *a* 7 erit (de *add. al. m.*) *M* fili *M*[1] 8 dobo (ce *add. al.*) *M* qui *add. al. M* uell& *M*[1], uellit *P*[1]*C* 9 bonuſ *M*[1]*P* 11 ſeptẽ *MCR*, VI *P*, quartus *a* 12 confractiſ *M*[1]*P*[1], confracto *C* ſaluauit *M* 13 XXVI *P* nolite *M*[1] 14 erba *C* 15 oluſ *PRa* marc.] areſcunt *MPC*[1]*R*, areſcent *ac* dñm *MP*[1] 16 bonitatẽ *S* poſtegrinare *P*[1] et *ante* delect.] *om. Sa* 17 petitioniſ *M*[1]*P*[1] 18 educit *M*[1]*P*[1] 20 dñm *S* 21 ꝓfecit *MP*[1]*R*, pfecit *C*[1] 25 cogitabam *C*[1]*R* 26 ſubſiſtit *M*[1]*P*[1]*S* mitiſ *M*[1]*P*[1] delectabit̃ *a*

in multitudine pacis. Et paulo post: Melius est paruum iusto quam diuitiae impiorum multae. quia brachia impiorum confringentur: subleuat autem iustos dominus. Et aliquanto post: Recede a malo et fac bonum. Et alibi: Expecta dominum et custodi uiam eius: et exaltabit te, ut possideas terram. custodi simplicitatem et uide rectum: quia erit ad extremum uiro pax. In psalmo XXXVIIII: Beatus uir, qui posuit dominum confidentiam suam et non est auersus ad superbias pompasque mendacii. In psalmo XLIII: In domino gaudebimus tota die et in nomine tuo in aeternum confitebimur. Et paulo post: Omnia haec uenerunt super nos, et non sumus obliti tui, nec mentiti fuimus in pacto tuo. non est conuersum retro cor nostrum, nec declinauerunt gressus nostri a semita tua. quoniam deiecisti nos in loco draconum et operuisti nos umbra mortis. si obliti sumus nominis dei nostri et expandimus manus nostras ad deum alienum, numquid non deus inuestigabit istud? ipse enim nouit cogitationes cordis. quoniam propter te mortificati sumus tota die, reputati sumus ut grex occisionis. In psalmo XLVI: Canite deo, canite: canite regi nostro, canite. quia rex uniuersae terrae deus, canite erudite. In psalmo XLVIIII: Immola deo laudem et redde altissimo uota tua. et inuoca me in die tribulationis: liberabo te, et glorificabis me. impio autem dixit deus: quid tibi est cum narratione praeceptorum meorum et ut sumas pactum meum in ore tuo? qui odisti disciplinam

1 Ps. 36, 16 et 17 3 ib. 27 4 ib. 34 et 37 7 Ps. 39, 5 9 Ps. 43, 9 11 ib. 18—22 19 Ps. 46, 7 et 8 21 Ps. 49, 14—23

1 multitudinem M^1P^1 poſt pał *P* paruu M^1, parũ M^2P^2C *RSav* 2 iuſtum P^2 quam diu. i. m.] ſup diuitiaſ impiorum multaſ MP^2CR *(cf. v)* 3 poſt aliquantum *a* 5 eius] *om.* P^1 exaltauit M^1P^1 6 et alibi: cuſtodi *a* poſſideaſ *in ras. P* 7 ab extremo *S* XXXVIII *S* 8 dominum] in deũ *a* ɔfiduciam *R* auersus] u'ſus *R* 9 XLVI P^1 10 ɔfitebimur in eternũ *R* 12 &|ſumuſ *(om.* non) *S* ſimuſ MP^1C in peccato C^1, in **|pacto (p *in marg. add. al. m.) M* 15 operuit P^2 17 inueſtigauit *C*, inuiſtigauit M^1 illud *R* 19 can&e M^1 20 rege M^1P quia] quõ *P* 21 deus] *om.* P^1 23 autem] aũ *in ras. ab al. m. P* 25 et] *om. Ra* ſumaſ (aſ written above) (aſ *s. lin. add. al. m.) C*

et proiecisti uerba mea post te. si uidebas furem, consentiebas ei: et cum adulteris erat pars tua. os tuum dimisisti ad malitiam, et lingua tua concinnauit dolum. sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, et aduersus filium matris tuae fabricabaris obprobrium. haec fecisti, et tacui: existimasti futurum me similem tui: arguam te et proponam ante oculos tuos. intellegite hoc, qui obliuiscimini deum, ne forte capiam et non sit qui liberet. qui immolat confessionem, glorificat me: et qui ordinate ambulat, ostendam ei salutare dei. In psalmo L: Ab iniquitate mea et a peccato meo munda me. quoniam iniquitatem meam ego agnoui et peccatum meum contra me est semper. Et alibi: Sacrificium deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum deus non despicies. In psalmo LI: Quid gloriaris in malitia, potens? misericordia dei tota est die. insidias cogitat lingua tua, quasi nouacula acuta faciens dolum. dilexisti malum magis quam bonum, mendacium magis quam loqui iustitiam. dilexisti omnia uerba ad deuorandum, lingua dolosa. sed deus destruet te in sempiternum: terrebit et euellet te de tabernaculo et eradicabit te de terra uiuentium. uidebunt iusti et timebunt et super eum ridebunt: ecce uir, qui non posuit deum fortitudinem suam, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum: confortatus est in insidiis suis. ego autem sicut oliua uirens in domo dei, speraui in misericordia dei

10 Ps. 50, 4 et 5 12 ib. 19 14 Ps. 51, 3—11

1 post te] poſte *P* 2 erit M^1 3 doluſ P^1 aduerſū S^2 4 tuum] *om.* MPC^1R aduerſū MCS^2a 5 fabricauerıſ M^1, fabricaueraſ M^3C^1Ra 6 tui] tibi P^2 proponam te P^2 *(cod. Am.)* 7 deum] dñm *P* capiat S^1 9 ordin.] odierna te *C* salutare] ſaluatorem *S* dei] meum P^1 *(cod. Am.)* 10 quinquageſimo *S* 11 iniquitateſ meaſ ego noui *S*, *a in marg. (cod. Am.)* cognoui *a* 13 despicies] ſpernit P^1, diſpiciet P^2 *in marg.* 15 dei] dñi *MCRa* die eſt *a* cogitauit *S (cod. Am.)* 18 linguā doloſā *P* 19 terrebit te *Sa* uell& C^1 *(cod. Am.)* 20 eradicauit M^1P^1 22 multitudinem M^1P 23 suis] *s. lin. add. al. m. C* 24 *uerba:* in misericordia d. i. s. s. confitebor tibi *om. man. prim., add. m. al., sed uocabulo* saeculum *omisso P*

in saeculum sempiternum. confitebor tibi in saeculum, quoniam fecisti: et expectabo nomen tuum, quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum. In psalmo LXI: Sperate in eo omni tempore, populi, effundite coram illo cor uestrum: deus spes nostra est. uerumtamen uanitas filii Adam, mendacium filii uiri: in stateris dolosis fraudulenter agunt simul. nolite confidere in calumnia, et in rapina ne frustremini. diuitiae si affluxerint, ne adponatis cor. In psalmo LXIII: Laetabitur iustus in domino et sperabit in eo. In psalmo LXVIII: Quia propter te portaui obprobrium: operuerit confusio faciem meam. alienus factus sum fratribus meis et peregrinus filiis matris meae. quia zelus domus tuae comedit me, et obprobrium exprobrantium tibi cecidit super me. et fleui in ieiunio animam meam, et factum est in obprobrium mihi. et posui uestimentum meum saccum, et factus sum illis in parabolam. contra me loquebantur qui sedebant in porta et cantabant bibentes uinum. Et aliquanto post: Laudabo nomen dei in cantico et magnificabo eum in confessione. et placebit domino super uitulum nouellum, cornua efferentem et ungulas. uidentes mansueti laetabuntur. qui quaeritis dominum, uiuet anima uestra. quoniam exaudiuit pauperes dominus. In psalmo LXXII: Quia ecce qui elongant se a te, peribunt: perdidisti omnem fornicantem a te. mihi autem adpropinquare deo bonum est: posui in domino deo spem meam, ut narrem omnes adnuntiationes tuas. In psalmo LXXV: Vouete et reddite domino deo uestro: omnes qui

3 Ps. 61, 9—11 9 Ps. 63, 11 10 Ps. 68, 8—13 17 ib. 31—34 22 Ps. 72, 27 et 28 26 Ps. 75, 12 et 13

1 τıbı dñe *Sa* ſaeculo *S* quoniam] quem P^1 2 et] *om.* M^1 bonum] *om.* P^1 4 cor∗∗ (*ras.* da) ur̃m (m *in ras.*) *M*, corda ur̃a *av* 5 fılı M^1P^1 6 fraudolenτer *S* aganτ P', gunτ (*sic*) M^1 8 fluxerınτ *PSa* (*cod. Am.*) adponeτıſ MP^1C 9 ſperauıτ M^1P eũ M^2P^1CR 12 fılıuſ P^1C, fı uſ *M* cõmedıτ *M*, commedıτ *P* 13 opprobrıa . . cecıderũτ *R* 14 *uerba:* et factum est — — meum saccum *om.* MP^1CRSa, *in marg. add.* P^2 16 parabulam M^1P 17 aliquanto] alıco M^1 19 domino] dõ *CSav* 20 afferenτẽ *C* 21 querenτeſ M^1, quereτıſ *P* uıuıτ *S* 23 mihi] *om.* M^1 26 uouıτe M^1P redıτe M^1

in circuitu eius sunt offerent dona terribili, auferenti spiritum ducum, terribili regibus terrae. In psalmo LXXVII: Ausculta, populus meus, legem meam: inclinate aurem uestram ad uerba oris mei. aperiam in parabola os meum, loquar aenigmata antiqua. Et alio loco: Et narrabunt filiis suis, ut ponant in deo spem suam et non obliuiscantur cogitationum eius et mandata eius custodiant. In psalmo LXXX: Laudate deum fortitudinem nostram, iubilate deo Iacob. Et alio loco: Israhel, si audieris me: non sit in te deus alienus, et non adores deum peregrinum. ego sum dominus deus tuus. In psalmo LXXXI: Vsquequo iudicatis iniquitatem et facies impiorum suscipitis? iudicate pauperi et pupillo, egeno et inopi iustificate. In psalmo LXXXIII: Beati qui habitant in domo tua, adhuc laudabunt te. beatus homo, cuius fortitudo est in te, semitae in corde eius: transeuntes in ualle fletus fontem ponent eam. benedictionem quoque amicietur doctor: ibunt de fortitudine in fortitudinem, parebunt apud deum in Sion. Et paulo post: Quoniam melior est dies in atriis tuis super milia. elegi abiectus esse in domo dei mei magis quam habitare in tabernaculis impietatis. In psalmo XCI: Bonum est confiteri domino, et psallere nomini tuo, altissime. In psalmo XCIII: Intellegite, stulti in populo: et insipientes, aliquando discite. Et paulo post: Beatus uir, quem erudieris, domine, et de lege tua docueris eum, ut quiescat diebus adflictionis, donec fodiatur impio interitus. In

2 Ps. 77, 1 et 2   5 ib. 6 et 7   7 Ps. 80, 2   9 ib. 9—11   11 Ps. 81, 2 et 3   13 Ps. 83, 5—8   18 ib. 11   21 Ps. 91, 2   22 Ps. 93, 8   23 ib. 12 et 13

1 auferenſ *MP*¹*Ra*   2 ducum] deficienciũ *(del. al. m.) R*   psalmo] ſal *M*   4 ad] in *PSv*   parabula *P*, parabula* *M*   5 et alio loco] ad allc *MC*, ad alleluya *R*   et narrabunt] enarrabunt *MPCR*   6 cogitationem *MPCRa*   8 deum] dñm *Ca*   10 adoraſ *P*¹   tuus] ueſter *a*   12 suscipitis] ſumitis *Rv*   egenũ et inopem *R*   13 et inopi] aethiopi *P*¹   16 benedictione *M*¹*Ra*   17 doctus *Ra*   de] in *M*¹ *(cod. Am.)*   18 dies] *add.*: una *P*¹   19 elege *S*¹   mei] *om. MP*¹*CRa*   20 impi&aſ (ti *supra*) *sic in ras. ab al. m. M*   21 XCIII *(in ras. a pr. m.) P*   24 quem tu *P*²   25 a dieb, *P*¹   fodietur *P*²

psalmo XCIIII: Venite, adoremus et curuemur, flectamus genua ante faciem domini factoris nostri. Et post II uersus: Hodie si uocem eius audieritis, nolite indurare corda uestra: sicut in contradictione, sicut in die temptationis in deserto. In psalmo XCV: Cantate domino canticum nouum, cantate domino, omnis terra. cantate domino, benedicite nomini eius, adnuntiate de die in diem salutare eius. narrate in gentibus gloriam eius, in uniuersis populis mirabilia eius. Et post VI uersus: Adferte domino, familiae populorum, adferte domino gloriam et fortitudinem. adferte domino gloriam nomini eius, leuate munera et introite in atria eius. adorate dominum in decore sanctuarii. In psalmo XCVI: Qui diligitis dominum, odite malum. Et post III uersus: Laetamini, iusti, in domino et confitemini memoriae sanctae eius. In psalmo XCVII: Iubilate domino, omnis terra: uociferamini et laudate et canite. In psalmo XCVIII: Exaltate dominum deum nostrum et adorate scabellum pedum eius, quia sanctus est. In psalmo XCVIIII: Iubilate domino, omnis terra, seruite domino in laetitia. ingredimini coram eo in laude. scitote quoniam dominus ipse est deus: ipse fecit nos, et ipsius sumus. Et post I uersum: Ingredimini portas eius in gratiarum actione, atria eius in laude: confitemini ei. In psalmo C: Deambulabo in simplicitate cordis mei in medio domus meae. non ponebam coram oculis meis uerbum Belial. facientem declinationes odiui, nec adhaesit mihi. cor prauum re-

1 Ps. 94, 6 3 ib. 8 et 9 5 Ps. 95, 1—3 9 ib. 7—9 12 Ps. 96, 10 13 ib. 12 15 Ps. 97, 4 16 Ps. 98, 5 18 Ps. 99, 2 21 ib. 4 23 Ps. 100, 2—8

2 II] IIII P^1, II* (us *ras.*) *R*, ſex *a* 3 indur.] obτurare S^1, obdurare S^2*Rav* 6 domino *alt.] om. R* nomıne M^1 8 in *ante* uniuersis *om. a* eius *post* mir. *om.* MP^1R VI] VI' *R*, III *S*, tres *a* 11 in *ante* dec. *om. C* 13 III] III' *R*, ſecundus *a* 14 ſcē C^1, ſcī$^{\widetilde{tat}}$ *corr.* C^2 16 can&e M^1P^1 exulτaτe *C* 17 ſcabıllũ M^1 *(cod. Am.)* ſctm̃ *a* est] *om.* C^1, *s. lin.:* dñſ d̃ſ nr̃ *add.* C^2 18 psalmo] ſal̄ *M* 19 eo] illo *a* 20 ipsius] ıp̄ı *R* et ipsius sumus] eτ non ıpſı noſ C^2*av* 24 meae] τuę MP^1C ꝑponebam P^2*Rv* uerba *a* 25 *post* prauum *distinx.* M^1*CRa (cf. v)*

cedet a me: malum nesciebam. loquentem in abscondito contra proximum suum, hunc interficiam. superbum oculis et altum corde, cum hoc esse non potero. oculi mei ad fideles terrae, ut habitent mecum: ambulans in uia simpliciter, hic ministrabat mihi. non habitabit in medio domus meae faciens dolum: loquens mendacium non placebit in conspectu oculorum meorum. mane perdam omnes impios terrae, ut interficiam de ciuitate domini uniuersos qui operantur iniquitatem. In psalmo CII: Misericordia autem domini ab aeterno et usque in aeternum super timentes eum. et iustitia eius super filios filiorum his qui custodiunt pactum eius et recordantur praeceptorum eius ad facienda ea. In psalmo CIIII: Confitemini domino et inuocate nomen eius: notas facite populis cogitationes eius. canite ei et psallite illi: loquimini in uniuersis mirabilibus eius. exultate in nomine sancto eius: laetetur cor quaerentium dominum. quaerite dominum et uirtutem eius, quaerite faciem eius iugiter. recordamini mirabilium eius, quae fecit, signorum et iudiciorum oris eius. In psalmo CVII: Paratum cor meum, deus: cantabo et psallam: sed et gloria mea. consurge, psalterium et cithara, consurgam mane. confitebor tibi in populis, domine, cantabo te in nationibus. In psalmo CX: Confitebor tibi, domine, in toto corde meo, in consilio iustorum et congregatione. Et alio loco: Principium sapientiae timor domini: doctrina bona cunctis qui faciunt eam: laus eius perseuerans iugiter. In

9 Ps. 102, 17 et 18 12 Ps. 104, 1—5 19 Ps. 107, 2—4 22 Ps. 110, 1 23 ib. 10

1 recede *C* (recide *cod. Am.*), recedentē *Ra* nesciā *S* 2 interficiebam *Ra* 3 fideliſ P^1 5 habitant P^1 6 dolū *S* (*cod. Am.*): malum *MPCRa* 9 misericordiam P^1 11 hı P^1*S*, híiſ *R* recordabunт̄ *a* 13 domino] *om. R* et] *om.* M^1 14 cani∗te (ı *in ras.*) *M*, cantate *R* illi] *corr. m. 1, quae ante habuerat* ei *M*, ei *R* 15 et exultate P^2 17 iugiter *in ras. al. m. M* 19 canto *MPC* 20 fallā *M* *supra uerba* canto et psallam *alia lectio erasa P* et *ante* glor. *om.* P^1 salterium M^1 cythara *PS* 22 tibi domine] domino *cod. Am.* 23 ɔcilio *R* alio in *S*, in alio *a* 24 sapientiū *S* 25 ea *M*

psalmo CXI: Beatus uir, qui timet dominum: in mandatis eius uolet nimis. Et post V uersus: Bonus uir clemens et faenerans, dispensabit uerba sua in iudicio: quia in aeternum non commouebitur. in memoria sempiterna erit iustus: ab auditu malo non timebit. paratum cor eius confidens in domino: firmum cor eius non timebit, donec aspiciat in hostibus suis. dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius permanet in aeternum, cornu eius exaltabitur in gloria. impius uidebit et irascetur, dentibus suis frendet et tabescet: desiderium impiorum peribit. In psalmo CXII: Laudate, serui, dominum. laudate nomen domini. sit nomen domini benedictum a modo et usque in aeternum. ab ortu solis usque ad occasum eius laudabile nomen domini. In psalmo CXIII: Idola gentium argentum et aurum, opus manuum hominum. os habent et non loquentur, oculos habent et non uidebunt, aures habent et non audient, et cetera. Et paulo post: Similes illis fiant qui faciunt ea, omnes qui confidunt in eis. Israhel confidit in domino: auxiliator et protector eorum est. domus Aaron confidit in domino: auxiliator et protector eorum est. timentes autem dominum confidunt in domino: auxiliator et protector eorum est. In psalmo CXV: Credidi propter quod locutus sum. ego adflictus sum nimis. Et post II uersus: Quid reddam domino pro omnibus quae retribuit mihi? calicem salutaris accipiam et nomen domini inuocabo. gloriosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Et post III uersus:

1 Ps. 111, 1 2 ib. 5—10 10 Ps. 112, 1—3 13 Ps. 113, 4—6 16 ib. 8—11 21 Ps. 115, 10 22 ib. 12 et 13 et 15 25 ib. 17—19

2 V' *R*, q̄rt' *a* 3 foeneranſ *S* quia] quı *P* 4 sempiterna] eτ'na *Rv* 5 audıτo mala P^1 eıuſ *in ras. 6 uel 7 litt. al. m. M* 6 aſ******pıcıaτ (ſ *in ras.) M* 7 suis] meıſ P^1 iustitia eius] *om. CR* 9 ıraſcıτur MPC^1 suis] *om. a* 11 ãmodo *a* 12 et] *om. R* 13 CXII P^1 15 uıdenτ MP^1CSa 16 ſımılıſ M^1 illis] *om. MR* 17 & *ante* omnes *elut. M* confıdıτ MP^1C^1 18 confıd& *S (cod. Am.)* auxiliator] adıuτor *Pv* 19 aron M^1 20 autem] *om. PS (cod. Am.)* dominum] dño M^1 auxiliator] adıuτor P^1v 22 ego auτem *Pv* II] V *MC*, V' *R*, I *P* poſt aliquantum *a* 23 redam M^1, reτrıbuam *Rv* mihi] *om. CR* 24 *post* inuocabo *uers. 14:* uoτa mea dño reddam coram omnı populo eıuſ *superscr. al. m. P* 25 III' *R*, tertius *a*

Tibi immolabo hostiam laudis et in nomine domini inuocabo. uota mea domino reddam in conspectu omnis populi eius: in atriis domus domini, in medio tui, Hierusalem. In psalmo CXVI: Laudate dominum, omnes gentes: conlaudate eum, uniuersi populi. In psalmo CXVII: Confitemini domino, quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius. dicat nunc Israhel, quoniam in aeternum misericordia eius. dicat domus Aaron, quoniam in aeternum misericordia eius. dicant qui timent dominum, quoniam in aeternum misericordia eius. cum tribularer, inuocaui dominum, et exaudiuit me in latitudine dominus. Et post V uersus: Melius est sperare in domino quam sperare in homine. melius est sperare in domino quam sperare in principibus. Et post VIII uersus: Fortitudo mea et laus mea dominus, et factus est mihi in salutem. uox laudis et salutis in tabernaculis iustorum. In psalmo CXVIII: Beati inmaculati in uia, qui ambulant in lege domini. beati qui custodiunt testimonia eius, in toto corde requirunt eum. Et alio loco: Et ambulabo in spatioso, quia praecepta tua quaesiui. et loquar in testimoniis tuis coram regibus. et non confundar. et delectabor in mandatis tuis, quae dilexi. et leuabo manus meas ad mandata tua, quae dilexi: et loquar in praeceptis tuis. Et post IIII uersus: A lege tua non declinaui. recordatus sum iudiciorum tuorum a saeculo. domine, et consolatus sum. horror obtinuit me ab impiis, qui dereliquerunt legem tuam. carmina erant mihi

4 Ps. 116, 1 5 Ps. 117, 1—5 11 ib. 8 et 9 13 ib. 14 et 15 16 Ps. 118, 1 et 2 18 ib. 45—48 22 ib. 51—63

2 redam *M*[1] omnef *MP*[1] 3 hyerufalem *P*[1] 4 CXVII *C* conlaudate] laudaтe *Sav* 5 CXVIII *Ca* 6 in aeternum] ın feculū *Rv, om. S* 8 nunc domuf *PC*[2]*av* *uerba:* quoniam in ae. m. eius *om. initio lineae S* dıcanт nunc *C*[2]*v* eius] *om. P*[1] dıcaт nunc quı тımeт *P* 9 eius] *om. initio lineae S* 10 laтıтudınem *M*[1]*P*[1] *Ca* 11 V] II *S*, duos *a* est] *om. S* 12 est] *om. MC, supra lin. add. m. 1 in S* 13 VIII] quint' *a* 17 custodiunt] fcruтanтur *P*[1]*v* exquırunт *Sav* 18 loco III *M*[1] ambulabam *Rv* 19 loquebar *CRv* 21 ad mandata] a mandaтa *M*[1] 22 loquar *P sed* ar *in ras. 3 litt.*, loquebar *C* IIII] VII *S* 24 obтı*nuıт *(litt. eluta) M*, opтınuıт *CRS* 25 erant] eruaт (a *in* ɴ *mut. al. m.) C*

praecepta tua, in domo peregrinationis meae. recordatus sum in nocte nominis tui, domine, et custodiui legem tuam. hoc factum est mihi, qui praecepta tua custodiui. pars mea, domine, dixi, ut custodiam uerbum tuum. deprecatus sum uultum tuum in toto corde: miserere mei secundum eloquium tuum. recogitaui uias meas et conuerti pedes meos ad testimonia tua. festinaui et non neglexi custodire mandata tua. funes impiorum implicauerunt me: legem tuam non sum oblitus. medio noctis surgam ad confitendum tibi, super iustitiam iustificationis tuae. particeps ego sum omnium timentium te et custodientium praecepta tua. Et post paucos uersus: Ego autem in toto corde seruabam praecepta tua. incrassatum est uelut adeps cor meum, et ego in lege tua meditabar. bonum mihi quia adflictus sum, ut discerem praecepta tua. melior mihi est lex oris tui super milia auri et argenti. Et post paucos uersus: Quia lex tua delectatio mea. Et post paululum: Ego autem loquar in praeceptis tuis. Item paulo post: Praecepta tua non sum oblitus. Et post II uersus: Foderunt mihi superbi foueas, quae non erant iuxta legem tuam. Et post II uersus: Paulo minus consumpserunt me in terra: ego autem non dimisi praecepta tua. Et post VII uersus: Nisi quod lex tua delectatio mea, forte perissem in pressura mea. in sempiternum non obliuiscar praeceptorum tuorum: quia per ipsa uiuificasti me. tuus ego

12 Ps. 118, 69—72 16 ib. 77 17 ib. 78 18 ib. 83 19 ib. 85 20 ib. 87 22 ib. 92—97

1 sum] eũ *R* ın nocтe ſum P^1 2 hoc facтuſ P^1Ca, hec facтa *R* 4 domine] dñs *a* 5 corde meo P^2 6 conuerтı**** (nını *ras.*) *M* ad testim.] aтeſтımonıa M^1 7 neglegı M^1 9 medıa nocтe *Sav* ſurgebam *RSav* iustitiam] ıudıcıa P^2*Sav* 10 ıuſтıfıcaтıoneſ тuaſ *C* timent.] тeſтımonıum P^1 11 praecepta] mandaтa *Sav* тua] mea M^1 12 тua *corr. m. 1, quae ante habuerat* mea *M* 13 meum] eorum *av* ego] *om. R* medıтabor *P* 14 ut] *om.* P^1 15 eſт mıchı *R* (*cf. cod. Am.*) 16 paucos uersus] paululũ *R* delectatio] medıтaтıo (-cıo *R*) P^1*RSav* mea eſт *Rav* 17 *uerba:* et post paul. ego a. l. i. p. tuis *om. R* autem] *in ras. P* item paulo post] & poſт paululũ *CRa* 18 *et* 20 II] ſecundus *a* 20 et] *om.* P^1 conſumſerunт *MC* 21 тerram P^1 22 VII *S:* III *MFCR*, quintus *a* delectatio] medıтaтıo *PSv* 23 p̃ſura M^1

sum, salua me: quoniam praecepta tua quaesiui. me expectauerunt impii, ut perderent me: testimonium tuum considerabo. omni consummationi uidi finem: latum mandatum tuum nimis. quam dilexi legem tuam! tota die haec meditatio mea. Et paulo post: Ab omni semita mala prohibui pedes meos, ut custodirem uerba tua. a iudiciis tuis non recessi, quia tu inluminasti me. quam dulce gutturi meo eloquium tuum! super mel ori meo. praecepta tua considerabam: propterea odiui omnem semitam mendacii. lucerna pedi meo uerbum tuum et lux semitae meae. Et post V uersus: Anima mea in manu mea semper, et legis tuae non sum oblitus. posuerunt impii laqueum mihi, et a praeceptis tuis non aberraui. hereditas mea testimonia tua in sempiternum: quia gaudium cordis mei sunt. inclinaui cor meum, ut facerem iustitias tuas propter aeternam retributionem. tumultuosos odiui et legem tuam dilexi. protectio mea et scutum meum tu es: uerbum tuum expectaui. recedite a me, maligni, et custodiam mandata dei mei. Et post VII uersus: Quasi scoriam conputasti omnes impios terrae: propterea dilexi testimonia tua. horripilauit a timore tuo caro mea, et iudicia tua timui. feci iudicium et iustitiam, ne derelinquas me his qui calumniantur me. Et post paucos uersus: Propterea dilexi mandata tua super aurum et topazium. propterea in uniuersa praecepta tua direxi: omnem semitam mendacii odio habui. mirabilia testimonia tua: idcirco custodiuit ea anima mea. Et

5 Ps. 118, 101—105   10 ib. 109—115   18 ib. 119—121   22 ib. 127—129

1 ſū ego *C*   3 omnem (omne P^1) conſummationem MP^1C, omni cōſūmatione *a*   4 haec] *om. Sav*   5 meos] *om.* MP^1C 6 cuſtodiam *Sav*   recessi] declinaui P^1v 7 quam] quē M^1, quia P^1 dulcia P^1 9 omnem ſemitam odiui P^1 pedib, meiſ *Sv*   10 post V uersus] palū M^1, pauł ·u· ū *C*, poſt III u'ſus *R*, poſt,quart' u. *a*   anima* *M*   11 poſuerunt ** (me *ras.*) *M*   13 sempiternum] æternum *Sv*   14 iuſtificationes *CRav*   15 odii MP^1RS 18 VII] III P^1, quart' *a*   ſchoriā *M*, ſcoriam (ſc *in ras.*) *P*   cōputaſtiſ *S*   20 horripilauit. alia edit̃ ħab. confige timore · t · c · *in marg. adnot.* P^2 23 topadium MP^1C^1, topazion P^2v 24 dilexi *Sv*   m̃daci *C*

post II uersus: Os meum aperui et respiraui: quia mandata tua desiderabam. Et alio loco: Consumpsit me zelus meus. quia obliti sunt uerborum tuorum hostes mei. probatus sermo tuus nimis, et seruus tuus dilexit illum. paruulus ego sum et contemptibilis, sed praecepta tua non sum oblitus. Et post III uersus: Mandata tua uoluntas mea. Et paulo post: Vide adflictionem meam et eripe me: quia legis tuae non sum oblitus. Et post VI uersus: Multi qui persecuntur me et adfligunt me: a testimoniis tuis non declinaui. uidi praeuaricatores tuos et maerebam: quia uerbum tuum non custodierunt. uide quoniam praecepta tua dilexi, domine: iuxta misericordiam tuam uiuifica me. Et post IIII uersus: Gaudens ego sum in eloquio tuo sicut qui inuenit spolia multa. mendacium odio habui et detestatus sum: legem autem tuam dilexi. septies in die laudaui te super iudiciis iustitiae tuae. pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum. expectabam salutare tuum, domine, et mandata tua feci. custodiuit anima mea testimonia tua et dilexit ea nimis. custodiui praecepta tua et testimonia tua. quia omnes uiae meae in conspectu tuo. Et post VIII uersus: Sit manus tua auxiliatrix mea: quia praecepta tua elegi. desideraui salutare tuum, domine, et lex tua uoluntas mea. Et post II uersus: Erraui quasi ouis perdita: quaere seruum tuum, quia mandatorum tuorum non sum oblitus. In psalmo CXVIIII: Ego pacifica loquebar, et illi debellabant ea.

1 Ps. 118, 131 2 ib. 139—141 6 ib. 143 7 ib. 153 8 ib. 157—159 12 ib. 162—168 21 ib. 173 et 174 23 ib 176 25 Ps. 119, 7

1 II' *R*, ſecundus *a* aparuı *M* 2 conſũmıt *M*, conſumıt *CR* 3 oblıtuſ ſum *et* hoſtıſ P^1 hoſtı M^1 4 tuus *alt.] om. R* ıllud P^2S paruoluſ M^1 6 III] terti' *a* poſt paul *P* 7 legıſ (egıſ *in ras.) M* 8 VI] quart' *a* 9 tuis] *om. S* p̃uaricantes *a* 10 tuoſ *in ras. M* 11 uıdı *M* 12 IIII] tertius *a* 16 tuam dñe *P* 18 cuſtodıuı* *S* 19 dılexı P^2RS *(cod. Am.)*: dılexıt MP^1 *C̈av̇* tua *alt.] om. R* 20 omnıſ P^1 VIII] III *P*, quintus *a* 22 lex tua meditatio mea eſt *(in marg.:* ał. uolũtas) *a* 23 et post II uersus] *om. S* II' *R*, ſecundus *a* 24 tuum] *om. Ca* oblitus] *om.* P^1 25 debellabunt M^1; bellantıa *S (a in marg.)*

In psalmo CXXI: Rogate pacem Hierusalem: sit bene his qui diligunt ea. Et post II uersus: Propter fratres meos et amicos meos loquar pacem tibi. propter domum domini dei nostri quaeram bona tibi. In psalmo CXXII: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in caelis. ecce sicut oculi seruorum ad manus dominorum suorum, sicut oculi ancillae ad manus dominae suae, sic oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misereatur nostri. In psalmo CXXIIII: Qui confidunt in domino quasi mons Sion: inmobilis in aeternum habitabilis in Hierusalem. In psalmo CXXVII: Beatus omnis qui timet dominum, qui ambulat in uiis eius. In psalmo CXXVIIII: Sustinui dominum, sustinuit anima mea et uerbum eius expectaui. In psalmo CXXX: Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei: et non ambulaui in magnis et in mirabilibus super me. si non praeposui et silere feci animam meam, sicut ablactatus ad matrem suam, ita ablactata ad me anima mea. expecta, Israhel, dominum, a modo et usque in aeternum. In psalmo CXXXII: Ecce quam bonum et quam decorum habitare fratres in unum. In psalmo CXXXIII: Ecce benedicite dominum, omnes serui domini. qui statis in domo domini in noctibus. leuate manus uestras in sanctum et benedicite dominum. In psalmo CXXXIIII: Laudate nomen domini: laudate, serui, dominum. qui statis in domo domini, in atriis domus dei nostri. laudate

1 Ps. 121, 6 2 ib. 8 et 9 4 Ps. 122, 1 et 2 8 Ps. 124, 1 10 Ps. 127, 1 12 Ps. 129, 4 13 Ps. 130, 1—3 18 Ps. 132, 1 20 Ps. 133, 1 et 2 23 Ps. 134, 1—3

1 in ps. CXXI] *om. S* 2 eam P^1*Ra*, τe *S (cod. Am.)* IIʳ *R*, ſecundus *a* 3 et] *om.* P^1 amicos] proxımoſ *CRav* loquebar *CRS av* 4 quaerebam *Rav* 5 habıτaτ P^1 *uerba:* sicut oculi seruorum a. m. d. suorum *om.* P^1 6 ad] ın P^2*Sv* 7 manum *Sa* nostri] τuı *M*P^1*a* 10 habıτabūτ *R*, inhabitabilis *a* in] *om. Sa (cod. Am.)* hyeruſalem *P* beaτı omneſ quı τımenτ *Sav* 11 ambulanτ *PSav* eius] *om.* P^1 15 propoſuı *Ra (cod. Am.)* 17 expecτaτ *MC*, expecτaτ** *(ras.* ıſ*) P* 18 et] *om. MCR* aetern.] ſempıτernū *R* 19 bonum eſτ *Sa* decorem M^1, ał. ıocundū *marg. a (cf. v)* 21 in domo domini in atriis domus dei nostri *av* 22 sanctum] ſecłū M^1, ſęculū *C*, celū | ad ſcm̄ *(s. lin.:* ul' ſcl'm *add. al. m.) R*, ſctā *a* dn̄o *Sa*

dominum, quoniam bonus dominus: cantate nomini eius, quoniam decens. Et paulo post: Idola gentium argentum et aurum, opera manuum hominum. os habent et non loquentur, oculos habent et non uidebunt, et cetera. Et post pauca: Similes illis fiant qui faciunt ea, omnes qui confidunt in eis. domus Israhel, benedicite domino: domus Aaron, benedicite domino: timentes dominum, benedicite domino. In psalmo CXXXV: Confitemini domino, quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius. confitemini deo deorum, quoniam in aeternum misericordia eius. confitemini domino dominorum, quoniam in aeternum misericordia eius. Et in fine psalmi: Confitemini deo caeli, quoniam in aeternum misericordia eius. In psalmo CXXXVI: Si oblitus fuero tui, Hierusalem, in obliuione sit dextera mea. adhaereat lingua mea gutturi meo, si non recordatus fuero tui, Hierusalem, si non praeposuero Hierusalem in principio laetitiae meae. In psalmo CXXXVIII: Nonne odientes te, domine, odiui et contra aduersarios tuos distabui? perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. In psalmo CXXXVIIII: Ne des, domine, desideria impii: scelera eius ne effundantur, et eleuentur. Et post IIII uersus: Vir linguosus non dirigetur in terra. In psalmo CXL: Corripiat me iustus in misericordia et arguat me: oleum amaritudinis non inpinguet caput meum. Et post V uersus: Quoniam ad te, domine, domine, oculi mei: in te speraui, ne

2 Ps. 134, 15 et 16 5 ib. 18—20 8 Ps. 135, 1—3 12 ib. 26 13 Ps. 136, 5 et 6 16 Ps. 138, 21 et 22 19 Ps. 139, 9 21 ib. 12 22 Ps. 140, 5 24 ib. 8

1 camte *C* 2 paulo p.] poſt pauca (ptuca *M*[1]) *MCRa* 3 manuum] *om. P*[1] 4 *uerba:* oculos h. e. n. uidebunt *om. R* post pauca] p; p*uaca (*ras.* a) *M*, p; paulo *P*[1], paulo poſt *Sa* 5 ſmılıſ *M*[1]*a* et oẽs qui | fidunt *a* om̃ſ *MCS* confıdıt *MC* 6 *et* 7 *init.* domino] dñm *Ra* aarom *M* 7 dñm *bis P* 9 misericordia eius] *bis om. R* 10 in aetern. miseric. eius] *om. S* 11 finẽ *P* 13 *et* 15 hyeruſalem *P* 15 *tuı *M*[2] Hierusalem] *om. S* ꝑpoſuero *P*[1]*R* 16 centıſſımo XXXVIII *P* 19 ımpııſ *celera (ſ *elut.*) *M* ımpııſ *P*[2]*a* 20 scel.] ſtella *R* ne] nec *MP* III *R*, tertius *a* 21 dırıgıtur ſuper terram *P*[1] 22 corrıpı& *MCRa* arguet *Pa* 23 V' *R*, quartus *a* uerſus quınq, *S* 24 domine *alt. om. a*

euacues animam meam. In psalmo CXLI: Voce mea ad dominum clamaui, uoce mea ad dominum deprecatus sum. effundam in conspectu eius eloquium meum, tribulationem meam coram illo adnuntiabo. Et post VII uersus: Clamaui ad te, domine, dixi: tu es spes mea, pars mea in terra uiuentium. In psalmo CXLII: Meditabar in omnia opera tua, facta manuum tuarum loquebar. expandi manus meas ad te: anima mea quasi terra sitiens ad te. Et post III uersus: Fac me audire mane misericordiam tuam, quoniam in te confido. notam fac mihi uiam, in qua ambulo, quoniam ad te leuaui animam meam. libera me de inimicis meis, domine: ad te protectus sum. In psalmo CXLIII: Libera me et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est uanitatem. et dextera eorum dextera mendacii. ut sint filii nostri quasi plantatio crescens in adulescentia sua. filiae nostrae quasi anguli ornati ad similitudinem templi. promtuaria nostra plena et supereffundentia ex hoc in illud. pecora nostra in milibus et innumerabilia in compitis nostris: tauri nostri pingues. non est interruptio, et non est egressus, et non est ululatus in plateis nostris. beatus populus, cuius talia sunt, beatus populus, cuius dominus deus suus. In psalmo CXLIIII: Exaltabo te, domine, deus meus, rex, et benedicam nomini tuo in aeternum et ultra. in omni die benedicam tibi et laudabo nomen tuum in sempiternum iugiter. Et post II uersus: Generatio ad generationem laudabit opera tua, et fortitudines tuas adnuntiabunt. decorem gloriae magnitudinis

1 Ps. 141, 2 et 3 4 ib. 6 6 Ps. 142, 5 et 6 8 ib. 8 et 9 12 Ps. 143, 11—15 22 Ps. 144, 1 et 2 25 ib. 4—7

4 ıllo] ıp̄o *R* VI *MPCR*, quartus *a* 5 porcıo *R* (*cf. v*) 6 medıτabor *P* omnı *C* 7 manū MP^1C anımam meam P^1 8 τerτıū *S*, tertius *a* 10 ambulem *RSv* 11 ad] a P^2RSa 12 *uerba:* libera m. e. erue me *in ras. S* 14 et] *om.* M^1S nostri] mei *a* 16 angelı *R* prɹmτuarıa *MP*, prumpτuarıa C^2 17 ex] ın MP^1CR 19 greſſuſ *MPCR* 21 suus] eıus *Rav* 22 rex] *om. MCR*, rex m̄ſ *Sa* 24 ſecundus *a* 25 generacıone eτ generacıo ad g. (eτ generacıo *del. lin. rubr.*) *R* laudauıτ MP^1C, laudauerūt *a* 26 *uerba:* adnuntiabunt *usque ad* fortitudines tuas (p. 47, 5) *om. MCR*

tuae et uerba mirabilium tuorum loquar. et fortitudinem horribilium tuorum loquentur et magnitudines tuas narrabunt. memoriam multae bonitatis tuae loquentur et iustitias tuas laudabunt. Et post IIII uersus: Et sancti tui benedicent tibi. gloriam regni tui dicent et fortitudines tuas loquentur. ut ostendant filiis hominum fortitudines eius et gloriam decoris regni eius. Et paulo post: Iuxta est dominus omnibus qui inuocant eum, omnibus qui inuocant eum in ueritate. placitum timentium se faciet et clamorem eorum audiet et saluabit eos. custodit dominus omnes diligentes se, et uniuersos impios conteret. laudem domini loquetur os meum, et benedicet omnis caro nomini sancto eius in aeternum et iugiter. In psalmo CXLV: Lauda, anima mea, dominum: laudabo dominum in uita mea, cantabo deo meo, quamdiu sum. nolite confidere in principibus, in filio hominis, cui non est salus. Et post II uersus: Beatus cuius deus Iacob auxiliator eius, spes eius in domino deo suo. In psalmo CXLVI: Laudate dominum, quoniam bonum est canticum dei nostri, quoniam decorum est pulchra laudatio. Et post VII uersus: Suscipiens mansuetos dominus, humilians impios usque ad terram. canite domino in confessione, canite deo nostro. Et post VII uersus: Non est in fortitudine equi uoluntas eius, neque in tibiis uiri placebitur ei. placebitur domino in his qui timent

4 Ps. 144, 10—12 7 ib. 18—21 13 Ps. 145, 2 et 3 16 ib. 5 17 Ps. 146, 1 19 ib. 6 et 7 22 ib. 10 et 11

1 mırabılıum (ıum *in rasura 5 litterarum al. m.) P* tuorum] *om. P* 2 horribilium tuorum] horrıbılıorum *P*[1] narrabo *PSa* 3 loquenтe *P*[1] 4 IIII *PS*, tertius *a* benedıcanт *Sv (cod. Am.)*, benedicunt[a 7 eius] eı *C* paulo post] poſт pſalmuſ *P*[1], poſт paululum *P*[2] *uerba:* omnibus q. i. eum *semel posita in MPCRa* 9 ſaluauıт *M*[1]*P*[1] 11 benedıcıт *MCa*, benedıcaт *P* 12 nomen *P* ſcō *(pro* o *al. m.* m *pos.) P* 14 dom.] deum *a* cantabo] pſallam *P*[1]*av* đno *M*[1] sum] ero *P*[1] 16 II' *R*, ſecundus *a* 16 đ*ſ *(ras.* n) *M*, dō *C* 18 bonuſ *MPC* deo nr̄o *a* 19 est] eı' *R* pulcra *M*[1]*R* VII *S:* paucoſ *MPCRa* 21 cantate *a* domino] đo[n] *C*, deo nr̄o *R* canтaтe *Ca* deo] dn̄o *M*[2]*PCa*, dn̄o deo *R* et] ıтē *S* VII *S:* IIII *MPCR*, quartus *a* 22 non est] n̄ ē *(in ras. 5 uel 6 litterarum) M* 23 placebitur ei] *om. P*[1] placıтur *P*[1], placeтur *P*[2] *(cod. Am.)*

eum et expectant misericordiam eius. In psalmo CXLVIII: Reges terrae et omnes populi, principes et uniuersi iudices terrae, iuuenes et uirgines, senes cum pueris laudent nomen domini. In psalmo CXLVIIII: Cantate domino canticum nouum: laus eius in congregatione sanctorum. laetetur Israhel in factore suo, filii Sion exultent in rege suo. Et post III uersus: Exaltabit mansuetos in Iesu. exultabunt sancti in gloria. laudabunt in cubilibus suis. exaltationes dei in gutture eorum. In psalmo CL: Laudate dominum in sancto eius, laudate eum in fortitudine potentiae eius. laudate eum in fortitudinibus eius, laudate eum iuxta multitudinem magnificentiae suae. Et in fine psalmi: Omne quod spirat laudet dominum.

Haec de libro Psalmorum collegimus. in quibus suam quisque uitam, si proficere affectat, inspiciat. ubi lectorem admonemus, ut ea quae de Psalmis posui tamquam unum psalmum contextim legat, tacitis uerbis meis, quae ad hoc interposui, ut si uoluerit inspiciat, ubi sit scriptum quod posui. id est quoto uel in quo loco eiusdem psalmi. his enim praetermissis qui lectione continuata inspexerit sola uerba Psalmorum multo iocundius et ob hoc utilius ex diuinis afficietur eloquiis.

Nunc de libris Salomonis quae uidebuntur huic operi necessaria colligemus: ac primum de Prouerbiis, qui liber si bene intellegatur, ad mores pios informandos paene totus ualebit. sed ea quae

2 Ps. 148, 11 et 12 4 Ps. 149, 1 et 2 7 ib. 5 et 6 9 Ps. 150, 1 et 2 12 ib. 6

1 eum] *om.* M^1 5 nouum] *om.* P^1 6 exultent] *om.* *S* tertius *a* 7 exultauit M^1C, exaltauit M^3P^1RSa 8 exultationes (-cionis M^1) M^1PCRSa 9 scō *S*: scōs M^1P, scīs M^3CRav 12 et] *om.* *R* 15 quisquis *S* ɔfectat *R* 16 ammonem' *MPC* ea] *om.* *MPCR* queq, *R* 17 psalmū unū *S* contextū (u *in* i *mut. m. 1*) *M*, contextī* *S* 18 ad hoc] adhuc *S* 20 quoto] quod *C* 23 diuinis (nis *in ras. al. m.*) *P* affici& *C*, efficietur *RS*, ef *in ras. ab al. m.* *P* 24 salamonis M^1 25 collegimus M^1PSa primo *S* prouerbis P^1 27 ualebit (u *in ras.*) *M*

obscura sunt praetermitto: habeant ea quibus exerceantur lectores dilectoresque spiritalium litterarum: nos in hoc opere statuimus illa ponere quae ad agendam uitam facile intellecta referantur. quamuis multis uideri possim apertissima praetermisisse: nonnullaque hinc potius clausa sunt, unde putantur esse perspicua. quid enim tam clarum uidetur et quid tam inepte fit, si ad proprietatem uelis accipere, quod ibi scriptum est: ab aqua aliena abstine te et de fonte alieno ne biberis? aut quid ualet ad mores corrigendos, nisi intellectus illic altior requiratur, quod dictum est: paupertas uirum humiliat, manus autem fortium locupletat? cum et non esse pauperem et esse manibus fortem non sit in bonorum hominum potestate et multis prouenerit pessimis, et hoc prouerbium male intellectum possit prouocare pauperes fortes, ut rapinis se existiment debere ditescere. quis non autem rideat, si proprie positum putauerit quod ibi legitur: non enim nascuntur filii malignis? omnia ergo talia relinquemus, et ea quibus suadetur aliquid aliquanto diutius, cum id quod suadetur atque praecipitur non sit obscurum et id potius sit ponendum in hoc Speculo, ubi se illi inspiciant quibus iam persuasum est bene ac laudabiliter

10 cf. Septuag. Prou. 9, 18   13 Prou. 10, 4   20 Prou. 24, 20

1 ꝑmıττo *MP*[1]   habenτ *P*[1]*CS*   2 exerceanτ *C*   3 lıτerarum *P*   4 intellectu *a*   5 uıdere *M*[1]   apτıſſıma *C*   6 p̃τ̃mıſſıſſe *MC*, preτermıſıſe *P*   nonnulla quę *PS*   clauſı *P*[1]   8 ınepτem *P*[1], ıneptum *P*[2]   9 uellıſ *M*[1]*P*[1]   quod] *om.* *P*   12 illic intellectus *a* alτıor (or *in ras.*) *P*   requırat *C*   15 poτeſτaτem *P*[1] multū *R*   16 ꝑuenır& *S*   et] ın *P*[1]   ıntellecτuſ *P*[1]   17 ꝑuocare poſſıτ *R*   forτıſ *P*[1]   18 quos *R*   19 poſſıτum *P*[1]   21 relınquımuſ *PS*   22 alıquando *M*[1]*P*[1]   *uerba:* aliquid a. d. c. i. q. suadetur *om.* *R*   23 aτq; p̃cıpıτur bene uıu'e ponem'. dū nō ſıτ obſcurū *R*   24 ſpeculū *S*   25 ꝑſuaſſū *M*

uiuere, sed, ut hoc faciant, quae sibi optanda atque obseruanda sint quaerunt. haec itaque de Prouerbiis Salomonis ponenda credidimu's.

VII.

DE PROVERBIIS.

Timor domini principium scientiae. sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. audi, fili mi, disciplinam patris tui et ne dimittas legem matris tuae. Et post uersus XIIII, cum de homicidis loqueretur: Ipsi, inquit, contra sanguinem suum insidiantur et moliuntur fraudes contra animas suas. sic semitae omnis auari animas possidentium rapiunt. Item post IIII uersus: Vsquequo, paruuli, diligitis infantiam et stulti ea quae sibi sunt noxia cupiunt et inprudentes odibunt scientiam? Et post XI uersus: Tunc inuocabunt me et non exaudiam: mane consurgent et non inuenient me: eo quod exosam habuerint disciplinam et timorem domini non susceperint nec adquieuerint consilio meo et detraxerint uniuersae correptioni meae. comedent igitur fructus uiae suae suisque consiliis saturabuntur. auersio paruulorum interficiet eos et prosperitas stultorum perdet illos. qui autem me audierit, absque terrore quiescet et abundantia perfruetur malorum timore sublato. Et post IIII uersus: Si

6 Prou. 1, 7 et 8 9 ib. 18 et 19 12 ib. 22 14 ib. 28—33 22 Prou. 2, 3—18

1 quae] quique *R* quae sibi] quaesiui *P* obtanda adq; *MP* 2 obseruenda *M* sunt q̃rant *a* 3 credimus *S* 5 de prouerbiis] *om. Ra* 6 scientiae] sapientiae P^2*Rv* 8 nede mi tas M^1 XVIII P^1 undecim uersus *a* 9 homicidus MP^1*CSa* loq̃ *MP*, loquitur *R* 10 moliantur P^1 12 III P^1*RS*, tres *a* paruoli M^1 13 ea] *om.* P^1 14 odibunt *Sv:* b *ras. M*, b *puncto suppos. del. P*, odiunt *CRa* XI] octo *a* 15 inueniunt M^1P^1 16 exosam] **u* sã *M*, exo*sam *P* habent *C* 17 suscipermt *MPC* consiliu* meo (u *in* o *mut. m. 1, uirg. ras.*) *M* 19 uiae] uitae *MPC* 21 quiescit P^1, requiescet *RSav* 22 timore* *M* III *R*, tres *a*

enim sapientiam inuocaueris et inclinaueris cor tuum prudentiae, si quaesieris eam quasi pecuniam et sicut thesauros effoderis illam. tunc intelleges timorem domini et scientiam dei inuenies, quia dominus dat sapientiam et ex ore eius scientia et prudentia. custodiet rectorum salutem et proteget gradientes simpliciter: seruans semitas iustitiae et uias sanctorum custodiens. tunc intelleges iustitiam et iudicium et aequitatem et omnem semitam bonam. si intrauerit sapientia cor tuum et scientia animae tuae placuerit, consilium custodiet te et prudentia seruabit te. ut eruaris de uia mala et ab homine qui peruersa loquitur. qui relinquunt iter rectum et ambulant per uias tenebrosas, qui laetantur, cum malefecerint, et exultant in rebus pessimis, quorum uiae peruersae et infames gressus eorum: ut eruaris a muliere aliena et ab extranea. quae mollit sermones suos et reliquit ducem pubertatis suae et pacti dei sui oblita est. Et post XIII uersus: Misericordia et ueritas non te deserant: circumda eas gutturi tuo et describe in tabulis cordis tui, et inuenies gratiam et disciplinam bonam coram deo et hominibus. habe fiduciam in domino ex toto corde tuo et ne innitaris prudentiae tuae. in omnibus uiis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos. ne sis sapiens apud temet ipsum. time dominum et recede a malo. Et post I uersum: Honora dominum de tua substantia et de primitiis omnium frugum tuarum. Et post II uersus: Disciplinam domini, fili mi, ne abicias, nec deficias, cum ab eo corriperis. quem enim diligit dominus, corripit: et quasi pater in filio conplacet sibi. beatus homo,

16 Prou. 3, 3—7 23 ib. 9 25 ib. 11—15

1 ſapienſ ſapientiā MP^1C 2 teſ | ſauruſ M^1 effuderiſ *M*, effodieriſ P^1S *(cod. Am.)* 3 intellegiſ *P* 4 dominus] deus *R* 5 cuſtodi*t *P* coſtod& rectorē M^1 6 ſemitaſ (ſemi *in ras. m. 1)* *M* 7 intellegenſ M^1P^1 10 et] *om.* *P* 11 relincunt *M*, derelinquunt *a* 13 corū M^1 famiſ MP^1, ^{in}famiſ *C* 14 ab] *om.* MP^1CR 15 moll& M^1P^1 reliquid M^1P^1, relinquit *CS* 16 XIII (X *in ras.)* *M*, octo *a* 17 deferent *MC* 18 diſcribe *MPC* 20 initariſ M^1, inniteriſ *S* tuae] *om.* P^1 21 diregit M^1P^1 22 dom.] deū *R* 23 I] unū S^1 24 tuorum MC^1 *(cod. Am.)* frugum tuarum omnium P^1 25 nec] ne P^1Sa dificiaſ S^1 26 corrip*eriſ *P* 27 ɔplacebit *R*

qui inuenit sapientiam et qui affluit prudentia. melior est adquisitio eius negotiatione argenti et auro primo fructus eius: pretiosior est cunctis opibus, et omnia quae desiderantur huic non ualent conparari. Et post X uersus: Fili mi, ne effluant haec ab oculis tuis: custodi legem atque consilium. Et post VIIII uersus: Noli prohibere benefacere eum qui potest: si uales, et ipse benefac. ne dicas amico tuo: uade et reuertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare. ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam. ne contendas aduersus hominem frustra. Et post VII uersus: Inlusores ipse deludet et mansuetis dabit gratiam. Et post XLIIII uersus: Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso uita procedit. remoue a te os prauum, et detrahentia labia sint procul a te. oculi tui recta uideant et palpebrae tuae praecedant gressus tuos. dirige semitam pedibus tuis, et omnes uiae tuae stabilientur. nec declines in dexteram aut in sinistram. auerte pedem tuum a malo. uias enim, quae a dextris sunt, nouit dominus, peruersae uero sunt quae a sinistris sunt. ipse autem rectos facit cursus tuos, itinera autem tua in pace producet. Fili mi, adtende sapientiam meam et prudentiae meae inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes, et disciplinam labia tua conseruent. fauus enim stillans labia meretricis et nitidius oleo guttur eius. nouissima autem illius amara quasi absinthium et acuta quasi gladius biceps. pedes eius descendunt in mortem et

4 Prou. 3, 21 6 ib. 27—30 11 ib. 34 12 Prou. 4, 23 — 5, 5

1 prudencı M^1, prudenꞇıam *C*, prudenꞇıę S^1 2 adque ſıcıo M^1, adqueſıꞇıo C^1 aurı P^1 primo] purıſſımo P^2 4 X] ſex *a* 5 affluanꞇ P^1S 6 VIIII] ſex *a* 7 poꞇe M^1 uad& *MC* 8 poſeſ *M*, poſſeſ P^1 9 habuıꞇ C^1 10 homınum *M* fr^uſ_*ꞇra (a *ras.*) *M* VII] VI P^1S 11 ıllufıones *R* del.] deducet *a* 12 XLIII *CR*, uiginti quattuor *a* 13 ex] ab *a* procıdıꞇ M^1P^1 14 recꞇe *MCa* 15 praecedunꞇ P^1 16 omnes] om̃ *M*, omnıa *C* nec] ne *RSav* in . . in] ad . . ad *S* 17 dexꞇram *P* auꞇ (a *in ras.*) *M* pedum *P* 18 a] ad MP^1C dexꞇrı *M* ꝑuerſe (uerſe *in litt. elut. scr.*) *M* 19 quı M^1 a] ad M^1P^1 20 ꞇuã M^1 22 cogıꞇaꞇıonıſ M^1 P^1 conſeruanꞇ *M* 23 fauoſ M^1 dıſꞇıllanſ *RSv* 24 abſencıũ M^1, abſenꞇıum P^1 (*cod. Am.*), abſınꞇıum M^3C 25 eꞇ pedeſ *P*

ad inferos gressus illius penetraut. Et post XCVII uersus: Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius: pretium enim scorti uix unius est panis: mulier autem uiri pretiosam animam capit. numquid abscondere potest homo ignem in sinu suo, ut uestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, et non conburentur plantae eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus, cum tetigerit eam. non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: furatur enim, ut esurientem inpleat animam: deprehensus quoque reddet septuplum et omnem substantiam domus suae tradet. qui autem adulter est, propter inopiam cordis perdet animam suam. Et post V uersus: Fili mi, custodi sermones meos et praecepta mea reconde tibi. serua mandata mea et uiue et legem meam quasi pupillam oculi tui. Et post uersus LVII: Intellegite, paruuli, astutiam, et insipientes, animaduertite. Et post II uersus: Veritatem meditabitur guttur meum, et labia mea detestabuntur impium. Et post III uersus: Accipite disciplinam meam et non pecuniam: doctrinam magis quam aurum diligite. melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis, et omne desiderabile ei non potest conparari. Et post II uersus: Timor domini odit malum: adrogantiam et superbiam et uiam prauam et os bilingue detestor. Et post VI uersus: Ego diligentes me diligo, et qui mane uigilant ad me, inuenient me. me-

2 Prou. 6, 25—32 12 Prou. 7, 1 et 2 15 Prou. 8, 5 16 ib. 7 18 ib. 10 et 11 21 ib. 13 23 ib. 17—21

1 grefuf *M*[1] nonaginta VII *S*, plures *a* 2 pulcritudinẽ *R* ne] nec *M*[3]*v* 3 illius] eius *R* mulier] melior *MC* 6 aut (t *in ras.*) *M* et] ut *M*[3]*P*[2]*CRSav* conburantur *M P*[2]*CRav* 8 cū tetigerit ********* (*ras.* cū tetigit) *M* culpae *PS* culpa eft *R* 9 efuriente *M*[1] 10 red& *M*[1] 11 cordif inopiam *Sav* 12 pdit *MPR* V] ~rt' *a* V ū *in ras. P* 13 serua] fcruta *MP*[1]*C*[1], fcrutare*C*[2]*R* 14 pupilla *MC* 15 u. LVII] aliquot uerfus *a* 16 aīas u'tite *R* II] fecundus *a* 17 detestabuntur] nõ atteftant̃ *a* 18 III] tertius *a* 20 *ad uocem* cunctif *s. lin. add:* opib; *C*[2] 21 II] fecundus *a* 23 deteftor *PS:* detef tur *M*[1], deteftatur *M*[3]*CRa* VI] q̄rt' *a*

cum sunt diuitiae et gloria, opes superbae et iustitia. melior est fructus meus auro et pretioso lapide, et genimina mea argento electo. in uiis iustitiae ambulo, in medio semitarum iudicii, ut ditem diligentes me et thesauros eorum repleam. Et post XXIII uersus: Beatus homo, qui audit me, qui uigilat ad fores meas cotidie et obseruat ad postes ostii mei. qui me inuenerit, inueniet uitam et hauriet salutem a domino. qui autem in me peccauerit, laedet animam suam. omnes qui me oderunt diligunt mortem. Et post VIIII uersus: Relinquite infantiam et uiuite et ambulate per uias prudentiae. qui erudit derisorem, ipse sibi facit iniuriam: et qui arguit impium, generat maculam sibi. noli arguere derisorem, ne oderit te: argue sapientem, et diliget te. da sapienti, et addetur ei sapientia. doce iustum, et festinabit accipere. principium sapientiae timor domini, et scientia sanctorum prudentia. Et post XVIII uersus: Non proderunt thesauri iniquitatis, iustitia uero liberabit a morte. Et post IIII uersus: Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit aestate, filius confusionis. Et post IIII uersus: Sapiens corde praecepta suscipiet: stultus caeditur labiis. qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem deprauat uias suas, manifestus erit. qui annuit oculo, dabit dolorem: stultus labiis uerberabitur. uena uitae os iusti: et os impiorum operiet iniquitatem. odium suscitat rixas, et uniuersa delicta operit caritas. in labiis sapientis inuenietur

5 Prou. 8, 34—36 10 Prou. 9, 6—10 16 Prou. 10, 2 18 ib. 5 20 ib. 8—14

1 gloriae P^1S 4 ditem] ͩıтē (d *add. al. m.*) *M*, dıuıтeſ C^2 ** тheſauroſ *M* 5 XXIII] XIII *S*, aliquos *a* me] *om.* M^1, *add.* M^2 6 coттıdıe *S* ad] *om.* P^1 8 autem] *om.* *R* ledıт M^1P, lædıт C^1a 10 ınfanтıa M^1 uıu&e M^1P^1, uı*ueтe (*prior* e *litt. in* ı *mut. al. m.*) *S* 13 dılıgıт M^1P *ad uerba, quae sunt* da sapienti, *in marg. add:* occaſıonem P^1 (*cf. v*) 14 add& *C*, add&' ** (uт *eras.*) *M* feſтınauıт M^1PC 17 ınıquıтaтeſ M^1 uero] uō* (ſ *ras.*) *M*, auтem *P* lıberauıт M^1P^1 IIII] quart' *a* 19 ſтerт& M^1P^1 IIII] terti' *a* 20 praecepta] u'ba *R* 22 oculum M^1P^1 23 uerbera тur *M*, uerberaтur P^1CR 24 opıт *Rv* 25 carıтa**ſ (*ras.* тe) *M* labia *a*

sapientia, et uirga in dorso eius qui indiget corde. sapientes abscondunt sapientiam: os autem stulti confusioni proximum est. Et post IIII uersus: Via uitae custodientibus disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat. abscondunt odium labia mendacia. qui profert contumeliam, insipiens est. in multiloquio peccatum non deerit: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est. argentum electum lingua iusti: cor impiorum pro nihilo. labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate moriuntur. benedictio domini diuites facit, nec |sociabitur eis adflictio. quasi per risum stultus operatur scelus: sapientia autem est uiro prudentia. quod timet impius, ueniet super eum: desiderium suum iustis dabitur. Et post II uersus: Sicut acetum dentibus et fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum. timor domini adponet dies et anni impiorum adbreuiabuntur. expectatio iustorum laetitia: spes autem impiorum peribit. fortitudo simplicis uia domini, et pauor his qui operantur malum. iustus in aeternum non commouebitur: impii autem non habitabunt in terra. os iusti parturiet sapientiam: lingua prauorum peribit. labia iusti considerant placita, et os impiorum peruersa. Statera dolosa abominatio apud deum et pondus aequum uoluntas eius. ubi fuerit superbia, ibi erit contumelia: ubi autem humilitas, ibi et sapientia. simplicitas iustorum diriget eos et supplantatio peruersorum perdet illos. non proderunt diuitiae in die ultionis: iustitia autem liberabit a morte. iustitia simplicis diriget uiam eius et in impietate

3 Prou. 10, 17—24 13 ib. 26—32 et Prou. 11, 1—7

2 sapientiam] ſcıentıā *P²Sv* autem] *om. S* 3 III *MP²R*, VI *S*, terti' *a* cuſtodıentı *Sav* 4 ıncrepatıonıſ (-cıonıſ *M*) *MP¹* relınqu& *MP¹* relınquūt errāt *R* 6 multıloquıū *M¹P¹* 7 ıuſtı (*ex corr. m. 1, quae habuerat* ıuſta) *M* 9 morıentur *P²Sv* 13 suum] *om. MP¹C¹R* II] ſecūdus *a* 15 ad|*uıabuntur (p̃ *ras.*, bre *pos. 2 m.*) *M*, abbreuıabunt̃ *R*, breuiabuntur *av* 17 qui] *om. R* *post* operantur *uerba* ſceluſ ſapıencıa uıa *sequuntur, sed lineola perducta M* 19 terram *P¹* 20 placıda *MP¹* 21 deum] dñm *Sv* 22 erıt & *P²C²Sav* 24 dıregıt *MP¹* ſubplantatıo *S* 25 lıberauıt *MP¹C* 26 ıuſtıtıam *P¹*, ıuſtıcıa (*uirg. ras.*) *M* ſımplıceſ *M¹* dırıgıt *C¹* (*cod. Am.*) in] *om. P¹* (*cod. Am.*)

sua corruet impius. iustitia rectorum liberabit eos, et in insidiis suis capientur iniqui. mortuo homine impio nulla erit ultra spes, et expectatio sollicitorum peribit. Et post VII uersus: Qui despicit amicum suum, indigens corde est: uir autem prudens tacebit. qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat commissum. ubi non est gubernator, populus corruet: salus autem, ubi multa consilia. adfligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos, securus erit. Et post II uersus: Benefacit animae suae uir misericors: qui autem crudelis est, et propinquos abicit. Et post IIII uersus: Abominabile domino prauum cor, et uoluntas eius in his qui simpliciter ambulant. manus in manu non erit innocens malus: semen autem iustorum saluabitur. Et post II uersus: Desiderium iustorum omne bonum est: praestolatio impiorum furor. alii diuidunt propria et ditiores fiunt: alii rapiunt non sua et semper in egestate sunt. anima, quae benedicit, inpinguabitur: et qui inebriat, ipse quoque inebriabitur. qui abscondit frumenta, maledictus in populis: benedictio autem super caput uendentium. bene consurget diluculo qui quaerit bona: qui autem inuestigator malorum est, opprimetur ab eis. qui confidit in diuitiis suis, hic corruet: iusti autem quasi uirens folium germinabunt. Et post IIII uersus: Si iustus in terra recipit, quanto magis impius et peccator? Qui diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est. qui bonus est, hauriet a domino gratiam: qui

4 Prou. 11, 12—15 10 ib. 17 11 ib. 20 et 21 14 ib. 23—28 23 ib. 31 et Prou. 12, 1—3

1 impiof M^1P^1 rectorum] iuftorum *R* liberauit M^1P^1CS 3 et *pr.*] et *P* 4 VII *S*: IIII *MPC*, III *R*, quinq; *a* eft corde 5 fraudolenter *S* 6 archana *MCR* fidelis est, animi celat . . *distinxit a* animi] amici *R* 7 corr. pop. *R* 8 affligit M^1, adfligitur P^1 11 et] ecia̅ *R* (*cf. v*) propinquuf M^1 ꝓpinquus, abijcit *dist. a* IIII] tres *a* 16 rapiunt (u *in ras.*) *M* 18 *uerba*: et qui i. i. q. inebriabitur *om. MPCR* 19 maledicetur P^1Sv 20 confurgit *RSv* 21 obprimetur *MC* 22 corruit MP^1CR 23 IIII] VII *S*, tres *a* 26 insipiens] *om. R* hauriet] auri & M^1

autem confidit cogitationibus suis, impie agit. non roborabitur homo ex impietate, et radix iustorum non commouebitur. Et post XVI uersus: Desiderium impii munimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet. propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia. de fructu oris sui unusquisque replebitur bonis, et iuxta opera manuum suarum retribuetur ei. uia stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia. Et post IIII uersus: Est qui promittit et quasi gladio pungitur conscientiae: lingua autem sapientium sanitas est. labium ueritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacem. dolus in corde cogitantium mala: qui autem ineunt pacis consilia, sequetur eos gaudium. non contristabit iustum quicquid ei acciderit: impii autem replebuntur malo. abominatio domini labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei. homo uersutus celat scientiam: et cor insipientium prouocabit stultitiam. Et post II uersus: Maeror in corde uiri humiliabit illud, et sermone bono laetificabitur. qui neglegit damnum propter amicum, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos. non inueniet fraudulentus lucrum, et substantia hominis erit auri pretium. in semita iustitiae uita: iter autem deuium ducit ad mortem. Filius sapiens doctrina patris: qui autem inlusor est, non audit, cum arguitur. de fructu oris sui homo saturabitur bonis: anima autem praeuaricatorum iniqua. qui

3 Prou. 12, 12—15 9 ib. 18—23 18 ib. 25—28 et Prou 13, 1—15

3 XVI *S*: X *MPCR*, aliquos *a* 4 peſſimũ *MP¹C¹R* 9 IIII] VII *S*, tres *a* pugıt̃ *M¹* 10 est] eт *R* labıa *C¹R* 12 lıngua *C* mendacıı *P¹* 13 ınıunт *M¹P* ſequenтur *M¹P¹*, ſequıt̃ *S* eos] *om. C* 14 gaudium] gladıũ *M¹* accedenт *MC¹*, accedenт *(corr. m. 1) P* 15 abomınaтıo ē dño *C²* *(cf. v)* 16 *uerba:* placent — — insipientium *om. m. 1, in marg. infer. add.:* placenт eı omo uerſaтuſ *(corr.* homo uerſuтuſ *m. 3)* celaт ſcıenтıă & cor ınſıpıenтıũ *cum sign.* ħđ *et* ħp *m. 2 M* 17 ſcıenтıa *C¹* prouocauıт *P¹* 18 uiri] *om. P¹* illud] ılluт *MC*, illum *v* 21 fraudolenтuſ *S* 22 in] eт ın *Sa* ſemıтaſ *C* dıuıum *M¹P¹* 24 arguetur *Sa* sui] *om. PCR*

custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. uult et non uult piger: anima autem operantium inpinguabitur. uerbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit et confunditur. iustitia custodit innocentis uiam: impietas uero peccatores supplantat. est quasi diues, cum nihil habeat, et est quasi pauper, cum in multis diuitiis sit. redemptio animae uiri diuitiae suae: qui autem pauper est, increpationem non sustinet. lux iustorum laetificat: lucerna autem impiorum extinguetur. inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt cuncta consilio, reguntur sapientia. substantia festinata minuetur: quae autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. spes, quae differtur, adfligit animam: lignum uitae desiderium ueniens. qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet praeceptum, in pace uersabitur. lex sapienti fons uitae, ut declinet a ruina mortis. doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum uorago. Et post XII uersus: Qui parcit uirgae suae, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit. iustus comedit et replet animam suam: uenter autem impiorum insatiabilis. Et post II uersus: Ambulans recto itinere et timens deum despicietur ab eo qui infami graditur uia. in ore stulti uirga superbiae: labia sapientium custodiunt eos. Et post II uersus: Testis fidelis non mentietur: profert mendacium testis dolosus. quaerit derisor sapientiam et non inuenit: doctrina prudentium facilis. uade contra uirum stultum et nescito labia inprudentiae.

18 Prou. 13, 24 et 25 21 Prou. 14, 2 et 3 23 ib. 5—13

4 confundetur *CRav, corr. m. 1 P* 5 innocenſ *MC*[1] peccato *P*[1] *S*, peccata *MC*[1]*Ra*, peccatorē *C*[2], peccatoreſ *P*[2]*v* 6 ſubplantat *MC* est *pr.*] et *C*[1]*R* 8 ſuſtinit *M*[1], ſuſtinet (e *ex* i *corr. m. 1) P* 9 autem] *om. a* extinguit̃ *M*[1] 11 conſilia *M*[1]*P*[1], cum conſilio *P*[2]*v* 13 defertur *M*[1]*P*[1] deſiderantium *MP*[1]*C* 14 se] *om. M*[1]*P*[1] 15 ſapientiſ *P*[1] 17 uorago (o *pr. in rasura) P* XII] aliquot *a* 18 parc& *S* suae] *om. Rv* 19 commedit *M*[1] 20 inſaturabiliſ *RSv* 21 deſpicitur (e *s. lin. m. 1) S*, diſpicitur *MPC*[1], deſpicitur *C*[2]*Rv* 23 II] ſecūdus *a* 25 prudentium] ſapientium *a* 26 **ſcito (*eras.* ne) *P*

sapientia callidi est intellegere uiam suam, et inprudentia stultorum errans. stultus inludet peccatum: inter iustos morabitur gratia. cor, quod nouit amaritudinem animae suae, in gaudio eius non miscebitur extraneus. domus impiorum delebitur: tabernacula uero iustorum germinabunt. est uia, quae uidetur homini iusta: nouissima autem eius deducunt ad mortem. risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat. Et post III uersus: Sapiens timet et declinat malum: stultus transilit et confidit. inpatiens operabitur stultitiam et uir uersutus odiosus est. Et post IIII uersus: Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit. errant qui operantur malum: misericordia et ueritas praeparabunt bona. in omni opere erit abundantia: ubi autem uerba sunt plurima, frequenter egestas. Et post IIII uersus: In timore domini fiducia fortitudinis, et filiis eius erit spes. timor domini fons uitae, ut declinent a ruina mortis. Et post II uersus: Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem inpatiens est, exaltat stultitiam suam. uita carnium sanitas cordis: putredo ossuum inuidia. qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis. Et post VII uersus: Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem. lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam. Et post XVII uersus: Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur. Et post V uersus: Melius est paruum cum timore domini quam

8 Prou. 14, 16 et 17 11 ib. 21—23 15 ib. 26 et 27 17 ib. 29—31 22 Prou. 15, 1 et 2 24 ib. 12 26 ib. 16—20

1 et] *om. R* 2 ſτulτiſ *P²* 4 exτraneoſ *M¹P¹* 5 est] eτ *R* 6 ducūτ *R* 8 declineτ *P¹* 9 τranſili& *S* 10 IIII] q̄rtus *a* 13 uerit. et mis. *P* praeparanτ *Sav* opere bono *P²C²* 14 ibi frequenτer *C²v* 15 IIII] III¹ *P*, tres *a* 16 declineτ *P²CRa (cod. Am.)* 17 est] *om. C¹* 18 est] *om. P¹* 19 off*um *(ras.* u) *C*, offium *RSa* 20 facτoriſ *C* 21 VII] aliquos *a* 24 *uerba:* et post — — graditur *om. m. 1, in marg. add. (sign.* hd *et* hp) *m. 2, sed* peſτilen *pos., cui uerbo* ſ *litteram add. m. 3 M* XVII] aliquot *a* 26 V] XII *MP¹CR* quartum uerſum *a* parum *P²CRav* τimorem *P¹*

thesauri magni et insatiabiles. melius est uocari ad holera cum caritate quam ad uitulum saginatum cum odio. uir iracundus prouocat rixas: qui [patiens est mitigat suscitatas. iter pigrorum quasi saepes spinarum: uia iustorum absque offendiculo. filius sapiens laetificat patrem: et stultus homo despicit matrem suam. Et post II uersus: Dissipantur cogitationes ubi non est consilium: ubi uero plures sunt consiliarii, confirmantur. laetatur homo in sententia oris sui, et sermo oportunus est optimus. semita uitae super eruditum, ut declinet de inferno nouissimo. Et post IIII uersus: Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, uiuet. mens iusti meditabitur oboedientiam: os impiorum redundat malis. longe est dominus ab impiis, et orationes iustorum exaudiet. lux oculorum laetificat animam: fama bona inpinguat ossa. auris, quae audit increpationes uitae, in medio sapientium commorabitur. qui abicit disciplinam, despicit animam suam: qui autem adquiescit increpationibus, possessor est cordis. timor domini disciplina sapientiae, et gloriam praecedit humilitas. Hominis est animum praeparare, et dei gubernare linguam. omnes uiae hominum patent oculis eius: spirituum ponderator est dominus. reuela domino opera tua, et dirigentur cogitationes tuae. uniuersa propter semet ipsum operatus est dominus, impium quoque ad diem malum. abominatio domini omnis adrogans: etiamsi manu ad manum fuerit, non erit innocens. misericordia et ueritate redimitur iniquitas, et in timore domini declinatur a malo. cum placuerint domino uiae hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem. melius est parum cum iustitia quam multi fructus cum iniquitate. cor hominis disponit

6 Prou. 15, 22—24 11 ib. 27—33 et Prou. 16, 1—21

1 tefauri M^1 *ad uocem, quae est* insatiabiles, *add:* fine timore eiuf *m. 2 P* uocare *MPCS* 4 itinera *R* 7 confiliarii* (f *ras.) M* 9 femitę *P* uitae] uie *R* 10 IIII] tres *a* 12 meditatur *PCSv* 14 exaudi& orationef iuftorū *S* 15 auref *C* 18 difciplinam P^1 19 p̃cidit *P*, p̃ced& *C* 21 fpm̄ P^1 22 uniuerfam M^1P^1 26 redimẽ M^3CRa 29 difpon& M^1P^1 *(cod. Am.)*

uiam suam, sed domini est dirigere gressus eius. diuinatio in labiis regis: in iudicio non errabit os eius. pondus et statera iudicia domini sunt, et opera eius omnes lapides saeculi. abominabiles regi qui agunt impie, quoniam iustitia firmatur solium. uoluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, dirigetur. indignatio regis nuntius mortis, et uir sapiens placabit eam. in hilaritate uultus regis uita, et clementia eius quasi imber serotinus. posside sapientiam, quia auro melior est: et adquire prudentiam, quia pretiosior est argento. semita iustorum declinat mala: custos animae suae seruat uiam suam. contritionem praecedit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus. melius est humiliari cum mitibus quam diuidere spolia cum superbis. eruditus in uerbo reperiet bona, et qui in domino sperat, beatus est. qui sapiens corde est, appellabitur prudens, et qui dulcis eloquio, maiora percipiet. Et post XVII uersus: Melior est patiens uiro forti, et qui dominatur animae suae, expugnatore urbium. sortes mittuntur in sinu, sed a domino temperantur. Melior est bucella sicca cum gaudio quam domus plena uictimis cum iurgio. seruus sapiens dominabitur filiis stultis et inter fratres hereditatem diuidet. sicut| igne probatur argentum et aurum camino, ita corda probat dominus. malus oboedit linguae iniquae, et fallax obtemperat labiis mendacibus. qui despicit pauperem, exprobrat factori eius: et qui in ruina laetatur alterius, non erit inpunitus. corona senum filii filiorum, et gloria filiorum patres sui. non decent stultum uerba

16 Prou. 16, 32 et 33 et Prou. 17, 1—15

2 errauit M^1P^1 3 sacculi *v* 4 regi* *M*, rei C^1 5 loquitur et *P* 6 diregitur M^1P^1, dirigitur *S*, diligetur *v* nuntii *S*, nuncii *äv* 7 placebit *R* eum P^2 hi|laritate (l *in ras. m. 3)* *M*, hillaritate *R* *** regis (ei; *elut.)* *M* 8 quiauro MP^1C 13 repperi& *MCS*, reperiret *a* 15 apellabit *MC* 16 XVII] aliquos *a* 17 forte MPC^1S dominator P^1 animo suo P^2Sv expugnatori *S* 18 sinum M^3CRav 19 bucilla M^1P^1, buccella *CRa* 21 igni *S* 23 iniquae] *om.* *R* 24 pauperi S^1 factorem M^1P^1 *(cod. Am.)* 25 inponitus M^1 26 gloriã M^1 patris M^1P^1S sui] eorum P^2v stulto P^2

conposita, nec principem labium mentiens. gemma gratissima expectatio praestolantis: quocumque se uerterit, prudenter intelleget. qui celat delictum, quaerit amicitias: qui altero sermone repetit, separat foederatos. plus proficit correptio apud prudentem, quam centum plagae apud stultum. semper iurgia quaerit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum. expedit magis ursae occurrere raptis fetibus quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua. qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius. qui dimittit aquam, caput est iurgiorum, et antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit. et qui iustificat impium, et qui condemnat iustum, abominabilis est uterque apud dominum. Et post XVI uersus: Munera de sinu impius accipit, ut peruertat semitas iudicii. in facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terrae. Et post IIII uersus: Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est: et pretiosi spiritus uir eruditus. Et post II uersus: Occasiones quaerit qui uult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis. Et post VI uersus: Accipere personam impii non est bonum, ut declines a ueritate iudicii. Et post IIII uersus: Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. turris fortissima nomen domini: ad ipsam currit iustus et exaltabitur. Et post II uersus: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, et antequam glorificetur, humiliatur. Et

13 Prou. 17, 23 et 24 15 ib. 27 17 Prou. 18, 1 19 ib. 5 20 ib. 9 et 10 23 ib. 12

1 pꝛincipe *M*[1]*P*[1], pꝛincipi *P*[2] labia *P*[1] mendax *(in marg:* ł m̃tienſ *adnot. al. m.) S* gemma] semina *R* 3 intellegit *M*[1] *PS*[1] 4 ſermoni *S*[1] repe**tit (ra *eras.) M* ſeperat *M*[1]*P*[1] foederatuſ *M*[1], federatos *R* 6 mittitur *S* 7 occurrire *M*[1] foetib; *MPS* 8 redd& *S* 9 recedit *M*[1]*PS* 12 dominum] dm̃ *RSav* XVI] aliquot *a* 15 IIII *P*[1]*S:* XVII *MP*[2]*CR,* tres *a* *uerba:* qui moderatur — — et post II uersus *om., in margine* |*add. signis* ħđ *in textu et* ħħ *in marg. adpositis S* 17 II] duoſ *S* 19 VI] q̄ttor *a* 20 *III (I *ras.) C* 21 opere] ore *MP*[1]*C*[1] diſſipanti *P*[1] 22 turriſ (r *alt. in ras.) P* cucurrit *R* 23 II] III *CR* exaltabit̃ . . . humiliabitur *S*

post VII uersus: Iustus prior est accusator sui: uenit amicus eius et inuestigabit eum. contradictiones conprimit sors, et inter potentes quoque diiudicat. frater, qui adiuuatur a fratre, quasi ciuitas firma, et iudicia quasi uectes urbium. Item post II uersus: Mors et uita in manu linguae: qui diligunt eam, comedent fructus eius. qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum et hauriet iocunditatem a domino. cum obsecrationibus loquitur pauper, et diues effabitur rigide. uir amicalis ad societatem magis amicus erit quam frater. Melior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam torquens labia insipiens. ubi non est scientia animae, non est bonum, et qui festinus est, pedibus offendit. stultitia hominis supplantat gressus eius, et contra deum feruet animo suo. diuitiae addunt amicos plurimos: a paupere autem et hi quos habuit separantur. testis falsus non erit inpunitus, et qui mendacia loquitur, non effugiet. multi colunt personam potentis et amici sunt dona tribuenti. fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper et amici procul recesserunt ab eo. qui tantum uerba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, diligit animam suam. Et post VIIII uersus: Pigredo inmittit soporem, et |anima dissoluta esuriet. qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem neglegit uias suas, mortificabitur. faeneratur domino qui miseretur pauperis, et uicissitudinem suam reddet ei. erudi filium tuum, ne de-

1 Prou. 18, 17—19 5 ib. 21—24 et Prou. 19, 1—8 20 ib. 15—18

1 VII] quinq; *a* eſt prior *a* cauſaτor P^1, acuſaτor C^1 3 quocũq; *R* 4 ueſτeſ MP^1C 5 item] & *CRa* manıbuſ *P* 6 commedenτ M^1P^1, comedunτ *S* mulıerū M^1P 7 bonam *om.* P^1CS *post uocem, quae est* domino, *duos uersus, qui sequuntur in v:* qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est et insipiens (impius *v*) *add. a* 8 obſecraτıoneſ *MPC*, obſecracıone *R* loquetur *v* 9 amıcabılıſ *RSa*, amabilis *v* 10 quam |ues *(duae litterae ante syllabam* ues *cum margine praecisae sunt) R*, quam diues *v* torquens] *om. R* 11 labıa eτ *R*, labia sua et *v* 13 ſubplanτaτ *MS* 14 hi] hıı *P*, *eras.* ını *M*, *om. CR* 16 colanτ *M* 17 τrıbuendı M^1, τrıbuenτı* (ſ *ras.*) *S* 19 ſecτanτur . . habebunτ *S* est] erıτ P^1 20 VIIII] X *R* 23 pauperı *MPCR* 24 uıcıſıτudınē M^1

speres. Et post VI uersus: Homo indigens misericors est, et melior pauper quam uir mendax. timor domini ad uitam et in plenitudine commorabitur absque uisitatione pessimi. Et post II uersus: Pestilente flagellato stultus sapientior erit: sin autem corripueris sapientem, intelleget disciplinam. qui adfligit patrem et fugit matrem, ignominiosus est et infelix. non cesses, fili, audire doctrinam, nec ignores sermones scientiae. testis iniquus deridet iudicium, et os impiorum deuorat iniquitatem. parata sunt derisoribus iudicia et mallei percutientes stultorum corporibus. Luxuriosa res uinum et tumultuosa ebrietas: quicumque in his delectatur, non erit sapiens. Et post XVIIII uersus: Pondus et pondus, mensura et mensura, utrumque abominabile est apud deum. ex studiis suis intellegitur puer, si munda et si recta sint opera eius. Et post II uersus: Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos et saturare panibus. Et post XVII uersus: Abominatio est apud deum pondus et pondus: statera dolosa non est bona. Et post XXV uersus: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur. munus absconditum extinguet iras et donum in sinu indignationem maximam. gaudium iusto est facere iudicium et pauor operantibus iniquitatem. uir, qui errauerit a uia doctrinae, in coetu gigantum reputabitur. Et post uersus VIIII: Qui custodit os suum et linguam, cu-

1 Prou. 19, 22 et 23 4 ib. 25—29 et Prou. 20, 1 12 ib. 10—11 15 ib. 13 17 ib. 23 19 Prou. 21, 13—16 24 ib. 23—28

3 et] *om. C* ın plenıτudıne conflagellaτo (*om.:* morabitur absque — — pestilente) *MC*, ad uıτā peſτılēτe flagellaτo (*om.:* et in — — uersus) *R* peſſıme P^1, pessima *v* 5 sin] ſı* *P* ıntellegıτ P^1C 6 fugit] ↄfundıτ *R*, fugat *v* 7 ceſſıſ M^1 fılı* *MP* 9 deuor& *S* 10 pcuτıenτıſ *MPC*, pcucıenτıs *R* luxorıoſa *MP* eſτ reſ P^2 11 in] *om. S* 12 ſapıenſ non erıτ *P* XVIIII] aliquos *a* 13 ex *ſτudıı ſ (ı *ras.*) *M*, exτudıı ſ *C* 14 si *alt. loc.*] *om. R* ſunτ *MR* 15 ne] non P^1 16 aegeſτaſ ne *P* 17 XVII] *VII (X *elut.*) *C*, VII *S* decimū̆ ſeptimū̆ uerſū̆ *a* 18 & ſτaτera *S* XXV] XXX *S* 19 obduraτ *S* clamauıτ MP^1C 20 exτınguıτ *Rav* 22 operanτı *S* 23 ceτu *RS* gıgancıū̆ *R*, gigantiū *a*

stodit ab angustiis animam suam. superbus et adrogans uocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam. desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari. tota die concupiscit et desiderat: qui autem iustus est, tribuet et non cessabit. hostiae impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere. testis mendax peribit: uir bene dicens loquitur uictoriam. Et post V uersus: Melius est nomen bonum quam diuitiae multae. Et post XV uersus: Qui pronus est ad misericordiam, benedicitur: de panibus enim suis dedit pauperi. eice derisorem, et exibit cum eo iurgium, cessabuntque causae et contumeliae. Et post IIII uersus: Dicit piger: leo est foris, in medio platearum occidendus sum. Et post III uersus: Qui calumniatur pauperem, ut augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori et egebit. Et post VIII uersus: Non facias uiolentiam pauperi, quia pauper est, neque conteras egenum in porta, quia dominus iudicabit causam eius et configet eos qui confixerunt animam eius. noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum uiro furioso: ne forte discas semitas eius et sumas scandalum animae tuae. noli esse cum his qui defigunt manus suas et qui uades se offerunt pro debitis. ⁊Et post aliquantum: Noli subtrahere a puero disciplinam: si enim percusseris eum uirga, non morietur. tu uirga eum percutis et animam eius de inferno liberabis. Et post VIII uersus: Noli esse in conuiuiis potatorum nec in comissationibus eorum qui carnes ad ue-

7 Prou. 22, 1 8 ib. 9 et 10 11 ib. 13 13 ib. 16 15 ib. 22—26 21 Prou. 23, 13 et 14 24 ib. 20

2 qui mira opatur ſupbia *R* 3 operare *MPCSa* τoτo P^1 4 tribuet] *om.* MP^1CS, τribuiτ *R* 6 ex scel.] excelere *CS* loqueτur *Rv* 7 V] quattuor *a* est] *om.* P^1 8 XV' *R*, aliquos *a* 9 benedicetur *Sav* enim] *om.* P^1 10 eiece S^1 exiuiτ MP^1C 12 est] *om. a* 13 III P^1S: duoſ *M*, II P^2CR augereτ M^1, augeriτ M^2C, augenτ P^1 14 *et* 24 VIII] aliquos *a* 15 facies *a* 16 iudicauiτ M^1P^1 cauſas *R* 17 confixerinτ *S* 18 ambulaſ P^1 19 tuae] *om.* MP^1C 20 difuguinτ *M*, difiguinτ P^1, difugiunτ *C*, diffigūτ *R* 23 eū uirga *R* percuτieſ eum *Sav* 24 uerſuſ | ocτo *S* 25 cōmſacionib; M^1, commeſaτionibuſ *P*, cōmeſſaτiomb; M^2C, ɔmeſſacionib; *R*, commæſſaτionib; *S*

scendum conferunt. Et post XX uersus: Ne intuearis uinum, quando flauescit, cum splenduerit in uitro color eius. ingreditur blande, et in nouissimo mordebit ut coluber et sicut regulus uenena diffundet. Et post VII uersus: Ne aemuleris, inquit, uiros malos, nec desideres esse cum eis: quia rapinas meditatur mens eorum et fraudes labia eorum locuntur. Item post XVI uersus: Erue eos qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses. si dixeris: uires non suppetunt: qui inspector est cordis ipse intellegit, et seruatorem animae tuae nihil fallit, reddetque homini iuxta opera sua. Item post VIIII uersus: Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas et in ruina eius ne exultet cor tuum: ne forte uideat dominus, et displiceat ei, et auferat ab eo iram suam. ne contendas cum pessimis, nec aemuleris impios. Et post II uersus: Time dominum, fili mi, et regem, et cum detractoribus non commiscearis: quoniam repente consurget perditio eorum, et ruinam utriusque quis nouit? haec quoque sapientibus: cognoscere personam in iudicio non est bonum. qui dicit impio: iustus es, maledicent ei populi, et detestabuntur eum tribus. qui arguunt, laudabuntur, et super ipsos ueniet benedictio. labia deosculabitur qui recta uerba respondit. Et post II uersus: Ne sis testis frustra contra proximum tuum, nec lactes quemquam labiis tuis. nec dicas: quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundum opus suum. per agrum hominis pigri transiui et per uineam

1 Prou. 23, 31 et 32 4 Prou. 24, 1 7 ib. 11 et 12 11 ib. 17—19 15 ib. 21—26 22 ib. 28—32

1 conuefcendum P^2 1, 4, 7, 11 *num. loco:* aliquos *a* intuarif M^1P^1 2 quando] qua P^1 fluefcit MP^1C infplenduerit *R* 3 et *pr.*] fed *Sar* regulif MP^1 4 defund& MP^1C, diffundit *R* 7 item] et *PCR* dicuntur P^1 8 qui] *om.* MP^1C dixeref M^1P^1 9 fpector P^1 10 feruator eft aĩe tue. nichil fallit eũ. *R* redetq; *M* 13 difpliciat *MC* auferet *a* 14 ne] nec *M* condaf C^1 pessimis] impif *MCR* impiuf M^1 16 commifcearif *S* confurgit *MPCR* 19 impium *P* 21 ipfiuf M^1 deoscul.] deofcubitur M^1 22 refpondet *Rar* 23 quenquã *S* 24 faciem P^1 redã *M*

uiri stulti: et ecce totum repleuerant urticae, operuerant superficiem eius spinae, et maceria lapidum destructa erat. quod cum uidissem, posui in corde meo et exemplo didici disciplinam. Et post XX uersus: Quae uiderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito: ne postea emendare non possis, cum dehonestaueris amicum tuum. causam tuam tracta cum amico tuo et secretum extraneo non reueles, ne forte insultet tibi, cum audierit, et exprobrare non cesset. mala aurea in lectis argenteis qui loquitur uerbum in tempore suo. inauris aurea et margarita fulgens qui arguit sapientem et aurem oboedientem. Et post uersus XVII: Acetum in nitro et qui cantat carmina cordi pessimo. et si esurierit inimicus tuus, ciba illum, et si sitierit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis super caput eius, et dominus reddet tibi. Et post X uersus: Sicut urbs patens et absque murorum ambitu, ita uir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Et post II uersus: Sicut auis ad alia transuolans et passer quo libet uadens, sic maledictum frustra prolatum in quempiam superueniet. flagellum equo et camus asino et uirga dorso inprudentium. ne respondeas stulto iuxta

4 Prou. 25, 8—12 11 ib. 20—22 15 ib. 28 17 Prou. 26, 2—5

1 ſtulti (ſt *in ras.*) *M* repleuerunt *S* ortice (-cę *P*) *MPC* operuerunt *S* 2 ſupfaciem M^1C macheria *MPCS*, macerie *R*. materia *a* diſtruct*a *M*, deſtructe *Ri* erant MC^2R, erunt C^1 3 quod cum] quocū *C* posui] *om. R* et] *om.* MP^1CR exemplū M^1R de**** (dici *ras.*) *M*, dedici *P*, de *CR* diſciplina *R* 4 *et* 11 *num. loco* aliquos *a* tui] mei *R* 5 iurgiū *RS*, iurgiā *MC* cito] *om. MPCR* 7 reuelleſ M^1 8 ceſſit M^1, ceſſeſ P^1 9 uerbo *MC* 10 margaretā *M*, margar&a *C*, margaritum *PS* qui] & qui *M* PC^1 obedientē *MR* 11 XVII pluſ minuſ *PS* uitro MP^1CR et] *om. R* 12 corde P^2S et] *om. Sar* *ad uocem* esurierit *s. lin.:* ł eſurit *adnot. m. al. S* 13 potum aquam (*sed* potum *lineola subducta del. m. al.*) *S* pruna MP^1C^1, prunā *Sa* 14 reddit MP^1 moroſū MC^1, mororum P^1 16 ābitū *M* ita] ſic *a* in] *om.* MP^1 *Ca* loquendi M^1C 17 nam ſicut *S* ad alia] de alia P^1, ad alta *Ra* 18 paſer *C* quo libet] colib& MC^2, colib& C^1 19 quenquā S^1 puenī& M^1 caminaſ M^1, caminuſ M^1P^1C, chamuſ *RS* 20 dorſum *MCa*, in dorſo *Rv* ſtultū MC^1

stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse uideatur. Et post X uersus: Sicut canis, qui reuertitur ad uomitum suum, sic inprudens, qui iterat stultitiam suam. uidisti hominem sapientem sibi uideri? magis illo spem habebit stultus. dicit piger: leaena in uia, leo in itineribus. sicut ostium uertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo. abscondit piger manus sub ascella sua et laborat, si ad os suum eas conuerterit. sapientior sibi piger uidetur septem uiris loquentibus sententias. sicut qui adprehendit auribus canem, sic qui transit et inpatiens commiscetur rixae alterius. sicut noxius est qui mittit lanceas et sagittas et mortem, sic uir, qui fraudulenter nocet amico suo et, cum fuerit deprehensus, dicit: ludens feci. cum defecerint ligna, extinguetur ignis: et susurrone detracto iurgia conquiescunt. sicut carbones ad prunas et ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas. uerba susurratoris quasi simplicia et ipsa perueniunt ad intima uentris. Et post III uersus: Labiis suis intellegitur inimicus, cum in corde tractauerit dolos. quando submiserit uocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiae sunt in corde illius. qui operit odium fraudulenter, reuelabitur malitia eius in concilio. qui fodit foueam, incidet in eam: et qui uoluit lapidem, reuertitur ad eum. lingua fallax non amat ueritatem: et os

3 Prou. 26, 11—22 18 ib. 24—28 et Prou. 27, 1 et 2

3 reuertetur *MP*¹ 5 sibi sapientē *C* illus (i *in ras.*, u *in* o *mut.*) *M*, illos *C*¹ dic& *MC*¹*a* 6 lena *MP*¹ leo est in uia et leaena *a* ostitium *M* 7 lectulo *Sav* manum *P*¹*v* 8 ascellas suas *MP*¹*CR* au'tit *R* 9 uid&ur piger *RS* semptē *M* sententias] sapientias (-cias *M*) *MC*, scientiā *P*¹ 10 et] *om. RS* inpat. et *v* 11 miterit *M*, mitterit *C* 12 et *alt.*] in *P*²*v* fraudolent *S* noceat *MC*¹ 13 et] *om. MP*¹*C* cum] con *P*¹ dicit] *om. MP*¹*C*¹ 14 extinguitur *MP*¹*Ca* d&ratto *M*, subtracto *PSav* 15 pruna *P*¹*C*, prona *M*¹ ligna] igni* (*ras.* f) *M*¹ 16 et u'ba *R* 17 *** | uentris *M* 18 inimicos *MP*¹*C* 19 dolus *MPCS* submise*rit (e *ras.*) *M*, summiserit *S* 21 fraudolenter *MS* reuellabitur *M* consilio *PC* 22 incedit *M*, incidit *CR* eā *in ras. M* uolu& *S* 23 reuertetur *P*²*v* et lingua *R* falax *MP*¹

lubricum operatur ruinas. Ne glorieris in crastinum ignorans. quid superuentura pariat dies. laudet te alienus et non os tuum, extraneus et non labia tua. Et post IIII uersus: Melior est manifesta correptio quam amor absconditus. meliora sunt uulnera diligentis quam fraudulenta odientis oscula. Et post VI uersus: Amicum tuum et amicum patris tui ne dimiseris. Et post XVIII uersus: Infernus et perditio non replentur: similiter et oculi hominum insatiabiles. quomodo probatur in conflatorio argentum et in fornace aurum, sic probatur homo in ore laudantis. si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius. Et post XX uersus: Vir pauper calumnians pauperes similis est imbri uehementi, in quo paratur fames. qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum. uiri mali non cogitant iudicium: qui autem requirunt dominum, animaduertent omnia. melior est pauper ambulans in simplicitate sua quam diues prauis itineribus. Et post II uersus: Qui coaceruat diuitias usuris et faenore, liberali in pauperes congregat eas. qui declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. qui decipit iustos in uia mala, in interitu suo corruet, et simplices possidebunt bona eius. Et post IIII uersus:

4 Prou. 27, 5 et 6   6 ib. 10   7 ib. 20—22   12 Prou. 28, 3—6   18 ib. 8—10

1 craſtono *M*[1], craſtino *M*[2]*CR*   ignoraſ (with n above) *(corr. m. 1) S*   2 pariet *a*   laudet te] laudate *C*   alienoſ *MC*   5 ˊdiligentiſ ˊuulnera *S*   fraudolenta *MC*[1]*S*   oſcula *(corr. m. 1) M*   6 VI] III *PS*, tres *a*   7 dimiſſeriſ *M*   XVIII] aliquos *a*   8 replebunt̃ *R (cod. Am.)*   inſatiabiliſ (inſac. *M) MP*[1]*C*[1]   9 purgat̃ *R*   conflaturio *MP*[1]*C*[1]   10 in] *om. PS*   laudanteſ *M*, laudenteſ *C*   contunderiſ *M*[1]*P*[1], contu*deriſ (n *ras.) C*   ſtulto *M*[1]*P*[1]*C*   11 pilo *M*[1]*P*[1]*CS*   ptiſanoſ *M*[1]*C*, typſanas *R*   aufetur *M*   12 XX] aliquos *a*   13 pauperi *P*, pauperiſ *C* ‸ est] *om. a*   et in quo *S*   famiſ *MPC*   15 ſuccendentur *MC*   16 anĩ auert'* *(corr.* aduertant *m. 2) M*, animaduertunt *Rav*   17 ambulans] *om. MCR*   ſimplicitatē ſuā *MC*   prauus in *R*   19 foe*ore (with n above) *(corr. al. m.) P*, fenoriſ (with re above) *S*   liberari *P*[1]   in] *om. P*[1]   20 audeat *M*[1]   21 iuſtuſ *P*[1], iuſtū *S*   curru& *M*

Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur. beatus homo, qui semper est pauidus: qui uero mentis est durae, corruet in malum. Item post uersus XII: Vir fidelis multum laudabitur: qui autem festinat ditari, non erit innocens. qui cognoscit in iudicio faciem, non facit bene: iste et pro bucella panis deserit ueritatem. uir, qui festinat ditari et aliis inuidet, ignorat quod egestas superueniet ei. qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis quam ille qui per linguae blandimenta decipit. qui subtrahit aliquid a patre suo et matre et dicit: hoc non est peccatum, particeps homicidae est. qui se iactat et dilatat, iurgia concitat: qui sperat in domino, sanabitur. qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse saluabitur. qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem sustinebit penuriam. Et post X uersus: Homo, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius. Et post XXV uersus: Seruus uerbis non potest erudiri: quia quod dicis intellegit et respondere contemnit. uidisti hominem uelocem ad loquendum? stultitia magis speranda est quam illius correptio. Et post IIII uersus: Superbum sequitur humilitas, et humilem spiritu suscipiet gloria. qui cum fure partitur, odit animam suam: adiurantem audit et non indicat. qui timet hominem, cito corruet: qui

1 Prou. 28, 13 et 14 4 ib. 20—27 16 Prou. 29, 5 18 ib. 19 et 20 22 ib. 23—27

1 de*egitur (r *s.l.*) *M*, dirigitur *PCS* 2 fuerat *MC*[1] relinq;rit *C* consequitur *P*[1]*S*[2] 3 uero] autē *R* 4 conru& *M* XVI *C* aliquos uersus *a* 6 facet *M*[1] 7 buccella *RSa* defferit *M* aliof *S* 8 corrip& *MP*[1] 10 blandimītum *S* 11 et] uel *P* a matre *Sav* particepf (pf *in ras.*) *M* 12 homicida *MC* iurgiat *M* 13 qui autem fper. *a* confid& *in ras.* *M*[1] 15 difpic& *M*, difpicit *PC* 16 X] aliquos *a* blande (if *s.l.*) *S* 17 factifq; *P*[1] recte *MP*, re*te (c *ras.*) *S*, rethe *R*, rete *a* greffuf *MPC* 18 eius] *om.* *R* XXII *P*, XXII *MCR*, aliquos *a* 19 quod] *om.* *P*[1] contempnit *MPC*, contē*nit *S* 20 fperanda ē magif *S* 22 spiritu] *om. initio lineae C*, *om.* *a* 23 odiat *MC* 24 non] *om.* *P*[1] corruit *R*[1] qui autem *a*

sperat in domino, subleuabitur. multi requirunt faciem principis, et a domino iudicium egreditur singulorum. abominantur iusti uirum impium, et abominantur impii eos qui in recta sunt uia. Et post XIIII uersus: Duo rogaui, ne deneges mihi antequam moriar: uanitatem et uerba mendacia longe fac a me. mendicitatem et diuitias ne dederis mihi: tribue tantum uictui meo necessaria, ne forte saturatus inliciar ad negandum et dicam: quis est dominus? et egestate conpulsus furer et periurem nomen dei mei. ne accuses seruum ad dominum suum, ne forte maledicat tibi et corruas. Et post paululum: Aperi os tuum, discerne quod iustum est et iudica inopem et pauperem.

Satis sint ista de Parabolis. deinde librum alium Salomonis, qui uocatur Ecclesiastes, intuentes similiter ea quae in illo inuenerimus huic operi apta monstrabimus.

VIII.

DE ECCLESIASTE.

Accipite non multum. Et uidi quia tantum praecederet sapientia stultitiam, quantum differt lux a tenebris. sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat. Et aliquanto post: Custodi pedem tuum ingrediens domum dei.

4 Prou. 30, 7—10 11 Prou. 31, 9 19 Eccle. 2, 13 et 14 22 Eccle. 4, 17 et Eccle. 5, 1—6

1 principeſ *MP*^{1}*C*^{1} 2 iudiciom *M*^{1} abominabitur *P*^{1} 3 uirum] *om. P*^{1} 4 XIIII] aliquos *a* rogaui te *P*^{2}*v* denegiſ *MP*^{1} 5 morear *MC* et] *om. C* ·longe (g *ras.*) *M* 6 de**deriſ *P* tribui *MP*^{1} 9 fureſ *C* peierē *Sa (cod. Am.)* acuſeſ *MC*, acuſiſ *P*^{1} 10 corrueſ *MCa* et poſt paul *P*^{2}: et post aliquantum *a*, *om. MP*^{1}*CRS* 11 decerne *Sv* iudicia *P*^{1} 12 pauperem et inopem *P* 13 parabuliſ *MP* 15 in illo ſunt *C*^{1} 16 opere *S* monſtrauimuſ *P*^{1}, monſtremus *a* 19 non multum accipitur *R* p̃cederit *MP*^{1}*CS*^{1}, p̃cedit *R* 20 difert *MC* a] *om. MP*^{1} ſapienteſ *C* 21 capi**te *M* ſtultus autem *a* 22 aliquantū *RS* poſt aliquantum *a* cuſtode *MP*^{1}

multo enim melior est oboedientia quam stultorum uictimae, qui nesciunt, quid faciant mali. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit uelox ad proferendum sermonem coram deo. deus enim in caelo et tu super terram: idcirco sint pauci sermones tui. multas curas secuntur somnia, et in multis sermonibus inuenitur stultitia. si quid uouisti deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis et stulta promissio: sed quodcumque uoueris redde: multoque melius est non uouere quam post uotum promissa non reddere. ne dederis os tuum, ut peccare facias carnem tuam. neque dicas coram angelo: non est prouidentia: ne forte iratus deus super sermone tuo dissipet cuncta opera manuum tuarum. ubi multa sunt somnia, plurimae uanitates et sermones innumeri: tu uero deum time. Et post VI uersus: Auarus non inpletur pecunia: et qui amat diuitias, fructus non capiet ex eis. Et aliquanto post: Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, et uiuens cogitat, quid futurum sit. melior est ira risu: quia per tristitiam uultus corrigitur animus delinquentis. cor sapientium, ubi tristitia est: et cor stultorum, ubi laetitia. melius est a sapiente corripi quam stultorum adulatione decipi: quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. Et post IIII uersus: Melior est patiens adrogante. ne uelox sis ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit. ne dicas: quid putas causae est quod priora tempora meliora fuere, quam nunc sunt? stulta est enim huiuscemodi inter-

14 Eccle. 5, 9 16 Eccle. 7, 3—7 23 ib. 9—11

1 obedientia *RS* quam] quasi *P*[1] 2 nescient *MC* timere *M*[4]*C* 4 enim] enen *M*[1] tu] tu* *P*, *om. S* 5 secontur sōma *M*[1] 7 enim] *om. S* pmisio . . . pmisa *MP*[1] 9 non reddére prómissa *S* redere *M*[1] 10 os (s *in ras. duarum litt.*) *M* neque] ne *S* 11 deus] dñs *S* 12 concta *M* manum *MP*[1] 14 time dm̄ *C* 16 post aliquantum *a* 17 conuiui *M* fines *MC* cunc tu*rū (c *elut.*) *M* admonerit *M*, admoneretur *P*[1]*C* 21 corripe *MP*[1], corrigi *S* adolatione (-cione *M*) *MPC* 23 paciens (cie *in ras. m. al.*) *M* arogante *C*, arrogante *M*[4]*PRS* 24 in] *om. S*[1] 25 causa *P*[1]*S* est] *om. R*

rogatio. Et post III uersus: Hoc autem plus habet eruditio et sapientia, quod uitam tribuunt possessori suo. Et aliquanto post: Ego os regis obseruo et praecepta iuramenti dei. ne festines recedere a facie eius, neque permaneas in opere malo. Et paulo post: Ex eo quod peccator, inquit, centies facit malum et per patientiam sustentatur, ego cognoui quod erit bonum timentibus deum, qui uerentur faciem eius. non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem dei. Et post aliquantum: Dicebam ego meliorem esse sapientiam fortitudine. Et post IIII uersus: Melior est sapientia quam arma bellica: et qui in uno peccauerit, multa bona perdet. Et post II uersus: Pretiosior est sapientia et gloria parua ad tempus stultitia. Et post XIII uersus: Qui fodit foueam, incidet in eam: et qui dissipat saepem, mordebit eum coluber. qui transfert lapides, adfligetur in eis: et qui scindit ligna, uulnerabitur ab eis. si retunsum fuerit ferrum et hoc non ut prius sed hebetatum fuerit, multo labore exacuatur: et post industriam sequitur sapientia. si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. uerba oris sapientis gratia, et labia insipientis praecipitabunt eum. Et paulo post: Laetare ergo, iuuenis, in adulescentia tua, et in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuae, et ambula in

1 Eccle. 7, 13 3 Eccle. 8, 2 et 3 5 ib. 12 et 13 10 Eccle. 9, 16 11 ib. 18 13 Eccle. 10, 1 14 ib. 8—12 22 Eccle. 11, 9 et 10 et Eccle. 12, 1

1 habıт *M* 2 uıтa *MC* poſeſſorı *M* 4 feſтınaeſ *MC* recede *C* 5 peccaтur *MCR* 6 ſenтıeſ *P*[1] pacıencıa *M*, paтıenтıa *C* 7 bonum erıт *S* 8 nec pro qui *(om.* longentur *et uerba quae sequntur usque ad* transeant) *P*[1] 9 umbræ *S* 10 melıorae̅ eſſe *M* 11 et p. IIII u.] *om. MPCR* 12 pdıт *MCR*, pedıт (r *supra*) *P* 13 parua (ar *in ras.) M* 14 ſтulтıтıæ *S* XVII *P*[1], aliquos *a* fouea *M* 15 ıncedıт *M*, ıncıdıт *PCR* 16 adflıgıтur *MC*, afflıgıт̃ *R* *uerba:* et qui s. l. u. ab eis *om. MPCR* ſcınd& *S* 17 *et* 18 fueraт *M*[1] 18 mulтu *MP*[1] exacuтur (a *supra*) *(corr. m. 1) M*, exacuıтur *R*, exacu&ur *Sav* 19 post] per *P*[1] ſequetur *a* ſapıenтıam *P*[1] 20 nıhılomınuſ *S* eo (e *in ras.) P* 22 la*тare *M*

uiis cordis tui et in intuitu oculorum tuorum. et scito quod pro omnibus his adducet te deus in iudicium. aufer iram a corde tuo, amoue malitiam a carne tua. adulescentia enim et uoluptas uana sunt. Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuae. Et post XXXIII uersus: Deum time et mandata eius obserua.

Restat ille liber Salomonis, cuius inscriptio est Canticum canticorum. sed de illo in hoc opus quid transferre possumus, cum totus amores sanctos Christi et ecclesiae figurata locutione commendet et prophetica pronuntiet altitudine? nisi quod in eo, quamuis sit ad intellegendum difficillimus, possumus tamen facile aduertere, quantum sit diuina illa et diuinitus inspirata caritas adpetenda quantique pendenda: quandoquidem non ibi semel dicitur, sed alio atque alio loco iterum ac tertio repetitur.

VIIII.

DE CANTICO CANTICORVM.

Adiuro uos, filiae Hierusalem, per capreas ceruosque camporum, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit. Adiuro uos, filiae Hierusalem, in uirtutibus et in uiribus agri, si leuaueritis caritatem, quoad usque uelit. Ecclesia quippe, in qua utique sumus, his uerbis exhortatur filias suas, hoc est ipsam in plurimis constitutam. ipsa est ager dei fructuosissimus,

5 Eccle. 12, 13 20 Cant. 2, 7 et Cant. 3, 5 22 Cant. 8, 4

1 in] *om.* P^1 *(cod. Am.)* 2 hominib; *M*, hominib; *C* his] *om.* S^1 3 & amoue *Sav* ammoue *R* 5 XXX *S*, aliquos *a* 6 obferua. EXPLICIT· RESTAT *S* 7 falomonif (l *s. lin. add. m. 1) M* inscr.] confcriptio (-cio *MR) MPCR* 8 est] ē* *P* 9 qui *M*, qui[d] *(corr. m. 1) C* 10 et] *om. MPCRS* commendat *PC*, cūmendat M^1 11 pf&ica *M* 12 eum *MCR* quoduif P^1 14 diuituf M^1P^1 19 cantico] cantica *P* 20 per] pre P^1 ceruofq; (f *in ras.) M* 21 faciatis] *om.* P^1 22 uellit MP^1C in *alt.*] *om. Sa* 23 uellit *MPC* 25 ipfum P^1, fe ipfam *Sa*

cuius uirtutes et uires magnae sunt, ad quas amando Christum martyres peruenerunt. nam quo usque uult ille dilectae suae in hac interim uita caritatem leuari, nisi quo usque ipse docuit uerbo et suo est hortatus exemplo dicens: maiorem hac caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis: et quod dixit efficiens? unde ne ad ipsum solum hoc pertinere uideretur, ait Iohannes in epistula sua: sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere: hoc ergo est: quoad usque uelit. Legitur etiam in eodem Cantico: Ordinate in me caritatem. Christus quoque ipse ibi dicit: Pulchra es, amica mea, suauis et decora sicut Hierusalem. Et alibi: Quam pulchra es et quam decora, carissima, in deliciis! Et alio loco: Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio. Et post I uersum: Aquae multae non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. si dederit homo omnem substantiam domus suae pro dilectione, quasi nihil despicient eam.

X.

DE LIBRO IOB.

Qui nouerunt eum, ignorant dies illius. alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges et rapuerunt eos. asinum pupil-

5 Ioh. 15, 13 9 I Ioh. 3, 16 12 Cant. 2, 4 13 Cant. 6, 3 14 Cant. 7, 6 15 Cant. 8, 6 18 ib. 7 23 Iob. 24, 1—3

1 ad q. a. Chr.] quaſ amando ad xp̄m *S* 2 martireſ *RS* 3 ille] *om. MPCR* 4 caritate *S* leuare *MPCR* 5 eſt exhortat' *R* 6 caritatē hac *R*, caritatem hanc *MP'C* ponat quiſ *P²ar* 8 iohanniſ *MP'C'* 9 animā ſuā pro nobiſ *S* 10 ergo] autē *R* 11 uelit *MPC* 12 ipse] *om. P'* 13 *et* 14 pulcra *M* 14 es] eſt *P'* carissima] *om. S'* 17 dilecti *MC* ſicut || *p. 80* || ut inferuſ *S* I] unum *S* 18 exting.] *om. R* 19 illa *MP'C* 20 nihili *S* deſpiciet *av* eum *P²RS* 22 explić | INCIPIT DE LIBRO SC̄I IOB *(rubr. in marg.)* | *S* 23 non nouerunt *MP²C* illius] eius *R* 24 aliorum diripuerunt *P²* *uerba:* asinum — — uiduae *om., add. in marg. al. m. S* popilorū *M¹*

lorum abegerunt et abstulerunt pro pignore bouem uiduae. Et post V uersus: Agrum non suum demetunt et uineam eius quem ui oppresserunt uindemiant. nudos dimittunt homines indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore. Et post III uersus: Vim fecerunt depraedantes pupillo et uulgum pauperem spoliauerunt. nudis et incedentibus absque uestitu et esurientibus tulerunt spicas. Et post II uersus: De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, et anima uulneratorum clamauit, et deus inultum abire non patitur. ipsi fuerunt rebelles luminis: nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Et post XXI uersus: Conteratur quasi lignum infructuosum. pauit enim sterilem et quae non parit, et uiduae bene non fecit. detraxit fortem in fortitudine sua. Et aliquanto post: Auris audiens beatificabat me et oculus uidens testimonium reddebat mihi, quod liberassem pauperem uociferantem et pupillum, cui non esset adiutor. benedictio perituri super me ueniebat, et cor uiduae consolatus sum. iustitia indutus sum et uestiui me sicut uestimento et diademate iudicio meo. oculus fui caeco et pes claudo. pater eram pauperum: et causam, quam nesciebam, diligenter inuestigabam. conterebam molas iniqui et de dentibus illius auferebam praedam. Et aliquanto post: Si ambulaui in uanitate et festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, et sciat deus simplicitatem meam. si declinauit gressus meus de uia et si secutus est oculus meus cor meum,

2 Iob. 24, 6—7 5 ib. 9 et 10 8 ib. 12 et 13 11 ib. 20—22 14 Iob. 29, 11—17 22 Iob. 31, 5—7

1 pignorum P^1 3 quā *a* opreſſerunt (preſ *et* nt *in ras.*) *P*, oppreſſerunt *MCRr* 5 III] duos *a* 6 pupillum *S*, pupillos *ar* expoliauerunt *MPCR* 7 absque uestitu] ſine amictu *S* tullerunt *MC* spicas] *om.* *CR* et] *om.* *P* 9 clamabit *S* multu bire P^1 10 ipſe *M* lumini *Rav* uiam S^1 11 XXI] aliquos *a* 14 post aliquantum *a* beatificabit *Ca* 16 effit MP^1 18 ueſtiuit *R* et *alt.] om.* P^1 21 *uerba:* molas i. e. d. d. i. auferebam *om. m. 1, tum ex corr. add. al. m., denique eras. et in marg. inf. scripta, ubi* illiuſ *in* illi *corr. P* de] *om. MCR (cod. Am.)* illius] illiſ *S* 23 appendam MP^1C, appendant *R*

et in manibus meis adhaesit macula. Et post II uersus: Si deceptum est cor meum super mulierem et si ad ostium amici mei insidiatus sum. Et post II uersus: Hoc enim nefas est et iniquitas maxima. ignis est usque ad perditionem deuorans et omnia eradicans genimina. si contempsi subire iudicium cum seruo meo et ancilla mea, cum disceptarent aduersum me? Et post VI uersus: Si negaui quod uolebant pauperibus et oculos uiduae expectare feci. si comedi bucellam meam solus et non comedit pupillus ex ea, quia ab infantia mea creuit mecum miseratio et de utero matris meae egressa est mecum. si despexi pereuntem, eo quod non habuerit uestimentum, et absque operimento pauperem. si non benedixerunt mihi latera eius, et de uelleribus ouium mearum calefactus est. si leuaui super pupillum manum meam, etiam cum uiderem me in portis superiorem. Et post V uersus: Si putaui aurum robur meum et obrizae dixi: fiducia mea? si laetatus sum super multas diuitias meas et quia plurima repperit manus mea? Et post VI uersus: Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat et exultaui quod inuenisset eum malum? Et post IIII uersus: Foris non mansit peregrinus, ostium meum uiatori patuit. si abscondi quasi homo peccatum meum et celaui in sinu meo iniquitatem meam? si expaui ad multitudinem nimiam, et despectio propinquorum terruit me, et non magis tacui, nec egressus sum ostium? quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum omnipotens audiat et librum scribat ipse qui

2 Iob. 31, 9 3 ib. 11—13 7 ib. 16—21 16 ib. 24 et 25 19 ib. 29 20 ib. 32—39

1 in] *om.* *MP'CR* 2 est] *om.* *R* et] eſт eт *R* ad oſтium (o *in ras.) P,* aduſтiū *MC'* 5 ıudıcıum ſubıre *Sa* 6 ancılle me *P'*, ancıllae meae *P²CS (cod. Am.)* 7 VI] q̃ttuor *a* negabam *MC'R* ualebanт *C* 8 *et* 9 commedı *et* commedıт *MP'* 9 buccellā *Ra* 10 meæ maтrıſ *S* 12 operımenтū *C* 13 benedıxerunт (x *in ras. trium litterarum) P* 15 uıderım *S* ſup. in port. *a* 16 poтauı *MP'* robor *MP'C* obrızo *Ca*, obrıſo *R* 17 meas] *om.* *R* 18 repperıт *RS* 19 *auıſuſ *(ras.* g) *M*, gauıſſuſ *P* exalтauı *M* 20 eum] me *R* 24 тerruerunт *P'* 25 adıuтorem *P'*

iudicat: ut in umero meo portem illum et circumdem quasi coronam mihi? per singulos gradus meos pronuntiabo illum et quasi principi offeram eum. si aduersum me terra mea clamauit et cum ipsa sulci eius deflent, si fructus eius comedi absque pecunia et animam agricularum adflixi.

Nunc iam de libris Prophetarum quae sunt huic operi necessaria colligamus: ac primum de his Prophetis, qui propter breuitatem uoluminum suorum minores uocantur. ergo apud Osee prophetam ista conperimus.

XI.

DE LIBRO OSEE.

Accipite non multum. Audite uerbum domini, filii Israhel, quia iudicium domino cum habitatoribus terrae. non est enim ueritas et non misericordia, et non est scientia dei in terra. maledictum et mendacium et homicidium et furtum et adulterium inundauerunt et sanguis sanguinem tetigit. Et post XII uersus: Quia tu scientiam reppulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Et post XV uersus: Quoniam dominum reliquerunt in non custodiendo. fornicatio et uinum et ebrietas aufert cor. Et post uersus XVI: Quoniam ipsi cum meretricibus uersabantur et cum effeminatis sacrificabant, et populus non intellegens uapulabit. si fornicaris tu, Israhel, non delinquat saltem Iuda.

13 Os. 4, 1 et 2 18 ib. 6 20 ib. 10 et 11 22 ib. 14 et 15

1 numero *C*, humero *P²RS* et circumdem] *om.* *MPCR* 3 principe *MP¹C*, principem *R* auferam *C* 4 clamat *a* commedi *MP* 6 profetarum . . profetis *P* 7 opere *MP¹S* 9 minoris *MP¹* oseae *MCS* pph&a *MC*, pphete *P* 12 libro] *om.* *PRa* oseae *MCS* 13 accipite] a capite *S* nō multū accipitur *R* 15 et *post* ueritas *om.* *R* non est misericordia *P²Rv* 18 XV *C*, aliquos *a* repellisti *P¹* 19 et post XV u.] *om.* *C*, et paulo post *a* XV] V *P¹* 20 relinquerunt *MPCSa* 22 XVII *R*, aliquos *a* 23 uapulauit *PS* 24 fornicaueri*s *M*, fornicaueris *P* non] ne *P* derelinquat *S* saltim *MPC*

et nolite ingredi in Galgala. et ne ascendatis in Bethaue. neque iuraueritis: uiuit dominus! Et post XVIII uersus: Non dabunt cogitationes suas ad dominum deum suum: quia spiritus fornicationis in medio eorum. et dominum non cognouerunt. Et post uersus LXI: Iudicia tua quasi lux egredientur. quia misericordiam nolui et non sacrificium. et scientiam dei plus quam holocausta. Et post aliquantum: Seminate uobis in iustitia et metite in ore misericordiae. innouate uobis nouale: tempus autem requirendi dominum, cum uenerit qui docuit uos iustitiam. Et post uersus LXXVIII: Et tu ad dominum deum conuerteris: misericordiam et iudicium custodi et spera in domino deo tuo semper. Et post XLI uersus: Ego autem dominus deus tuus eduxi te de terra Aegypti: et dominum absque me nescies. et saluator non est praeter me. Et post uersus XXXVIIII: Conuertere Israhel. ad dominum deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua. tollite uobiscum uerba et conuertimini ad dominum: dicite ei: omnem aufer iniquitatem et accipe bonum. et reddumes uitulos labiorum nostrorum.

XII.

DE LIBRO IOHEL.

Expergiscimini. ebrii. et flete et ululate omnes qui bibitis uinum in dulcedine: quoniam periit ab ore uestro. gens enim

3 Os. 5, 4 5 Os. 6, 5 et 6 8 Os. 10, 12 11 Os. 12, 6 13 Os. 13, 4 15 Os. 14, 2 et 3 22 Io. 1, 5 et 6

ne] *om.* P^1 b&habe MP^1CS, b&haben P^2, bechauie *R* 2 XVIII] X & VIII *S*, VIII *MPCR*, aliquot *a* 3 ad] ut reuertantur ad *ar* 4 fornicationiſ ſp̄ſ *P* agnouerunt *MPCR* 5 XLI *P* 5. 11. 13, 15 *num. loco* aliquos *a* 6 miſericordia MP^1 8 femitae P^1 iuſtitiam (-ciã *M*) MP^1 *(cod. Am.)* et] *om. S* mentite *P* 10 docebit P^2v 11 conuertereſ MP^1. ɔu'tere *R* 13 LXI *P* 14 de] ex MPS^1av egipti *PR* 16 *uerba:* ad d. d. t. q. c. i. i. t. t. uobiscum *om. m. 1, add. in marg. signis* ħd *in textu et* ħp *in marg adpositis m. al. M* in] *om.* P^1 17 et tollite *CR* 18 iniqu aufer *a* 21 EXPLICIT DE LIBRO OSEAE *(atramento scr.)* | DE LIBRO IOHEL *(minio scr.)* | *S* ioel *C*, iohelis *R* 22 bib&iſ MP^1C

ascendit super terram meam fortis et innumerabilis. Et post aliquantum: Nunc ergo dicit dominus: conuertimini ad me in toto corde uestro in ieiunio et in fletu et in planctu, et scindite corda uestra et non uestimenta uestra, et conuertimini ad dominum deum uestrum, quia benignus et misericors est.

XIII.

DE LIBRO AMOS.

Haec dicit dominus: super tribus sceleribus Iuda et super quattuor non conuertam eum: eo quod abiecerint legem domini et mandata eius non custodierint: deceperunt enim eos idola sua, post quae abierunt patres eorum. Et post II uersus: Haec dicit dominus: super tribus sceleribus Israhel et super quattuor non conuertam eum: pro eo quod uendiderint argento iustum et pauperem pro calciamentis, qui conterunt super puluerem terrae capita pauperum et uiam humilium declinant, et filius ac pater eius ierunt ad puellam, ut uiolarent nomen sanctum meum. Et post I uersum: Et uinum, inquit, damnatorum bibebant in domo dei sui. Et aliquanto post: Quia haec dicit dominus domui Israhel: quaerite me et uiuetis. Et post III uersus: Quaerite dominum et uiuite. Et post uersus VIII: Odio habuerunt in porta corripientem et loquentem perfecte abominati sunt. idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem et praedam electam tollebatis ab eo. Et post III uersus: Quia cognoui multa scelera uestra et fortia peccata uestra, hostes iusti accipientes

2 Io. 2, 12 et 13 8 Am. 2, 4 12 Am. 2, 6 et 7 17 ib. 8 19 Am. 5, 4 20 ib. 6 21 ib. 10 et 11 24 ib. 12

1 afcendeт P^1 3 in *ante* fletu] *om. MCRa* et *ante* scind. *om. R* 7 annnos *MC* 10 eos] *om. R* 11 quaf *S* II] V *MP CR* 12 sceleribus] *om. C* 13 uındederınт *M*, non uiderınт P^1 14 ꝑ argenтo P^2Rv 18 ındamnaтorū *S*, dā|naтorū (ū *in ras.) M* 19 quia] *om.* P^1 *uerba:* quia haec — III uersus *om. (initio fol. 27)* C^1, quia h. d. d. d. israhel *om. a* domu *M*, domuf *S* 20 uiuetis] muenıeтıs *R* *uerba:* et post III u. q. d. e. uiuite *om. R* 21 uıu&e MP^2CS 22 abomınaтe S^1 25 ıuſтı* *P*

munus et pauperes in porta deprimentes. Et post II uersus: Quaerite bonum et non malum, ut uiuatis: et erit dominus deus exercituum uobiscum, sicut dixistis. odite malum et diligite bonum et constituite in porta iudicium: si forte misereatur dominus exercituum reliquiis Ioseph. Et post uersus L: Qui dormitis in lectis eburneis et lasciuitis in stratis uestris, qui comeditis agnum de grege et uitulum de medio armenti: qui canitis ad uocem psalterii: sicut Dauid putauerunt se habere uasa cantici: bibentes in phialis uinum et optimo unguento delibuti: et nihil patiebantur super contritione Ioseph. Et post aliquantum: Audite hoc, qui conteritis pauperem et deficere facitis egenos terrae dicentes: quando transibit mensis et uenundabimus merces, et sabbatum et aperiemus frumentum: ut minuamus mensuram et augeamus siclum et subponamus stateras dolosas: ut possideamus in argento egenos et pauperes pro calciamentis, et quisquilias frumenti uendamus?

XIIII.

DE LIBRO MICHAEAE.

Vae qui cogitatis inutile et operamini malum in cubilibus uestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra deum manus eorum. et concupierunt agros et uiolenter tulerunt et domos rapuerunt: et calumniabantur uirum et domum eius, uirum et hereditatem eius. Et aliquanto post: Audite

2 Am. 5, 14 et 15 6 Am. 6, 4—6 11 Am. 8, 4—6 19 Mich. 2, 1 et 2 23 Mich. 3, 9—11

1 dep̄m̄τeſ *MPC* 4 porτam *MP*[1] mıſeꝛıaτur *P*[1] 5 uersus L V u. *R*, aliquos uerſus *a* 7 commedıτıſ *MP*, comed&ıſ *S* 8 caneτıſ (e *ex* ı) *M*, can&ıſ *C* dauıτ *M*, đđ *C* 9 uaſa habere *P* 10 contrıτıonem *MPCa* 11 alıqua *R* pauperem] ınuıcem *MP*[1]*CR* 13 menſıſ *MSv:* men*ſıſ *(ras.* ſ *s. lin.) P*, meſſıſ *CRa* 14 frumenτo *S* ut] eτ *R* 16 uenundamuſ *S*[1] 18 de libro michaeae] *om. C*[1], *sed* 19 *ante* in *ras. 15 litt.* mıchıæ *MP*[1], mıchee *Ra*, mıchae *S* 21 τullerunτ *MP*[1] 22 domuſ *P* calumnıanτur *P*[1] 23 alıquanτũ poſτ *R*, poſt aliquantum *a*

haec, principes domus Iacob et iudices domus Israhel, qui abominamini iudicium et omnia recta peruertitis. qui aedificatis Sion in sanguinibus et Hierusalem in iniquitate. principes eius in muneribus iudicabant, et sacerdotes eius in mercede docebant, et prophetae eius in pecunia diuinabant: et super dominum requiescebant dicentes: numquid non deus in medio nostrum? non uenient super nos mala. Item aliquanto post: Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum et quid dominus quaerat a te: utique facere iudicium et diligere misericordiam et sollicitum ambulare cum deo tuo. Et post III uersus: Adhuc ignis in domo impii, thesauri iniquitatis, et mensura minor irae plena. numquid iustificabo stateram impiam et saccelli pondera dolosa? in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, et habitantes in ea loquebantur mendacium et lingua eorum fraudulenta in ore eorum. Et post XII uersus: Vae mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos uindemiae. non est botrus ad comedendum. praecocas ficus desiderauit anima mea. periit sanctus de terra et rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, uir fratrem suum uenatur ad mortem. malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat et iudex in reddendo est et magnus locutus est desiderium animae suae.

XV.

DE LIBRO ABBACVC.

Contra me factum est iudicium, et contradictio potentior. propter hoc lacerata est lex et non peruenit usque ad finem

8 Mich. 6, 8 | 11 ib. 10—12 16 Mich. 7, 1—3 25 Ab. 1, 3—4

2 poſtuertitiſ P^1, puert&iſ *S* 3 in *alt.*] *om.* P^1 iniquitatẽ *M* P^1 4 iudicabunt *RS* 7 item] et *RSa* aliquantum poſt *R*, poſt aliquantum *Sa* 8 o] *om.* *MCRa* 9 facere] *om.* P^1 11 theſſauri *M* 12 ira *R* plenae *P* nũquid nõ *R* 13 ſacelli *CR* 14 iniquitatem MP^1 loquebant P^1 15 fraudolenta *S* 16 XII] II *MCR* collegit *MPC* 17 butruſ *M*, butiruſ P^1 cõmendũ MP^1C 18 precotas *R* 21 principeſ MP^1CR poſtulant *R* et *ante* iud. *om.* *R* 24 abacuc *CR*, ambacuc *S*

iudicium: quia impius praeualet aduersus iustum, propterea egreditur iudicium peruersum. Et paulo post: Iustus autem in fide sua uiuet. et quomodo uinum potantem decipit, sic erit uir superbus, et non decorabitur. Et post aliquantum: Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile et imaginem falsam, quia sperauit in figmento fictor eius, ut faceret simulacra muta? uae qui dicit ligno: expergiscere: surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? ecce iste coopertus est auro et argento, et omnis spiritus non est in uisceribus eius. dominus autem in templo sancto suo: sileat a facie eius omnis terra.

XVI.

DE LIBRO SOPHONIAE.

Disperdam, inquit, de loco hoc reliquias Bahal et nomina aedituorum cum sacerdotibus: et eos qui adorant super tecta militiam caeli et adorant et iurant in domino et iurant in Melchom: et qui auertuntur de post tergum domini et qui non quaesierunt dominum nec inuestigauerunt eum. silete a facie domini: quia iuxta est dies domini. Et post uersus XVI: Et erit in tempore illo, scrutabor Hierusalem lucernis et uisitabo super uiros defixos in faecibus suis, qui dicunt in cordibus suis: non faciet bene dominus et non faciet male. Et post uersus XVIII: Conuenite, congregamini, gens non amabilis, priusquam pariat iussio quasi puluerem transeuntem

2 Ab. 2, 4 et 5 5 ib. 18—20 14 Soph. 1, 4—7 20 ib. 12 23 Soph. 2, 1—3

1 *uerba:* propterea e. i. peruersum *om. MCR* 2 poſt paulo (pauluſ *corr. m. al.) P* 3 decepit *M* 4 erit uir] *corr. in:* erigitur, *postremo restitutum P* 5 illud ſculpſit *a* 7 multa *MP¹CRa* 8 lapide *MP¹C* doceri *R* 9 cooperatuſ *C* 13 sopomae *M* 14 de] *om. R* 16 milicia *M* 17 melcho *S*, melchon *a* depoſtergum *MPC RS* *uerba:* et qui non — — a facie domini *om. C¹* 18 quiſier̃ *S* eum] *om. MC²R* 20 XVI u. *R*, aliquot u. *a* in lucerniſ *P²r* 21 fe**cib; (li *ras.) P* 22 faciat *MCS* faciat *MC (cf. cod. Am.)* 23 XVIII u. *R*, aliquot u. *a*

diem, antequam ueniat super uos ira furoris domini, antequam ueniat super uos dies furoris domini. quaerite dominum, omnes mansueti terrae, qui iudicium eius estis operati. quaerite iustum, quaerite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris domini. Et post aliquantum: Et derelinquam in medio tui populum pauperem et egenum, et sperabunt in nomine domini reliquiae Israhel: non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, et non inuenietur in ore eorum lingua dolosa.

XVII.

DE LIBRO ZACHARIAE.

Cum de uolumine loqueretur, quod uidit in spiritu: Et dixit ad me: haec est maledictio, quae egreditur super faciem omnis terrae: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur, et omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. educam illud, dicit dominus exercituum, et ueniet ad domum furis et ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: et commorabitur in medio domus eius et consumet eum et ligna eius et lapides eius. Et post aliquantum: Et factum est uerbum domini ad Zachariam dicens: haec ait dominus exercituum dicens: iudicium uerum iudicate et misericordiam et miserationes facite unusquisque cum fratre suo: et uiduam et pupillum et aduenam et pauperem nolite calumniari, et malum uir fratri suo non cogitet in corde suo. Item post aliquantum: Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo

5 Soph. 3, 12 et 13 12 Zach. 5, 3 et 4 19 Zach. 7, 8—10 25 Zach. 8, 16 et 17

1 *uerba:* antequam u. s. u. ira f. domini *om. MPCRa*, *uerba:* antequam u. s. u. dies f. domini *om. S* 2 uenı& *MC* 3 qui] quia *MCR* 5 alıq̃ *MP*, alıqua *R* 8 locuntur *MPC*, loquuntur *Sa* 12 loquıtur *MCR*, loq̃t *P* quod] quem *MPSa*, quā *C* 16 et ducam *S* 17 *uerba:* furis et ad domum *om. P*[1] 18 lıgnam *P*[1], lıngu *(sic) M*, lıngue̜ *Ca*, lıngua *R* 20 *uerba:* haec a. d. e. dicens *om. R* 24 uir] *om. P*[1] fratre *S* non] ne *S* *uerba:* item p. a. l. u. u. c. p. suo *om. R*

suo: ueritatem et iudicium pacis iudicate in portis uestris: et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus uestris: et iuramentum mendax ne diligatis. omnia enim haec sunt quae odi, dicit dominus.

XVIII.

DE LIBRO MALACHIAE.

Filius honorat patrem et seruus dominum suum: si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? et si dominus ego sum, ubi est timor meus? dicit dominus exercituum. Et paulo post: Ego dedi uos contemptibiles et humiles omnibus populis, sicut non seruastis uias meas et accepistis faciem in lege. numquid non pater unus omnium |nostrum? numquid non deussnun creauit nos? quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum, uiolans pactum patrum nostrorum? transgressus est Iudas, et abominatio facta est in Israhel et in Hierusalem: quia contaminauit Iudas sanctificationem domini, quam dilexit, et habuit filiam dei alieni. disperdat dominus uirum, qui fecerit hoc, magistrum et discipulum de tabernaculis Iacob et offerentem munus domino exercituum. et hoc rursum fecistis: operiebatis lacrimis altare domini, fletu et mugitu, ita ut ultra non respiciam ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu uestra. et dixistis: quam ob causam? quia dominus testificatus est inter te et uxorem pubertatis tuae, quam tu despexisti: et haec particeps tua et uxor foederis tui. nonne unus fecit, et residuum spiritus eius

7 Mal. 1, 6   10 Mal. 2, 9—17

4 funт haec (hec M^2) *M^2PC*, *om.* haec M^1 hodı *M*, odıı P^1, odıт C^1 8 sum *pr.*] *om.* S^1 9 paułł *MC*   10 uobıſ P^1 populuſ MP^1 12 nostrum] non *S*   13 dıſpıcıт *MPC*   14 nostrum] ur̄m *R*, non *S*, *om. a*   paтrū *s. lin. add.* S^2 17 alıenā *R*   diſperdet *av*   20 eт fl&u *P*   21 mugıтu] gemıтu *P*   nec] non P^1 22 uestra] тua MP^1C dıxıſтı P^1 24 tua] тu *S*   et *ante* uxor] *om. a*   fedeııs *CR*

est? et quid unusquisque quaerit, nisi semen dei? custodite ergo spiritum uestrum: et uxorem adulescentiae tuae noli despicere. cum odio habueris, dimitte, dicit dominus deus Israhel: operiet autem iniquitas uestimentum eius, dicit dominus exercituum. custodite spiritum uestrum, et nolite despicere. laborare fecistis dominum in sermonibus uestris et dixistis: in quo eum fecimus laborare? in eo cum diceretis: omnis qui facit malum bonus est in conspectu domini et tales ei placent: aut certe ubi est dies iudicii? Et post XV uersus: Et accedam ad uos, inquit, in iudicio et ero testis uelox maleficis et adulteris et periuris et qui calumniantur mercedem mercennarii, uiduas et pupillos et opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit dominus exercituum. ego enim dominus et non mutor: et uos filii Iacob non estis consumpti. a diebus enim patrum uestrorum recessistis a legitimis meis et non custodistis. reuertimini ad me, et reuertar ad uos, dicit dominus exercituum. Et post XV uersus: Inualuerunt super me uerba uestra, dicit dominus. et dixistis: quid locuti sumus? dixistis: uanus est qui seruit deo: et quod emolumentum, quia custodiuimus praecepta eius et quia ambulauimus tristes coram domino exercituum? ergo nunc beatos dicimus adrogantes: siquidem aedificati sunt facientes iniquitatem, et temptauerunt deum et salui facti sunt. tunc locuti sunt timentes deum unusquisque cum proximo suo: et adtendit dominus et audiuit, et scriptus est liber monumenti coram eo timentibus dominum et cogitantibus nomen eius.

10 Mal. 3, 5—7 18 ib. 13—18 et Mal. 4, 1—3

1 esτ] *om.* *C*, eſ *Sa* dei] dñı *MPCR* 2 ergo] *om.* *C* adulıſcenτıę *M*, adholeſcenτıę *C* 3 dıſ*pıcere *P* *uerba:* cum odio *usque ad* nolite despicere *om.* *R* habuerıτıſ *MC* ḋıcıτ ḋımıττe *S* 7 eum] enı̄ *C* fecım' eū *R* dıcerıτıſ *MP*¹, rı *ex* re *m. pr.* *C* 10 XV] aliquot *a* ˙ın ıudıcıo ˙ınquıτ *S* 11 pıuruſ *P*¹ 12 mercede *C*, mercedam *P*¹ et humiliăt uiduas *a* oprımanτ *M*¹, oprımunτ *M*²*C*, quı opprımunτ *R* 14 ſum dñs *a* 15 legıτımıſ heredıb; *MC* 17 XV] aliquos *a* 18 uestra] mea *S*¹ 19 locuτı ſumuſ conτra τe *P*²*v* deo] đ*o (n *del.)* *M*, dño *CR* 20 cuſτodıbımuſ *S* quıambuluımuſ *MCS* 21 domino[dõ *P* 23 *uerba:* et salui — — timentes deum *om.* *S*¹ 25 audıτ *C*

et erunt mihi, ait dominus exercituum, in die, qua ego facio, in peculium: et parcam eis, sicut parcit uir filio suo seruienti sibi. et conuertimini et uidebitis, quid sit inter iustum et impium et inter seruientem deo et non seruientem ei. Ecce enim dies ueniet succensa quasi caminus, et erunt omnes superbi et omnes facientes iniquitatem stipula: et inflammabit eos dies ueniens, dicit dominus exercituum, quae non relinquet eis radicem et germen. orietur uobis timentibus nomen meum sol iustitiae et sanitas in pennis eius: et egredimini et salietis sicut uituli de armento: et calcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum uestrorum in die, qua ego facio, dicit dominus exercituum.

XVIIII.

DE LIBRO ESAIAE PROPHETAE.

Lauamini, mundi estote. auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruerse, discite benefacere: quaerite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam. et uenite et arguite me, dicit dominus. Et post VIII uersus: Argentum tuum uersum est in scoriam: uinum tuum mixtum aqua. principes tui socii furum: omnes diligunt munera, secuntur retributiones: pupillo non iudicant, et causa uiduae non ingreditur ad eos. Et paulo post: Domus Iacob, uenite, ambulemus in lumine domini. proiecisti enim populum, domum Iacob: quia repleti sunt ut olim, et

51 Es. 1, 16—18 19 ib. 22—23 23 Es. 2, 5—6

1 erit *a* ait] dıcıт *R* 2 parc& *S* ſeruıenтıſ *P*[1] 6 ınflămauıт *MP*[1]*Ca* 7 derelınqueт *Pv*, relıqu& *S*[1], relınque|тur *R* 8 eт orıeтur *P*[2]*v* 9 pınnıſ *MP* egredıemını *P*[1]*Rav* 14 æsaıæ ꝓph&æ *M*, eſaıe ꝓpheтę *P*, ısaıę ꝓħ *C* de yſaıa ꝓphā *R* 15 ſтoтe *M* 16 peru. agere *a* 19 VII *S*, aliquos *a* ſchorıā *S* 20 mıxтū eſт *R (cod. Am.)* 21 ſequenтur *S* 22 ıngredıeтur *S (cod. Am.)*, ıngredıebaт̃ *R* 24 populum тuū *P*[2]*Rv* ut] *om. S*

augures habuerunt ut Philistim, et pueris alienis adhaeserunt. Et post III uersus: Repleta est terra eius idolis: opus manuum suarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum. Et post V uersus: Quia dies domini exercituum super omnem superbum et excelsum et super omnem adrogantem: et humiliabitur. Et paulo post: Populum meum exactores sui spoliauerunt, et mulieres dominatae sunt eius. popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, et uiam gressuum tuorum dissipant. Et post IIII uersus: Vos enim depasti estis uineam meam, rapina pauperis in domo uestra. quare adteritis populum meum et facies pauperum commolitis, dicit dominus exercituum? et dixit dominus: pro eo quod eleuatae sunt filiae Sion et ambulauerunt extento collo et nutibus oculorum ibant et plaudebant, ambulabant et in pedibus suis conposito gradu incedebant. Et paulo post: Vae qui coniungitis domum ad domum et agrum ad agrum copulatis usque ad extremum loci: numquid habitabitis soli uos in medio terrae? in auribus meis sunt haec domini exercituum. Et post III uersus: Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam et potandum usque ad uesperam, ut uino aestuetis. cithara et lyra et tympanum et tibia et uinum in conuiuiis uestris: et opus domini non respicitis, nec opera manuum eius

2 Es. 2, 8 4 ib. 12 6 Es. 3, 12 9 ib. 14—16 15 Es. 5, 8—9 19 ib. 11—12

1 phılıſτíím *Ra* 3 quoſ *S* 4 V] paucos *a* 7 eius] eis *av* 9 IIII *S:* VI^II^ *P*, VIII *MCR*, aliquos *a* 11 aτṫrıſ *M*, aττerıτ *P*¹ commolitis] confundıτıſ *P*² 14 et *alt.*] *om.* *MPCR* 15 greſſu *R* 16 conıugıτıſ *PS* ad agrum] agro *P*² 17 extremum] τermınum *MPSv*, τ'mınos *R* loci] *sequitur lacuna trium litterarum, deinde:* uτ afferaτıſ ꝓxımo, *tum lacuna trium litterarum, tum:* sımacuſ & τeođ donec deficıaτ uel non ſıτ locuſ τranſτulerunτ *M*, eſτ LXX uτ auferaτıſ proximo ſımachuſ & τeođoτ (oτ *in ras.*) donec deficiaτ *** (eſτ *eras.*) uel non ſıτ locuſ τranſτulerunτ *P*, uτ auferaτıſ ꝓxımo. (*om.* ut auf. prox. *R*) sımacuſ (symachus *R*) & τeođ. (τheodoſıo *R*) donec deficıaτ uel non ſıτ locuſ τranſτulerunτ *CR* (*cf. Septuag. et S. Hieronymi Comm. in Esai. l. II cap. V* habıτaτıſ *S* uos soli *av* 18 domini] dñe *R*, dicit dominus *av* 20 ſecτanτē *P*¹ ueſperum *P* ęſτuaτıſ *S*¹ 21 lıra *CS*, lu*ra *P*¹ τymphanum *MP*, τımphanum *C* τybıa *MC*

consideratis. Et post uersus XVII: Vae qui dicitis malum bonum et bonum malum: ponentes tenebras lucem et lucem tenebras: ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. uae qui sapientes estis in oculis uestris et coram uobismet ipsis prudentes. uae qui potentes estis ad bibendum uinum et uiri fortes ad miscendam ebrietatem. qui iustificatis impium pro muneribus, et iustitiam iusti auferetis ab eo. Et aliquanto post: Vae qui condunt leges iniquas et scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes et uim facerent causae humilium populi mei, ut essent uiduae praeda eorum, et pupillos diriperent. Et post paululum: Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris domini. non secundum uisionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet: sed iudicabit in iustitia pauperes et arguet in aequitate pro mansuetis terrae: et percutiet terram uirga oris sui et spiritu labiorum suorum interficiet impium. et erit iustitia cingulum lumborum eius et fides cinctorium renum eius. Et post uersus LX: Ecce deus saluator meus, fiducialiter agam et non timebo. quia fortitudo mea et laus mea dominus deus, et factus est mihi in salutem. haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris: et dicetis in illa die: confitemini domino et inuocate nomen eius, notas facite in populis adinuentiones eius, mementote quoniam excelsum est nomen eius. cantate domino, quoniam magnifice fecit, adnuntiate hoc in uniuersa terra. exulta et lauda, habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israhel. Et post

1 Es. 5, 20—23   8 Es. 10, 1—2   11 Es. 11, 2—5   20 Es. 12, 2—6

1 aliquot uerſus *a*   7 aufertis P^2*Rav*   8 contendunt *MC*S^1 et] ſcribenteſ iniuſtitiam *in marg. add.* P^2 10 praeda] p̃de *M*P^1 11 paulł *M*, pał *P*, paulolū S^1 requieſcit *M*P^1*C*   13 repleuit *MPCa*   15 *et* 16 iudicauit *MPC*   16 iustitia] iudicio *a*   arguit P^1 17 terram] t̃ra *M*   sui] eiuſ *S*   19 eius *om.* S^1 peruerſum LX P^1, poſt uer̃ſ pluſ minuſ LX *S*, poſt aliquot uerſ. *a*   XL P^2 23 dicitiſ *M*P^1

XL uersus: Et quiescere faciam superbiam infidelium et adrogantiam fortium humiliabo. Item post aliquantum: Dicit dominus deus Israhel: in die illa inclinabitur homo ad factorem suum, et oculi eius ad sanctum Israhel respicient: et non inclinabitur ad altaria, quae fecerunt manus eius: et quae operati sunt digiti eius non respiciet, lucos et delubra. Et post aliquantum: Vocabit, inquit, dominus deus exercituum in die illa ad fletum et ad planctum et ad caluitium et ad cingulum sacci. et ecce gaudium et laetitia occidere uitulos et iugulare arietes, comedere carnes et bibere uinum. comedamus et bibamus: cras enim moriemur. et reuelata sunt in auribus meis domini exercituum: si dimittetur haec iniquitas uobis, donec moriamini, dicit dominus deus exercituum. Item post aliquantum: Aperite portas, et ingrediatur gens iusta custodiens ueritatem. uetus error abiit: seruabis pacem, pacem, quia in te sperauimus: sperantes in domino in saeculis aeternis, in domino deo forti in perpetuum. Et post VI uersus: In semita iudiciorum tuorum, domine, sustinuimus te: nomen tuum et memoriale tuum in desiderio animae. anima mea desiderauit te in nocte: sed et spiritu meo in praecordiis meis de mane uigilabo ad te. cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis. misereamur impio, et non discet facere iustitiam. in terra sanctorum inique gessit et non uidebit gloriam domini. Et post aliquantum: Defecit qui praeualebat, consummatus est inlusor, et succisi sunt omnes qui uigilabant super iniquitatem, qui peccare faciebant homines in uerbo. Et post X

1 Es. 13, 11 3 Es. 17, 6—8 7 Es. 22, 12—14 14 Es. 26, 2—4 18 ib. 8—10 25 Es. 29, 20 et 21

1 XLVI uerſ· pluſ minuſ *S*, aliquos u. *a* 2 item] et *S* 5 eius] ei *P*[1] 6 eius] eorū *S*[1] 7 et] item *S* uocauit *MPC* 9 ſacchi *M*, ſacci (i *in ras.) P* 10 uituluſ *M*, uitulū *R* commedere *MP*[1] 11 commedamuſ *MP* moriemini *MP*[1] 12 sunt] est *MPCRS*, *cf. Septuag.* (uox in auribus meis *cod. Am.)* dimittit *M (cod. Am.)* 13 iniquitaſ haec *Sav* 14 aliquanto poſt *S* 15 ingredi&ur *Ca* 16 paci pacē *M* sperantes] ſperatis *R*, ſperaſtiſ *P*[2]*v* 17 forte *MP*[1]*C* 20 deſiderabit *S* 22 orbis] terrę *a* 23 facere] *om. S* 24 iniqua *av* domini] dei *a* 27 X· uerſ pluſ minuſ *S*

uersus: Vae, filii desertores, dicit dominus, ut faceretis consilium et non ex me, et ordiremini telam et non per spiritum meum, ut adderetur peccatum super peccatum. Et paulo post: Haec dicit dominus deus sanctus Israhel: si reuertamini et quiescatis, salui eritis: in silentio et in spe erit fortitudo uestra: et noluistis. Et post XX uersus: Contaminabis laminas sculptilium argenti tui et uestimentum conflatilis auri tui, et disperges ea sicut inmunditiam menstruatae. Et post aliquantum: Conuertimini, sicut in profundum recesseratis, filii Israhel. in die enim illa abiciet uir idola argenti sui et idola auri sui, quae fecerunt uobis manus uestrae in peccatum. Item post aliquantum: Et erit fides in temporibus tuis: diuitiae salutis sapientia et scientia: timor domini ipse thesaurus eius. Et paulo post: Quis poterit habitare de uobis cum igne deuorante? quis habitabit ex uobis cum ardoribus sempiternis? qui ambulat in iustitiis et loquitur ueritatem, qui proicit auaritiam ex calumnia et excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos, ne uideat omne malum. iste in excelsis habitabit. munimenta saxorum sublimitas eius. panis ei datus est, et aquae eius fideles sunt. Et aliquanto post: Memento horum, Iacob et Israhel, quoniam seruus meus es tu: formaui te, seruus meus es tu, Israhel, non obliuisceris mei. deleui ut nubem

1 Es. 30, 1 4 ib. 15 7 ib. 22 9 Es. 31, 6—7 12 Es. 33, 6 15 ib. 14—16 22 Es. 44, 21—22

1 facir&iſ *M*[1], faceritiſ *P* 2 per] *om.* *P*[1] 3 adderentur *R* 4 p; pał *C*, poſt paululū *R* sanctus] *om.* *P*[1] 6 post] pluſ minuſ poſt *S* 7 contāminabiſ lāminaſ *M* lammina *P*[1] *uerba:* et uestimentum conflatilis auri tui *om.* *MP*[1]*CR* 8 diſpgiſ *MPC* inmunditia *MC* 9 aliquanta *R* 14 ipſe eſt *Sv* pauł *MC* 16 habitauit *MCa*, habitat *S* 17 ex calumniam *MP*[1]*C*, et calumniam *edd.* 18 omne *MP*[1] obdurat *S*[1] 19 audeat *M* claud& *MP*[1]*S*, claudat *a* 20 uideant *a* omnē *M* habitat *S*[1], habitauit *MPCS*[2] 21 et *P* 22 aliquantū *R* poſt aliquantum *a* 24 non *P (cod. Am.):* ne *MCRSav* obliuiſcaris *Rav* delui *M*[1]*P*[1]

iniquitates tuas et quasi nebulam peccata tua: reuertere ad me, quoniam redemi te. Item post aliquantum: Mementote istud et confundamini: redite, praeuaricatores, ad cor. recordamini prioris saeculi: quoniam ego deus, et non est ultra deus, nec est similis mei. Et aliquanto post: Quis ambulauit in tenebris, et non est lumen ei? speret in nomine domini et innitatur super deum suum. Item post aliquantum: Audite me, qui scitis iustum, populus, lex mea in corde eorum. nolite timere obprobria hominum, et blasphemias eorum ne timeatis. sicut enim uestimentum, sic comedet eos uermis: et sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: salus autem mea in sempiternum erit et iustitia mea in generationes generationum. Et post aliquantum: Quaerite dominum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum prope est. derelinquat impius uiam suam et uir iniquus cogitationes suas et reuertatur ad dominum. et miserebitur eius, et ad deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum. Et post uersus XX: Haec dicit dominus: custodite iudicium et facite iustitiam: quia iuxta est salus mea ut ueniat, et iustitia mea ut reueletur. beatus uir, qui facit hoc, et filius hominis, qui adprehendit istud: custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum. Et post non multum: Qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torrentibus, subter inminentes petras. in partibus torrentis pars tua. haec est sors tua: et ipsis obtulisti libamen, obtulisti sacrificium. numquid super

2 Es. 46, 8 et 9   5 Es. 50, 10   8 Es. 51, 7 et 8   13 Es. 55, 6 et 7   18 Es. 56, 1 et 2   23 Es. 57, 5 et 6

2 redımı P^1 alıqua *R*   meṁτo *C*   3 fundamını *MS (cod. Am.)*, fundımını P^1, ɔfundímíní *R*   4 deus] dñſ *MPCRS*   5 poſτ alıquanτũ *R*, alıqua *(om.* post) *C*   6 et] *om. R*   8 populoſ *S*   11 comedıτ (comm. *MP) MPCa*   *uerba:* uermis e. s. l. s. d. eos *om.* M^1 deuorabit] deuoraũ *S*, comedıτ (cõm. M^2P) M^2PC, comedeτ *R*   τınea *(in ras. m. 1) M*   12 ın generaτıone SP^2 14 ınuenıre *M*   15 de|lınquaτ *S*   suas] *om.* P^1 17 quoniam] quı *R* (quia *cod. Am.)*   18 ueřſ ·XX· pluſ mınuſ *S*, XX· ū *CRa*   20 hoc] auτem P^1, haec P^2 21 ıllū *C*, ıſτud *S*   24 emínenτeſ *Rv*   26 obτulıſτıſ *(bis) S*

his non indignabor? Item post aliquantum: Me etenim de die in diem quaerunt et scire uias meas uolunt, quasi gens, quae iustitiam fecerit et quae iudicium dei sui non dereliquerit. rogant me iudicia iustitiae: adpropinquare deo uolunt. quare ieiunauimus, et non aspexisti? humiliauimus animam nostram, et nescisti? ecce in die ieiunii uestri inuenietur uoluntas uestra, et omnes debitores uestros repetitis. ecce ad lites et ad contentiones ieiunatis et percutitis pugno impie. nolite ieiunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor uester. numquid tale est ieiunium, quod elegi, per diem adfligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum et saccum et cinerem sternere? numquid istud uocabis ieiunium et diem acceptabilem domino? nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos: et omne onus disrumpe. frange esurienti panem tuum et egenos uagosque induc in domum tuam: cum uideris nudum, uesti eum, et carnem tuam ne despexeris. Et post IIII uersus: Si abstuleris de medio tui catenam et desieris digitum extendere et loqui quod non prodest: cum effuderis esurienti animam tuam et animam adflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, et tenebrae tuae erunt sicut meridies. et requiem tibi dabit dominus semper. Et post multa: Populus, qui ad iracundiam prouocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis et sacrificant super lateres: qui habitant in sepulchris et in delubris idolorum dormiunt. Et post II uersus: Qui dicunt: recede a me, non adpropinques mihi, quia inmundus es. isti fumus

1 Es. 58, 2—7 19 ib. 9—11 24 Es. 65, 3 et 4 27 ib. 5—7

2 *uerba:* et scire *usque ad* dereliquerit *om. P* 6 anımaſ nr̃aſ P^2 *av* 7 ınuenıtur *RSv* 8 et ad] ad *M,* eꞇ ad P^1, eꞇ P^2*CRSav* ꝑcuꞇıenꞇeſ P^1 9 ad] ın *S* 16 demıꞇꞇe *MP* dırumpe *Rav* 17 eſurıenꞇem *MPC* 18 uesti] opı *Rv* 19 dıſpexerıſ *MPCS* III *R,* quartus *a* 20 ext.] oſꞇendere *M*P^1*C* quod *in ras.* P^2 23 dominus] dn̄s deus *a* 24 mulꞇũ *CR* ꝓuocanꞇ *CR* 27 IIII *P,* II' *R,* ſecundus *a* 28 non] ne *R* mihi] me *M*P^1*C, om. R*

erunt in furore meo, ignis ardens tota die. ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam et retribuam in sinu eorum iniquitates uestras et iniquitates patrum uestrorum simul, dicit dominus. qui sacrificauerunt super montes et super colles exprobrauerunt mihi, et remetiar opus eorum primum in sinus eorum. Et post X uersus: Et uos, inquit, qui dereliquistis dominum. qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis fortunae mensam et libatis super eam: numerabo uos in gladio, et omnes in caede corruetis: pro eo quod uocaui et non respondistis, locutus sum et non adtendistis: et faciebatis malum in oculis meis et quae nolui elegistis. Et paulo post: Haec dicit dominus: caelum sedes mea et terra scabellum pedum meorum. quae ista domus, quam aedificabitis mihi? et quis iste locus quietis meae? omnia haec manus mea fecit, et facta sunt uniuersa ista, dicit dominus. ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum et contritum spiritu et trementem sermones meos? Et post VII uersus: Ego eligam inlusiones eorum et quae timebant adducam eis: quia uocaui et non erat qui responderet, locutus sum et non audierunt: feceruntque malum in oculis meis et quae nolui elegerunt. audite legem domini, qui tremitis ad uerbum eius: dixerunt fratres uestri odientes uos et abicientes propter nomen meum: glorificetur dominus, et uidebimus in laetitia uestra. ipsi autem confundentur.

6 Es. 65, 11—12 12 Es. 66, 1 et 2 18 ib. 4 et 5

2 ſınus *a* 4 qui] quıa *P* 5 remıτıar (remıc. *M*) MP^1C 6 ſınu[ſ] *M*, ſınu CRP^2v X] aliquos *a* 7 qui *pr.*] *om.* *MCR* montem] nomen *MPCR* 9 corruıτıſ MP^1C 10 uocauı uoſ *Ca* 11 facıeτıſ P^1, fecıſτıſ P^2 12 ſedıſ *C* 13 ſcabıllum *MP* meorum] τuorũ S^1 quae eſτ RP^2av 14 quam] qua *S* 17 VII] IIII *P*, ſextus *a* 18 illuſiones eorum eligam *a* 19 reſponderıτ MP^1 21 elıger̃ *C* legem] uerbū *Sv* τrem&ıſ P^2CSa *(cod. Am.)* 22 od.] hodıenτeſ *M*, obedıenτes *R* 24 autem] *om.* P^1 confundeñτ. EXPLICIT ESAIAS• INCIPIT DE LIBRO HIEREMIAE *S*

XX.

DE LIBRO HIEREMIAE.

Audite uerbum domini, domus Iacob et omnes cognationes domus Israhel. haec dicit dominus: quid inuenerunt patres uestri in me iniquitatis, quia elongauerunt a me et ambulauerunt post uanitatem et uani facti sunt? Et post X uersus: Hereditatem meam posuistis in abominationem. sacerdotes non dixerunt: ubi est dominus? et tenentes legem nescierunt me, et pastores praeuaricati sunt in me, et prophetae prophetauerunt in Bahal et idola secuti sunt. Et paulo post: Numquid obliuiscitur uirgo ornamenti sui, sponsa fasciae pectoralis suae? populus uero meus oblitus est mei diebus innumeris. quid niteris bonam ostendere uiam tuam ad quaerendam dilectionem, quae insuper et malitias tuas docuisti uias tuas, et in alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum et innocentium? non in fossis inueni eos, sed in omnibus quae supra memoraui. et dixisti: absque peccato et innocens ego sum, et propterea auertatur furor tuus a me! ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris: non peccaui. quam uilis es facta nimis iterans uias tuas! et ab Aegypto confunderis, sicut confusa es ab Assur. nam et ab ista egredieris et manus tuae erunt super caput tuum, quoniam obtriuit dominus confidentiam tuam. Et paulo post: Conuertimini, filii, reuertentes, dicit dominus, quia ego uir uester.

3 Hier. 2, 4 et 5 7 ib. 7 et 8 11 ib. 32—37 23 Hier. 3, 14

2 ıheremıæ *M*, ıeremıe *CR* 3 cogıтaтıoneſ P^1 6 X] aliquot *a* 7 poſſuıſтı P^1 8 dominus] d̃ſ *MP'CR* et ten.] exтenenтeſ *P* 9 pph*eтae (*ras.* a) ꝓfeтauerunт *P* 10 et *ante* idola *om.* *MCR* 11 oblıuıſceтur *CSav* auт ſponſa *CRav*, eт ſponſa P^2 12 uero] *om.* *S* 14 docuıſтıſ *P* 15 in alis] malıſ P^1 est] *om.* MP^1S 16 ınnocenтẽ *M*, ınnocenтū *PCRav* sed] eт P^1 18 ego] *om.* MP^1S 19 eo] ego *M* 21 aſur *C* 23 obtr.] ɔтrıuıт *R* ɔfıducıam *R* paulo post] p' paꝉ (u) *P* 24 dıc̄ dн̄ſ. sтulт'|populuſ . . . poſт XXX uērſ pluſ mınuſ. Ad me conuerтere . . . laudabunт || *pag. 100* || eт paulo p'. Quıa ego uır ūr. Itē paulo p' Sı conuerтerıſ | ırꝉ. conuerтere aıт dн̄ſ. Cırcuıтe uıaſ . . . *S*

Item paulo post: Si conuerteris, Israhel, conuertere, ait dominus, ad me conuertere. si abstuleris offendicula tua a facie mea, non commoueberis. et iurabis: uiuit dominus! in ueritate et in iudicio et in iustitia: et benedicent eum gentes ipsumque laudabunt. Et paulo post: Stultus populus meus me non cognouit: filii insipientes sunt et uecordes: sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Et post XXX uersus: Circuite uias Hierusalem et aspicite et considerate et quaerite in plateis eius, an inueniatis uirum facientem iudicium et quaerentem fidem, et propitius ero eius. quod si etiam: uiuit dominus! dixerint, et hoc falso iurabunt. domine, oculi tui respiciunt fidem. percussisti eos, et non doluerunt: adtriuisti eos, et rennuerunt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas super petram, noluerunt reuerti. ego autem dixi: forsitan pauperes sunt et stulti, ignorantes uiam domini, iudicium dei sui. ibo igitur ad optimates et loquar eis: ipsi enim cognouerunt uiam domini, iudicium dei sui: et ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt uincula. Et post VI uersus: Filii tui dereliquerunt me et iurant in his qui non sunt dii. saturaui eos, et moechati sunt et in domo meretricis luxuriabantur. equi amatores et admissarii facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. numquid super his non uisitabo, dicit dominus, et in gente tali non ulciscetur manus mea? Et post XL uersus: Qui

1 Hier. 4, 1 et 2 5 ib. 22 8 Hier. 5, 1—5 19 ib. 7—9 24 ib. 22—24

1 conuertere] *om. Rv* ait] dıcıт *R* 4 benedıcebunт *MP*[1] 5 p' pal (u) *P* 6 fılı *P*[1] uecordıſ *MP*[1] 7 facıenт *M* facere] *om. P*[1] 8 XXX] aliquot *a* ıherufalē *M* et *ante* consid. *om. P*[1] 9 an] uт *S*[1] 10 eius] ei *av*, eis *cod. Am., cf. Septuag.* 11 dıxerunт *P*[1] falſum *S* 14 *uerba:* facies s. s. p. noluerunt *om. P*[1] eт noluerunт *P*[2]*v* 16 *uerba:* ibo igitur — — dei sui *om. MPCR* 16 *et* 17 et iudicium *a (cod. Am.)* 18 hıı *MPCR*, hıſ *S* 19 VI] aliquos *a* derelınquerunт *P*[1] 20 hı*ſ *P*, híís *R* quae *MP*[1] mechaтı *R* 21 luxorıabanтur *MPC*[1], luxurıaтı ſunт *S*[1] equi] eт quı *RS* emıſſarıı *P*[2]*v* 22 ınnıebaт *M*, hın*nıebaт *P*, hınnıebaṅт *C*, hınnıabaт *S*[1] 24 manus] anıma *P*[2]*Sv* XL uērſ pluſ mınuſ *S*, aliquot *a*

posui arenam terminum mari, praeceptum sempiternum, quod non praeteribit: et commouebuntur et non poterunt, et intumescent fluctus eius et non transibunt illud. populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans: recesserunt et abierunt, et non dixerunt in corde suo: metuamus dominum deum nostrum. Et post VII uersus: Inuenti sunt, inquit, in populo meo impii, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes et pedicas ad capiendos uiros. sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenae dolo: ideo magnificati sunt et dilatati, incrassati sunt et inpinguati, et praeterierunt sermones meos pessime. causam pupilli non dixerunt et iudicium pauperum non iudicauerunt. numquid super his non uisitabo, dicit dominus, aut super gentem huiuscemodi non ulciscetur anima mea? stupor et mirabilia facta sunt in terra. prophetae prophetabant mendacium, et sacerdotes adplaudebant manibus suis, et populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in nouis-

6 Hier. 5, 26—31

1 harenā *S* 2 commouebunτ P^1S ıntumeſcenſ *S* 5 habıerunτ *MC* non] *om.* P^1 6 VII] paucos *a* 7 in] *om.* P^1 8 peducaſ MP^1 9 sic] ſıcuτ P^1 10 ınpınguatı ſunτ *MP* 11 *ad uocem* pupilli *add:* ñ ıudıcauerunτ cauſam P^2 *(cf. v)* dixerunt] dırexerunt P^1CR 12 non ſup híís *R* 13 aut] *om.* P^1 ulcisc.] oblıuıſcıτur *R* anima] manuſ MP^1CR 14 mea] *add.* hıc (tunc *edd.*) exponıτ quod (*om.* quod MP^1C) ſupra dıxeraτ: ıbo ad opτımaτeſ & loquar eıſ· forſıτan ıpſı (*add:* nõ *R*) cognouerunτ (cognouerınτ *M*) uıam dñı: & ecce magıſ hı parıτer confregerunτ ıugum, ruperunτ uıncula. nunc deſcrıbıτ quı ſunτ (ſınτ P^2) opτımaτeſ, propheτae uıdelıceτ & ſacerdoτeſ, quorum alıı fuτura praedıcunτ, alıı facıenda ex lege decernunτ (dıſcernūτ *R*). & ecce, ınquıτ (ınquıd *MP*), ıllıſ mendacıum propheτanτıbuſ (-τaτıbuſ *M*, profeτaτıb: P^1) ſacerdoτeſ manıbuſ adplauſerunτ. & uτ (*om.* ut P^1) oſτendaτur (oſτendaτ P^1) populuſ non eſſe ſıne culpa, quı a τalıbuſ abducaτur, ſcrıpτum eſτ: eτ populuſ meuſ dılexıτ τalıa: (*add:* populuſ P^1) quondam meuſ ſed (eτ *MCR*) poſτquam dılexıτ (*add:* τalıa P^1R) meuſ eſſe deſıuıτ (desinit *edd.*) quıd ıgıτur facıenτ (*om.* fac. P^1), cum nouıſſımum τempuſ ıudıcıı aduenerıτ, ſıue capτıuıτaτıſ neceſſıτaſ, unde ſτupor & mırabılıa facτa ſunτ, quıa (quae MP^2C) nec ın prıncıpıbus, nec ın populo ınuenτuſ ſıτ, quı recτa ſenτıreτ (*uerba:* quia nec — — sentiret *om.* P^1) *MPCR*, *cf. S. Hieronymi in Hierem. Comm. l. II. cap. V* 14 *uerba:* stupor e. m. f. sunt *om.* P^1 15 pph&auerunτ (prophaeτ. *P*) *MPCR* eτ plaudebanτ P^1

simo eius? Et post XXX uersus: Cui loquar? et quem contestabor, ut audiat? ecce incircumcisae aures eorum, et audire non possunt: ecce uerbum domini factum est illis in obprobrium, et non suscipiunt illud. Et paulo post: Audite uerbum domini, omnis Iuda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis dominum. haec dicit dominus exercituum deus Israhel: bonas facite uias uestras et studia uestra, et habitabo uobiscum in loco isto. nolite confidere in uerbis mendacii, dicentes: templum domini, templum domini est. quoniam si benedixeritis uias uestras et studia uestra, si feceritis iudicium inter uirum et proximum eius, aduenae et pupillo et uiduae non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, et post deos alienos non ambulaueritis in malum uobismet ipsis: habitabo uobiscum in loco isto, in terra, quam dedi patribus uestris, a saeculo usque in saeculum. ecce uos confiditis uobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt uobis. furari, occidere, adulterare, iurare mendaciter, libare Bahalim et ire post deos alienos, quos ignoratis. et uenistis et stetistis coram me in domo hac, in qua inuocatum est nomen meum, et dixistis: liberati sumus, eo quod fecerimus omnes abominationes istas. ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis uestris? ego, ego sum, ego uidi, dicit dominus. ite ad locum meum in Silo, ubi habitauit nomen meum a principio, et uidete, quae fecerim ei propter malitiam populi mei Israhel. et nunc, quia fecistis omnia opera haec, dicit dominus, et

1 Hier. 6, 10   4 Hier. 7, 2—19

1 ṗ uērſ XXX pluſ mınuſ *S*, poſt aliquot u. *a*   5 om̄ſ *M*, omnıſ (ıſ *in ras.*) *P*   6 dominum] dm̄ *S*   7 *uerba:* et habitabo — — studia uestra *om. R*   8 isto] hoc *C*   mendatıa P^1 9 *uerba:* templum domini *ter* P^2*av*   10 benedırexerıtıſ P^2C^2*Rv*, benedırexıſtıſ P^1 11 *uerba:* aduenae — — calumniam *om. MPCR*   13 non] ın P^1 15 & uſque P^1*v*   17 furare *MPC*   19 ſt&ıſ M^1 20 *uerba:* et dixistis — — nomen meum *add. in marg. sign.* hd *et* hh *m. pr. S*   lıberatı* *P*   21 omnes] *om.* P^1 latronem P^1 23 ego *bis*] *semel MPCR*   24 ubı tauıt *P*   25 fecerunt P^1 26 fecıſtı *C*   opera] uerba *S*

locutus sum ad uos mane consurgens et loquens et non audistis, et uocaui et non respondistis: faciam domui huic, in qua inuocatum est nomen meum et in qua uos habetis fiduciam, et loco, quem dedi patribus uestris, sicut feci Silo, et proiciam uos a facie mea, sicut proieci omnes fratres uestros uniuersum semen Ephraim. tu ergo noli orare pro populo hoc, nec adsumas pro eis laudem et orationem, et non obsistas mihi: quia non exaudiam te. nonne uides, quid isti faciant in ciuitatibus Iuda et in plateis Hierusalem? filii colligunt ligna et patres succendunt ignem et mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginae caeli et libent diis alienis et me ad iracundiam prouocent. numquid me ad iracundiam prouocant? dicit dominus, nonne semet ipsos in confusione uultus sui? Et paulo post: Numquid qui cadit non resurget? et qui auersus est non reuertetur? quare ergo auersus est populus iste in Hierusalem auersione contentiosa? adprehenderunt mendacium et noluerunt reuerti. adtendi et auscultaui: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat paenitentiam super peccato suo dicens: quid feci? Et post VIIII uersus: Quomodo dicitis: sapientes nos sumus et lex domini nobiscum est? uere mendacium operatus est stilus mendax scribarum. confusi sunt sapientes, perterriti et capti sunt. uerbum enim domini proiecerunt, et sapientia nulla est in eis. Et paulo post: Quis dabit me in solitudine diuersorium uiatorum, et derelinquam populum meum et recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, coetus praeuaricatorum. et extenderunt linguam

14 Hier. 8, 4—6 20 ib. 8 et 9 24 Hier. 9, 2—9

4 locum *MPCa*, in loco *R* quam *MP¹C¹* 5 ꝓieci *MP¹* 6 effraim *MPCSa*, effraym *R* or.] er|rare *C* 8 uidif *MC¹* qd *MC* 9 collegunt *MP¹* 11 ut faciant] *om. S* placentef *P¹* regina *M*, regna *C* 12 prouocent] prouocaffent (nt *s. lin. al. m.*) *S* 14 cad& *S* (*cod. Am.*) 15 ergo] autem *P* reuerfuf *C* 16 contentione *P¹* 17 adtendite & *MC* aufculta** (ui *ras.*, te *s. lin. add. al. m.*) *C* 18 poenitentiā *S* 19 VIII *P*, paucos *a* 21 mendacium uere eft operatuf *P* fcribarum mendax *R* 23 ꝓicerunt *MP¹C* paull p; *M*, ṗ pal *P* 24 diuerforum *P¹Ca* 26 caetuf *P¹*, cetus *R*, et coetus *a* praeuaricatorum] *sequ.*: & derelinquam populum meum *MPC*

suam quasi arcum mendacii et non ueritatis: confortati sunt in terra. quia de malo ad malum egressi sunt et me non cognouerunt. dicit dominus. unusquisque se a proximo suo custodiat et in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit et omnis amicus fraudulenter incedet. et uir fratrem suum deridebit et ueritatem non loquentur. docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: ut inique agerent. laborauerunt. habitatio tua in medio doli: in dolo rennuerunt scire me. dicit dominus. propterea haec dicit dominus exercituum: ecce ego conflabo et probabo eos. quid enim aliud faciam a facie filiae populi mei? sagitta uulnerans lingua eorum. dolum locuta est in ore suo: pacem cum amico suo loquitur et occulte ponit insidias. numquid super his non uisitabo. dicit dominus. aut in gente tali non ulciscetur anima mea? Et paulo post: Haec dicit dominus: non glorietur sapiens in sapientia sua. et non glorietur fortis in fortitudine sua. et non glorietur diues in diuitiis suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur. scire et nosse me. quia ego sum dominus. qui facio misericordiam et iudicium et iustitiam in terra. haec enim placent mihi. ait dominus. Et post XVI uersus: Haec dicit dominus: iuxta uias gentium nolite discere et a signis caeli nolite metuere quae timent gentes: quia leges populorum uanae sunt. quia lignum de saltu praecidit opus manus artificis in ascia: argento et auro decorauit illud: clauis et malleis conpegit. ut non dissoluatur. in similitudinem palmae fabricata sunt. et non loquentur: portata tollentur. quia incedere non ualent. nolite ergo timere ea. quia nec male possunt facere. nec bene. non est similis tui.

15 Hier. 9. 23 et 24   21 Hier. 10. 2—11

1 suam] meam *P*[1]   qu-asi (*ras.* 1) *C*   4 omne *MP*[1]   fratri (*Sa*   5 ſubplantanſ *MP*   ſubplantauit *MP*[1]. ſupplantabitur *R*   fraudolenter *S*   6 incedit *C*[1]*Ra*   7 loquet̃ *R*   8 doli] ydoli *R*   11 filii *R*   ſagita *P*[1]   18 glorietur ſcirem *P*[1]   20 placet *a*   21 XVI] aliquot *a*   dñſ dſ *MPCR*   22 metimere *S*. mutuare *P*[1]   23 ſalta *C*[1]   ꝑcedit *MP*[1]*C*[1]   24 manuum *P*[2]   26 palmae] plaſme (-ę *Pa*) *MPCa*

domine: magnus es tu et magnum nomen tuum in fortitudine. quis non timebit te, o rex gentium? tuum est enim decus: et inter cunctos sapientes gentium et in uniuersis regnis eorum nullus est similis tui. pariter insipientes et fatui probabuntur. doctrina uanitatis eorum lignum est. argentum inuolutum de Tharsis affertur et aurum de Ophaz. opus manus aerarii. hyacinthus et purpura indumentum eorum. opus artificum uniuersa haec. dominus autem deus uerus est. ipse deus uiuens et rex sempiternus. ab indignatione eius commouebitur terra, et non sustinebunt gentes comminationem eius. sic ergo dicetis eis: dii, qui caelos et terram non fecerunt, pereant de terra et de his quae sub caelo sunt. Et aliquanto post: Haec dicit dominus: maledictus homo, qui confidit in homine et ponit carnem brachium suum, et a domino recedit cor eius. erit enim quasi myricae in deserto et non uidebit cum uenerit bonum, sed habitabit in siccitate in deserto in terra salsuginis et inhabitabili. benedictus uir, qui confidit in domino, et erit dominus fiducia eius. et erit quasi lignum, quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: et non timebit, cum uenerit aestus: et erit folium eius uiride, in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Item aliquanto post: Haec dicit dominus: facite iudicium et iustitiam et liberate ui oppressum de manu calumniatoris, et aduenam et pupillum et uiduam nolite contristare neque opprimatis inique, et sanguinem innocentem ne

13 Hier. 17. 5—8 22 Hier. 22. 3

3 et *pr. om.* P^1SRv 6 tarsis *MC*. tharsis *S* de ophaz] topazion *a* opaz P^1. tophaz P^2. ophir *R* *ad uocem* opus *add.:* artificis & P^2av manuum *R* herarii P^1. earum *R* 7 hyacinctus (hiac. P^2S) MCP^1S. iacinctus *R*. hiacynthus *a* 8 uniuersum P^1 dominus *om.* P^1 10 non] *om.* *MPCR* 11 dicitis MP^1CS 14 ponet MP^1C^1 in carnē *R* recedet *a* 15 myrrice *P*. miri ce (r *s. lin. add. m. 1*) *M*. mirrice *C*. mirice *R* 16 habitauit P^1a 17 inhabitabile *S* confid& *M* 18 trasplantatur *P* 19 sup quas P^1 umorē S^1 mitt& *Sa* 20 aestas MP^1a. estas *S* 21 desinit P^2 22 item] et *PSa* 24 contristari P^1 25 oppremاتis *M*. opp̄mates P^1

effundatis in loco isto. Et paulo post: Vae pastoribus, qui dispergunt et dilacerant gregem pascuae meae, dicit dominus. ideo haec dicit dominus deus Israhel ad pastores, qui pascunt populum meum: uos dispersistis gregem meum et eiecistis eos et non uisitastis: ecce ego uisitabo super uos malitiam studiorum uestrorum, ait dominus. Item paulo post: Haec dicit dominus exercituum: nolite audire uerba prophetarum, qui prophetant uobis et decipiunt uos. uisionem cordis sui locuntur, non de ore domini. dicunt his qui blasphemant me: locutus est dominus: pax erit uobis, et omni qui ambulat in prauitate cordis sui dixerunt: non ueniet super uos malum. quis enim adfuit in consilio domini? Et post XI uersus: Non mittebam prophetas, et ipsi currebant: non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant. si stetissent in consilio meo et nota fecissent uerba mea populo meo, auertissem utique eos a uia sua mala et a pessimis cogitationibus suis. Et post IIII uersus: Audiui quae dixerunt prophetae prophetantes in nomine meo mendacium atque dicentes: somniaui, somniaui. usquequo istud est in corde prophetarum uaticinantium mendacium et prophetantium seductiones cordis sui. qui uolunt facere, ut obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia cordis sui, quae narrat unusquisque ad proximum suum, sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Bahal? propheta, qui habet somnium, narret somnium: et qui habet sermonem meum, narret sermonem meum uere. quid paleis ad triticum? dicit dominus. numquid non uerba mea sunt quasi ignis, ait dominus, et quasi malleus conterens

1 Hier. 23, 1 et 2 6 ib. 16—18 13 ib. 21 et 22 17 ib. 25—32

1 effudatıſ *MC*¹, effundıtıſ *P*¹ paulł *M* 4 ıecıſtıſ *M*, eıecıſtı *P*¹ 5 non] *om.* *P*¹ uıſſıtaſtıſ eoſ *P* 7 profetarum *P* 8 decıpıent *S* 11 noſ *S*, eos *R* 12 XI] aliquos *a* 13 pph&ıſ *C* loquebar (ar *in ras.*) *P* 16 IIII] paucos *a* 17 quı *P*¹ 20 uolet *R* 22 narrant *S* 24 ab& *M* 26 paleaſ *M*¹, palleıſ *S* mea] *om.* *R* 27 ſunt ſıc̃ (quaſı) ıgnıſ *(corr. m. 1)* *M* ait] dicit *av*

petram? propterea ecce ego ad prophetas, ait dominus, qui furantur uerba mea unusquisque a proximo suo. ecce ego ad prophetas, ait dominus, qui adsumunt linguas suas et aiunt: dicit dominus. ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait dominus, qui narrauerunt ea et seduxerunt populum meum in mendacio suo et in miraculis suis, cum ego non misissem eos nec mandassem eis: qui nihil profuerunt populo huic, dicit dominus. Et paulo post: Et misit dominus ad uos omnes seruos suos prophetas consurgens diluculo mittensque, et non audistis, neque inclinastis aures uestras, ut audiretis, cum diceret: reuertimini unusquisque a uia sua mala et a pessimis cogitationibus uestris, et habitabitis in terra, quam dedit dominus uobis et patribus uestris, a saeculo et usque in saeculum. et nolite ire post deos alienos, ut seruiatis adoretisque eos, neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum uestrarum, et non adfligam uos. et non audistis me, |dicit dominus. Et aliquanto post: Maledictus qui facit opus domini fraudulenter. Item post aliquantum: Bonus est dominus sperantibus in eum, animae quaerenti illum. bonum est praestolari cum silentio salutare domini. bonum est uiro, cum portauerit iugum ab adulescentia sua. sedebit solitarius et tacebit: quia leuauit super se. ponet in puluere os suum, si forte sit spes. dabit percutienti se maxillam, saturabitur obprobriis: quia non repellit in sempiternum dominus.

8 Hier. 25, 4—7 17 Hier. 48, 10 18 Thren. 3, 25—32

1 ecce] *om.* *P*¹ 2 proxımo ſuo (*utrumque* o *terminat. in ras.*) *P* 4 et ecce . . ſomniātes ꝓphetas *a* ſonmianт̃ *C* 6 mıſſıſſem *MC* 7 eoſ *M*¹ 9 ꝓpheтanſ *P*¹ 12 quā ın тerra *P*¹ 14 seruiatis eis *v* 16 audıſтı *M*, audı&ıſ *S*¹ alıco *MC* 17 deı *R* fraudolenтer *S* 18 ṗ alıquanтo *S* dominus] d̃ſ *MCR* 19 querenтe *S* preſтuları *MC*¹, praeſтuları *P*², preſ|тolare *S* 20 ·˙ſaluтare dm̃ı ·˙ cū ſılenтıo *S* 22 leuauıт ſe ſup ſe *Ra* ponıт *PS* 23 pcuтıenтeſ *S* 24 repelleт *Rv*

XXI.

DE LIBRO EZECHIELIS.

Cum autem pertransissent septem dies, factum est uerbum domini ad me dicens: fili hominis, speculatorem dedi te domui Israhel. et audies de ore meo uerbum, et adnuntiabis eis ex me. si dicente me ad impium: morte morieris, non adnuntiaueris ei. neque locutus fueris, ut auertatur a uia sua impia et uiuat. ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. si autem tu adnuntiaueris impio et ille non fuerit conuersus ab impietate sua et uia sua impia. ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. sed et si conuersus iustus a iustitia fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. ipse morietur. quia non adnuntiasti ei. in peccato suo morietur. et non erunt in memoria iustitiae eius. quas fecit: sanguinem uero eius de manu tua requiram. si autem adnuntiaueris iusto, ut non peccet iustus. et ille non peccauerit, uiuens uiuet. quia adnuntiasti ei, et animam tuam liberasti. Et post aliquantum: Et dixit dominus ad eum: transi per mediam ciuitatem in medio Hierusalem, et signa thau super frontem uirorum gementium et dolentium super cunctis abominationibus, quae fiunt in medio eius. et illis dixit audiente me: transite per mediam ciuitatem sequentes eum et percutite. non parcat oculus uester, neque misereamini: senem. adulescentulum, et uirginem, et paruulum, et mulieres interficite usque ad inter-

3 Ez. 3, 16—21 19 Ez. 9, 4—6

2 INCIP̄ DE LIBRO EZECHIELIS PROPH̄ *S* HEZECHIELIS (I *supra*) *P*, hæzechıelıs *M* 3 perτranſiſſeτ P^2 dıeſ ſepτē *C* 4 domini] *om.* P^1 fılıı *M* 5 ex] de *S* 6 me dıcenτe *Sa* morıereſ *M*, morıenſ P^1 non] ſı non P^2 adnunτıaberıſ *S* 8 in] *om.* MP^1 *(cod. Am.)* morıaτur P^1 9 adnunτıaberıſ *S* 10 a uıa P^2av 11 iniquitate] ımpı&aτe *MCR* 12 si] *om.* MP^1C a ıuſτıτıa ſua P^2av 13 *et* 14 morıaτur P^1 17 peccet** *P* et] *om.* MP^1C uıuıτ *MC* 18 et tu *av* alıquanτa *R* 19 eum] me P^2 20 τau *Pa* *(cod. Am.)* 26 fronτem (f *supra*) *P* 23 eum] *om.* *MPCR* 24 senem] *om.* P^1 25 mulıerē *a* ınτ̄nıτıonē *Ma*, ınτer**nıτıonem *P*, ınτernıcıonem C^1R

necionem. omnem autem super quem uideritis thau ne occidatis: et a sanctuario meo incipite. Et aliquanto post: Pro eo quod maerere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristaui, et confortastis manus impii, ut non reuerteretur a uia sua mala et uiueret. Item post aliquantum: Ecce haec fuit iniquitas Sodomae sororis tuae: superbia, saturitas panis, et abundantia, et otium ipsius et filiarum eius: et manum egeno et pauperi non porrigebant: et eleuatae sunt et fecerunt abominationes coram me. et abstuli eas, sicut uidisti. Et post paululum: Vir si fuerit iustus et fecerit iudicium et iustitiam, in montibus non comederit et oculos non leuauerit ad idola domus Israhel et uxorem proximi sui non uiolauerit et ad mulierem menstruatam non accesserit et hominem non contristauerit, pignus debitori reddiderit, per uim nihil rapuerit, panem suum esurienti dederit et nudum operuerit uestimento, ad usuram non commodauerit et amplius non acceperit, ab iniquitate auerterit manum suam, iudicium uerum fecerit inter uirum et uirum, in praeceptis meis ambulauerit et iudicia mea custodierit, ut faciat ueritatem, hic iustus est: uita uiuet, ait dominus deus. quod si genuerit filium latronem et effundentem sanguinem et fecerit unum de istis, et haec quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem et uxorem proximi sui polluentem, egenum et pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem et ad idola leuantem oculos suos, abominationem facientem, ad usuram dantem et amplius accipientem: num-

3 Ez. 13, 22 5 Ez. 16, 49 et 50 10 Ez. 18, 5—32

1 autem] tum P^1 tau *Pa (cod. Am.)* ne *in ras. P* 2 poſt aliqua *R* 3 feciſti *S* 4 confortaſti S^1 reuertetur P^1R 5 item] *om. MPCR* aliqua *R* ecce] et *a* 6 haec *om. C* 10 paulo poſt *R* paull *MC*, pal P, paulolum S^1 11 commederit MP^1R oculoſ ſuoſ P^2v 12 lauauerit *M* 14 per] poſt P^1 15 et] *om. P* 17 acciperit *M* 19 hic iuſtũ ẽ *M* 20 uiuet et nõ morietur *R* 21 et *pr. om. Sa* effudentem P^1 fecerit iudicium P^1 22 haec] *om. R* 23 commedentem MP^1 25 suos] *om.* P^1 abominationes *a* 26 numquid non (non *perductum*) *P*

quid uiuet? non uiuet: cum uniuersa detestanda haec fecerit, morte morietur: sanguis eius in ipso erit. quod si genuerit filium, qui uidens omnia peccata patris sui, quae fecit, timuerit et non fecerit simile eis, super montes non comederit et oculos suos non leuauerit ad idola domus Israhel et uxorem proximi sui non uiolauerit et uirum non contristauerit, pignus non retinuerit et rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit et nudum operuerit uestimento, a pauperis iniuria auerterit manum suam, usuram et superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit et in praeceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed uita uiuet. pater eius, quia calumniatus est et uim fecit fratri, malum operatus est in medio populi sui: ecce mortuus est in iniquitate sua. et dicitis: quare non portauit filius iniquitatem patris? uidelicet quia filius iudicium et iustitiam operatus est et omnia praecepta mea custodiuit et fecit illa: uita uiuet. anima, quae peccauerit, ipsa morietur. filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii. iustitia iusti super eum erit et impietas impii super eum erit. si autem impius egerit paenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, et custodierit uniuersa praecepta mea et fecerit iudicium et iustitiam, uita uiuet et non morietur. omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, uiuet. numquid uoluntatis meae est mors impii, dicit dominus deus, et non ut conuertatur a uiis suis et uiuat? si autem auerterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari

1 uiuet *pr.*] uiuenſ *MPC* uiuet *alt.*] uidet P^1 4 fecerit *P* commederit *MP* 5 lauauerit *M* 6 sui] *om.* MP^1R 7 r&enuerit MPC^1 8 pauperſ *M*, paupeſ P^1 iniuriā *MPC* 10 accīperit *MP* 11 in] *om.* MP^1 uita] *om.* MP^1CR. ʼita *S* 12 quia] qui P^1S facit P^1, fecerit *R* malum] *om.* M^1, et malum *Sav* 13 est *alt.*] *om.* *S* in] *om.* *P* iniquitatem P^1 14 diciſ *MSa*, dicit P^1, dixiſtiſ P^2 portabit *a* patris] *om.* P^1 15 omnia (*om.* et) *PSav* 16 uita] *om.* MP^1CR 17 moriatur P^1 17 *et* 18 portauit MP^1C 19 erit ſup eũ *Rav* 20 inpiuſ *M* poenitentiā MP^1C qui P^1 22 et *alt.*] *om.* *S* (*cod. Am.*) 23 iniquitatem P^1 24 quam] que *M*, quę *C* 27 omnes] *om.* P^1 operare *MP*

solet impius, numquid uiuet? omnes iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur. in praeuaricatione, qua praeuaricatus est, et in peccato suo, quod peccauit, in ipsis morietur. et dixistis: non est aequa uia domini. audite, domus Israhel: numquid uia mea non est aequa et non magis uiae uestrae prauae sunt? cum enim auerterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia, quam operatus est, morietur. et cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, et fecerit iudicium et iustitiam, ipse animam suam uiuificabit. considerauit enim et auertit se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est: uita uiuet et non morietur. et dicunt filii Israhel: non est aequa uia domini. numquid uiae meae non sunt aequae, domus Israhel, et non magis uiae uestrae prauae? idcirco unumquemque iuxta uias suas iudicabo, domus Israhel, ait dominus deus. conuertimini et agite paenitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, et non erit uobis in ruinam iniquitas. proicite a uobis omnes praeuaricationes uestras, in quibus praeuaricati estis, et facite uobis cor nouum et spiritum nouum: et quare moriemini, domus Israhel? quia nolo mortem morientis, dicit dominus deus: reuertimini, et uiuetis. Et aliquanto post: Ecce principes Israhel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem. patrem et matrem contumeliis adfecerunt in te, aduenam calumniati sunt in medio tui. pupillum et uiduam contristauerunt apud te. sanctuaria mea spreuistis et sabbata mea polluistis. uiri detractores fuerunt in te ad

21 Ez. 22, 6—12

2 fecit *Sa* p̃uaricationẽ quã *C* ſua qua *R* 4 audite ergo *Rav* 5 mea] dñi C^1 est] *om. a* **ẹqua *S* 6 enim] *om. R* a] *om. P* 7 in *ante* iniustitia *om. MPC* iniustitia] iuſtitia *P* 10 uiuificauit *MPC* confiderauit (*supra lin.* er *ras.*) *P* auerterit P^1, auert& *S* 10 *et* 16 omnibus] hominib; P^1 14 idcircum M^2P^1 15 ait] dicit *P* 16 poenitentiã *M* 17 ruina *MP* iniquitatiſ P^1 20 morientis] peccatoriſ *C* 21 uiuitiſ P^1, uiu&e *S*, uiuite P^2av poſt aliquanta *R* 23 adfecerunt] et fecerunt P^1 25 ſpreuiſti . . . polluiſti P^1v detractatoreſ *P*

effundendum sanguinem. et super montes comederunt in te: scelus operati sunt in medio tui. uerecundiora patris discooperuerunt in te, inmunditiam menstruatae humiliauerunt in te. et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, et socer nurum suam polluit nefarie, frater sororem suam, filiam patris sui, oppressit in te. munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem, usuram et superabundantiam accepisti, et auare proximos tuos calumniabaris, mei quoque oblita es, ait dominus deus. Et post paululum: Et factum est uerbum domini ad me dicens: fili hominis. dic ei: tu es terra inmunda et non conpluta in die furoris. coniuratio prophetarum in medio eius. sicut leo rugiens capiensque praedam animam deuorauerunt, opes et pretium acceperunt, uiduas eius multiplicauerunt in medio illius. sacerdotes eius contempserunt legem meam et polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum et profanum non habuere distantiam et inter pollutum et inmundum non intellexerunt. Et post II uersus: Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes praedam ad effundendum sanguinem et ad perdendas animas et auare sectanda lucra. prophetae autem eius liniebant eos absque temperamento uidentes uana et diuinantes mendacium, dicentes: haec dicit dominus deus, cum dominus non sit locutus. populi terrae calumniabantur calumniam et rapiebant uiolenter, egenum et pauperem adfligebant et aduenam opprimebant calumnia absque iudicio. et quaesiui de his uirum, qui interponeret saepem et staret oppositus contra me pro terra, ne disperderem eam: et non

10 Ez. 22, 23—26 18 ib. 27—31

1 commederunt *MP*[1] 3 in mĕndicia *(corr. m. pr.) S* 5 pollu& (pull. *M) MP*[1]*C* 6 opreſſit *M*, opraeſſit *P*[1] 9 mei] *om. P*[1] mei quoque] meiq; *Sav* paul *MPC*, paulolũ *S* 10 filii *a* 13 opuſ *M*, inopiſ *S (cod. Am.)* 14 acciperunt *MP* 15 illius] eiuſ *P* 16 profanum] pphãm *R* habuerunt *av* 17 inter] in *P*[1] inmundum *P* 19 ad *pr.*] et ad *R* efundendam *P*[1] perd.] precedendaſ *P*[1] 20 a*uarae *P* ſectande *P*[1] 22 diuinanteſ ei *P*[2] 23 sit] eſt *P*[1] 25 calumnia] calumniabanturque *P*[2] 26 his] eiſ *PSav* 27 obpoſituſ *M*

inueni. et effudi super eos indignationem meam, in igne irae meae consumpsi eos. uiam eorum in caput eorum reddidi, ait dominus deus. Item aliquanto post: Et factum est uerbum domini ad me dicens: fili hominis, loquere ad filios populi tui, et dices ad eos: terra cum induxero super eam gladium, et tulerit populus terrae uirum unum de nouissimis suis et constituerit eum super se speculatorem, et ille uiderit gladium uenientem super terram et cecinerit bucina et adnuntiauerit populo, audiens autem quisquis ille est sonitum bucinae non se obseruauerit, ueneritque gladius et tulerit eum: sanguis ipsius super caput eius erit. sonum bucinae audierit et non obseruauerit: sanguis eius in ipso erit. si autem custodierit, animam suam saluabit. quod si speculator uiderit gladium uenientem et non insonuerit bucina, et populus non se custodierit, ueneritque gladius et tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. et tu, fili hominis, speculatorem dedi te domui Israhel: audiens ergo ex ore meo sermonem, adnuntiabis eis ex me. si me dicente ad impium: impie, morte morieris: non fueris locutus, ut se custodiat impius a uia sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. si autem adnuntiante te ad impium, ut a uiis suis conuertatur, non fuerit conuersus a uia sua, ipse in iniquitate sua morietur, porro tu animam tuam liberasti. tu ergo, fili hominis, dic ad domum Israhel: sic locuti estis dicentes: iniquitates nostrae et peccata

3 Ez. 33, 1—20

1 in] et ın *Pav*   2 reddı *M*, reddıdı* *P*   3 ait] dıcıt *P*   item] et *PSa*   poſt alıqua *R*   4 fılı P^1 5 dıcıſ *M*   ınduxerıſ *C*, duxero *S*   eam] eum P^1 7 suis] *om.* MP^1CR 8 gladium] glorıam P^1 8 *et* 14 buccına *et* 10 *et* 11 buccıne *R*   10 non] et non *av*   obſeruaberıt *S*   10 *et* 15 tullerıt *M*   11 ſonıtŭ C^2av audıuıt P^1Sav 12 non ſe *Sav*   obſeruauıt P^2av, ſe obſeruabıt *S (cod. Am.)*   13 se cust. *v*   14 bucınae P^1 16 ılla quıdam P^1 in] *om.* P^1 *(cod. Am.)*   18 domuſ P^1 19 et *ante* adnuntiabis *add.* P^2 21 in] *om. M*   23 et non *a*   24 in] *om.* P^1 25 tu *pr.*] *om. C*   26 dıcentıſ MP^1

nostra super nos sunt et in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo uiuere poterimus? dic ad eos: uiuo ego, dicit dominus deus, nolo mortem impii, sed ut reuertatur impius a uia sua et uiuat: conuertimini a uiis uestris pessimis: et quare moriemini, domus Israhel? tu itaque, fili hominis, dic ad filios populi tui: iustitia iusti non liberabit eum, in quacumque die peccauerit, et impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua, et iustus non poterit uiuere in iustitia sua, in quacumque die peccauerit. etiamsi dixero iusto quod uita uiuat, et confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiae eius obliuioni tradentur et in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. si autem dixero impio: morte morieris, et egerit paenitentiam a peccato suo feceritque iudicium et iustitiam, pignus restituerit ille impius, rapinam reddiderit, in mandatis uitae ambulauerit nec fecerit quicquam iniustum: uita uiuet, non morietur. omnia peccata eius, quae peccauit, non inputabuntur ei. iudicium et iustitiam fecit, uita uiuet. et dixerunt filii populi tui: non est aequi ponderis uia domini. et ipsorum uia iniusta est. cum enim recesserit iustus a iustitia sua feceritque iniquitates, morietur in eis. et cum recesserit impius ab impietate sua feceritque iudicium et iustitiam, uiuet in eis. et dicitis: non est recta uia domini. unumquemque iuxta uias suas iudicabo de uobis, domus Israhel. Et post XLVIIII uersus: Et tu, fili hominis, filii populi tui locuntur de te iuxta muros et in ostiis domorum et dicunt unus ad alterum, uir ad proximum suum, dicentes: uenite et audiamus, qui sit sermo egrediens a domino. et uenient ad te, quasi ingrediatur populus,

24 Ez. 33, 30—33 et Ez. 34, 1—10

2 dominus deus] *om.* P^1 3 sua] ſua impia *R*, ſua mala *a* 6 liberauit P^1S 7 ei] eũ *Sa* 8 iuſtũ *M* 10 uiuet *R* & fecerit S^1 11 iuſticia *M* in] *om.* P^1 12 ſin P^2 13 poenitentiã *MS* 15 rapinam] rapinamque C^2Sav redderet M^1, redderit $M^2P^1C^1$ 16 iniuſtuſ P^1 non] & non *CRav* 20 iniquitatem *R* 23 recta] ęqua *a* 24 XL nouem *S*, aliquot *a* 25 fili] filii *P* tui qui *Sav* 26 hoſtiiſ *CR*, hoſtiſ P^1 27 dicens *R* audiemuſ S^1 28 ueniunt *a* quaſi ſi P^2Sr

et sedent coram te populus meus et audiunt sermones tuos et non faciunt eos: quia in canticum oris sui uertunt illos et auaritiam suam sequitur cor eorum. et es eis quasi carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur: et audient uerba tua et non facient ea. et cum uenerit quod praedictum est — ecce enim uenit — tunc scient quod prophetes fuerit inter eos. Et factum est uerbum domini ad me dicens: fili hominis, propheta de pastoribus Israhel, propheta et dices pastoribus: haec dicit dominus deus: uae pastoribus Israhel, qui pascebant semet ipsos, nonne greges pascuntur a pastoribus? lac comedebatis et lanis operiebamini et quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. quod infirmum fuit non consolidastis, et quod aegrotum non sanastis, quod fractum est non alligastis, et quod abiectum est non reduxistis. quod perierat non quaesistis: sed cum austeritate imperabatis eis et cum potentia. et dispersae sunt oues meae, eo quod non esset pastor: et factae sunt in deuorationem omnium bestiarum agri et dispersae sunt. et errauerunt greges mei in cunctis montibus et in uniuerso colle excelso, et super omnem faciem terrae dispersi sunt greges mei. et non erat qui requireret: non erat, inquam, qui requireret. propterea, pastores, audite uerbum domini: uiuo ego, dicit dominus deus, quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam et oues meae in deuorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor, neque enim quaesierunt pastores gregem meum, sed pastores pascebant semet ipsos et greges meos non pascebant: propterea,

1 audıanт *MP¹C¹* 2 ıncanтı cunт *M* cant. oris] canтıcũ morıſ *S* u'тerũт *R* illos] eos *P¹* 3 carmen (men *in ras.*) *P* 4 muſıcorum *R* quod *in ras. P* ſonu *C¹* audiunt *ar* 5 faciunt *ar* p̃dıcaтũ *MP¹Sa* 6 enim] *om. P¹* ꝓph&a *P¹* 10 commedebaтıſ *MP* 11 erıт *MC¹* occidebatis] comedebaтıſ (comm. *M*) *MPCR* 13 quod *alt.*] qua *P¹* 14 est] fuıт *P¹* quod *pr.*] *om. P¹* ꝓıecтum *P¹* 17 eſſenт *P¹*, eſт *R* facтa eſт *P¹* omnium] homınum *MC*, õmı *R* 18 dıſpſı *R* 18 *et* 20 gregıſ *MP* 19 colle* *P* 21 *uerba:* non er. inquam q. requireret *om. MCR* requıreт *P¹* 23 quod] quae *P¹* quod gregeſ meı daтı ſũт ın rapınā *R* gregıſ *P* deuoracıone* *M* 24 õmı *R* quod] quae *P¹* 26 paſcebanт paſтoreſ *Sav* semet ipsos — — pascebant *om. P¹*

pastores, audite uerbum domini: haec dicit dominus deus: ecce ego ipse super pastores, requiram gregem meum de manibus eorum et cessare eos faciam, ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semet ipsos: et liberabo gregem meum de ore eorum et non erit eis ultra in escam. Et post XXXIIII uersus: Vos autem, greges mei, haec dicit dominus deus: ecce ego iudico inter pecus et pecus, arietem et hircum. nonne satis uobis erat pascuam bonam depasci? insuper et reliquias pascuarum uestrarum conculcastis pedibus uestris, et cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus uestris turbabatis. et oues meae his quae conculcata pedibus uestris fuerant pascebantur, et quae pedes uestri turbauerant haec bibebant. propterea haec dicit dominus deus ad eos: ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum, pro eo quod lateribus et umeris inpingebatis et cornibus uestris uentilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras. Et post aliquantum: Haec dicit dominus deus: sufficiat uobis, principes Israhel: iniquitatem et rapinas intermittite et iudicium et iustitiam facite et separate confinia uestra a populo meo, ait dominus deus. statera iusta et oephi iustum erit uobis et batus iustus.

Ista de libris posuimus, quos et Iudaei canonicos habent, in quibus eorum inuenimus quae huic operi conuenirent. sed non sunt omittendi et hi quos quidem ante saluatoris aduentum constat esse conscriptos, sed eos non receptos a Iudaeis recepit

6 Ez. 34, 17—21 17 Ez. 45, 9 et 10

2 ipse] *om.* P^1 ſub P^1 3 manu *Sav* 4 nec paſtoreſ paſcant ampliuſ P^2 6 XXXIIII· uer̃ | pluſ minuſ *S*, aliquantum *a* 8 hyrcum *P* ari&ū & hyrcorū (hirc. *av*) *Sav* nonne] & ne *MC*, et nec *R* paſcua bona P^2*Sav* 9 ɔculcatis *Ra* 10 ũriſ***** *M* biberitiſ $MP^1C^1S^1a$ 11 turbatiſ P^1a quae] qui *MC*, que P^1 12 peſ P^1 13 ur̃e *M*, ur̃* P^1, ur̃i* (*ras.* f) *S* turbauerunt *MPCS* 15 macelentū MP^1C inpinguebatiſ *P*, inping*ebatiſ (*ras.* u) *C* 19 confirma P^1 20 ait] dicit *Sa* 21 *ephi (*ras.* o) *C*, ephi *Ra*, oefi *S* beatuſ *CRS* iuſtuſ | EXPLICIT EZECHIHEL | *S* 23 aliqua ĩuenim' que *R* opere *S* 24 ĩuenirent *R*, conuenerint *Sa* 25 quidam P^1 26 eos] *om.* *R* a iudeoſ M^1 recipit *MP*

tamen eiusdem saluatoris ecclesia. in his sunt duo qui Salomonis appellantur a pluribus propter quandam, sicut existimo, eloquii similitudinem. nam Salomonis non esse nihil dubitant quique doctiores. nec tamen eius qui Sapientiae dicitur quisnam sit auctor apparet. illum uero alterum quem uocamus Ecclesiasticum, quod Iesus quidam scripserit, qui cognominatur Sirach, constat inter eos qui eundem librum totum legerunt. de libro ergo Sapientiae ista huic operi congruere uisa sunt.

XXII.

DE LIBRO SAPIENTIAE.

Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. sentite de domino in bonitate et in simplicitate cordis quaerite illum. quoniam inuenitur ab his qui non temptant illum, apparet autem eis qui fidem habent in eum. peruersae enim cogitationes separant a deo: probata autem uirtus corripit insipientes. quoniam in maliuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. sanctus enim spiritus disciplinae effugiet fictum et auferet se a cogitationibus, quae sunt sine intellectu, et corripietur a superueniente iniquitate. benignus est enim spiritus sapientiae et non liberabit maledictum a labiis suis: quoniam renum illius testis est deus et cordis eius scrutator est uerus et linguae illius auditor. quoniam spiritus

6 Retract. 2, 4, 2 cf. Doctr. chr. 2, 8, 13   13 Sap. 1, 1—11

1 tamen eos *R*   eiusdem] eosdem *P*[1]   ecclesię *C*   in his] hu *MPCR*   2 a pluribus appellantur *a*   4 solomonis *M*   7 quem] quae *P*[1]   quod] quē *R*   8 scripsit *P*[2]*CR*   cognominantur *P*[1]   syrach *S*, syrac *R*   constant *MPC*   9 legerint *P*[2]   10 opere *M*   12 DE SAPIENTIA (-cia *M*) *MCS*   LIBRO* *P*   13 iudica*tis *P*   14 et] *om.* *P*[1]   15 inuentur (ie *add. al. m.*) *P*   16 abent *M*   eum] illū *Sv*   18 maliuola anima *M*, maliuolo animā *C*[1]   introiū *C*, intrauit *MP*[1], intrabit *P*[2]*RS*   habitauit *MP*[1]*C*, inhabitabit *P*[2]   19 scīs *P*[1]   20 a] *om.* *S*   22 liberauit *MC*, liber au** *P*[1]   24 scrutatus *P*[1]   illius] eius *Sv*

domini repleuit orbem terrarum. et hoc quod continet omnia scientiam habet uocis. propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere, sed nec praeteriet illum corripiens iudicium. in cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad dominum ueniet ad correptionem iniquitatum illius. quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum non absconditur. custodite ergo uos a murmuratione, quae nihil prodest, et a detractione parcite linguae: quoniam responsum obscurum in uacuum non ibit. os autem, quod mentitur, occidit animam. Et paulo post: Qui confidunt in illum, intellegunt ueritatem, et fideles in dilectione adquiescent illi: quia donum et pax est electis illius. impii autem secundum quae cogitauerunt correptionem habebunt, qui neglexerunt iustitiam et a domino recesserunt. sapientiam enim et disciplinam qui abicit, infelix est. Et post VI uersus: Quoniam felix sterilis et incoinquinata, quae nesciuit thorum in delicto: habebit fructum in respectione animarum: et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduersus dominum nequissima. Et aliquanto post: Audite ergo, reges, et intellegite: discite, iudices, finium terrae iustitiam. praebete aures, uos qui continetis multitudinem et placetis uobis in turbis nationum. quoniam data est a domino potestas uobis et uirtus ab altissimo, qui interrogabit opera uestra et cogitationes scrutabitur. quoniam cum essetis ministri regni ipsius, non recte iudicastis, neque

10 Sap. 3, 9—11 16 ib. 13 et 14 20 Sap. 6, 2—22

1 replebit *PS* 2 ſcientia *MC* uoceſ *MP*[1]*C* 3 nec] *om.* *P*[1] preteribit (bit *in ras.*) *P* in iudicium *P* 4 ſermonẽ *C* 5 ad *alt.*] et *CR* iniquitatem *P*[1] 6 murmuratio*nẽ *M* 7 abſcondetur *MPCRv* 8 nihil] *om.* *P*[1] prodem *P*[1] a] ad *M* tractione *S* 9 abibit *R* 10 occidet *P (cod. Am.)* p' pauł *P* 11 intellegent *Ca (cf. v)* adquieſcunt *P* 12 quia] qui *P*[1] 15 VI] III *MPCR* 16 coinquinata *MP*[1]*CS* 17 animarum] aĩar' ſcãr' *R (non C) v* 19 dominum] dñ̃ *P*[2]*v* aliqt̃ p; *MC*, aliquantũ poſt *R*, *om.* post *P*[1], poſt aliquantũ *Sa* 21 *uoſ *P* 22 multitudine *M*, multitudineſ *Pav* 24 interrogauit *MP*[1]*C* cogitationibuſ (cogitac. *M*) *MP*

custodistis legem iustitiae, neque secundum uoluntatem dei ambulastis. horrende et cito apparebit uobis: quoniam iudicium durissimum in his qui praesunt fiet. exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. non enim subtrahet personam cuiusquam dominus, nec reuerebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum et magnum ipse fecit et aequaliter illi cura est pro omnibus. fortioribus autem fortior instat cruciatus. ad uos autem, mali reges, sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam et non excidatis. qui enim custodierint iustitiam iuste, iustificabuntur, et qui didicerint ista, inuenient quid respondeant. concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, et habebitis disciplinam. clara est enim et quae numquam marcescat sapientia et facile uidetur ab his qui diligunt eam et inuenietur ab his qui quaerunt illam. praeoccupat qui se concupiscunt, ut illis se priorem ostendat. qui de luce uigilauerit ad illam, non laborabit: adsidentem enim illam inueniet foribus suis. cogitare enim de illa sensus est consummatus, et qui uigilauerit pro illa, cito erit securus. quoniam dignos se ipsa circuit quaerens et in uiis ostendit se illis hilariter et in omni prouidentia occurrit illis. initium enim illius uerissima est disciplinae concupiscentia. cura ergo disciplinae dilectio est, et dilectio custoditio legum illius est, custoditio autem legum confirmatio incorruptionis est, incorruptio autem facit esse proximum deo. concupiscentia itaque sapientiae deducit ad regnum perpetuum. si ergo delectamini

3 in] *om. a* fiet] *om.* P^1 exigua *C* conced&ur *S* 4 patiuntur *CR (cod. Am.)*, patienter P^1 5 enim] *om.* P^1 ſubtrahit *S (cod. Am.)* reuerebitur (r *pr. in ras. trium litterarum*) *P* 6 cuiuſquam *in ras., add.* d̃ſ P^2 puſſillū *P* 7 pro] propter P^1, de P^2*Rav* autem] ergo *Pv* 8 mali* (*ras.* ſ) *C* re*geſ *P* 9 hii *MPCR* excedatiſ *MPCR* 10 dedicerint *M*P^1 11 ista] iuſta P^2 *(cod. Am.)* 12 illos] *om.* P^1 clara eſt (ra eſt *in ras.*) *P* 13 hiſ *P* 14 ea *M* eam et (am et *in ras.*) *P* inuenitur *CRSav* 15 priorem *C*, *litt.* riorem *in ras. P*, prior *v* 16 laborauit P^1 abſedentem $\dot{P}^2$*S* 17 forib; ſuiſ inuenı& (*om.* suis *R*) *MPCRv* 18 pro] *corr. in* propter, *deinde restitut. P*, ꝑ *R* illā *S* 19 quoniam] & qm̃ *MPCR* digniſ P^2 oſtendet *a* 21 concupiſcentię *MC*, concupiſcentia* *P*, ↄcupiſcencie *R* 23 confirmatio] conſummatio P^2*v*

sedibus et stemmatibus, reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis. Et paulo post: Et si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent uirtutes. sobrietatem enim et sapientiam docet et iustitiam et uirtutem, quibus utilius nihil in uita hominibus.

Nunc iam de libro, qui Ecclesiasticus dicitur, ponenda sunt quae uidentur. de quo hic etiam ea dixisse deputer quae de Prouerbiorum libro sum praelocutus, quamuis in isto Ecclesiastico plura repperi huic operi necessaria.

XXIII.

DE ECCLESIASTICO.

Timor domini scientiae religiositas. religiositas custodiet et iustificabit cor, iocunditatem atque gaudium dabit. timenti dominum bene erit, et in diebus consummationis illius benedicetur. plenitudo sapientiae est timere deum et plenitudo a fructibus illius. Et post II uersus: Corona sapientiae timor domini. Et post IIII uersus: Radix sapientiae est timere deum: rami enim illius longaeui. in thesauris sapientiae intellectus est et scientiae religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia. timor domini expellit peccatum. nam qui sine timore est non potest iustificari: iracundia enim animositatis illius subuersio illius est. sapiens usque in tempus sustinebit patiens, et postea redditio iocunditatis. bonus sensus

2 Sap. 8, 7 13 Eccli. 1, 17—20 17 ib. 22 18 ib. 25—40

1 ſtematib; *MC*, ſcematib; *R*, ſimmatib; *S*[1], ſummatib; *S*[2] 3 huius] *om.* *P*[1] 5 uita] uia *R* hominũ *S* 6 nunc] num *S*[1] de] *om.* *S* 8 deputantur *R*, deputeſ *S* 9 quaſuiſ *M* 13 ſcientia & *S* · relegioſitaſ *MP*[1] *(bis)* religiositas *alt. om.* *C* 14 et] *om.* *P*[1] iuſtificabit* (ur *ras.)* *M* 16 est] *om.* *P*[1] deum] dñm *CR* 17 II] IIII *P*[1] 18 timor] eſt timor *P* 19 deum] dominum *av* enim] autem *P*[1] 20 ſcientia & *S (cod. Corb. ap. Sab.)* 22 pote*ſt iuſtificare *M* 23 animoſitaſ *C*[1] ſubuerſo *M*

usque in tempus abscondit uerba illius. et labia multorum enarrabunt sensum illius. concupiscens sapientiam. serua iustitiam. et deus praebebit illam tibi. sapientia enim et disciplina timor domini. et quod beneplacitum est illi fides et mansuetudo. et adimplebit thesauros tuos. non sis incredibilis timori domini et ne accesseris ad illum duplici corde. ne fueris hypocrita in conspectu hominum et non scandalizeris labiis tuis. adtende in illis, ne forte cadas et adducas animae tuae confusionem et reuelet deus abscondita tua et in medio synagogae elidat te. quoniam accessisti maligne ad dominum, et cor tuum plenum est dolo et fallacia. Fili. accedens ad seruitutem dei sta in iustitia et timore et praepara animam tuam ad temptationem. et deprime cor tuum et sustine. declina aurem tuam et excipe uerba intellectus. et ne festines in tempus obductionis. sustine sustentationem dei. coniungere deo et sustine, ut crescat in nouissimo uita tua. omne quod tibi adplicitum fuerit accipe: et in dolore sustine et in humilitate tua patientiam habe. quoniam in igne probatur aurum et argentum. homines uero acceptabiles in camino humiliationis. crede deo, et recuperabit te. et dirige uiam tuam et spera in illum. serua timorem illius et in illo ueteresce. metuentes dominum, sustinete misericordiam eius. et non deflectetis ab illo. ne cadatis. qui timetis dominum. credite illi, et non euacuabitur merces uestra. qui timetis dominum,

11 Eccli. 2, 1—23 et Eccli. 3, 1 et 2

1 abſcondet P^1v *uerba:* et labia m. e. s. illius *om.* *P* 2 narrabunt S^1 3 *pb& *(ras.* p) *S*, praebet *cod. Am.* enim] e**m̄ *M* 5 adımpleuıt *MC (cod. Am.)*, adpleūıt P^1 thesauruſ tuuſ M^1P^1, ſermoneſ tuoſ *R* 6 tımore *MCS* ne access.] neceſſerıſ P^1 7 hypochrıta *P* ſcandalızaberıſ *R* 10 ſınagoge (na *ex corr. add. pr. m.)* *M*, ſınıgogę P^1, ſınagogę *C* acceſıſtı P^1 11 fallacıae P^1 fılı M^1 12 tımore et ıuſtıtıa *Sa* 15 obdutıonıſ . . ſuſtentıonē *C* 17 amplıcıtū *C* accıp*& & *(ras.* ı) *M* 19 aceptabıleſ *M*, receptabıleſ *S*, receptibiles *av* humılıa***tıonıſ (tıa *eras.)* *P*, humılıtatıſ RS^1 20 recuperabat P^1 dıreget P^2 uıtam *S* 21 illum] eū *C* ueteraſce *Rav* 22 deflectatıſ *RSav* 23 *et* 24 dominum] dm̄ *S* 24 mercıſ *MP*

sperate in illum, et in oblectatione ueniet nobis misericordia. qui timetis deum, diligite illum, et inluminabuntur corda uestra. respicite, filii, nationes hominum, et scitote: quis sperauit in domino et confusus est, permansit in mandatis eius et derelictus est? et quis inuocauit illum et despexit illum? quoniam pius et misericors est deus et remittit in tempore tribulationis peccata omnibus exquirentibus se in ueritate. uae duplici corde et labiis scelestis et manibus malefacientibus et peccatori terram ingredienti duabus uiis. uae dissolutis corde, qui non credunt deo, ideo non proteguntur ab eo. uae his qui perdiderunt sustinentiam, qui dereliquerunt uias rectas et deuerterunt in uias prauas. et quid facietis, cum inspicere coeperit deus? qui timent dominum, non erunt incredibiles uerbo illius: et qui diligunt illum, conseruabunt uiam illius. qui timent dominum, inquirent quae beneplacita sunt illi: et qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. qui timent dominum, parabunt corda sua et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. qui timent dominum, custodiunt mandata illius et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius dicentes: si paenitentiam non egerimus, incidemus in manus dei et non in manus hominum. secundum enim magnitudinem illius, sic et misericordia ipsius cum eo. Filii sapientiae ecclesia iustorum, et nati illorum oboedientia et dilectio. iudicium patris audite, filii dilecti, et sic facite, ut salui sitis. Et post II uersus: Qui diligit deum, exorabit pro peccatis et con-

25 Eccli. 3, 4—10

1 oblectate *M*, oblectatione (tatione *in ras. trium uel quatt. litt.*) *P* 2 deum] dnm *PR* 3 nationis *C* sperabit *MC* 4 cfisus *M* *uerba:* permansit i. m. e. e. d. est *om. MPCR* 5 illum *pr.*] in illū *MC* illum inuocauit *Sa* dispexit *MPC* 6 remittet *RS*[1]*av* 7 exquir.] expectantib, *S*[1] 8 scelestes *M* 10 deo] dm *MP* his *PR* 11 diuerterunt *Rav* 12 in] ad *R* qui *P*[1] 13 ceperit *MCRS* domin.] dm *MC* 15 inquaerent *P*[1] 16 eum] *om. P*[1] domin.] dm *S* 17 pparabunt *Sar* 19 et] *om. P*[1] inconspectionem *P*[1] 20 paenit.] patientiam *P*[1] incedimus *MP*[2], incidim' *C* in dī manus *Sa* 21 enim] *om. P* 22 ipsius] illius *Rv* eo] ipso *Sav* 23 nati] natio *P*[2]*Rv* 24 audite] attendite *R* 25 deum] dnm *R* exorauit *P*[1] (*cod. Am.*)

tinebit se ab illis: in oratione dierum exaudietur. et sicut qui thesaurizat ita et qui honorificat matrem suam. qui honorat patrem, iocundabitur in filiis. qui honorat patrem suum, uita uiuet longiore, et qui obaudit patri, refrigerabit matrem. qui timet deum, honorat parentes: et quasi dominis seruiet his qui se generauerunt. in opere et sermone et omni patientia honora patrem tuum, ut superueniat tibi benedictio a domino. Et post III uersus: Ne glorieris in contumelia patris tui. Et post III uersus: Fili, suscipe senectam patris tui et ne contristes eum in uita illius. et si defecerit sensus, ueniam da et ne spernas eum in tua uirtute. Et post IIII uersus: Quam malae famae est qui relinquit patrem! et est maledictus a deo qui exasperat matrem. fili, in mansuetudine opera tua perfice, et super hominum gloriam diligeris. quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram deo inuenies gratiam: quoniam magna potentia dei solius et ab humilibus honoratur. altiora te ne quaesieris et fortiora te ne scrutatus fueris: sed quae praecepit tibi deus, illa cogita semper: et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. non est enim tibi necessarium ea quae abscondita sunt. Et post III uersus: Multos enim inplanauit suspicio eorum et in uanitate detinuit sensus illorum. cor durum male habebit in nouissimo,

8 Eccli. 3, 12 9 ib. 14 et 15 12 ib. 18—23 21 ib. 26—29

2 matrem ſuã qui honorificat *R* honorat] honorificat *Sa* 3 honorat] honorificat *S* 4 longiori *S* 5 deum] *om.* *R* ſerui. & hiſ *M* 6 generauerunt *S* *(cod. Am.)*: genuerunt *MPCRar* in ſermone (-oni *M*) & in omni *MC* in om̃i *R* 8 *uerba:* et p. III uersus *om.* *MPCR* 9 ſenecta *C* 10 contriſteriſ *S* ſenſu *Rar* 12 reli*quit *(eras.* n) *C*, relinqu& *S*, derelinquit *ar* 13 fili* *P* manſu&udinẽ *MC* 14 hominem P^1, omnem P^2 quando P^1 15 humilia te] humilitatem P^1 in] ** in *(ras.* ex) *P* 16 quoniam] quam *R* ſoliuſ dei et ab hoĩbus *R* 18 ꝑcipit *M*, percipit P^1 **illa *(ras.* in) *M* 19 ne] ñ *C* enim] *om.* *P* enim eſt *a* 20 neceſſariam P^1 neceſſariũ ſcrutari *R* ea quae abſcondita ſunt uidere oculis tuis *ar* 21 inpl*nauit *(ras.* a, *in marg:* al inquinauit *al. m.)* *C*, ſubplantauit P^2 *(cf. v)* 22 d&enuit *MPS* habit *C*

et qui amat periculum, in illo peribit. cor ingrediens duas uias non habebit successus, et prauicordius in illis scandalizabitur. cor nequam grauabitur in doloribus, et peccator adiciet ad peccandum. Et post II uersus: Cor sapiens intellegitur in sapientia, et auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam. sapiens cor et intellegibile abstinebit se a peccatis et in operibus iustitiae successus habebit. ignem ardentem extinguit aqua, et elemosyna resistit peccatis: et deus prospector eius qui reddit gratiam meminit in posterum, et in tempore casus tui inuenies firmamentum. Fili, elemosynam pauperum ne fraudes et oculos tuos ne transuertas a paupere. animam esurientem ne despexeris et non exasperes pauperem in inopia sua. cor inopis ne adflixeris et non protrahas datum angustianti. rogationem cum tribulatione ne abicias et non auertas faciem tuam ab egeno. ab inope non auferas oculos tuos propter iram et non relinquas quaerentibus tibi retro maledicere: maledicentis enim in amaritudine exaudietur precatio illius: exaudiet autem eum qui fecit illum. congregationi pauperum affabilem te facito, et presbytero humilia animam tuam et magnato humilia caput tuum. declina pauperi aurem tuam et redde debitum tuum et responde illi pacifica in mansuetudine. libera eum qui iniuriam patitur de manu superbi, et non acide feras in anima tua. in iudicando

4 Eccli. 3, 31—34 et Eccli. 4, 1—36 et Eccli. 5, 1—18 et Eccli. 6. 1 et 2

2 prauum cor *S*, praui cordis *R* illis] ulliſ *P*[1] 3 *uerba:* cor nequam grauabitur *om. MCR* 4 peccandum] peccatũ *R* 8 tinguit *P*[1] elimoſina *M*, elemoſiniſ *C*, elemoſina *RS* reſiſtiſ *C*, reſiſt& *S* 9 perſpector ei' eſt *R* redd& *S* 10 tui** *P* elymoſinā *M*, elemoſinam *PR*, hemoſinā *C*[1], elemoſina *S* 11 pauperum] pauperē *S*, pauperis *av* tranſuertanſ *P*[1], auertaſ *P*[2] 12 diſpexeriſ *MPC* 13 in] *om. MP*[1]*C*[1] non] ne *S* 14 anguſtanti *P*[1] cum tribulatione] contribulati *v* habiciaſ *MC* et] *om. P* 15 non] ne *CR* 16 et] *om. P*[1] 17 maledicenteſ *MP*, maledicenti *S*[1] enim] *add.* tibi *CRav* amaritudine animae *av* 18 deprecatio *av* eum] *om. P*[1] congregatione *S* 19 preſbitero (pręſb. *C*) *MPCRS* 21 pauperi ſine triſtitia *av* 22 pacifice *R* de manu] *om. P*[1] 23 accide eraſ *P*[1]

esto misericors pupillis ut pater et pro uiro matri illorum: et eris uelut filius altissimi obaudiens, et miserebitur tui magis quam mater. sapientia filiis suis uitam inspirauit, et suscipit exquirentes se et praeibit in uia iustitiae. et qui illam diligit, diligit uitam: et qui uigilauerint ad illam, conplectebuntur placorem eius. qui tenuerint illam, uitam hereditabunt, et quo introiuit benedicit deus. qui seruiunt ei, obsequentes erunt sancto: et eos qui diligunt illam diligit deus. qui audit illam, iudicat gentes: et qui intuetur illam, permanebit confidens. si crediderit ei, hereditabit illam et erunt in confirmatione creaturae illorum. quoniam in temptatione ambulat cum eo et in primis eligit eum. timorem et metum et probationem inducet super illum et cruciabit illum in tribulatione doctrinae suae, donec temptet illum in cogitationibus illius et credat animae illius. et firmabit illum et iterum adducet directum ad illum, et denudabit absconsa sua illi et thesaurizat super illum scientiam et intellectum iustitiae. si autem oberrauerit, derelinquet illum et tradet eum in manus inimici sui. fili, conserua tempus et deuita a malo. pro anima tua non confundaris dicere uerum. est enim confusio adducens peccatum et est confusio adducens gloriam et gratiam. non accipias faciem aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium. non reuerearis proximum tuum in casu suo, nec retineas uerbum in tempore salutis.

2 erſ (ſ *in ras.*) *P* tui] tibi *P* 3 ſapientiam *MP*[1] uita *C* inſpirabit *S*, ĩſpirat *Rv* 4 exquirentes] inquirentes *ar* piuit *MP*[1] *(cod. Am.)* 5 conplectebunt̃ (bu *perduct.*) *C*, ɔplebunt̃ *R* 6 placorem] dulcore *R* tenuerit *R* uita *M* 7 et] eo *S*[1] introibit *CRSav* benedicet *Rav* 8 hos] oſ *C*, eoſ *RSav* 9 intuetur (e *in ras. 2 uel 3 litt.*) *P*, intuebitur *cod. Am.* 10 ei] *om. P*[1] 11 temptationem *P*[1] 12 elegit *MCS* 13 prob.] pro^tec^tionem *P* inducat *P*[1], inducit *MP*[2]*CS* ſup eum *P* *uerba:* et cruciabit illum *om. R* 14 suae] *om. P*[1] 15 firmauit *P* 16 iterum] iter** *P*, iam *MCR*, iter *Sav* (*cf. cod. Sangerm. ap. Sabat.*) adducit *MP* ad illum et laetificabit illum *av* abſconſa *CRv* 17 theſaurizabit *Rav* illum] *om. P*[1] 18 autem] *om. S (cf. Septuag.)* illum] eum *Sav* 19 filii *P*[1] 20 p̧ animā tuā *C* confunderiſ *S* 22 *et* 23 non] ne *Pv* accipieſ *M* 24 tempuſ *S (cod. Am.)*

non abscondas sapientiam tuam in decore eius. in lingua enim agnoscitur sapientia et sensus et scientia et doctrina in uerbis ueritatis et firmamentum in operibus iustitiae. non contradicas ueritati ullo modo et de mendacio ineruditionis tuae confundere. non confundaris confiteri peccata tua et ne subicias te homini pro peccato. noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluuii. in iustitia agonizare pro anima tua et usque ad mortem certa pro iustitia, et deus inpugnabit pro te inimicos tuos. noli citatus esse in lingua tua et inutilis et remissus in operibus tuis. noli esse sicut leo in domo tua euertens domesticos tuos et opprimens subiectos tibi. non sit porrecta manus tua ad capiendum et ad dandum collecta. Noli adtendere ad possessiones iniquas et ne dixeris: est mihi sufficiens uita. nihil enim proderit in tempore uindictae et obductionis. non sequaris concupiscentiam cordis et ne dixeris: quomodo potui? aut quis me subiciet propter facta mea? deus enim uindicans uindicabit. ne dixeris: peccaui et quid accidit mihi triste? altissimus enim est patiens redditor. de propitiatu peccatorum noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum. et ne dicas: miseratio dei magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. misericordia enim et ira ab illo cito proximat et in peccatores respicit ira illius. non tardes conuerti ad dominum et ne differas de die in diem. subito enim uenit ira illius et in tempore uindictae disperdet te. noli anxius esse in diuitiis iniustis: nihil enim proderunt tibi in diem obductionis et uindictae. non uentiles te in omni uento et non eas in omni uia. sic enim peccator probatur duplici lingua. esto firmus in uia dei et in ueritate sensus tui et scientia, et prosequatur te uerbum pacis et iustitiae. esto mansuetus ad audiendum uerbum dei, ut intellegas: et cum

1 non] *om.* P[1], ne *R* 6 homine *S* 7 agomare *MP*[1]*S* 9 expugnabit *Sav* *uerba:* in lingua — — noli esse *om.* P[1] 12 capiendum] accipiendum *PSav* 18 ne] & ne *Sa* accedit *MP*[1] 21 multitudines *MP* 23 non] et non *MPCR* 24 differas conuerti *C* ueniet *av* 26 die *CRSav* 27 uentilis *MP*[1] 28 pbat̃ peccator *C* 31 ad] et ad *P* dei] dī *P*, *om. v* ut] et *P*[1]

sapientia fers responsum uerum. si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum. ne capiaris uerbo indisciplinato et confundaris. honor et gloria in sermone sensati: lingua uero inprudentis subuersio est ipsius. non appelleris susurrio et lingua tua capiaris et confundaris. super furem enim est confusio et paenitentia, et denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium et inimicitia et contumelia. iustifica pusillum et magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo: inproperium et contumeliam malus hereditabit et omnis peccator inuidus et bilinguis. non te extollas in cogitatione animae tuae, uelut taurus. ne forte elidatur uirtus tua per stultitiam. Et post VII uersus: Multi pacifici sint tibi, et consiliarius sit tibi unus de mille. si possides amicum, in temptatione posside eum et non facile credas illi temet ipsum. est enim amicus secundum tempus suum et non permanebit in die tribulationis: et est amicus qui egreditur ad inimicitiam: et est amicus qui odium et rixam et conuicia denudabit. est autem amicus socius mensae et non permanet in die necessitatis. amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coaequalis et in domesticis tuis fiducialiter aget. si humiliauerit se contra te et a facie tua abscondet se, unianimem habebis amicitiam bonam. ab inimicis tuis separare et ab amicis tuis adtende. amicus fidelis protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum. amico fideli nulla est conparatio et non est digna ponderatio

13 Eccli. 6, 6—22

1 fref *M*, fer* (f *ras.*) *C*, fer *R*, adferf P^2 5 non] ne *R* appellarıf P^1 fufurro RS^1av, in uita tua *add. a* lingua] in lingua *a* cap.] ne capiaris *av* 6 poenıtentıa *MCS*, potentıa P^1 7 denot.] deuocıo *R* odium] audıam P^1 8 et contumelia] contulı a me P^1 puffıllum *P* 10 et *pr.*] enım et P^2v 11 bılınguf *M* extollarıf P^2 12 tua** *P* 13 confılıarıı (-arı P^1) fınt tıbı MP^1S, confılıarıuf tıbı fıt P^2 *(cod. Am.)* 14 poffıdıf *M* 16 die] *om.* P^1 17 inimicitiam] amıcıtıam *MPCRS* 18 denudauıt MP^1C 19 permanebıt *Sav* 20 quoequalıf *M* 21 agıt *MPC*, age *R (cod. Am.)* et] *om. MCR* 22 abfcondıt *S*, abfconderit *av* unanımem *PRSav* 23 amicis] ınımıcıf P^1 24 theffaurũ *MC* 25 et *et* est *alt. om.* P^1 ponderatio] cõparatıo *S*

auri et argenti contra bonitatem fidei illius. amicus fidelis medicamentum uitae et inmortalitatis: et qui metuunt dominum, inueniunt illum. qui timet deum, aeque habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius. fili, a iuuentute tua excipe doctrinam et usque ad canos inuenies sapientiam. quasi is qui arat et seminat, accede ad illam et sustine bonos fructus illius. in opere enim ipsius exiguo laborabis et cito edes de generationibus illius. quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus et non permanet in illa excors. quasi lapidis uirtus probatio erit in illis et non demorabuntur proicere illam. Et post II uersus: Quibus autem agnita est, permanet usque ad conspectum dei. audi, fili, et accipe consilium intellectus et ne abicias consilium meum. inice pedem tuum in conpedes illius et in torquem eius tuum collum. subice umerum tuum et porta illam et ne acedieris uinculis eius. in omni animo tuo accede ad illam et in omni uirtute tua serua uias eius. inuestiga illam et manifestabitur tibi, et continens factus ne dereliqueris eam: in nouissimis enim inuenies requiem in ea, et conuertetur tibi in oblectationem. et erunt tibi conpedes in protectionem fortitudinis et bases uirtutis et torques illius in stolam gloriae. Et post IIII uersus: Fili, si adtenderis mihi, disces: et si adcommodaueris animam tuam, sapiens eris. et si inclinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: et si dilexeris audire,

11 Eccli. 6, 23—30 22 ib. 33—37 et Eccli. 7, 1—15

1 fide *MC* 2 et] *om. MCR* 3 inuenient *Mv* deum] dnm *MP* 4 filii *P*[1] 6 is] *iſ *(ras. h)* *M* accede** *P* 7 illiuſ fructuſ *C* ipsius] illiuſ *Sa* exigue *R*, exiguum *av* 9 permanebit *P*[2]*av* in] *om. C* 10 lapideſ *M*[1]*P*[1] 12 agnita *PSa* *(cod. Sangerm. ap. Sabat.)*: cognita *MCRv* (magnificata *cod. Am.)* ꝑmanent *Sa* dei] dñi *MPCR* 13 conſilium meum *P* 14 pedum *P* conpede *M (cod. Am.)* torque* *uirg. s. lin. et ſ eras.)* *P* 15 ſubice* *P* collum tuum *Rav* 16 acidieriſ *MC*, accidieriſ *PR* a uinculiſ *P*[2] animo] amico *C* 18 derelinqueriſ *MR (cod. Am.)* 20 oblectatione . . . . ꝑtectione *MP (cod. Am.)* 21 fortitudineſ *MP*[1] ſtola *R (cod. Am.)* 22 si] *om. MP*[1] diceſ *C*[1] 23 accõmodaberiſ *S*

sapiens eris. in multitudine presbyterorum prudentium sta et sapientiae illorum ex corde coniungere, ut omnem narrationem dei possis audire et prouerbia laudis ne effugiant te. et si uideris sensatum, euigila ad illum, et gradus ostiorum illius exterat pes tuus. cogitatum habe in praeceptis dei et in mandatis illius maxime adsiduus esto, et ipse dabit cor tibi et concupiscentia sapientiae dabitur tibi. Noli facere mala, et non te adprehendent. discede ab iniquo, et deficient mala abs te. non semines mala in sulcis iniustitiae, et non metes ea in septuplum. noli quaerere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris. non te iustifices ante deum: quoniam agnitor cordis ipse est: et penes regem noli uelle uideri sapiens. noli quaerere fieri iudex, nisi si uales uirtute inrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis et ponas scandalum in agilitate tua. non pecces in multitudine ciuitatis, nec te inmittas in populum: neque alliges duplicia peccata, nec enim in uno eris inmunis. noli esse pusillanimis in anima tua. exorare et facere elemosynam non despicias. ne dicas: in multitudine munerum meorum respiciet deus, et offerente me deo altissimo, suscipiet munera mea. non inrideas hominem in amaritudine animae: est enim qui humiliat et exaltat deus. noli amare mendacium aduersus fratrem tuum, neque in amicum similiter facias. noli uelle mentiri omne mendacium: adsiduitas enim illius non bona. noli uerbosus esse in multitudine presbyterorum. Et post uersus

1 multitudinē *MP* prefbiterorum (pręfb. *C) MPCR* 2 narrationem] rationē *MCR* 3 efugiant *P*, effugient *R (cod. Am.)* 4 illā *C* oftiarum *P*[1] 6 mandata *MPC* 8 inico *M* 9 feminaf *MC* 10 ab omine *C* 11 non] et non *MCR* 12 poenef *MC* 13 uirtutem . . iniquitatif *MPSa* 14 extremiscas *edd.* 15 multitudinem *CRav* 16 inmittas] mittaf *P*, ìmittes *R* adligef *P*[1] 17 puffillanimif *P* 18 elymofinā *M*, elimofinā *P*, elemofinā *CR* difpiciaf *MPC* 19 multitudinē *C* deus] dñf *PS (P in ras.)* 20 et] *om. P*[1] offerentē *CS (cod. Am.)* 21 in hominem *P* amaritudinem *P* 22 exaltat circūinfpector *P·v* amare] arare *v* 23 mentire *MPS* 24 bonam *P*[1], ē bona *C'av* 25 prefbiterorum (pręfb. *C) MPC*

XII: Non laedas seruum operantem in ueritate, neque mercennarium dantem animam suam. seruus sensatus dilectus quasi anima tua: non defraudes illum libertate, neque inopem relinquas illum. Et post II uersus: Filii tibi sunt? erudi illos. pecora tibi sunt? adtende illis. filiae tibi sunt? serua corpus illarum. non ostendas hilarem faciem tuam ad illas. trade filiam, et grande opus feceris, et homini sensato da illam. mulier si est tibi secundum animam tuam, non proicias illam, et odibili non credas te in toto corde. honora patrem tuum et gemitus matris tuae ne obliuiscaris. memento enim quoniam nisi per illos non fuisses. et retribue illis, quomodo et illi tibi. in tota anima tua time deum et sacerdotes illius sanctifica. in omni uirtute dilige deum, qui te fecit, et ministros eius non derelinquas. honora deum ex tota anima tua et honorifica sacerdotes. Et post VI uersus: Et pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur benedictio tua. gratia datus in conspectu omnis uiuentis, et a mortuo non prohibeas gratiam. non desis plorantibus in conrogatione et cum lugentibus ambula. non te pigeat uisitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, et in aeternum non peccabis. Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. non contendas cum homine locuplete, ne forte contra consistat litem tibi. multos enim perdidit aurum, et usque ad

1 Eccli. 7, 22 et 23 4 ib. 25 et 24 et 26—33 16 ib. 36—40 et Eccli. 8, 1—4

1 XII] aliquos *a* 2 dilect.] ſıτ τıbı dılecτuſ *CRv* 4 fılı *MC*[1] *R* tibi] τuı *R* 5 illos] *add:* eτ curua ılloſ a puerıτıa ıllorum *P*[2]*v* peccora *P*[1]*C* adten**de *P* 6 non] ne *(in ras.) C*, eτ non *R* ostendas] abſcondaſ *M*, *rasura 15 litt.* (oſτendaſ *s. lin. al. m.) C* 7 homıne *MP*[1] da* *P* 8 mul.] eτ mulıer *P* 11 per illos natus *av* fuisses] *add.* naτuſ *P*[2] 12 et *ante* illi *om. P*[1]*S* 12 *et* 14 τoτo *P*[1] 14 non] ne *R* deum] dnm *M* 16 benedictio] ꝓpıτıaτıo & benedıcτıo *P*[2]*v* 17 datı *Rv*, datur *S* a] *om. R* 18 conrogaτıone (-cıone *M) MS*, conroga*τıone *P:* rogaτıone (-cıone *R) CR (cod. Am.)*, conſolatione *av* 22 lıτıgıeſ *C*[1] ıncedaſ *MP*[2]*C*, ıncedeſ *P*[1] 23 contra te *av* consistat] conſıſτ& *M*, ɔcıτeτ *R* 24 et] *om. MPCR*

cor regum extendit et conuertit. non litiges cum homine linguoso et non strues in ignem illius ligna. Et post II uersus: Ne despicias hominem auertentem se a peccato, neque inproperes ei: memento quoniam omnes sumus in correptione. ne spernas hominem in sua senecta: etenim ex nobis senescunt. noli de mortuo gaudere, sciens quoniam omnes morimur et in gaudium nolumus uenire. ne despicias narrationem presbyterorum sapientium et in prouerbiis illorum conuersare. ab ipsis enim disces doctrinam intellectus et seruire magnatis sine querella. non te praetereat narratio seniorum: et ipsi enim didicerunt a parentibus suis. quoniam ab ipsis disces intellectum et in tempore necessitatis responsum. Et post XVI uersus: Cum fatuis ne consilium habeas: non enim poterunt diligere nisi quae ipsis placent. coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariat. Et post II uersus: Non zeles mulierem sinus tui. Et post VII uersus: Virginem ne concupiscas, ne forte scandalizeris in decore eius. non des fornicariis animam tuam in nullo. ne perdas te et hereditatem tuam. Et post II uersus: Auerte faciem tuam a muliere compta et non circumspicias speciem alienam. Et post XII uersus: Ne derelinquas amicum antiquum: nouus enim non erit similis illi. uinum nouum amicus nouus: ueterescet et cum suauitate bibes illud. non zeles gloriam et opes peccatoris: non enim scis quae

3 Eccli. 8, 6—12 13 ib. 20 et 21 16 Eccli. 9, 1 17 ib. 5 et 6 20 ib. 8 21 ib. 14—17

1 regem *P*¹ non] eτ non *P* lıτıgıſ *M*, lıτıgıeſ *C*¹ 2 ſτruaſ *P*²*R* ıgne *MS* 3 dıſpıcıaſ *MPC* 4 ınpro-pereſ *P* ſum'|omes *R* correpτıonē *M*, corrupτıonem *P*, corrupτıone *S* 6 de morτuo ınımıco τuo *P*²*CRv* *(errant Maur.)* 7 gaudıū ınımıcorum *R* dıſpıcıaſ *M*, dıſpıcıeſ *P* 8 preſbıτerorum (preſb. *PC*) *MPCR* 10 quærela *S* 11 parentibus] paτrıb; *P*²*RSav* 13 XVI] XV *S*, aliquos *a* 15 facıeſ *P*¹, fecerıs *R* pareaτ *M*, parı& *Sv* 17 ne *pr.*] nō *R* concupiscas] conſpıcıaſ *P*²*v* 18 decorem *P*¹ ullo *Rav* 19 ne] eτ *P*¹*CR* et] *om.* *P*¹ 20 cırcumſpıcıeſ (ıc *in ras.)* *P* 21 speciem] mulıerem *MCR* XII] aliquos *a* 23 ueτereſcaτ *CS*, ueτeraſceτ *Rav*

futura sit ipsius subuersio. non placeat tibi iniuria iniustorum. Et post II uersus: Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi, et non suspicaberis timorem mortis. et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne forte auferat uitam tuam. Et post IIII uersus: Et cum sapientibus et prudentibus tracta. uiri iusti sint tibi conuiuae, et in timore dei sit gloria tibi. Et post LIIII uersus: Semen hominum honorabitur hoc, quod timet deum: semen autem hoc exhonorabitur hominum, quod praeterit mandata domini. in medio fratrum illorum rector in honore, et qui timent dominum erunt in oculis illius. gloria diuitum, honoratorum et pauperum timor dei. non est despicere hominem iustum pauperem et non magnificare uirum peccatorem diuitem. magnus est iudex et potens est in honore, et non est maior illo qui timet deum. seruo sensato liberi seruiunt: uir prudens et disciplinatus non murmurabit correptus. Et post V uersus: Fili, in mansuetudine serua animam tuam et da illi honorem secundum meritum suum. Et post VI uersus: Sapientia humiliati exaltat caput ipsius, et in medio magnatorum considere illum faciet. non laudes uirum in specie sua, neque spernas hominem in uisu suo. breuis in uolatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius. in uestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris. Et post VI uersus: Priusquam

2 Eccli. 9, 18 et 19 5 ib. 21 et 22 7 Eccli. 10, 23—28 16 ib. 31 18 Eccli. 11, 1—4 23 ib. 7—10

1 iu**ria (r *in ras. et* in *supra lin. m. pr.*) *M* iniustorum] iustorū *RS* 2 *II (*ras.* X) *P* 3 habentē *MC* suspic.] suspicaueri** *P*, supplicaberis *C* mortis (is *in ras.*) *P* 4 noli] n̄ *S* auferet *P*[1] 5 uitā (u *et* t *in rasura bin. uel tern. litt.*) *M* IIII] III *R*, :VII: (IIII *corr. m. pr.*) *S*, quattuor *a* 7 gloriatio *CRr* tibi] tua *C*[1] LIIII] LIII *R*, aliquos *a* 9 p̄terit *MP*[1]*C* 11 illius] eius *C* 12 non est *scripsi*, est non *MPCSa (cod. Am.)*, est ne *R* dei est. noli despicere *r* dispicias (desp. *Sa*) *MPCSa* et] *om. MCR* 13 magnificaueris *R* est iudex] et iudex *r* 14 est *alt.*] *om. R* 15 seruient *Ra* 16 murmurauit (mormur. *M*) *MP*[1] 18 humilitati *MP*[1] 19 exaltabit *P*[2]*CRr* ɔsidere *R*

interroges, non uituperes quemquam: et in medio seniorum ne adicias loqui. de re ea, quae te non molestat, ne certeris: et in iudicio peccatorum ne consistas. fili, ne in multis sint actus tui: et si diues fueris, non eris inmunis a delicto. si enim secutus fueris, non adprehendes: et non effugies, si praecurreris. Et post XX uersus: Ne manseris in operibus peccatorum: fide autem in deo et mane in loco tuo. Et post XIII uersus: Ante mortem ne laudes hominem quemquam. Et post I uersum: Non omnem hominem inducas in domum tuam: multae enim insidiae sunt dolosi. sicut enim eructuant praecordia infantium, sicut perdix inducitur in foueam et ut caprea in laqueo. sic et cor superborum, et sicut prospectator uidens casum proximi sui. bona enim in mala conuertens insidiator et in electis inponet maculam. ab scintilla una augetur ignis et ab uno doloso augetur sanguis. homo uero peccator sanguini insidiatur. adtende te a pestifero: fabricat enim mala: ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum. admitte ad te alienigenam, et subuertet te in turbore et abalienabit te a tuis propriis. Si benefeceris, scito, cui benefeceris, et erit gratia in bonis tuis multa. benefac iusto et inuenies retributionem magnam, et si non ab ipso, certe a deo. et non est eis bene

6 Eccli. 11, 22 8 ib. 30 9 ib. 31—36 et Eccli. 12. 1—4 et 6 et 7

1 non] ne *P* quemquam] *add:* et cum interrogaueris, corripe iuste. priusquam audias, ne respondeas uerbum *v* et] *om. PCR* 2 loquı** *P* de ea re *Rv* certaueris *edd.* 3 peccantıũ *S* 5 adp̄hendıſ (app̄h. *S) MP¹S* 6 pręcucurrerıſ *P²S* XX] aliquos *a* 8 XIII] VII *MPCR*, aliquot *a* 9 I] unũ *Sa* 10 multa *MC¹* ınſıdıa eſt doloſı *P¹* 11 dolosi ſunt *a* sicut enim] et ſıcut *R* eructant *Rv* infantium] fetantıum (-cıũ *R) P²R (cod. Am.)*, foetentium *v* 12 sicut] ſıc *MC*, ſı *P¹*, et ſicut *av* fou.] caueā *Sv* laqueũ *P²CRa* 13 p̄ſpectator *R*, prospector *v* 14 conuertens] ɔu'tet *R* (conuertit *cod. Am.)* insidiatur *v* 15 ınponıt *MP*, ponıt (im *superscr.*) *S* ab] et ab *R* ſcıntella *MP* 17 adtende te] adtendıte *CS²*, attende tibi *av* 19 ſubuertıt *MP* turbore] turporē *S*, torpore *a* abalıenauıt *C* 20 cuı benefecerıſ *P (cf. v)* 22 ab] ad *MC¹* ıpſoſ *C* et non] non *P²Sa*

qui adsidui sunt malis et elemosynam non danti, quoniam et altissimus odio habet peccatorem et misertus est paenitentibus. da misericordi et ne susceperis peccatorem. benefac humili et non dederis impio. prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit: nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quoniam et altissimus odio habet peccatores et impiis reddet uindictam. Et post IIII uersus: Non credas inimico tuo in aeternum: sicut enim aeramentum aeruginat nequitia illius. et si humiliatus uadat curuus, adice animum tuum et custodi te ab illo. non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conuersus stet in loco tuo, ne forte conuersus in locum tuum inquirat cathedram tuam et in nouissimo agnoscas uerba mea et in sermonibus meis stimuleris. quis miserebitur incantatori a serpente percusso et omnibus qui adpropiant bestiis? et qui comitatur cum uiro iniquo et obuolutus est in peccatis eius. una hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non subportabit. in labiis suis indulcat inimicus et in corde suo insidiatur, ut subuertat te in foueam. in oculis suis lacrimatur inimicus: et si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. si incurrerint mala tibi, inuenies eum illic priorem. in oculis suis lacrimatur inimicus et quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. caput suum mouebit et plaudebit manu, et

7 Eccli. 12, 10—19

1 malis] ın malıs *Rv* elemoſyna *S*, elımoſınam *MP*, elemoſınā *CR*, elemoſynas *a (cf. v)* 2 peccatores *P²RSav* poenıtentıb; *MS* 3 ſuſcıperıſ *MPC* peccatorem] & ımpııſ & peccatorıbuſ redd& uındıctā da bono & ñ receperıſ peccatorem *in margine inferiore (fol. 40ʳ) sub signo* hł, *cui nihil respondet in textu, addidit alia manus, quae supplere uolebat uersum 4 et 5, mediam lineam ipsa omittens in P* 4 et] *om. P¹* non] ne *Sa* ıllı paneſ *C* dare *MP¹Sa* in] *om. MP¹C* 5 in omnibus bonis] ın hoıb; nõ bonıs *R* 8 erugınat malı *C* 9 abijce *a* 10 a dexteram *C* 12 in] *om. P* 13 mea] tua *MP¹C* et] *om. MC* ſtımuleriſ (e *in ras. 2 litt.) P* 14 et] et ın *P* quę *M (cod. Am.)* adppriant *MP¹*, adppınquant *P²* 15 et *pr.*] sic et *a*, et sic *v* obuolutus] oblutuſ *M*, oblıtuſ *P¹* 16 declınaberıſ *MC* 17 ındulgat *P¹* 18 ſubuert& *MP¹CS* 20 ıncurrerunt *P¹* tıbı mala *Sv* 21 ſuffodıt *MP*, ſuffodıat *C*

multa susurrans commutabit uultum suum. Et post uersus LXI: Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: et nequissima paupertas in ore impii. Et post III uersus: Beatus uir, qui non est lapsus uerbo ex ore suo et non est stimulatus in tristitia delicti. felix qui non habuit animi sui tristitiam et non excidit ab spe sua. uiro cupido et tenaci sine ratione substantia, et homini liuido ad quid aurum? Et post XIIII uersus: Fili, si habes, benefac tecum et deo dignas oblationes offer. memor esto quoniam mors non tardat et testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim huius mundi morte morietur. ante mortem benefac amico tuo et secundum uires tuas exporrigens da pauperi. Et post XVI uersus: Beatus uir, qui in sapientia sua morietur et qui in iustitia sua meditabitur et in sensu cogitabit circumspectionem dei: qui excogitat uias illius in suo corde et in absconditis illius intellegens. Et post XXV uersus: Homines stulti non adprehendent illam, et homines sensati obuiabunt illi. homines stulti non uidebunt illam: longe enim abest a superbia et dolo. uiri mendaces non erunt illius memores, et uiri ueraces inueniuntur in illa et successum habebunt usque aspectionem dei. non est speciosa laus

2 Eccli. 13, 30 4 Eccli. 14, 1—3 8 ib. 11—13 13 ib. 22 et 23 17 Eccli. 15, 7—22 et 16, 1—4

1 commutabit *C*, cōmouebit *MP*¹ 2 LXI] LVI *P*¹*S* aliquos u. *a* 3 et p. III uersus] *om. P*¹ 5 triſtitiae *P* 6 excedit *MPC* (*cod. Am.*), excid& *S* ab] a *R* ſpem *P*¹ ten*aci *P* 7 ratione] *add:* eſt *P*¹*Sav* homine *M*, omine *C* libido *PCS* ad quid] acquirit *S* 8 XIIII] aliquos *a* 9 oblationes] obligationes *edd.* 10 testamentum] teſtimonium *R* demonſtrata eſt *MP*¹*C* 11 enim] aū *S* moriatur *RS* ante morte *M* 12 exporregenſ *MP*¹ 13 ˣVI v̄r *M*, uerſ· XVI· *S*, aliquos u. *a* 14 sua *pr.*] *om. Rav* morietur] morabitur *MP*¹*CRav* sua *alt.*] *om. R* ſenſu ſuo *a* 15 cogitauit *MP* circumſpectionem (in *supra*) *M*, circuminſpectionem *P* dei] dn̄i *MP* uias ſuas in corde ſuo *a* 16 abſconſiſ *P*² (*cod. Am.*) XXV] XXV* *C*, aliquos *a* 17 illam] *om. R* 19 enim] *om. P* et nō erūt illi' memores uiri mendaces *R* 20 memores illius *a* inuenientur *v* illam *MP*¹ 21 ad inſpectionem *PRSav* (usque inspectionem *cod. Am.*)

in ore peccatoris, quoniam a deo profecta est sapientia. sapientiae enim dei adstabit laus, et in ore fideli abundabit, et dominator dabit eam illi. non dixeris: per deum abest: quae odit enim ne feceris. non dicas: ille me inplanauit: non enim necessarii sunt illi homines impii. omne execramentum erroris odit deus. et non erit amabile timentibus illum. deus ab initio constituit hominem et reliquit illum in manu consilii sui. adiecit mandata et praecepta sua: si uolueris, mandata conseruabunt te, et in perpetuum fidem placitam facere. adposuit tibi aquam et ignem: ad quod uoles porrige manum tuam. ante hominem uita et mors, bonum et malum: quod placuerit ei, dabitur illi. quoniam multa sapientia dei et fortis in potentia uidens omnes sine intermissione. oculi dei ad timentes eum, et ipse agnoscet omnem operam hominis. nemini mandauit impie agere et nemini dedit spatium peccandi. non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium. Et ne iocunderis in filiis impiis, si multiplicentur: non oblecteris super ipsos, si non est timor dei cum illis. non credas uitae illorum et ne respexeris in labores illorum. melior est enim unus timens deum quam mille filii impii: et utile mori sine filiis quam relinquere filios impios. Et post XXI uersus: Non dicas: a deo abscondar et ex summo quis mei memorabitur? Et paulo post: Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem eorum et omnes iniquitates eorum in conspectu dei. elemosyna uiri quasi signaculum cum ipso

22 Eccli. 16, 16 23 Eccli. 17, 17—23

1 in ore] *om. CR* a deo] *om.* MP^1S pfecta *R* 2 aſſtabit *S* habundauit P^1 3 eam illi dabit *a* 4 enim odit *v* inplanabat P^1, inplanabit *CR* 5 omnẽ *MPS* |7 conſtitu& *M* P^1C^1 relinqu& P^1 8 mandata conseruare *cod. Am. (cf. Sab.)*, ſeruare mandata *R*, mandata seruare *v* 10 porrigeſ *S* 13 omnes] om̃ *P* intmiſione *M* 14 agnuſc& *M*, agnoſcit *P* omne *MC* operem MP^1, opuſ *C* 15 manducauit P^1 17 et] *eras. P* 18 non] et nõ *R* 20 enim] *om. R* 21 utile eſt P^2v 22 XXV uerſuſ poſt *S* XXV P^1, XXII P^2, aliquos *a* 24 eorum *pr.*] illorum *av* 25 elimoſina *M*, aelimoſina P^1, elemoſina P^2CR

et gratiam hominis quasi pupillam conseruabit: et postea resurget et retribuet illis unicuique in caput illorum et conuertet in interiores partes terrae. paenitentibus autem dedit uiam iustitiae et confirmauit deficientes sustinere et destinauit illis sortem ueritatis. conuertere ad deum et relinque peccata tua: precare ante faciem et minue offendiculum. refers te ad deum et auertere ab iniustitia tua et nimis odito execrationem. Et post VIIII uersus: Quam magna misericordia dei et propitiatio illius conuertentibus ad se! nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est inmortalis filius hominis. Et post XXX uersus: Miseratur excipientes doctrinam miserationis et qui festinant in iudiciis eius. fili, in bonis non des querellam, et in omni dato non des tristitiam uerbi mali. nonne ardorem refrigerabit ros? sic et uerbum melius quam datum. nonne ecce uerbum supra datum bonum? et utraque cum homine iustificato. stultus acriter inproperabit, et datus indisciplinati tabescere facit oculos. ante iudicium para iustitiam tibi et antequam loquaris disce. et ante languorem adhibe medicinam et ante iudicium interroga te ipsum, et in conspectu dei inuenies propitiationem. ante languorem humilia te et in tempore infirmitatis ostende conuersationem tuam. non inpediaris orare semper et non ueteris usque ad mortem iustificari: quoniam merces dei manet in aeternum. ante orationem praepara animam tuam et noli esse quasi homo, qui temptat deum. Et post VI uersus: Homo sapiens in omnibus

8 Eccli. 17, 28 et 29 11 Eccli. 18, 14—23 25 ib. 27

1 reſurgit MP^1 2 illiſ retributionem P^2v capite *PCa* conuertit *MPS* 3 poenitentib; *MS* 4 difficienteſ MP^1C diſtinauit *MPC* 5 relinquere *MC* 6 faciem] *add.* eiuſ P^2R et] *om.* P^1 refer P^2CS, et refer *R*, reuertere *av* 7 deum] dñm *Sv* auertere] reuertere *S* 8 VIIII] VIII *S*, aliquot *a* 10 hominib: *M*, omnib; *PCR (cod. Am.)* 11 XXX] aliquot *a* miſerator MP^1RSa, miſereatur *C (cod. Am.)* excipienſ *libri*, excipientium *edd.* 12 feſtinat *PSav* 13 quaere*lam *P*, querelam *S* 15 et] ſed *av* 16 acriter] acharit̃ MP^1C 17 facit] feč *C* 18 et *alt.*] *eras. P* 18 *et* 20 langorem *C* 19 et *alt.*] *om.* P^1 22 non *pr.*] ne *R* ueteris] uereris *a*, uerearis *v* 25 in omnibus] ſemp *R*

metuet et in diebus delictorum adtendit ab inertia. Et post V uersus: Post concupiscentias tuas non eas et a uoluntate tua auertere. si praestes animae tuae concupiscentiam eius, faciet te in gaudium inimicis. ne oblecteris in turbis, nec inmodicis delecteris. Et post V uersus: Et qui spernit modica, paulatim decidet. uinum et mulieres apostatare faciunt sapientes et arguent sensatos. Et post IIII uersus: Qui credit cito leuis corde, minorabitur: et qui delinquit in animam suam, insuper habebitur. Et post II uersus: Et qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Et post VIII uersus: Audisti uerbum aduersus proximum: commoriatur in te fidens quoniam non te disrumpet. a facie uerbi parturit fatuus tamquam gemitus partus infantis. sagitta infixa femori carnis, sic uerbum in ore stulti. corripe amicum, ne forte non intellexerit et dicat: non feci, aut si fecit, ne iterum addat facere. corripe proximum, ne forte non dixerit, et si dixerit, ne forte iteret. corripe amicum: saepe enim fit commissio. et non omni uerbo credas. est qui labitur in lingua sua, sed non ex animo. quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? corripe proximum, antequam commineris. et da locum timori altissimi: quia omnis sapientia timor dei et in illa timere deum. Et post V uersus: Melior est homo, qui deficit sapientia et deficiens sensu in timore quam qui abundat sensu et transgreditur legem altissimi. Et post XVI uersus: Quam bonum est arguere quam irasci! Et post XII uersus:

2 Eccli. 18, 30—32 5 Eccli. 19, 1 et 2 7 ib. 4 9 ib. 5 11 ib. 10—18 22 ib. 21 25 Eccli. 20, 1

1 metuit *R* attendet *RSv* 2 poſt (oſt *in ras.*) *P* uoluptate *PCSa* 3 auertere] uetere MC^2, uetare P^1 concupiſcentia *M*. concupiſcentias *Rv* 5 in modiciſ *RSav* delecteris] oblecteris *R* V] aliquos *a* 7 arguunt *a* IIII] q̃ttuor *a* 8 corde eſt et *av* delinqu& *CRS* 10 extingu& *S* VIII] aliquos *a* audiſtiſ *S* 11 aduerſū *S* prox.] *add.* tuū P^2v 12 dirūpet *R* parturiſ S^1 13 ſicut ſag. P^2 femore (-ra P^1) MP^2C, in femore *R* carnis] canis P^2R (*cod. Am.*) 18 in] *del.* P^2 19 quis] qui MP^1 21 quia] et quia *R* 22 V] VI *S*, II *R* homo] *om. CR* defecit MP^1 24 XVI] ^{x}VI *M*, XV P^1, aliquos *a* 25 arguere ẽ *S* et p. XII uersus] *om. MPCRS* XII *scripsi*, aliquos *a*

Et qui potestatem sibi adsumit iniuste, odietur. Et post VIII uersus: Sapiens in uerbis se ipsum amabilem facit. Et post XIII uersus: Lapsus falsae linguae quasi qui pauimento cadens, sic casus malorum festinanter uenit. homo acharis quasi fabula uana in ore indisciplinatorum adsidua erit. ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim illam dicit in tempore suo. Et post II uersus: Est qui perdit animam suam prae confusione. et ab inprudenti persona perdet eam: personae autem acceptione perdet se. est qui prae confusione promittit amico, et lucratus est eum inimicum gratis. obprobrium nequam in homine mendacium et in ore indisciplinatorum adsidue erit. potius fur est quam adsiduitas uiri mendacis: perditionem autem ambo hereditabunt. mores hominum mendacium sine honore, et confusio ipsius cum ipso sine intermissione. sapiens in uerbis producet se ipsum. Et post IIII uersus: Xenia et dona excaecant oculos iudicum, et quasi mutus in ore auertit correptiones eorum. sapientia absconsa et thesaurus inuisus, quae utilitas in utrisque? melior est in hominibus qui abscondit insipientiam suam quam qui abscondit sapientiam suam. Fili, peccasti: ne adicias iterum, sed et de praeteritis deprecare, ut tibi remittantur. quasi a facie colubri fuge peccata, et si accesseris ad illa, suscipient te. dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum: quasi romphaea bis acuta omnis iniquitas: plagae illius non est sanitas. Et post IIII uersus: Qui odit correptionem, uestigium est peccatoris: et

1 Eccli. 20, 8 2 ib. 13 3 ib. 20—22 7 ib. 24—28 15 ib. 31—33 et Eccli. 21, 1—4 25 ib. 7

1 aſſum& *S* 3 XIII *P*: XVI *MCRS*, aliquos *a* 3 qui] *om. S (initio lineae)* pauımentum *P*² *(cod. Am.)*, de pauimento *a* cade|rıſ *C*, cadıt *R* 4 uenıet *Sav*, uenıt et *R* 5 diſciplinatorum *a* 6 ılla *R* suo] *om. R* 7 pd& *MPv* 9 promittit] p|d& *M* 10 omıne *M*, homınem *P*¹, omne *P*² 11 erit] *om. R* potior *av* 12 fur est] furem *MP (cod. Am.)*, fur *v* 14 ipsius] ıllıuſ *Sa* 15 ꝑducıt *MCR* exenıa *P*² 16 iudicum] ıudıc*um *P*, ducũ *S* mutoſ *S* 18 in hominibus] *om. P*¹ qui abscondit] *in rasura P*² abſcond& *MC* 19 insipientiam suam quam] *om. P*¹ quam] *add.* homo *P*² abſcond& *MP*¹*C* 22 leoneſ *M*¹*C* eius] eı *C*¹, ıllıuſ *P*² 23 rumphea *MPR* bıſcuta *MP*¹ 25 et] nam *P*²

qui timet deum, conuertetur ad cor suum. Et post V uersus: Via peccantium conplantata lapidibus, et in fine illorum inferi et tenebrae et poenae. qui custodit iustitiam, continebit sensum eius. consummatio timoris dei sapientia et sensus. Et post VII uersus: Verbum sapiens quodcumque audierit scius, laudabit et ad se adiciet: audiet luxuriosus et displicebit illi et proiciet illud post dorsum suum. narratio fatui quasi sarcina in uia: nam in labiis sensati inuenietur gratia. os prudentis quaeritur in ecclesia, et uerba illius cogitabunt in cordibus suis. Et post II uersus: Conpedes in pedibus stulto doctrina et quasi uincula manuum super manum dexteram. fatuus in risu exaltat uocem suam: uir autem sapiens uix tacite ridebit. ornamentum aureum prudenti doctrina et quasi brachiale in brachio dextro. Et post VIII uersus: In ore fatuorum cor illorum et in corde sapientium os illorum. dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam. susurrio inquinabit animam suam et in omnibus odietur: et qui manserit, odiosus erit: tacitus et sensatus honorabitur. In lapide luteo lapidatus est piger, et omnes loquentur super aspernationem illius. Et post IIII uersus: Filia prudens hereditas uiro suo: nam quae confundit, in contumeliam fit genitoris. patrem et uirum confundit quae audax est, et ab impiis non minorabitur: ab utrisque autem inhonorabitur. musica in luctu inportuna narratio: flagella et doctrina in omni tempore sapientia. qui

2 Eccli. 21, 11—13 5 ib. 18—20 10 ib. 22—24 15 ib. 29—31 et Eccli. 22, 1 21 ib. 4—13

2 uiam *P*[1] finem *MP'C (cod. Am.)* 3 et *pr. om. C* poena *CS*, pena *R* qui] et qui *R* 5 VII] IIII *MPCR*, aliquos *a* 6 infciuf *MPCRSa* audebit *MC*, audiet (iet *in ras.) P* luxoriofuf *MPC* 7 illi] ei *R* illud] illũ *MPCS* post] per *P*[1] 8 in *alt.*] *om. MC* 9 gratia] fapientia *S* prudentef *MP*[1] eclefia *M* 10 cogitabant *P*[1] 11 super] fupra *Sa* 12 dextrā *PS*[1] 13 sapiens] *om. P*[1] tac&e *MP*[1] 15 VIII] aliquos *a* cor] *om. P*[1] 16 dum] cũ *R* diabulu *M*, diabulo *P*[1] 17 et fufurrio *R* inquinauit *MPC*, coinquinabit *Sav* 20 loquentur] torquent̃ *R* illius] ipĩus *R* 21 prudens] fapiens *R* 23 quae *et* est *del. P*[2]*v*

docet fatuum quasi qui conglutinat testam. qui narrat uerbum non adtendenti quasi qui excitat dormientem de graui somno. qui enumerat stulto et in fine dicit: quis est hic? super mortuum plora, defecit enim lux eius: et super fatuum plora, defecit enim sensus. modicum plora super mortuum, quoniam requieuit: nequissimi enim nequissima uita super mortem fatui. luctus mortui septem diebus: fatui autem et impii omnes dies uitae illorum. Et post XXI uersus: Mittens lapidem in uolatilia deiciet illa: sic et qui conuiciatur amico dissoluit amicitiam. ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. ad amicum si aperuerit os triste, non timeas: est enim concordatio, excepto conuicio et inproperio et superbia et mysterii reuelatione et plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus. Et post X uersus: Quis dabit ori meo custodiam et super labia mea signaculum certum, uti ne cadam ab ipsis et lingua mea perdat me. Domine pater et dominator uitae meae, non relinquas me et ne sinas me cadere in illis. quis superponit in cogitatu meo flagella et in corde meo doctrinam sapientiae, ut ignorationibus eorum non parcant mihi et non appareant delicta illorum, ne adincrescant ignorantiae meae et multiplicentur delicta mea et peccata mea abundent et incidam in conspectu aduersariorum et gaudeat inimicus meus? domine pater et deus uitae meae,

8 Eccli 22, 25—27 14 ib. 33 et Eccli. 23, 1—14

1 conglutın& *MP'CS* 3 qui] cum dormiente loquitur qui *av* enumer.] narrat *a*, enarrat *v* fınem *R* quis] quı *MP*¹ 4 deficıt *bis CRa* et] uτ *MC* *uerba:* lux — — enim *om. P*¹ 5 ſenſuſ eıuſ *P*², ei ſenſus *a* 7 morτuıſ *M* impii o. d. uıτae *in ras. al. m. P* 8 XXII *P*², aliquos *a* lapıde *MC* 9 decıd& *MP'C* confıτıaτ̃ *M*, conficıaτur *P*' dıſſolu& *Sa* 10 amicum] ınımıcum *P*¹ 11 ad amıcum· eτ ſı *R*, ad amıcũ· sı *S* aparuerıτ *P*¹, aperueris *v* non] ne *R* 13 mıſτerıı *MPCRS* reuelaτıo *MPCS* ın omnıbuſ hıſ *P* 16 uti ne] ut non *av* 17 non] ne *R* derelınquaſ *P'C* ſıneſ *P*¹ 18 ſupponıτ *R*, ſuperponet *v* cogıτaτo *MP*¹ 19 ut] eτ *P*¹ 20 parcanτ *P* appareant] parcanτ *MP*, paranτ *C*, pareanτ *RS* illorum] eorum *Rv* ne] eτ *P*² ad(in)creſcanτ *M* 22 habundanτ *P*¹ ıncedam *MP'C*

ne derelinquas me in cogitatu illorum. extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi et omne desiderium auerte a me. aufer a me uentris concupiscentias, et concubitus concupiscentiae ne adprehendat me, et animae inreuerenti et infrunitae ne tradas me. doctrinam oris audite, filii, et qui custodierit illam, non periet labiis suis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis. in uanitate sua adprehenditur peccator et superbus et maledicus scandalizabitur in illis. iurationi non adsuescat os tuum: multus enim casus in illa. nominatio uero dei non sit adsidua in ore tuo, et nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris inmunis ab eis. sicut enim seruus interrogatus adsidue a liuore non minuitur, sic omnis iurans et nominans in toto a peccato non purgabitur. uir multum iurans implebitur iniquitate et non discedet a domo illius plaga. et si frustrauerit, delictum illius super ipsum erit. et si dissimulauerit, delinquit dupliciter. et si in uacuum iurauerit, non iustificabitur: replebitur enim retributione domus illius. Et post IIII uersus: Indisciplinationi non adsuescat os tuum: est enim in illa uerbum peccati. memento patris et matris tuae: in medio enim magnatorum consistis: ne forte obliuiscatur te deus in conspectu illorum, et adsiduitate tua infatuatus inproperium patiaris et maluisses non nasci et diem natiuitatis tuae maledicas. homo adsuetus in uerbis inproperii in omnibus diebus suis non erudietur. duo genera abundant in peccatis, et tertium adducit iram et perditionem. anima

18 Eccli. 23, 17—23

1 me] *om.* P^1 extollentiũ *MC*, extollent P^1 2 deſiderium prauum *a* 3 concupiſcentiã *S* concupiſcentiaſ uentriſ *C* 4 apprehendant *r* animo C^2 infrunito *C* 5 et] *om.* P^1 6 perit *S*, peribit P^2 *uerba:* in operibus — — scandalizabitur *om.* *R* 7 et] *om.* P^1 8 iuratione *S* adſuiſcat MP^1 9 multoſ C^2S 10 aſſidua *CRSa* 12 minuetur P^1 13 multuſ P^1 14 diſcedit *C* illius] ei' *R* 15 fruſtra iurauerit MP^1CR, fruſtrauerit fratrem *a* ſup illũ *MCR* 16 delinqu& *S* 17 iudicabitur *R* retributione peſſima P^1a 18 indiſciplinatione *MSa*, indiſciplinate *C*, indiſciplinate iuracioni uł loquele *R* 20 conſiſteſ *CS* 22 infatue*atuſ *P* 25 aducit *MC*, adduc& *S*

calida quasi ignis ardens non extinguetur. donec aliquid glutiat: et homo nequam in ore carnis suae non desinet, donec incendat ignem. Et post II uersus: Omnis homo, qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam et dicens: quis me uidet? tenebrae circumdant me et parietes cooperiunt me et nemo circumspicit me: quem uerear? delictorum meorum non memorabitur altissimus. et non intellegit, quoniam uidet oculus illius: quoniam expellet a se timorem dei huiusmodi hominis timor et oculi hominum timentes illum. et non cognouit, quoniam oculi domini multo plus lucidiores super solem, circumspicientes omnes uias hominum et profundum abyssi et hominum corda intuentes in absconditas partes. Et paulo post: Qui in iuuentute tua non congregasti, quomodo inuenies in senectute tua? quam speciosum canitiae iudicium et presbyteris cognoscere consilium! quam speciosa ueteranis sapientia et gloriosis intellectus et consilium! corona senum multa peritia et gloria illorum timor dei. Et post X uersus: Timor dei super omnia superposuit. beatus cui donatum est habere timorem dei. qui tenet illum, cui adsimilabitur? Et post XX uersus: Ne respicias mulieris speciem et non concupiscas mulierem in specie. Et post uersus XXVIII: Mulier ebriosa ira magna: et contumelia

3 Eccli. 23, 25—28 13 Eccli. 25, 5—8 18 ib. 14 et 15 20 ib. 28 22 Eccli. 26, 11—14

1 callida *MP¹S* extinguitur *MP²* *(cod. Am.)* 2 deglutiat *P*, crutiat *C*, gluttiat *S²* *(cod. Am.)* ore] honore *CR* carn.] domus carnis (domus *del.*) *C* desinat *MP¹C*, desinit *P²* 3 II uersus] ū ·II· *MP* 4 contempnens *MPC*, contemnes *S* in] *om.* *R* 5 uidens *P¹* 6 cooperient *C* circūspec̃ *M*, circum(in)specit *P¹* uerebar *R* 7 morabit̃ *M* intellig& *Sa* 8 uidet] omnia uidet *P²v*, non uidet *a* 10 domini] dei *R* multo*plus *P*, plus multo *C* lucidioris *MP¹* 11 circūspecientes *M* 12 abissi *PR* absconsas *P²* 13 que *R* *(cf. v)* tua] sua *M*, *om.* *R* 15 presbiteris *MPCR* quam] *om.* *P¹* 18 se superposuit *av* cui] est cui *P²* 19 tenet] tenent *S*, tim& *CRa* *(cod. Am.)* adsimulabitur *MP¹C* 20 XX] aliquos *a* respicias] *add.* in *P²* 21 specie] speciem *MP¹* 22 XXXIII *MCR* aliquos uersus *a*

et turpitudo illius non contegitur. fornicatio mulieris in extollentia oculorum et in palpebris illius agnoscitur. in filia non auertente se firma custodiam, ne inuenta occasione abutatur se. ab omni inreuerentia oculorum caue: et ne mireris, si te neglexerit. Et post IIII uersus: Gratia mulieris sedulae delectabit uirum suum et ossa illius inpinguabit disciplina illius. datum dei mulier sensata et tacita, non est inmutatio eruditae animae. gratia super gratiam mulier sancta et pudorata. omnis autem ponderatio non est digna continentis animae. Et post XII uersus: Et qui transgreditur a iustitia ad peccatum, deus parauit eum ad romphaeam. Et post IIII uersus: Et qui quaerit locupletari, auertit oculum suum. Et post III uersus: Conuertetur delictum. si non in timore domini tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua. si in pertusura cribri remanebit stercus, sic aporia hominis in cogitatu illius. uasa figuli probat fornax, et homines iustos temptatio tribulationis. sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic uerbum ex cogitatu hominis cordis. ante sermonem non conlaudes uirum: haec enim temptatio est hominum. si sequaris iustitiam, adprehendes illam et indues quasi poderem honoris: et habitabis cum ea, et proteget te in sempiternum, et in die agnitionis inuenies firmamentum. uolatilia ad sibi similia conueniunt, et ueritas ad eos qui operantur illam reuertetur. leo uenationi insidiatur semper,

5 Eccli. 26, 16—20 10 ib. 27 12 Eccli. 27, 1 13 ib. 3—27

1 contegitur] tegitur P¹, contegetur *a (cod. Am.)* 2 agnoſcetur *P²Sav* 3 abutatur] utatur *CRv* 4 miſereriſ *MC*, miſeriſ *P²* 6 delectauit *MP¹* 7 diſciplina illius datū dei eſt. mulier *av* 8 gratiam *P¹* 9 continenſ *C* 11 parabit *S* eā *MC* rūpheā *MCR*, r*ompheam *P* 12 locupl&are *MP²*, locopl&are *P¹* *uerba:* et qui quaerit l. a. o. s. e. p. III uersus *om. CR* 13 ū· III· *MP* conu'tatur *R*, conuerter&ur *M*, conter&ur *PS²av* delictum] delinquente delictum *P² (cf. v)* 15 si] ſicut *av* ptunſura *R* cribri] cri *in ras. P*, cibri *M* stercus] puluiſ *CRav* 16 furnax *M* 17 sicut] ſic *P¹* ruſtigatio *MP¹* 18 cor *P¹* 20 ſequeriſ *Sa* 21 podorem *S*, pudorem *MP¹Ca (cod. Am.)* 24 reuertitur *CR* uenatione *C*

sic peccata operantibus iniquitatem. homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam stultus sicut luna inmutatur. in medio insensatorum serua uerbum tempori: in medio autem cogitantium adsiduus esto. narratio peccantium odiosa, et risus eorum in delictis peccati. loquella multum iurans horripilationem capiti statuit, et inreuerentia ipsius obturatio aurium. effusio sanguinis in rixa superborum, et maledictio illorum auditus grauis. qui denudat arcana amici, perdet fidem et non inueniet amicum ad animam suam. dilige proximum et coniungere fide cum illo: quod si denudaueris abscondita illius, non persequaris eum. sicut enim homo qui perdet amicum suum, sic qui perdet amicitiam proximi sui. et sicut qui dimittit auem de manu sua, sic reliquisti proximum tuum, et non eum capies. non illum sequaris, quoniam longe abest. effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam uulnerata est anima eius: et ultra eum non poteris conligare. maledicti est concordatio: denudare autem amici mysteria desperatio est animae infelicis. adnuens oculis fabricat iniqua, et nemo eum abiciet. in conspectu oculorum tuorum indulcabit os suum et super sermones tuos admirabitur: nouissime autem peruertet os suum et in uerbis tuis dabit scandalum. multa odiui et non coaequaui ei, et dominus odiet illum. Et post II uersus: Qui foueam fodit, in illam decidet, et qui statuit lapidem proximo, offendet in eo, et qui laqueum alio parat, peribit in

22 Eccli. 27, 29—32

3 u'ba *R* cogıτacıonũ *R* 4 adſıdıuſ *S*[1] oτıoſa *P*[1] 5 obrıpılaτıonem *MP*[1]*CRS*, *in marg:* ł horrıpılaτıo• ex horrore & pılıſ cōpoſıτũ *P*[2], *fort:* obrepilationem 6 capıτıſ *PC* ſtatuet *av* 8 pdıτ *P*[2]*C Rav* 9 anımum ſuum *P*[2]*CRSav* 10 fıdem *MPCa* denud.] nudaueris *a* pſequerıſ *P*[2]*CRav* 11 poſτ eum *P*[2]*v* 11 *et* 12 perdit *av* 12 demıττıτ *MP* 13 sua] *om. R* ſıc quı *P*[2]*R* relıquıſτı (ſτı *in ras. m. al.*) *P* *uerba:* et non e. c. n. i. sequaris quoniam *om. MP*[1]*CR* 16 conlıgarı *MP* & maledıcτa *P*[2] 17 mıſτerıa *MPCR* dıſperaτıo *MP* 18 ınnuenſ oculo *P*[2] 19 condulcabıτ *CRv*, conculcabit *a* suum] τuum *MP*[1]*S* 20 ammırabıτur *MPC* 21 odiui] audıuı *MPCRSa* 23 fodıτ foueam *R* decidet in illam *a* 24 offendıτ *MPC (cod. Am.)*, offendaτ *R* eo] ıllo *C* alii *v*

illo. facienti nequissimum consilium super illum deuoluetur, et non agnoscet unde adueniet illi. inlusio et inproperium superborum et uindicta sicut leo insidiabitur illi. laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum. Et post III uersus: Qui uindicari uult, a deo inueniet uindictam, et peccata illius seruans seruabit. relinque proximo tuo nocenti te, et tunc deprecanti tibi peccata soluentur. homo homini seruat iram et a deo quaerit medellam! in hominem similem sibi non habet misericordiam et de peccatis suis deprecatur! ipse dum caro sit, seruat iram et propitiationem petit a deo! quis exorabit pro delictis illius? memento nouissimorum et desine inimicari: tabitudo enim et mors inminet in mandatis. memorare timorem dei et non irascaris proximo. memorare testamenti altissimi et despice ignorantiam proximi. abstine te a lite et minues peccata. homo enim iracundus incendit litem, et uir peccator turbabit amicos et in medio pacem habentium inmittit inimicitiam. Et post IIII uersus: Certamen festinatum incendit ignem, et lis festinans effundit sanguinem. et lingua testificans adducit mortem. si sufflaueris, quasi ignis exardebit: et si expueris super illam, extinguetur: et utraque ex ore proficiscuntur. susurrio et bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. lingua tertia multos commouit, et dispersit illos a gente in gentem. ciuitates muratas diuitum destruxit et domus magnatorum effodit. uirtutes populorum concidit et gentes fortes dissoluit. lingua

5 Eccli. 28, 1—11 17 ib. 13—20

1 facientem *MP*¹, faciente *S* 2 ɔgnoſcet *R* 4 caſui *a* IIII *P* 6 ſeruauit *P*¹ nocenti te] nocente *MPC* 7 ſoluunt̃ *S* reseruat *r* 8 a] *om.* *C* medelam *P*²*S* 9 depc̃abitur *R* dum] cum *r* 10 seruat] ^re^ſeruat *M*, ſeru& *S*, reſeruat *PCRav* petit] querit *C*¹ a] *in ras.* *P* 11 exorauit *P*¹ 12 imminu& *S* in mandatiſ dĩ *Sa* 13 dei] *om.* *S* 14 ignorantiae *P*¹ 15 minuiſ *P* 16 turbabit] *om.* *P*¹ 17 innitt& *S* (*cf.* *v*) 18 effund& *S* 19 adduc& *S* 20 expaueris *R* exſtinguitur *S* et *alt.*] *om.* *MPSv* 21 ex ore utraq; *P* ſuſurro *Rav* 22 turbabit *Pv* 23 commou& *S* a gentẽ *MP* 24 diſtruxit *MPC* effodit *S*

tertia mulieres uiritas eiecit et priuauit illas de laboribus suis. qui respiciet illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requiescat. Et post uersus XXIII: Verbis tuis facito stateram et frenos ori tuo rectos: et adtende, ne forte labaris in lingua et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi et sit casus tuus insanabilis in mortem. Qui facit misericordiam, faenerat proximo: et qui praeualet manu, mandata seruat. faenera proximo tibi in tempore necessitatis illius, et iterum redde proximo tuo in tempore suo. confirma uerbum et fideliter age cum illo, et in omni tempore inuenies quod tibi necessarium est. multi quasi inuentionem aestimauerunt faenus et praestiterunt molestiam his qui se adiuuauerunt. Et post XIII uersus: Verumtamen super humilem animo fortior esto, et pro elemosyna non trahas illum. propter mandatum adsume pauperem, et propter inopiam illius ne dimittas eum uacuum. perde pecuniam tuam pro fratre et amico, et non abscondas illam in lapidem in perditionem. pone thesaurum tuum in praeceptis altissimi, et proderit tibi magis quam aurum. conclude elemosynam in corde pauperis, et haec pro te exorabit ab omni malo: super scutum potentis et super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit. uir bonus fidem facit proximo suo: et qui perdiderit confusionem, de-

3 Eccli. 28, 29 et 30 et Eccli. 29, 1—4 13 ib. 11—26

1 ueriꞇaſ P^1S *(cod. Am.)*, forꞇeſ P^1R, *om. initio lineae C.* uiratas *av* eıc& MP^1, eıcı& P^2 *(cod. Am.)* prıuabıꞇ (prau. *S*) *MCS* 2 reſpıcıꞇ P^2RSav hab& MP^1CR requiem] *in marg:* nec habıꞇabıꞇ cum requıe *add.* P^2 *(cf. cod. Am.)* 3 uꝛ̄ XXII *C*, XXIII u· *R (sic)*, aliquos uers. *a* tuis] ſuıſ P^1 5 ınımıcorum ꞇuorum P^2 6 morꞇe *S* 7 ꝓxımū *MP* ꝓualıꞇ MP^1 8 faenera] eꞇ fen'a *R*, fęnerare *a (cf. v)* 9 tuo] *om.* P^1a 11 ınuenꞇıone *S* aestim.] ſꞇımauerunꞇ MP^1 12 faenus] *om.* P^1 adıuua*uerunꞇ *P*, adíuuerūꞇ *Rr* 13 XIII] aliquos *a* 14 elımoſına *M*, aelımoſına P^1, elemoſına *CR* ꞇraaſ *MC* eꞇ propꞇer *R* 15 mandata *a* pauperum P^1 16 demıꞇꞇaſ *MP* eum] ıllū *S* propꞇer fraꞇrem & amıcum *Sav* 17 ıllū *MPCR* ſub lapıde P^2v 19 elımoſınā *M*, aelımoſınam P^1, elemoſınā *CR* 20 exorauıꞇ P^1 21 aduerſum *S* pugnaū *C* 22 pro ꝓxımo P^2v

relinquet sibi. gratiam fideiussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam. repromissorem fugit peccator et inmundus. bona repromissoris sibi adscribit peccator, et ingratus sensu derelinquet liberantem se. uir repromittit de proximo suo, et cum perdiderit reuerentiam, derelinquetur ab eo. repromissio nequissima multos perdidit dirigentes et commouit illos quasi fluctus maris. uiros potentes gyrans migrare fecit, et uagati sunt in gentibus alienis. peccator transgrediens mandata domini, incidet in promissionem nequam. Et post I uersum: Recupera proximum secundum uirtutem tuam et adtende tibi, ne incidas. Et post XVI uersus: Qui diligit filium suum, adsiduat illi flagella, ut laetetur in nouissimo suo. qui docet filium suum, laetabitur in illo. Et post X uersus: Equus indomitus euadet durus, et filius remissus euadet praeceps. lacta filium, et pauentem te faciet: lude cum eo, et contristabit te. non conrideas illi, ne doleas: et in nouissimo obstupescent dentes tui. non des illi potestatem in iuuentute et ne despicias cogitatus illius. curua ceruicem eius in iuuentute et tunde latera eius, dum infans est, ne forte induret et non credat tibi, et erit tibi dolor animae. doce filium tuum et operare in illo, ne in turpitudine illius confundaris. melior est pauper sanus et fortis uiribus quam diues inbecillis et flagellatus malitia. salus animae in sanctitate iustitiae et melior omni auro et argento, et corpus ualidum quam census inmensus. non est census super censum salutis

10 Eccli. 29, 27 11 Eccli. 30, 1 et 2 14 ib. 8—18

1 sibi] τıbı *C* *post* gratiam *distinx.* *RS* enim] *om.* *S* 3 ıngraτıſ *C*, graτıſ *P*[1] 6 dılıgenτeſ *Ra* 7 *poτenτıſ *P*[1] gıranſ *RS* facıτ *P*[1] 8 uaτıgaτı *P*, uacaτı (uaca *in ras. m. pr.*) *S* 9 pmıſſione *MC*, pmıſıone *P̈* 10 I] unũ *S* 11 intende tibi *a* ıncedaſ *MPC* XIII *S*, aliquos *a* 13 laetabitur] laudabıτur *Sav* 14 euadıτ *Sv* 15 euadıτ *Sa* 16 eo] illo *a* conτrıſτauıτ *MP*[1]*C* non] ne *S* et] *om.* *MCRa* 17 eτ obſτupeſcenτ *Ra* 18 dıſpıcıeſ *MP*[1]*C* 21 τurpıτudınem *MPR* 22 melıus *R* pauper] *in ras. m. al.* *P* 23 ınbecı*lıſ *P*, ınbecılleſ *S*[1], ınbecılıſ *S*[2] 24 et *ante* mel. *om.* *v* melıor eſτ *Rv* & ın menſum *MP*[1]*C*, & ın menſuſ *S*

corporis. et non est oblectatio super cordis gaudium. melior est mors quam uita amara et requies aeterna quam languor perseuerans. bona abscondita in ore clauso quasi adpositiones epularum circumpositae sepulchro. Et post V uersus: Tristitiam non des animae tuae et non adfligas temet ipsum in consilio tuo. iocunditas cordis haec est uita hominis et thesaurus sine defectione sanctitatis, et exultatio uiri est longaeuitas. miserere animae tuae placens deo et contine, et congrega cor tuum in sanctitate eius et tristitiam longe expelle a te. multos enim occidit tristitia, et non est utilitas in illa. zelus et iracundia minuent dies, et ante tempus senectam adducit cogitatus. Et post X uersus: Qui aurum diligit, non iustificabitur: et qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea. multi dati sunt in auri casus, et facta est in specie illius perditio illorum. lignum offensionis est aurum sacrificantium: uae illis qui sectantur illud et omnis inprudens deperiet in illo. beatus diues, qui inuentus est sine macula et qui post aurum non abiit nec sperauit in pecunia et thesauris. quis est hic, et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in uita sua. quis probatus est in illo et perfectus est? et erit illi in gloria aeterna: qui potuit transgredi et non est transgressus, et facere mala et non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in deo, et elemosynas illius enarrabit ecclesia sanctorum. Et post X uersus: Vtere quasi homo frugi quae tibi adponuntur, ut non, cum manducas multum, odio habearis. cessa prior disciplinae causa, et noli nimius esse, ne forte

5 Eccli. 30, 22—26   12 Eccli. 31, 5—11   24 ib. 19—22

2 est] *om.* P^1 langor P^1 3 quasi] quam S^1 adpoſitio nıſ S^1 4 cırcũpoſıta *MPC*   7 sanct.] ſcıtaſ *S*   8 mıſerıre *M*   10 trıſtıtıam MP^1C 11 mınu& P^1C 12 X] aliquos *a*   13 conſum|ptıone *S*   14 multı* *M*   auro P^1 15 illorum] dolorum *S*   16 ınpudenſ *MPC*   17 derıpı& (dır. *P*) *MPC*, dırıpıetur *(sic) R*   18 habııt P^1CS 19 laudauımuſ *S*   20 quis] quı *MPCv*   *uerba:* perfectus — — transgredi et *om.* *M*   21 in] *om.* *CRSav*   23 deo] dño *Rv*   elımoſınaſ (ael. *P)* *MP*, elemoſınaſ *CR*   eclefıa *M*   24 X] aliquos *a*   fruge *S*   quae] hıſ quae P^1av 25 ut] & *CS* *(cod. Am., cf. Sabat.)*   multuſ P^1 habuerıſ *C*   26 nę *M*

offendas. et si in medio multorum sedisti, prior illis non extendas manum tuam. nec prior poseas bibere. quam sufficiens est homini erudito uinum exiguum. Et post XVI uersus: Diligentes in uino noli prouocare: multos enim exterminauit uinum. Et post XXV uersus: Loquere maior natu: decet enim te primum uerbum diligenti scientiam: et non inpedias musicam. ubi auditus est, non effundas sermonem: et inportune noli extolli in sapientia tua. Et post V uersus: Adulescens, loquere in tua causa uix. si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum. in multis esto quasi inscius et audi tacens simul et quaerens. in medio magnatorum non praesumas, et ubi sunt senes, non multum loquaris. ante grandinem praeibit coruscatio, et pro reuerentia accedit tibi bona gratia. praecurre autem prior in domum tuam et illic auocare et illic lude et age conceptiones tuas, et non in delictis et uerbo superbo. et super his omnibus benedicito deum, qui fecit te, et inebriantem te ab omnibus bonis suis. qui timet deum, excipiet doctrinam eius: et qui uigilauerint ad illam, inuenient benedictionem. qui quaerit legem, replebitur ab ea: et qui insidiose agit, scandalizabitur in ea. qui timent dominum, inuenient iudicium iustum et iustitiam quasi lumen accendent. peccator homo deuitabit correptionem, et secundum

4 Eccli. 31, 30   5 Eccli. 32, 4—6   9 ib. 10—22

2 priuſ *MC*   parcaſ (porc. *C*) *MC*   3 XVI] X *MPCR*, aliquos *a*   5 XXV] XV *P*, aliquos *a*   maioſ (aioſ *in litt. ablutis*) *M*   6 dilıgentı (entı *in litt. ablutis*) *M*, dilige *R*   impediarıſ muſıta *R*   in muſicā *P*[2]   7 est] non eſt *Rav*   sermonem] ſanguinē *M* *P*[1], loquelam *R*   8 inoportune *C*   9 cauſa tua *R*   uix] *add:* cum necesse fuerit *a*   10 esto] ſto *M*   11 magnatorum] *add:* loqui *a*   13 grandine *MC*   coruscatio] *add*: et ante uerecundiā praeibit gratia *P*[2]*av*   accidit *C (cod. Am.)*, accidet *R*, accedet *v*   14 gratia] et hora ſurgendi non te triceſ *(uersiculi 15 priorem partem add. al. m., sed non ea quae cetera addidit) P*   15 auocare] uacare *M*, aduocare *a*   delicıis *R*   17 inebriante *C*, inebriauit *a*   ab] in *a*   ſuiſ boniſ *S*   18 dñm *PSv*   uigilauerit . . inuenit *C*   19 illum *Sav*   20 qui *pr.*] quiſ *P*[1]   timet *R*   21 inueniunt *MCR*   22 accedet *C*   debitabit *MP*[1]*C*[1]

uoluntatem suam inueniet conparationem. uir consilii non disperdet intellegentiam. Et post IIII uersus: Fili, sine consilio nihil facias, et post factum non paeniteberis. Et post VI uersus: Qui credit deo, adtendet mandatis: et qui confidit in illo, non minorabitur. Timenti dominum non occurrunt mala: sed in temptatione deus illum conseruabit et liberabit a malis. sapiens non odit mandata et iustitias, et non inlidetur quasi nauis in procella. homo sensatus credit legi dei, et lex illi fidelis. qui interrogationem manifestat, parabit uerbum. Et paulo post: Vana spes et mendacium uiro insensato: et somnia extollunt inprudentes. et quasi qui adprehendit umbram et sequitur uentum, sic et qui adtendit ad uisa mendacia. hoc secundum hoc uisio somniorum, ante faciem hominis similitudo hominis. ab inmundo quid mundabitur? et a mendace quid uerum dicetur? diuinatio erroris et auguria mendacia et somnia male facientium uanitas est. et sicut parturientis cor tuum phantasias patitur, nisi ab altissimo fuerit emissa uisitatio: ne dederis in illis cor tuum. multos enim errare fecerunt somnia et exciderunt sperantes in illis. sine mendacio consummabitur uerbum et sapientia in ore fideli conplantabitur. Et post V uersus: Multa uidi enarrando et plurimas uerborum consuetudines. aliquotiens

2 Eccli. 32, 24 4 ib. 28 et Eccli. 33, 1—4 10 Eccl. 34, 1—8 21 ib. 12—31 et Eccli. 35, 1 et 2 et 5—18

1 conparationem] correptionem P^1 3 pen&eberiſ *M*, poeniteberiſ *P*, penitebiſ *R* *uerba:* et post — uersus *om. MPCRS* VI *scripsi*, paucos *a* 4 adtendat *C*, attēdit *Rv* 5 confidunt *P*, confident *S* minorabuntur *PSa (cf. Sab.)* deū *R (cod. Am.)* occurrent *PRv* 7 liberauit S^1 8 inlid.] lidetur P^1 9 lex] *add:* dī P^2 illi *del.* P^2 10 parauit P^1 poſt paululum *a* 12 apprehenderit *R* 13 hoc ſcdm̄ uiſionem ſompniora *R* 14 ſimilitudo alteriuſ hominiſ P^2 *(cod. Am., cf. Sab.)* mandabit̃ MP^1C^1 15 uirum dicitur MP^1C^1 16 male facientiā MP^1C 17 parturientes *S* fantaſiaſ *MPCRS* pati&ur *S* 18 emiſſi *S* in] *om. Ra* 21 fidelis P^2av contemplabit̃ *CRa*, complanabitur *v* 22 errando *Sv* uerborum ſuper *add.* P^2 (superborum *cod. Am.)*

usque ad mortem periclitatus sum horum causa et liberatus sum gratia dei. spiritus timentium deum quaeritur. et in respectu illius benedicentur. spes enim illorum in saluantem illos, et oculi dei in diligentes se. qui timet dominum, nihil trepidabit et non pauebit, quoniam ipse est spes eius. timentis dominum beata est anima. ad quem respicit? et quis est fortitudo eius? oculi domini super timentes eum: protector potentiae, firmamentum uirtutis. tegimen ardoris et umbraculum meridianum, et precatio offensionis et adiutorium casus, exaltans animam et inluminans oculos, dans sanitatem, uitam et benedictionem. immolans ex iniquo, oblatio est maculata, et non sunt beneplacitae subsannationes iniustorum. dominus solus sustinentibus se in uia ueritatis et iustitiae. dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationibus iniquorum, nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui uictimet filium in conspectu patris sui. panis indigentium uita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinum est. qui aufert in sudore panem, quasi qui occidat proximum suum. qui effundit sanguinem et qui fraudem facit mercennario, fratres sunt. unus aedificans et unus destruens, quid prodest illis nisi labor? unus orans et unus maledicens, cuius uocem exaudiet deus? qui baptizatur a mortuo et iterum tangit illum, quid proficiet lauatione illius? sic homo, qui ieiunat in peccatis suis et iterum eadem facit, quid proficit humiliando se? orationem eius quis exaudiet? Qui conseruat legem, multiplicat orationem. sacrificium salutare adtendere mandatis

1 pereclitatuſ *MP*, paraclitatuſ *S*¹ 2 a gratia *P*² 4 dei] dñi *R* dom.] deũ *R* 5 trepidauit *C* timenteſ *MP*¹*CS*, timenti *R* 6 reſpici& *S* quis] quę *S (cf. Sab.)* 8 tegmen *S* 9 et prec.] deprecatio *v* exultanſ *MPCR* 10 et uitam *av* 11 immolantes *R*, immolantis *av* 12 ſubſanationeſ *MP* iniust.] iuſtor. et *R* 13 iniqu.] inicorum *M*, inimicorũ *CR* 14 probat] portabat *C* 15 inicorum *M* 17 uictimat *Rav* sui] *om. R* 19 occidit *P*²*CRav* 21 *et* 22 et unus] et alter *a* 23 baptizat̃ a mortuo & iterum tagit (n *suprascr.*) *in ras. M* tang& *S* 24 lauationi *MP*¹*CS*, lauatio *P*²*Rav* 25 facienſ *Sv* ꝑfecit *P*, ꝑfici& *S* 26 conſeru& *S*¹ 27 salutare est *v*

et discedere ab omni iniquitate. et deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. non apparebis in conspectu dei uacuus. haec omnia propter mandatum domini fiunt. oblatio iusti inpinguat altare. et odor suauitatis est in conspectu altissimi. sacrificium iusti acceptum est. et memoriam eius non obliuiscetur dominus. bono animo gloriam redde deo. et non minuas primitias manuum tuarum. in omni dato hilarem fac uultum tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas. da altissimo secundum datum eius, et in bono oculo ad inuentionem facito manuum tuarum: quoniam dominus retribuens est et septies tantum reddet tibi. noli offerre munera praua: non enim suscipiet illa. noli respicere sacrificium iniustum: quoniam dominus iudex est et non est apud illum gloria personae. non accipiet dominus personam in pauperem. et precationem laesi exaudiet. non despiciet preces pupilli. nec uiduae, si effundat loquellam gemitus. nonne lacrima ad maxillam descendit, et exclamatio a maxilla ascendit propter illud quod descendit super illam? Et post IIII uersus: Oratio humili-

18 Eccli. 35, 21

1 dıſcere MC^1, dıſcedere (d *alt. ex* r *corr. m. pr. inter scribendum*) *S* iniquitate] *uersus tertii priorem partem, quae est:* et propitiationem litare ſacrificiis *(sic)* ſuper iniuſticias *add. a, in marg. inf:* & ṗ pāl hł beneplacıтum eſт dño recedere ab ınıquıтaтe, *quae signo* hł *respondent. ex uersiculo quinto sumpta add.* P^2 *(cf. codicis Sangermanensis testimonium ap. Sabat.)* 2 recedere] *om. P* iniustitia] *add:* et post paucos uersus *a* 3 haec enım P^2Rv mandata *Ra* ınpıngaт *M* 7 manum MP^1 8 da] deo *R* 9 et] *om.* M^1CR adınuenтıonē (nē *in ras. m. pr.*) *M* 10 manum (um *in ras.*) *P* тua*rum *(uirg. ras.) P* dominus] dſ M^1 11 reddet tantum *a* 12 respicere] ın *add.* P^2 *(cf. v)* 13 *et* 14 dom.] deus *R* 14 personam] *om.* P^1 15 non] eт non *MCR* dıſpıcı& *MPC* uıduā *Sc* 16 effund& *C*, effundit *a* lacrimae *v*, *add.* uıduae P^2v dıſcendıт MP^1, dıſcendunт P^2 17 exclamatio] *add:* ˋ *et in marg. inf.* ********* *(erasa* ˙ ad maxıllam) aſcendunт *(corr.* aſcendıт *al. m.)* uſque ad caelū & dñſ exaudıтor ı̄n delecтabıтur ın ıllıſ P^2 *(cf. v)* ad maxıllam *CR* maxilla] *add.* enım P^2 ascendit] dıſcendıт *MP*, deſcendıт *CR* *(cf. Sab.)* 18 dıſcendıт *MP*

antis se in nubes penetrabit. Et aliquanto post: Cum uiro sancto adsiduus esto. quemcumque cognoueris obseruantem timorem dei. cuius anima est secundum animam tuam. Et post V uersus: Et in his omnibus deprecare altissimum, ut dirigat in ueritate uiam tuam. Et post uersus XXI: Fili. in uita tua tempta animam tuam. et si fuerit nequam. non des illi potestatem. non enim omnibus omnia expediunt. et non omni animae omne genus placet. noli auidus esse in omni epulatione et non te effundas super omnem escam. Et post IIII uersus: Honora medicum propter necessitatem: etenim illum creauit altissimus. a deo est medella. et a rege accipiet donationem. disciplina medici exaltabit caput ipsius. et in conspectu magnorum conlaudabitur. altissimus creauit de terra medicinam, et uir prudens non abhorrebit illi. nonne a ligno indulcata est amara aqua? ad agnitionem hominum uirtus illius. et dedit homini scientiam altissimus. honorari in mirabilibus suis. in his curans mitigauit dolorem ipsorum. Et post IIII uersus: Fili. in tua infirmitate non desperes. sed ora dominum. et ipse curabit te. auerte a delicto et dirige manus et ab omni delicto munda cor tuum. Et post I uersum: Et inpingua oblationem et da locum medico. etenim illum dominus creauit: et non discedat a te, quoniam opera eius sunt necessaria. est enim quando in manus illorum incurras: ipsi uero dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum et sanitatem propter conuersationem illorum. Et post

1 Eccli. 37, 15 et 16 4 ib. 19 6 ib. 30—32 10 Eccli. 38, 1—7 18 ib. 9 et 10 21 ib. 11—14

1 in] *om. Sav* poen&rabit *M* et] *om. S* poſt aliquantum *a* uiro] uero *MC*[1] 2 eſtu *MP*[1] quēque *MC* 5 digerat *MC* u. XXI] aliquot u. *a* 7 non *pr.*] ne *P* 9 non] *om. MC*[1] 10 neceſſitatem *P* 11 est] enim eſt *P*[2], est enim *v* omniſ medella *P* (*cf. v*) 12 exaltauit *P*, exaltat *S* 13 magnatorum *CRav* de t'ra creauit *R* 14 uir] *om. C* illam *Ra*, illa *v* 15 aqua amara *av* ad] & *MCR* agnitionem illiuſ *P*[2] 16 illius] illorum *P*[2]*v* 17 mitigabit *RSav* 18 diſpereſ *MPC* 19 dominum] dn̄m *S* curauit *P*[1] auerte] & uerte *P*[1] direge ** *P* 20 I] unū *RS* 21 locum] loculo *P*[1] 22 diſcedam *P*[1] 23 eius] tua *MP*[1]*C*, ſua *R* 25 conuerſionē *MCR*

I uersum: Fili, in mortuum produc lacrimas et quasi dira passus incipe plorare. et secundum iudicium contege corpus illius et ne despicias sepulturam illius. propter delaturam amare fer luctum illius una die et consolare propter tristitiam. a tristitia enim festinat mors et cooperiet uirtutem. et tristitia cordis flectet ceruicem. Et post I uersum: Non dederis in tristitiam cor tuum. Et post VIIII uersus: Sapientia scribae in tempore uacuitatis. et qui minoratur actu sapientiam percipiet. Et paulo post: In uoce dicito: oboedite me, diuini fructus aquarum, et quasi rosa plantata super riuum fructificate. quasi Libanus odorem suauitatis habete. florete flores quasi lilium, date odorem et frondete in gratiam et conlaudate canticum et benedicite dominum in operibus suis. date magnificentiam nomini eius et confitemini illi in uoce labiorum uestrorum, in canticis labiorum et citharis: et sic dicetis in confessione: opera domini uniuersa bona ualde. in uerbo eius stetit aqua sicut congeries et in sermone oris eius sicut exceptoria aquarum. quoniam in praecepto ipsius placor fit et non est minoratio in salute illius. opera omnis carnis coram illo et non est quicquam absconditum ab oculis eius. a saeculo et usque in saeculum respiciet et nihil est mirabile in conspectu eius. non est dicere: quid est hoc? aut quid est illud? omnia enim in tempore suo quaerentur. Et paulo post: Gratia sicut paradisus in benedictionibus

1 Eccli. 38, 16—19 6 ib. 21 7 ib. 25 9 Eccli. 39, 17—26 24 Eccli. 40, 17

1 I] unū *RS* filı *P* pruduc *P* lacrımıſ *P*[1] 2 plorare] clamare *R* 3 ne] non *av* dıſpıcıaſ *MPC* propter] eт propтer *R* fer] per *P*[1] 4 tristitiam] *uersum 18:* et fac luctum secundum meritum eius uno die uel duobus propter detractionem *add. a (cf. epist. 263, 3 et Sab.)* 5 tristitia enim] тrıſтıтıam *P*[1] *uerba:* festinat — tristitia *om. P*[1] 6 flecтıт *Sv* *uerba:* et p. I uersum *om. MPCR* I] unū *S* non] eт non *S* 7 tuum] *add.* ſed repelle eā a тe *P*[2] *(cf. v)* ſapıenтıā ſcrıbe *MPCRS (cf. Sab.)* 9 obaudıтe *Rav* 12 frondıтe *MP*[1]*C*[1] graтıa *S* 14 nomını (-nıſ *P*[1]) eıuſ magnıfıcenтıam *P Sv* 15 citharis] cynorıſ *MP*[1]*C*, cynerıſ *P*[2], cınerıſ *S* 16 confeſſıonem *MP*[1]*C* 19 fıт (fı *in ras.*) *P* 21 reſpıcıeт *P (cf. v)* 23 in] *om. MCR, in ras. P* тempora ſua *MC*[1] *(cf. Sept.)* 24 p' paul (u *s. lin. add. m. 2*) *P*

et misericordia in saeculo permanent. Et post XII uersus: Fratres in adiutorium in tempore tribulationis, et super eos misericordia liberabit. Et post paululum: Sapientia enim abscondita et thesaurus occultus, quae utilitas in utrisque? melior est homo, qui abscondit stultitiam suam, quam homo, qui abscondit sapientiam. Et aliquanto post: Benedicentes dominum, exaltate illum quantum potestis: major est omni laude. exaltantes eum replemini uirtute. Et post multa: Adpropiate ad me, indocti, et congregamini in domum disciplinae. quid adhuc retardatis? et quid adhuc dicetis in his? animae uestrae sitiunt uehementer. aperui os meum et locutus sum: conparate uobis sine argento et collum uestrum subicite iugo, et suscipiat anima uestra disciplinam. in proximo est enim inuenire eam. uidete oculis uestris, quoniam modice laboraui, et inueni mihi multam requiem. adsumite disciplinam multo numero argenti, et copiosum aurum possidete in ea. laetetur anima uestra in misericordia eius, et non confundemini in laude ipsius. operamini opus uestrum ante tempus, et dabit uobis mercedem uestram in tempore suo.

De libro Tobiae ista ponenda credidimus.

XXIIII.

DE LIBRO TOBIAE.

Honorem habebis matri tuae omnibus diebus uitae eius. memor enim esse debes, quae et quanta pericula passa sit

2 Eccli. 40, 24 3 Eccli. 41, 17 et 18 6 Eccli. 43, 33 et 34 9 Eccli. 51, 31—38 23 Tob. 4, 3 et 4

1 saeculum *v* permanet *P¹Rav* 3 liberauit *P¹* enim] *om. S* 4 ocultus *M* 6 sapientiam suam *av* 7 & exaltate *C* est enim *P²*, enim est *v* 8 & exaltans *C* 9 adppiate (ia *in ras.*) *P* 10 dicitis *Rv* 12 sine argento sapientiam *P²a (cod. Am.)* 13 sub iugo *S* suscipiet *CRa* proxima *P¹* 14 enim est *a* enim] *om. R* inueniri *S* uidite *M* oculi urĩ *C* 16 multo] in multo *P²av* possedite *M*, possidite *P* eam *MP¹CR* 19 suo. EXPLICIT. *S* 20 credim' *C*, sunt *R*, credimus (di *supra lin. minio add. m. pr.*) *S* 22 *inscript.* de libro Tobiae *om. MPCRSa* 23 matris *P* 24 passa sit picula *R*

propter te in utero suo. E t p o s t II u e r s u s: Omnibus autem diebus uitae tuae deum in mente habe, et caue ne aliquando peccato consentias, et praetermittas praecepta dei tui. ex substantia tua fac elemosynam, et noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fit, ut nec a te auertatur facies domini. quo modo poteris, ita esto misericors. si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum fuerit, etiam exiguum libenter inpertire stude. praemium enim tibi bonum thesaurizas in die necessitatis. quoniam elemosyna ab omni peccato et a morte liberat, et non patitur animam ire in tenebris. fiducia magna erit coram summo deo elemosyna omnibus, qui faciunt eam. adtende tibi, fili, ab omni fornicatione, et praeter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire. superbiam autem numquam in tuo sensu aut in tuo uerbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. quicumque aliquid tibi operatus fuerit, statim mercedem ei restitue: et merces mercennarii aput te omnino non maneat. quod ab alio odis fieri tibi, uide ne alteri tu aliquando facias. panem tuum cum esurientibus egenis comede, et de uestimentis tuis nudos tege. E t p o s t II u e r s u s: Consilium semper a sapiente perquire. omni tempore benedic deum, et pete ab eo, ut uias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant. E t p o s t VII u e r s u s: Noli timere, fili mi: pauperem quidem uitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bene. E t p o s t m u l t a: Tunc R a p h a h e l dixit eis occulte: benedicite deum caeli, et coram omnibus uiuentibus confitemini illi, quoniam fecit uobiscum misericordiam suam. etenim sacramentum regis

1 Tob. 4, 6—17 20 ib. 19 et 20 23 ib. 23 26 Tob. 12, 6—10

1 ũ · II · *P* 4 elymoſynā *M*, ælemoſınam (e *ex* ı *m. al.*) *P*, elemoſınā *CR* 5 fıeт *Rav* 6 poтuerıſ *Sav* 7 tibi] *om.* *P*[1] 8 ımparтıre *R* 9 *et* 11 elymoſına *M*, aelımoſına *P*[1], elemoſına *CR* 10 тenebraſ *Sav* 13 ſupbıa *MC* 14 permittas] mıттaſ *MC*[1] 16 ei *om.* *MPCR* 19 eт egenis *Rv* commede *MP*[1] ueſтıтıſ *C* 20 ſapıenтıb, *S* 23 VII] VIII *R* 24 habemuſ *MC*[1], habuerımuſ *P*[1] тımuerıſ *MC* (*cf. Sept. et Sab.*) 26 rafahel *MPC* 28 suam *om.* *P*[1]

abscondere bonum est: opera autem dei reuelare et confiteri honorificum est. bona est oratio cum ieiunio, et elemosyna magis quam thesauros auri condere. quoniam elemosyna a morte liberat et ipsa est quae purgat peccata et faciet inuenire uitam aeternam. qui autem faciunt peccatum et iniquitatem, hostes sunt animae suae. Et paulo post: Audite ergo me, filii, patrem uestrum: seruite domino in ueritate et inquirite, ut faciatis quae sunt placita illi, et filiis uestris mandate, ut faciant iustitias et elemosynas, ut sint memores dei, et benedicant eum in omni tempore in ueritate et in tota uirtute sua.

Iam nunc quoniam non omnes libri canonici ueteresque huic operi nostro necessaria dederunt, neque hi qui dederunt ex omnibus suis locis conueniebat ut darent, sed ex his tantum ubi apertiora morum bonorum praecepta conperimus, siue ubi utilia iubentur, siue ubi contraria prohibentur: ad sacras litteras euangelicas et apostolicas transeamus. caput in canone testamenti noui notissima et praeclarissima quattuor euangelia tenuerunt, in quorum primo, quod secundum Matthaeum est, ea quae nobis sunt ad hoc opus, quod suscepimus, congrua uideamus.

6 Tob. 14, 10 et 11

2 *et* 3 elymoſina *M*, aelımoſına (. . aelem.) *P*, elemoſına *CRS* 3 condere] recondere *v* 4 *uerba:* peccata e. f. i. u. ae. q. a. faciunt *om.* *P*[1], *in marg. add.* *P*[2]. *sed* et fac. inuenire *in ras. et* mıſerıcordıam *ante* uitam *punctis del.* facit *av* 5 peccaтum (um *in ras.*) *P* 7 me filii] mı fılıı *MPC*, filii mei *RSv* 8 ınquaerıтe *P*[1] 9 elymoſınaſ *M*, aelımoſınaſ (aelem. *corr. al. m.*) *P*, elemoſınaſ *CRS* *uerba:* ut sint m. dei *om.* *R* 10 eum] dm̃ *C* (dominum *cod. Am.*) tota] omnı *MPCR* 11 ſua · EXPLICIT *S* 12 canonıce *MPCR* u&erıſq'| teſтamтı *Sa* 15 conuenıebanт *C* conuenıebaт uт (baт uт *in ras. pr. m.*) *P* his] eıſ *PSa* aperтıora *in ras. pr. m.* *P* 17 siue *alt.*] *om.* *MPCRS* 18 euuangelıcaſ *et* 20 euuangelıa *M* 19 in] *om.* *P*[1] 20 euuangelı*a (*ras.* c) *P* 21 prımum *MPCSa* 22 maтheum *MPCS* nobis sunt] *om.* *R* 23 ſuſcıpımuſ *MP*

XXV.

DE EVANGELIO SECVNDVM MATTHAEVM.

Videns autem dominus turbas ascendit in montem. et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. et aperiens os suum docebat eos dicens: beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. beati mites. quoniam ipsi possidebunt terram. beati qui lugent. quoniam ipsi consolabuntur. beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam. quoniam ipsi saturabuntur. beati misericordes. quoniam ipsi misericordiam consequentur. beati mundo corde. quoniam ipsi deum uidebunt. beati pacifici, quoniam filii dei uocabuntur. beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. quoniam ipsorum est regnum caelorum. beati estis cum maledixerint uobis et persecuti uos fuerint et dixerint omne malum aduersum uos mentientes propter me: gaudete et exultate. quoniam merces uestra copiosa est in caelis: sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante uos. uos estis sal terrae: quod si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum ualet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus. uos estis lux mundi. non potest ciuitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum. ut luceat omnibus qui in domo sunt. sic luceat lux uestra coram hominibus. ut uideant uestra bona opera et glorificent patrem uestrum. qui in caelis est. nolite putare quoniam ueni soluere legem aut prophetas: non ueni soluere, sed adimplere. amen dico uobis. donec transeat caelum et terra, iota unum

3 Matth. 5, 1—48 et Matth. 6, 1—34 et Matth. 7, 1—27

2 DE EUANGELIUM (EUUANG. *M*) M^1P^1 MATTHEŨ *M*, MATHEUM P^1, mathm *C*, math *S* 3 dominus] ihſ *Pv* 4 ad eum] *om.* *C* 7 lugunt M^1 9 miſericordiã (eri *in ras. m. pr.*) *M* 10 conſequænt (æ *ex* a *corr. m. pr.*) *S* 13 uobis] uobis hoĩes *Ra* (*cf. Sab.*) 14 dixer' P^1 18 ſallietur *S* (*cod. Am.*) 20 neque] ne M^1 accedunt P^1 23 hominibus] omnib; *MC* bona opera ũra *C*, opa ũra bona *Rv* et] *et *P* 24 est] *om.* *R* 25 legem] **le (*du. litt. elut.*) M^1 adinplere *P*

aut unus apex non praeteribit a lege. donec omnia fiant. qui ergo soluerit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno caelorum: qui autem fecerit et docuerit, hic magnus uocabitur in regno caelorum. dico autem uobis, quoniam nisi abundauerit iustitia uestra plus quam scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. audistis, quia dictum est antiquis: non occides. qui autem occiderit reus erit iudicio. ego autem dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennae ignis. si ergo offers munus tuum ad altare et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare et uade prius, reconciliare fratri tuo et tunc ueniens offers munus tuum. esto consentiens aduersario tuo cito, dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici et iudex tradat te ministro et in carcerem mittaris. amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem. audistis, quia dictum est antiquis: non moechaberis. ego autem dico uobis, quia omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam iam moechatus est eam in corde suo. quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proice abs te. expedit tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. et si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam et proice abs te. expedit tibi ut pereat unum

7 cf. Exod. 20, 13 et Deut. 5, 17 19 cf. Exod. 20, 14

1 aſpex *M* non] ñ *s. lin. add. m. pr. M* p̃teriuit *M*[1] 3 minuſ *P*[1] 4 fecerunt *P*[1] 5 autem] enĩ *Sc* 6 pharifſeorum *M*[1] regno *P*[1] 7 occidiſ *M*[1] 9 *uerba:* qui autem d. f. s. r. r. e. concilio *om. P*[1] 10 conſilio *a* 11 fatu*e *M*, fatuae *P* offreſ *M*[1] 12 ad] ante *a* 14 reconciliari *M*[1]*P*[2]*RSav* ueniеſ *P* offer *R*, offeres *a* 15 conſenti**enſ *P* 17 in carcere mitariſ *M*[1] 18 donec] antequam *R* 19 mechaberiſ *CR* quia] quo *S* 20 concupiſcendam eam *P*, concupiſcentiã *C* 21 mechatus *R* 22 erue] abſcide *P* proijce eum *a* expedit] *add.* enĩ *Sav* 23 unũ peat *S* 24 mittatur] eat *RS* dextra *MPC*[1]*R* 25 expedit enim *a* unũ pereat *a*

membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam. dictum est autem: quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii. ego autem dico uobis, quia omnis qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa facit eam moechari: et qui dimissam duxerit adulterat. iterum audistis, quia dictum est antiquis: non periurabis: reddes autem domino iuramenta tua. ego autem dico uobis non iurare omnino, neque per caelum, quia thronus dei est, neque per terram, quia scabellum pedum eius est, neque per Hierosolymam, quia ciuitas est magni regis, neque per caput tuum iuraueris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. sit autem sermo uester: est est, non non: quod autem his abundantius est, a malo est. audistis, quia dictum est: oculum pro oculo et dentem pro dente. ego autem dico uobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi et alteram: et ei qui uult tecum in iudicio contendere et tunicam tuam tollere dimittes ei et pallium. et quicumque te angariauerit mille passus, uade cum illo alia duo. qui petit a te, da ei: et uolentem mutuari a te ne auertaris. audistis, quia dictum est: diliges proximum tuum et odies inimicum tuum. ego autem dico uobis: diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos et orate pro persequentibus et calumniantibus uos, ut sitis filii patris uestri, qui in caelis est, qui solem suum oriri

2 cf. Deut. 24, 1 6 cf. Exod. 20, 7, Leu. 19, 12, Deut. 5, 11
14 cf. Exod. 21, 24, Leu. 24, 20, Deut. 19, 21 20 cf. Leu. 19, 18

1 eat] erit *C*, mittatur *S* 2 demifferit *P*[1] 5 mechari *P*, mechare *R* dimifã *M*[1] duxerat *P*[1] iterum] item *R* 6 peierabif *Sa* (*Am.*) 8 tronuf (tr *in ras.*) *M* 9 est] *om.* *P*[1] eft pedum eiuf *P*[2]*Sv* peduũ *MC* hierufolinã *MP* 10 est] *om.* *C* magna *M*[1] magni regis eft *R* 11 iuraberif *PS* potef* (*ras.* t) *S* 13 hif qui *M*[1] 14 et] *om.* *P*[1] 15 dextrã *PCR* dextra maxilla tua *M* 16 *et* 17 tuam] *om.* *R* dimittif *MP*, dimitte *RSav* 18 quicumque] qui *S* angarizauerit *M*[1]*P*[1] mille] ire mille *a* 19 uolente *M*[1], uolenti *PSv* 20 mutuare *M*[1]*a*, mutari *C* au'tas *R*, auerterif *P*[1] est] eft antiquis *a* diligif *M*[1] 22 uof oder̃ *Ca* 23 et *alt.*] *om.* *P*[1] ut] et *P*[1]

facit super malos et bonos. et pluit super iustos et iniustos. si enim diligatis eos qui uos diligunt. quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt? et si salutaueritis fratres uestros tantum. quid amplius facitis? nonne et ethnici hoc faciunt? estote ergo uos perfecti, sicut et pater uester caelestis perfectus est. Adtendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus. ut uideamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem uestrum. qui in caelis est. cum ergo facis elemosynam, noli tuba canere ante te. sicut hypocritae faciunt in synagogis et in uicis, ut honorificentur ab hominibus. amen dico uobis, receperunt mercedem suam. te autem faciente elemosynam, ne sciat sinistra tua. quid faciat dextera tua. ut sit elemosyna tua in absconso: et pater tuus. qui uidet in absconso. reddet tibi. et cum oratis. non eritis sicut hypocritae. qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut uideantur ab hominibus. amen dico uobis, receperunt mercedem suam. tu autem cum orabis. intra in cubiculum tuum et clauso ostio ora patrem tuum in absconso: et pater tuus. qui uidet in absconso, reddet tibi. orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici: putant enim quia in multiloquio suo exaudiantur. nolite ergo adsimilari eis: scit enim pater uester. quibus opus sit uobis. antequam petatis eum. sic ergo orabitis: pater noster. qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum. ueniat regnum tuum, fiat uoluntas tua sicut in caelo et in terra, panem nostrum supersubstanti-

1 bonoſ & maloſ *RSv* 2 dılıgıtıs *Rav* habetıſ *P*¹ 4 facıetıs *R* et] *om.* *M*¹*PC* etınnıcı *P*¹, &nıcı *C*, ehtnıcı *S* 5 uos] & uoſ *P* cael.] ın cęlıſ *C* 6 *uerba:* faciatis *usque ad* patrem uestrum *om.* *P*¹ 9 elymoſınã (eı *pro* y *pos. al. m.*) *M*, elımoſınam *P*, elemoſınam *CRS* ante te] *om.* *MP*¹*CR* 10 ſınagogıſ *PC* uíís *R* honſıcetur *P*¹ 11 recıperunt *M*¹*P* 12 facıentem *P*¹ 12 *et* 13 elymoſınà *et* -na *M*, aelımoſınam *et* -na *P*¹, elemoſınam (-ſynã *S*) *et* -na *CRS* 13 dextra *P* abſcondıto *MP*¹*CRv* (*cod. Am.*) 14 abſcondıto *Rv* (*cod. Am.*) reddıt *M*¹ 15 ſınagogıſ *M*¹*PC* 17 uobis] *om.* *R* recıperunt *M*¹*P* oraberıſ *P*¹, oraueris *Rav* 18 cluſo *MP* 19 abſcondıto *Rv* (*cod. Am. bis*) 20 sicut] *om.* *P*¹ 21 in] *om.* *M*¹ adſımuları *PC* 22 quibus] quıd *Sav* 24 aduenıat *PRSav* tuum] *om.* *R* 25 supersubst.] cottıdıanũ *S*

alem da nobis hodie, et dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et ne inducas nos in temptationem, sed libera nos a malo. si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et nobis pater uester caelestis delicta uestra. si autem non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet peccata uestra. cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes. exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes. amen dico uobis, perceperunt mercedem suam. tu autem cum ieiunas, unge caput tuum et faciem tuam laua, ne uidearis hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in absconso: et pater tuus, qui uidet in absconso, reddet tibi. nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, ubi aerugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. thesaurizate autem uobis thesauros in caelo, ubi neque aerugo neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur. ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. lucerna corporis est oculus. si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. si ergo lumen, quod in te est, tenebrae sunt, ipsae tenebrae quantae erunt? nemo potest duobus dominis seruire: aut enim unum odio habebit et alterum diliget, aut unum sustinebit et alterum contemnet. non potestis deo seruire et mammonae. ideo dico uobis, ne solliciti sitis animae uestrae, quid manducetis, neque corpori uestro, quid induamini. nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam uestimentum? respicite uola-

2 noſ inducaſ *PRSav* 4 dimiττiτ M^1P et] *om. edd.* 5 delicta] de|biτa *S* hom. peccaτa eorum P^1 6 demiττiτ *P*, dimiττaτ *C*, dimiττ& uobiſ *Sav* autem] *om. MCR*, enim *P* 7 hypochriτę *P* faciaſ P^1 8 appareant *v* receper̃ *S*, quia recepernnτ P^2v 10 laua faciem tuam *a* ab hominib, P^2S 11 *et* 12 abſcondiτo *Rv (cod. Am.)* 12 τhe*ſauri M^1, τheſaurizari PM^2 14 τheſſaurizaτe *M* autem] *om.* P^1 15 nec erugo M^1 et] *om* P^1 τheſſauruſ M^1 16 enim] *om. CR* 17 corporiſ τui P^1Rav eſτ oculus τuus P^2R^1v 19 fuerit totum] τoτum fueriτ P^1 20 quod] quo P^1 ipsae] *om. S (cod. Am.)* quanτe **er̃ *M* 22 diligiτ *MPC* 23 conτempn& M^1PC 25 corpore M^1 26 plus *om. S* uolaτalia P^1

tilia caeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et pater uester caelestis pascit illa: nonne uos magis pluris estis illis? quis autem uestrum cogitans potest adicere ad staturam suam cubitum unum? et de uestimento quid solliciti estis? considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque neunt. dico autem uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. si autem faenum agri, quod hodie est et cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, quanto magis uos modicae fidei? nolite ergo solliciti esse dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? haec enim omnia gentes inquirunt: scit enim pater uester quia his omnibus indigetis. quaerite ergo primum regnum dei et iustitiam eius, et haec omnia adicientur uobis. nolite ergo solliciti esse in crastinum: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. sufficit diei malitia sua. Nolite iudicare, ut non iudicemini. in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis, metietur uobis. quid autem uides festucam in oculo fratris tui et trabem in oculo tuo non uides? aut quomodo dicis fratri tuo: sine, eiciam festucam de oculo tuo: et ecce trabes est in oculo tuo? hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc uidebis eicere festucam de oculo fratris tui. nolite dare sanctum canibus, neque miseritis margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conuersi disrumpant uos. petite, et dabitur uobis: quaerite, et inuenietis: pulsate, et aperietur uobis. omnis enim qui petit accipit, et qui quaerit inuenit, et pulsanti aperietur. aut quis ex uobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem

2 et] sed P^2 3 uos *in ras.* P plures MP^1 4 uestro P^1 5 quod M^1P^1 sollicitι sitis M^1 6 neque] nec S nent M^3P^2CR *Sav* 7 solomon M^1, salamon P^1 8 foenũ M^3PS 9 modicae] minime *Sa (cod. Am.)* 10 sollicite M^1 11 quo operiemur] cooperiemur P^2C 14 omnia hęc S (*cod. Am.*) adici&' M^1 sollicite M^1P^1 15 dies enĩ S 16 iudicemini] *add:* nolite condemnare et non condemnabimini P^2 iudiciũ M^1P^1 17 &^{in}qua M 18 me*tietur (*ras.* n) P, remeti&ur *RSav* autem] enim S 18 *et* 20 *et* 22 fistucã MP^1C 20 trabis MP 21 hypochrita P 23 sanctum dare *a* margar&as M^1P^1 25 dirumpant *Ra* 26 accepit MP^1

porriget ei? aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? si ergo uos, cum sitis mali, nostis bona dare filiis uestris, quanto magis pater uester, qui in caelis est, dabit bona petentibus se? omnia ergo quaecumque uultis ut faciant uobis homines et uos facite eis: haec est enim lex et prophetae. intrate per angustam portam: quia lata porta et spatiosa uia, quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam. quam angusta porta et arta uia, quae ducit ad uitam, et pauci sunt qui inueniunt eam. adtendite a falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. a fructibus eorum cognoscetis eos. numquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit. non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. omnis arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. non omnis qui dicit mihi: domine, domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit uoluntatem patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum. multi dicent mihi in illa die: domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus et in tuo nomine daemonia eiecimus et in tuo nomine uirtutes multas fecimus? et tunc confitebor illis: quia numquam noui uos, discedite a me, qui operamini iniquitatem. omnis ergo qui audit uerba mea haec et facit ea adsimilabitur uiro sapienti, qui aedificauit domum suam supra petram: et descendit pluuia et uenerunt flumina et flauerunt uenti et inciderunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat supra petram. et

1 *uerba:* aut si piscem p. n. s. porriget ei *om.* P^1S si] *om.* *C* petıτ *CRa* (petet *Am.*) porriget] dabit *a* 2 bona] bona daτa *RSav* 4 po&enτıb; *MC* uultis] *om.* P^1 5 enim] *om.* P^1 7 uıa ẽ (c̃ *ras.*) P^2 10 ueſτıññτu M^1, ueſτıτu P^1 11 a] ex *R* 16 quae] quı P^1C 17 eos] *om.* P^1 omneſ quı dıcunτ P^1 19 facıτ (a *ex* e *et* cıτ *in ras. ab al. m.*) *P* ẽ ın cęlıſ *S* 20 dıcunτ MP^1C 21 nonne ın τuo nomıne *P* eτ ın nomıne τuo *RS* 22 eıcım' M^1C tuo] *om.* *R* 24 ergo] enī *R* 26 dıſcendıτ *MP* 27 inciderunt] ırruerunτ *Sav*, ınpıgerunτ (g *ex* d *corr.*) *P* (*cf. Sab.*) 28 supra] ſup *S* petra *a*

omnis qui audit uerba mea haec et non facit ea similis erit uiro stulto, qui aedificauit domum suam supra arenam: et descendit pluuia et uenerunt flumina et flauerunt uenti et inruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina eius magna. Et paulo post: Gratis accepistis, gratis date. nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis uestris, non peram in uia, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque uirgam: dignus enim est operarius cibo suo. in quamcumque ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus sit, et ibi manete, donec exeatis. intrantes autem in domum salutate eam. et si quidem fuerit domus digna, ueniat pax uestra super eam: sin autem non fuerit digna, pax uestra ad uos reuertetur. et quicumque non receperit uos neque audierit sermones uestros, exeuntes foras de domo uel de ciuitate excutite puluerem de pedibus uestris. amen dico uobis, tolerabilius erit terrae Sodomorum et Gomorraeorum in die iudicii quam illi ciuitati. ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum: estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. cauete autem ab hominibus: tradent enim uos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt uos, et ad praesides et reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. cum autem tradent uos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. tradet autem frater fratrem in mortem et pater filium. et insurgent filii in

5 Matth. 10, 8—42

2 supra] ſup *MCR* 3 diſcendit *MP* 4 eius] *om.* *M*[1] 7 nec calciamenta *Pa* 8 eſt enim *CRa* cibo] *pro uaria lectione in marg. adnot:* mercede *P*[2] *(cf. Sab.)* quacūq; *MC* 10 donec inde *R* 11 in] *om. S* eam] *add.* dicentes: pax huic domui *av (cf. Luc. 10, 5)* domus illa *av* 12 ueniet *M*[3]*P*[1]*CRav* eam] illam *a* sin] si *Sav* 13 reuertitur *P*[1] recep.] ceperit *M*[1] 16 tollerabiliuſ *M*[1]*PR* 17 diem *P*[1] ciuitate *M*[1] 18 ſtote *M*[1] 20 ſinagogiſ *MPR* 21 ducimini *M*[1] 23 *uerba:* dabitur e. u. i. i. h. q. loquamini *om. P*[1]*R* 25 tradent *P*[1] 26 insurg.] ĩ ſurgent *M*[1], *inſurgent *S* fili *M*[1]

parentes et morte eos adficient. et eritis odio omnibus propter nomen meum. qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. cum autem persequentur uos in ciuitate ista, fugite in aliam. amen dico uobis, non consummabitis ciuitates Israhel, donec ueniat filius hominis. non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius, et seruus, sicut dominus eius. si patrem familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? ne ergo timueritis eos. nihil enim opertum quod non reuelabitur et occultum quod non scietur. quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: et quod in aure auditis, praedicate super tecta. et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. nonne duo passeres asse ueneunt? et unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro. uestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt. nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis uos. omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo, qui est in caelis. qui autem negauerit me coram hominibus, negabo et ego eum coram patre meo, qui est in caelis. nolite arbitrari, quia uenerim pacem mittere in terram: non ueni pacem mittere, sed gladium. ueni enim separare hominem aduersus patrem suum et filiam aduersus matrem suam et nurum aduersus socrum suam: et inimici hominis domestici eius. qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: et qui amat filium aut filiam super me,

1 parentib; *C* omnibus] om∗nibuſ *P*, *add.* hominib, P^2*Sa* 2 usque] *om. S initio lineae (cf. Sab. et cod. Am.)* 4 consummabitis] menſurabitis *R* · 5 ueni& *S* 6 magiſtri P^1 7 seruo *r* 8 belzebub MP^1 9 opertum eſt *S*, eſt opertum *ar* 10 ſciatur *a* 11 aure] ore *C* 12 noli M^1 14 et *ante* animam] *om. CR* 15 ueniunt MP^1 17 ergo *om.* MP^1CR 18 uos] *om. MC* 19 coram ∗∗| *S* et] *om. C* ego] *om. MC* 20 in cælis ẽ *RSv* 21 in cælis ẽ *CRav* 22 mittere pacem P^2S *(Am.)* terra M^1P 24 filiuſ *(pr. corr. in* filioſ, *tum in* filiã) *P* 26 aut] & *MC (Am.)* matrẽ : ſuã : *S* 27 me *ante* dign.] *om.* P^1 *uerba:* et qui amat f. a. f. s. m. n. e. m. dignus *om.* P^1 super me] pluſ quã me *S*

non est me dignus. et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. qui inuenit animam suam, perdet illam: et qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. qui recipit uos, me recipit: et qui me recipit, recipit eum qui me misit. qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet: et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. et quicumque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico uobis, non perdet mercedem suam. Et paulo post: Cui autem similem aestimabo generationem istam? similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coaequalibus dicunt: cecinimus uobis et non saltastis, lamentauimus et non planxistis. uenit enim Iohannes neque manducans neque bibens, et dicunt: daemonium habet. uenit filius hominis manducans et bibens, et dicunt: ecce homo uorax et potator uini, publicanorum et peccatorum amicus. et iustificata est sapientia a filiis suis. Et post paululum: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam uos. tollite iugum meum super uos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et inuenietis requiem animabus uestris. iugum enim meum suaue est, et onus meum leue est. Item post aliquantum: Si autem sciretis, quid est: misericordiam uolo et non sacrificium, numquam condemnassetis innocentes. Et post paululum: Qui non est mecum, contra me est: et qui non congregat mecum, spargit. ideo dico uobis: omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiae non remittetur. et

10 Matth. 11, 16—19 18 ib. 28—30 22 Matth. 12, 7 23 cf. Os. 6, 6 24 Matth. 12, 30—37

1 et *pr.*] *om. MCR* accepiτ *P* ſequaτur *M*¹*P*¹ 3 me ın uıτam aeτernam *P* 4 ınuenıτ *P*¹ 10 paulọlū *S* 13 plancxıſτıſ *P* enim] auτem *P*² ıohannıſ *MP*¹*C*¹ 14 bıb& *M*¹ 15 uenıτ enĩ *S* 17 ıuſτıfıcaτuſ *C* paulum *P*¹ 22 est *om. Sa* item] ıτerum *MC* aliq.] paulọlum *S*, paululum *a* 26 *et* 27 remıττıτur *MP*¹*C* 27 blaſphemıa* (*ras.* e) *M*, blaſphemıa *P*²*C*¹*v*

quicumque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro. aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur. progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? ex abundantia enim cordis os loquitur. bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. dico autem uobis, quoniam omne uerbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. ex uerbis enim tuis iustificaberis et ex uerbis tuis condemnaberis. Et aliquanto post: Audite et intellegite. non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Et paulo post: Respondens autem Petrus dixit ei: edissere nobis parabolam istam. at ille dixit: adhuc et uos sine intellectu estis? non intellegitis, quia omne quod in os intrat in uentrem uadit et in secessum emittitur? quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem. de corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae. haec sunt quae coinquinant hominem: non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem. Item post aliquantum: Tunc Iesus dixit discipulis suis: si quis uult post me uenire, abneget semet ipsum et tollat crucem suam et sequatur me. qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.

12 Matth. 15, 10 et 11   15 ib. 15—20   23 Matth. 16, 24—27

1 *uerba:* et quicumque — — non remittetur ei *om.* P^1 4 **malã *S*   5 ex (& M^1) fructum M^1P^1 arbor^ũ cognofcıtur (an *supra*) *(corr. m. al.)* *P*   cognofcıtur *RSa*   8 theffauro M^1C 9 theffauro *M*   malum *R*   10 de eo rationem *P*   11 diem M^1P^1 12 condemnauerıf *P*   poft aliquantū *a*   14 ex] de P^2 hoc] *om.* P^1, *supra lin. add. m. pr. S*   p' pauł (u *add. al. m.)* *P*   15 petrus] *om.* P^1 17 om*ne *P*   22 *uerba:* non lotis a. m. m. n. c. hominem *om.* P^1 23 dix̄ ıhf *Ca*   24 abnegat *M*   26 faluum P^1

quid enim prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animae uero suae detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? filius enim hominis uenturus est in gloria patris sui cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opera eius. Item aliquanto post: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum. quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno caelorum. et qui susceperit unum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. qui autem scandalizauerit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris. uae mundo ab scandalis! necesse est enim ut ueniant scandala: uerumtamen uae homini, per quem scandalum uenit! si autem manus tua uel pes tuus scandalizat te, abscide eum et proice abs te. bonum tibi est ad uitam ingredi debilem quam duas manus uel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum. et si oculus tuus scandalizat te, erue eum et proice abs te. bonum tibi est uno oculo in uitam intrare quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. uidete, ne contemnatis unum ex his pusillis: dico autem uobis, quia angeli eorum in caelis semper uident faciem patris mei, qui in caelis est. uenit enim filius hominis saluare quod perierat. Et paulo post: Si autem peccauerit in te frater tuus, uade et corripe eum inter te et ipsum solum. si te audierit, lucratus es fratrem tuum: si autem non te audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum testium uel trium

5 Matth. 18, 3—11 24 ib. 15—35

1 quid] qui *S* uniuersum] totum *P* 3 enim] aũ *S* 4 gloria sua *P*[1] tunc *in ras. M* 5 post aliquanta *R* 7 regno *M*[1]*P*[1] *(Am.)* 9 suscipērit *MPC* 10 suscepit *M*[1]*P*[1] 12 dimergatur *P*[2] 14 uae homini] *om. P*[1] 15 scandalizet *a* 16 *et* 19 est tibi *Ra* 16 debilem] *add.* uel claudum *P*[2]*Rv* 19 cum uno *M*[3]*P*[2]*CRSav* oculu* *P*[1] introire *S*[1] 20 condemnatis *P*[2]*S* 21 pussillis *P* 24 p' (lu) paulum *P* 26 es* *P* si* *P* te non *Rav* 27 ut] & *M*[1] duor' ul' triũ testiũ *Rv*

stet omne uerbum. quod si non audierit eos, dic ecclesiae: si autem et ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. amen dico uobis, quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata et in caelo, et quaecumque solueritis super terram, erunt soluta et in caelo. iterum dico uobis, quia si duo ex uobis consenserint super terram de omni re, quaecumque petierint, fiet illis a patre meo, qui in caelis est. ubi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. tunc accedens Petrus ad eum dixit: domine, quotiens peccabit in me frater meus, et dimittam ei? usque septies? dicit illi Iesus: non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. ideo adsimilatum est regnum caelorum homini regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis: et cum coepisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat decem milia talenta: cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus uenundari, et uxorem eius, et filios, et omnia quae habebat, et reddi. procidens autem seruus ille orabat eum dicens: patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. misertus autem dominus serui illius dimisit eum, et debitum dimisit ei. egressus autem seruus ille inuenit unum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios, et tenens suffocabat eum dicens: redde quod debes. et procidens conseruus eius rogabat eum dicens: patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. ille autem noluit, sed abiit et misit eum in carcerem, donec redderet debitum. uidentes autem conserui eius quae fiebant contristati sunt ualde: et uenerunt et narrauerunt domino suo omnia quae facta fuerant. tunc uocauit illum dominus suus et ait illi: serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me:

2 et *pr.*] *om. PCS* ecclefiæ *M*[1] 3 quicumque *P*[1] 6 confenferunт *P*[1] quodcũq, *S*, quamcumque *ar* 8 duo funт *P* ibi] ıbı enĩ *S* 10 peccauıт *M*[1]*PC* me *** *M* 11 dıxıт *P*[1] 12 adfımulaтũ *M* 13 *uerba:* cum — — ponere *om. P*[1] 14 unus] *om. P*[1] 16 unde ****** *M* dominus] eius *RSv* uenarı *M*[1] 17 *et* 23 ꝑcedenf *M*[1]*P*[1] *(cod. Am.)* 22 fuffocauıт *S* 25 habııт *M*[1]*C*, habuıт *P*[1], abííт ĩ domũ fuã *R* 26 *fiebanт *P* (fı *in ras.)* 28 illi] ılle *M*[1] *P*[1] 29 tibi] *om. M*[1]

nonne ergo oportuit et te misereri conserui tui, sicut et ego tui misertus sum? et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet uniuersum debitum. sic et pater meus caelestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus uestris. Et paulo post: Et accesserunt ad eum Pharisaei temptantes eum et dicentes: si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? qui respondens ait eis: non legistis, quia qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos et dixit: propter hoc dimittit homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. itaque iam non sunt duo, sed una caro. quod ergo deus coniunxit, homo non separet. dicunt illi: quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudii et dimittere? ait illis: quoniam Moyses ad duritiam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras: ab initio autem non sic fuit. dico autem uobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur, et qui dimissam duxerit, moechatur. dicunt illi discipuli eius: si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. qui dixit: non omnes capiunt uerbum istud, sed quibus datum est. sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt, et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus, et sunt eunuchi, qui se ipsos eunuchizauerunt propter regnum caelorum: qui potest capere, capiat. tunc oblati sunt ei paruuli, ut manus eis inponeret et oraret: discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis: sinite paruulos et nolite eos prohibere ad me uenire. talium est enim regnum caelorum. et cum inposuisset eis manus, abiit inde. et ecce unus accedens ait illi: magister

5 Matth. 19, 3—30 8 cf. Gen. 1, 27 et 2, 24 13 cf. Deut. 24, 1 et 9, 27

3 quodadusq; *P* 5 uestris] *om. S* paulł *MC* 6 pharissei *M*[1] 8 qui] *om. P*[1] fecit hominem *av* 9 dimittet *av* 13 mos*es *P* mandabit *S* dari *P*[2]*S (Am.)* et] *om. C* 14 moses *P* promisit *P*[1] 15 fuit sic *av* 16 uobis] *om. MCR* quia] *om. P* 17 dimisã *M*[1]*P*[1] 18 moecat̃ *M* 19 omnis *P*[1] 22 *ab *P* 23 eunuchizauerunt] ał castrauerunt *a in marg. (cf. v)* 25 orarent *M*[1]*P*[1] eos] eis *M*[1]*P* uero] autē *R* 27 inpo*suisset *P*

bone, quid boni faciam, ut habeam uitam aeternam? qui dixit ei: quid me interrogas de bono? unus est bonus deus. si autem uis ad uitam ingredi, serua mandata. dicit illi: quae? Iesus autem dixit: non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum et matrem, et: diliges proximum tuum sicut te ipsum. dicit illi adulescens: omnia haec custodiui, quid adhuc mihi deest? ait illi Iesus: si uis perfectus esse, uade, uende quae habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: et ueni, sequere me. cum audisset autem adulescens uerbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones. Iesus autem dixit discipulis suis: amen dico uobis, quia diues difficile intrabit in regnum caelorum. et iterum dico uobis, facilius est camelum per foramen acus transire quam diuitem intrare in regnum caelorum. auditis autem his discipuli mirabantur ualde dicentes: quis ergo poterit saluus esse? aspiciens autem Iesus dixit illis: apud homines hoc inpossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt. tunc respondens Petrus dixit ei: ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: amen dico uobis, quod uos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis et uos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israhel. et omnis qui reliquit domum, uel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et uitam aeternam possidebit. multi autem erunt primi nouissimi et nouissimi primi. Et paulo post: Sicut filius hominis non uenit ministrari,

4 cf. Exod. 20, 13 28 Matth. 20, 28

1 uıтā eт'nā hēam *R* 3 ingredi ad uitam *a* illi] ılle *S*, ei *a* 5 furтū facıes *R* dıcıſ *et* dılıgıſ *P*[1] 6 paтrem & maтrem тuam *P*[1] 9 eт uende *R* тheſ ſaur' *M* 10 cum autem audiſſet uerbum adoleſcens *a* 14 camellum *M*[1]*P*[1] 16 poтeſт *R* 17 ınpoſſıbıle ē hoc *S* 19 re(lı*)quım' *M*, relınquım' *R* 21 uos] *om.* *M*[1] 23 XII *S* XII *PS* 24 reliquerit *av* 28 et] ıтē *S* et p. post *et infra* et aliq. post *et* et alibi] *om.* *P*[1] ſıcuт* *P*

sed ministrare et dare animam suam redemptionem pro multis. Et aliquanto post: Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt dei deo. Et alibi: Diliges dominum deum tuum in toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. hoc est maximum et primum mandatum. secundum autem simile est huic: diliges proximum tuum sicut te ipsum. in his duobus mandatis uniuersa lex pendet et prophetae. Et post paucos uersus: Tunc Iesus locutus est ad turbas et discipulos suos dicens: super cathedram Moysi sederunt scribae et Pharisaei: omnia ergo quaecumque dixerint uobis seruate et facite. secundum opera uero eorum nolite facere: dicunt enim et non faciunt. alligant autem onera grauia et inportabilia et inponunt in umeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. omnia uero opera sua faciunt, ut uideantur ab hominibus. dilatant enim phylacteria sua et magnificant fimbrias. amant autem primos recubitus in caenis et primas cathedras in synagogis et salutationes in foro et uocari ab hominibus rabbi. uos autem nolite uocari rabbi: unus est enim magister uester, omnes autem uos fratres estis. et patrem nolite uocare uobis super terram: unus est enim pater uester, qui in caelis est. nec uocemini magistri, quia magister uester unus est Christus. qui maior est uestrum, erit minister uester. qui autem se exaltauerit, humiliabitur, et qui se humiliauerit, exaltabitur. Et paulo post: Vae uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia decimatis mentam et anethum et cyminum, et reliquistis quae grauiora sunt legis: iudicium et misericordiam et fidem. haec oportuit facere

2 Matth. 22, 21   3 ib. 37—40   8 Matth. 23, 1—12   24 ib. 23—36

1 ſed* *P*   2 p; alıq̃ *P²C*   ceſſarıſ ceſſarı *M*¹   3 alibi] p' alıq̃ *P*²   5 *uerba:* et i. t. mente tua *om. C*   est] enĩ *M*¹   6 dılıgıſ *M*¹*P*¹   9 et] eτ ad *Rar (cod. Am.)*   10 moyſe *M*¹*P*¹   pharıſ ſeı *M (sic infra)*   11 dixerint] *om. P*¹   u'o opa *R*   13 onera] opera *M*¹   humerrıſ *P*¹   14 ea nolunτ *R*   uero] enĩ *C*, uero** *P*   15 phılacτerıa (phılaτ. *R*) *MP*¹*CRS*   17 ſınagogıſ *M*¹*PR*   18 rabı *M*¹*R*   20 uobıſ uocare *MPCRa*   21 enım eſτ *P (cod. Am.)*   23 exaltat *a*   24 se] *om. P*¹   humılıaτ *MPCSa*   25 quia] qui *a*   26 an&um *MPCRS*   cımınū *MCRS*   relıquıſτı *C*, relinquitis *a*

et illa non omittere. duces caeci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. uae uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia mundatis quod de foris est calicis et parapsidis, intus autem pleni sunt rapina et omni inmunditia. Pharisaee caece, munda prius quod intus est calicis et parapsidis, ut fiat et id quod de foris est mundum. uae uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia similes estis sepulchris dealbatis, quae a foris parent hominibus speciosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia. sic et uos a foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi et iniquitate. uae uobis, scribae et Pharisaei hypocritae, quia aedificatis sepulchra prophetarum et ornatis monumenta iustorum et dicitis: si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. itaque testimonio estis uobismet ipsis, quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt: et uos implete mensuram patrum uestrorum. serpentes, genimina uiperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennae? ideo ecce ego mitto ad uos prophetas, et sapientes, et scribas: et ex illis occidetis, et crucifigetis, et ex eis flagellabitis in synagogis uestris, et persequimini de ciuitate in ciuitatem: ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariae, filii Barachiae, quem occidistis inter templum et altare. amen dico uobis, uenient haec omnia super generationem istam. E t p a u l o p o s t: Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet caritas multorum: qui autem permanserit usque in finem, hic saluus erit. E t p o s t a l i-

25 Matth. 24, 12 et 13

1 excolentef *P²R* 2 glut*ientef *P* 3 quia] qui *a* 3 *et* 5 parabfidif *MC* 4 plene *M¹P¹*, plena *M³P²CR* 5 munda] *om. P¹* 6 et *pr.*] *in ras. M, om. S* mund*ū *M* 7 quia] qui *a* fepulcrif *et* 12 -cra *M¹P¹* 11 qui *RSv* 15 teftimoniū *MP¹CRa* & quia *MC* 18 ideo dico uobis *a* ego] *om. MP¹CR* 19 et (*ante* ex) *om. M¹* crucifigitif *M¹P¹* et (*ante* ex) *om. M¹P¹* 20 finagogif *M¹PC* perfequemini *v* 23 filiū *M¹* 25 p' alq *P* 26 habundauit *M¹P¹* 27 permanserit] pfeuerauerit *Sav* aliq̃ p; *MC*, aliquantū poft *R*

quantum: Estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis uenturus est. quis putas est fidelis seruus et prudens, quem constituit dominus suus supra familiam suam, ut det illis cibum in tempore? beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus eius inuenerit sic facientem. amen dico uobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: moram facit dominus meus uenire: et coeperit percutere conseruos suos, manducet autem et bibat cum ebriis: ueniet dominus serui illius in die qua non sperat et hora qua ignorat, et diuidet eum partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus et stridor dentium. Et post paululum: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Item post paululum: Cum autem uenerit filius hominis in maiestate sua et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae. et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab haedis, et statuet oues quidem a dextris suis, haedos autem a sinistris. tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt: uenite, benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi. esuriui enim, et dedistis mihi manducare: sitiui, et dedistis mihi bibere: hospes eram, et collegistis me: nudus, et cooperuistis me: infirmus, et uisitastis me: in carcere, et uenistis ad me. tunc respondebunt ei iusti dicentes: domine, quando te uidimus esurientem et pauimus, sitientem et dedimus tibi potum? quando autem

1 Matth. 24, 44—51 12 Matth. 25, 13 13 ib. 31—46

3 ſup *MCRv* 5 eius] *om.* P^1 inuenerit uigilantem ſic facientem P^1 uobis] *om.* P^1 6 conſtituit MP^1 7 feč M^1 8 ceperit *MCR* 9 bibit *S* uenit *MPC* sperat] ſe parat M^1 10 diuidit *MPC* eum] illum *S* eius] ei P^1 12 pauł *MP*, paulolum *(bis)* S^1 itaque] utique P^1 13 item p. paul.] *om.* P^1 paułł *M*, aliq̃ P^2 16 eos] eaſ *S* 17 ſtu& M^1 quidem oueſ *S* ad dextriſ *(bis)* M^1 suis] eiuſ P^1R, *om. a* 18 autem] *om.* P^1 ad ſiniſtriſ M^1 dicit MP^1 19 poſſedite *P* 20 dediſti *(bis)* . . . cooperuiſti P^1 21 *uerba:* sitiui *usque ad* bibere *om. S* 22 operuiſtiſ *S* 23 in carcere eram P^2Sav 25 pauimus te *av*

te uidimus hospitem et collegimus te, aut nudum et cooperuimus? aut quando te uidimus infirmum aut in carcere, et uenimus ad te? et respondens rex dicet illis: amen dico uobis, quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. tunc dicet et his qui a sinistris erunt: discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis eius. esuriui enim, et non dedistis mihi manducare: sitiui, et non dedistis mihi potum: hospes fui, et non collegistis me: nudus, et non cooperuistis me: infirmus et in carcere, et non uisitastis me. tunc respondebunt et ipsi dicentes: domine, quando te uidimus esurientem, et sitientem, et hospitem, aut nudum, aut infirmum, uel in carcere, et non ministrauimus tibi? tunc respondebit illis dicens: amen dico uobis, quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis. et ibunt hi in supplicium aeternum, iusti autem in uitam aeternam. Et aliquanto post: Vigilate et orate, ut non intretis in temptationem.

XXVI.

DE EVANGELIO SECVNDVM MARCVM.

Aduocans iterum turbam dicebat illis: audite me omnes et intellegite. nihil est extra hominem introiens in eum quod possit eum coinquinare, sed quae de homine procedunt, illa sunt quae communicant hominem. si quis habet aures audiendi,

16 Matth. 26, 41 20 Marc. 7, 14—23

1 collegimus (g *in ras.*) *P*, collexim' M^1S *(cod. Am.)* cooperuimuſ te P^2CSv 2 aut in] et ín *R (Am.)* 3 ad] a *C* reſpondit MP^1 3 *et* 5 dicit *MPC* 5 et] *om. R* a] ad MP^1 6 diabulo *MP* 7 mihi] *om.* P^1 8 potum] bibere P^2CR collexiſtiſ M^1PC *(Am.)* 9 *uerba:* nudus e. n. c. me *om. CR* operuiſtis *a (Am.)* 10 carcerem M^1P^1C respondebunt ei *v* 11 et] aut M^1 12 aut nud.] et nudũ *R* 13 reſpondit P^1 14 non] *om.* P^1 16 poſt aliquantum *a* 17 EXPLICIT | INCIPIT SECVNDVM MARCVM *(minio)* | *S* 19 de] in *R* æuuangł *M*, euangelium P^1

audiat. et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam. et ait illis: sic et uos inprudentes estis? non intellegitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem non potest eum communicare, quia non introit in cor eius, sed in uentrem, et in secessum exit purgans omnes escas? dicebat. quoniam quae de homine exeunt illa communicant hominem. ab intus enim de corde hominum exeunt cogitationes malae, procedunt adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritia, nequitiae, dolus, inpudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. haec mala ab intus procedunt et communicant hominem. Et alio loco: Conuocata turba cum discipulis suis dixit eis: si quis uult post me sequi, deneget se ipsum et tollat crucem suam et sequatur me. qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me et euangelium, saluam eam faciet. quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, detrimentum faciat animae suae? aut quid dabit homo commutationem pro anima sua? qui enim me confusus fuerit et mea uerba in generatione ista adultera et peccatrice, et filius hominis confundetur eum in gloria patris sui cum angelis sanctis. Et alibi: Et accipiens puerum statuit eum in medio eorum. quem cum complexus esset, ait illis: quisquis ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me

11 Marc. 8, 34—38 21 Marc. 9, 35 et 36

2 parabulā *M* inpr.] prudenteſ *MCR* 4 poterit P^1 intro*it (*ras.* i) *M*, introiit (ii *in ras.*) *P*, introibit *R*, intrat *av* 5 ſeceſſu *M* exiit *P* 6 dicebat] *add.* autem P^2*av* communicant] cōicabant *R* 7 enim] aū *S* 8 inde ꝓcedunt *R* homicida M^1P^1 9 auaritiae (-eię *a*) *av* inpudicia S^1 oculos maloſ *S* 10 blaſphemię *Sa* haec] omnia haec *av* 12 suis] *om.* M^1 qui *M* post] *om.* S^1*v* 14 *uerba:* saluam f. p. e. q. a. p. a. suam *om.* P^1 15 euuangeliū *M* 16 homine M^1, hominiſ *C* 17 & d&rimentū *Sav* faci& M^1P^1 (*Am.*), fiat *S* quid] quam *R* 18 cōmotationē M^1 qui] quid P^1 confeſſuſ C^2S 19 uerba mea *CR* adulteria & peccatrix P^1 20 confundet** *P*, cunfund&˜ C^1, confundet *Ra*, confitebitur C^2S eum] *add.* cū uenerit *Sv* 21 sanctis] ſuiſ *Ra* 22 plexſuſ M^1, plexuſ P^1 23 quisquis] *add.* unum *av* reciperit M^2PC, *om.* M^1

recipit, et quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui me misit. Et paulo post: Quisquis enim potum dederit uobis calicem aquae in nomine meo, quia Christi estis, amen dico uobis, non perdet mercedem suam. et quisquis scandalizauerit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis, si circumdaretur mola asinaria collo eius, et in mare mitteretur. Et post paululum: Habete in uobis salem, et pacem habete inter uos. Et paulo post: Et accedentes Pharisaei interrogabant eum: si licet uiro uxorem dimittere, temptantes eum. at ille respondens dixit eis: quid uobis praecepit Moyses? qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudii scribere et dimittere. quibus respondens Iesus ait: ad duritiam cordis uestri scripsit uobis praeceptum istud, ab initio autem creaturae masculum et feminam fecit eos deus. propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit ad uxorem suam, et erunt duo in carne una. itaque iam non sunt duo, sed una caro. quod ergo deus iunxit, homo non separet. et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogauerunt eum. et dicit illis: quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam: et si uxor dimiserit uirum suum et alii nupserit, moechatur. Et post IIII uersus: Sinite paruulos uenire ad me et ne prohibueritis eos. talium est enim regnum dei. amen dico uobis, quisquis non receperit regnum dei uelut paruulus, non intrabit in illud. et complexus eos et inponens manus super

2 Marc. 9, 40 et 41 7 ib. 49 8 Marc. 10, 2—12 11 cf. Deut. 24, 1 15 cf. Gen. 2, 24 22 Marc. 10, 14—31

1 ſuſcıperıꞇ *MC* ſuſcepıꞇ M^1 3 aquę frigidę *a* 6 circumdaretur] *add.* eı *R* aſınarıo *MC* 7 pauł *MC*, paulum P^1, paulolũ *S* paulo poſꞇ *R* 8 salem] fıdem *R* 9 pharıſſeı *M* 11 *uerba:* qui dixerunt Moyses *om. MCS*, qui dixerunt *om. P*, aꞇ ıllı dıxerũꞇ permıſıꞇ (*om.* Moyses) *R (cf. Sab.)* 13 ſcrıbıꞇ *S* 14 autem] *om. S* 15 relınquıd M^1P homo] *om.* P^1 adhere**bıꞇ *P* 16 ad uxorem suam] uxorı ſuæ *CRa* 17 coniunxit *av* 18 ſeparaꞇ P^1 ıꞇerũ . . . ıꞇerũ eũ ınꞇ'rogauerũꞇ *R* 21 nubſerıꞇ *PS* 23 enim] *om.* P^1 dei] celor, *Ra* 24 quıſq, *S* 25 ınꞇroıbıꞇ S^2 cõplexſuſ P^1, complexanſ P^2*Sav*

illos benedicebat eos. et cum egressus esset in uiam, procurrens quidam genu flexo ante eum rogabat eum: magister bone, quid faciam, ut uitam aeternam percipiam? Iesus autem dixit ei: quid me dicis bonum? nemo bonus nisi unus deus. praecepta nosti: ne adulteres, ne occidas, ne fureris, ne falsum testimonium dicas, ne fraudem feceris, honora patrem tuum et matrem. et ille respondens ait illi: magister, haec omnia seruaui a iuuentute mea. Iesus autem intuitus eum dilexit eum et dixit illi: unum tibi deest: uade, quaecumque habes uende et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: et ueni, sequere me. qui contristatus in uerbo abiit maerens: erat enim habens multas possessiones. et circumspiciens Iesus ait discipulis suis: quam difficile qui pecunias habent in regnum dei introibunt! discipuli autem obstupescebant in uerbis eius. at Iesus rursus respondens ait illis: filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis in regnum dei introire! facilius est camelum per foramen acus transire quam diuitem intrare in regnum dei. qui magis admirabantur dicentes ad semet ipsos: et quis potest saluus fieri? et intuens illos Iesus ait: apud homines inpossibile est, sed non apud deum: omnia enim possibilia sunt apud deum. coepit Petrus ei dicere: ecce nos dimisimus omnia et secuti sumus te. respondens Iesus ait: amen dico uobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut matrem, aut patrem, aut filios, aut agros propter me et propter euangelium, qui non accipiat centies

5 cf. Exod. 20, 13

1 uia *MCR* pcurrens *R*, p̃currēs *a* 3 faciam (a *poster. in ras.*) *P* 4 dicit *MCR* ei] *om. P* dicef P^1 5 ne *pr.*] non *S* adulterif MP^1 occidef *S* 6 dicas] dixerif *Sav* fraude *S* faceref M^1P^1, facief S^1 7 et *alt.*] at *av* 8 int*uituf *P*, intuituf ẽ *M* 10 theffaurũ *M* 12 circuminfpicienf MP^1 14 introibunt] introire *R* 15 deficile P^1 16 est] *om.* MP^1C^1S 17 camel|lum *P* pr*feramen *P* 18 qui] quia *P* ammirabantur *MPC* ad feipfos *a* 19 poterit P^1 illo M^1 20 *uerba:* omnia e. p. s. a. deum *om. MPC* 21 deum] et *add.* P^2av cepit *PR* dic'e ei *R* 22 dimiffimuf *P*, reliquimus *a* 24 aut p̃rem aut matrem *R* aut filios] *om. R* 25 euuangeliũ M^1 accipiunt P^1, accipiet *R* centiaf *C*

tantum nunc in tempore hoc, domus, et fratres, et sorores. et matres, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in saeculo futuro uitam aeternam. multi autem erunt primi nouissimi et nouissimi primi. Et paulo post: Scitis quia hi qui uidentur principari gentibus dominantur eis et principes eorum potestatem habent ipsorum. non ita est autem in uobis: sed quicumque uoluerit fieri maior, erit uester minister, et quicumque uoluerit in uobis primus esse, erit omnium seruus. nam et filius hominis non uenit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret et daret animam suam redemptionem pro multis. Et aliquanto post: Et respondens Iesus ait eis: habete fidem dei! amen dico uobis, quicumque dixerit huic monti: tollere et mittere in mare! et non haesitauerit in corde suo. sed crediderit quia quodcumque dixerit: fiat! fiet ei. propterea dico uobis: omnia quaecumque orantes petitis credite quia accipietis, et uenient uobis. et cum stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis aduersus aliquem, ut et pater uester, qui in caelis est, dimittat uobis peccata uestra. quod si uos non dimiseritis, nec pater uester, qui in caelis est, dimittet uobis peccata uestra. Item post aliquantum: Respondens autem Iesus dixit illis: reddite igitur quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt dei deo. Et alio loco: Et accessit unus de scribis, qui audierat illos conquirentes, et uidens quia bene illis responderit interrogauit eum, quod esset primum omnium mandatum. Iesus autem respondit ei: quia primum

4 Marc. 10, 42—45 11 Marc. 11, 22—26 20 Marc. 12, 17 22 ib. 28—34

1 domoſ M^3CR 3 erunt] er' (r' *in ras.)* *P* **nouiſſimi *P* 4 hii *MPCR* 6 poteſtateſ *S* ipi' non autē ita eſt *R* 7 miniſter ũr *C* 8 uoluerit] *om.* P^1 in uobis prim' ēe uoluerit *R* ſeruuſ omniũ *C* 10 reddemptionem P^1 11 aliquantũ *R* Iesus] *om.* *MPCR* eis] illiſ *PCv* 13 mitere *P* eſitauerit *M* 14 fiat] *om.* S^1 ei] *om.* MP^1CR 19 demiſeritiſ M^1 dimittit *MP*, dimittat *CS* 20 *uerba:* item post aliquantum *om.* *MPC,* et poſt *R* 21 ceſſariſ ceſſari M^1 22 *uerba:* et alio loco *om.* P^1 23 audierit *C* cõquerentes *Ra* 24 illis bene *R* reſponder& P^2S 25 mandatum] *add.* eſt P^1 ei] *om.* *C*

omnium mandatum est: audi, Israhel, dominus deus noster dominus unus est, et diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota uirtute tua: hoc est primum mandatum. secundum autem simile illi: diliges proximum tuum tamquam te ipsum. maius horum aliud mandatum non est. et ait illi scriba: bene, magister, in ueritate dixisti, quia unus est, et non est alius praeter eum: et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine, et diligere proximum tamquam se ipsum maius est omnibus holocaustomatibus et sacrificiis. Iesus autem uidens quod sapienter respondisset dixit illi: non es longe a regno dei. et nemo iam audebat eum interrogare. Et paulo post: Cauete a scribis, qui uolunt in stolis ambulare, et salutari in foro, et in primis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus in caenis: qui deuorant domus uiduarum sub obtentu prolixae orationis, hi accipiunt prolixius iudicium. et sedens Iesus contra gazophylacium aspiciebat quomodo turba iactarent in gazophylacium: et multi diuites iactabant multa. cum uenisset autem una uidua pauper, misit duo minuta, quod est quadrans. et conuocans discipulos ait illis: amen dico uobis, quoniam uidua haec pauper plus omnibus misit qui miserunt in gazophylacium. omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt, haec uero

1 cf. Deut. 6, 4 5 cf. Leu. 19, 18 13 Marc. 12, 38—44

1 noster] τuus *Rav* 2 dominus] deuſ P^2*Rav* dılıgıſ M^1*P* dominum] *om. P* tuum] *om. R* 4 pmmũ ***** *M* 5 illi] ıllı ẽ P^1, eſτ ıllı P^2*av*, eſτ huıc *R* tamquam] ſıcuτ *R* 7 unus est] *add.* deuſ M^3*CRv* alius] ıllıuſ P^1 8 corde & ex *(corr. m. pr.) M* 10 holocautomat. *v* 12 ´eum ´ıam audebaτ *S* 13 eum] *om. MC* 15 ſınagogıſ *MP* dıſcubıτoſ M^1*P* 16 domos *Rav* opτenτu *R*S^1 17 Iesus] ıħſ *in ras. M* gazofılacıũ (a *alt. ex* ı *corr. m. 3) M* 17 *et* 18 *et* 22 gazofılacıum *CS*, gazophılacıum *PR* 18 *et* 22 gazophylaτıũ M^1 18 *ante* aspiciebat *rasura est uiginti septem litterarum in P* quomodo] quę modo *a* ıacτareτ *PRSav; add.* aes P^2*Rv* 19 ıacτabunτ *MC* mulτa] plurıma *Sa* 20 una] *om. S* 23 abundaũ *M*, habundauıτ *CR*, habundabaτ (ba *ex* uı *corr. m. pr.) P* uero] uo** *P*

de penuria sua omnia quae habuit misit, totum uictum suum. Et paulo post: Et cum duxerint uos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini, sed quod datum fuerit uobis in illa hora id loquimini. non enim estis uos loquentes, sed spiritus sanctus. Et post paululum: Et eritis odio omnibus propter nomen meum. qui autem sustinuerit in finem, hic saluus erit. Et alio loco: Videte, uigilate orantes: nescitis enim quando tempus sit. sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam et dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, et ianitori praecipiat, ut uigilet. uigilate ergo: nescitis enim quando dominus domus ueniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane: ne, cum uenerit repente, inueniat uos dormientes. quod autem uobis dico, omnibus dico: uigilate.

XXVII.

DE EVANGELIO SECVNDVM LVCAM.

Gloria in altissimis deo, et in terra pax hominibus bonae uoluntatis. Et aliquanto post: Et interrogabant eum turbae dicentes: quid ergo faciemus? respondens autem dicebat illis: qui habet duas tunicas, det non habenti: et qui habet escas, similiter faciat. uenerunt autem et publicani, ut baptizarentur, et dixerunt ad illum: magister, quid faciemus? at ille dixit ad eos: nihil amplius quam quod constitutum est uobis faciatis.

2 Marc. 13, 11 5 ib. 13 7 ib. 33—37 16 Luc. 2, 14 17 Luc. 3, 10—14

2 et paulo post] *om.* P^1 duxerint] hęc dixerit S^1 trahentes P^1R 3 *uerba:* sed q. d. f. u. i. i. h. i. loquimini *om.* P^1 4 loquimini] loquamini *CRS* enim] *om.* *MCR* 5 paul *MC*, paulolū S^1 7 alio] in alio *S*, alio in *a* orantes] orante M^1, orate *C*, et orate *Rv* enim] *om.* *R* 9 iani*tori *P* 10 p̃cipit *C*, p̃cepit M^3Rav uigilat P^1 11 ueniet *a* 12 inueniet *a* 13 uobis dico] uob̄ *C* 15 EXPLICIT SECVNDVM MARCVM *(atramento scr.)* | INCIPIT SECVNDVM LVCAM *(minio)* | *S* æuuangelio *M* 16 hominibus] omnib; *C* 17 alico M^1, aliquo *C* eum] *rasura trium litterarum, in margine:* iohannē baptistā *add. al. m.* *P* 20 babtizarentur *P* 22 quod] *om.* *MC* faciatis *MCR*

interrogabant autem eum et milites dicentes: quid faciemus et nos? et ait illis: neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, et contenti estote stipendiis uestris. Et post aliquantum: Beati pauperes, quia uestrum est regnum dei. beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. beati qui nunc fletis, quia ridebitis. beati eritis, cum uos oderint homines et cum separauerint uos et exprobrauerint et eiecerint nomen uestrum tamquam malum propter filium hominis. gaudete in illa die et exultate: ecce enim merces uestra multa in caelo. secundum haec enim faciebant prophetis patres eorum. uerum tamen uae uobis diuitibus, quia habetis consolationem uestram. uae uobis qui saturati estis, quia esurietis. uae uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis. uae cum bene uobis dixerint omnes homines: secundum haec faciebant prophetis patres eorum. sed uobis dico qui auditis: diligite inimicos uestros, benefacite his qui uos oderunt. benedicite maledicentibus uobis. orate pro calumniantibus uos. et qui te percutit in maxillam, praebe et alteram, et ab eo qui aufert tibi uestimentum tuum etiam tunicam noli prohibere. omni autem petenti te tribue, et qui aufert quae tua sunt ne repetas. et prout uultis, ut faciant uobis homines, facite illis similiter. et si diligitis eos qui uos diligunt, quae uobis est gratia? nam et peccatores diligentes se diligunt. et si

4 Luc. 6, 20—49

1 eum autem P^1 2 et *alt.*] *om.* *C* 3 ſtote M^1 ſtipendiiſ uñiſ *in rasura S* et post aliquantum] *om.* P^1 4 paupereſ ſp̄u *P* 7 uos] *om.* P^1 9 merciſ *MP* multa eſt *Rav* 10 patriſ P^1 11 quia] qui P^2CRa 12 eſuritiſ M^1, eſueritiſ *P* 13 uae] uæ uobiſ *P* 14 bene uob̄ dixerint MP^2 *(cod. Am.)*: uob̄ benedixerint *C*, benedixerint uob̄ *RSav*, benedixerit *(sic, om.* uobis) P^1 omnes] ***om̃ſ (uob̄ *eras.) M* ˆhomineſ ˆom̃ſ *S* 15 prophetis] *s. lin.* pſeudo *add. m. 3 M, erasa est correctura, quae olim extabat in margine P,* pſeudop̄ph&iſ *CRv* patriſ P^1 16 uoſ *(s. lin. m. pr.) M* oderūt uoſ *Rv* 18 p̄b*e *P* ab eo qui] habeo quae P^1 19 auferet *a* tuum] *om.* P^1av tonicam P^2 20 autem] enĩ *R* tribu*e *M* 21 pro|ut (ut *in marg. add. al. m.) S* facite] & uoſ facite P^2v

benefeceritis his qui uobis benefaciunt, quae uobis est gratia? siquidem et peccatores hoc faciunt. et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere, quae gratia est uobis? nam et peccatores peccatoribus faenerant, ut recipiant aequalia. uerum tamen diligite inimicos uestros: benefacite et mutuum date nihil desperantes: et erit merces uestra multa, et eritis filii altissimi: quia ipse benignus est super ingratos et malos. estote ergo misericordes, sicut et pater uester misericors est. nolite iudicare, et non iudicabimini. nolite condemnare, et non condemnabimini. dimittite, et dimittemini. date, et dabitur uobis. mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum uestrum. eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur uobis. dicebat autem illis et similitudinem: numquid potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foueam cadunt? non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit sicut magister eius. quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras? et quomodo potes dicere fratri tuo: frater, sine eiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non uidens? hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui. non est enim arbor bona quae facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum. unaquaeque arbor de fructu suo cognoscitur. neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo uindemiant uuas. bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, et malus homo de

3 recipere] accıpere S^1 4 faeneranτ^{ur} (ur *add. al. m.)* *P*, feneranτur *Sa* 6 nıhıl ınde ſperanτeſ P^2*Rav*, ne hıſ | deſperanτeſ *S* mercıſ *P* 9 et] uτ P^1 ıudıcamını P^1 conτemnare P^1, condempnare *et infra* condempnab. M^1C 10 dımıττımını *MPC* 11 et *pr.*] *om.* P^1S conuerſã M^1P^1, conferſam M^3P^2S coagıτaτū M^1P^1 13 menſuram P^1 remıτı&' M^1, remeτıeτur (eτıe *in ras.)* *P* 15 cadenτ S^2 16 erıτ ſı ē *C*, erıτ ſı ſcıτ *R*, erıτ ſı ſıτ *Sav* 17 fıſτucam MP^1S 18 et] aut *Pav* 19 fıſτucã MP^1CS^2 20 uıdeſ *CRa* hypocrıτe P^1 eıce (eı *in ras.)* *P* ´prımum ´eıce *S* 21 pſpecıeſ M^1P^1 fıſτucā *MPCS* 23 frucτus bonos *R* 24 arbor] *om.* P^1, enım arbor P^2S^2v de] ex *R* 25 uuam P^2v 26 τheſſauro M^1

malo profert malum. ex abundantia enim cordis os loquitur. quid autem uocatis me: domine, domine, et non facitis quae dico? omnis qui uenit ad me et audit sermones meos et facit eos, ostendam uobis cui similis est. similis est homini aedificanti domum, qui fodit in altum et posuit fundamenta super petram. inundatione autem facta inlisum est flumen domui illius, et non potuit eam mouere: fundata enim erat super petram. qui autem audit et non facit, similis est homini aedificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam inlisus est fluuius, et continuo cecidit, et facta est ruina domus illius magna. Et post aliquantum: Cui ergo similes dicam homines generationis huius? et cui similes sunt? pueris sedentibus in foro et loquentibus ad inuicem et dicentibus: cantauimus uobis tibiis et non saltastis, lamentauimus et non plorastis. uenit enim Iohannes baptista neque manducans panem neque bibens uinum, et dicitis: daemonium habet. uenit filius hominis manducans et bibens, et dicitis: ecce homo deuorator et bibens uinum, amicus publicanorum et peccatorum. et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis. Item post aliquantum: Est autem haec parabola: semen est uerbum dei. qui autem secus uiam sunt qui audiunt: deinde uenit diabolus et tollit uerbum de corde eorum, ne credentes

11 Luc. 7, 31—35 20 Luc. 8, 11—18

1 de malo] *om.* *MP*[1]*CR*, de malo thesauro *P*[2]*av* enim] *om. edd.* cordis ei' (of *s. lin. add. al. m.)* *S* 4 simile *C* est *pr.*] sit *av* *uerba:* similis est *altero loco om.* *MC* 5 fundamenta] sup fundamto *C* super] supra *Sa* 7 illius] illi *P*[1]*Sav* super] supra *S* 9 super] supra *a* fundamtũ *M*[1]*P*[1] qua *M*[1]*S* 10 filii fluuius *P* cecidit (i *alt. in ras.)* *P* 12 homines] omnes *MC*, hominis *P*[1] generationes *C* pueris] similes sunt pueris *P*[2]*v* 13 sedentes *C* 14 cantabimus *MCS*[1] tibiis (t *in ras.)* *S, om.* *R* 15 iohans *M*, iohannis *C* 16 *uerba:* et dicitis *usque ad* bibens uinum *om.* *M*[1] *(in marg. add. sub signis* hd *et* hp *m. 2)* dic&is *M*[2] *(corr. m. 3)* demonia *R* 18 deuoratur *M* *(corr. m. 3)* **publicanorum (& *eras.)* *P* 19 omnibus] hominib; *P*[1] 20 post] *om.* *C* aliquanto post *R* parabula *MP* 21 uiam] *add.* hii *P*[2], *s. lin. add.* hi *C*[2], uiam sunt híí (hi *a*) sunt *Ra* *(cf. v)* 22 diabulus *MP*

salui fiant. nam qui supra petram, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt uerbum, et hi radices non habent, qui ad tempus credunt et in tempore temptationis recedunt. quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt et a sollicitudinibus et diuitiis et uoluptatibus uitae euntes suffocantur et non referunt fructum. quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono et optimo audientes uerbum retinent et fructum adferunt in patientia. nemo autem lucernam accendens operit eam uaso aut subtus lectum ponit, sed supra candelabrum ponit, ut intrantes uideant lumen. non enim est occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur et in palam ueniat. uidete ergo quomodo audistis. qui enim habet, dabitur illi, et quicumque non habet, etiam quod putat se habere auferetur ab illo. Et post aliquantum: Conuocatis autem duodecim apostolis dedit illis uirtutem et potestatem super omnia daemonia et ut languores curarent. et misit illos praedicare regnum dei et sanare infirmos, et ait ad illos: nihil tuleritis in uia, neque uirgam neque peram neque panem neque pecuniam neque duas tunicas habeatis, et in quamcumque domum intraueritis, ibi manete et inde ne exeatis. et quicumque non receperit uos, exeuntes de ciuitate illa etiam puluerem pedum uestrorum excutite in testimonium super illos. Item post aliquantum: Dicebat autem ad omnes: si quis uult post me uenire, abneget semet ipsum et tollat crucem suam et sequatur me. qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet illam. nam

15 Luc. 9, 1—5 23 ib. 23—26

1 fiunt C^1 auderunt P^1 2 radices*** *P* qui] quia S^2a 3 in] *om.* P^1 quod] qui P^1 4 a] *om.* MP^1 5 soffocant̃ *M* 6 non] *om.* S^1 referunt] fer̃ *C* t̃rã bonã *C* hu *MC* 7 in] *om* P^1 obtimo M^1 8 pacientiam P^1 ascendens M^1 9 uase RS^2av supra] sup *R* 10 ut] & P^1 12 pallã M^1 audistis *P* 16 langores *C* 18 tollentis MP^1 20 hab&is MCS^1 quacumq; M^1C 21 non] *om.* M^1 reciperit *P*, receperint *Rv* 22 pedem *MC*, peduum P^1 24 semet] se P^1S (*cod. Am.*) 25 suam] *add.* cotidie P^2, cottidie *S*, quotidie *av* 26 illam] eam *R*

qui perdiderit animam suam propter me, saluam faciet illam. quid enim proficit homo, si lucretur totum mundum, se autem ipsum perdat, et detrimentum sui fiat? nam qui me erubuerit et meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum uenerit in maiestate sua et patris et sanctorum angelorum. Et alio loco: Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. at Iesus uidens cogitationes cordis illorum, adprehendens puerum statuit eum secus se et ait illis: quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: et quicumque me receperit, recipit eum qui me misit. nam qui minor est inter omnes uos, hic maior est. Et post aliquantum: Ait autem ad alterum: sequere me. ille autem dixit: domine, permitte mihi primum ire sepelire patrem meum. dixitque Iesus: sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem uade, adnuntia regnum dei. et ait alter: sequar te, domine, sed primum permitte mihi renuntiare his qui domi sunt. ait ad illum Iesus: nemo mittens manum suam in aratrum et aspiciens retro aptus est regno dei. Et paulo post: Ecce ego mitto uos sicut agnos inter lupos. nolite portare sacculum, neque peram, neque calciamenta, et neminem per uiam salutaueritis. in quamcumque domum intraueritis, primum dicite: pax huic domui. et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illam pax uestra, sin autem, ad uos reuertetur. in eadem autem domo manete edentes et bibentes quae apud illos sunt: dignus enim est operarius mercede sua. nolite transire de domo in domum. et in quamcumque ciuitatem intraueritis et susceperint uos,

6 Luc. 9, 46—48 11 ib. 59—62 18 Luc. 10, 3—11

2 totum] uniuerſum *Sav* 3 fiat] faciat P^2*Rv* 4 erubeſcit M^1 (*cod. Am.*) 6 cogitationem *P* 7 illorum] eorum *R* 8 ſuſciperit MP^1C 9 *et* 10 recepit M^1 10 reciperit M^3P^1C (recepit *cod. Am.*) 13 ire] *add.* et *Rv* dixitque ei *av* 14 uade & (u *in ras.*. & *add. al. m.*) *P* 16 qui] quae M^3P^2*Cv* 17 aspiciens] reſpiciens *v* 18 ap**tuſ *P* regnū M^1C poſt paul (u *add. al. m.*) *P*, poſt paululum *a* 20 ſalutauerif P^1 21 quacūq; *MC* *uerba:* huic domui — — super illam pax *om.* S^1 22 requieſcit M^1P^1 illam] illa M^1, illum *RSav* 23 reuertitur *a* 24 eſt enim *CSv* 25 mercedem ſuā *C* 26 ſuſciperint MP^1C

manducate quaecumque adponuntur uobis, et curate infirmos, qui in illa sunt, et dicite illis: adpropinquauit in uos regnum dei. in quamcumque ciuitatem intraueritis et non receperint uos, exeuntes in plateas eius dicite: etiam puluerem, qui adhaesit nobis de ciuitate uestra, extergimus in uos: tamen hoc scitote, quia adpropinquauit regnum dei. dico uobis: quia Sodomis in die illa remissius erit quam illi ciuitati. Et post paululum: Verum tamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus uobis subiciuntur: gaudete autem, quod nomina uestra scripta sunt in caelis. Et paulo post: Ecce quidam legis peritus surrexit temptans illum et dicens: magister, quid faciendo uitam aeternam possidebo? at ille dixit ad eum: in lege quid scriptum est? quomodo legis? ille respondens dixit: diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex omnibus uiribus tuis et ex omni mente tua, et proximum tuum sicut te ipsum. Et paulo post: Quis horum trium uidetur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? at ille dixit: qui fecit misericordiam in illum. et ait illi Iesus: uade et tu fac similiter. Et post paululum: Martha, Martha, sollicita es et turbaris erga plurima: porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea. Item post paululum: Cum oratis, inquit, dicite: pater, sanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum:

8 Luc. 10, 20 10 ib. 25—27 13 cf. Deut. 6, 5 et Leu. 19, 18 16 Luc. 10, 36 et 37 19 ib. 41 et 42 22 Luc. 11, 2—13

2 adꝑpinquabit *M³PRSa* 3 in] & in *C* quamcumq.] quacũq; *C, add.* autē *Rv* reciperint *MP* 4 plateas eius] plateiſ eiſ *P¹* 6 adꝑpinquabit *M³P²CRSa* 7 remiſiuſ *M¹P¹* 8 paul (a *in ras.*) *P* in hoc] *om. R* 9 quod] quia *R* 10 poſt paul (u *add. al. m.*) *P* ecce (cce *in ras.*) *P* 12 *uerba:* possidebo *usque ad* scriptum est *om. P¹* 13 diligiſ *M¹P*, diligeſ (dili *in ras. m. pr.*) *S* 14 tuũ *s. lin. add. m. pr. S* 15 uiribus] uirtutib; *M¹P¹* 16 tuum] *om. S* paulo post] p' pᵘl *P* 17 fuiſſe (fui *in ras.*) *P* ille *M¹P¹* inced *M* 18 illoᵃ (*pro* o *s. lin.* ṽ *pos. m. pr.*) *MC* 19 *et* 22 paulolū *S¹* 21 ab] *om. initio lineae S* 22 post] *om. C* oratiſ***** *P* dicite *in ras. P*

panem nostrum cotidianum da nobis hodie: et dimitte nobis peccata nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis: et ne nos inducas in temptationem. et ait ad illos: quis uestrum habebit amicum et ibit ad illum media nocte et dicet illi: amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus uenit de uia ad me et non habeo quod ponam ante illum: et ille de intus respondens dicat: noli mihi molestus esse: iam ostium clausum est, et pueri mecum sunt in cubili: non possum surgere et dare tibi. dico uobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter inportunitatem tamen eius surget et dabit illi quotquot habet necessarios. et ego uobis dico: petite, et dabitur uobis: quaerite, et inuenietis: pulsate, et aperietur uobis. omnis enim qui petit accipit, et qui quaerit inuenit, et pulsanti aperietur. quis autem ex uobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? aut si petierit ouum, numquid porriget illi scorpionem? si ergo uos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quanto magis pater uester de caelo dabit spiritum bonum petentibus se? Et paulo post: Factum est autem cum haec diceret, extollens uocem quaedam mulier de turba dixit illi: beatus uenter, qui te portauit, et ubera, quae suxisti. at ille dixit: immo beati qui audiunt uerbum dei et custodiunt. Et paulo post: Et cum loqueretur, rogauit illum quidam Pharisaeus, ut pranderet apud se: et ingressus recubuit. Pharisaeus autem

20 Luc. 11, 27 et 28 24 ib. 37—46

1 cottidianũ *S*, quotidianũ *R* demitte *et* demittim' *M*[1]*P* 4 dicit *MPC* ille *P* 7 dicat] *om.* *MP*[1]*C* 8 pueri] *add.* mei *Rav* cubile *M*[1]*P*[1]*S*[1] 9 tibi] *add.* et ille si perseuerauerit pulsans *a* (*cf. v*) &si (& *s. lin. add.*) *M* 10 inportunitatẽ *M:* inprobitatem (impr.) *PCRSav* 11 ſurgit *P* qđqđ *M*, quđquot *C* *uerba:* et ego — — aperietur uobis *om.* *P*[1] 13 accepit *M*[1]*P*[2] et *alt.*] *om.* *C* 14 et] *om.* *PC* aperiatur *S*[1] 15 dabit] *om.* *S*[1] 17 porregit *M*[1]*P* (porrigit *cod. Am.*) ſcorpi**onẽ *M* uos] *om.* *P*[1]*a* 20 paulł p' *M*, poſt paulul *P*, paulł (*om.* post) *C* 22 *uerba:* at ille dixit *om.* *MPC* 23 immo] quĩ ĩmo *Rv* beati] *om.* *S* custodiunt] *add.* illud *Rav* 24 illum] eũ *R* phariſſeuſ (*sic etiam infra*) *M* 25 autem] *om. init. lin.* *S*

coepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. et ait dominus ad illum: nunc uos, Pharisaei, quod de foris est calicis et catini mundatis, quod autem intus est uestrum plenum est rapina et iniquitate. stulti, nonne qui fecit quod de foris est, etiam quod de intus est fecit? uerum tamen quod superest date elemosynam, et ecce omnia munda sunt uobis. sed uae uobis, Pharisaei, qui decimatis mentam et rutam et omne holus, et praeteritis iudicium et caritatem dei. haec autem oportuit facere, et illa non omittere. uae uobis, Pharisaei, quia diligitis primas cathedras in synagogis et salutationes in foro. uae uobis, quia estis ut monumenta quae non parent, et homines ambulantes supra nesciunt. respondens autem quidam ex legis peritis ait illi: magister, haec dicens etiam nobis contumeliam facis. at ille ait: etiam uobis legis peritis uae, quia oneratis homines oneribus, quae portari non possunt, et ipsi uno digito uestro non tangitis sarcinas. Et alio in loco: Adtendite a fermento Pharisaeorum, quae est hypocrisis. Et paulo post: Dico autem uobis amicis meis: ne terreamini ab his qui occidunt corpus et post haec non habent amplius quod faciant. ostendam autem uobis quem timeatis: timete eum qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico uobis, hunc timete. nonne quinque passeres ueneunt dipondio? et unus ex illis non est in obliuione coram deo. sed et capilli capitis uestri omnes numerati sunt. nolite ergo timere: mul-

17 Luc. 12, 1 18 ib. 4—34

2 dominus] ıhs̄ *R* 3 de] *om.* M^1 est] *om. init. lin.* *S* 4 est *alt.*] *om.* M^1P^1S rapınam M^1P^1 5 qui] quıd P^1 de *ante* intus] *om.* P^1CRSa est *alt.*] *eras.* *C* 6 elymoſınā (eı *pro* y *s. lin. pos. m. 3)* *M*, elımoſınam (ı *pr. in* e *mut. m. al.)* *P*, elemoſınā *CR* elem. daτe *R* 7 sed] *om.* *CR* pharıſęıſ P^2a *(cf. v)* qui] quia *v* 8 menτham *Pav* 9 facere] *om.* *C* 10 quia] quı P^1R *(cod. Am.)* dılıg&ıſ *S* ſınagogıſ *M* 11 quia] quı P^1CR 13 perıτuſ P^1 14 at] & *PC* 16 porτare *Sav* poſſum P^1 17 in] *om.* *R* 18 quae est] quod eſτ P^2Rav *uerba:* et paulo post *om.* *MPCR* 20 quod] quıd *CRSav* 21 quem] quı P^1 23 uenıunτ MP^1C

tis passeribus pluris estis. dico autem uobis: omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et filius hominis confitebitur in illo coram angelis dei: qui autem negauerit me coram hominibus, denegabitur coram angelis dei. et omnis qui dicit uerbum in filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in spiritum sanctum blasphemauerit non remittetur. cum autem inducent uos in synagogas et ad magistratus et potestates, nolite solliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis: spiritus enim sanctus docebit uos in ipsa hora quae oporteat dicere. ait autem quidam ei de turba: magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hereditatem. at ille dixit ei: homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem supra uos? dixitque ad illos: uidete et cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquam uita eius est ex his quae possidet. dixit autem similitudinem ad illos dicens: hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit, et cogitabat intra se dicens: quid faciam, quod non habeo quo congregem fructus meos? et dixit: hoc faciam: destruam horrea mea et maiora faciam, et illuc congregabo omnia quae nata sunt mihi et bona mea, et dicam animae meae: anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. dixit autem illi deus: stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quae autem parasti cuius erunt? sic est omnis qui sibi thesaurizat et non est in deum diues. dixitque ad discipulos suos: ideo dico uobis, nolite solliciti esse animae

1 plureſ MP^1S 3 in illo] ıllum P^2v 5 fılıuſ P^1 illi] eı *R* 6 blaſſemauerıτ *MPR* remittetur] *add.* eı *R* 7 ſınagogıſ *M*, ſınagogaſ *PR*, ſynagıſ *C* 8 ſollıcıτe P^1 quid] *add.* loquamını auτ quıd MP^1CR 10 *uerba:* in ipsa hora *om.* *S* oporτeaτ (τeaτ *in ras.*) *P*, oporτeτ *R* eı quıdam *R*, ∗quıdā | eı (*ras.* e) *S* 11 heredıτaτē mecū *R* 12 ei] ad eum *S* conſτıτu& S^1 13 ſup P^2Sv 14 non] *om.* M^1P^1 (*add.* M^2) eius] *om.* *R* 15 poſſedeaτ M^1, poſſed& P^1 16 ubera *C* 17 quod] quia *v* 18 c̃gregam *M*, ɔgerem *R* 19 congregabo ıllue *S* 20 anima] *add.* mea *R* 21 commede *MP* 22 ılle M^1P^1 hac] ac S^1 23 cuius erunt] erum P^1 est] erıτ P^1 24 omnis] *del.* P^2v deum] dō *S* 25 ideo] ıτa *R* ſollıcıτe M^1P^1 animae] *add.* ur̃e *R* (*cf.* *v*)

quid manducetis, neque corpori quid uestiamini. anima plus est quam esca, et corpus quam uestimentum. considerate coruos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, et deus pascit illos: quanto magis uos pluris estis illis? quis autem uestrum cogitando potest adicere ad staturam suam cubitum unum? si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis? considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, non neunt. dico autem uobis: nec Salomon in omni gloria sua uestiebatur sicut unum ex istis. si autem faenum agri quod hodie in agro est et cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, quanto magis uos pusillae fidei? et uos nolite quaerere, quid manducetis, aut quid bibatis, et nolite in sublime tolli. haec enim omnia gentes mundi quaerunt: pater autem uester scit, quoniam his indigetis. uerum tamen quaerite regnum dei, et haec omnia adicientur uobis. nolite timere, pusillus grex, quia complacuit patri uestro dare uobis regnum. uendite quae possidetis et date elemosynam. facite uobis sacculos, qui non ueterescunt, thesaurum non deficientem in caelis, quo fur non adpropiat, neque tinea corrumpit. ubi enim thesaurus uester est, ibi et cor uestrum erit. E t p o s t p a u l u l u m: Et uos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis uenit. ait autem ei Petrus: domine, ad nos dicis hanc parabolam, an et ad omnes? dixit autem dominus: quis putas est fidelis seruus et prudens,

21 Luc. 12, 40—48

1 corpore *M¹P¹* 2 quā ueſtımentıſ *S* 3 seminant] ſerūt *R* 4 paſc& *M¹* 5 pluref *MP¹* potu** *P¹* 7 poteſtıſ ıllıſ *P* 8 lilia] *add.* agri *a* non *alt.*] neque *M³CRSav* neunt *M¹*, neent *P¹*: nent *M³P²CRSav* 9 nec] quod nec *a* ſalamon *P* 10 foenum *S* 11 mıtt&' *M¹P¹* 12 *uerba:* quaerere q. m. a. q. b. e. nolite *om.* *P¹* 13 tolle *M¹P¹* 14 inquirunt *a* 15 hıſ quı *P¹* ındıgetıſ (dı *in ras.*) *P* 16 puſſıllus *MP* quia *et* uobis *om.* *P¹* 18 ælimoſınā (ælem. *P¹*) *M¹P²*, ælemoſınā *M³*, elemoſınā *CR* ueteraſcunt *av* 19 theſſaur. *(bis)* *M* quo (uo *in ras.*) *P* adpropıant *P¹* 20 est] *om.* *C¹Ra* 21 erit *P* paul *P*, paulolum *S¹* paulo poſt *R* 22 uenıet *Pav* 23 parabulam *MP* **an *P* et] *om.* *R* 24 seruus] dıſpenſator *P²Sav*

quem constituet dominus supra familiam suam, ut det in tempore tritici mensuram? beatus ille seruus, quem, cum uenerit dominus, inueniet ita facientem. uere dico uobis, supra omnia quae possidet constituet eum. quod si dixerit seruus ille in corde suo: moram facit dominus meus uenire, et coeperit percutere pueros et ancillas, et edere, et bibere, et inebriari: ueniet dominus serui illius in die, qua non sperat, et hora, qua nescit, et diuidet eum partemque eius cum infidelibus ponet. ille autem seruus, qui cognouit uoluntatem domini sui et non praeparauit et non fecit secundum uoluntatem eius, uapulabit multis: qui autem non cognouit et fecit digna plagis, uapulabit paucis. omni autem cui multum datum est multum quaeretur ab eo, et cui commendauerunt multum, plus repetent ab eo. Item paulo post: Hypocritae, faciem terrae et caeli nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? quid autem et a uobis ipsis non iudicatis quod iustum est? Et aliquanto post: Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico uobis, quaerunt intrare et non poterunt. Et alio loco: Dicebat autem ad inuitatos parabolam intendens, quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab eo, et ueniens is qui te et illum uocauit dicat tibi: da huic locum, et tunc

14 Luc. 12, 56 et 57 17 Luc. 13, 24 19 Luc. 14, 7—14

1 conſᴛıᴛuıᴛ MP^1CRav dominus] dñs ſuus *R* ſup *P* (*Am.*) det] *add.* ıllıſ M^3P^2CRav 3 dominus] *add.* ſuuſ P^2 inueniet] ınuenerıᴛ *Rav* ita] ſıc *R* uobis] *add.* quıa P^2 *(cod. Am.)*, quoniam *v* 4 conſᴛıᴛuıᴛ P^1 eum] ıllum *Sav* 5 facı& *S* 6 ınebrıare M^1 8 eius] *om.* P^1 9 seruus] ſer| *M*, ſeruı C^1 11 uapulauıᴛ $MPCS^1$ mulᴛaſ *MPC* et] eᴛ nõ *R* 12 uapulauıᴛ *MPC*, uapulabıs *R* paucıſ (ıſ *in ras.*) *P* omni] omnıa *M*, omını *C*, hoĩ *R*, omã S^1 13 querıᴛ˜ *C*, quęrereᴛur S^1 repeᴛunᴛ P^2, p&enᴛ *Sav* 15 hoc autem] hoc *** *S* 16 non] *om.* *R* 17 aliquanto] alıcõ M^1, alıo q̃ P^1 18 quaerenᴛ M^3P^2av ınᴛ*rare *P* poᴛuer̃ *C* 19 auᴛem & *PSv* ad uıᴛaᴛıſ P^1 parabulam M^1P 20 acubıᴛoſ M^1, accubıᴛoſ P^1 dılegerenᴛ M^1, dılıgerenᴛ P^1C^2, elıgerınᴛ P^2 22 oneraᴛıor M^1, honeraᴛıor *S* is] hıſ M^1, ıſ *in ras. m. pr.* *S*

incipias cum rubore nouissimum locum tenere. sed cum uocatus fueris, uade, recumbe in nouissimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: amice, ascende superius: tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur. dicebat autem et ei qui se inuitauerat: cum facis prandium aut caenam, noli uocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque uicinos diuites, ne forte et ipsi te reinuitent et fiat tibi retributio. sed cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, caecos, et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in retributione iustorum. Et post paululum: Si quis uenit ad me et non odit patrem suum et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus discipulus esse. et qui non baiulat crucem suam et uenit post me, non potest meus esse discipulus. quis enim ex uobis uolens turrem aedificare non prius sedens conputat sumptus, qui necessarii sunt, si habet ad perficiendum, ne, posteaquam posuerit fundamentum et non potuerit perficere, omnes qui uident incipiant inludere ei dicentes: quia hic homo coepit aedificare et non potuit consummare? aut qui rex iturus committere bellum aduersus alium regem non sedens prius cogitat, si potest cum decem milibus occurrere ei qui cum uiginti milibus uenit ad se? alioquin adhuc illo longe agente legationem mittens rogat ea quae pacis sunt. sic ergo omnis

12 Luc. 14, 26—33

1 incipief *S* robore M^1 sed *om.* *C* 2 fuerit M^1 loco] *om.* P^1 3 te] *add.* et illŭ P^2 inuitabit P^1 4 gloriam P^1 6 autem et] *om.* *S* 7 aut] uel *a* 10 paupes uoca et debilef *R* 11 retribuere] r&ribue C^1, quod r&ribuant C^2 retributione] refurrectione P^2RSv 12 post] *om.* *C* paul *P*, palolum *S* 14 et *alt.*] *om.* P^1 15 effe difcipulus *av* baiulat *** *P*, baiolat M^3S 16 ẽe meuf difcipuluf *C*, meus difcipulus ẽe *R* 17 turrim *Sa* 18 habeat M^3CRSav 20 hic * *P* cepit *C* 21 qui rex iturus] quif exituruf MP^1, quif rex ituruf P^2CRSav, quif rex exituruf M^3 22 pri' fedens *R* 23 potest] poffit *Sav* 24 XX *S* 25 rogant *C*

ex uobis qui non renuntiat omnibus quae possidet non potest meus esse discipulus. Et post aliquantum: Et ego uobis dico: facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula. qui fidelis est in minimo, et in maiori fidelis est. *et qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est.* si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, *quod uerum est quis credet uobis? et si in alieno fideles non fuistis,* quod uestrum est quis dabit uobis? nemo potest duobus dominis seruire: aut enim unum odiet et alterum diliget, aut uni adhaerebit et alterum contemnet. non potestis deo seruire et mammonae. audiebant autem haec omnia Pharisaei, qui erant auari, et deridebant illum. et ait illis: uos estis qui iustificatis uos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra: quia quod hominibus altum est abominatio est ante deum. Et post paucos uersus: Omnis qui dimittit uxorem suam et ducit alteram moechatur. Et post paululum: Inpossibile est ut non ueniant scandala: uae autem illi per quem ueniunt. utilius est illi, si lapis molaris inponatur circa collum eius, et proiciatur in mare, quam ut scandalizetur unum de pusillis istis. adtendite uobis: si peccauerit frater tuus, increpa illum, et si paenitentiam egerit, dimitte illi. et si septies in die peccauerit in te et si septies in die conuersus fuerit ad te dicens: paenitet me, dimitte illi. Et alio loco: Dixit autem ad quosdam qui in se confidebant tamquam iusti et aspernabantur ceteros para-

2 Luc. 16, 9—16 16 ib. 18 17 Luc. 17, 1—4 24 Luc. 18, 9—30

1 poſſedıτ M^1P^1 2 alıqua *R* 4 defıcerıτıſ *P* recıpıam P^1 5 maıore P^2 eſτ fıdelıs *R* est] et qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est *add. av* in] *om.* P^1 mãmone M^1P^1 7 fuıſτıſ quod fuıſτıſ *P* fuistis] quod uerum est quis credet uobis? et si in alieno fideles non fuistis *add. v* 9 nemo ſeruus P^2*Sav* poτerıτ *P* (*sed corr. m. pr.*) 10 conτempn& *MPC*, condemn& *S* 11 autem] *om. C* 12 pharıſſeı *M* (*sic etiam infra*) ıuſτıfıcaſτıſ *C* 13 paucoſ** *P*, paucıssımos *S* 16 duc& S^1 20 ſcandalız& *RSav*, ſcandalız&** *P* 21 poenıτenτıã *M* 23 si] *om. Rav* pen&ıτ M^1, paenıτıτ P^1 24 ad] & ad *Sv* 25 parabulã *M*

bolam istam: duo homines ascenderunt in templum, ut orarent, unus Pharisaeus et alter publicanus. Pharisaeus stans haec apud se orabat: domine, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiam hic publicanus: ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quae possideo. et publicanus a longe stans nolebat nec oculos ad caelum leuare, sed percutiebat pectus suum dicens: deus, propitius esto mihi peccatori. dico uobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo: quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. adferebant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret. quod cum uiderent discipuli, increpabant illos. Iesus autem conuocans illos dixit: sinite pueros uenire ad me et nolite eos uetare. talium est enim regnum dei. amen dico uobis, quicumque non acceperit regnum dei sicut puer, non intrabit in illud. et interrogauit eum quidam princeps dicens: magister bone, quid faciens uitam aeternam possidebo? dixit autem Iesus: quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus deus. mandata nosti: non occides, non moechaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum et matrem. qui ait: haec omnia custodiui a iuuentute mea. quo audito Iesus ait ei: adhuc unum tibi deest: omnia quaecumque habes uende et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo, et ueni, sequere me. his ille auditis contristatus est, quia diues erat ualde. uidens autem illum Iesus tristem factum dixit: quam difficile qui pecunias habent in regnum dei intrabunt! facilius est enim camelum per foramen acus transire quam diuitem intrare in regnum dei. et dixerunt qui audiebant: et quis potest saluus fieri? ait illis: quae inpossibilia sunt apud

18 cf. Exod. 20, 13

1 aſcendebanτ *R* 3 domine] deus *Sav* 4 ſıcuτı *P* homınum *RSv* ueluti *a* etiam] &eτıā *M* 8 dico] ıdeo dıco *S* dıſcendıτ MP^1 13 pueros] paruulos *a* 14 enim] *om.* *R* accıperıτ *MPC* 15 ıντrauıτ M^1 19 facies] *om.* P^1 21 custodiui] ſeruaui *a* 22 ei] illi *R* **** (*elut.* τıbı) unū τıbı *M*, tibi unum *a* 23 τheſſaurū M^1 25 autem] *om.* *MC* 26 dıfıcıle M^1 27 camellū M^1P^1 28 audıerūτ *R*

homines, possibilia sunt apud deum. ait autem Petrus: ecce nos dimisimus omnia et secuti sumus te. qui dixit eis: amen dico uobis, nemo est qui relinquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum dei, et non recipiat multo plura in hoc tempore et in saeculo uenturo uitam aeternam. Et alibi: Stans autem Zachaeus dixit ad dominum: ecce dimidium bonorum meorum, domine, do pauperibus. et si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. ait Iesus ad eum: quia hodie salus domui huic facta est, eo quod et ipse filius est Abrahae. uenit enim filius hominis quaerere et saluum facere quod perierat. Et post aliquantum: Reddite ergo quae Caesaris sunt Caesari, et quae dei sunt deo. Et alio loco: Audiente autem omni populo dixit discipulis suis: adtendite ab scribis, qui uolunt ambulare in stolis et amant salutationes in foro et primas cathedras in synagogis et primos discubitus in conuiuiis, qui deuorant domus uiduarum simulantes longam orationem: hi accipient damnationem maiorem. Respiciens autem uidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacio diuites: uidit autem et quandam uiduam pauperculam mittentem aera minuta duo, et dixit: uere dico uobis, quia uidua haec pauper plus quam omnes misit. nam et omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera dei: haec autem ex eo quod deest illi omnem uictum suum, quem habuit, misit. Item alio loco: Ponite

6 Luc. 19, 8—10 12 Luc. 20, 25 13 ib. 45—47 et Luc. 21, 1—4 24 ib. 14—19

1 autem] ei *a* 2 nos] *om.* P^1 dimiſſimuſ *MP* eis] ei *P* 3 relinquid M^1, relinqu& *S*, reliquit *Rv* aut *ante* parentes] uel *S* 4 uxoreſ P^1 8 aliquem] aliquid P^1 9 quia ſalus domui huic facta eſt (*uerba* facta est *minio obducta*) hodie facta eſt *R* 10 et] *om. C* enim] *om. S* 12 ceſſariſ *et* ceſſari M^1P^1 ſunt ceſariſ *Cav* 13 ſunt dei *av* 14 ab *M:* ad P^1, a P^2CRSav 15 ambulare uolunt *a* 16 ſinagogiſ *MP* diſcubitoſ P^2 17 domoſ M^2CRSav uiduarum] diuitiar, M^1 hii *MPC* 19 gazophilacio (—tio M^1C) MP^1CR, gazophilaciū (—tiū *S*, —phylacium *av*) P^2 *Sav* 21 duo] *om. R* 22 et] *ras. P* hii *MPC* ex habundantiſ ibi MP^1C (h *del. al. m. in M*)

ergo in cordibus uestris, non praemeditari quemadmodum respondeatis. ego enim dabo uobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes aduersarii uestri. trademini autem a parentibus, et fratribus, et cognatis, et amicis, et morte adficient ex uobis, et eritis odio omnibus propter nomen meum: et capillus de capite uestro non peribit. in patientia uestra possidebitis animas uestras. Et post aliquantum: Adtendite autem uobis, ne forte grauentur corda uestra a crapula et ebrietate et curis huius uitae, et superueniat in uos repentina dies illa. tamquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terrae. uigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quae futura sunt et stare ante filium hominis. Item post aliquantum: Facta est autem contentio inter eos, quis eorum uideretur esse maior. dixit autem eis: reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos benefici uocantur. uos autem non sic, sed qui maior est in uobis fiat sicut iunior, et qui praecessor est sicut ministrator. nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? ego autem in medio uestrum sum sicut qui ministrat. Et alio in loco: Orate, ne intretis in temptationem.

XXVIII.

DE EVANGELIO SECVNDVM IOHANNEM.

Quomodo potestis uos credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, et gloriam quae a solo est deo non quaeritis?

8 Luc. 21, 34–36 14 Luc. 22, 24—27 21 ib. 40
25 Ioh. 5, 44

2 enim] *om. initio lineae S* 4 tradimini M^1P^1 6 capillis M^1 9 a] in P^2Sv supueniet *R* 10 enim laqueus *Ca* 13 fugere ab ista omnia *MPC* omnia ista *edd.* 18 in uobis] inter uos *a* iunior] minor *av* ministrat M^1 19 quis] qui $M^1P^1C^1$ *uerba* nonne — — ministrat *om. MPCR* 20 sum] *om. a* 21 in *ante* loco] *om.* P^1R 24 EXPLICIT SECVNDVM LVCAM *(atram. scr.)* | INCIPIT SECD̄· IOHANNEM *(minio)* | *S* euuANG̃ *M*, EUANGELIUM *P* 26 accepistis *R* a solo deo est *RSav*

Et paulo post: Dixit autem Iesus: nec ego te condemnabo. uade et amplius iam noli peccare. Et paulo post: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei eritis, et cognoscetis ueritatem, et ueritas liberabit uos. Et post paululum: Amen, amen dico uobis, quia omnis qui facit peccatum seruus est peccati. Et alibi: Amen, amen dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, non uidebit mortem in aeternum. Et post aliquantum: Qui amat animam suam, perdet eam: et qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam aeternam custodit eam. si quis mihi ministrat, me sequatur: et ubi sum ego, illic et minister meus erit. si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Et alio loco: Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam dei. Et alibi: Vos uocatis me magister et domine, et bene dicitis, sum enim: si ergo ego laui uestros pedes dominus et magister, et uos debetis alter alterius lauare pedes. exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita et uos faciatis. Et paulo post: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos, ut et uos diligatis inuicem. in hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Et paulo post: Si diligitis me, mandata mea seruate. Et post paululum: Qui habet mandata mea et seruat ea, ille est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur a patre meo, et ego diligam eum et

1 Ioh. 8, 11 2 ib. 31 et 32 5 ib. 34 6 ib. 51 8 Ioh. 12, 25 et 26 12 ib. 43 14 Ioh. 13, 13—15 18 ib. 34 et 35 21 Ioh. 14, 15 22 ib. 21

1 et paulo post] *om.* *P*[1], poſt aliquantum *Sa* 2 iam] *om.* *P* 3 cognoſcitiſ *S* 4 liberauit *M*[1]*P*[1] paul *MPC*, paulolū *S* 7 mortem non uidebit *PRSv* 8 perdat *P* 11 erit et miſt' meus *R* miniſtrabit *S* 12 honorificauit *M*[1]*P*[1] *uerba* dilexerunt — — et alibi *om.* *R* 13 enim] *om.* *P*[1] 14 alibi] aliô *MC*, alio loco (al *in ras., cetera spatio uacuo inserta sunt nescio an ab al. man.)* *P* uocaſtiſ *P*[1] 15 enim] etenim *PCRSav* pedes uestros *av* et *ante* magister *om.* *M*[1] 19 et ut *R* uos *et* inuicem *om.* *R* 20 eſtis diſcipuli *R* 21 p' pał (u *supra*) *P* diligatiſ *M* 22 paul *MP*[1], paull *P*[2], paulolum *S* paul p; *C* 24 dilegitur *M*[1]*P*, diligitur *S*

manifestabo ei me ipsum. Et post III uersus: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, et pater meus diligit eum et ad eum ueniemus et mansionem apud eum faciemus. qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et paulo post: Manete in me, et ego in uobis. sicut palmes non potest facere fructum a semet ipso, nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. ego sum uitis, uos palmites: qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum. quia sine me nihil potestis facere. si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes et aruit. et colligent eos et in ignem mittunt, et ardent. si manseritis in me, et uerba mea in uobis manserint: quodcumque uolueritis petetis, et fiet uobis. in hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimum adferatis et efficiamini mei discipuli. sicut dilexit me pater, et ego dilexi uos: manete in dilectione mea. si praecepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea: sicut et ego patris mei praecepta seruaui et maneo in dilectione eius. haec locutus sum uobis, ut gaudium meum in uobis sit et gaudium uestrum impleatur. hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam quis ponat pro amicis suis. Et paulo post: Haec mando uobis, ut diligatis inuicem.

Haec de quattuor euangeliis in hoc opere ponenda existimaui: ubi intellegi potest, tres euangelistas, Matthaeum scilicet et Marcum et Lucam, ideo plura nobis dedisse praecepta uiuendi, quia eam maxime secuti sunt partem, quae actiua dicitur, quia uero Iohannes contemplatiuam magis tenuit, ideo cum eius euangelium superemineat ceteris.

1 Ioh. 14, 23 et 24 5 Ioh. 15, 4—13 22 Ioh. 15, 17

1 ei] *om. C* III] IIII *R* 2 dil. *alt.*] diliget *M²Rav* 4 paull *MC* 10 arefcet *Rav* eos] eum *Rav* 11 mittent *RSav* ardet *Rav* 12 p&itif *S²* 17 in eiuf dilectione *Sav* 20 hanc *M¹P¹* 21 ut] quam ut *a* 23 euangeliftif *P²R* euuangeliuf *et* euuangeliftaf *et* euuangeliū *(et sic infra) M* 25 matheum *MPCS* 26 nobis plura dediffe *Sa,* dediffe nobis plura *R* 29 supeminet *R*

multo pauciora tamen in eo morum praecepta conperimus.

Hinc iam de illo libro, cui titulum dederunt Actus apostolorum, commemorabimus quae inuenimus omnino paucissima. eo quippe rerum gestarum continetur historia, quibus aedificatur fides, magisque ibi exempla quam praecepta conscripta sunt.

XXVIIII.

DE LIBRO ACTVVM APOSTOLORVM.

Iacobus ergo loquens: Propter quod, inquit, ego iudico non inquietari eos qui ex gentibus conuertentur ad dominum, sed scribere ad eos, ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum et fornicatione et suffocatis et sanguine. Et paulo post: Visum est enim spiritui sancto et nobis nihil ultra inponere uobis oneris quam haec necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulacrorum et sanguine et suffocato et fornicatione, a quibus custodientes uos bene agetis. ualete. Et post multa, cum Paulus apostolus praepositis ecclesiae, quos congregauerat, loqueretur: Adtendite, inquit, uobis et uniuerso gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, quam adquisiuit sanguine suo. Et paulo post idem ad eosdem: Argentum aut aurum aut uestem nullius concupiui. ipsi scitis quoniam ad ea quae mihi opus erant et his qui mecum sunt ministrauerunt manus istae. omnia ostendi uobis, quoniam

11 Act. 15, 19 et 20 15 ib. 28 et 29 21 Act. 20, 28
23 Act. 20, 33—35

1 cōperimuſ. | EXPLICIT SCDM̄ IOHANNEM· | hinc *S* 4 cōmemorauimuſ *MPCRS* 10 de] INCIPIT DE *S* 12 conuertuntur *Sav* 16 quam] *om.* *P*[1] neceſſario *S* 17 *uerba* ab immolatis *usque ad* suffocato *om.* *P*[1] et *ante* suffocato *om.* *CSa* 18 agitiſ *S* 20 congregauerat] cōſecrauerat *R* 23 paułł *M*, pauł *C* idem] itē *C* ad] de *C* argentum] *add.* aū (*i. e.* autem) *P*[2] 24 aut *ante* aurum] & *Cav* concupi *C*

sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse uerbi domini Iesu, quoniam ipse dixit: beatius est magis dare quam accipere. Et alio loco, cum Iacobus et qui cum eo erant Paulo apostolo loquerentur, dixerunt ei: Vides, frater, quot milia sunt in Iudaeis qui crediderunt, et omnes aemulatores sunt legis. audierunt autem et de te, quia discessionem doceas a Moyse eorum qui per gentes sunt Iudaeorum, dicens non debere eos circumcidere filios suos neque secundum consuetudinem ingredi. quid ergo est? utique oportet conuenire multitudinem: audient enim te superuenisse: hoc ergo fac quod tibi dicimus. sunt nobis uiri quattuor uotum habentes super se: his adsumptis sanctifica te cum illis et inpende in illis, ut radant capita, et scient omnes quia quae de te audierunt falsa sunt: sed ambulans et ipse custodiens legem. de his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus iudicantes, ut abstineant se ab idolis immolato et sanguine et suffocato et fornicatione.

Haec de libro Actuum apostolorum nostro huic operi congruentia quae hic poneremus satis esse conperimus. ubi uidemus apostolos eis qui ex gentibus crediderunt nulla uoluisse onera ueteris legis inponere, quantum attinet ad corporalis abstinentiam uoluptatis, nisi ut obseruarent ab his tribus, id est ab eis quae idolis immolarentur et a sanguine et a fornicatione. unde nonnulli putant tria tantum crimina esse mortifera, idolatriam et homicidium et fornicationem, ubi utique et adulterium et omnis praeter uxorem concubitus intellegitur. quasi non sint mortifera

5 Act. 21, 20—25 13 cf. Num. 6, 18

2 est] *om.* *S* 4 apostolo loqu.] aplo quererent̃ *S* 5 quot] qd *MC* qui* *M* 6 et] *om.* *RSav* 9 secundum] *om.* S^1 13 sciant *R* 14 ambulas *Rav* 17 inmolato *P* fornicatione. EXPLICIT *S* 19 opere *MC* 22 corporalem *R* 23 abstinentia *MC*, abstinentiae *P'a* 24 eis] esis *S* 25 a *ante* sanguine *om.* *MCR* a *ante* fornicatione *om.* *R* 27 homicidiam *S*

crimina quaecumque alia sunt praeter haec tria quae a regno dei separant, aut inaniter et fallaciter dictum sit: Neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum dei possidebunt.

Sed oportet nos repressa disputatione nostra ad epistulas apostolicas iam uenire et uidere etiam in ipsis quid huic operi conuenienter aptetur.

XXX.

DE EPISTVLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

Non enim erubesco euangelium. uirtus enim dei est in salutem omni credenti, Iudaeo primum et Graeco. iustitia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est: iustus autem ex fide mea uiuet. reuelatur enim ira dei de caelo super omnem impietatem et iniustitiam hominum eorum, qui ueritatem in iniustitiam detinent: quia quod notum est dei manifestum est in illis: deus enim in illis manifestauit. inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus et diuinitas, ut sint inexcusabiles, quia, cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt, et mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et uolucrum et quadrupedum et serpentium. propter quod tradidit illos deus in

3 I Cor. 6, 10 10 Rom. 1, 16—32 et Rom. 2, 1—10 13 cf. Abbac. 2, 4

4 malefici *a* 5 repreſa *P*[1], oppreſſa *R* 9 de] INCIPIT DE *S* beatı paulı *R* Pauli apostoli] *om. S* apostoli] *om. C* 12 enim] *om. P*[1] fidem] fide *MC* 13 mea] *om. P*[2]*CSav* uıuıт *C*[1]*RSav* 15 ınıuſтıтıa* (*uirgula ras.*) *S*, ınıuſтıтıa *Rav* 16 enım ıllıs *Rav*, enım | ıllıſ *S* manifestauit] reuelauıт *R* 17 ipsius] ıllı' *R* 19 ınexcuſſabılıſ (-eſ *P*[2]) *MP*[1] 22 stulti] & ſтulтı *MC* 24 imaginis] *om. R* quadrupeduum *P*[1]

desideria cordis eorum in inmunditia, ut contumeliis adficiant corpora sua in semet ipsis, qui commutauerunt ueritatem dei in mendacium, et coluerunt et seruierunt creaturae potius quam creatori, qui est benedictus in saecula. amen. propterea tradidit illos deus in passiones ignominiae. nam feminae eorum inmutauerunt naturalem usum in eum usum, qui est contra naturam. similiter autem et masculi relicto naturali usu feminae exarserunt in desideriis suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes et mercedem, quam oportuit, erroris sui in semet ipsis recipientes. et sicut non probauerunt deum habere in notitiam, tradidit illos deus in reprobum sensum, ut faciant quae non conuenit: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non oboedientes, insipientes, inconpositos, sine affectione, absque foedere, sine misericordia: qui cum iustitiam dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed et qui consentiunt facientibus. Propter quod inexcusabilis es, o homo omnis, qui iudicas. in quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas: eadem enim agis qui iudicas. scimus enim quoniam iudicium dei est secundum ueritatem in eos qui talia agunt. existimas autem hoc, o homo, qui iudicas eos qui talia agunt, et facis ea, quia tu effugies iudicium dei? an diuitias bonitatis eius et patientiae et longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas dei ad paenitentiam te adducit? secundum duritiam autem tuam et inpaenitens cor thesaurizas tibi iram in diem irae et reuelationis iusti

20 Rom. 2, 1—10

1 ınmundıтıam (imm-, -cıam) *RSav* 8 in *ante* inuicem] *om. MP C* 11 noтıтıa *P²av* illos] eoſ *Sa* 12 faciant] *add.* ea *P²v* conuenıunт *P²Rav* 18 cognouıſſenт ıuſтıтıā dı̄ *S* 19 ea] *om. S* 20 et] &ıam *P²v* ınexcuſſabıleſ *M* 22 qui] quae *P²RSv* 24 o] *om. MC* 25 quia] quod *edd.* 27 contemnis? ignoras *av* 29 тeſſaurızaſ (h *supra*) *M*, тheſſaurızaſ *C* diem] dıe *P²RSav* reuelaтıoneſ *MP¹*

iudicii dei, qui reddet unicuique secundum opera eius: his quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam et honorem et incorruptionem quaerentibus uitam aeternam: his autem qui ex contentione et qui non adquiescunt ueritati credunt autem iniquitati ira et indignatio. tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum et Graeci. gloria autem et honor et pax omni operanti bonum, Iudaeo primum et Graeco. Et post paululum: Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Item paulo post: Qui ergo alium doces, te ipsum non doces? qui praedicas non furandum, furaris? qui dicis non moechandum, moecharis? qui abominaris idola, sacrilegium facis? qui in lege gloriaris, per praeuaricationem legis deum inhonoras? nomen enim dei per uos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est. Et aliquanto post: Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad deum per dominum nostrum Iesum Christum: per quem et accessum habemus fide in gratia ista, in qua stamus, et gloriamur in spe gloriae filiorum dei. non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus, scientes quia tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio uero spem: spes autem non confundit, quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et alio loco: Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut oboediatis concupiscentiis eius, sed neque exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete uos deo tamquam ex mortuis uiuentes et membra uestra arma iustitiae deo. Et

8 Rom. 2, 13 10 ib. 21—24 14 cf. Es. 52, 5 et Ezech. 36, 20 15 Rom. 5, 1—5 23 Rom. 6, 12 et 13

4 adquiefcunт (ad *in ras.)* *P* 5 et *ante* indign.] *om.* *C* 6 ıudæ *MC*[1] 8 paulolum *S* 10 qui] quıd *S* 13 *uerba* facis — — gloriaris *om.* *P*[1] per] pofт *P*[1] 14 per] pro *P*[1] 15 ıuſтıficaтe *MC*[1] 17 habeamuſ *P*[1]*C*[1] 18 ** | fıde (fide *in ras.)* *S*, per fıdem *P*[2]*v* ın graтıam ıſтam *P*[2]*v* 20 quia] quod *P*[2]*v* 22 nostris] ūrıſ *M*, *corr. ex* ūrıſ *m. pr.* *P*, ūrıs (u *ras. ex* n) *R* 23 uobıs (u *ras. ex* n) *R* 25 uestra] *om.* *P*[1]*C*[1] 26 iniquitatis] *correctura suprascripta erat, sed erasa est in P*

post paululum: Humanum dico propter infirmitatem carnis uestrae. sicut enim exhibuistis membra uestra seruire inmunditiae et iniquitati ad iniquitatem. ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiae in sanctificationem. Et alio in loco: Ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus. si enim secundum carnem uixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificatis, uiuetis. quicumque enim spiritu dei aguntur, hi filii sunt dei. Et post paucos uersus: Heredes quidem dei, coheredes autem Christi: si tamen conpatiamur. ut et conglorificemur. Et paulo post: Si autem quod non uidemus speramus, per patientiam expectamus. Et post paucos uersus: Scimus autem quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Et paulo post: Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est: quia propter te mortificamur tota die. aestimati sumus ut oues occisionis. sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. certus sum enim quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudines, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei, quae est in Christo Iesu domino nostro. Et alio in loco: Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. dicit enim scriptura: omnis qui credit in illum non confundetur. non enim est distinctio

1 Rom. 6, 19 5 Rom. 8, 12—14 9 ib. 17 11 ib. 25 12 ib. 28 14 ib. 35—39 16 cf. Ps. 43, 22 23 Rom. 10, 10—13 24 cf. Es. 28, 16

1 paulolum *S* 4 ſcīficatione *Ca* alio loco *Sa* 7 mortificaueritiſ *P²RSv* 8 hn *MC* paucis ũ *MC*, pauc̄ ũ *P*, paulolum *S*, paululum *a* 10 compatiemur *a* ut & cū glorificem̃ *C* cūglorificemur *M*, gloriemur *P¹* poſt paululum *a* 10 et 13 paulum *P* 14 quis] qui *M* 15 famiſ *MP* 18 qui] *om.* *P¹* 19 principatus] principi***** | tu* *P¹*, principatuſ | neque po | teſ | tateſ *P²*, *add.* neque uirtutes *v* 20 fortitudo *M³P²C²Rav* 21 alia] aliqua *R* 23 alio in] in alio *S*, alio *a* 24 ad] in *P²* *(cod. Amiat.)* 25 est] *om.* *P¹*

Iudaei et Graeci. nam idem dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. omnis enim quicumque inuocauerit nomen domini saluus erit. Et alio loco: Tu autem fide sta: noli altum sapere, sed time. si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. uide ergo bonitatem et seueritatem dei: in eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem, si permanseris in bonitate. Et paulo post: Obsecro itaque uos, fratres, per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuam, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium uestrum. et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in nouitate sensus uestri: ut probetis quae sit uoluntas dei bona et placens et perfecta. dico enim per gratiam, quae data est mihi, omnibus qui sunt inter uos, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, unicuique sicut deus diuisit mensuram fidei. sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, habentes autem donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differentes: siue prophetiam, secundum rationem fidei: siue ministerium, in ministrando: siue qui docet, in doctrina: qui exhortatur, in exhortando: qui tribuit, in simplicitate: qui praeest, in sollicitudine: qui miseretur, in hilaritate. dilectio sine simulatione. odientes malum, adhaerentes bono: caritatem fraternitatis inuicem diligentes, honore inuicem praeuenientes: sollicitudine non pigri: spiritu feruentes, domino seruientes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes. benedicite persequentibus, benedicite et nolite male-

2 cf. Iohel 2, 32 (3, 5) 3 Rom. 11, 20—22 8 Rom. 12, 1—21 et Rom. 13, 1—14 et Rom. 14, 1—23 et Rom. 15, 1—7

9 uiuam] ᵘⁱuā *M*, uiuentem *PRSav* 10 rationabilem *M* et] *om.* *P*[1] 11 reformamini] renouamini *R* 12 placens] beneplacenſ *P*[2]*CSv* 15 & unicuique *P*[2]*v* 18 ſumuſ.· corpuſ *S* 20 pph&ia *MC* 23 dilectionem *MP*[1], dilectione *C* 24 bonū *MC* 25 honorem *MP*[1]*C* 26 ſollicitudinem *MC* 27 orationi instantes *om.* *MP*[1]*CR* 29 persequentibus] uoſ *add.* *P*[2]*CRav*

dicere. gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. id ipsum inuicem sentientes. non alta sapientes. sed humilibus consentientes. nolite esse prudentes apud uosmet ipsos. nulli malum pro malo reddentes: prouidentes bona, non tantum coram deo, sed etiam coram omnibus hominibus. si fieri potest, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. non uosmet ipsos defendentes, carissimi, sed date locum irae. scriptum est enim: mihi uindictam et ego retribuam, dicit dominus. sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius. noli uinci a malo, sed uince in bono malum. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. non est enim potestas nisi a deo. quae autem sunt, a deo ordinatae sunt. itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem adquirunt. nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. uis autem non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex illa. dei enim minister est tibi in bonum. si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. dei enim minister est, uindex in ira ei qui malum agit. ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed et propter conscientiam. ideo enim et tributa praestatis. ministri enim dei sunt, in hoc ipsum seruientes. reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis. qui enim diligit proximum, legem impleuit. nam: non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces.

8 cf. Deut. 32, 35 et Prou. 25, 21 et 22 12 Rom. 13, 1—14
27 cf. Exod. 20, 13—17 et Deut. 5, 17—21

2 ſapıentıb; *MC* 8 enim] *om. MC* uındıcte *P*[1] et] *om. PR* 11 congeres] congreganſ *P*[1] 14 ordınata *Ca*, ordınate *MS* sunt] fıunt *S* poteſtate *MC* ordınatıone *MC*, ordınatıone, *P* 19 malum feceris] malefeceris *a* 20 ıra* *P*, ıram *Rv* male *Sa* 21 egıt *S* ideoque *a* subditi] ſubıectı *Sa* 22 et] *om. P* 23 reddite] ergo *add. P*[1]*v* 25 nemıne *M* 27 ımplebıt *P*[1]*S* 28 non concupıſceſ rem proxımı tuı *S (cf. Ex. 20, 17)*

et si quod est aliud mandatum, in hoc uerbo instauratur: diliges proximum tuum sicut te ipsum. dilectio proximi malum non operatur. plenitudo ergo legis dilectio. et hoc scientes tempus, quia hora est nos iam de somno surgere. nunc enim proprior est nostra salus, quam cum credidimus. nox praecessit, dies autem adpropinquauit. abiciamus ergo opera tenebrarum et induamur arma lucis. sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et inpudicitiis, non in contentione et aemulatione: sed induimini dominum Iesum Christum. et carnis curam ne feceritis in desideriis. Infirmum autem in fidem adsumite, non in disceptationibus cogitationum. alius enim credit manducare omnia: qui autem infirmus est, holera manducet. is qui manducat non manducantem non spernat: et qui non manducat manducantem non iudicet: deus enim illum adsumpsit. tu quis es qui iudices alienum seruum? suo domino stat aut cadit: stabit autem, potens est enim deus statuere illum. nam alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omnem diem. unusquisque in suo sensu abundet. qui sapit diem, domino sapit: et qui manducat, domino manducat: gratias enim agit deo. et qui non manducat, domino non manducat, et gratias agit deo. nemo enim nostrum sibi uiuit et nemo sibi moritur. siue enim uiuimus, domino uiuimus: siue morimur, domino morimur. siue ergo uiuimus, siue morimur, domini sumus. in hoc enim et Christus mortuus est et resurrexit, ut mortuorum et uiuorum dominetur. tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem

2 cf. Leu. 19, 18 11 Rom. 14, 1—23

2 dılıgıſ *MP*[1] 3 legis] *add.* eſτ *P*[2]*RSav* 4 ıam noſ *CR Sav* 5 proprıor *C*, ꝑp*ıor (r *eras.*) *M*, ꝑpı///or (ı *per rasuram ex* rı) *P*: propıor *RSav* 6 adꝑpınquabıτ *P*[2]*CRv* 8 commeſſaτıonıb; (cōmeſ- *P*, -cı- *MR*) *MPCR* in *ante* cubil. *om. M* 9 in *ante* content. *om. MC* 10 ınduemını *M*, ınduıτe *P*[2] dn̄o ıhū xpō *M P*[1]*CR* 11 ın fide *RSv* 12 enim] auτē *R* 13 is qui] ſı quı *MC*, sı quıs *R* 14 non *pr. et tert. om. S* 16 ıudıcaſ *P*[2] 17 potens est] potest *a* 19 habūdaτ *R* 23 enī uıuemuſ *MP*[1]*C* 25 & xp̄ſ *MP*: xp̄ſ *CSv*, Chriſtus et *Ra* (*Am.*) 26 ut] uτ eτ *RSav*

tuum? omnes enim stabimus ante tribunal dei. scriptum est enim: uiuo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectet omne genu, et omnis lingua confitebitur deo. itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet deo. non ergo amplius inuicem iudicemus. sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri uel scandalum. scio et confido in domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est. si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum caritatem ambulas. noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. non ergo blasphemetur bonum nostrum. non est regnum dei esca et potus, sed iustitia et pax et gaudium in spiritu sancto. qui enim in hoc seruit Christo, placet deo, et probatus est hominibus. itaque quae pacis sunt, sectemur, et quae aedificationis sunt in inuicem. noli propter escam destruere opus dei. omnia quidem munda sunt, sed malum est homini qui per offendiculum manducat. bonum est non manducare carnem et non bibere uinum neque in quo frater tuus offendit aut scandalizatur aut infirmatur. tu fidem, quam habes penes temet ipsum, habe coram deo. beatus qui non iudicat semet ipsum in eo quo probat. qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est, quia non ex fide. omne autem quod non est ex fide peccatum est. Debemus autem nos firmiores inbecillitates infirmorum sustinere et non nobis placere. unusquisque nostrum proximo placeat in bonum ad aedificationem. etenim Christus non sibi placuit, sed, sicut scriptum est: inproperia nproperantium tibi ceciderunt super me. quaecumque autem

2 cf. Es. 45, 23 et 49, 18 23 Rom. 15, 1—7 26 cf. Psal. 68, 10

2 flect&ur *RSav* 3 deo] dño *CS* 4 reddat *S* deo] *om.* *R* 5 magiſ iudicate *Sa* 6 fratribuſ *Sa* 11 blaſphematur *P^1* non enim eſt *R*, non eſt enim *P^2v* eſcam *P^1* 15 in] *om. MC* inuicem] *add.* cuſtodiamuſ *P^2av* diſtruere *MP* 18 offendat *S*, offenditur *Rav* 19 quam] *om.* *P^2RSv* 21 quo] quod *P^2RSav* 22 fide] *add.* eſt *R* 24 nobis ipis *R* 25 proximo] *add.* ſuo *P^2Sav*

scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. deus autem patientiae et solatii det uobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum, ut unianimes uno ore honorificetis deum et patrem domini nostri Iesu Christi. propterea suscipite inuicem, sicut et Christus suscepit uos in honorem dei. Et aliquanto post: Probauerunt enim Machedonia et Achaia conlationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Hierusalem. placuit enim eis, et debitores sunt eorum: nam si spiritalium eorum participes facti sunt gentiles, debent et in carnalibus ministrare eis. Et post paucissimos uersus: Obsecro igitur uos, fratres, per dominum nostrum Iesum Christum, et per caritatem spiritus, ut adiuuetis me in orationibus pro me ad deum. Et paulo post: Rogo autem uos, fratres, ut obseruetis eos qui discessiones et offendicula praeter doctrinam, quam uos didicistis, faciunt: et declinate ab eis. huiusmodi enim Christo domino nostro non seruiunt, sed suo uentri, et per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium. uestra enim oboedientia in omnem locum diuulgata est. gaudeo igitur in uobis: sed uolo uos sapientes esse in bono et simplices in malo.

XXXI.

DE EPISTVLA AD CORINTHIOS PRIMA.

Obsecro autem uos, fratres, per nomen domini Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in uobis scismata.

7 Rom. 15, 26 et 27 12 ib. 30 15 Rom. 16, 17—19
25 I Cor. 1, 10—13

4 unanimeſ *RSar* 6 propterea] propter quod *Sav* ſuſcipit *P* 7 honore *MC* *uerba* et aliquanto post *om. MPCR, in marg. add.* & p' aliq *P*[1] 8 macedonia *RSav* 12 paucıſ *MC*, paucos *Ra* 14 spiritus] ſcī *add. P*[2], sancti spiritus *v* pro me *om. R* 16 deſceſſioneſ *C*, diſſenſioneſ *RSav* uos] *om. S* 20 deuulgata *MPC* 24 INCIP̄ DE EP̄S· AD CORINT̄· *S*, de eplā ſcī pauli aplī ad corīthios p̊ *R* chORINTeos *M*, chORINTheus *P*, chORINTIOſ *C* prima ad Corinthios *a* 25 domini] *add.* nr̄i *P*[2]*v* id] *om. MC* ſciſmatha *MC*

sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia. significatum est enim mihi de uobis, fratres mei, ab his qui sunt Cloes quia contentiones inter uos sunt. hoc autem dico, quod unusquisque uestrum dicit: ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego uero Cephae, ego autem Christi. diuisus est Christus? numquid Paulus crucifixus est pro uobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? Et post paululum: Ex ipso autem uos estis in Christo Iesu, qui factus est sapientia nobis a deo et iustitia et sanctificatio et redemptio, ut, quemadmodum scriptum est, qui gloriatur, in domino glorietur. Et alio loco: Cum enim sit in uobis zelus et contentio, nonne carnales estis et secundum hominem ambulatis? cum enim quis dicit: ego quidem sum Pauli, alius autem: ego Apollo, nonne homines estis? Et post paululum: Nescitis quia templum dei estis et spiritus dei habitat in uobis? si quis autem templum dei uiolauerit, disperdet illum deus. templum enim dei sanctum est, quod estis uos. nemo se seducat: si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat, ut sit sapiens. sapientia enim huius mundi stultitia est apud deum. Et post paucos uersus: Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad usque ueniat dominus, qui et inluminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a deo. haec autem, fratres, transfiguraui in me et Apollo propter uos, ut in nobis discatis, ne supra quam scriptum est unus aduersus alterum infletur pro alio. quis enim te discernit? quid autem habes

7 I Cor. 1, 30 et 31 10 cf. Hier. 23, 5 et Hier. 9, 23 et 24 11 I Cor. 3, 3 et 4 14 ib. 16—19 20 I Cor. 4, 5—7

1 sententia] al. ſcientia *a in margine* 2 enim] autem *P* 3 cloeſ (cl *in ras.*) *P* quia] quod *P*[2] 4 uestrum *om.* *S*[1] dicat *C* ego quidem sum] eodem qui*** *P*[1] quidem] ſiquidem *R* 10 domino] ðo *M* 11 in uobis] inter uoſ *Sav* 12 et] sed *S* 13 dicat *v* sum] *om.* *MC* ſum quidem *S* ego *alt.*] *om.* *S* 14 eſtiſ & p' paulum (lu *superscr.*) neſcitiſ *(corr. al. m.)* *S* 15 habit& *MPC* 17 enim dei *in ras.* *P*[2] dei] *om.* *MC* uos *om.* *P*[1] 20 pauciſſimoſ *S*[1] 21 et] *om.* *a* 22 inluminauit *MC* manifeſtauit *MP*[1]*CS*[1] 24 nobis] uob *S*[1] 26 quod *P*[1]

quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Et post paululum: Vsque in hanc horam et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis caedimur, et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris. maledicimur et benedicimus, persecutionem patimur et sustinemus, blasphemamur et obsecramus. tamquam purgamenta huius mundi facti sumus omnium peripsema usque adhuc. non ut confundam uos, haec scribo, sed ut filios meos carissimos moneo. Item post paululum: Omnino auditur inter uos fornicatio. et talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris aliquis habeat. et uos inflati estis, et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio uestrum qui hoc opus fecit? ego quidem, absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicaui ut praesens eum qui sic operatus est, in nomine domini nostri Iesu Christi congregatis uobis et meo spiritu cum uirtute domini Iesu tradere huiusmodi in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in diem domini Iesu. non bona gloriatio uestra. nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? expurgate uetus fermentum, ut sitis noua consparsio, sicut estis azymi. etenim pascha nostrum immolatus est Christus. itaque epulemur non in fermento ueteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et ueritatis. scripsi uobis in epistula, ne commisceamini fornicariis: non utique fornicariis huius mundi aut auaris aut rapacibus aut idolis seruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exisse. nunc autem scripsi uobis non commisceri, si is qui frater nominatur est fornicator aut auarus aut idolis seruiens aut maledicus aut ebriosus aut rapax, cum eiusmodi nec cibum sumere. quid enim mihi de his qui foris

2 I Cor. 4, 11—14 9 I Cor. 5, 1—13 et I Cor. 6, 1—10

2 *et infra* paulolum *S* 7 peripſima *MPCRS* 9 int'uos audıtur *R* 10 ita *om. R* 13 facıt *MC* abſſenſ *M* 16 huiusmodi] *add.* ſatane P^2 *(cf. v)* in *om.* MC^1 17 dıe *Sav* domini Iesu] dn̄ı nr̄ı ıhū xp̄ı *Sa (cf. v)* non] *add.* eſt *av* 20 conſperſio *R Sav* azımı *et infra* azımıſ *MPCRS* 26 commisceri] commıſceamını P^2 27 si is qui] quı P^1, ſı quıſ P^2 *(cf. Sab.)* nominatuſ *S*

sunt iudicare? nonne de his qui intus sunt uos iudicatis? nam eos qui foris sunt deus iudicabit. auferte malum ex uobis ipsis. Audet aliquis uestrum habens negotium aduersus alterum iudicari apud iniquos, et non apud sanctos? an nescitis quoniam sancti de mundo iudicabunt? et si in uobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis saecularia? saecularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. ad uerecundiam uestram dico. sic non est inter uos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? sed frater cum fratre iudicio contendit, et hoc apud infideles? iam quidem omnino delictum est in uobis. quod iudicia habetis inter uos. quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? sed uos iniuriam facitis et fraudatis, et hoc fratribus. an nescitis quia iniqui regnum dei non possidebunt? nolite errare: neque fornicarii, neque idolis seruientes. neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures. neque auari. neque ebriosi, neque maledici. neque rapaces regnum dei possidebunt. Et post paululum: Nescitis quoniam corpora uestra membra Christi sunt? tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? absit. an nescitis quoniam qui adhaeret meretrici unum corpus efficitur? erunt, inquit, duo in carne una. qui autem adhaeret domino, unus spiritus est. fugite fornicationem. omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. an nescitis quoniam membra uestra templum est spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis a deo, et non estis uestri? empti enim estis pretio magno: glorificate

3 I Cor. 6, 1—10 20 I Cor 6, 15—20 et I Cor. 7, 1—40 et I Cor. 8, 1—4 23 cf. Gen. 2, 24

3 uestrum] nrm̄ S^1 5 de hoc mundo *RSav* 6 hic mundus *R* iudicatiſ *MC* 10 ueram P^1 12 iudiciū *MC* contendit iudicio *S* infideliſ *M* 23 erunt] *add.* enim *av* 26 fecerit] peccauerit *MPC* 27 templum ſunt *av* 28 sancti] ei' *C* *uerba* qui in uobis — — empti *om.* P^1

et portate dominum in corpore uestro. De quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere: propter fornicationes autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum uirum habeat. uxori uir debitum reddat, similiter autem et uxor uiro. mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir. similiter autem et uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi: et iterum reuertimini in id ipsum, ne temptet uos satanas propter incontinentiam uestram. hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. uolo autem omnes homines esse sicut me ipsum: sed unusquisque proprium habet donum ex deo, alius quidem sic, alius uero sic. dico autem non nuptis et uiduis, bonum est illis si sic maneant, sicut et ego. quod si se non continent, nubant. melius est enim nubere quam uri. his autem qui matrimonio iuncti sunt praecipio, non ego, sed dominus, uxorem a uiro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut uiro suo reconciliari. et uir uxorem non dimittat. nam ceteris ego dico, non dominus: si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam: et si qua mulier habet uirum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat uirum. sanctificatus est enim uir infidelis in muliere fideli, et sanctificata est mulier infidelis in uiro fideli. alioquin filii uestri inmundi essent, nunc autem sancti sunt. quod si infidelis discedit, discedat. non est enim seruituti subiectus frater aut soror in eiusmodi. in pace autem uocauit nos deus. unde enim scis, mulier, si uirum saluum facies? aut unde

1 I Cor. 7, 1—40

1 dominum] deum *RSv* 2 homine S^1 mulieri *M* ʻnon tangere ʻmulierē *S* 3 fornicationem *Sav* unuſquique *M* ſuā u*xore *M* 4 unaquiſque (ſ *add. al. m.*) *M* 5 poteſtate M^1 6 habe*t *M* *uerba* sed uir — — non habet *om.* M^1P^1 9 reuertamini *Sa* 14 est *om.* P^1 manent *S*, permaneant P^2v 15 non ſe *RSav* nubent *S* 18 reconciliare *S* 19 non *pr.*] *om.* *S* 23 uiro M^1 24 in uirum (um *ex* o *corr.* *M*) fidelem *M PC*, p uirum fidelem *Sav* 26 ſeruitute *S*

scis, uir, si mulierem saluam facies? nisi unicuique sicut diuisit dominus, unumquemque sicut uocauit deus, ita ambulet: sicut in omnibus ecclesiis doceo. circumcisus aliquis uocatus est? non adducat praeputium. in praeputio aliquis uocatus est? non circumcidatur. circumcisio nihil est. et praeputium nihil est. sed obseruatio mandatorum dei. unusquisque in qua uocatione uocatus est. in ea permaneat. seruus uocatus es? non sit tibi curae: sed et si potes liber fieri, magis utere. qui enim in domino uocatus est seruus, libertus est domini: similiter qui liber uocatus est, seruus est Christi. pretio empti estis: nolite fieri serui hominum. unusquisque in quo uocatus est frater, in hoc permaneat apud deum. de uirginibus autem praeceptum domini non habeo: consilium autem do. tamquam misericordiam consecutus a domino, ut sim fidelis. existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. alligatus es uxori? noli quaerere solutionem. solutus es ab uxore? noli quaerere uxorem. si autem acceperis uxorem, non peccasti: et si nupserit uirgo, non peccauit. tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. ego autem uobis parco. hoc itaque dico, fratres: tempus breue est: reliquum est, ut et qui habent uxores tamquam non habentes sint. et qui flent tamquam non flentes, et qui gaudent tamquam non gaudentes. et qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur: praeterit enim figura huius mundi. uolo autem uos sine sollicitudine esse. qui sine uxore est, sollicitus est quae domini sunt, quomodo placeat deo. qui autem cum uxore est. sollicitus est quae sunt huius mundi, quomodo placeat uxori, et diuisus est. et mulier innupta et uirgo cogitat quae domini sunt, ut sit sancta et corpore et spiritu. quae autem nupta est,

2 diuisit dominus] dſ̄ dıuıſıᴛ *S* dominus] *add.* eᴛ *R* ambulet et *v* 3 ecclesiis] & ęccleſıſ *S* aliquis] *om.* *P*¹ 7 uocaᴛıone (uoca *in ras.*) uocaᴛum *P*¹ 8 tibi] ſıbı *PS* cura *MC* 9 *et* 10 ſeruoſ *M* 12 uocaᴛum *P*¹ 13 conſılıo *MP*¹*C* 17 quererı *S*¹ 18 accıperıſ *MCS*¹ u∗xorē *M* 24 hunc mundum *S*¹ utantur] uᴛunᵴ *R* 26 qui] quıa *M*, quıa quı *R* 30 corporı *S*¹

cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat uiro. porro hoc ad utilitatem uestram dico: non ut laqueum uobis iniciam, sed ad id quod honestum est et quod facultatem praebeat sine inpedimento dominum obseruandi. si quis autem turpem se uideri existimat super uirginem suam, quod sit superadulta, et ita oportet fieri, quod uult faciat: non peccat: nubat. nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habet suae uoluntatis, et hoc iudicauit in corde suo seruare uirginem suam, bene facit. igitur et qui matrimonio iungit uirginem suam, bene facit, et qui non iungit, melius facit. mulier alligata est quanto tempore uir eius uiuit: quod si dormierit uir eius, liberata est: cui uult, nubat, tantum in domino. beatior autem erit, si sic permanserit, secundum meum consilium. puto autem quod et ego spiritum dei habeam. De his autem quae idolis sacrificantur scimus quia omnes scientiam habemus. scientia inflat: caritas uero aedificat. si quis se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire. si quis autem diligit deum, hic cognitus est ab eo. de escis autem quae idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo. Et post paululum: Sed non in omnibus est scientia. quidam autem conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: et conscientia ipsorum, cum sit infirma, polluitur. esca autem nos non commendat deo. neque si non manducauerimus, deficiemus, neque si manducauerimus, abundabimus. uidete autem, ne forte haec licentia uestra offendiculum fiat

15 I Cor. 8, 1—4   19 I Cor. 8, 7—13

1 uiro ſuo *R* 4 obseruandi] obſecrandi *Sav* 5 uidere *S* uirgine ſua *Sv* 6 nubat] ſi nubat *PRSav* 10 *uerba* bene facit *om. S* 11 est] *add.* legi *av* 12 dormuerit *P*¹ 15 habeo *S* 16 omnem *P*¹ 17 quis se] quiſ ſe *M*, quiſque *P*¹ si quis autē *Rv* ſe ſcire aliquid exiſtimat *R* 20 in mundo] in mundum *MP*¹*C*, immundo *S*¹ 21 eſt in om̄ib; *R* 22 idolo *MP*¹*C* idolotitū *MPC*, ydolatitū *R*, 'dolothitum *S* manducat *P* 24 neque] *add.* enim *av* 25 *uerba* deficiemus *usque ad* abundabimus *om. M*¹ abundauimuſ *P*¹, habundauim' *S* 26 hac *MC*

infirmis. si enim quis uiderit eum qui habet scientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia eius, cum sit infirma, aedificabitur ad manducandum idolothyta? et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est. sic autem peccantes in fratres et percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccatis. quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem. Et post pauca: Numquid non habemus potestatem manducandi et bibendi? numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut et ceteri apostoli et fratres domini et Cephas? aut solus ego et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? quis militat suis stipendiis umquam? quis plantat uineam, et de fructu eius non edit? quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat? numquid secundum hominem haec dico? an et lex haec non dicit? scriptum est enim in lege Moysi: non alligabis os boui trituranti. numquid de bubus cura est deo? an propter nos utique dicit? nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe arare qui arat et qui triturat in spe fructus percipiendi. si nos uobis spiritalia seminauimus, magnum est si uestra carnalia metamus? si alii potestatis uestrae participes sunt, non potius nos? sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus ne quod offendiculum demus euangelio Christi. nescitis quoniam qui in sacrario operantur quae de sacrario sunt edunt, qui altario deseruiunt cum altario participantur? ita et dominus ordinauit his qui euangelium adnuntiant de euangelio uiuere. ego autem

9 I Cor. 9, 4—27 et I Cor. 10, 1 17 cf. Deut. 25, 4

1 infirmib; *MP¹C*, infirmuſ *S¹* 2 recūbentem in idolio *S¹* idolo *C¹a* (al. idolio *a in marg.*) 3 aedificatur *MP¹C* idolothita *MPCS*, ydolotitha (it *in ras.*) *R*, idolathita *a* 4 conſcientia *P²* 5 peccatores *R* 8 *uerba* ne f. m. scandalizem *om. P¹* pau*ca *M*, paululum *in ras. P* 11 chephaſ *P* 14 edet *P²*, edat *S* 16 haec] hoc *(bis) R* 17 moiſi *M* 18 bobus *Rav* hoc utique *a*, utique hoc *v* 19 scripta] utique scripta *a* qui arat arare *P²Sav* 21 carnalia ūra *Sav* 22 sunt] *add.* quare *Rv* 24 euangelium *P²* 25 edunt] *add.* et *av* 26 et] *om. S* ordinauit] *om. S* 27 euangelio *S*

nullo horum usus sum. non scripsi autem haec, ut ita fiant in me. bonum est enim mihi magis mori quam ut gloriam meam quis euacuet. nam si euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: uae enim mihi est, si non euangelizauero. si enim uolens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. quae est ergo merces mea? ut euangelium praedicans sine sumptu ponam euangelium Christi, ut non abutar potestate mea in euangelio. nam cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, ut plures lucri facerem. et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, ut Iudaeos lucrarer: his qui sub lege sunt, quasi sub lege essem — cum ipse non essem sub lege, sed sub gratia —, ut eos qui sub lege erant lucri facerem: his qui sine lege erant, tamquam sine lege essem — cum sine lege dei non essem, sed in lege essem Christi —, ut lucri facerem eos qui sine lege erant. factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucri facerem. omnibus omnia factus sum, ut omnes lucri facerem. omnia autem facio propter euangelium, ut particeps eius efficiar. nescitis quoniam hi qui in stadio currunt omnes quidem currunt, sed unus accipit brauium? sic currite, ut conprehendatis. omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. ego igitur sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aerem uerberans, sed castigo corpus meum et in seruitutem redigo, ne forte, cum aliis praedicauerim, ipse reprobus efficiar. Nolo enim uos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt. Et post paucissimos uersus:

2 ut] u***** *M*¹   3 nam] *add.* et *a*   8 non] *om.* *P*¹   9 essem] ſim *Sa*   omnibus] hominib; *P*¹   10 lucrificarem *a*   *uerba* et factus sum — — lucrarer *om.* *C*¹   11 lucrarer iudeoſ *S*   12 *uerba* sed sub gratia *om.* *P*²*Rv* *(cf. Rom. 6, 14 et 15)*   13 lucrifacere *M*, lucrifacerer *C*¹   15 lucrificarem *a*   16 sum] *om.* *Sa*   infirmis] *add.* ut *edd.*   18 lucri facerem] facerem ſaluoſ *P*²*v*   19 quoniam] quod *P*²*Sav*   21 autem] enim *RS*   24 incerto *S*   25 ſeruitute *MC*   28 paucos *Ra*

Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo: nam prostrati sunt in deserto. haec autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt. neque idolatrae efficiamini sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere. neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt et ceciderunt una die XXIII milia. neque temptemus Christum, sicut quidam eorum temptauerunt et a serpentibus perierunt. neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt et perierunt ab exterminatore. haec autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines saeculorum deuenerunt. itaque qui se existimat stare uideat, ne cadat. temptatio uos non adprehendat nisi humana. fidelis autem deus est, qui non patitur uos temptari super id quod potestis, sed faciet cum temptatione etiam prouentum, ut possitis sustinere. propter quod, carissimi mihi, fugite ab idolorum cultura. Et paulo post: Sed quae immolant gentes daemonibus immolant, et non deo. nolo autem uos socios fieri daemoniorum. non potestis calicem domini bibere et calicem daemoniorum. non potestis mensae domini participes esse et mensae daemoniorum. an aemulamur dominum? numquid fortiores illo sumus? omnia licent, sed non omnia expediunt. omnia licent, sed non omnia aedificant. nemo quod suum est quaerat, sed quod alterius. omne quod in macello uenit manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. si quis autem dixerit: hoc

1 I Cor. 10, 5—14 5 cf. Exod. 32, 6 18 I Cor. 10, 20—33 et I Cor. 11, 1 26 cf. Ps. 23, 1 et Eccli. 17, 31

1 pluref *S* 4 ıdolaтref *MPC*, ıdolaтr∗ę *S*[1] 6 ..ſurrexıт *P*[1], reſurrexerunт *R* 7 una] ab una *R* 8 sicut] ſic *MP*[1] 11 omnia] *om.* *P*[1] autem] *om.* *P* 14 autem] itaque *a* 15 paтıeтur *PRr* ſupra *av* facıaт *P*[1] 16 prouenтu *MC* poſſeтıſ *MP*[1]*C* 17 km̃ı *MPCRS* mıhı *s. l.* *M* paulo post] p' paułł *P* 18 demonıb; (dęm. *P*) *MPCR*: daemonıſ *Sar* 23 *ante* lic. *bis add.* mihi *av* 26 conscientiam] *add.* domini est terra et plenitudo eius. si quis uocat uos infidelium et uultis ire, omne quod uobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam *P*[2]*r*, *add.* et paulo poſt *a*

immolaticium est idolis, nolite manducare propter illum qui indicauit et propter conscientiam. conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. ut quid enim libertas mea iudicatur ab alia conscientia? si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? siue ergo manducatis, siue bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam dei facite. sine offensione estote Iudaeis et gentibus et ecclesiae dei: sicut et ego per omnia omnibus placeo, non quaerens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiant. Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Et post paululum: Omnis uir orans aut prophetans uelato capite deturpat caput suum. omnis autem mulier orans aut prophetans non uelato capite deturpat caput suum. Et post aliquantum: Hoc autem praecipio non laudans, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. primum quidem conuenientibus uobis in ecclesia audio scissuras esse, et ex parte credo. nam oportet haereses esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in uobis. conuenientibus ergo uobis in unum iam non est dominicam caenam manducare. unusquisque enim suam caenam praesumit ad manducandum, et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut ecclesiam dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? quid dicam uobis? laudo uos? in hoc non laudo. Et post paucos uersus: Itaque quicumque manducauerit panem, uel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis et sanguinis domini. probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat. qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit non diiudicans

10 I Cor. 11, 4 et 5 13 ib. 17—22 24 ib. 27—34

1 immolaciū *M*, immolantiū *S*[1], immolatum *S*[2]*av* 3 aliena *av* 7 ecclesia *MC*[1] per] post *P*[1] 10 paulo post *S* *uerba* omnis autem mulier — — caput suum *om. R* 11 autem *om. P*[1] 12 non uelato] inuelato *S* 15 in unū in ęccla *S* ecclesiam *Rav* 16 esse] inter uos esse *Ra*, esse inter uos *v* nam oportet] oportet enī *R*, nam oportet et *Sav* 17 et] *om. R* 18 dominica *MC* 22 confunderis *MC* 24 paucos] aliquos *a* 25 erit] *om. MC* 27 de calicem *MC*

corpus. ideo inter uos multi infirmi et inbecilles, et dormiunt multi. quod si nosmet ipsos iudicaremus, non utique iudicaremur. dum iudicamur autem, a domino corripimur. ut non cum hoc mundo damnemur. itaque, fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. si quis esurit, domi manducet, ut non in iudicium conueniatis. cetera autem, cum uenero, disponam. Et alio loco: Sed deus temperauit corpus, ei cui deerat abundantiorem tribuendo honorem, ut non sit scisma in corpore. sed in id ipsum pro inuicem sollicita sint membra. et si quid patitur unum membrum, conpatiuntur omnia membra: siue glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra. uos autem estis corpus Christi et membra de membro. et quosdam quidem posuit deus in ecclesia primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores: deinde uirtutes, exin gratia curationum, opitulationes, genera linguarum. numquid omnes apostoli? numquid omnes prophetae? numquid omnes doctores? numquid omnes uirtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis locuntur? numquid omnes interpretantur? aemulamini autem carismata maiora: et adhuc excellentiorem uobis uiam demonstro. Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum uelut aeramentum sonans aut cymbalum tinniens. et si habuero prophetiam et nouerim mysteria omnia et omnem scientiam et habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil

7 I Cor. 12, 24—31 et I Cor. 13, 1—8

1 corpus] *add.* dn̄i *Sav*, *add.* xp̄i C^2 *in marg.* 2 iudicaremus] diiudicaremuſ (-mur S^1) *RSav* 6 iudicio *S* 7 diſponam˙ *S* 8 honorem (rem *in ras. 12 litt.*) *P* 9 ſchiſma *S* 11 gloriatur *RSav* 13 deus] *om.* P^1 14 secundo] ſcdm S^1 15 exinde (&inde S^1) *RSav* gratia] gr̄am *R*, gratias *av* opitulationes] gubnationeſ opitulationeſ *Sa*, opitulationeſ gubernationeſ P^2v 16 linguarum] *add.* interpretationes ſermonum *av* 18 om̄ linguiſ loquatur *M* 20 kariſmata *R*, cariſmate S^1 maiora *S (Amiat.)*: meliora *MPC Rav* 21 demonſtrabo P^2 22 aeramentum] eſ *S* (al aeram̄tū *in marg. al. m.*) *v* 23 cimbalum *MCRS*[1] 24 miſteria *MCRS*[1] *uerba* et omnem — — fidem *om. MPC* ſi habuero *Sav*

sum. et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. caritas patiens est, benigna est. caritas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, congaudet autem ueritati. omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. caritas numquam excidet. Et post aliquot uersus: Nunc autem manet fides, spes, caritas: tria haec, maior autem his est caritas. Sectamini caritatem. Et paulo post: Quoniam aemulatores estis spirituum, ad aedificationem ecclesiae quaerite ut abundetis. Item paulo post: Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti estote. Et alio loco: Quid ergo est, fratres? cum conuenitis, unusquisque uestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad aedificationem fiant. Et post paucissimos uersus: Mulieres in ecclesiis taceant: non enim permittitur illis loqui, sed subditas esse, sicut lex dicit. si quid autem uolunt discere, domi uiros suos interrogent. turpe est enim mulieri loqui in ecclesia. an a uobis uerbum dei processit, aut in uos solos deuenit? Et post paululum: Nolite seduci: corrumpunt mores bonos conloquia mala. euigilate iuste et nolite peccare. ignorantiam enim dei quidam habent.

9 I Cor. 13, 13 et I Cor. 14, 1 11 I Cor. 14, 12 12 ib. 20 14 ib. 26 18 ib. 34—36 19 cf. Gen. 3, 16 22 I Cor. 15, 33 et 34

1 *uerba* in cibos — — habuero *om.* P^1 2 ardeat P^2 *(Am.)* 4 ppera *MC* *uerba* non est — — inritatur *om. C* 6 iniquitate *RSv* 8 excedit P^2C^1, excidit C^2av, decidit *R* aliquod MCS^1, aliquos *Ra* aliquot uersus] aliquando P^1, aliquanta P^2 9 manent P^1S^2v ſpeſ fideſ *S* 10 sectamini] *add.* autem *a* item paulo post] & item *s. lin. C*, item poſt paululum *a* 13 paruoli *M* 16 apocalipſi MP^1C, apocalipſin P^2R, apocalypſin *S* interpretacione *M* 17 paucos *R*, aliquos *a* 19 sicut et *v* 20 ˊinterrogent ˊuiroſ ſuoſ *S* 22 ſoluſ MP^1C^1 deuenit] euenit *a* paul *M* nolite] et nolite *S* 24 iuſti C^1RSav

ad reuerentiam uobis loquor. Et post paululum: Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote et immobiles, abundantes in opere domini semper, scientes quod labor uester non est inanis in domino. De collectis autem, quae fiunt in sanctos, sicut ordinaui ecclesiis Galatiae, ita et uos facite. per unam sabbati unusquisque uestrum apud se ponat, recondens quod ei bene placuerit, ut non, cum uenero, tunc collectae fiant. cum autem praesens fuero, quos probaueritis per epistulas, hos mittam perferre gratiam uestram in Hierusalem. quod si dignum fuerit ut ego eam, mecum ibunt. ueniam autem ad uos, cum Machedoniam pertransiero. nam Machedoniam pertransibo. apud uos etiam forsitan remanebo, uel etiam hiemabo, ut uos me deducatis quocumque iero. nolo enim uos modo in transitum uidere: spero enim me aliquantum temporis manere apud uos, si dominus permiserit. permanebo autem Ephesi usque ad pentecosten. ostium enim mihi apertum est magnum et euidens, aduersarii multi. si autem uenerit Timotheus, uidete, ut sine timore sit apud uos. Et post paululum: Vigilate, state in fide. uiriliter agite et confortamini. omnia uestra in caritate fiant.

XXXII.

DE EPISTVLA AD CORINTHIOS SECVNDA.

Nam gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate et sinceritate dei, et non in sapientia

1 I Cor. 15, 58 et I Cor. 16, 1—10 19 I Cor. 16, 13 et 14 23 II Cor. 1, 12

2 eſtote ſtabiles *a* 4 coll&iſ *M*P^1 sanctos] ſcīs *R* 5 in ecceleſiis *a* facite per unam ſabbati. unusquisque *distinx. a* 7 collecta *S* 10 ut] *add.* & P^1*San* 11 machedonia *MC*, macedoniam *(bis) RSav* nam machedonia *C* 12 etiam *pr.*] autem *Sav*, *om. R* manebo P^2*v* 14 tranſitu P^1*RSav* enim] autem *R* 16 autem] enī *S* effeſi *S* 17 et aduerſarii *RSav* 18 timotheoſ *M* uidete**| *M* ut] *om. C* 19 uigilate & *S* 20 in] cum P^1 EXPLIC̄ ·I· *(inscriptionem capitis om.) S* 22 AD CORINTEOS SECONDA *M*, ſecunda ad corinthios *R*

carnali, sed in gratia dei conuersati sumus in mundo. Et post paululum: Si quis autem contristauit, non me contristauit, sed ex parte, ut non onerem, omnes uos. sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio haec, quae fit a pluribus, ita ut e contra magis donetis et consolemini, ne forte abundantiore tristitia absorbeatur qui eiusmodi est. propter quod obsecro uos, ut confirmetis in illum caritatem. ideo enim scripsi, ut cognoscam experimentum uestrum, an in omnibus oboedientes sitis. cui autem aliquid donastis, et ego. nam et ego quod donaui, si quid donaui, propter uos in persona Christi, ut non circumueniamur a satana: non enim ignoramus cogitationes eius. Et alio loco: Ideo habentes hanc ministrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes uerbum dei, sed in manifestatione ueritatis commendantes nosmet ipsos ad omnem conscientiam hominum coram deo. Et post paucos uersus: Non enim nosmet ipsos praedicamus, sed Iesum Christum dominum, nos autem seruos uestros per Iesum. Et paulo post: Habemus autem thesaurum istum in uasis fictilibus, ut sublimitas sit uirtutis dei, et non ex nobis. in omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deicimur, sed non perimus: semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et uita Iesu in corporibus nostris manifestetur. semper enim nos qui uiuimus in mortem tradimur propter

2 II Cor. 2, 5—11 12 II Cor. 4, 1 et 2 17 ib. 5 19 ib. 7—13

1 in hoc mundo P^2v 2 contriſtabit MP^1CS^2, contriſtauit me *a* contriſtabit *MCS* 5 e contra] contra *C*, e contrario *Pv*, ea contra *Sa* abundantiori (hab. P^1) *PS* 7 illo *Sa* 9 autem *om.* *R* 11 a ſatanan MP^1CS^1 12 hanc] hunc P^1, *om.* *v* adminiſtrationem *av* 13 defecimuſ *M (cod. Clar.)* 17 uoſm& MC^1 18 dominum] *add.* nostrum *av* 19 autem] *om.* S^1 20 theſſaurū *MC* 22 aperiamur M^1C^1, operiamur S^1, apporiamur RS^2 diſtituimur MP^1C 23 derelinquimur] *add.* humiliamur, ſed non confundimur P^1 25 et] *om.* P^1R 26 *uerba* semper enim — — manifestetur *om.* *R* morte *MPC*

Iesum, ut et uita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. ergo mors in nobis operatur, uita autem in uobis. habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: credidi propter quod locutus sum, et nos credimus propter quod et loquimur. Et post VI uersus: Propter quod non deficimus: sed licet is qui foris est homo noster corrumpatur, tamen is qui intus est renouatur de die in diem. id enim quod in praesenti est momentaneum et leue tribulationis nostrae supra modum in sublimitatem aeternum gloriae pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis quae uidentur, sed quae non uidentur. quae enim uidentur temporalia sunt, quae autem non uidentur aeterna sunt. Et post paululum: Adiuuantes autem et exhortamur, ne in uacuum gratiam dei recipiatis. ait enim: tempore accepto exaudiui te et in die salutis adiuui te. ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. nemini dantes ullam offensionem, ut non uituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute dei: per arma iustitiae a dextris et sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam: ut seductores et ueraces, sicut qui ignoti et cogniti, quasi morientes et ecce uiuimus, ut castigati et non mortificati, quasi tristes semper autem gaudentes, sicut egentes multos autem locupletantes. tamquam nihil habentes et omnia possidentes. Et post paucos uersus: Dilatamini et uos. nolite iugum ducere cum infidelibus. quae

3 cf. Ps. 116, 10 (115, 1)   5 II Cor. 4, 16—18   12 II Cor. 6, 1—10   14 cf. Es. 49, 8   29 II Cor. 6, 13—18 et II Cor. 7, 1

1 mortalıa *P*[1]   6 tamen *in ras. P*   8 tribulationes (e *ex* ı *al. m.*) *P*   9 sublimitate *av*   10 *uerba* sed quae n. uidentur *om. P*[1]   12 adıurantes *R*   13 et] *om. av*   adhortamur *edd.*   gratıa (-cıa) *MC*   22 uerıtatı *P*[1]   in uirtute] *om. P*[1]   23 a sinistris *R S*[2]*v*   glorıa *MC*   27 locupletentes *MC*[1]   28 et *pr. om. P*[1]   29 nolite] et nolıte *R*

enim participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? quae autem conuentio Christi ad Belial? aut quae pars fideli cum infideli? qui autem consensus templo dei cum idolis? uos enim estis templum dei uiui, sicut dicit dominus: quoniam inhabitabo in illis et inambulabo, et ero illorum deus, et ipsi erunt mihi populus. propter quod exite de medio eorum et separamini, dicit dominus, et inmundum ne tetigeritis: et ego recipiam uos, et ero uobis in patrem, et uos eritis mihi in filios et filias, dicit dominus omnipotens. Has igitur habentes promissiones, carissimi, mundemus nos ab omni iniquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. Et post paululum: Quoniam et si contristaui uos in epistula, non me paenitet: et si paeniteret, uidens quod epistula illa, etsi ad horam, uos contristauit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad paenitentiam. contristati enim estis secundum deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. quae enim secundum deum tristitia est, paenitentiam in salutem stabilem operatur: saeculi autem tristitia mortem operatur. ecce enim hoc ipsum, secundum deum contristari uos, quantam in uobis operatur sollicitudinem! Et post paucos uersus: Notam autem uobis facimus, fratres, gratiam dei, quae data est in ecclesiis Machedoniae, quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum, altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum. quia secundum uirtutem,

5 cf. Leu. 26, 12 et Ez. 37, 27   7 cf. Es. 52, 11 et Hierem. 31, 9 et 33   12 II Cor. 7, 8—11   21 II Cor. 8, 1—21

2 conuentio] contentio P^1 3 fideli] fidelibuſ P^1 cum *om.* P^1 infidele P^2S (*ex corr.*)   cũſenſuſ *M*, conſenſuſ (ſen *in ras. 6 litt.*) *P*, cũconſenſuſ *C*   4 enim] autem *PRS*   templo *C*   5 inambulabo inter eos *av*, inter eoſ ambulabo P^2 9 uos *om.* MP^1C 10 kmi *MPCRS*   11 inquinamtũ MP^1C 12 timorem P^1 paululum] paucos u'ſus *R*   13 si] *om.* P^1 paeniteret] penit& S^1 15 nunc autem *S*   16 enim] *om.* S^1 17 in] *om.* S^1 18 ſtabilem in ſalutem *R*   19 ecce enim] etenim *a*   20 contriſtaui M^1P^1CRa quantũ *P*   22 data eſt mihi P^2 23 macedoniae *RSav*   in] *om.* *S*   24 habundantiae *S*   altiſima *M*, et altiſſima P^2Sav

testimonium illis reddo, et supra uirtutem uoluntarii fuerunt. cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam et communicationem ministerii, quod fit in sanctos: et non sicut sperauimus, sed semet ipsos dederunt primum domino, deinde nobis per uoluntatem dei, ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum coepit ita et perficiat in uos etiam gratiam istam. sed sicut in omnibus abundatis fide et sermone et scientia et omni sollicitudine et caritate uestra in nos, ut et in hac gratia abundetis: non quasi imperans dico, sed per aliorum sollicitudinem etiam uestrae caritatis ingenium bonum conprobans. scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter uos egenus factus est, cum esset diues, ut inopia illius uos diuites essetis. et consilium in hoc do: hoc enim uobis utile est, qui non solum facere, sed et uelle coepistis ab anno priore. nunc uero et facto perficite, ut quemadmodum promtus est animus uoluntatis, ita sit et perficiendi ex eo quod habetis. si enim uoluntas promta, secundum id quod habet accepta est, non secundum quod non habet. non enim ut aliis sit remissio, uobis autem tribulatio, sed ex aequalitate: in praesenti tempore uestra abundantia illorum inopiam suppleat, et illorum abundantia uestrae inopiae sit supplementum, ut fiat aequalitas, sicut scriptum est: qui multum, non abundauit, et qui modicum, non minorauit. gratias autem deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro uobis in corde Titi: quoniam exhortationem quidem suscepit, sed cum sollicitior esset, sua uoluntate profectus est ad uos. misimus autem cum illo fratrem, cuius

22 cf. Exod. 16, 18

1 et] quod *R* fuper *S* 2 exortatio C^1 5 uoluntatem] uirtutē MP^1CR 6 perfici& *MCR* uos] nof MP^1C, uobis *av* 7 sollicitudine] *add.* infuper *av* 8 nos] uobis *R* 9 ꝑ — follicitudine *S* aliorum] *om.* *R* 10 ingenuum *a* fcimuf *MPCR* 12 illiuf inopia *Sv* uos] *om.* *R* 15 *et* 17 pruntuf *et* prumta MP^1 promta] *add.* eft P^2Rav 18 fecundum id *av* remifio *M* 19 fed& exqualitate *S* 20 et] ut et P^2Sav, ut *R* 21 fuplemtū MP^1 22 habundabit *S* 23 minorabit *MPCS* 24 quoniam] qui *R* fufcipit** *M*, fufcipit P^1, accepit *S* 26 mif-fimuf M^1P^1C

laus est in euangelio per omnes ecclesias — non solum autem, sed et ordinatus ab ecclesiis comes peregrinationis nostrae in hac gratia, quae ministratur a nobis ad domini gloriam et destinatam uoluntatem nostram, — deuitantes hoc, ne quis nos uituperet in hac plenitudine, quae ministratur a nobis. prouidemus enim bona non solum coram deo, sed etiam coram hominibus. Et post VIIII uersus: Nam de ministerio quod fit in sanctos, ex abundantia est mihi scribere uobis. scio enim promtum animum uestrum, pro quo de uobis glorior apud Machedonas, quoniam Achaia parata est ab anno praeterito et uestra aemulatio prouocauit plurimos. misi autem fratres, ut ne quod gloriamur de uobis euacuetur in hac parte: ut, quemadmodum dixi, parati sitis, ne, cum uenerint mecum Machedones et inuenerint uos inparatos, erubescamus nos, ut non dicam uos, in hac substantia. necessarium ergo existimaui rogare fratres, ut peruenirent ad uos et praepararent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non quasi auaritiam. hoc autem: qui parce seminat, parce et metet. et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. unusquisque enim prout destinauit corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit deus: potens est autem deus omnem gratiam abundare facere in uobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet

7 II Cor. 9, 1—15 18 cf. Prou. 22, 8 21 cf. Eccli. 35, 11 25 cf. Ps. 111 (112), 9

1 omnē ecclesiā C^1 3 graᴛıae P^1 quae] quı P^1, *om.* *R* 4 dıſᴛınaᴛā MP^1C, dıſᴛıncᴛam *R* 5 quae] quı P^1 a] *om.* P^1 nobis] *add.* in domini gloriam *a* 6 etiam] & *S* 7 hominibus] omnıb; *MC* VIIII] aliquos *a* de *om.* P^1 8 habundanᴛıa MP^1C, habundanᴛı (abund-) P^2RSav 9 prūpᴛū *M*, prumᴛū P^1 10 *et* 14 macedones *Rav* 11 mıſımuſ P^2 *(cf. Sab.)* 15 dıcamuſ P^2v 16 puenerenᴛ *M*, reuenırenᴛ *R*, p̄uenıanᴛ (-at *a*) *Sav* praeparenᴛ P^1Sav 18 autem] *add.* dıco *Rav*, *add.* dıco quıa P^2 20 enim] *om.* *RSv* dıſᴛınauıᴛ *MPC* 21 cordı C^1, in corde *Rv* (de corde *cod. Amiat.*) 24 habundeᴛıſ (ᴛıſ *in ras.*) *M*

in aeternum. qui autem administrat semen seminanti, et panem ad manducandum praestabit et multiplicabit semen uestrum et augebit incrementa frugum iustitiae uestrae, ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem. quae operatur per nos gratiarum actionem deo — quoniam ministerium huius officii non solum supplet ea quae desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in domino —, per probationem ministerii huius glorificantes deum in oboedientia confessionis uestrae et simplicitate communicationis in illos et in omnes, et ipsorum obsecratione pro uobis, desiderantium uos propter eminentem gratiam dei in uobis. gratias ago deo super inenarrabili dono eius. Et alio loco: Qui autem gloriatur, in domino glorietur. non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus commendat. Et post aliquantum: Ministri Christi sunt? ut minus sapiens dico, plus ego. in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter: a Iudaeis quinquies quadraginta una minus accepi, ter uirgis caesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui: in itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore et aerumna, in uigiliis multis, in fame et siti, in ieiuniis multis, in frigore et nuditate: praeter illa quae extrinsecus sunt, instantia mea cotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. quis infirmatur, et

12 II Cor. 10, 17 et 18; cf. Hierem. 9, 23   15 II Cor. 11, 23—30

1 aeternum] ſeculum ſeculi *ar*   2 multiplicauit *MP¹C*   5 uos *a*   7 abund& *S*   8 oboedientiam *MC*   9 ſimplicitatem *P¹C*   in illos] illiuſ *C¹*   12 ago *om. S*   super] ſemp *S* (*C, sed corr. m pr.*)   enarrabile *MP¹C*   14 deus] dñſ *S*   15 sunt?] *add.* et ego *P²a*   18 quadragenas *P²ar*   *uerba* quadrag. una minus *om. P¹*   20 pfundū *P²R*   21 *uerba* ex genere p. e. g. p. i. c. periculis *om. P¹*   23 mare *MP*   24 in frigore et nuditate: in fame et ſiti: in ieiuniis multis *a*   25 illa] *om. initio paginae S*   26 cottidiana *P¹S*   ſollicitudine *MC*

ego non infirmor? quis scandalizatur, et non ego uror? si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sunt gloriabor. Et post paululum: Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. cum enim infirmor, tunc potens sum. Et post XI uersus: Ecce tertio hoc paratus sum uenire ad uos, et non ero grauis uobis. non enim quaero quae uestra sunt, sed uos. nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. ego autem libentissime inpendam et superinpendar ipse pro animabus uestris, licet plus uos diligens minus diligar. Et post aliquot uersus: Timeo enim, ne forte, cum uenero, non quales uolo inueniam uos et ego inueniar a uobis qualem non uultis: ne forte contentiones, aemulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter uos, ne iterum cum uenero, humiliet me deus apud uos et lugeam multos ex his qui ante peccauerunt et non egerunt paenitentiam super inmunditiam et inpudicitiam, quam gesserunt. Et alio loco: Oramus autem deum, ut nihil mali faciatis: non ut nos probati pareamus, sed ut uos quod iustum est faciatis. Et post VI uersus: De cetero, fratres, gaudete, perficimini, exhortamini, idem sapite, pacem habete: et deus dilectionis et pacis erit uobiscum.

3 II Cor. 12, 9 et 10   7 ib. 14 et 15   13 ib. 20 et 21   20 II Cor. 13, 7   22 ib. 11

1 non ego *P*   quiſcandalizetur *C*   ego non *CRSav*   uror (o *in ras.*) *M*   4 *uerba* meis ut — infirmitatibus *om. R*   5 infirmitatibus meis *av*   6 anguſtiis multis *a*   infirmior *R*   7 XI] IX *R*, aliquos *a*   hoc] *om. a*   8 *uerba* et non — sed uos *om. P*[1]   10 teſaurizare *M*   libentiſime *M*   12 aliquantos *P*, aliquos *a*   13 qualiſ *MPa*   15 diſſentioneſ *MC*   17 et] ut *P*[1]   19 inmunditia & inpudicitia (im-) *CR*, *post* inmund. *add.* & fornicationem *P*[2]   20 faciamuſ *M*[1]   21 iustum] bonū *Sv*   facite *R*   22 perficimini] pfecti eſtote *P*[2]*Rv*   23 idem] idem (m *in ras. al. m.*) *P*, ideſt *S*, id ipſum *a*   EXPLIC DE EPLA ·II· AD COR. (*atram. scr.*) | INCIPIT DE EPLA AD GALATAS (*minio.*) | *S*

XXXIII.

DE EPISTVLA AD GALATAS.

Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Et aliquanto post: Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid ualet neque praeputium, sed fides, quae per dilectionem operatur. Et alio loco: Vos autem in libertate uocati estis, fratres: tantum ne libertatem in occasionem carnis detis. sed per caritatem spiritus seruite inuicem. omnis enim lex in uno sermone inpletur: diliges proximum tuum sicut te ipsum. quod si inuicem mordetis et comeditis, uidete ne ab inuicem consumamini. dico autem: spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis. caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. haec enim inuicem aduersantur, ut non quaecumque uultis illa faciatis. quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt inmunditia, fornicatio, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, inuidiae, homicidiae, ebrietates, comissationes, et his similia: quae praedico uobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt regnum dei non possidebunt. fructus autem spiritus est caritas. gaudium, pax. longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, continentia. aduersus huiusmodi non est lex. qui autem sunt Christi, carnem suam

3 Gal. 1, 10   4 Gal. 5, 6   6 ib. 13–26 et Gal. 6, 1–10
9 cf. Leu. 19, 18

2 galaτhas P^1*Ra*   3 ſeruoſ *M*   4 poſt aliquantum *a*   5 alíqua *R*   6 lıberτaτe *MCa*: lıberτaτem *PRSv*   7 τanτum *in ras al. m. P*   occaſſıonem *P*   8 spiritus] *om. R*   ſeruıτe**ınuıcē (*ras.* æ?) *M*   9 unu M^1 dılıgıſ MP^1 sicut] τāquam *P*   10 cōmedeτıſ MP^1C 11 conſummamını P^1S^1a autem] *add.* in Chriſto *a*   deſıderıum *S*   12 non] ne *a*   enim] ſıbı *add.* P^2av 15 ducemını P^2S^1 lege] *sequitur rasura decem litt. in P*   16 fornicaτıo ımmundıτıa *Sav*   luxuria] *om.* P^1, luxorıa MP^2C 17 uenıfıcıa ınımıcıτıa *M*   18 deſenτıonıſ *M*, dıſſenτıoneſ *C*   18 homıcıdıa P^2S^2v 19 cōmıſacıonıſ *M*, commeſſaτıoneſ (-cıones *R*) $PCRS^1$ 21 pax] *add.* paτıenτıa P^2Rv 22 continentia] *add.* caſτıτaſ *RSv*   23 Christi] *om.* MC^1 xp̄ı ſunτ *Pa*

crucifixerunt cum uitiis et concupiscentiis. si spiritu uiuimus, spiritu et ambulemus. non efficiamur inanis gloriae cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Fratres, etsi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spiritales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tempteris. alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. opus autem suum probet unusquisque, et sic in semet ipso tantum habebit gloriam et non in altero. unusquisque enim onus suum portabit. communicet autem is qui cathecizatur uerbum ei qui se cathecizat in omnibus bonis. nolite errare: deus non inridetur. quae enim seminauerit homo, haec et metet: quoniam qui seminat in carne sua de carne et metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu de spiritu metet uitam aeternam. bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

XXXIIII.

DE EPISTVLA AD EPHESIOS.

Obsecro itaque uos, fratres, ego uinctus in domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati estis, cum omni humilitate animi et mansuetudine, cum patientia subportantes inuicem in caritate, sollicite seruare unitatem spiritus in uinculo pacis.

3 Gal. 6. 1—10   21 Eph. 4, 1—3

8 ſıт nıhıl *P*   9 glorıam habebıт *PSv*   10 glorıa *C*   11 caтhecızaтur *P*, caтhezızaтur (caтez- *S*[1]) *MCRS*[1]*a*   ei] eı' *C*   12 caтhecızaт *MP*, caтhezızaт (caтez- *S*[1]) *CRS*[1]   15 ſemınauerıт *R*   et metet *a*, meт&|& *M*, m&&* *S*   17 enim] auтem *P* meтamuſ *MC*[1]   19 EXPLIC DE EPLA AD GALAT. *(atr.)* | INCIPIT DE EPISTOLA AD EPHESIOS *(min.)* | *S*, de eplā beaтı paulı aplī ad epheſıos *R*   21 effesıos *MC*   22 dıgnı *S*   24 animi] *om.* *PRSav* 25 ſollıcıтı *PRv*   25 pacis] *uersum quartum*: unum corpuſ & unuſ ſp̄ſ ſıcuт uocaтı eſтıſ ın una ſpe uocaтıonıſ ueſтrae *add.* *P*

Et alio loco: Hoc itaque dico et testificor in domino, ut iam non ambuletis sicut gentes ambulant in uanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a uita dei per ignorantiam, quae est in illis propter caecitatem cordis ipsorum: qui desperantes semet ipsos tradiderunt inpudicitiae in operationem inmunditiae omnis et auaritiae. uos autem non ita didicistis Christum: si tamen illum audistis et in ipso docti estis, sicut est ueritas in Iesu, deponere uos secundum pristinam conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. renouamini autem spiritu mentis uestrae, et induite nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia et sanctitate ueritatis. propter quod deponentes mendacium, loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. irascimini et nolite peccare. sol non occidat super iracundiam uestram. nolite locum dare diabolo. qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret operando manibus quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. omnis sermo malus ex ore uestro non procedat, sed si quis bonus ad aedificationem oportunitatis, ut det gratiam audientibus. et nolite contristare spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redemptionis. omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia tollatur a uobis cum omni malitia. estote autem inuicem benigni, misericordes donantes inuicem, sicut et deus in Christo donauit uobis. Estote ergo imitatores dei, sicut filii carissimi, et ambulate in dilectione, sicut et

1 Eph. 4, 17—32 et Eph. 5, 1—33 et Eph. 6, 1—20 13 cf. Zach. 8, 16 15 cf. Ps. 4, 4 25 Eph. 5, 1—33

1 ın loco *S* itaque] ıgıтur *Pv* 2 ſıcuт & *Sav* 3 uita | uıa *R* 5 dıſperanтeſ *MP* 6 ınpudıcıтıa *C* omnı *P*² ın auarıтıa *P*, in auaritiam *v* 7 *uerba* uos autem n. i. d. Chr., s. t. i. a. e. i. ipso edocti estis, s. e. u. in Iesu *add. man. posterior, cum prima habuisset* eт p' paũlul *P* 8 deponere] deponite *a* 10 cor̄rūpeтur *M* 13 ueгıтaтe *R* 15 irascimini] *add.* auтem *P*² 16 dıabulo *MP* 17 manibus] *add.* ſuıſ *RS*²*av* 19 bonū *M*, bonus eſт *R* 20 oportunitatis] al fidei *a in marg.* (*cf. v*) 22 in diem *v* 25 **uob *M* 26 kı̄mı *MPCRS*

Christus dilexit nos, et tradidit se ipsum pro nobis oblationem et hostiam deo in odorem suauitatis. fornicatio autem et omnis inmunditia aut auaritia nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. hoc enim scitote intellegentes, quod omnis fornicator, aut inmundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habent hereditatem in regno Christi et dei. nemo uos seducat inanibus uerbis: propter haec enim uenit ira dei in filios diffidentiae. nolite ergo effici participes eorum. eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino: ut filii lucis ambulate — fructus enim lucis est in omni bonitate et iustitia et ueritate — probantes quid sit beneplacitum deo. et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum: magis autem et redarguite. quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere. omnia autem quae arguuntur a lumine manifestantur. omne enim quod manifestatur lumen est. propter quod dicit: surge qui dormis et exurge a mortuis, et inluminabit tibi Christus. uidete itaque, fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. propterea nolite fieri inprudentes, sed intellegentes quae sit uoluntas domini. et nolite inebriari uino, in quo est luxuria: sed implemini spiritu, loquentes uobismet ipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritalibus, cantantes et psallentes in cordibus uestris domino, gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi deo et patri, subiecti inuicem in timore Christi. mulieres uiris suis subditae sicut domino: quoniam uir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiae, ipse saluator

1 se] ſemet *CRSav* 3 aut] & *S* 4 ſcurılıtaſ *MPRS*[2] 6 eſtıtote *M*, eſcıtote *C* 7 habet *P*[1]*RSav* 9 dıfıdentıe *M* 10 ergo] ıgıt̃ *R* enĩ* *M* 11 ãbul&e *M* 13 quid] quı *M*, quę *C* 14 et] *om. Sav* 15 fıũt ın occulto *R* 16 autem] *om. S* omnı e. q. manıfeſtetur *P*[1] 18 tibi] te *Rv* 21 fıere *M* 22 domini] dĩ *Cav* ınebrıare *MC* 23 luxorıa *MC* ımpleamını *R* spiritu] *add.* ſancto *Rav* 24 hĩnıſ *M* 25 ueſtris: domino gratias *distinx. a*

corporis. sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres uiris suis in omnibus. uiri, diligite uxores uestras, sicut et Christus dilexit ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lauacro aquae in uerbo: ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed ut sit sancta et inmaculata. ita et uiri debent diligere uxores suas ut corpora sua. qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. nemo umquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fouet eam, sicut et Christus ecclesiam: quia membra sumus corporis eius de carne eius et de ossibus eius. propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo et in ecclesia. uerum tamen et uos singuli, unusquisque suam uxorem sicut se ipsum diligat: uxor autem ut timeat uirum. Filii, oboedite parentibus uestris in domino. hoc enim iustum est. honora patrem tuum et matrem, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi et sis longaeuus super terram. et patres, nolite ad iracundiam prouocare filios uestros, sed educate eos in disciplina et correptione domini. serui, oboedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis uestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed ut serui Christi facientes uoluntatem dei ex animo, cum bona uoluntate seruientes ut domino et non hominibus, scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum hoc recipiet a domino, siue seruus, siue liber. et

11 cf. Gen. 2, 24 16 Eph. 6, 1—20 17 cf. Exod. 20, 12 et Deut. 5, 16 et Eccli. 3, 9

1 corporis eius *av* 4 mundans eam *Sa* aquae] atque *P*[1] 6 eiusmodi] huiusmodi *PRv* 8 suam diligit uxorem *S* 9 fouet et nutrit *R* 10 quia] qm̃ *P*[2] 11 de carne eius *om. R* propter] et ppt' *R* relinquit *P* 14 autem] *om. P*[1] et] *om. R* 15 uxorem suam *av* 16 ut] *om. av* 17 tuum] *om. R* 18 primum mandatum *a* 19 longeuos *M* 21 et] in *add. R* 24 sed] *om. C* 27 bonum] *om. MCR* pcipi& *S* et] *add.* uos *av*

domini, eadem facite illis remittentes minas, scientes quia et illorum et uester dominus est in caelis et personarum acceptio non est apud eum. de cetero, fratres, confortamini in domino et in potentia uirtutis eius. induite uos armaturam dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli: quia non est nobis conluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus principes et potestates, aduersus mundirectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiae in caelestibus. propterea accipite armaturam dei, ut possitis resistere in die malo et in omnibus perfecti stare. state ergo succincti lumbos uestros in ueritate et induti loricam iustitiae et calciati pedes in praeparatione euangelii pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. et galeam salutis adsumite et gladium spiritus, quod est uerbum dei, per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, et in ipso uigilantes in omni instantia et obsecratione pro omnibus sanctis, et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere mysterium euangelii, propter quod legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui.

XXXV.

DE EPISTVLA AD PHILIPPENSES.

Quia in nullo confundar, sed in omni fiducia sicut semper, et nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per uitam,

10 cf. Es. 11, 5 et 52, 7 et 40, 3 14 cf. Es. 59, 17
22 Philipp. 1, 20–24

1 et *ante* illorum *om.* *P* 3 eum] deum *PR* 4 in *ante* potentia *om.* *R* armatura *MPCR* 5 poſſetiſ *MPC* *uerba* insidias — — potestates aduersus *om.* *C*[1] nobis] uob *M* 6 aduerſum *(tertio et quarto loco)* *S* 8 nequitia *MPS* caeleſtiſ *P*[1] 9 armatura *MP*[1]*C* mala *av* 11 induite *MCa* calciate *MC*[2] 14 galeam] galea *MC*[1], *add.* ſpem *P*[2] gladio *P*[1], galeam *a* 16 instantia] iuſtitia *S* 17 obſecratione̅ *C* sanctis] *om.* *P*[1] 19 miſterium *MPR*, miniſteriū *C* legatione̅ *PS* catena] ista *add.* *a* EXPLICIT DE EPHESIIS *(atr.)* | INCIPIT DE PHILIPPENSIS *(min.)* | *S* 22 FILIPENS̄ *MC*, PHILIPPENSIS *P*[1]
23 ɔfundor *R*

siue per mortem. mihi enim uiuere Christus et mori lucrum. quod uiuere in carne hic fructus operis est, et quid eligam ignoro. coartor e duobus: desiderium habens dissolui et cum Christo esse, multo magis melius: permanere autem in carne necessarium est propter uos. Et post VI uersus: Tantum digne euangelio Christi conuersamini, ut siue cum uenero et uidero uos, siue absens audiam de uobis, quia statis in uno spiritu unanimes, conlaborantes fide euangelii, et in nullo terreamini ab aduersariis, quae est in illis causa perditionis, uobis autem salutis: et hoc a deo. quia uobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini: idem certamen habentes, quale et uidistis in me, et nunc audistis de me. Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si qua societas spiritus, si qua uiscera et miserationes, implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem caritatem habentes, unanimes, id ipsum sentientes. nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes. non quae sua sunt singuli considerantes, sed ea quae aliorum. hoc enim sentite in uobis quod et in Christo Iesu, qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est se esse aequalem deo: sed semet ipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inuentus ut homo: humiliauit se ipsum, factus oboediens usque ad mortem, mortem autem crucis. propter quod et deus illum exaltauit et donauit illi nomen super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum, et

5 Philipp. 1, 27—30 et Philipp. 2, 1—30

1 Christus] *add.* eſt *P²C²RSav* 2 quod] quodſi *PRSav* hic] mihi *add. Sav* 3 coartor] *add.* enim *Sa*, *add.* autem *PRr* 5 est] *om. Rv* 6 euangelium *P¹S*, in euangelio *P²* 7 abſenſum *S* in *punctis suppos. del. P* 8 fidei *Sav*, in fide *P²R* 9 in *ante* illis *om. RSav*, *del. P²* 11 pro] a *R* 15 ut] & *MP¹C* 16 ſapi&iſ *C* 17 sentientes] ſapientes *a* 20 sentite (te *in ras. 4 litt. al. m.*) *P* 21 ſe eſſe *in ras. al. m. M*, eſſe ſe *RSav* 22 ſe *M¹* 24 humiliuit *M* ſemet *RSav* factus] *om. MC* 26 nomen] *add.* quod eſt *P²Rv*

omnis lingua confiteatur quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. itaque, carissimi mei, sicut semper oboedistis, non ut in praesentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu et tremore uestram salutem operamini. deus est enim qui operatur in uobis et uelle et perficere pro bona uoluntate. omnia autem facite sine murmurationibus et haesitationibus, ut sitis sine querella et simplices filii dei sine reprehensione in medio nationis prauae et peruersae, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, uerbum uitae continentes ad gloriam mihi in diem Christi, quia non in uacuum cucurri neque in uacuum laboraui. sed et si immolor supra sacrificium et ministerium fidei uestrae, gaudeo et congratulor omnibus uobis. id ipsum autem et uos gaudete et congratulamini mihi. spero autem in domino Iesu Timotheum cito mittere ad uos, ut et ego bono animo sim, cognoscens quae circa uos sunt. neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro uobis sollicitus sit. omnes enim sua quaerunt, non quae sunt Christi Iesu. experimentum autem eius cognoscite, quoniam sicut patri filius mecum seruiuit in euangelio. hunc igitur spero me mittere, mox ut uidero quae circa me sunt. confido autem in domino, quoniam et ipse ueniam ad uos cito. necessarium autem existimaui Epaphroditum fratrem et cooperatorem et conmilitonem meum, uestrum autem apostolum et ministrum necessitatis meae, mittere ad uos: quoniam quidem omnes uos desiderabat et maestus erat propter quod audistis illum infirmatum. nam et infirmatus est usque ad mortem, sed deus misertus est eius: non solum autem eius, uerum etiam et mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. festinatius ergo misi illum, ut uiso eo iterum gaudeatis et ego sine

2 km̄i *MPCRS* 3 p̄fentiā *S* 7 quẹrela *S* 9 quaſ *S* 10 mihi] meā *P²Rv* die *v* 12 immolor] al emulor *a in marg.* ſup *P²S* 15 cito me *P²*, me cito *v* *ad *M* 16 circum *P¹* 18 Christi Iesu] ihū xp̄i *Rav* 19 autem] *om. S* 22 & *s. l. M* 23 epafroditum *MPCR*, ephaphroditum *S* 26 quod] *om. P¹*, ea quod *P²* (*cf. v*) 27 morte *M* sed] & *MPC* 28 deus] dn̄ſ *C¹* 29 super tristitiam] *om. R* feſtinantiuſ *P²Rav* 30 ergo] enim *C* sine] *om. P¹*

tristitia sim. excipite itaque illum cum omni gaudio in domino, et eiusmodi cum honore habetote: quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit tradens animam suam, ut impleret quod uobis deerat erga meum obsequium. Et paulo post: Fratres, ego me non arbitror adprehendisse: unum autem, quae quidem retro sunt obliuiscens, ad ea uero quae sunt in priora extendens me, ad destinatum persequor, ad brauium supernae uocationis dei in Christo Iesu. quicumque ergo perfecti, hoc sentiamus: et si quid aliter sapitis, et hoc uobis deus reuelauit: uerum tamen ad id quod peruenimus, ut idem sapiamus et in eadem permaneamus regula. imitatores mei estote, fratres, et obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram. multi enim ambulant, quos saepe dicebam uobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi: quorum finis interitus, quorum deus uenter et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. nostra autem conuersatio in caelis est. Et post XIII uersus: Gaudete in domino semper: iterum dico, gaudete. modestia uestra nota sit omnibus hominibus. dominus in prope est. nihil solliciti sitis, sed in omni oratione et obsecratione cum gratiarum actione petitiones uestrae innotescant apud deum. et pax dei, quae exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra et intellegentias uestras in Christo Iesu. de cetero, fratres, quaecumque sunt uera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, si qua uirtus, si qua laus, haec cogitate:

5 Philipp. 3, 13—20 17 Philipp. 4, 4—18

1 tristitiam (-ciā *M*) *MPC* omne *MC*¹ 4 derat *M*¹ erga] circa *Sa*, ergo *P*¹, *add.* de *P*¹ 5 me] *om.* *P*¹ conprehendisse *in ras.* *P*² 6 autem *del.* *P*² retro sunt quidem *S* 7 in *ante* priora *om.* *Sv* distinatū *MP*¹ *alt.* ad] *del.* *P*²*S*², *om.* *R* 8 bradium *MP*¹*C* (brabium *cod. Amiat.*) 9 qui taliter *P*¹, quid aliud *P*² 10 uobis *om.* *R* deus uob *S* reuelabit *Rv* 15 uenter est *P*²*Rv* 16 confusionē *M*, confussione *P* 17 XIII' *R*, aliquos *a* 19 in prope (in *s. l. m. pr.*) *M*, enim prope *P*²*RSa*, prope *v* 22 quae] qui *C* 23 Iesu] *om.* *S* 24 fratres charissimi *a* quęcumq, sunt pudica *S* 26 laus] salus *C*¹, *add.* disciplinae *P*²*v*

quae et didicistis, et accepistis, et audistis, et uidistis in me, haec agite: et deus pacis erit uobiscum. gauisus sum autem in domino uehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire, sicut et sentiebatis: occupati autem eratis. non quasi autem propter penuriam dico. ego autem didici in quibus sum sufficiens esse. scio et humiliari, scio et abundare — ubique et in omnibus institutus sum — et satiari et esurire et abundare et penuriam pati: omnia possum in eo qui me confortat. uerum tamen bene fecistis communicantes tribulationi meae. scitis autem et uos, Philippenses, quod in principio euangelii, quando profectus sum a Machedonia, nulla mihi ecclesia communicauit in ratione dati et accepti nisi uos soli: quia et Thessalonicam et semel et bis in usum mihi misistis. non quia quaero datum, sed requiro fructum abundantem in rationem uestram. habeo autem omnia et abundo. repletus sum acceptis ab Epaphrodito quae misistis, odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem domino.

XXXVI.

DE EPISTVLA AD THESSALONICENSES.

Ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad uos, quia non inanis fuit: sed ante passi et contumeliis affecti, sicut scitis, Philippis, fiduciam habuimus in deo nostro loqui apud uos

20 I Thess. 2, 1—14

4 refloruiſti *MC*[1] ocupati *M* 5 autem *ante* propter] *del.* *P*[2], *om.* *Rav* autem *ante* didici] enim *Sav* 8 *uerba* pati — — confortat *om.* *P*[1] omnia] *add.* autem *S* 9 confortat] *add.* xp̄ſ *P*[2] feciſti *MC*[1] 10 tribulatione *MC*[1] filipenſeſ *MC* 12 macedonia *CRSav* 13 et *ante* Thessal.] in *S*, et in *a* teſalonicam *S*[1] et *ante* semel] *om.* *R* 15 habundantum *MC* in oratione ueſtra *P*[2], in ratione ueſtra *a* 16 et] *om.* *P*[1] epafrodito *M*, ephafrodito *CR*, ephaphrodito *S* 17 odorem] in odorē *R* acceptabilem *Sa* domino] deo *Sav* EXPLICIT DE PHILIPPENSIS *(atr.)* | INCIPIT AD THESSALONICEN̄ *(min.)* ‖ *S*, de eplā. ad theſſalonicenſeſ prima beati pauli apoſtoli *R* 19 theſalonicenſeſ *C* 21 passi] *add.* multa *a* scitis] *add.* in *P*[2]*Rc* 22 habemuſ (*pro* e *s. l.* ui *pos. pr. m.*) *M* ad *P*[2]*Sav*

euangelium dei in multa sollicitudine. exhortatio enim nostra non de errore neque de inmunditia neque in dolo: sed sicut probati sumus a deo, ut crederetur nobis euangelium, ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra. neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritiae, deus testis est: neque quaerentes ab hominibus gloriam, neque a uobis, neque ab aliis, cum possimus oneri esse ut Christi apostoli: sed facti sumus paruuli in medio uestrum. tamquam si nutrix foueat filios suos. ita desiderantes uos cupide uolebamus tradere uobis non solum euangelium dei, sed etiam animas nostras, quoniam carissimi nobis facti estis. memores enim estis, fratres, laboris nostri et fatigationis: nocte et die laborantes, ne quem uestrum grauaremus, praedicauimus in uobis euangelium dei. uos testes estis et deus, quam sancte et iuste et sine querella nobis qui credidistis fuimus: sicut scitis, qualiter unumquemque uestrum tamquam pater filios suos deprecantes uos et consolantes testificati sumus, ut ambularetis digne deo, qui uocauit uos in suum regnum et gloriam. ideo et nos gratias agimus deo sine intermissione, quoniam cum accepissetis a nobis uerbum auditus dei, accepistis non ut uerbum hominum, sed sicut est uere uerbum dei, qui operatur in uobis qui credidistis. uos enim imitatores facti estis, fratres, ecclesiarum dei, quae sunt in Iudaea, in Christo Iesu, quia eadem passi estis et uos a contribulibus uestris sicut et ipsi a Iudaeis. Et alio loco: De cetero ergo, fratres, rogamus uos et obsecramus in domino Iesu, ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo uos oporteat

26 I Thess. 4, 1—12

2 de *ante* inmund.] *om.* *P*¹ 5 adolaτιonıſ *MPC* 8 poſſemus *Rav*, *add.* uobis *av* 9 paruolı *M* tamquam si] τā ſı *M*, τā *P*¹ 11 etiam] *om.* *R* 12 kmı *MPCRS* 13 enim] *om.* *M*, *add.* facti *a* 14 in] enim *P*² 15 uobis] uoſ *S* τeſτıſ *P*¹*S*¹*a* 16 fuimus] affuimus *a* 19 ambulanτes *R* 21 cum] *om.* *P*¹*C*¹ 22 *uerba* accepistis — — dei *om.* *R* accepistis] *add.* illud *av* 23 ımıτaτoreſ*** (meı *ras.)* *P*

ambulare et placere deo, sicut et ambulatis, ut abundetis magis. scitis enim quae praecepta dederimus uobis per dominum Iesum. haec est enim uoluntas dei, sanctificatio uestra, ut abstineatis uos a fornicatione, ut sciat unusquisque uestrum suum uas possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut gentes quae ignorant deum, ut ne quis supergrediatur neque circumueniat in negotio fratrem suum: quoniam uindex est deus de his omnibus, sicut praediximus uobis et testificati sumus. non enim uocauit nos deus in inmunditiam, sed in sanctificationem. itaque qui haec spernit, non hominem spernit, sed deum, qui etiam dedit spiritum suum sanctum in uobis. de caritate autem fraternitatis non necesse habemus scribere uobis: ipsi enim uos a deo didicistis ut diligatis inuicem. etenim facitis illud in omnes fratres in uniuersa Machedonia. rogamus autem uos, fratres, ut abundetis magis et operam detis, ut quieti sitis et ut uestrum negotium agatis et operemini manibus uestris, sicut praecepimus uobis, ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt et nullius aliquid desideretis. nolumus autem uos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut ceteri qui spem non habent. Et post paucos uersus: Igitur non dormiamus, sicut ceteri: sed uigilemus et sobrii simus. qui enim dormiunt, nocte dormiunt, et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. nos autem qui diei sumus sobrii simus, induti loricam fidei et caritatis et galeam spem salutis. quoniam non posuit nos deus in iram, sed in adquisitionem salutis per dominum nostrum Iesum Christum, qui mortuus

22 I Thess. 5, 6—22

1 sicut] ſic *av* ambula*tiſ *(ras. ſ) P,* ambulaſtiſ *C,* ambuletis *Rav* 2 dederim *Sav* 6 sicut] *add.* & *Sav* qui *R* ut] et *R*S^2*av* 8 dominus *v* praedixi *C* 10 in inmundicia *(in marg. add. al. m.)* . . . ſcīficatione *S* 13 habuimuſ *Sa* uos] *om. R* 14 etenim] ſicut et *R* illud] *om.* *M*P^1*C* 15 in *ante* uniuersa] *om.* *M*P^1*C* macedonia *CR* 17 operamini *M*P^1*C* 19 deſideratiſ *M* 20 sicut] et *add.* P^2*RSav* 21 paucos] aliquos *a* 22 sicut] & *add. Sav* 24 diei] dei *R* 25 galea *MC* 26 *uerba* quoniam — — salutis *om.* P^1 ſed ad inquiſitionē *M*

est pro nobis. ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cum illo uiuamus. propter quod consolamini inuicem, et aedificate alterutrum, sicut et facitis. rogamus autem uos, fratres, ut noueritis eos qui laborant inter uos et praesunt uobis in domino et monent uos, ut habeatis illos abundantius in caritate propter opus illorum: pacem habete cum eis. rogamus autem uos, fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos. patientes estote ad omnes. uidete ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in inuicem et in omnes. semper gaudete, sine intermissione orate. in omnibus gratias agite. haec enim uoluntas dei est in Christo Iesu in omnibus uobis. spiritum nolite extinguere. prophetias nolite spernere. omnia autem probate: quod bonum est tenete. ab omni specie mala abstinete uos.

XXXVII.

DE EPISTVLA AD QVOS SVPRA.

Gratias agere debemus deo semper pro uobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides uestra, et abundat caritas uniuscuiusque omnium uestrum in inuicem: ita ut nos ipsi in uobis gloriemur in ecclesiis dei pro patientia uestra et fide in omnibus persecutionibus uestris et tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicii dei, ut digni habeamini regno dei, pro quo et patimini, si tamen iustum est apud deum retribuere tribulationem his qui uos tribulant, et uobis qui tribulamini requiem nobiscum in reuelatione domini

17 II Thess. 1, 3—12

5 habundantiuf*** *P* 7 puffillanimef *P*[1] 10 fectamini *(s. lin. corr. eluta) M* intmifione *M* 13 extinguere (ext *in ras.) P*, ftinguere *M* 14 ten&e *(correctura eluta) M* EXPLICIT AD THESSALONICENSES *(atr.)* | INCIP DE EPLA AD QVOS SVPRA *(min.)* | *S*, de eplā beati pauli fcdā ad teffalonicenfes *R* 17 ita] itaq; *MC*, *om. R* 18 fupercrefcet *Sa* 19 omnium] *del. P*[2], *om. Rav* in *ante* inuicem] *om. R* 20 dei] *om. P*[1] 23 regno] uerbo *MP*[1]*C*, in regno *Sav* et] *om. R* 24 tribulatione *S*[1]

Iesu de caelo cum angelis uirtutis eius et flamma ignis dantis uindictam his qui non nouerunt deum et qui non oboediunt euangelio domini nostri Iesu Christi. qui poenas dabunt in interitum aeternas a facie domini et a gloria uirtutis eius, cum uenerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super uos in die illo. in quo etiam oramus semper pro uobis, ut dignetur uos uocatione sua deus noster et impleat omnem uoluntatem bonitatis et opus fidei in uirtute: ut clarificetur nomen domini nostri Iesu Christi in uobis, et in illo uos, secundum gratiam dei nostri et domini Iesu Christi. Et alio loco: Denuntiamus autem uobis, fratres, in nomine domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis. ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter uos, neque panem gratis manducauimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione nocte et die operantes, ne quem uestrum grauaremus. non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmet ipsos formam daremus uobis ad imitandum nos. nam et cum essemus apud uos, hoc denuntiabamus uobis, quoniam, si quis non uult operari, nec manducet. audiuimus enim inter uos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed

12 II Thess. 3, 6—15

1 eius] *add.* cū uenerit *C* et *ante* flamma] in P^2*ar* 3 in interitum] interitum P^1, interituſ S^1*a*, in interitu P^2S^2*v* 5 glorificari *om.* *MCR* ammirabiliſ MP^1CS^1 8 uocatione uos *edd.* 9 bonitatis ſuae *a* 10 clarificetur] glorificetur *P* *uerba* in uobis — — Christi *om.* P^1CR, *sed uerba* in uobis et in illo uos *sequuntur paulo infra in C* 11 uoſ in illo *Sav* 14 ābulantē inordinate· bonitatiſ & op' fidei in uirtute ut clarific&῀ nom̄ dn̄i ihū xp̄i in uob & in illo uoſ ſecundū traditione quā acceper̄ a nob qm̄ n̄ inqui&i fuim' ab aliquo *C* tradictionē *M* 15 *uerba* ipsi e. s q. o. imitari nos *om.* MP^1CR 16 *uerba* inter uos n. p. g. manducauimus *om.* *C* 17 gratiſ panem *Sav* 18 ac] & *CRSav* 19 graueremuſ S^1 non quasi] *om.* P^1 *post* quasi *add.* nos *R* 20 himi || tandū *M*, immitandū *C* 21 et *om.* *R* 22 ///nec *M* 23 quosdam inter uos *R* ambulanteſ P^2 operantiſ *M*

curiose agentes. his autem qui eiusmodi sunt denuntiamus et obsecramus in domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent. uos autem, fratres, nolite deficere benefacientes. quod si quis non oboedierit uerbo nostro per epistulam, hunc notate, ut non commisceamini cum illo, ut confundatur. et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

XXXVIII.

DE EPISTVLA AD COLOSSENSES.

Igitur, si conresurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera dei sedens: quae sursum sunt sapite, non quae super terram. mortui enim estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in deo. cum Christus apparuerit uita uestra, tunc et uos apparebitis cum illo in gloria. mortificate ergo membra uestra, quae sunt super terram, fornicationem, inmunditiam, libidinem, concupiscentiam malam et auaritiam, quae est idolorum seruitus: propter quae uenit ira dei super filios incredulitatis. in quibus et uos ambulastis aliquando, cum uiueretis in illis. nunc autem deponite et uos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam: turpem sermonem de ore uestro ne emiseritis. nolite mentiri inuicem, expoliantes uos ueterem hominem cum actibus eius et induentes nouum, eum qui renouatur in

10 Col. 3, 1—25 et Col. 4, 1—6

1 agenτeſ *(a in ras. 3 litt.)* *P* huıusmodı *R* 2 et] *om.* P^1 4 quod] qm̃ P^1 5 ut] eτ P^2*RSav* non] ne *Rv* 6 ut] *add.* non P^1*S* confundanτur *S* exiſτımare *in ras.* *S* 7 EXPLICIT | INCIPIT DE EPLA· AD COLOSENSES· *(min.)* | *S* 9 de epist.] *om.* *R* colosenses *MCR* 10 conresurrexıstıs P^2*S* *(cod. Am.)*: confurrexıſτı *M*, confurrexıſτıſ P^1*CRav* 13 in] *om.* *C* cum auτem *a* 14 illo] ıpſo *CRSav* 16 concupıſcenτıa mala & auarıτıa *MC* 19 uıuerıτıſ *MS*[1] in illis] *om.* P^1 autem] & *(sed lineola perdux. m. al.)* *S* 20 omnia] omnem *C* 21 *uerba* ne emiseritis *om.* *Rv* 22 menτıre *MCS* ın ınuıcem *S* 23 ın agnıτıone *MC*, in agnitionem dei *a*

agnitionem, secundum imaginem eius, qui creauit eum: ubi non est gentilis et Iudaeus, circumcisio et praeputium, barbarus et Scytha, seruus et liber, sed omnia et in omnibus Christus. induite ergo uos sicut electi dei, sancti et dilecti, uiscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, subportantes inuicem et donantes uobis ipsis, si quis aduersus aliquem habet querellam: sicut dominus donauit uobis, ita et uos. super omnia autem haec caritatem habete, quod est uinculum perfectionis. et pax Christi exultet in cordibus uestris, in qua et uocati estis in uno corpore: et gratia estote. uerbum Christi habitet in uobis abundanter in omni sapientia: docentes et commonentes uosmet ipsos psalmis, hymnis, canticis spiritalibus in gratia, cantantes in cordibus uestris deo. omne quodcumque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine domini Iesu, gratias agentes deo et patri per ipsum. mulieres, subditae estote uiris, sicut oportet in domino. uiri, diligite uxores et nolite amari esse ad illas. filii, oboedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est in domino. patres, nolite ad indignationem prouocare filios uestros, ut non pusillo animo fiant. serui, oboedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes dominum. quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut domino et non hominibus, scientes quod a domino accipietis retributionem hereditatis. domino Christo seruite. qui enim iniuriam facit, recipit id quod inique gessit, et non est personarum acceptio apud deum. Domini, quod iustum est et aequum,

27 Col. 4, 1—6

2 gentılef & ıudeı *P*[1] 3 fcıtha *MC*, fchata *P*, fcıta *R*, fcyta *S* et *ante* liber *om.* *P*[1] 4 dei] *om.* *P*[1] et dilecti] & electı *MC*[1], *om.* *R* 6 uobıfm& *P*[2]*v* 7 sicut et *av* dominus *om.* *C*[1] 8 uos] facıte *add.* *Sa* 11 gratı *C*[2]*RS*[2]*av* 12 ɔmouentes *R* ın pfalmıf *P*[2]*Sa* 13 & hymnıf *P*, hımnıf *MC* & cantıcıf *Pav* 14 domini noftri *a* 15 Iefu Chrifti *av* 16 fubdıtı *R* 17 dılıgere *P* uxores] *add.* uestras *Rav* 18 fılı *S*[1] 20 pufıllanımo *MC*, pu*fıllanımef *P* 21 *uerba* quasi — — timentes *om.* *P*[1] 22 dominum] dm̃ *P*[2] 25 facit iniuriam *a* 26 recıpıet *RSav* inique *om.* *R* 27 et] *om.* *MP*[1]*C*

seruis praestate, scientes quoniam et uos dominum habetis in caelo. orationi instate, uigilantes in ea cum gratiarum actione: orantes simul et pro nobis, ut deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, propter quod etiam uinctus sum, ut manifestem illud ita ut oportet me loqui. in sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes. sermo uester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuique respondere.

XXXVIIII.

DE EPISTVLA AD TIMOTHEVM.

Finis autem praecepti est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta. a quibus quidam aberrantes conuersi sunt in uaniloquium, uolentes esse legis doctores, non intellegentes neque quae locuntur neque de quibus adfirmant. scimus autem quoniam bona est lex, si quis eam legitime utatur: sciens hoc, quia iusto non est lex posita, sed iniustis et non subditis, impiis et peccatoribus, sceleratis et contaminatis, parricidiis et matricidiis, homicidiis, fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, periuriis, et si quid aliud sanae doctrinae aduersatur, quae est secundum euangelium gloriae beati dei, quod creditum est mihi. Et post paululum: Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam uitam agamus in omni pietate

11 I Tim. 1, 5—11 22 I Tim. 2, 1 et 2

3 apareaт *M*[1], operieт *P*[1] 4 mıſтeriū *MPS*, mınıſтeriū *C* 5 manıfeſтe *S*, manifestum *a* oporтeaт *R* 7 condıтuſ ſıт *Sa* 8 quo*modo *(ras.* d*) M* EXPLICIT AD COLOSENSES *(atr.)* | INCIPIT DE EPISTOLA AD TIMOTHEVM *(min.)* | *S* 11 autem *in ras. P* cordo *M* 12 fıde* *(ſ ras.) S* 13 uolunт *P*[1] 15 ea *Rav* 16 ſcıenтes *Ra* hoc] auт̃ *S* lex non eſт *Sa* lex *in ras. 5 litt. in P* 18 parrıcıdııſ & maтrıcıdıſ homıcıdıſ *MP*[1]*CS*[1]: -cıdıſ *P*[2]*Rav*, -cıdı*ſ *S* 19 concubıтorum *MC* pıurıs mendacıb; *R* pıurıſ *MCS*[1], pıu**rıſ *P*: pıurıs *Rav.*, -rı*ſ *S* 22 prımo *S (cod. Am.)*

et castitate. Item post paululum: Volo ergo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira et disceptatione. similiter et mulieres in habitu ornato cum uerecundia et sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus aut auro aut margaritis uel ueste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. mulier in silentio discat cum omni subiectione. docere autem mulieri non permitto, neque dominari in uirum, sed esse in silentio. Et post aliquot uersus: Oportet ergo episcopum inreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, prudentem, ornatum, hospitalem, doctorem, non uinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, suae domui bene praepositum, filios habentem subditos cum omni castitate — si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo ecclesiae dei diligentiam habebit? — non neophytum, ne in superbia elatus in iudicium incidat diaboli. oportet autem illum et testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut non in obprobrium incidat et laqueum diaboli. diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo uino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. et hi autem probentur primum et sic ministrent nullum crimen habentes. mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. diacones sint unius uxoris uiri, qui filiis suis bene praesunt et suis domibus. qui enim bene ministrauerint, gradum sibi bonum adquirunt et multam fiduciam in fide, quae est in

1 I Tim. 2, 8—12 9 I Tim. 3, 2—13

3 hornatu (*-to m. al.*) *S* uericundia *MP*^{1} 5 margaretiſ *M P*^{1} ꝑmittenſ *P*^{1} 6 muliere *MP*^{1}, muliere (*uirg. ras.*) *C* 8 aliquod *MC*, aliquando *P*^{1}, aliquantos *P*^{2}, aliquos *Ra* 10 ornatum] *add.* pudicum *P*^{2}*av* 11 uinolentē *M*, uíolentū *R*, uinolentē *S* 12 litigoſū *MP*^{1} cupidum] *add.* ſed *av* 13 caſtitatem *MP*^{1} 14 domui] *om.* *P*^{1} ec**cleſiae *M* neophitum *MPCRS* 15 ſuperbiam *RSv* 16 incedat (*bis*) *MP*^{1} diabuli (*bis*) *MP* et illum *a* 20 miſterū *MR*, miniſterū *P*^{1}*C* hii *MPCR* 23 diaconi *Sav* p̃ſint *P*^{2}*RS*^{2}*v* 24 miniſtrauerit *et* adquirit *MPCR* bonū gradū ſibi *R*, gradum bonum ſibi *av*

Christo Iesu. Et post XII uersus: Spiritus autem manifeste dicit quia in nouissimis temporibus discedent quidam a fide, adtendentes spiritibus erroris et doctrinis daemoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus et his qui cognouerunt ueritatem. quia omnis creatura dei bona, et nihil abiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. sanctificatur enim per uerbum dei et orationem. haec proponens fratribus, bonus eris minister Iesu Christi, nutritus uerbis fidei et bonae doctrinae, quam adsecutus es. ineptas autem et aniles fabulas deuita. exerce te ipsum ad pietatem. nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens uitae quae nunc est et futurae. fidelis sermo et omni acceptione dignus. in hoc enim laboramus et maledicimur, quia sperauimus in deum uiuum, qui est saluator omnium hominum, maxime fidelium. praecipe haec et doce. nemo adulescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in uerbo, in conuersatione, in caritate, in fide, in castitate. dum uenio, adtende lectioni, exhortationi, doctrinae. noli neglegere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum inpositione manuum presbyterii. haec meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. adtende tibi et doctrinae, insta in illis: hoc enim faciens et te ipsum saluum facies et eos qui te audiunt. Seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem, iuuenes ut fratres, anus ut matres, iuuenculas ut sorores in omni castitate. uiduas honora, quae uere uiduae

1 I Tim. 4, 1—16 et I Tim. 5, 1—25 et I Tim. 6, 1—14 26 I Tim. 5, 1—25

1 XII] aliquos *a* 4 hipocrisi *M*, ypochrisi *P*, hipochrisi *S* 10 haec] hoc *R* p̄ponens *Sa* frib; suis *R* erit *CR* xp̄i ihv̄ *Sav* 11 enutritus *R* uerbo *R* es] est *R* 14 *uerba* pietas — est *om.* P^1 15 et *ante* futurae] in MC^1 16 speramus *Rav* 21 lectione exortatione (exh- *S*) MP^1CS^1 et doctrinę *a* 23 presbiteri (-ri *R*) $MPCRS^1$ 24 omnibus] in om̄ib; *R* (*fort. recte*) 28 uerae *P*

sunt. si qua autem uidua filios aut nepotes habet, discant primum domum suam regere et mutuam uicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram deo. quae autem uere uidua est et desolata, sperauit in deum et instat obsecrationibus et orationibus nocte et die. nam quae in deliciis est, uiuens mortua est. et hoc praecipe, ut inreprehensibiles sint. si quis autem suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, et est infideli deterior. uidua eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est. adulescentiores autem uiduas deuita. cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem inritam fecerunt: simul autem et otiosae esse discunt, circuire domus, non solum otiosae, sed et uerbosae, loquentes quae non oportet. uolo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. iam enim quaedam conuersae sunt retro post satanan. si qua fidelis habet uiduas, subministret illis, ut non grauetur ecclesia, ut his quae uere uiduae sunt sufficiat. qui bene praesunt presbyteri, duplici honore habeantur: maxime qui laborant in uerbo et doctrina. dicit enim scriptura: non infrenabis os boui trituranti, et: dignus est operarius mercede sua. aduersus presbyterum accusationem noli recipere nisi sub duobus et tribus testibus. peccantes

24 cf. Deut. 25, 4 et Leu. 10, 7

1 dıſcanт *(n exp.) C,* discat *v* 4 deſoluтa *P*¹ ſperabıт *CRa,* b *ex* u *M,* ſpereт *P*²*v,* ſperat *edd.* ınſтeт *P*²*Rv* 5 et] ac *Sv* 6 hoc] *om. MCR* 8 negauı *M,* negabıт *S* 10 edocauıт *MCS*¹, edocuıт *P*¹ 13 luxorıanтę *P*¹, luxurıanтe *S*¹ 15 ınıтā *M,* ınrıтam *P* esse] *om. Rav* 16 cırcūıre *Ra* 17 ergo] *om. C,* autem *a* 20 ſaтhanam *R* qua] quis *Rv,* qui *a* fıdeleſ *S* 22 preſbıтerıı *MCS*¹ dıgnı habeanтur *P*¹*Rv* 24 infrenabis] al alligabis *a in marg. (cf. v)* 25 aduerſum *Sa* preſbıтerū *MPCR* accuſſaтıonem (acuſſ. *P) MP* 26 et] auт *R* peccantes] *add.* auтem *Sa* *(fort. recte)*

coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant. testor coram deo et Christo Iesu et electis angelis, ut haec custodias sine praeiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando. manus cito nemini inposueris neque communicaueris peccatis alienis. te ipsum castum custodi. noli adhuc aquam bibere, sed uino modico utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates. quorundam hominum peccata manifesta sunt praecedentia ad iudicium, quosdam autem et subsecuntur. similiter et facta bona manifesta sunt, et quae aliter se habent abscondi non possunt. Quicumque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos habeant, ne nomen domini et doctrina blasphemetur. qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt, sed magis seruiant, quia fideles sunt et dilecti, qui beneficii participes sunt. haec doce et exhortare. si quis aliter docet et non adquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi et ei quae secundum pietatem est doctrinae, superbus, nihil sciens, sed languens circa quaestiones et pugnas uerborum, ex quibus oriuntur inuidiae, contentiones, blasphemiae, suspiciones malae, conflictationes hominum mente corruptorum et qui priuati sunt ueritate, existimantium quaestum esse pietatem. est autem quaestus magnus pietas cum sufficientia. nihil intulimus in hunc mundum: haut dubium quia nec auferre quid possumus: habentes autem alimenta et quibus tegamur, his contenti sumus. nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in temptationem et laqueum diaboli et desideria multa inutilia et nocina, quae

10 I Tim. 6, 1—14

1 ut] ut & *Sv* teſtificor *S* 2 electis] ꝑ electiſ *C* angelis] *add.* eiuſ *P*² 3 facias *R* 4 nemine *MP*¹ *uerba* neque c. p. alienis *om.* *MP*¹*CR* 5 cuſtode *S*¹ 8 p̃cedentiū *S*¹ quosdam] quorundam *P*² 9 quae aliter] qualiter *CR* 10 quicumque] quicū *MP*¹*C* 11 habeant] arbitrentur *P*²*v* *(a in marg.)* 12 *et* 14 fidelif *MP*¹ 14 qui] quia *a* 16 quae] qui *RS* 17 nihil] *om.* *P*¹ 19 male *in marg.* *M* 20 priuate *M* 22 nihil] *add.* enim *C*² *Rv* 23 quia] quin *P*² poſſimuſ (i *ex* u *inter scribendum m. pr.* *M)* *MC* 25 ſimuſ *RS*²*av* temptationes *a* 26 in laqueum *Rav* diabuli *MP*

mergunt homines in interitum et perditionem. radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt a fide et inseruerunt se doloribus multis. tu autem, o homo dei, haec fuge: sectare uero iustitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, mansuetudinem. certa bonum certamen fidei, adprehende uitam aeternam, in qua uocatus es et confessus bonam confessionem coram multis testibus. praecipio tibi coram deo, qui uiuificat omnia, et Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem, ut serues mandatum sine macula, inreprehensibile, usque in aduentum domini nostri Iesu Christi. Et post paucos uersus: Diuitibus huius saeculi praecipe, non superbe sapere neque sperare in incerto diuitiarum, sed in deo, qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut adprehendant ueram uitam. o Timothee, depositum custodi, deuitans profanas uocum nouitates et oppositiones falsi nominis scientiae, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. gratia tecum. amen.

XL.

DE EPISTVLA AD TIMOTHEVM SECVNDA.

Non enim dedit nobis deus spiritum timoris, sed uirtutis et dilectionis et sobrietatis. noli itaque erubescere testimonium domini nostri, neque me uinctum eius, sed conlabora euangelio secundum uirtutem dei. Et post paucissimos uersus:

12 I Tim. 6, 17—21 23 II Tim. 1, 7 et 8

4 o *ante* homo *om.* P^1CR 8 deo *om.* P^1 9 redidiт *M* pylaтo *P* 11 aduenтu *C* paucıſſımoſ *S* 13 deo] *add.* uıuo P^2v 15 opıb; *C* тheſaurızarı *S* 16 adprehendaт *MC* 18 nomıneſ $M^1P^1C^1$ ſcıenтıa *CR* 20 EXPLICIT DE PRIMA: *(atr.)* | INCIPIT DE SECVNDA *(min.)* | *S*, de epıſтola beaтı paulı aplī ad тymoтheū ſecunda *R* 25 euangelıū *MPC* 26 uır*тuтē *M* paucıſſımoſ *S*: paucıss̄ *P*, paucıſ *MC*, paucos *Ra*

Formam habens sanorum uerborum, quae a me audisti, in fide et dilectione in Christo Iesu. bonum depositum custodi per spiritum sanctum, qui habitat in nobis. Et paulo post: Tu ergo, fili mi, confortare in gratiam, quae est in Christo Iesu: et quae audisti a me per multos testes haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. labora sicut bonus miles Christi Iesu. nemo militans deo implicat se negotiis saecularibus, ut ei placeat cui se probauit. nam et qui certat in agone non coronatur nisi legitime certauerit. laborantem agricolam oportet primum de fructibus accipere. intellege quae dico: dabit enim tibi dominus intellectum in omnibus. memor esto Iesum Christum surrexisse a mortuis ex semine Dauid, secundum euangelium meum, in quo laboro usque ad uincula quasi male operans, sed uerbum dei non est alligatum. ideo omnia sustineo propter electos, ut et ipsi salutem consequantur, quae est in Christo Iesu cum gloria caelesti. fidelis sermo: nam si commortui sumus, et conuiuemus: si sustinebimus, et conregnabimus: si negabimus, et ille negabit nos: si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest. haec commone testificans coram deo. noli uerbis contendere, in nihil utile nisi ad subuersionem audientium. sollicite cura te ipsum probabilem exhibere deo, operarium inreprehensibilem, recte tractantem uerbum ueritatis.

1 II Tim. 1, 13 et 14 4 II Tim. 2, 1—17 17 II Tim. 2, 19–26 et II Tim. 3, 1—7

1 habenſ ſanorum (anorum *MC,* ſonorũ *R*) *MP'C'R*: habe ſanorum *P²Sav* audiſtı∗ *M* 3 uobıs *R* p' pall̃ *P* 4 fili mi] *om.* *M¹P* gratıa *P²RSav (cod. Amiatini corrector)* 6 ıdoneo *M C¹* 8 negotiſ *P¹* *uerba* ut eı placeat cuı ſe *in ras.* *M* se *alt.* ſed *P¹* 9 coronabıt̃ *R* 10 accipere] ꝑcıpere *Rv* 11 ıntellectum ın omnıbuſ *Sa (cod. Sangerm. et Clarom.)*: ın omnıbuſ ıntellectum *M PCRv (Am.)* 12 esto] *add.* dñm *Sav* reſurrexıſſe *Sav* 15 et] *om.* *P¹* 16 cum] in *R* 17 ſi cũ mortui ſumus *a* cumuıuımuſ *M,* conuıuımuſ *P* 18 ſuſtıbımuſ *M,* ſuſtınem' *CR* negauerımus *Rv* 19 negauıt *P'C¹* 21 nıhılı *Sa,* nıhıl° *P* 22 sollicite] *add.* autem *a* 23 inreprehensibilem] ınconfuſıbılẽ *Sav* recte tract.] r&-ractantẽ *S*

profana autem inaniloquia deuita: multum enim proficient ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit. Et post VI uersus: Cognouit dominus qui sunt eius, et: discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini. in magna autem domo non solum sunt uasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia, et quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam. si quis ergo mundauerit se ab istis, erit uas in honorem sanctificatum et utile domino, ad omne opus bonum paratum. iuuenalia autem desideria fuge: sectare uero iustitiam, fidem, caritatem, pacem cum his qui inuocant dominum de corde puro. stultas autem et sine disciplina quaestiones deuita, sciens quod generant lites. seruum autem domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt: ne quando det illis deus paenitentiam ad agnoscendam ueritatem, et resipiscant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem. Hoc autem scito, quod in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non oboedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, inmites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, uoluptatum amatores magis quam dei, habentes speciem quidem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes: et hos deuita. ex his enim sunt qui penetrant domos et captiuas ducunt mulierculas

3 cf. Num. 16, 5 et Es. 26, 13 17 II Tim. 3, 1—7

1 autem] *add.* et *av* inaniloqui *C*, uaniloquia *v* *(a in marg.)* enim] *om.* *Sa* pficiant P^1, pficiunt P^2Rv 3 VII *R* cognouit] agnouit *C* diſcedant *a* 4 omneſ qui inuocant *S'a* 5 sed et] ſed in P^2 6 uictilia P^1 honore P^2 quaedam a. i. contumeliam *om.* P^1 7 ab hiſtiſ *M* 8 honore *R* 9 iuuenilia P^2RSav 12 generent *R* ſeruū (ū *in ras.*) *M* 13 litigari *MC* 15 resistunt] *add.* ueritati P^2v cognoſcendam *Rav* 16 diabuli *MP* laquaeoſ P^1 17 hoc] *om.* *C* 21 inmitiſ *M*, inmittiſ P^1, inimiciſ *C* 22 ſine benignitatem MP^1C uolumptatum *M* 23 dei] do M^1 25 domuſ *S* mulieculaſ *M*

oneratas peccatis, quae ducuntur a uariis desideriis. semper discentes et numquam ad scientiam ueritatis peruenientes. Et post VIII uersus: Tu autem adsecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passiones, qualia mihi facta sunt Antiochiae, Iconio, Lystris: quales persecutiones sustinui, et ex omnibus me eripuit dominus. et omnes qui uolunt pie uiuere in Christo Iesu persecutiones patiuntur. mali autem homines et seductores proficient in peius, errantes et in errorem mittentes. tu uero permane in his quae didicisti et credita sunt tibi, sciens a quo didiceris. et quoniam ab infantia sacras litteras nosti, quae te possunt instruere ad salutem per fidem, quae est in Christo Iesu. omnis scriptura diuinitus inspirata est utilis ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit homo dei, ad omne opus bonum instructus. Testificor coram deo et Christo Iesu, qui iudicaturus est uiuos et mortuos, et aduentum ipsius et regnum eius: praedica uerbum, insta oportune, inportune: argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus, et a ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. tu uero uigila,

3 II Tim. 3, 10—17 et II Tim. 4, 1—8

1 oneraꞇıſ peccaꞇıſ MP^1, onera peccanꞇıſ C^1 a] *eras. in P, om. RSav* 2 eſcıencıā *M* 4 ınſꞇıꞇuꞇum *Sa* 5 paſıoneſ *M* 6 anꞇhıochıe *M* ıconıo *S*, yconıo *R* lıſꞇrıſ *MCRS* 7 omnibus] *add.* hiſ P^2 8 perſecuꞇıonem P^2RSav paꞇıenꞇur *P(?)av* 9 auꞇem *s. lin. add. M* ꝑfıcıunꞇ *CS* 10 errore MP^2C, erronſ P^1 ꝑmane∗ *P* dedıcıſꞇı *et* dedıcerıſ MP^1 dıdıſcerıs *R* quoniam] quıa P^2 12 lıꞇeraſ *M* *uerba* te possunt i. a. s. p. f. quae *om. C* poſunꞇ *M* 14 ınſcrıpꞇura P^1 est] *del.* P^2 (utilis est *v*) 16 ꝑfecꞇuſ *C* opoſ bonū (b *in ras.*) *M* 17 corrā *M* 18 et aduentum] et per aduentum *a*, per aduentum *v* eius] eı *M* 19 uerba P^1 20 *uerba* erit tempus — — auribus *om.* P^1 21 coacerbabunꞇ *M* 22 prorıenꞇeſ *MC* a ueriꞇaꞇem MP^1C 23 conuerꞇunꞇur P^1C

in omnibus labora, opus fac euangelistae, ministerium tuum imple. ego enim iam delibor, et tempus meae resolutionis instat. bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex, non solum autem mihi, sed et his qui diligunt aduentum eius.

XLI.

DE EPISTVLA AD TITVM.

Huius rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas et constituas per ciuitates presbyteros, sicut ego tibi disposui. si quis sine crimine est, unius uxoris uir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriae, aut non subditos. oportet enim episcopum sine crimine esse sicut dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non uinolentum, non percussorem, non turpilucrum: sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem. ut potens sit exhortari in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere. Et post paucos uersus: Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide, non adtendentes Iudaicis fabulis et mandatis hominum auersantium se a ueritate. omnia munda mundis: coinquinatis autem et infidelibus nihil mundum: sed

9 Tit. 1, 5–9   19 Tit. 1, 13—16 et Tit. 2, 1—15 et Tit. 3, 1 et 2

1 ++miniſterium *M*   2 imple] *add.* ſubdituſ eſto *P*², ſobrius eſto *Rv*   3 certaui certamen *MP*¹   4 in] de *R*   iuſticię corona *a*   5 redet *M*   6 EXPLICIT AD TIMOTHEVM ·II· *(atram.)* | INCIPIT AD TITVM *(min.)* | *S*. de eplā beati pauli ad tytum *R*   9 crete *P*²*CS*, creæ *M*, *om.* *P*¹   10 preſbiteroſ *MPCR*, prboſ *S*   sicut] *add.* et *P*²*Cav*   12 fideles non in *om.* *P*¹   in acuſationiſ *C*, incuſacioneſ *M*   non *ante* subd. *om.* *P*¹   ſubdituſ *MP*¹   13 enim] ergo *P*   15 turpilucrum] turpelucrum *M*, turpenſ lucrum *P*¹, turpiſ lucrum *CS*¹, turpe lucrū ſectantē *R*, turpiſ lucri cupidum *P*²*av*   16 amplectantem *P*¹   18 exhortari *om.* *S*   redarguere *a*   19 paucos] aliquos *a*   20 ſane *P*¹   intendenteſ *Sav*   famuliſ *P*¹   22 autem] *om.* *P*¹   sed] ſe *P*¹

inquinatae sunt eorum et mens et conscientia. confitentur se nosse deum, factis autem negant, cum sint abominati et incredibiles, et ad omne opus bonum reprobi. Tu autem loquere quae decet sanam doctrinam. senes, ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani fide, dilectione, patientia. anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non uino multo seruientes, bene docentes, ut prudentiam doceant adulescentulas, ut uiros suos ament, filios diligant, prudentes, castas, domus curam habentes, benignas, subditas uiris suis, ut non blasphemetur uerbum dei. iuuenes similiter hortare, ut sobrii sint. in omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina integritate, grauitate: uerbum sanum inreprehensibile: ut is qui ex aduerso est uereatur nihil habens malum dicere de nobis. seruos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, ut doctrinam saluatoris nostri dei ornent in omnibus. apparuit enim gratia dei saluatoris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes inpietatem et saecularia desideria sobrie et iuste et pie uiuamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem et aduentum gloriae magni dei et saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semet ipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate et emundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. haec loquere et exhortare et argue cum omni imperio. nemo te contemnat. Admone illos, principibus et potestatibus subditos esse, dicto

3 Tit. 2, 1—15 25 Tit. 3, 1 et 2

1 et mens eorum *edd.* 3 et *om. R* ad] ab*MC* 4 decent *Rv* funt MP^1 5 in fide, in dilectione, in patientia *av* 9 uirif fuif (uiri *M*) *MPCRv*, fuif uirif *Sa* 11 *post* exemplum *inserunt* ut *MC* in doctrina* *(uirg. eluta) M* 12 in integritate in grauitate S^2av, integritatem grauitatem *cod. Amiat.* 13 hif *s. l. M* ex aduerso] aduerfuf P^1 14 uobis *R* fubditof ẽe dominif fuif *S* 16 ut] & P^1 doctrina *MC* 17 ornant P^1, ornet RS^1 aparuit *MC* faluatorif****** *M* 18 ut | negantef *M* et *ante* saecul.] per P^1 19 fubrii *M*, fobrii P^1 22 redemer& *M*, redim& P^1 emundar& *M*, amundar& P^1: mundaret P^2CRSav 23 acceptabile *M* fectatorũ *MC* 24 arguere *MC* inperio *MP*

oboedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare, non litigiosos esse, modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Et post paucos uersus: Fidelis sermo est, et de his uolo te confirmare, ut curent bonis operibus praeesse qui credunt deo. haec sunt bona et utilia hominibus. stultas autem quaestiones et genealogias et contentiones et pugnas legis deuita: sunt enim inutiles et uanae. haereticum hominem post unam et secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est et delinquit proprio iudicio condemnatus.

XLII.

DE EPISTVLA AD PHILEMONEM.

Gaudium enim magnum habui et consolationem in caritate tua, quia uiscera sanctorum requieuerunt per te, frater. Et paulo post: Quem ego uolueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in uinculis euangelii: sine consilio autem tuo nihil uolui facere, uti ne uelut ex necessitate bonum tuum esset, sed uoluntarium.

XLIII.

DE EPISTVLA AD HEBRAEOS.

Videte, fratres, ne forte sit in aliquo uestrum cor malum incredulitatis discedendi a deo uiuo: sed adhortamini uosmet

4 Tit. 3, 8—11 13 Philem. 7 15 Philem. 13 et 14
21 Hebr. 3, 12—15

1 bone *MC* 2 litigosus *MP*[1]*C* (u *in* o *mut. m. al. C*) esse *om. S*, *add.* sed *P*[1]*Rar* medestus (-os *P*) *MPC* 4 te *s. l. M* 5 bono operis *P*[1] 6 genealogia *S* 7 inutile *M*[1] 8 post] //////p: (*ras. & ut uid.*) *M* 10 delinqu& *Sa*, delinquid *M* contempnatos *P*[1] EXPLICIT AD TITVM (*atr.*) | INCIPIT AD PHILEMONEM (*min.*) | *S* 12 FILEMŌN *MC*, FILEMONEM *P* 13 habuit *M* 14 uiscere *M*, uiscerę *C* requierunt *M*[1] per te] poste *P* 15 ergo *C* 17 uelut ex] uel ex *MP*[1], *om. C*[1], ex *R* necessitatē *MC* 18 uoluntaria *C*[1], uoluntariaum *M* EXPLICIT AD PHILEMONEM (*atr.*) | INCIPIT AD HEBREOS (*min.*) | *S* 20 hebreus *M*, hebreos *PCR* 21 uestrum] urī *P*[1] a] ad *MC*

ipsos per singulos dies, donec 'hodie' cognominatur, ut non obduretur quis ex uobis fallacia peccati. participes enim Christi effecti sumus, si tamen initium substantiae eius usque ad finem firmum retineamus, dum dicitur: hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra quemadmodum in exacerbatione. Et post paucos uersus: Timeamus ergo, ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius existimetur ex uobis aliquis deesse. etenim et nobis nuntiatum est, quemadmodum et illis: sed non profuit illis sermo auditus non admixtis fidei ex his qui audierunt. Et alio loco: Habentes ergo pontificem magnum, qui penetrauit caelos, Iesum filium dei, teneamus confessionem. Et post IIII uersus: Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae, ut misericordiam consequamur et gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Et paulo post: Non enim iniustus deus, ut obliuiscatur operis uestri et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis et ministratis. cupimus autem unumquemque uestrum eandem ostendere sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem, ut non segnes efficiamini, uerum imitatores eorum qui fide et patientia hereditabunt promissiones. Et post VII uersus: Homines enim per maiorem sui iurant, et omnis controuersiae eorum finis ad confirmationem eorum est iuramentum. Et post aliquantum: Teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem — fidelis enim est qui repromisit — et consideremus

4 cf. Ps. 94, 8 6 Hebr. 4, 1 et 2 11 ib. 14 13 ib. 16 15 Hebr. 6, 10—12 21 ib. 16 24 Hebr. 10, 23—38

4 firmam *MP¹C* 5 quā admodū in aceruacione *M* in exaceruatione *P* 6 paucum ū *P¹* 8 aliquis ex uobis *Sav* et] *om.* *P¹* 10 admixtus *P²av* qui] quae *Pav* 12 confessione *M* IIII] tres *a* 13 tronū *MR* gradiae *P¹*, *add.* eius *a* 14 griciā *M* inueniamur (-mor *M*) *MC* 15 oport·uno *M*, oporno (tu) *C* (*corr. m. pr.*) polo *M* 17 sanctis] *om.* *MP¹C* 18 ostentare *av* solicitudine ad explicionē *M* 19 explitionem *P¹* efficiam˜ *R* 20 in fide *P¹* (in *exp.*) 22 omnes *M* controuersia (-a *ex* -o *P*) *MPCR* 23 eorum *expungit* *P²*, *om.* *v* alquē *MC* 24 noster *M* 25 repmissit *M* et] ut *a*

inuicem in prouocatione caritatis et bonorum operum: non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes, et tanto magis quanto uideritis adpropinquantem diem. uoluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam ueritatis iam non relinquitur pro peccatis hostia. terribilis quaedam expectatio iudicii et ignis aemulatio, quae consumptura est aduersarios. inritam quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione duobus uel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri subplicia, qui filium dei conculcauerit et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiae contumeliam fecerit? scimus enim qui dixit: mihi uindictam et ego reddam. et iterum: quia iudicabit dominus populum suum. horrendum est incidere in manus dei uiuentis. rememoramini autem pristinos dies, in quibus inluminati magnum certamen sustinuistis passionum. et in altero quidem obprobriis et tribulationibus spectaculum facti, in altero autem socii taliter conuersantium effecti. nam et uinctis conpassi estis, et rapinam bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes uos habere meliorem et manentem substantiam. nolite itaque amittere confidentiam uestram, quae magnam habet remunerationem. patientia enim uobis necessaria est, ut uoluntatem dei facientes reportetis promissionem. adhuc enim modicum

7 cf. Deut. 17, 6 12 cf. Deut. 32, 35 et 36 23 cf. Abbac. 2, 3 et 4

1 prouocationem P^1*ar* non] et non *P* 2 collectione *MC* 3 ſed *in ras.* *P* 5 relinquet *S* 6 hoſtia pro peccatis *ar* terribilis] ſed terribilis P^2, terribilis autem C^2*Sr*, terribilis namque *a* iudici P^1 aemulationiſ P^1 7 conſumtura MC^1, conſumpturaſ P^1 aduerſariuſ MC^1 8 miſſeracione *M* testibus] teſ. tib; *M*, *om.* P^1 *(om. cod. Amiat.)* moritur teſtibus *a* 9 deteriorū MC^1 filio P^1 11 in quo] inqui MC^1 est] *om.* P^1 12 et *ante* ego *om.* *P (Am.)* reddam] retribuam *Rr* 13 iterum] ego *R* iudicauit MPC^1 *(Am.)* orrendū *MC*, horrentiū P^1 14 uiuenteſ MP^1 16 alterum MP^1C^1 17 expectaculū *MC* ſoci aliter C^1, ſoti **alit̃ M^1 19 cum gaudiū MP^1C ſuſcipiſtiſ *MP* 21 habere muneracionē M^1 22 pacientiā (*om.* enim) *C* ut] *om.* P^2

quantulum qui uenturus est ueniet et non tardabit: iustus autem meus ex fide uiuet: quod si subtraxerit se, non placebit animae meae. Et aliquanto post: Ideoque et nos tantam habentes inpositam nubem testium, deponentes omne pondus et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Iesum: qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta atque in dextera sedis dei sedet. recogitate enim eum qui talem sustinuit a peccatoribus aduersus semet ipsos contradictionem, uti ne fatigemini animis uestris deficientes. nondum usque ad sanguinem restitistis aduersum peccatum repugnantes: et obliti estis consolationis, quae uobis tamquam filiis loquitur dicens: fili mi, noli neglegere disciplinam domini neque fatigeris, dum ab eo argueris. quem enim diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. in disciplina perseuerate: tamquam filiis uobis offert deus. quis enim filius quem non corripit pater? quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri et non filii estis. deinde patres quidem carnis nostrae habuimus eruditores et uerebamur: non multo magis obtemperabimus patri spirituum et uiuemus? et illi

3 Hebr. 12, 1—16   13 cf. Prou. 3, 11 et 12

1 quantũ.lũ *M*, aliquantulum *RSv*, aliquantulumque *a*   ueniat *P*[1]   tar dauit *M*   2 autem] *om.* *P*[1]   uiu& *P*[1]: uiuit *MP*[2]*CRSav*   subtraxit *P*[1]   3 alq̃ *M*   post aliqua *R*, p' alıq̃ *P*   uos *R*   4 testũ *C*[1]   5 circuminstans *MPC*[1]   patientia *C*   7 consumatorem *C*   ꝑpositũ (s *in ras.* *P*) *MP*[1]*C*   cũ gaudio *C*, & audio *M*   8 confussione *P*   contenta *MPC*   dĩ sedis *S*   9 enĩ (eum; enim *exp. et* eum *add. al. m.*) *C*   aduersos *P*[1], aduersum *Sav* *(Am.)*   10 ipsos] ipsus *M*, ipsum *P*[2]*CRSav*   uti] ut *PSv*   ne *in ras.* *P*   11 nondum] *add.* enim *Rav*   12 aduersus *PRv*   13 filius *MC*   14 dum] cũ *S*   16 repit *M*[1], recepit *P*[1]   pseueramini *P*   17 offert] *add.* se *P*[2]*C*[2]*Rv*   offe|rt|sedĩ (rt *in marg. et* se *in spat. uac. relict. add. al. m.)* *C*   deus] dō *P*   filius] *om.* *P*[1]   18 si] *om.* *MC*[1]   19 omnes] *add.* isti *P*[2], omnes**** *M*   patris *a*   20 uerebamur] reuerebamur *P*[2]*Sv*, *add.* eos *P*[2]*Rv*   *uerba* non multo — — uiuemus *om.* *P*[1]   21 obtemperauimus *MC*[1] *(Amiat.)*

quidem in tempore paucorum dierum secundum uoluntatem suam erudiebant nos, hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationem eius. omnis autem disciplina in praesenti quidem uidetur non esse gaudii, sed maeroris. postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitiae. propter quod remissas manus et soluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus uestris, ut non claudicans erret, magis autem sanetur. pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo uidebit deum. contemplantes ne quis desit gratiae dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans inpediat et per illam inquinentur multi: ne quis fornicator aut profanus ut Esau, qui propter unam escam uendidit primogenita sua. Et alio loco: Caritas fraternitatis maneat. et hospitalitatem nolite obliuisci. per hanc latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. mementote uinctorum tamquam simul uincti, et laborantium tamquam et ipsi in corpore manentes. honorabile conubium in omnibus et thorus inmaculatus: fornicatores enim et adulteros iudicabit deus. sint mores sine auaritia, contenti praesentibus. ipse enim dixit: non te deseram neque derelinquam: ita ut confidenter dicamus: dominus mihi adiutor est, non timebo, quid faciat mihi homo. mementote praepositorum uestrorum, qui uobis locuti sunt

12 cf. Gen. 25, 33 13 Hebr. 13, 1—18 19 cf. Ios. 1, 5 21 cf. Ps. 117, 6

1 paucorum] pacificorum C^1, paucocorum P^1 5 peccatis fimū M^1 exercitatis (ci *et* i *in ras.*) *P*, exercitatos *C*, ex'citatí *R* reddit P^1S: reddet MP^2CRav 6 remisas *M* erig&e M^1P^1 7 et *ante* gressus *om. a* facite] state *C* ut *in ras. M, om. initio lineae* C^1 claudicans *S (Amiat.)*: claudicans quis *MPCRav* 8 sequemini P^1 10 gratia P^1 11 germinas P^1 12 fornicatur M^1P^1 p unā *C* 13 primitiua *Sav* alia loca *M* fraternitas eis *C* 14 maneat] *add.* in uobis *RSav* hanc] hac P^1, *add.* enim P^2Rav latuerunt] placuerunt P^2RSa, p *add. ut sit* platuerunt M^2 15 uictorū M^1C 16 *uerba* simul — — tamquam *om. C* 17 manantes *MC* torus P^2 *(Am.)* 18 fornicatoris M^1P^1 adulteri M^1, ulteris P^1 19 non] ~~ne~~ *M* 20 desserā *M* ut] *om.* P^1 dicamaus *M*, dicā *C* 22 uestrorum *om. C*

uerbum dei: quorum intuentes exitum conuersationis imitamini fidem. Iesus Christus heri et hodie, ipse et in saecula. doctrinis uariis et peregrinis nolite abduci. optimum est gratia stabiliri cor, non escis, quae non profuerunt ambulantibus. habemus altare, de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt. quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. propter quod et Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. exeamus igitur ad eum extra castra, inproperium eius portantes. non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper deo, id est fructum labiorum confitentium nomini eius. beneficentiae autem et communicationis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur deus. oboedite praepositis uestris et subiacete eis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus uestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant et non gementes: hoc enim non expedit uobis. orate pro nobis. confidimus enim, quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene uolentes conuersari.

7 cf. Leu. 16, 27

1 corū M^1C 2 fidē ** *M* 3 optimum] *add.* enim P^2 est] *add.* enim *Rav* gratiaſ P^1 4 ſtabiliri P^1S *(cod. Am.)*: ſtabilire MP^1CRav *eſciſ *P* profuerunt (u *pr. in ras.*) *M* ambulantibus] *add.* in eiſ M^2PC^2RSav 8 crementur P^1 *uerba* propter q. e. I. u. s. p. s. s. p. e. p. passus est *om.* P^1 9 portam] caſtrā *C* 10 exeamus] & eam' *C* igitur] ergo *R* 11 non *om.* P^1 13 fructuſ MP^1CR nomine M^1C^1 14 beneficiae P^1, beneficientiae S^1 *(Am.)* cū muni ca cioniſ *M*, communicationeſ S^1, cōionis *R*, cōmunionis *av* 16 ſubicite P^2 ipsi *om.* P^1 *rationem *P* 17 redituri *M* facient *M*(?)*C* 18 gemanteſ P^1 non *om.* *P* 19 enim] autem *Pa* habeamuſ *MC* 20 | conuerſari. | INCIPIT DE EPISTOLA PETRI *(min.)* || *S*

XLIIII.

DE EPISTVLA PETRI PRIMA.

Modicum nunc si oporteat contristari in uariis temptationibus, ut probatum uestrae fidei multo pretiosius sit auro quod perit per ignem. Et alio loco: Propter quod succincti lumbos mentis uestrae, sobrii perfecte sperate in eam quae offertur uobis gratiam in reuelatione Iesu Christi: quasi filii oboedientiae, non configurati prioribus ignorantiae uestrae desideriis, sed secundum eum qui uocauit uos sanctum et ipsi sancti in omni conuersatione sitis, quoniam scriptum est: sancti eritis, quoniam et ego sanctus sum. et si patrem inuocatis eum qui sine acceptione personarum iudicat secundum uniuscuiusque opus, in timore incolatus uestri tempore conuersamini. Et post aliquot uersus: Animas uestras castificantes in oboedientia caritatis, in fraternitatis amore simplici, ex corde inuicem diligite adtentius: renati. Et post paucos uersus: Deponentes igitur omnem malitiam et omnem dolum et simulationem et inuidias et omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite. Et post

3 I Petr. 1, 6 et 7 5 ib. 13—17 10 cf. Leu. 11, 44 et 19, 2 et 20, 7 14 I Petr. 1, 22 17 I Petr. 2, 1 et 2

2 de eplā ſancti petri apoſtolí príma *R* 3 oportet *PSav* contriſtari (ri *in ras.) P* 4 probatu *P*¹, probatio *P*²*Rav* ueſtrum *M*¹ pretioſior *MPCRav* perit] probatur *P*² quod per ignem probatur *Rav* 5 qui *S* lūb; *M*, lūbiſ *C* 6 pfecti *Sa* offer*** *M*¹, offert *R* 7 reuelatione *Ca*: reuelationem (-cionē *M*) *MPRSv* filii *om. P*¹ 9 sed] *om. P*²*C* uos] eoſ *P*¹ ſanctoſ *P*² et] ut et *av* 10 in omni conuerſatione ſancti *a* sitis] eſtote *in ras. P* 11 et *ante* ego *om. Cav* patrē (e *in ras. al. m.) M* 12 iudica*t *(ras.* n) *M* 13 uro *S*¹ p *elut. ante* tempore *in M* 14 post aliquot uersus] p; aliq̄ loco *MC*, alio loco *R* aliquos *a* 15 oboedientie (-cie *M*) *MC* in *ante* fraternitatis *om. C* 16 renati *om. R* 17 omne *PC* *dolum *(ras.* &) *C* ſimulatione (-cione *M*) *MC*, ſimulationeſ (ſimilaciones *R*) *P*²*Rv* 18 modu* *P*¹ 19 racionabiliſ *M*, *rationabileſ (ſ *in ras.) P*¹, rationabile *P*²*av* post *om. M*

paucos uersus: Carissimi, obsecro [uos] tamquam aduenas et peregrinos abstinere uos a carnalibus desideriis, quae militant aduersus animam. conuersationem uestram inter gentes habentes bonam, ut in eo quod detractant de uobis tamquam de malefactoribus, uos ex bonis operibus considerantes glorificent deum nostrum in die uisitationis. subiecti estote omni humanae ordinationi propter deum, siue regi quasi praecellenti, siue ducibus tamquam ab eo missis ad uindictam malefactorum, laudem uero bonorum — quia sic est uoluntas dei, ut benefacientes obmutescere faciatis inprudentium hominum ignorantiam —, quasi liberi, et non quasi uelamen habentes malitiae libertatem, sed sicut serui dei. omnes honorate, fraternitatem diligite, deum timete, regem autem honorificate. serui, subditi cum omni timore dominis uestris, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis. haec est enim gratia, si propter conscientiam dei sustinet quis tristitias, patiens iniuste. quae enim gloria est, si peccantes punimini et suffertis? sed si bene facientes patimini et patientes sustinetis, haec gratia apud deum. in hoc enim uocati estis: quia et Christus passus est pro nobis, relinquens uobis exemplum, ut sequamini uestigia eius. Et alio loco: Similiter mulieres

1 I Petr. 2, 11—21 21 I Petr. 3, 1—17

1 pauc. uers.] paululum (-lolum S^1) *Sa* kmn *MPS*, cmn *C* uos *post* obsecro *om.* P^1C, *eras.* *M* 2 qua *P* 4 gente *M* eo quod] eo co q^u^o *M* detractent *R*, detrectant *v* 5 uos *punct. del.* P^2 ex bonis operibus uos *RSav* 6 deum] dnm *a* nostrum] urm *S*, *om.* *v* uisitationes (-ciones *M*) MPS^1 subiecti (ec *in ras.*) *M*, *add.* igitur P^2v 7 ordinatione S^1, creature *R* (*cf. r*), *in marg.* al creature S^2 8 pcelenti *M* 9 uero] uobis P^1 10 inprudentiam (-ciā *M*) MP^1C 11 ignoranciam (a *alt. ex* u) *M* uelamus P^1 13 timetē regē aut onorificate *M* autem] *om.* *PCRSc* 14 subditi] *add.* estote P^2RSav cum] in P^2RSc 15 discolis *M PCRS* 16 quis] qui *S* tristitiam P^1 17 punimini et] et colaphizati *av* 18 patienter M^2P^2RSav 19 haec] *add.* est enim P^2, *add.* est *RSav* 20 pro uobis M^2P^2C (*Amiat.*) uobis relinquens *av* 21 uestigia eius] *add.* qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. qui cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste. qui peccata

subditae sint suis uiris, ut et si qui non credunt uerbo, per mulierum conuersationem sine uerbo lucri fiant, considerantes in timore castam conuersationem uestram. quarum sit non extrinsecus capillaturae aut circumdatio auri aut indumenti uestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, quod est in conspectu dei locuplex. sic enim aliquando et mulieres sanctae sperantes in deo ornabant se, subiectae propriis uiris, sicut Sarra oboediebat Abrahae dominum eum uocans: cuius estis filiae bene facientes et non timentes ullam perturbationem. uiri similiter, cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori uaso muliebri inpertientes honorem tamquam et coheredibus gratiae uitae, ut ne inpediantur orationes uestrae. in fide autem omnes unianimes, conpatientes, fraternitatis amatores, misericordes, humiles, non reddentes malum pro malo uel maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes, quia in hoc uocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. qui enim uult uitam diligere et uidere dies bonos, coerceat

9 cf. Gen. 18, 12 15 cf. Prou. 17, 13 18 cf. Ps. 34 (33), 12—16

nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iustitiae uiuamus. cuius (huius *cdd.*) liuore sanati estis. eratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem et episcopum animarum uestrarum *a (cf. v)* similiter] *add.* et P^2av

1 uiris ſuis *Rav* et] *om. S* credunt** (ur *eras.*) *M* 2 mulierem MP^1C 3 timorem *MC* non ſit *R* 4 capillatura RS^2 *av* circumdationiſ P^2: circumdatio MP^1CRSav indumenti* (i *ex* ū *per rasuram*) *M* 5 qui] quod *R* 6 incorruptilitatem (-te *S*) P^1S et] ac *a* quod] qui *Rav* 7 locupleſ P^1RSv sic] ſi *CR* ſanctae mulieres *av* 8 se] *om.* MP^1C 9 ſara PRS^1av habrahae (-he *C*) MP^1C cuius] *add.* uoſ P^2 10 non] *om.* P^1 pertimentes *av* 11 ſcientia (-cia *M*) *MC* 12 uaſi *R*, uaſculo S^2 *av* muliebri (bri *in ras.*) *S* impartientes *Rv* et] *om. R* 13 ne] non *av* 14 eſtote omneſ P^2 15 misericordes] *add.* modeſti *av* 15 redenteſ *M* 16 ł maledicto *M* ꝑ maledictū *C*, pro maledicto* (ſ *ras.*) *P* 17 here^{ditatē} *M*, hereditatē *C*, hereditatiſ P^1 poſedeatiſ *M* 18 et uidere *om.* P^1 dies uidere *Rv* bonuſ MP^1

linguam a malo et labia ne loquantur dolum. declinet autem a malo et faciat bonum, inquirat pacem et sequatur eam: quia oculi domini super iustos et aures eius in preces eorum, uultus autem domini super facientes mala. et quis uobis noceat, si boni aemulatores fueritis? sed si quid patimini propter iustitiam, beati. timorem autem eorum ne timueritis, et non conturbemini. dominum autem Christum sanctificate in cordibus uestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem de ea quae in uobis est spe: sed cum modestia et timore, conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt uobis, confundantur qui calumniantur uestram bonam in Christo conuersationem. melius est enim benefacientes, si uelit uoluntas dei, pati quam malefacientes. Et post aliquot uersus: Christo igitur passo in carne et uos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est carne desiit a peccatis, ut iam non hominum desideriis, sed uoluntate dei quod reliquum est in carne uiuat temporis. sufficit enim praeteritum tempus ad uoluntatem gentium consummandam, qui ambulauerunt in luxuriis, desideriis, uinolentiis, comissationibus, potationibus et inlicitis idolorum cultibus. Et post paucos uersus: Estote itaque prudentes et uigilate in orati-

6 cf. Es. 8, 12 14 I Petr. 4, 1—3 21 I Petr. 4, 7 19 et I Petr. 5, 1—11

1 linguam] *add.* ſuam *P²RSav* labia] *add.* eiuſ *P²Rav*, *add.* ſua *S* 2 inquiret *MC* 3 in *ante* preces] ad *R* 4 autem] *eras. M*, *om. P¹C* quis] ſi quiſ *C*, quiſ eſt qui *P²Sav* uobis *om. C* 5 sed] *add.* et *P²RSav* 6 beati] *add.* eritiſ *P²* 7 & *MCv*: ut *rell.* conturbimini *MP¹C* ihm xpm *P* 8 paratiſ *P¹* 9 in] *om. P¹* 10 bonam habenteſ *S* bona *M* 11 uobis] de uobiſ *C (cod. Am.)* 13 uell& *MP¹* dei uoluntas *a* 14 aliquā *C*, aliquos *a* 15 qui *om. C* carne] in carne *P²Sav* deſint *MC* deſiit a (it *et* a *in ras.) P* 16 ut iam] utinam *MC* ***deſideriiſ *M* uoluntati *P²RSav* 18 praeteritum] *om. C* 19 qui] hiſ quī *P²v* ambulauerunt] *add.* in uoluptatib; *P²* luxoriiſ *MPC* in deſideriiſ *P* cum miſſacionib; *M*, commeſſationib; *PCRS¹* 20 potationibus] *add.* ebrietatibus *a* cultibuſ (buſ *ex correctura) P* 21 paucos uers.] paululum *P*, aliquos uerſus *a*

onibus, ante omnia mutuam in uosmet ipsos caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum, hospitales inuicem sine murmuratione, unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiae dei. si quis loquitur, quasi sermones dei: si quis ministrat, tamquam ex uirtute, quam administrat deus, ut in omnibus honorificetur deus per Iesum Christum, cui est gloria et imperium in saecula. carissimi, nolite mirari in feruore, qui ad temptationem uobis fit: nolite pauere quasi noui aliquid uobis contingat, sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in reuelatione gloriae eius gaudeatis exultantes. si exprobramini in nomine Christi, beati: quoniam gloriae et uirtutis dei spiritus super uos requiescit: ab illis blasphematur, a uobis autem honorificatur. nemo autem uestrum patiatur quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienorum appetitor: si autem ut christianus, non erubescat, glorificet autem deum in isto nomine. quoniam tempus ut incipiat iudicium de domo dei. si autem primum a nobis, qui finis eorum qui non credunt dei euangelio? et si iustus uix saluabitur, impius et peccator ubi apparebit? itaque et hi qui patiuntur secundum uoluntatem dei, fideli creatori

2 cf. Prou. 10. 12 19 cf. Prou. 11. 31

1 motuam *M* uosm&ipsus *M*, uobismetipsis *RS*[2]*av* 3 sinè mormura cione *M*, sine murmurationem *P*[1] accipit *P* 4 despensatores *M* 5 multiformes *CS*[1] 7 adminstra *P*[1], amministrat *S*[1] 8 Christum] *add.* dominum *a* saecula] *add.* sclorum. amen *P*[2]*v*, *add.* seculorum *a* xm̄i *MPRS*, cm̄i *C* 9 mirari] peregrinari *av* fit] *om.* *P*[1], sit *C* 10 no*ui *P* aliquid noui *a* uos *C* contigat *M*[1] 11 et *om.* *M*[1] reuelationem *P*[1] 12 exprobamini *MP*[1] in] pro *R* beati] *add.* eritis *av* 13 quoniam quod est honoris, gloriae et uirtutis dei, et qui est eius spiritus *av* requiescet *Sa* 14 *uerba* ab illis bl. a u. a. honorificatur *om.* *av* 16 appetitur *MP*[1] 17 glorificent *P*[1], glorificat *M*[1]*C* deum] dō *MC* isto] iusto *C* tempus] *add.* est *P*[2]*Rav* 18 de] di *C*[1] nobis *edd.* 19 qui] quis *v* fines *MP*[1] deo *P*[1] euangelium *MCR* si] *om.* *M* 20 saluatur *S* aparebit *M*, parebunt *CRav* 21 hi] i *M*, hii *P* qui *om.* *P*[1]

commendant animas suas in benefactis. Seniores ergo qui in uobis sunt obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et eius quae in futuro reuelanda est gloriae communicator, pascite qui est in uobis gregem dei, prouidentes non coactos, sed spontanee secundum deum, neque turpis lucri gratia, sed uoluntarie, neque dominantes in cleris, sed formae facti gregis ex animo. et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis inmarcescibilem gloriae coronam. similiter, adulescentes, subditi estote senioribus. omnes autem inuicem humilitatem insinuate, quia deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. humiliamini igitur sub potenti manu dei, ut uos exaltet in tempore uisitationis, omnem sollicitudinem uestram proicientes in eum. quoniam ipsi cura est de uobis. sobrii estote, uigilate: quia aduersarius uester diabolus tamquam leo rugiens circuit quaerens quem deuoret. cui resistite fortes in fide, scientes eadem passionum ei quae in mundo est uestrae fraternitati fieri. deus autem omnis gratiae, qui uocauit nos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos

1 I Petr. 5, 1—11

1 commendent P^1Sv benefacientiſ P^1 qui *s. lin.* *M* 3 quae in] qui M^1 cūmcatur *M*, commonicatur *P*, cūdicat˜ *C*, cōmunicatur *S* in uobis eſt *av* 4 coactu *M*, coacto^ſ *P*, quoactoſ *C*, coacti* *S*, coacte *Rav* 5 ſpontanæe *M*, ſpontaneae P^2S deum] dñm M^1C 6 uoluntariae P^1S^1 ut dominantes *av* creriſ *M*, cleroſ S^1. clero S^2, ceteris *R* forma RS^2v gregi *R* 7 &ex *S* aparuit M^1, aparuerit S^1 principeſ *C*, princepſ (pſ *in ras.*) *S* paſtorũ (pa *in ras.*) *S* 8 inmarciſcibilem *MPC*, inmarce.... S^1 ſubditiſ P^1 9 autem] *om.* P^1 inuicem] *om.* S^1 humilitatem] *om.* P^1 10 inſinuantem *R* ſupboſ (-buſ *M*) *MC* humili^bꝰ *M* 11 potentia|ma manu (*corr. in marg.*) *M*, potiſſima manu P^1 12 ſoliti*nē (tudi *s. lin.*) *M* (*corr. al. m.*) 13 eom M^1 14 estote] *add.* et *RSv* diabuluſ MP^1 15 fortiſ *MP*, forte fortes *R* 16 *uerba* scientes — — fieri *om.* P^1 eſcienteſ *M* eadem P^2S^1: eandem MP^3CS^2av paſſionū MS^1: paſſionem P^2CRS^2av qui MCS^1 17 fraternitate *MCS* omneſ *M* gratiae] gloriae P^1 18 &ernum *S* paſſuſ M^2CS^1

ipse perficiet, confirmabit, solidabit. ipsi imperium in saecula saeculorum. amen.

XLV.

DE EPISTVLA EIVSDEM SECVNDA.

Per quae maxima nobis et pretiosa promissa donauit, ut per haec efficiamini diuinae consortes naturae, fugientes eius quae in mundo est concupiscentiae corruptionem. uos autem curam omnem subinferentes ministrate in fide uestra uirtutem, in uirtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis caritatem. haec enim uobis cum adsint et superent, non uacuos nec sine fructu uos constituent in domini nostri Iesu Christi cognitionem. cui enim non praesto sunt, caecus est et manu temptans, obliuionem accipiens purgationis ueterum suorum delictorum. quapropter, fratres, magis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationem et electionem faciatis. haec enim facientes non peccabitis aliquando. Et post paululum: Sicut et in uobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis et eum qui emit eos dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.

5 II Petr. 1, 4–10 19 II Petr. 2, 1–3

1 confirmabit *s. l. M* solidabitque (-uitq; S^1) P^2CRSav ipsi gloria et *av* 2 EXPLICIT EPLA PETRI *(minio; add.* prior *al. m.)* INCIPIT DE SECVNDA *(minio)* | *S*, de eplā scī petri apostoli secunda *R* 4 secunda eiusdem *a* 5 quae] quem *av* maxime P^1 6 effugientes *R*, fugien|tes (ien *in ras.*) *S* 9 in scientiā .. in abstinentiā .. in patientiā .. in pietatē *M* 11 fraternitatis amorem *a* 12 haec (hec *M*) est enī *MC* que uob cū *C*, uobis si *R*, uobiscum *a*, si uobiscum P^2v 13 fructum M^1 14 cognitione *av* enim] *add.* haec P^2 sunt] *add.* haec *Sav* 15 accipiens *om. R* purgationes MP^1 19 paull. ū *C*, pauc. ū. *P*, paucos uersus *RS* et *om. P* erant MP^1C 20 introducentes *MPC* pditiones (-ci- *M*) M^1C emit] emisit *M*, enit (t *in ras.*) *P*, misit *C*, enit S^1 21 negantes P^2 deum negabunt *edd.*

et multi sequentur eorum luxurias. per quos uia ueritatis blasphemabitur et in auaritia fictis uerbis de uobis negotiabuntur. quibus iudicium iam olim non cessat. perditio eorum non dormitat. Et alio loco: Nouit dominus pios eripere de temptatione. iniquos uero in die iudicii cruciandos reseruare. magis autem eos qui post carnem in concupiscentia inmunditiae ambulant dominationemque contemnunt. audaces. sibi placentes. sectas non metuunt, blasphemantes. ubi angeli. fortitudine et uirtute cum sint maiores. non portant aduersum se execrabile iudicium. hi uero uelut inrationabilia pecora naturaliter in captionem et in perniciem in his quae ignorant blasphemantes in corruptione sua et peribunt, percipientes mercedem iniustitiae. uoluntatem existimantes diei delicias. coinquinationes et maculae deliciis affluentes. in conuiuiis suis luxuriantes uobiscum, oculos habentes plenos adulterio et incessabiles delicti, pellicentes animas instabiles. cor exercitatum auaritiae habentes, maledictionis filii, derelinquentes rectam uiam errauerunt. Et post paucos uersus: Superbiam enim uanitatis

4 II Petr. 2, 9—15 18 II Petr. 2, 18—22

1 luxoriaſ *MP¹C* ueriτaſ *P¹* 2 *uerba* et in — — negotiabuntur *om. R* auariτiā *P* facτiſ *CS* 3 cessat] *add.* et *av* pdio *M¹* 5 de temptatione eripere *a (cf. v)* diem *av* reſeruare cruciandos *av* ſeruare *R* 6 eos *om. P¹* 7 conτempnunτ *PCRS* 8 meτuenτ *MC*, meτuunτ facere *RS²*, metuunt introducere *av* forτiτudinem *P¹* 9 cum ſinτ maioreſ & | uirτuτe *in ras. al. m. S* maioriſ *M*, maiori *P¹*, melioreſ *C* aduerſū ſeum (um *elut.*) *M*, aduerſum eoſ *P²*, aduerſuſeū *C* 10 uero] uobiſ *P¹*, *om. S* peccora *PCS* naτuliτer *M* 11 capτione *MC* in *ante* perniciem *om. edd.* qui *MC* 12 corrucτione *M*, corrupτionem *P¹* et *ante* peribunt *expunx. P²*, *om. av* 13 uolunτaτem *MPC*, uoluptatem *Sav*, *om. R* quoinquinaτioneſ *C*, coinquinaτioniſ *PRS²* 14 suis] *om. M¹*, *del. S²* luxorianτeſ *MP¹C* 15 adulterii *av* inceſſabileſ *CS¹*: inceſſabiliſ *MPS²av* 16 dilecτi *M*, delecτi *P¹* inceſſabili delicτo *R (cod. Amiat.)* pellicenτeſ (el *et* c *in ras. al. m.*) *M*, pellicienτeſ *CRav* inſτabiliſ *MPC* exerτiτaτū *M*, excecaτū *S¹* in auaritia *a*, auaritia *S²v* 17 malediτioneſ *MC* de*relinquenτeſ *M*, delinquenτeſ *P¹* 18 ſuperbia *P¹C (cod. Amiat.)*, ſuperba *P²S²v* uaniτaτe[ſ] loquenτiſ *P*

loquentes pellicent in desideriis carnis luxuriae eos qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis: a quo enim quis superatus est, huius et seruus est. si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione domini nostri et saluatoris Iesu Christi his rursum inpliciti superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. melius enim erat illis non cognoscere uiam iustitiae quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. contigit enim illis illud ueri prouerbii: canis reuersus ad suum uomitum, et: sus lota in uolutabro luti. Et post aliquantum: Cum haec omnia dissoluenda sint, quales oportet esse uos in sanctis conuersationibus et pietatibus, expectantes et properantes in aduentum diei dei. Et paulo post: Carissimi, haec expectantes satagite inmaculati et inuiolati inueniri in pace, et domini nostri longanimitatem salutem arbitramini. Et alio loco: Vos igitur, fratres, praescientes custodite, ne insipientium errore transducti excidatis a propria firmitate. crescite

10 cf. Prou. 26, 11   12 II Petr. 3, 11 et 12   14 ib. 14   17 ib. 17 et 18

1 pellicent* *S*, pelliciunt *av*   luxoriae (-rıe *MC*) *MP¹C*   paulū *P¹C*, paulolum *S*   4 ſeruoſ *M¹*   refugıens *R*   quoınquınatıoneſ *MC*   5 cognıtıone (nı *in ras.*) *P*   et] *om.* *Sa*   6 his] *add.* quı *P*   rurſuſ *P²Sav*   ınplıcataſ *P¹*, ınplıtıtıſ *M*, ınplıcıtıſ (ımpl. *S*) *CS¹*, ımplıcatı (ınpl. *P*) *P²Rav*   7 deterıora (ra *in ras. al. m.*) *M*, derıora *P¹*   prioribus *s. lin. add. al. m.* *M*   8 uıam********* (uerıtatıſ *elut.*) *M*   retroſum *M¹*   9 contıngıt *P¹*   10 uere *S¹*   prouerbıū *S²*   11 uomıtū ſuū *CS²a*   sus] ſuıſ *MC*, ſueſ (eſ *in ras.*) *P*   loto (o *pr. ex al. litt. corr. m. 2*) *M*, lota (a *ex* o) *P*   alıquando *P¹*, alıquanta *P²*   12 haec] *add.* ıgıt̃ *S²* (*cf. v*)   dıſſoluenda (da *in ras. al. m.*) *M*   sint] *om.* *MP¹C*, ſunt *P²*   qualeſ eſſe *P²*   oportet (et *ex corr.*) *P*   esse] *om.* *P*   13 pı&ate* *M¹*   14 diei] *lineola subducta del.* *S²*   dei] dñı *C¹*   kñı *MPRS*, cñı *C*   15 inuiolati] ımmolatı *P¹*   ınuenıre *MP¹C*, ınuenırı eı *P²*, ei inueniri *r*   16 & dñı nrı *s. lin. add. al. m.* *M*   17 p̃ſcıenſ *MC*, p̃ſcıencıas *R*   18 errore *om.* *S¹*   tranſductı (nſ *s. l. add.*) *M*, traſtuctı *P¹*, traducti *ar*   excedatıſ *MPC*

uero in gratia et in cognitione domini nostri et saluatoris Iesu Christi. ipsi gloria et nunc et in die aeternitatis. amen.

XLVI.

DE EPISTVLA IACOBI.

Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in temptationibus uariis incideritis, scientes quod probatio fidei uestrae patientiam operatur. patientia autem opus perfectum habeat, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes. si quis autem uestrum indiget sapientiam, postulet a deo, qui dat omnibus affluenter et non inproperat, et dabitur ei. postulet autem in fide, nihil haesitans: qui enim haesitat, similis est fluctui maris, qui a uento mouetur et circumfertur. non enim aestimet homo ille quod accipiat aliquid a domino, uir duplex animo inconstans in omnibus uiis suis. glorietur autem frater humilis in exaltatione sua, diues autem in humilitate sua, quoniam sicut flos faeni transiet. exortus est enim sol cum ardore et arefecit faenum, et flos eius decidit et decor uultus eius deperiit: ita et diues in itineribus suis marcescet. beatus uir, qui suffert temptationem, quia cum probatus fuerit, accipiet coronam uitae, quam repromisit deus diligentibus se. Et post pau-

5 Iac. 1, 2—12 15 cf. Eccli. 14, 18 et Es. 40, 6

1 uero (ero *in ras.*) *P* 2 diem *av* EXPLICIT EPISL PETRI ·II· | INCIPIT · DE EPL · IACOBI | (*minio*) *S* 4 Iacobi] *add.* apli *R* 5 temtationib; *P* 6 uariſ P^1 temptationeſ uariaſ S^2a (*cf. r*) incederitiſ MP^1 7 habet S^1av 8 ullo P^1 diffitienteſ *M* 9 intigat P^1 ſapiæn tientiā *M*, ſapientia *Rar* poſtulæt *M*, -lat *C* afluentur P^1 poſtulat *C* 10 autem *om.* P^1 fidem P^1 11 enim] autem *R* fluctui] tēptati M^1, tempeſtati M^2PR, tempeſtatiſ *C* quae *MPCS* 12 enim] ergo *MPCRv* exeſtimet (exe *add. al. m.*) *P* 13 ad dño *M* animo] *om.* *MC* inconstans] *add.* eſt *MCRv* 14 exultatione *MC* 15 humilitatem *MC* ſuam *C* 16 foeni *et* foenum *PS* tra ſi & *M*, tranſibit *Rv* 18 marcit M^1, marceſſit P^1, marceſcit M^2CS^1a, marceſſet *R* uir] *om.* *MPC* 19 coronam uitae] uitam *a* 20 quam] quia P^1 repromiſſit (miſſ *in ras.*) *M* paulolum *S*

lulum: Nolite itaque errare, fratres dilectissimi. omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Et post paucos uersus: Scitis, fratres mei dilecti: sit autem omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum et tardus ad iracundiam. ira enim iustitiam dei non operatur. propter quod abicientes omnem inmunditiam et abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipite insitum uerbum. quod potest saluare animas uestras. estote autem factores uerbi, et non auditores tantum fallentes uosmet ipsos. quia si quis auditor est uerbi et non factor, hic conparabitur uiro consideranti uultum natiuitatis suae in speculo: considerauit enim se et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit. qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis et permanserit, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius uana est religio. religio munda et inmaculata apud deum et patrem haec est: uisitare pupillos et uiduas in tribulatione eorum, inmaculatum se custodire ab hoc saeculo. Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri Iesu Christi gloriae. Et post aliquot uersus: Audite, fratres mei dilectissimi: nonne deus elegit pauperes in hoc mundo diuites in fide et heredes regni quod repro-

1 Iac. 1, 16 et 17 3 Iac. 1, 19—27 et Iac. 2, 1 4 cf. Prou. 17, 27 22 Iac. 2, 5–9

1 erra M^1P^1 fratres] *s. lin. add.* meı S^2(*v*) 2 obτımū MC^1 derurſum P^1 dıſcendenſ *M* 4 dılecτıſſımı M^2*Sav* uelux audıendum P^1 5 autem] *om. edd.* ıracondıam *M*, ıraſcendum *Sa*, ıram P^2*CRv* enim uiri $M^2P^2C^2S^2$*Rav* 7 abundenτıa *M*, habundanτıa *C* 8 poτerıτ P^1 ſτoτe M^1*C* 10 ıpſuſ *M* si quis] ſıcuτ *M*, ſıcuı *P* audıτur *et* facτur *M* est] *om. MC* (uerbi est *cod. Corb. ap. Sab.*) 11 nauıτaτıſ *M* 12 habuıτ *MC* 13 autem] enī *R* lege pfecτā lıberτaτē *C*, lege pfecτae lıberτaτıſ S^2*a* lıber *M* 14 permanserit] *add.* in ea *Rv* 15 relegıoſum P^1 17 huius] uıuſ MC^1 relegıum (l *ex* g *al. m.*) *M*, relegıo P^1 relegıo MP^1 19 eorum] *add.* eτ P^2*RSav* 21 alıquos *Ra* 22 pauperenſ (in *om.*) P^1 23 *post* diuites *uerba* in mundo *erasa in P* repromıſſıτ *M*, promıſıτ P^1

misit deus diligentibus se? uos autem exhonorastis pauperem. nonne diuites per potentiam opprimunt uos, et ipsi trahunt uos ad iudicia? nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod inuocatum est super uos? si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas: diliges proximum tuum sicut te ipsum, bene facitis. si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti a lege quasi transgressores. Et post paucos uersus: Iudicium enim sine misericordia illi qui non fecit misericordiam. superexaltat autem misericordia iudicio. Et post aliquantum: Nolite plures magistri effici, fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis. in multis enim offendimus omnes. si quis in uerbo non offendit, hic perfectus est uir, potest etiam freno circumducere totum corpus. Et alio loco: Linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena ueneno mortifero. in ipsa benedicimus deum et patrem, et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem dei facti sunt. ex ipso ore procedit benedictio et maledictio. non oportet, fratres mei, haec ita fieri. Et post paucos uersus: Quis sapiens et disciplinatus inter

5 cf. Leu. 19, 18 8 Iac. 2, 13 10 Iac. 3. 1 et 2 14 Iac. 3, 8 -10 19 Iac. 3, 13—18 et Iac. 4, 1

1 exonaſꞇıſ M^1, exonoraſꞇıſ *C*, exhoneraſꞇıs *R*, exhonoraꞇıſ *S* 2 oprımunꞇ *MC*, obprımunꞇ *P* 3 nom̃ *s. lin. add. m. pr. M* nom̃ bonū *C* 4 nos *R* pſıꞇıꞇıſ M^1, pſecꞇıſ P^1, pſecıſꞇıſ M^2 *C* 5 dılıgıſ M^1P^1, dılıgeſ (e *in ras.*) *S* 6 oparamını *M* 7 redarguıꞇe M^1, redarguıꞇı M^2, redarguıꞇ *P*, ſedarguꞇı *C* 8 *uerba* illi qui n. f. m. s. a. misericordia *om.* P^1 facıꞇ S^2 9 misericordiam] mıſerıa (cordı *superscr.*) *M* (*corr. m. 1,*) mıſerıcordıa *C* superexultet *Erasmus* (superexultat *cod. Fuldensis*) mıſerıcordıam P^2 ıudıꞇıo *M*, (ın *superscr.*) ıudıcıo (ın *add. al. m.*) *S*, iudicium *v* 10 alıqua *R* effici] fıerı *Sav* 11 eſꞇıenꞇeſ *M* maius] magıſ *MC* ſūmıꞇıſ *M* 12 uerbo] lıngua *R* 13 poꞇe** M^1, poꞇerıꞇ P^1, poꞇenſ (ꞇeſꞇ *superscr.*) *S* etiam] enim *a* *uerba* Et alio loco: linguam — — potest *om. R* 14 poꞇerıꞇ P^1 15 ınquıꞇū M^1 uenenum P^1, ueneno (eno *in ras. al. m.*) *S* morꞇıferum S^1 16 et *ante* in *om. R* homınıſ M^1 *inter* ad *et* similitudinem *inser.* ımagınem et P^2 18 ita *om.* P^1 19 paucum P^1 quis] quı S^1 dıſcıplınaꞇoſ (u *superscr.*) *P* inter uos] *om. MPCR*

uos? ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiae. quod si zelum amarum habetis et contentiones in cordibus uestris, nolite gloriari et mendaces esse aduersus ueritatem. non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. ubi enim zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus prauum. quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia et fructibus bonis, non diiudicans, sine simulatione. fructus autem iustitiae in pace seminatur facientibus pacem. Vnde bella et lites in uobis? nonne hinc, ex concupiscentiis uestris, quae militant in membris uestris? Item post paucos uersus: Petitis, et non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentiis uestris insumatis. adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est dei? quicumque ergo uoluerit amicus esse saeculi huius, inimicus dei constituitur. Et paulo post: Propter quod dicit: deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. subditi igitur estote deo: resistite autem diabolo, et fugiet a uobis. adpropiate deo, et adpropinquabit uobis. emundate manus, peccatores, et purificate corda, duplices animo. miseri estote et lugete. plorate: risus uester

13 Iac. 4, 3 et 4 17 Iac. 4, 6—11 cf. Prou. 3, 34

1 operam *a* 2 manſuetudɪnem P^1 sapientiae] pacɪencɪe *R* 3 conτenτɪoneſ *M* (ſ *add. al. m.*), conτenτɪoneſ ſunτ RS^2av 4 non eſt enim *av* 5 dɪſcendenſ *MP*, *add.* a patre luminum P^2 7 puca *M* 8 paτɪfica *M* ſuadebɪlɪſ P^1 9 mɪſericordɪae P^1Sa non] *om. Ra*, *del.* P^2S^2 deɪudɪcanſ *M*, ɪudɪcanſ P^2RS^2v ſɪmulaτɪa M^1 10 pacem P^1 11 lɪτɪſ *M* hinc] *om. a* 12 post pauc. uers.] paucum P^1, poſτ pauca P^2 13 p&ɪ*τɪſ (*ras.* ſ) *S* accɪpɪτɪſ (cɪ *in ras. al. m.*) *M*, accɪpɪ*τíſ (*ras.* e) *S* 14 ɪnſumaτɪſ (τɪſ *in ras. 6 litt.*) *P* adulτerɪ (ɪ *in ras.*) *P* 16 amɪcoſ *et* ɪnɪmɪcoſ *M* huius ſęculi *a* conſτueτ (e *in* ɪ *mut. m. al.*) *M* poſτ paul* *P* 17 dɪcɪτur *P* 18 igitur] ergo *av* 19 dɪablo M^1, dɪabulo *P* fugɪτ M^1 adpropɪaτe *MCS*: adpropɪ**aτe *P*, appropɪaτe *R*, appropinquate autem *a* deo] dño *S* et] *om. C* adppɪabɪτ (b *ex* u *m. pr.*) *S* 20 peccatores] *om.* MP^1CR, peccaτorɪſ *S* 21 duplɪceſ (ɪa *pro* eſ *pos. al. man.*) *M*, duplɪcɪ S^2 plorate] plureſ τe P^1, et plorate P^2av

in luctum conuertatur et gaudium in maerorem. humiliamini in conspectu domini, et exaltabit uos. nolite detrahere de alterutro, fratres. Et post paucos uersus: Vnus est legislator et iudex, qui potest perdere et liberare. tu autem quis es, qui iudicas proximum? ecce nunc qui dicitis: hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, et faciemus quidem ibi annum et mercabimur et lucrum faciemus — qui ignoratis, quid erit in crastinum: quae enim est uita uestra? uapor est ad modicum parens, deinde exterminatur — pro eo ut dicatis: si dominus uoluerit et si uixerimus, faciemus hoc aut illud. nunc autem exultatis in superbiis uestris: omnis exultatio talis maligna est. scienti igitur bonum facere et non facienti peccatum est illi. Age nunc, diuites, plorate ululantes in miseriis quae aduenient uobis. diuitiae uestrae putrefactae sunt, et uestimenta uestra a tineis comesta sunt. aurum et argentum uestrum aeruginauit, et aerugo eorum in testimonium uobis erit, et manducabit carnes uestras sicut ignis. thesaurizastis in nouissimis diebus. ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones uestras, qui fraudati sunt a uobis, clamant, et clamor ipsorum in aures domini sabaoth introiuit. epulati estis super terram, et in luxuriis enutristis

3 Iac. 4, 12—17 et Iac. 5, 1—7

1 uertetur in luctum *a*, conuertatur in luctum *edd.* merore M^1 2 exaltauit P^1 3 de alterutrum *M*, in alterutrum *C*, alterutrum *PRS*^{2}*av* paucissimos *S*, paucum P^1 4 legiflatur *M*, legisdator *a* 5 es] eft P^1 pximom S^1 nunc *om.* S^1 6 ciuitatem illam *a* ibi quidem *av* 7 mercabimuf (-m' *C*) *MP*^{1}*C* lucri *P* qui* (d *ras.*) *M* 8 erit] *add.* uob S^2 crastino *r* est enim *av* 9 parens] *add.* & S^2*r* deinde M^1: deincepf *M*^{2}*PCRS* *av* exterminabitur P^2*av*, t'minat̃ *R* 11 aut] uel *R* 13 agete S^1, agite *P*^{1}*CRS*^{2}*av* 14 ullulantef (u *altera ex corr. al. m.*) *M* miſſeriſ *P* quia uenient P^1 15 putraefactę *PS*^{1} cūmefta *M*, cōmefta *PCR* 16 aurū ur̄m ł argentū *R* (*cf. Corb.*) eroginauit M^1, eruginauit *M*^{2}*PC*, eruginabit *S* erugo *MPCS* 17 manducauit *MP*^{1} carnē ur̄am *R* 18 tef aurizaf | tif *M*, thesaurizastis uobis iram *v* mercif *P* 19 mefuerunt *P* frauditi *M* introiuit *Rv*: introibit *MPC*, introiit *Sa* luxorif *MPC*

corda uestra in die occisionis. adduxistis, occidistis iustum: non resistit uobis. patientes igitur estote, fratres, usque ad aduentum domini. Et paulo post: Patientes estote et uos, confirmate corda uestra, quoniam aduentus domini adpropinquabit. nolite ingemiscere, fratres, in alterutrum, ut non iudicemini. Et alio loco: Ante omnia autem, fratres mei, nolite iurare, neque per caelum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum: sit autem uestrum: est est, non non, ut non sub iudicio decidatis. tristatur aliquis uestrum? oret aequo animo et psallat. infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros ecclesiae, et orent super eum, unguentes eum oleo in nomine domini: et oratio fidei saluabit infirmum, et adleuabit eum dominus, et si in peccatis sit, dimittentur ei. confitemini ergo alterutrum peccata uestra et orate pro inuicem, ut saluemini. multum enim ualet deprecatio iusti adsidua. Et post aliquot uersus: Fratres mei, si quis ex uobis errauerit a ueritate et conuerterit quis eum, scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiae suae saluabit animam eius a morte, et operit multitudinem peccatorum.

3 Iac. 5, 8 et 9 6 Iac. 5, 12—16 16 Iac. 5, 19 et 20

1 addixiſtiſ P^1Sr, *add.* & S^1v iustum] *add.* et S^2ar 2 non] nec *R* reſtitit *Rar* 4 et *ante* confirmate *add. R* adpropinquabit *MPCRS (Am.)* 5 ingemeſcere *C* fratres] *add.* mei S^2 6 iuditimini M^1, iudicimini P^1 8 aliud/// (ud *in ras.*) quodcumq; (*in ras. m. 1*) *M* uestrum] ſermo ueſter M^2P^2CRav 9 triſtat P^1 ueſtrum (*in ras. m. 1*) *M* 10 oret: aequo animo eſt? pſallat *ar* ſallat M^1P^1 11 preſbiteroſ (-ruſ *M*) *MPCR* eclesie *M*, aecleſiae *P* 12 oleum P^1, oleo ſc̄o *R* ſaluauit M^1P^1C 13 adleuait M^1, alleuauit P^1, alleuiabit *v* demituntur M^1, dimitentur M^2, dimittuntur *PCS*, remittentur *av* 14 pro] *om. MC* 15 ſaluimini M^1 16 aliq̃ *P* 18 fecer& M^1 19 ſaluauit *MC*, ſaluat P^1 operiet M^1C^2av, cooperit *S (Am.)* 20 peccatorē C^1S^1, u *pro* e *s. l. pos. m. 1 M*

XLVII.

DE EPISTVLA IOHANNIS PRIMA.

Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo et in tenebris ambulemus, mentimur et non faciemus ueritatem: si autem in luce ambulemus, sicut et ipse est in luce, societatem habemus ad inuicem et sanguis Iesu Christi, filii eius, mundat nos ab omni peccato. si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus et ueritas in nobis non est. si confiteamur peccata nostra, fidelis est, ut remittat nobis peccata et emundet nos ab omni iniquitate. si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem faciemus eum et uerbum eius non est in nobis. Filioli, haec scribo, ut non peccetis: sed et si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. et in hoc scimus quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruemus. qui dicit se nosse eum et mandata eius non custodit, mendax est: in hoc ueritas non est. qui autem seruat uerbum eius, uere in hoc caritas dei perfecta est. in hoc scimus quoniam in ipso sumus. qui dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulauit et ipse ambulare. Et post aliquot

3 I Ioh. 1, 6—10 et I Ioh. 2. 1—6

2 | EXPLC · EP̄ · IACOBI · INCIP · EP̄ · IOHANNIS · | *(atram.)* *S*, de eplā ſcī Iohīs aplī prima *R* PRIMUM P^1 3 ſocitatem P^1 4 ambulamuſ *RSav* ueritatem non facimus *av* fatiem' *M*, facimuſ P^1RS 5 ambulamuſ P^2S^2av *ſic̃ *S* in luce est *a* 6 fili· *M*, fili P^1C emundat S^2av 8 uobiſ P^1 9 confiteamor M^1, c̄fiteamuſ *S* *uerba* nostra f. e. u. r. n. peccata *om.* P^1 fidelis] *add.* & iuſtuſ S^2av est] *add.* & iuſtuſ *P*, *add.* deus *R* peccata] *add.* noſtra S^2av 10 emendet P^1, mund& S^1 11 fatiem' *M*, facimuſ P^2S^2CRav 12 in nob̄ non ē *S* uobiſ P^1 filioli] *add.* mei P^2S^2av scribo] *add.* uobiſ P^2Sav 14 non pro nostris *om.* *(initio folii)* *P* 16 obſer**|uem' (ua *elut.*) *M*, obſeruamus P^2S^2 18 et in P^1RSav hoc] ho P^1, eo S^2 19 hoc] eo S^2 caritate P^1 20 sumus] *add.* ſi in ipſo perfecti fuerimuſ P^2 *(cf. cod. Corb.)*, *add.* ſi in eo maneam' *Sa* *alt.* ipso] illo *a* 21 ille] *om.* M^1P^1C, & ille P^2S post *om.* *MC* aliqđ *MC*, aliquos *a* aliquanto poſt *R*

uersus: Qui dicit se in luce esse et fratrem suum odit. in tenebris est usque adhuc. qui diligit fratrem suum, in lumine manet et scandalum in eo non est. qui autem odit fratrem suum, in tenebris est et in tenebris ambulat et nescit quo eat, quoniam tenebrae obcaecauerunt oculos eius. Et paulo post: Nolite diligere mundum neque ea quae in mundo sunt: quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis et concupiscentia oculorum est et superbia uitae. quae non est ex patre, sed ex mundo est. et mundus transit et concupiscentia eius. qui autem facit uoluntatem dei, manet in aeternum. Et alio loco: Omne mendacium ex ueritate non est. Et post paululum: Carissimi, nunc filii dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. et omnis qui habet spem hanc in eo sanctificat se, sicut ille sanctus est. omnis qui facit peccatum et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. et scimus quoniam ille apparuit, ut peccata tolleret. et peccatum in eo non est. omnis qui in eo manet non peccat: omnis qui peccat non uidit eum, nec cognouit eum. filioli, nemo uos seducat. qui facit iustitiam, iustus est, sicut et ille iustus est. qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. in hoc apparuit

1 I Ioh. 2, 9—11 6 I Ioh. 2, 15—17 11 I Ioh. 2, 21 12 I Ioh. 3, 2—11

2 *uerba* in lumine — — fratrem suum *om.* P^1 5 eat] ea S^1 p' paul *P*, poſt paululũ *R* 6 dilege *M* 7 sunt] *add.* ſi quiſ diligit mundum non eſt caritaſ patriſ in eo P^2v in mundo eſt *CR* carnis est et concupiscentia oculorum et superbia S^2av 9 tranſit*ui* (t *alt. in ras.*) *M*, tranſibit S^2 11 aeternum] *add.* ſic & dſ man& in a&ernũ *Sa* (*cf. Sab.*) non ex ueritate eſt *a* 12 paulolum *S* kmi *MP*, cm̄i *C*, kariſſimi *R* 13 aparuit *M* quoniam] quia *R* 14 aparu*erit *M* ſimilſ MP^1 15 omneſ *MP* hanc ſpem *a* 17 ſcimuſ *MPCR*: ſcitiſ *Sav* aparuit *MC* 18 eo *in ras.* *P* 19 manet in eo *R* omneſ M^1, & omniſ P^2S^2av uid& *PS* 21 iuſtum (*bis*) P^1 22 dibulo M^1, dia**bulo *P* dibuluſ M^1, diabuluſ *P* peccat (l uit *al. m.*; luit *superscr.*) *M* aparuit MP^1C

filius dei, ut dissoluat opera diaboli. omnis qui natus est ex deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex deo natus est. in hoc manifesti sunt filii dei et filii diaboli. omnis qui non est iustus non est de deo, et qui non diligit fratrem suum: quoniam haec est adnuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligamus alterutrum. E t p o s t p a u c o s u e r s u s: Nolite mirari, fratres, si odit uos mundus. nos scimus quoniam translati sumus de morte in uitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. omnis qui odit fratrem suum homicida est, et scitis quoniam omnis homicida non habet uitam aeternam in se manentem. in hoc cogonouimus caritatem, quoniam ille pro nobis animam suam posuit: et nos debemus pro fratribus animas ponere. qui habuerit substantiam mundi et uiderit fratrem suum necesse habere et clauserit uiscera sua ab eo, quomodo caritas dei manet in eo? filioli mei, non diligamus uerbo nec lingua, sed opere et ueritate. in hoc cognoscimus quoniam ex ueritate sumus, et in conspectu eius suademus corda nostra: quoniam, si reprehenderit nos cor, maior est deus corde nostro et nouit omnia. carissimi, si cor non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum, et quicquid petierimus percipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus et ea quae placita sunt coram eo facimus. et hoc est man-

7 I Ioh. 3, 13—24 et I Ioh. 4, 1—8

1 diſſoluet P^1 diabuli *MP (sic infra)* 4 manifeſta'' *P*, manifeſtati *a* omneſ MP^1 5 de] ex P^2r 6 diligatis *ar* 7 paucss *P* mirare M^1P^1C 9 in] ad *RSv* 'dilegim' M^1, diligamuſ P^1 qui] quoniam qui *Sa* 10 mortem MP^1 omneſ M^1P^1 suum] *om.* P^1 omitida M^1 11 omicida MP^1 12 caritatem] *add.* dei P^2RS^2v ille] *om.* M^1 13 animaſ p frib, *S* 14 uider& M^1 15 necesse] neceſſitatem P^2Sav claſerit M^1, cluſerit P^1 16 quomodo *om.* P^1 dei' *om.* S^1 non *om.* P^1 17 nec] neq; *RSv* 18 suademus] cuſtodim' S^2 *in marg.* 19 nostra] ura P^1 re p hen der& *M* cor] *add.* noſtrum *Rav* 20 cordi S^1 nostro] uro P^1 kmi *MR*, kami *P*, cmi *C* cor] *add.* noſtrum P^2Rv 22 accipiemus *av* 23 fatim' (e *add. al. m.*) *M*

datum eius. ut credamus in nomine filii eius Iesu Christi et diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. et qui seruat mandata eius in illo manet, et ipse in eo. et in hoc scimus quoniam manet in nobis de spiritu quem nobis dedit. Carissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sunt: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. in hoc cognoscitur spiritus dei: omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est. et omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex deo non est: et hoc est antichristi, quod audistis quoniam uenit, et nunc iam in mundo est. uos ex deo estis, filioli, et uicistis eos, quoniam maior est qui in uobis est quam qui in mundo. ipsi de mundo sunt: ideo de mundo locuntur, et mundus eos audit. nos ex deo sumus: qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. in hoc cognoscimus spiritum ueritatis et spiritum erroris. carissimi, diligamus inuicem, quoniam caritas ex deo est, et omnis qui diligit ex deo natus est et cognoscit deum. qui non diligit, non nouit deum, quoniam deus caritas est. Et paulo post: Carissimi, si sic deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere. deum nemo uidit umquam. si diligamus inuicem, deus in nobis manet, et caritas eius in nobis perfecta est. Item paulo post: Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est filius dei, deus in eo manet et ipse

5 I Ioh. 4, 1—8 19 I Ioh. 4, 11 et 12 22 I Ioh. 4, 15—21 et I Ioh. 5, 1—4

2 •mandatū •ded *S* 4 de spiritu quem] quia de ſpū ſuo *S*[2] dedit nob *Cv* 5 kmi *MPS*, cmi *C* 6 sunt] ſint *Sav* multiſ pſeudoprophetiae exuerunt *P*[1] 7 *uerba* omnis spiritus — ex deo est et *om.* *P*[1] omneſ *(bis)* *M*[1] 8 confitebit̃ *S* 9 ſolu& *S* hoc] hic *P*[2]*CRS*[2]*av* 10 ante criſti *M*[1], antexpſ *P*[1], antixpi *S*[1]: antixpſ (antichriſtuſ) *M*[2]*P*[2]*CRS*[2]*av* quod] de quo *Rav* audiſtiſ *in ras.* *P*[2] uenit et] ueniet *MP*[1]*S*[1]*a*, ueniet et *CRS*[2] 11 uiciſ *M*[1] eos] eum *R (sic)* *S*[2]*v* 12 sunt] *om.* *P*[1] 16 kmi *MPR*, cmi *C* diligamus] *add.* noſ *P*[2] 17 *uerba* qui diligit e. d. n. e. e. c. deum *om.* *P*[1] 19 kmi *MP*, cmi *C* si sic] ſic *MP*[1]*S*[1], ſi *CRa* 21 *et* 22 uobiſ *P*[1] 22 quiſq; *MPCS*

in deo. et nos cognouimus et credimus caritati, quam habet deus in nobis. deus caritas est, et qui manet in caritate, in deo manet et deus in eo. in hoc perfecta est caritas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii: quoniam sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo. timor non est in caritate. sed perfecta caritas foras mittit timorem: quoniam timor poenam habet, qui autem timet, non est perfectus in caritate. nos ergo diligamus deum, quoniam prior deus dilexit nos. si quis dixerit quoniam diligo deum, et fratrem suum odit, mendax est. qui enim non diligit fratrem suum, quem uidet, deum, quem non uidet, quomodo potest diligere? et hoc mandatum habemus ab eo, ut qui diligit deum, diligat et fratrem suum. Omnis qui credit quoniam Iesus est Christus ex deo natus est, et omnis qui diligit eum qui genuit diligit eum qui natus est ex eo. in hoc cognoscimus quoniam diligimus natos dei, cum deum diligamus et mandata eius faciamus. haec est enim caritas dei, ut mandata eius custodiamus: et mandata eius grauia non sunt. quoniam omne quod natum est ex deo uincit mundum. Et post paululum: Haec est enim fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum uoluntatem eius audit nos: et scimus quoniam audit nos. Et post III uersus: Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, et dabit ei uitam,

13 I Ioh. 5, 1—4 19 I Ioh. 5, 14 et 15 22 I Ioh. 5, 16—18

1 nos *om.* M^1 credidimuſ *PSav* 2 est *om.* P^1 3 caritas] *om.* *R*, caritas dei *av* 4 fidutia *MC* 7 penā *MC* timet] metet P^1, metuit P^2 non timet. est *a* caritate* (*ras.* m) *P* 8 ergo ** (*ras.* dñ) *P* deum *om.* (*initio lineae*) S^1 ipſe prior *R* deus] *om.* *CR* deus prior *v* nos] *om.* P^1 9 suum] *om.* S^1 oderit *Sav* 10 uidit (*bis*) *M* 11 dilegere *M*, *om.* P^1 12 et *om.* MP^1a 14 *uerba* et omnis qui d. e. q. g. d. e. q. natus est *om.* P^1 *alt.* diligit] *add.* et *av* 15 eo] dō *C* *uerba* quoniam diligimus *om.* MP^1CR 16 cum] ſi *C* 17 enim *om.* *PR* eius] *om.* *S* 19 pauł *P*, paulolū *S* enim *om.* P^2RSav 20 eum] dñ *Sa* 23 peccatum] *in elut. litt.* *M*, *om.* *C* *uerba* petet e. d. e. u. p. n. a. m. e. p. ad mortem *om.* MP^1CR petat *v* & dabitur ei uita P^2Sv

peccantibus non ad mortem. est peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget. omnis iniquitas peccatum est, et est peccatum non ad mortem. scimus quoniam omnis qui natus est ex deo non peccat. sed generatio dei conseruat eum, et malignus non tangit eum. Et alio loco: Filioli, custodite uos a simulacris.

XLVIII.

DE EPISTVLA EIVSDEM SECVNDA.

Non tamquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus alterutrum. et haec est caritas, ut ambulemus secundum mandata eius. hoc mandatum est, ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis. Et post uersus paucos: Omnis qui praecedit et non manet in doctrina Christi deum non habet: qui permanet in doctrina, hic et filium et patrem habet. si quis uenit ad uos et hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec haue ei dixeritis. qui enim dicit illi haue, communicat operibus eius malignis.

5 I Ioh. 5, 21 9 II Ioh. 5 et 6 13 II Ioh. 9—11

1 peccanti *P²r*, peccanti* *S* 2 roget] *add.* quis *P²av* roget ; & omīſ *C* et est] & haec ē *C* 3 non] *om. Rv* ad *om. M¹* et ſcim' *S* omneſ *M¹* | EXPLICIT PRIMA EPISTOLA *(atr.)* | INCIPIT DE EIVSDEM SECVNDA *(minio)* | *S*, de epła Iohannis ſecunda *R* 8 second *M*, SECVNDUM *P¹* 9 tibi uob (uob *al. m.*) *M* 10 habemus *R* 11 hoc eſt enī mandatum *S²v* 12 quāadmodū *M¹* ut in eo *R (cf. Sab.)* 13 paucos uerſus *a* praecedit] recedit *av* manet] permanet *S²v* 14 qui] ſed qui *R* *alt.* doctrina] *add.* xp̄i *S* 15 et *ante* filium *om. R* 16 recipe | reē ū m (r *pr. in ras.*, e *s. lin. et* m *al. m.*) *M*, decipere eum *C* aue *PRav* 17 dixitiſ *M¹* illi *om. R* aue *Rav* cūmunicat *M*, comunicet *P¹*, comunicauit *P²*

XLVIIII.

DE EPISTVLA EIVSDEM TERTIA.

Carissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, et hoc in peregrinos, qui testimonium reddiderunt caritati tuae in conspectu ecclesiae: quos bene facies deducens digne deo. pro nomine enim profecti sunt nihil accipientes a gentibus. nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritatis. Et post paululum: Carissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. qui bene facit, ex deo est: qui male facit, non uidit deum.

L.

DE EPISTVLA IVDAE.

Subintroierunt enim quidam homines, qui olim praescripti sunt in hoc iudicium, impii, dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, et solum dominatorem et dominum nostrum Iesum negantes. Et paulo post: Hi sunt in epulis suis maculae, conuiuantes sine timore, semet ipsos pascentes. Et alio loco: Hi sunt murmuratores querellosi, secundum

3 III Ioh. 5—8 8 III Ioh. 11 13 Iud. 4 16 Iud. 12 18 Iud. 16—23

2 EXPLIC ·II· *(atram.)* ‖ INCIPIT EIVSDEM ·III· *(minio scr.)* | *S*, de epiſtola Iohannis tercia *R* kme *M*, km*e *P*, cmi *C*. o cariſſime *R* 3 ſi fidelit' *R* facitiſ *et* operatiſ *C* 4 pegrimſ *CR* rediderunt *MP*¹ 5 aecclefiae *P* quos] quod *MPCS*¹ bene-facienſ *S*²*v*, benefaciſ *P*² deduces *CRS*²*v*, *add.* hiſ *C* digni *P*¹ 6 enim] *add.* eius *RS*²*av* 8 ueritiſ *M*¹ paulolum *S* kmi *M*, kmae *P*, cmi *C* imitare* *M*, imitare *PCS* 9 quod-quod *MP*¹ 10 uidet (*ex corr. m. al.*) *P* 12 | EXPLICIT EPLA SCI IOHĀN· TERTIA· *(atram.)* | INCIPIT DE EPLA· IUDAE *(minio)* | *S* Iude apoſtoli *R* 13 quidē *M* proſcripti *P*¹ 14 iudicio *P*² impíí *R* dei] dñi *Sa* traſſerantes *P* 15 luxoriā *MP* domi-nationem *P*¹ 16 ihm* *M* Iesum] *add.* Christum *P*²*RSav* hii *M* 17 macule *C* 18 hii *MP* querellosi (quaer- *P*) *MP*, querelosi *S*, querulosi *Rav*

desideria sua ambulantes, et os illorum loquitur blasphemiam. uos autem, carissimi, memores estote uerborum quae dicta sunt ab apostolis domini nostri Iesu Christi, qui dicebant nobis, quoniam nouissimo tempore uenient inlusores, secundum sua desideria ambulantes inpietatum. hi sunt qui se segregant, animales, spiritum non habentes. uos autem, carissimi, superaedificantes uosmet ipsos sanctissimae uestrae fidei, in spiritu sancto orantes, ipsos uos in dilectione dei seruate. et hos quidem arguite iudicatos, illos uero saluate de igne rapientes, illis autem miseremini in timore, odientes et eam quae carnis est maculatam tunicam.

LI.

DE LIBRO CVIVS NOMEN EST APOCALYPSIS IOHANNIS.

Si homines, immo quia homines intelleguntur moneri, cum angeli monentur, in omnibus eisdem praeceptis discimus falsos fratres per patientiam

14 Apoc. 1. 20 et 2, 1—8—12—18 et 3, 1—7—14

1 illorum] eorum *Rar* blaſphemiam (ı *in rasura*) *M*, blaſphem·a (*ras.* ı) *S*, superba *c*. *add.* mirantes personas quaestus causa *P²ar* 2 kme *M¹*, kmı *M²PR* dicta] praedicta *P²Sav* 4 ın nouıſſımo *M²Rav* uınıent *M¹* 5 deſıderıa ſua *Sav* ımpıetatum *P¹S*. ın peccato *P²*, ın ımpıetate *Ra*, in impietatibus *r* hıı *MP* qui ſegregant ſemet ipſos *av* 6 ſe^gre^gant *(m. pr.) M* anımalıſ *C¹S¹* 7 kmı *MPR*, cmı *C* ſupedıcauteſ *M*, ſupedıficate *C* ıpſuſ *(bis)* *M* 8 ipsos *post* orantes] ıpſıſ *S²*, *om.* *R* 9 seruate] *add.* expectantes (exsp.) miſerıcordiam domini noſtri Ieſu Chriſti in uitam aeternam *ar* ıudıcatuſ *M* 10 de igne] dıgne *MPC* rapientes] recıpıenteſ *P²* illis] ıllos *R*, alıuſ *PS¹av*, hıſ *S²* odientes] *add.* autem *P²* 11 et *ante* eam] & *(eras.)* *S*, *om.* *R* carnalis *P²av* 13 | EXPLICIT EPISTOLA IUDAE· *(minio)* | In lıbro cuıuſ nomen ē apocalıpſıſ ıohannıſ· ſı ho | mıneſ *S* de lıbro apocalıpſıs beatı Iohannıs apoſtolı *R* APOCALIPSIN *M*, apoLIpSIN *P¹* (ca *post. add.*), apochalıpſ *C* ıohanneſ *C* 14 *ımmo *S* quia] quı *MC* 15 mouerı *P¹R*, monere *S* agelı *M* mouentur *R* 16 falſıſ *MC* fratreſ falſoſ *P* ꝑ patı *C*

sustinendos propter nomen dei, et per paenitentiam ad prima bona opera redeundum, et usque ad mortem persecutiones pro fide tolerandas, et in caritate feruendum. circa finem autem libri, cum de sancta ciuitate loqueretur: Nec intrabit, inquit, in ea aliquid coinquinatum et faciens abominationem et mendacium. Et alibi: Beati qui lauant stolas suas, ut sit potestas eorum in ligno uitae et portis intrent ciuitatem. foris canes et uenefici et inpudici et homicidae et idolis seruientes et omnis qui amat et facit mendacium. ego Iesus misi angelum meum testificari uobis.

4 Apoc. 21, 27 7 Apoc. 22, 14—16

1 ſuſτınenduſ *M*, ſuſτınend̄ *C*, ſuſτınendo *S* per] propτer *P*² paenitentiam] paτıā *M*, paτıenτıā *PC*, penıτencıam ac pacıencıam *R* 2 opera bona *a* 3 τollerandaſ *P*, τolerandoſ *S*: operandaſ *MC*, operanτeſ *R* 4 feruendum] ſeruiendum *a* auτem fınem *Sa* 5 nec] non *Rav* ınquıd *MPC* 6 eam *RSav* 7 labanτ *MP*¹ (*Amiat.*) suas] *add.* in ſanguine agni *av* 8 per porτaſ *P*²*r* in ciuitatem *r*, ın cıuıτaτem ſc̄am *P*² canıſ *MC* 9 uenefecı *M* homıcıdıæ *C* 10 omneſ *M* 11 testificari] *add.* hec *R* EXPLICIT BEATI AGVSTINI EP̄I LIBER CVIVS NŌM SPECULUM APPELLAUIT *MC*, EXPLICIT BEATVS AVGVSTINVS EP̄S LIBER CVIVS NOMEN (*corr.* *et* ſpeculum appellauıτ *suppl. al. m.*) *P*, Explıcıτ lıber ſancτı Auguſτını ep̄ı quı appellaτur ſpeculum *R*, EXPLICIT BEATI AVGVSTINI EP̄I || LIBER CVIVS NOMEN APPELLAVIT | SPECVLVM *S*

LIBER DE DIVINIS SCRIPTVRIS

SIVE

SPECVLVM

QVOD FERTVR S. AVGVSTINI.

S = codex Sessorianus 58, saec. VIII—VIIII.
F = codicis Floriacensis fragmenta Ashburnhamensia (Libri n. 16), saec. VIII.
M = codex Michaelinus 173, nunc Abrincensis 87, saec. VIIII.
V = codex Victorinus 906, nunc Parisinus 15082, saec. XII.
L = codex S. Martialis Lemouicensis 127, nunc Parisinus 2977 A, saec. XI—XII.
C = codex Parisinus 256 (n. a.), saec. XII.
α = codex Theodulfi Aniciensis uel Podiensis, qui adseruatur in ecclesia urbis du Puy, saec. VIIII.
μ = codex Theodulfi Mesmianus, nunc Parisinus 9380, saec. VIIII.
v = uulgata Bibliae sacrae latinae lectio ex recensione Clementis VIII.

ORDO CAPITVLORVM
DE DIVINIS SCRIPTVRIS
n. CXLIIII.

INCIPIT ORDO CAPITVLORVM DE DIVINIS SCRIPTVRIS. N̄ (s) · CXL · IIII SIT *S*, INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI SPECVLV̄ SCĪ AGVSTINI YPPONEREGENSIS EPISCOPI *L*, INCIPIVNT CAPITVLA IN SPECVLVM DOMNI AVGVSTINI *μ*. IN HOC CORPORE CONTINETVR SPECVLVM STĪ AGVSTINI : TAM DE VETVS QVAM DE NOVO TESTAMENTVM *M*. In hoc corpore continetur specłm s̄. aug̃. *(capitulationem in calce positam exhibet cum inscriptione* capitula libri praecedentis) *C*, *inscriptionem om.* *V*, *capitulationem om.* *α*
5 distinctionē *M*, distinctone *V*[1], stinctione *C* 7 de spiritu sancto quod cooperator sit patris et filii et quod unius cum | et filio spiritus sanctus substantiae sit atque deitatis *μ* 8 domini] dī *V*[2] 9 conuersatione *MVLCμ* contentu *V*[1], temptu *L* 11 bona *L* 12 de eo quod *MVLCμ* ubiquę *S* dominus] ds̄ *MVLCμ* 13 de eo quod *MVLCμ* 14 iustae *SM*, de iuste *L* 15 pignorandum *V*

XII. Bene faciendum uiduae, orfano et aduenae.
XIII. Non retinendam mercedem mercennarii.
XIIII. Non laedendum infirmum.
XV. Non ambulandum in dolo uel hypocrisi.
XVI. Non reddendum malum pro malo.
XVII. Remittendum fratri quod in fratrem deliquerit.
XVIII. De cauenda seductione malorum.
XVIIII. De honorandis sacerdotibus uel ministris.
XX. De honorandis parentibus.
XXI. De filio superbo.
XXII. Non prodeesse thensauros iniquis.
XXIII. De paenitentia.
XXIIII. De elemosynis.
XXV. Semper orandum.
XXVI. De ira dei et iudicio uenturo.
XXVII. De resurrectione.
XXVIII. De tribulationibus et probatione iustorum.
XXVIIII. Quod non maneat dominus in his qui a praeceptis eius deuiauerint.
XXX. Non superandum seruum dei detractione malorum.
XXXI. Non detrahendum.
XXXII. De correptione.
XXXIII. De praeuaricatoribus.
XXXIIII. De superbia.
XXXV. De mansuetudine.

1 orphano *C* aduene *μ* 3 ledendū *SVLCμ* infirmo *MV*^{1}*LC* 4 hipocrisi *S*, hypochysi *L*, ypocrisi *C*, hypocrisin *μ* 6 remittendum in fratri *μ* fratrem] fratre *Vμ* 7 eductione *C* 8 uel ministris *om. MVLC* 9 patribus *μ* 10 de filiis superbis *μ* 11 prod^{e}esse (e *s. l. m. 1*) *S*, prodesse *VLCμ*, prodess& *M* the^{n}sauros *S*, thesauros *MVCμ*, thesauro *L* 12 penitentia *VL*, poenitentia *μ*, patientia *C* 13 aelemosinis *MCμ*, elymosinis (y *ex* e *corr. pr. m.*) *V* 15 et *om. L* iuditio *M* dei et] de *C* 17 tribulatione *MC* 18 praeceptis] mandatis *MVLC* 19 eius *om. μ* deuiar̃ *V*, deuiauer̃ *C* 22 de correptione et disciplina *μ* 23 preuaricatoribus (oribus *in rasura*) *L* 24 superuia *S*

XXXVI. De patientia.
XXXVII. De humilitate.
XXXVIII. De sapiente.
XXXVIIII. De conuersatione iuuenum.
XL. Non periurandum.
XLI. Non iurandum.
XLII. Non dicendum falsum testimonium.
XLIII. Non mentiendum.
XLIIII. De interdictu idolatriae.
XLV. Non fornicandum.
XLVI. De neglegentia sacerdotum.
XLVII. De sanctificatione sacerdotum.
XLVIII. De sanctificatione populi.
XLVIIII. De contentione uitanda.
L. De pseudoprophetis et haereticis uitandis uel contentionibus legis.
LI. De continentia oris.
LII. Fugiendam ebrietatem.
LIII. Mulieris malitiam esse uitandam.
LIIII. Quod tonitrua, pluuiae, coruscationes, grandines, pruinae, niues, uenti, fulgora et nubes a domino sint.
LV. Non lustrandum neque diuinandum.
LVI. De factura mundi et quod a deo ex nihilo facta sint omnia.
LVII. Quod tenebrae a deo creatae sint.

1 patientia] pacientia *L*, sapientia μ 3 sapiente] sapientia *Mai* 4 iuuenum] uiuentiū *C* 5 periendum *S* 11 neclegentia *M*, negligentia V^2C 12 sacerdotum] *add.* uel ministrantium deo et ordine ecclesiastice disciplinae μ 15 pseudo prophetis *ML* hereticis *SMVLC* de hereticis uitandis et pseudoprophetis μ uel] seu μ uitandis uel contentionibus uitandis legis *S* *uerba* uel contentionibus legis *om. MVLC* 18 aebrietatē *MC* 19 maliciam *V* *post* uitandam *sequitur rasura 10 litterarum in C* 20 thonitrua *MV*μ choruscationes *MVLC* grando *MVLC* 21 pruinae] ꝑine *M*, *om.* μ niues gelicidia μ fulgura *MVC* 22 neque diuinandum *om. S* 23 factura] figura *V* et quod ex nihilo factus sit mundus μ 24 sunt *MVLC* omnis *S* 25 sunt *C*

LVIII. De homicidio casuali.
LVIIII. Decimas et primitias frugum uel omnium rerum praecepto legis ecclesiae dari oportere.
LX. Paruulos emendandos instanter.
LXI. Sanctorum conuersationi et tractatui adherendum.
LXII. Non accipiendas usuras.
LXIII. Quod negotiator mendacio carere non possit.
LXIIII. Duplicia pondera non habenda.
LXV. Vota deo statim soluenda.
LXVI. Non stulte ridendum.
LXVII. Non accipiendum testimonium testis unius.
LXVIII. Non induendas uestes uiri a muliere neque mulieris a uiro.
LXVIIII. Non inputari peccatum parentum filiis neque filiorum parentibus.
LXX. Nutriendos a parentibus in timore domini filios et non prouocandos ad iram.
LXXI. Seminandum ante iustitiam et postea metendos fructus eius.
LXXII. In mortuo lacrimas producendas.
LXXIII. Neminem esse sine peccato.
LXXIIII. Non furandum.
LXXV. Non gloriandum in sapientia mundi.
LXXVI. Non ambiendos honores.
LXXVII. Quod qui hominem dei spernit dominum spernat.

1 casuali] *add.* non coniungendis proximis *(sic) S* 2 uel] et *MVLC* 3 precepto *L* dare *V* 4 paruulos emendandos instanter *MLCμ*: instanter paruulos emendandos *S* em. inst. *om. V* 5 tractui *MVLμ* et tractatui *om. C* 7 mendatio *MVLC* carere] exui *μ* 8 dupplicia *SMC* 9 deo] dn̄o *Lμ* statim] celeri M^1, celere *VL*, celeriter M^2C soluenda] solui opportere *μ* 11 unius testis *MVLC* 12 nequae *S* 14 in parentum *S* 16 nutriendus *S* 17 *uerba* et non prouocandos ad iram *om. μ* 18 seminandam *ML* ius | dam *S*, iusticiā *V* 19 fructos *M* 20 producendas (cendas *in ras. al. m.*) *V* 24 anbiendos *S*, ambi*endos *V*, amandos *μ* 25 dei *om. μ* dominum] deum *MVLCμ* spernat *MVLCμ*: spernes *S*

1 obędientia *SV* 2 pupilli animē *S*, pusillanimem *MVLCμ* scandalizandum] *add.* sed potius consolandum *μ* 4 abitu *μ* 6 laborandum] operandum *MVLC* 7 altiora] *add.* quam iubetur *S* oportere] *add.* neque ire ad | ire ad hereticos *μ* 9 formice *μ* uel *eras. L, om. C* *uerba* apis sine pigritia *et* debere *om.* *MV*[1]*LC* (apis *et* debere *ex corr. add. in V*) 10 debere] *add.* quae bona sunt *μ* 13 iracundia *μ* deponenda *Mμ*, deponendā ****** *V* 14 deo] dn̄o *MV*[1]*LC* uel *om. μ* 15 emitatus *S*, imitator *M*[1]*L* 16 interrogandum *M*[1], interrogati *C* 17 fideli et prudente *μ* commonitione (itione *in ras. al. m.*) *L* 19 obediendum *V*, obedientiū *C* in id *om. μ* id *om. M* 20 saeculi *om. MVLC* 21 in timorē dn̄i *eras. M*, *exp. V*, *om. μ*

XCVIIII. De sacrificio spiritali.
C. Quod unusquisque suo opere iudicetur.
CI. Quod dominus in suo arbitrio reliquerit hominem nec uelit quemquam perire.
CII. De tristitia delicti.
CIII. Quod in baptismo omnia peccata dimittantur et quod in nouitate uitae ambulandum sit.
CIIII. De substantia dei.
CV. Adsumenda arma spiritalia contra nequitias spiritales.
CVI. Faciendum prius et sic docendum.
CVII. Non habendam spem in homine.
CVIII. Consolandos lugentes uel uisitandos infirmos.
CVIIII. Non dicendum malum bonum neque bonum malum.
CX. Abstinendum deliciis.
CXI. Eripiendos positos in tribulationibus.
CXII. Vineam appellari hominem, populos uel gentes.
CXIII. Quod sancti homines in similitudine nubium sint uocati.
CXIIII. Quod homines arborum ferant imaginem.
CXV. Non murmurandum.
CXVI. Homines in similitudine stellarum uocari.
CXVII. Homines malos canes uocari.
CXVIII. Quod domus uel templum homo ipse dicatur.

1 sacrifitio *M* 4 uellit *M* 5 delecti *SV*^{1} 6 dimittuntur *S* dimittantur peccata *MVLC* *uerba* et quod i. n. u. a. sit *om.* *M*^{1}*VLC* 7 an | bulandum *S* sit ambulandum *M*^{2}μ 9 assumenda *VLC*μ 11 sic *om.* μ 12 homine *VLC*: hominem *SM*μ 13 consulandos *S* lugendos *L* 14 bonum malum neque malum bonum *MVLC* 15 a deliciis *L*μ, delitiis *C* 16 tribulationibus] necessitate et tristitia μ, tribulatione *C* 18 similitudine nubium] similitudinemouium *S* s*int (i *per rasuram ex* u) *S*, sunt μ 20 imaginem] *add.* et feni et omnis auis et bestiarum *M*^{2}μ, imaginem ************* *M*^{1} 21 non murmurandum *(in rasura m. 1, sequitur rasura 6 litterarum)* *M* 22 homines in similitudine stell *in rasura M* similitudinē *VLC* uocantur *V* 24 ipse dicatur] appelletur *MV*μ, apelletur *C*, appellatur *L*

CXVIIII. Lumbis spiritalibus hominem debere esse praecinctum.

CXX. Homines montes uel campos uocari.

CXXI. Quod spiritus inmundi uel uitia montes, colles, bestiae, aues, petrae, gentes, lapides, spinae nuncupentur.

CXXII. Quod non sit aequalis omnis sanctus deo.

CXXIII. Quod angelorum custodia muniamur.

CXXIIII. Hominem nuncupari parietem.

CXXV. Sanctos homines spiritali cibo uel poculo satiari.

CXXVI. Aquam et ignem populos uel uitia nuncupari.

CXXVII. Quod uocatus ad fidem retro redire non debeat.

CXXVIII. Quod diabolus angelus a deo fuerit factus et postmodum transgressione mutatus sit.

CXXVIIII. De similitudine cerui.

CXXX. Quod populi aquae dicantur.

CXXXI. De fontibus domini.

CXXXII. Quod aquae sunt super caelum.

CXXXIII. De ebrietate et calice irarum.

CXXXIIII. Quod dominus deus hoc nomen habeat.

CXXXV. Hominem dei uocari terram deliciarum.

CXXXVI. De uolpibus.

CXXXVII. De hospitalitate.

CXXXVIII. Homines messem uel fruges nuncupari.

CXXXVIIII. Vxorem excepta causa adulterii non dimittendam.

CXL. De tabernaculo.

1 precinctum *V* 3 mentes *S* 4 inmundus *MVLCμ* 5 pætre *V* spine *L* noncupentur *M*, nuncupantur *L* 7 sanctus] spiritus *μ* 9 noncupari *M* 10 sc̄o spiritali (*om.* homines) *μ* saturari *MVLCμ* 11 et *Sμ*: uel *MVLC* uel populos *MVLC* noncupari *M*, appellari *μ* 13 zabolus *S* fuerit a dn̄o factos *μ* 14 transgressionē | mutantur *S* 16 *et* 18 aq; *S* 17 domini *om.* *μ* 18 sint *μ*, * sunt *V* 19 ebritate *S*, aebrietate *M* calicę *S* irae *MVLC* 20 deus *om.* *μ* habebat *V* 21 hominum dī doce alter | ram daiuarum *S* delitiarum *MC* 22 uulpibus *MVLCμ*, *add.* in similitudine (-nem *M*[2]) hominum *M*[2]*μ* 24 messes *MVLCμ* uel fruges *om.* *V* noncupari *M*

I.

DE VNO DEO.

In deuteronomio: Audi, israhel, dominus deus tuus deus unus est. et diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota uirtute tua. Item illic: Dominus solus ducebat eos. et non erat cum eis deus alienus. Item in euangelio secundum matthaeum: Nemo bonus nisi unus deus. Item apostolus ad roma-

α I. DE VNO DEO. In exodo cap. VIII: Audi, israhel, dominus deus tuus deus unus est. et diliges dominum deum tuum. In deuteronomio cap. CXVII: Dominus solus ducebat eos. In matthaeo ⟨math.⟩ cap. XVIIII: Nemo bonus nisi solus deus. Paulus

μ I. DE VNO DEO. In deuteronomio cap. V: Audi, israhel, dominus deus tuus deus unus est. et diliges dominum deum tuum. Item ibi cap. XVIII: Dominus solus ducebat eos. In matthaeo ⟨math.⟩ cap. XVIIII: Nemo bonus nisi solus deus. Paulus

7 Deut. 6, 4 et 5 10 Deut. 32, 12 12 Matth. 19, 17 (cf. Marc. 10, 18)

2 gloria *MVLCμ* dei] dn̄i *Vμ* esse *om. V* faciendo *S* 3 uita] uel *S* samuelis *S* apostoli] *add.* quod non sint capti *** ****** *μ* 4 sit] est *MVLC,* nuncupetur *μ* EXPLICIVNT CAPITVLA · INCIPIT TEXTVM *ML,* EXPLIC^{un}IT CAPITVLA INCIPIT TEXTVS *V,* EXPLIVNT CAPITVLA *μ* 6 *inscriptionem capitis om. MVL* I. DE VNO DEO | IN DEVTERO NOMIO | *rubr. S* 7 in deuteronomio *om. M VC* isra^{h}el *V,* isrl̄ *MC* 8 deus] dn̄s *MLv,* dn̄s *V* diligis *M* 9 anima ***** (anima *ras.*) *S* uirtute] m̄te *C,* uita tua uirtute *V*[1] illic] in deutero nomium *M*[1]*V*[1]*C,* in deuterō *L* 10 docebat *S,* deducebat *MVLC* cum eo *Lv* 11 euuang̃ *S* mattheum *S,* matheū *M,* marcum *C* 12 unus] solus *L* paulus apostolus *MVLC*

nos: O altitudo diuitiarum et sapientiae et scientiae dei! quam inscrutabilia sunt iudicia eius et inuestigabiles uiae ipsius! quis enim cognouit sensum domini? aut quis illi consiliarius fuit? aut quis prior dedit ei et reddetur illi? quoniam omnia ex ipso et per ipsum et in ipsum omnia. ipsi gloria in saecula. Item ad corinthios: Scimus quia nihil est idolum et quia nemo deus nisi unus. Item ad galatas: Quid ergo est lex? factorum gratia posita est, donec ueniret semen, cui repromissum erat dispositum per angelos in manu mediatoris. mediator autem unius non est, deus uero unus est. Item ad timotheum: Vnus enim deus, et unus mediator dei et hominum, homo christus iesus, qui dedit se ipsum redemptionem pro omnibus.

ad romanos cap. XXXVI: O altitudo diuitiarum usque in α
secula seculorum. Item ad corinthios cap. XXXVIIII: Scimus quia nihil est idolum. Item ad galatas cap. XIII: Quid ergo est lex factorum usque deus uero unus est. Item ad timotheum cap. VI: Vnus enim deus et unus mediator.

ad romanos cap. XIIII: O altitudo diuitiarum usque in saecula μ
saeculorum. Ad corinthios I cap. VIIII: Scimus quia nihil est idolum usque deus nisi unus. Ad galatas cap. V: Quid ergo est lex factorum usque deus uero unus est. Ad timotheum I cap. III: Vnus enim deus usque semet ipsum pro omnibus.

1 Rom. 11, 33—36 6 I Cor. 8, 4 8 Gal. 3, 19 et 20 11 I Tim. 2, 5 et 6

1 et *ante* sapientiae *om.* *MLVCv* 2 scrutabilia *M*[1]*V*[1] iuditia *M* 3 ipsius] eius *SCv* quis consiliarius eius *MVLCv* 4 dedit illi *Lv* reddetur] retribuetur *MLVCv* illi] ei *Lv* quoniam ex (*om.* omnia) *MVLCv* 5 in ipsum] in ipso sunt *MVLCv* honor & gloria *C* 6 in saecula saeculorum *MVLC* chorinthios *M*, *add.* prima *MVLC* 7 ydolum *C*, *add.* in mundo *MVLCv* galathas *SMVLC* 8 posita est] positae *L* 9 cui se promiserat ds̄ dispositum *S*, cui ꝑmissū erat dispositū erat *C* 10 medi*atoris medi*ator (c *ras.*) *S* autem *om.* *MVLC* 11 uero] autem *Sv* thimotheū *V*, *add.* prima *MLC* 12 ds̄ & unus *M* 13 semet ipsū reddemptionē *V*

II.

DE DISTINCTIONE PERSONARVM PATRIS ET FILII ET SPIRITVS SANCTI.

In genesi: Et dixit deus: fiat firmamentum in medio aquae et sit diuidens inter aquam et aquam. et factum est sic. et fecit deus firmamentum. Item illic: Et dixit deus: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. et fecit deus hominem, ad imaginem dei fecit eum. Item illic: Qui effuderit sanguinem hominis, pro sanguine illius fundetur anima hominis illius, quia ad imaginem dei feci hominem. Item illic: Et dixit ei angelus domini: agar, ancilla sarrae, unde uenis? et quo uadis? et dixit: a facie dominae meae sarrae ego recedo. dixit autem ei angelus domini: reuertere ad dominam tuam et humilia te sub manibus eius. et dixit ei angelus domini: replens replebo semen tuum

α II. DE DISTINCTIONE PATRIS ET FILII ET SPIRITVS SANCTI. In genesi cap. I: Et dixit deus: fiat firmamentum usque et fecit deus firmamentum. Item: Et dixit deus: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem | cap. VIIII: Quicumque effuderit sanguinem hominis. Item cap. XXV: Vocauit angelus domini:

μ II. DE DISTINCTIONE PERSONARVM PATRIS ET FILII ET SPIRITVS SANCTI. In genesi cap. I: Dixit quoque deus: fiat firmamentum usque et fecit deus firmamentum. Item ibi: Et ait: faciamus hominem ad imaginem usque ad imaginem dei creauit illum. Item cap. IIII: Quicumque effuderit sanguinem usque ad imaginem quippe dei factus est homo. Item cap. VIIII: Dixit ad eam angelus: agar, ancilla sarai, unde uenis? usque tu

4 Gen. 1, 6 et 7 6 Gen. 1, 26. 27 9 Gen. 9, 6 11 Gen 16. 8–10. 11. 13

4 In genesi. et *om. C* 6 illic] in genesi *(sic etiam infra) MVLC* 9 effunderit *S* *uerba* qui effuderit *usque ad* hominem item in genesi *in marg. C* 10 *om.* hominis *Cv* *om.* illius *V* quia] qui *S* fecit *S* 12 sa*rae (r *erasa*) *M*, sarae *C* faciae *SL* 13 sarre *V*, sarę *C* 14 reuerte *M* humilia te] humiliare *MVLCv* 15 domini *om. C*

et non numerabitur a multitudine — quia exaudiuit dominus humilitatem tuam — et uocauit nomen dei qui ad eam loquebatur: tu deus qui respexisti me. Item illic: Et ut sol ortus est super terram et loth intrauit in segor, dominus pluit super sodomam et gomorram sulfur et ignem de caelo a domino. Item illic: Et dixit mihi angelus domini in somnis: iacob. et ego dixi: quid est? et dixit: uidi quanta tibi laban fecerit: ego sum deus qui uisus sum tibi in loco dei ubi unxisti mihi lapidem et uouisti mihi ibi uotum. Item illic: Et uocauit abraham angelus domini de caelo et dixit: abraham, abraham. et ille dixit: ecce ego. et dixit illi: ne inicias manum tuam super puerum neque facias illi quidquam: nunc enim cognoui quia times dominum et non pepercisti filio tuo dilectissimo propter me. Item illic: Et luctatus est angelus cum iacob usque in mane. et uidit quia non potest

agar usque tu deus respexisti me. Item cap. XXI ⟨X *alterum in ras.*⟩: Vt sol ortus est super terram et lot intrauit in segor et dominus pluit. Item cap. XXXVIII*: Dixitque mihi angelus dei usque uouisti ⟨u *prior in rasura*⟩ mihi ibi uotum. Item cap. XXVII: Vocauit autem abraham angelus usque filio tuo unigenito. Item cap. XLI ⟨XLI *in rasura*⟩: Ecce uir luctabatur cum iacob *α*

deus qui uidisti me. Item ibi cap. VII: Sol egressus est super terram usque sulphur et ignem a domino de caelo. Item cap. XXVI: Dixitque angelus dei in somnis ad me usque et uotum uouisti mihi. Item cap. XVI: Et ecce angelus domini de caelo clamauit dicens usque filio tuo unigenito propter me. Item cap. XXVII: Et ecce uir luctabatur cum iacob usque mane usque et *μ*

3 Gen. 19, 23 et 24 6 Gen. 31, 11—13 10 Gen. 22, 11 et 12 14 Gen. 32, 24—30 (cf. Iudic. 13, 18)

1 a] prae *Cv* 2 humilitatem] uocē *C*[1] dei] dñi *MVLCv* 3 sol- (*ex correctura m. 1 quae pro* o *antea* u *habuerat*) *S* 4 *om* in *L* dominus] et dñs *MVL*, *om. C* 5 plouit *S* gomurrã *M* sulphur *MVL*, suphur *C* celo *L* 6 mihi *om. VC* domini] dī *MLCv* 7 quis es *C* 8 uisus] infusus *C* 9 dei *om. C* mihi *om. Cv* 12 initias *MC* neque *S* facies *L* quicquam *MVLC* 13 nć égo ení *V* quia] qm̄ *C* 15 in *om. Lv*

aduersus eum: et tetigit latitudinem femoris eius, et obstipuit latitudo femoris iacob, cum luctaretur cum eo. et dixit ei: dimitte me, ascendit enim oriens. et iacob dixit: non te dimitto, nisi me benedixeris. dixit autem ei: quod nomen est tibi? et ille dixit: iacob. dixit autem ei: non uocabitur nomen tuum iacob, sed israhel erit nomen tuum: quia conualuisti cum deo, et cum hominibus potens factus eris. interrogauit eum iacob et dixit: indica mihi nomen tuum. et ille dixit: ut quid interrogas nomen meum? et ipsud est mirabile. et benedixit eum ibi. et uocauit iacob nomen loci illius uisio dei. uidi enim deum facie ad faciem, et salua facta est anima mea. Item illic: Dixit autem deus ad iacob: surge et ascende in locum bethel et habita ibi et fac ibi altare deo, qui uisus est tibi, cum recederes a facie esau fratris tui. Item in numeris: Non erit labor in iacob neque uidebitur dolor in israhel. dominus deus eius cum eo est, et illud praeclarum principium cum ipso. Item in libro iudicum: Factum est autem, cum adhuc esset gedeon in gofera patris

α usque salua facta est anima mea. Item: Dixit autem deus ad iacob usque cum recederes a facie fratris tui esau. Item in numeris ⟨marc̃⟩ cap. : Non erit labor in iacob usque praeclarum principium cum eo. In iudicum cap. VIIII: Factum est autem cum adhuc esset gedeon usque in uerticem maoc ⟨moloc⟩ cap.

μ salua facta est anima mea. Item cap. XXVIII: Interea loquutus est deus ad iacob usque quando fugiebas ⟨-bat⟩ esau fratrem tuum ⟨*uum, f *ras.*⟩. In numeris ⟨numr̄⟩ cap. VIIII: Non est idolum in iacob usque uictoriae regis in illo. In iudicum cap. IIII: Quum autem adhuc esset gedeon in ephra usque super quam

12 Gen. 35, 1 15 Num. 23, 21 18 Iud. 6, 24—26

1 faemoris *SC* obstupuit *VC* 2 faemoris *S* 3 demitte *S* oriens] aurora *MVLCv* 6 istrahel *S*, isrł *MVC* 7 cum eo] eũ M^1V, in eũ M^2, ei *L*, meçũ *C* factus *om. init. lin. C* 8 mihi quod est nomen tuum *MVLC* *uerba:* et ille dixit ut quid *usque* te m in libro sapientiae *(p. 302, 15) om. V* 9 ipsũ *C* 10 iacob *om. ML C* 11 deum] dñm *MLC* faciae *S* 12 mã *(s. lin. m. 2) C* 13 altarem *S* 14 fratris tui esau *MLC* 16 istrahel eo] ipso *MLC* 17 ipso] eo *MLC* 18 gofera *ML*: gufera *S*, cofera *C*

sui, fili hesdri, locutus est illi in nocte illa dominus dicens: sume duos uitulos, unum pastum patris tui et alium septem annorum et uade euertere aram bahal quam aedificauit pater tuus et lucum qui est super ipsam excide, et aedificabis altarium domino deo tuo qui uisus est tibi in uertice maoch in ordinationem. Item illic: Et dixit manoe ad angelum domini: quod tibi nomen est, ut cum uenerit uerbum tuum, honorificemus te? et dixit illi angelus domini: quare interrogas nomen meum? et illud est mirabile. Item in psalmo XXXII: Verbo domini caeli firmati sunt et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Item illic: Quoniam ipse dixit et facta sunt, ipse mandauit et creata sunt. Item in psalmo XLIIII: Sedes tua deus in saeculum saeculi: uirga recta est, uirga regni tui. dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te deus deus tuus oleum laetitiae prae consortibus tuis.

XIIII: Dixitque manoe ad angelum domini usque interroga nomen meum et illud est mirabile. In psalmo XXXII: Verbo domini caeli firmati sunt. Item: Quoniam ipse dixit et facta sunt. In XLIIII: Sedes tua deus in seculum seculi. In CVIIII: α

sacrificium anteposuisti. Item cap. VII: Dixitque manoe ⟨manoe⟩ ad angelum domini usque quur quaeris nomen meum quod est mirabile. In psalmo XXXII: Verbo domini caeli firmati sunt. Item ibi: Quoniam ipse dixit et facta sunt. Item in XLIIII: Sedes tua deus in saeculum saeculi usque prae consortibus tuis. μ

6 Iud. 13, 17 et 18 10 Ps. 32, 6 11 ib. 9 13 Ps. 44, 7 et 8

1 fili *ML*: filii *S*, filius *C* esdrae *M*, esdri *LC* in noctu *S* *om.* dominus *MLC* 3 euerte *SC* baal *MC* edificauit *L* 4 quae (*corr. m. 2*) *M* edificabis *LC* 5 *om.* domino *L* uertice *L*: uerticē *SMC* moloch·· | (im *eras.*) *M*, molochim *C*, moloch *L* 6 ordinationē (*om.* in) *C* illic] in iudicū *ML*, in libro iudicū *C* manoe (h *s. lin. m. 2*) *M*, manue *LC* 7 cum] dum *C* uerbum] nomen *M* 8 honorificem *L* 10 tricesimo scdo *C* 11 illic] in eodē psalmo *LC*, in eodē psalmo XXXII *M* 12 *om. alt.* sunt *C* quadragesimo quarto *C* 13 sedis *S* 15 uncxit *SL* oleo *LCv* l&itiae *M*, leticię *C*

Item in psalmo CVIIII: Dixit dominus domino meo: sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Item in prouerbiis salomonis: Dominus creauit me initio uiarum suarum in opera sua et ante saeculum fundauit me: initio ante quam terram faceret et ante quam abyssos constitueret, prius quam produceret fontes aquarum. prius quam montes statuerentur, ante omnes colles genuit me. dominus fecit regiones et deserta et cacumina quae habitantur sub caelo. cum praepararet caelum, cum illo eram. et cum segregabat sedem suam: quando super uentos fortes faciebat in summo nubes et cum stabiles fontes poneret sub caelo et cum firmissima faceret fundamenta terrae, eram aput illum conponens. Item illic: Quis tenet fines terrae? quod nomen est ei? aut quod nomen fili eius? Item in libro sapientiae: Candor est enim lucis aeternae et speculum sine macula maiestatis dei et imago bonitatis illius: et cum sit una, omnia potest, et permanens in se omnia

α Dixit dominus domino meo. In prouerbiis cap. VIIII: Dominus possedit me usque aput illum eram disponens. Item: Quis tenet fines terrae? quod est nomen ei aut quod nomen filii eius? In sapientia cap. IIII: Candor est enim lucis aeternae usque omnia

μ Item in CVIIII: Dixit dominus domino meo usque scabellum pedum tuorum. In prouerbiis cap. VIIII: Dominus possedit me usque cum eo eram cuncta conponens. Item cap. XXX: Quis suscitauit omnes terminos terrae? usque quod nomen filii eius, si nosti. In sapientia cap. IIII: Candor est enim lucis

1 Ps. 109, 1 3 Prou. 8, 22—30 13 Prou. 30. 4 15 Sap. 7, 26 et 27

1 centesimo nono *C* 2 a dextris meis *LCv* a*dextris (d *ras.*) *M* scabillũ *S* 4 et *om. LC* ante saec. f. m. i. a. q. t. f. et] ante quam saeculum faceret et ante quam terram fundaret *MLC* 6 abysos *M*, abysus *L* et prius quã *MLC* 7 statuerentur] constituerentur *MLC* generaũ *L* 9 pararet *MLC* 10 segregabat] secerneret *MLC* 11 nubis *S* 12 facere et *S* 13 apud illum eram disponens *MLC* illic] in prouerbiis *MLC* terre *S* 14 filii *MLC* 15 aeterne *S* 16 maiestas *L* 17 unum *MLC*

innouat. Item illic: Deus parentum et domine misericordiae tuae qui fecisti omnia uerbo tuo et sapientia tua constituisti hominem. Item illic: Et tecum sapientia quae nouit opera tua, quae et adfuit tunc, cum orbem terrarum faceres. Item illic: Haec illum qui primus finctus est patrem orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiuit et eduxit illum de limo terrae, et dedit illi uirtutem continendi omnia. Item in ecclesiastico: Ego ex ore altissimi exiui primogenita ante omnem creaturam: ego in caelis feci ut oriretur lumen indeficiens. Item in esaia propheta: Accedite ad me, et audite haec: non in occulto ab initio locutus sum nec in loco terrae tenebroso. cum fieret, illic eram. et nunc dominus

innouat. Item cap. IIII: Deus patrum meorum et dominus misericordiae tu es. Item: Et tecum sapientia. Item V: Haec illum qui primus finctus est usque et dedit illi uirtutem omnia continendi. In ecclesiastico cap. XII: Ego ex ore altissimi prodiui primogenita. In esaia cap. : Accedite a me usque *a*

aeternae usque omnia innouat. Item cap. IIII: Deus patrum meorum usque sapientia tua constituisti hominem. Item cap. IIII: Et tecum sapientia usque quum orbem terrarum faceres. Item V: Haec illum qui primus finctus est usque et dedit illi uirtutem omnia continendi. In ecclesiastico cap. XII: Ego ex ore altissimi prodiui usque lumen indeficiens. In esaia cap. : Accedite ad me et audite hoc usque dominus deus misit me et *μ*

1 Sap. 9, 1 et 2   3 ib. 9   5 Sap. 10, 1 et 2   8 Eccli. 24, 5 et 6   10 Es. 48, 16

1 illic] in eodem libro sapientiae *MLC*   parentum] patrũ *MLCv*   domine] dñs *MLC*   2 tuae] tu es *MVLC, om. Mai*   fecisti *MVLC*: fæcis *S*   sapię tuę ɔstituti (is *s. lin. m. 2*) *V*   3 illic] in eodem libro sapientiae *(sic etiam infra) MVLC*   tecũ ˜sapientia (est *s. l. a m. 2*) *V*   5 prius *C*   finctus *SVL*: finitus *M*, functus *C*   patrẽ *(uirg. add. m. 2) M*   7 continenti *S*   8 ęccl'aste *C*   pdiui *MVLCv*   8 orẽt (ri *a m. 2*) *V*   in*deficiens (*litt. erasa et* d *in ras.*) *M*   10 ęsaia *S*, isaia *L*, ysaia *C*, ysaya *V*   p̃f *S*   accedite ad me (e *pr. ex* i *corr. m. 2; litt.* ite ad *in ras. litterarum* eadme *m. 1*) *S*   11 auditę *S*   ab initio] habito *S*   12 fierent *S*

misit me et spiritus eius. Item in osee propheta: Filios autem iuda miserebor et saluabo eos in domino deo ipsorum. Item in libro zacchariae prophetae: In sion fugite, qui conmoramini filiam babylonis. quia haec dicit dominus omnipotens: post honorem misit me super gentes quae spoliauerunt uos, quia qui tangit uos sicut qui tangit pupillam oculi ipsius. ecce ego iniciam manum meam super eos, et erunt in praedam his qui seruiunt illis, et scient quoniam dominus omnipotens misit me. Item illic: Et dixit dominus ad diabolum: imperet in te dominus qui elegit hierusalem. Item illic: Et confirmabo eos in domino deo ipsorum et in nomine eius gloriabuntur, dicit dominus. Item in malachihel propheta: Et subito uenit in templo suo dominus quem uos quaeritis

α dominus misit me et spiritus eius ⟨ei' *in ras.*⟩. In oseae cap. : Filiis autem iuda miserebor et saluabo eos in domino deo ipsorum. In zaccharia cap. : O sion fuge usque dominus omnipotens misit me. Item: Et dixit dominus ad diabolum: et increpet dominus in te qui elegit hierusalem. Item: Et confirmabo eos in domino deo ipsorum. In malachia cap. : Et subito ueniet in templo

μ spiritus eius. In osee cap. : Et domui iuda miserebor et saluabo eos in domino deo suo. In zacharia cap. : O sion fuge usque dominus exercituum misit me. Item ibi cap. : Et dixit dominus ad satan usque qui elegit hierusalem. Item cap. : Confortabo eos in domino usque dicit dominus. Item in malachi cap. : Et statim ueniet ad templum suum domi-

1 Os. 1, 7 3 Zach. 2, 7—9 9 Zach. 3, 2 10 Zach. 10, 12 13 Malach. 3, 1

1 orec *S*, ose *M* prophetę *S* tiliis *MVLC* 2 in *om. S* 3 *uerba* item i. l. z. prophetae *om. V*, *sed spatium uacuum est* in zacharia propheta *MLC* profetae *S* syon *VC* fugite *ex* surgite *corr. m. pr. C* apud filiam *MVLCr* babyllonis *M*, babilonis *V* 5 gentes qui *MVL* 6 uos *pr.*] nos *C* 7 inicio *L*, initio *MC* 9 illic] in zacharia propheta *MVLC* 10 in te] tibi *MVLC* ierusalem *VC* illic] in zacharia *MVLC* confirmabat *S* 11 eos *in ras. L* 12 malachihe* (l *erasa*) *M*, malachiel *SVLC* prōf *S* 13 ueniet *MVLCv* suo *om. MVLC* dn̄s in templo *C* queritis *SLC*

et angelus testamenti quem uos uultis. Item in euangelio secundum matthaeum: Respondens simon petrus dixit: tu es christus filius dei uiui. Item illic: Ecce uox de nube audita est dicens: hic est filius meus dilectus, qui mihi placuit: ipsum audite. Item illic: Quid nobis et tibi, fili dei? uenisti hic ante tempus torquere nos? Item illic: Omnia mihi tradita sunt a patre meo. et nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit nisi filius et cui uoluerit filius reuelare. Item illic: Ite nunc, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et fili et spiritus sancti. Item secundum iohannem: In principio erat uerbum et uerbum erat aput deum et deus erat uerbum. hoc erat in principio aput deum. omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil.

dominus quem uos quaeritis. In euangelio matthaei cap. VIII: *α*
Respondens simon petrus et dixit: tu es christus filius dei uiui. Item cap. VI: Ecce uox de nube dicens: hic est filius meus dilectus. Item cap. XXX: Quid nobis et tibi, fili dei? Item cap. XXVIII: Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Item cap. XXVIII ⟨*corr. ex* XXVII⟩: Ite, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Secundum iohannem cap. I: In principio erat uerbum. Item cap. :

nator usque quem uos uultis. Secundum matthaeum cap. XVI: *μ*
Respondens simon petrus dixit: tu es christus filius dei uiui. Item cap. XVII: Et ecce uox de nube dicens usque ipsum audite. Item cap. VIII: Quid nobis et tibi, fili dei? Item cap. XI: Omnia mihi tradita sunt a patre meo usque filius reuelare. Item cap. XXVIII: Euntes ergo docete omnes gentes usque et spiritus sancti. Secundum iohannem cap. I: In principio erat

2 Matth. 16, 16 3 Matth. 17, 5 5 Matth. 8, 29 6 Matth. 11, 27 9 Matth. 28, 19 11 Ioh. 1, 1—3

1 euuanḡ *S* 2 mattheū *SM*, matheum *VLC* symon *MVC* 3 illic] secundum matheum *MVLC* 4 audita est *om. MVLCv* qui] in quo *MVLCv* conplacuit (comp. *V*) *MV*, conplacuī (comp. *Cv*) *LCv* 5 illic] secd'm mattheū *M*, secundum math. *VLC* fili* *V* 6 hic *om. MVLC* torquaeri *M* 6 *et* 9 illic] secundum matheum (matħ) *MVLC* 7 neque *S* 9 nunc *om. L* 10 filii *S*²*MVLC* spiritu *L* 11 imprincipio *(bis) L* apud *MVLC*

Item illic: Ita enim dilexit deus hunc mundum, ut unicum filium suum traderet pro illo: ut omnis qui credit in eo non pereat, sed habeat uitam aeternam. non enim misit deus filium suum in hunc mundum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. qui enim credit in eum, non iudicatur: qui uero non credit in ipsum, iam iudicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti fili dei. Item illic: Si non facio opera patris, nolite mihi credere. quod si facio, et si mihi non uultis credere, uel operibus credite, quia ego in patre et pater in me. ego enim et pater unum sumus. Item illic: Pater meus usque nunc operatur et ego operor. propter hoc magis quaerebant eum iudaei occidere, quia non solum quod soluebat sabbatum. sed et patrem suum dicebat deum, aequalem se faciens deo. Item illic: Neque enim pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. qui non honorificat filium,

α Ita enim deus dilexit mundum, ut filium suum traderet pro illo. Item cap. VIIII: Si non facio opera patris mei, nolite mihi credere usque unum sumus. Item cap.   : Pater meus usque nunc operatur usque equalem se faciens deo. Item: Neque enim pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio. Item cap. XI:

μ uerbum usque sine ipso factum est nihil. Item cap. II: Sic enim dilexit deus mundum, usque in nomine unigeniti filii dei. Item cap. VIIII: Si non facio opera patris mei usque et ego in patre. Item cap. V: Pater meus usque modo operatur usque aequalem se faciens deo. Item cap. V: Neque enim pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio usque honorificant patrem.

1 Ioh. 3, 16—18   7 Ioh. 10, 37 et 38 et 30   11 Ioh. 5, 17 et 18   14 Ioh. 5, 22 et 23

1 illic] secundum iohannem *(sic infra)* *MVLC*   ds̃ dilexit *MVLCv*   2 eo] illo *LC*   5 iudicabitur *C*   6 in ipsum] in eo *MV*, in eũ *L*, *om.* *Cv*   7 credidit *V*, credit *Cv*   *om.* item illic *L*   8 patris mei *MVLCv*   quod etsi facio et mihi *S*   10 in me est *MVLCv*   11 nunc] modo *Cv*   12 quod *S*, *om.* *MVLCv*   14 faciendo *V*   15 iuditiũ *M*   filio dedit *MVL*   16 *uerba* qui non honorificat f. n. h. patrem *om.* *MVLC*   honorificat ‖ *fol. 12* fil[i]um *S*

non honorificat patrem qui misit illum. Item illic: Dixit ei thomas: domine, non scimus quo eas, et quomodo uiam nouimus? ait illi iesus: ego sum uia et ueritas et uita, nemo uenit ad patrem nisi per me. si cognouistis me, et patrem meum cognouistis, et amodo nostis eum et uidetis eum. ait illi philippus: domine, ostende nobis patrem et sufficit nobis. dixit ei iesus: tanto tempore uobiscum sum et non cognouistis me, philippe? qui me uidit, uidit et patrem. quomodo tu dicis: ostende nobis patrem? non creditis quia ego in patre et pater in me est? uerba quae ego loquor uobis non a me loquor, sed pater in me manens ipse loquitur et opera quae facio ipse facit. credite mihi quia ego in patre et pater in me est: si quo minus, uel propter ipsa opera credite. Item secundum iohannem: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit et pater meus diliget eum, et ad eum ueniemus et mansionem aput eum faciemus. Item secundum iohannem: Haec est autem uita aeterna, ut cognoscant te solum uerum deum et quem misisti iesum christum, ego te clarificaui super terram, opus perfeci quod dedisti mihi ut facerem. et nunc clarifica me, pater, ea claritate quam habui aput te

Dixit ei thomas usque propter opera ipsa credite. Item cap. XI: Si quis diligit me, sermonem meum seruauit et pater meus diligit eum. Item cap. XL: Haec est autem uita aeterna usque prius- α

Item cap. XI: Dixit ei thomas usque propter opera ipsa credite. Item cap. XI: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit et pater meus diliget eum. Item cap. XIII: Haec est autem uita μ

1 Ioh. 14, 5—12 14 Ioh. 14, 23 17 Ioh. 17, 3—5

1 dicit *Cv* 2 quo∗ (d *erasa*) *M* 3 et̉ *post* uia *om.* *MLV C* 4 si cognouissetis *Cv* 5 cognoscitis *MVL*, cognouissetis *Cv* uidistis *V* (is *ante* t *in ras. unius litt.*) *v* 6 illi] ei *M VLv* filippus *S* 7 dicit *Lv* *uerba quae sunt:* tanto tempore *usque ad* uita aeterna ut *om.* *S* cognouisti *C* 8 me uidit uid& *M*, me uidet uidet *V²C*, uid& me uid& *Lv* 10 a me ipso ñ loquor *Cv* 12 ego sum *L* in patre sŭ *C* 15 diligit *MV¹* 18 mi∗sisti *S* 19 p̄fici *V¹* 20 clarifica te a claritate a claritate quā *S*

prius quam mundus esset. Item illic: Respondit thomas et dixit: dominus meus et deus meus! ait illi iesus: quia uidisti, credidisti: beati qui non uiderunt et crediderunt! Item illic: Haec autem scripta sunt, ut credatis quia iesus christus filius dei est, ut credentes uitam habeatis in nomine eius. Item secundum lucam angelus ad mariam: Spiritus sanctus superueniet in te et uirtus altissimi obumbrabit te. propter quod et qui ex te nascetur sanctus uocabitur filius dei. Item in actibus apostolorum: Stephanus uero cum esset plenus spiritu sancto, intendit in caelum et uidit gloriam dei et iesum stantem ad dexteram dei. et dixit: ecce uideo caelos apertos et filium hominis stantem ad dexteram dei. Item illic: Et respondens spado ait: credo filium dei

α quam mundus esset. Item cap. CCXVIII: Respondit ei thomas et dixit: dominus meus et deus meus! Item cap. : Haec autem scribta sunt, ut credatis quia iesus christus, filius dei, est. Secundum lucam cap. I: Dixit angelus ad mariam: spiritus sanctus superueniet in te. In actibus apostolorum cap. XVII: Stephanus uero cum esset plenus spiritu sancto. Item : Et respondens spado ⟨sp̄s a deo⟩ ait: credo filium dei esse christum

μ aeterna usque priusquam mundus esset. Item cap. XIIII: Respondit ei thomas: dominus meus et deus meus! usque qui non uiderunt et crediderunt. Item cap. XIIII: Haec autem scripta sunt, ut credatis usque in nomine eius. Secundum lucam cap. I: Et respondens angelus dixit ei: spiritus sanctus usque uocabitur filius dei. In actibus apostolorum cap. XX: Quum autem esset plenus spiritu sancto, usque stantem a dextris dei. Item cap. XXIIII: Respondens eunuchus ait: credo

1 Ioh. 20, 28—29 4 Ioh. 20, 31 7 Luc. 1, 35 9 Act. 7, 55 13 Act. 8, 37

2 *om. pr.* meus *M* quiaudisti *S* 3 uidisti me *VLCv* 4 scribta *S* 5 filius est dĩ *S*, est filius dĩ *L* & ut *C* 6 dixit angelus *MLVC* 7 obumbrauit *SMV* te] tibi *MVLCv* 8 propterea et quod nascetur ex te sanctum *MVLC* 9 actuũ *M*[1]*V* 11 *uerba:* et iesum st. a. d. dei *om. MVLC* dixit] ait *Cv* ecce] ego *add. MVL* 13 dei] uirtutis *MVLC* illic] in actibus (actuũ *MV*) apostolorum *MVLC (sic infra)*

esse christum iesum. Item illic: Et ingressus paulus statim in synagoga iudaeorum praedicabat eis cum confidentia dominum iesum, dicens quoniam hic est christus filius dei uiui. Item illic: Verbum enim suum misit filiis israhel adnuntians pacem per iesum christum. hic est dominus omnium. Item illic: Quibus praedicabat paulus dicens: hic est iesus christus filius dei uiui, per quem iudicabitur omnis orbis terrarum. Item ad romanos: Si deus pro nobis, quis aduersum nos? si deus filio suo proprio non pepercit, sed pro nobis illum tradidit omnibus, quomodo non etiam omnia nobis cum illo donauit? Item illic: Quorum patres et ex quibus christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in saecula. Item ad corinthios: Nos autem praedicamus christum crucifixum, iudaeis quidem scandalum, gentibus autem stulti-

iesum. Item: Et ingressus paulus usque quoniam hic est christus, filius dei uiui. Item cap. : Verbum enim suum misit filiis israhel. † Paulus ad romanos cap. XXII: Si deus pro nobis, quis contra nos? qui filio suo proprio. Item cap. XXIIII: Quorum patres ex quibus christus. Ad corinthios I cap. V: Nos autem praedicamus christum † dei uir- *α*

dei filium esse christum iesum. Item cap. XXV: Et surgens paulus baptizatus est usque quoniam hic est filius dei uiui. Item cap. : Verbum enim suum misit filiis israhel usque † iudicabitur orbis terrarum. Ad romanos cap. X: Si deus pro nobis, quis contra nos? usque cum illo omnia nobis donauit. Item cap. XI: Quorum patres et ex quibus christus usque benedictus in saecula. Ad corinthios I cap. I: Nos autem praedicamus usque *μ*

1 Act. 9, 20 4 Act. 10, 36 6 Act. 17, 2 et 3 et 31
8 Rom. 8, 31 et 32 11 Rom. 9, 5 13 I Cor. 1, 23 et 24

2 sinagogā *V* iudeorū *V* confidentia] fidutia *M*, fiducia *LVC* 3 christus *om. Vv* 4 istrahel *S* 5 *om. uerba:* Item — Quibus — filius dei uiui *MLVC* 8 item paulus apostolus *MVLC* aduersum] contra *MLVCv* si deus] qui *MVLC* 9 pro nobis omnibus tradidit illum *MLVCv* 10 cum illo omnia nobis *MLVCv* 11 illic] ad romanos *MLVC* patres ex (*om.* et) *MLVC* 13 chorintios *M*, chorinthios *LC, add.* I *V*, prima *MLC* 14 *uerba:* crucifixum . . *usque ad* christum *om. MLVC*

tiam, ipsis autem uocatis iudaeis et graecis christum dei uirtutem et dei sapientiam. Item illic: Sed loquimur dei sapientiam in mysterio, quae in abscondito est, quam praedestinauit deus ante saecula in gloriam nostram, quam nemo principum huius saeculi cognouit. si enim cognouissent, numquam dominum maiestatis crucifixissent. Item illic: Propter quod notum uobis facio quia nemo in spiritu dei dicit anathema iesu. et nemo potest dicere dominum iesum nisi in spiritu sancto. diuisiones autem donationum sunt, idem uero spiritus: et diuisiones ministeriorum sunt, idem uero dominus: et diuisiones operationum sunt, sed idem dominus qui operatur omnia in omnibus. Item illic: De escis ergo sacrificatorum scimus quia nihil est idolum et quia nemo deus nisi unus. nam etsi sunt qui dicantur dii siue in caelo siue in terra, nobis tamen unus est deus pater, ex quo omnia nobis et nos in ipsum, et unus dominus iesus christus, per quem omnia

· *α* tutem et dei sapientiam. Item cap. VII: Sapientia autem loquimur usque numquam dominum gloriae crucifixissent. Item cap. : | Propter quod notum uobis facio usque deus qui operatur omnia in omnibus. Item cap. : De escis ⟨scīs⟩ ergo usque unus dominus iesus christus, per quem omnia et nos per ipsum. Ad

μ christum dei uirtutem et dei sapientiam. Item cap. II: Sapientiam autem loquimur usque numquam dominum gloriae crucifixissent. Item cap. XIII: Ideo notum uobis facio usque deus qui operatur omnia in omnibus. Item cap. VIIII: De aescis autem usque unus dominus iesus christus, per quem omnia et nos per

2 I Cor. 2, 7 et 8 6 I Cor. 12, 3—6 12 I Cor. 8, 4—6

1 grecis *S* 2 illic] ad eosdem prima (I *LV*) *MLV*, ad chorinthios prima *C* 3 sapientiã dĩ *C* misterio *SV* quae abscondita est *MVLCv* p̃distinauit *M* 6 maiestatis] gloriae *MLVCv* ad corinthios (chor.) prima *MVLC* 7 dicit] loq̃ns dicit *Cv* 8 iesu] ıh̄m *M* dn̄s∗ ıhs̃∗ (s *bis in ras. litt.* m) *V* 10 ministrationũ *MLVCv* dn̄s̈ *V* 11 sed id. dom.] & idẽ autẽ ds̃ *M*, idem autem ds̃ *LVC* 12 ad eosdem prima *MVLC* de s̃cis *MV* sacrificiorũ (-tiorũ *M*) *MVLC* 13 idolum] in mundo *add.* *MLCv* 14 *om.* sunt qui *L* dicuntur *MLVC* dĩ *M*, dei *V* 15 *om.* est *MLVCv* *post* omnia *om.* nobis *MLVCv* 16 in *om.* C^1 ipso *MVLC* per] ꝑ∗ (*ras.* n ?) *S*

et nos per ipsum. Item ad corinthios II: Gratia uobis et misericordia et pax a deo patre nostro et domino nostro iesu christo. Item illic: Benedictus deus domini nostri iesu christi, pater gloriae. Item illic: Qui autem confirmat nos uobiscum christus dominus et qui unxit nos deus et qui signauit nos et dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Item illic: Quod si etiam opertum est euangelium nostrum, in his quae pereunt opertum est, in quibus deus huius saeculi excaecauit mentes infidelium, ut non fulgeat illis inluminatio euangelii gloriae christi qui est imago inuisibilis dei. Item illic: Gratia domini nostri iesu christi et dilectio dei et societas

corinthios II ⟨II *supra lin. add.*⟩ cap. : Gratia uobis et misericordia et pax a deo et patre nostro et domino iesu christo. † Item cap. III: Qui autem confirmat nos uobiscum deus et qui unxit nos christus. Item cap. X: Etsi opertum est euangelium usque christi qui est imago inuisibilis dei. Item cap. XXVIII: Gratia domini iesu christi et dilectio dei et societas spiritus sancti α

ipsum. Ad corinthios II cap. I: Gratia uobis et misericordia et pax a deo patre nostro et domino iesu christo. Item cap. I: Benedictus deus et pater domini iesu christi. Item cap. XI: Qui autem confirmat nos uobiscum in christo usque pignus spiritus in cordibus nostris. Item cap. IIII: Quodsi etiam opertum est euangelium nostrum usque qui est imago inuisibilis dei. Item cap. XV: Gratia domini nostri iesu christi et caritas dei et communi- μ

1 II Cor. 1, 2 3 ib. 3 4 II Cor. 1. 21 et 22 7 II Cor. 4, 3 et 4 11 II Cor. 13, 13

1 ad chorintios secunda (secun *in ras.*) *M* 2 *post* domino *om.* nostro *MVLCr* 3 illic] ad eosdem secunda *MC*, ad eosdem ·II· *L V* deus] dñs *MVLC* 4 illic] ad eosdem secunda *MVC*, ad eosđ ·II· *L* 5 nobiscũ *C* christus dominus] ds̃ *MVLC* uncxit *S* deus] xp̃s *L*, xp̄c *VC*, *om. M* *alt.* qui *om. MVLC* 6 significauit *L* dedit nobis *C* spm̃ *MVC* 7 illic] ad eosdem secunda *MVC*, ad eosđ ·II· *L* quod si etiam] et si *MVLC* euuangelium *S* quae] qui *MVLCv* 8 opertum est *MVLC*, *om. S* excecauit *SVLC* 9 euuang̃ (u *alterum ex* a *corr. inter scrib.*) *S* 10 illic] ad eosdem secunda *MLC*, ad eosdē ·II· *V* 11 nostri *om. MVLC* sotietas *M*

sancti spiritus cum omnibus uobis. Item ad galatas: Postquam uenit plenitudo temporum, misit deus filium suum, natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret. Item illic: Quoniam autem estis fili dei, misit deus spiritum fili sui in corda nostra clamantem: abba, pater. Item ad philippenses: Hoc enim sentite in uobis quod in christo iesu, qui cum esset in forma dei, non rapinam arbitratus est esse se aequalem deo, sed semet ipsum exinaniuit formam serui accipiens in similitudine hominum constitutus et specie inuentus ut homo. humiliauit se ipsum, obaudiens usque ad mortem, mortem autem crucis. propter quod et deus illum superexaltauit et donauit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine iesu omne genu flectatur caelestium et terrestrium et infernorum: et omnis lingua confiteatur, quoniam dominus iesus christus in gloria dei patris est.

α cum omnibus uobis. Ad galatas cap. XVIIII: Postquam uenit plenitudo temporum, misit deus filium suum. Item cap. XX: Quoniam estis filii dei, misit spiritum filii sui. Ad philipenses ⟨philipen⟩ cap. V: Hoc enim sentite in uobis usque quia dominus iesus christus in gloria est dei patris. Ad efesios ⟨efesiō⟩

μ catio sancti spiritus sit cum omnibus uobis. Ad galatas cap. V: At ubi uenit plenitudo temporum, misit deus filium suum. Item cap. V: Quoniam estis filii dei, misit spiritum filii sui. Ad philipenses cap. II: Hoc enim sentite in uobis usque quia dominus iesus christus in gloria est dei patris. Ad ephesios

2 Gal. 4, 4 et 5 4 ib. 6 6 Philipp. 2, 5—11

1 uobis] Am̄. *add. m. 2 in S* galathas *SMLC* 2 temporis *Cv* 3 natum] factū *MVLCv* 4 illic] ad galathas *M*, ad galatas *LVC* filii *(utroque loco) MVLC* 5 d*eus (e *ex rasa litt.*) *V* 6 filipenses *S*, philipenses *LV* quod & in *LCv* 7 rapina *SM* 8 aesse aequalem (*om.* se) *L* d*eo (e *ex rasa* n) *V* 9 forma *S* similitudinē *MLv* hominis *MVL* constitutus et sp. inu.] factus et habitu repertus *MVLC* 10 speciae *S* obæ*diens *S*, factus oboediens *MLVCv* (obediens *VCv*) 12 exaltauit *MVLCv* 13 iesu] dn̄i *C* et *post* caelestium *om. MVLCv* 14 confitetur *S* 15 quia *MVLCv* *om.* christus *S* in gloria est dei (*om.* dei *L*) patris *MVLCv* partis *S*

Item ad ephesios: Vnus deus, una fides, unum baptisma, unus deus et pater omnium, qui super omnes et per omnes et in omnibus nobis. Item ad colossenses: Gratias agentes deo patri, qui uocauit nos in partem hereditatis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum et transtulit in regnum fili claritatis suae, in quo habemus redemptionem remissionis peccatorum: qui est imago dei inuisibilis primogenitus omnis creaturae, quia in ipso creata sunt omnia. Item ad timotheum I: Vnus enim deus et unus mediator dei et hominum homo christus iesus, qui dedit se ipsum redemptionem pro omnibus. Item iohannes apostolus in epistula I: Adnuntiamus uobis uitam aeternam, quae erat aput patrem et manifestata est nobis. Item illic: Vt et uos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit aput patrem et cum filio eius iesu christo. Item illic:

cap. XIIII: Vnus dominus, una fides, unum baptisma, unus deus. Ad colosenses ⟨cholosen⟩ cap. * ⟨I *eras.*⟩: Gratias agentes deo patri usque in ipso creata sunt omnia. Ad timotheum cap. VI: Vnus enim deus et unus mediator. In epistula ⟨epistl⟩ iohannis cap. I: Adnuntiamus uobis uitam aeternam. Item: Vt et uos societatem habeatis nobiscum. Item cap. VII: Omnis *α*

cap. IIII: Vnus dominus, una fides, unum baptisma, unus deus usque et in omnibus nobis. Ad colosenses cap. I: Gratias agentes deo patri usque in ipso creata sunt omnia. Ad timotheum I cap. III: Vnus enim deus, unus et mediator dei usque semet ipsum pro omnibus. In epistula ⟨epistl⟩ iohannis I cap. I: Adnuntiamus uobis uitam aeternam ut et uos societatem habeatis nobiscum usque et cum filio eius iesu christo. Item *μ*

1 Ephes. 4, 5 et 6 3 Col. 1, 12—16 9 I Tim. 2, 5 et 6 12 I Ioh 1, 2 13 ib. 3

1 efesios *S*, effesios *LC* dominus *MVLCv* 2 et pro omnes *S*, *om. MLVC* 3 colo^s^senses *S*, colosenses *MVLC* 6 fili *om. MVLC* redemptionẽ || habemus peccatorũ remissionis *C* redemptionem et remissionẽ* (et *s. lin. add.*, ẽ *in ras. a m. 2*) *V* 7 dei *om. C* 9 &enĩ *C* 11 iohannis *S* 12 aepistula *S* in epistula I *om. MVLC* 13 manifesta *SV*[1] (ta *s. lin. add. V*[2]) illic] iohannes apostolus (ap. *om. V*) *MVLC* (*sic infra*) 14 nostra ; sit *S*

Omnis qui negat filium, nec patrem habet: qui autem confitetur filium, et filium et patrem habet. Item illic: Ex hoc manifestata est caritas domini in uobis, quod filium suum unicum misit in hunc mundum, ut uiuamus per ipsum. Item illic: Omnis qui credit quia iesus christus ex deo natus est deus in ipso est, et ipse in deo: et omnis qui diligit genitorem diligit eum qui ex deo natus est. Item illic: Quoniam tres sunt qui testimonium dicunt in terra, spiritus, aqua et sanguis: et hii tres unum sunt in christo iesu. et tres sunt qui testimonium dicunt in caelo, pater, uerbum et spiritus: et hii tres unum sunt. Item illic: Qui credit in filio dei habet testimonium eius in semet ipso: qui autem non credit iesu christo mendacem facit deum, quia non credit testimonio quod testificatus est de filio suo.

α qui negat filium, nec patrem habet. Item cap. XIIII: Ex hoc manifestata est caritas dei. Item cap. XVII ⟨*per rasuram ex* XVIII⟩: Omnis qui credit quia christus iesus ex deo natus est deus in ipso est usque et hi tres unum sunt. Item cap. XVIII: Qui credit in filio usque testificatus est de filio suo. Item cap. XX:

μ cap. VIII: Omnis qui negat filium, nec patrem habet. Item cap. XIIII: Et ex hoc apparuit caritas ⟨claritas⟩ dei in nobis usque ut uiuamus per eum. Item cap. XVII: Omnis qui credit quoniam iesus est christus ex deo natus est usque et hi tres unum sunt. Item cap. XVIII: Qui credit in filio dei usque

1 I Ioh. 2, 23 2 I Ioh. 4, 9 5 I Ioh. 5, 1 et 4, 15 et 5, 2 8 I Ioh. 5, 7 et 8 12 I Ioh. 5, 10

2 et filium *om. MVLCv* *locos:* Omnis qui *et:* Ex hoc *inuerso ordine exhib. C (signa transpositionis add. m. 2)* illic] iohannes *MVLC (sic infra)* 3 manifesta[ta] (ta *s. lin. add. m. 2) M* domini] dñi *VLCv* nobis *VLCv* 4 ipsum] eum *Cv* 5 *post* natus *om.* est *S* 6 in dō est *LC,* in dm̄ est *MV* 7 qui natus est ex ipso *MVLC, legendum fortasse:* qui ex eo natus est 8 quoniam] quia *C* 11 spc scs *C* 12 credet *S* dei *om. MVLC* eius] dī *in rasura V* ipsum *M* 13 credet *S* credit in *MV LC* xpo ihu *L* 14 quia] qui *VL*

Item illic: Et scimus quia filius dei uenit et carnem induit nostri causa et passus est et resurrexit a mortuis, adsumpsit nos et dedit nobis sensum, ut cognosceremus eum qui uerus est et simus in uero filio eius iesu christo. hic est uerus et uita aeterna et resurrectio nostra. Item in eiusdem II: Quoniam multi fallaces prodierunt in hunc mundum, qui non confitentur iesum christum dominum nostrum in carne uenisse. hii fallaces et antichristi sunt.

III.

ITEM DE SPIRITV SANCTO, QVOD COOPERATOR SIT PATRIS ET FILI ET QVOD VNIVS CVM PATRE ET FILIO SPIRITVS SANCTVS SVBSTANTIAE SIT ATQVE DEITATIS.

In genesi: Et spiritus dei superferebatur super aquam.

Scimus quia filius dei uenit usque et resurrectio nostra. Item in ⟨in *in ras.*⟩ epistula ⟨epistl⟩ cap. III: Quoniam multi antichristi perdiderunt in hunc mundum. α

III. ITEM DE SPIRITV SANCTO, QVOD COOPERATOR SIT PATRIS ET FILII ET QVOD VNIVS CVM FILIO SPIRITVS SANCTVS SVBSTANTIAE SIT ATQVE DEITATIS. In genesi cap. I: Spiritus dei ferebatur

testificatus est de filio suo. Item cap. XV: Scimus quia filius dei uenit usque et uita aeterna. In epistula ⟨epl⟩ II cap. III: Quoniam multi seductores exierunt in mundum usque hic est seductor et antichristus. μ

III. ITEM DE SPIRITV SANCTO, QVOD COOPERATOR SIT PATRIS ET FILII ET QVOD VNIVS CVM FILIO SPIRITVS SANCTVS SVBSTANTIAE ⟨substantia⟩ SIT ATQVE DEITATIS. In genesi cap. I:

1 I Ioh. 5, 20 6 II Ioh. 7 13 Gen. 1, 2

1 et *ante* scimus *om. MVLC* carne *ML* 3 qui] quia *MVLC* 4 et] ut *C* uero] uerbo *S* 5 ^{sur}rerectio (rc *pr. et* sur *in ras.*) *M* 'n e'usdem ·II· *S*, iohannes ad partos secunda *MV*, iohñ ad partes. s. *L*, iohannes ad pastores scd'a *C* 6 fallacis *S* 7 confit^{N}&ur (N *m. 2*) *M* dñm nrm ihm̃ xp̃m *MVLC* *om.* in carne *C* 8 hi *L* antecris | tii *S*, anticristi *V* 10 item *om. Mai* opator *V* filii *MVL* 11 et *ante* quod *initio lineae om. L* unus *SV*[1] sanctus *om. S* spiritus sanctus *om. C* 12 adquae *S* 13 ferebatur *Lv*, ^{sup}ferebaтur *M (corr. m. 1)*

Item in psalmo CXLII: Doce me facere uoluntatem tuam, quia tu es deus meus. spiritus tuus bonus deducet me in uia recta. Item in psalmo XXXII: Verbo domini caeli firmati sunt et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Item in iob: Spiritus diuinus qui fecit me, et inspiratio omnipotentis quae docet me. Item in esaia propheta: Et exiet uirga de radice iesse, et flos de radice ascendet, et requiescet in eo spiritus dei, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et uirtutis, spiritus scientiae et pietatis. replebit eum spiritus timoris dei. Item illic: Accedite ad me et audite haec: non in occulto ab initio locutus sum, nec in loco terrae tenebroso. cum fierent, illic eram. et nunc dominus misit me et spiritus eius. Item illic: Spiritus

α super aquas. In psalmo CXLII: Doce me facere uoluntatem tuam, quia tu es deus meus. spiritus In XXXVI: Verbo domini caeli. In iob cap. XXVIII: Spiritus est in hominibus et inspiratio omnipotentis. In esaia cap. : Exiit uirga de radice iesse usque repleuit eum spiritus timoris domini. Item cap. : Accidite ad me et audite haec usque et nunc dominus misit me et spiritus eius. Item cap. : Spiritus domini super me,

μ Et spiritus dei ferebatur super aquas. In psalmo CXLII: Doce me facere uoluntatem tuam usque in uia recta. In XXXII: Verbo domini caeli firmati sunt. In iob cap. XXVIII: Spiritus est in hominibus et inspiratio omnipotentis. In esaia cap. : Et egredietur uirga de radice iesse usque spiritus timoris domini. Item ibi cap. : Accedite ad me et audite hoc usque dominus deus misit me et spiritus eius. Item cap. : Spiritus domini

1 Ps. 142, 10 3 Ps. 32, 6 5 Iob. 33, 4 6 Es. 11, 1—3 10 Es. 48, 16 13 Es. 61, 1

1 CXIII *V*, centesimo quadragesimo scd'o *C* 2 ds̃ meus es tu *Cv* 3 uia] tr̃a *C*[1] *(cf. v)* tricesimo scd'o *C* celi *L* 5 **iob *V* inspirando *S* 6 qui *V*[2] aesaia ›pr̃of‹ *S* isaia *L*, ysaya *V*, ysaia *C* et exiet] exi& *ML*, exiit *V*, ecce *C* 7 *alt.* radice] eius *add. MVLCv* ascendet *et* requiescet (e *terminationis ex* i *corr.*) *V* 8 in eo] sup. eũ *Cv* 9 uirtutis] fortitudinis *Cv* 10 repleuit *MV LC*, et *add. VCv* illic] in esaia *M*, in isaia *L*, in ysaia *VC (sic infra)* accedite] ecce *V* 11 loquutus *C*

domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde. Item illic: Et inritauerunt spiritum sanctum, et conuersus est illis in inimicitiam dominus. Item illic: Vbi est qui posuit in illis spiritum sanctum? qui eduxit de terra moysen per brachium honoris sui? Item in michaea propheta: Domus iacob inritauit spiritum domini. Item illic: Quia non erit qui obaudiat: si non ego impleuero uirtutem spiritu meo sancto et iudicio et potestate, ut renuntiem huic iacob iniquitates et huic israhel peccata sua. Item in iohel propheta: Et erit post haec, effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii et filiae eorum. Item in aggaeo propheta: Et spiritus meus instat in medio uestrum. Item in zaccharia pro-

propter quod unxit me. Item cap. : Et irritauerunt spiritum α
sanctum † qui eduxit moysen per brachium honoris. In michea cap. : Domus iacob irritauit spiritum domini. Item cap. : Quia non erit qui obaudiat, si non ego impleuero uirtutem spiritu meo sancto. In iohel cap. : Effundam de spiritu meo super omnem carnem. In aggeo cap. : Et spiritus meus stat in

super me eo quod unxerit dominus me usque mederer contritos μ
corde. Item cap. : Et inritauerunt spiritum sanctum et conuersus est illis ⟨st *et* ill *in rasura*⟩ in ⟨*s. lin. add.*⟩ inimicitiam dominus. Item : Vbi est qui posuit spiritum sanctum? qui eduxit uos de terra? Item in michea cap. : Dicit domus iacob: numquid adbreuiatus est spiritus domini? Item cap. : Quia non est responsum dei: uerum tamen ego repletus sum fortitudine usque et israhel peccatum suum. Item in iohel cap. : Et erit post haec, effundam de spiritu meo usque filii uestri et filiae uestrae. In aggeo cap. : Et spiritus meus erit in medio

2 Es. 63, 10 et 11 4 ib. 11 et 12 6 Mich. 2, 7 7 Mich. 3, 7 et 8 10 Iohel 2, 28 12 Agg. 2, 6 (5)

3 *uerba:* et conuersus est *usque ad* spiritum sanctum *om. MVLC* 5 *om.* de terra *MVLC* (τῇ δεξιᾷ) bracchiū *S* 6 michea *SMVLC*, mychea *C* ›prōf› *S* 7 illic] in michea *MVL*, in mychea *C* 8 sc̃o meo *C* iuditio *MC* 9 ut] et *MVLC* adnuntiē *V*, annunciem *MLv*, annuntiem *C* 10 iohel *MVL:* oel *S*, ioel *C* prōf› *S* 12 aggeo *SMVLC* prōf *S* 13 stat *MVLC* zacharia *MVLC* prop› *S*

pheta: Et uerba quae misit dominus omnipotens per spiritum suum in manibus prophetarum pristinorum. Item in ezechihelo propheta: Et adsumpsit me spiritus et adduxit me in terram chaldaeorum in captiuitate in uisu spiritus dei. Item illic: Et uenit super me spiritus dei et adsumpsit me et eleuauit me et statuit me super pedes meos, et audiebam eum loquentem ad me. et ait ad me: fili hominis, ueni, mittam te ego ad domum israhel, qui me exasperant secundum despectationem patrum suorum usque in hodiernum diem. Item in danihelo: Et cum duceretur susanna ad mortem, suscitauit dominus spiritum sanctum puero iuniori, cui nomen

α medio uestrum. In zaccharia ⟨z *in rasura*⟩ cap. : Et uerba que misit dominus omnipotens per spiritum suum. In ezechihel ⟨ezechih⟩ cap. : Et adsumpsit me spiritus et duxit me in terra chaldeorum in captiuitate in uisu spiritus dei. Item : Et uenit super me spiritus domini et adsumpsit me usque in odiernum diem. In danihel ⟨danih⟩ cap. : Suscitauit dominus spiritum sanctum puero iuniori cui nomen erat danihel ⟨danił⟩. Item

μ uestrum. In zacharia cap. : Numquid non sunt uerba quae loquutus est dominus in manu prophetarum priorum? In ezechiel cap. : Et spiritus leuauit me adduxitque in ⟨que *et* in *in rasura*⟩ chaldaeam usque in uisione in spiritu dei. Item ibi cap. : Et ingressus est in me spiritus postquam loquutus est mihi usque pactum meum usque ad diem hanc. In danihelis uisione XI: Quumque duceretur susanna ad mortem, suscitauit dominus spiritum sanctum pueri iunioris. Item in uisione V:

1 Zach. 7, 7 3 Ezech. 11, 24 5 Ezech. 2, 2 et 3 10 Dan. 13, 45

1 ompc dn̄s *C* 2 aezechiel *S*, ezechielo *MV*[1], iezechihelo *L*, ęzechiele *C* 3 prof̄, *S* duxit *MVL*, eduxit *C* *me *V* 4 terra *MVLC* chaldeorū *MLC*, caldeor *V* captiuitatē *L* 5 illic] in ezechihelo *M*, eczechielo *V*[1] (o *expunx. m. 2*), iechielo *L*, ezechiele *C* dei] dn̄i *MVLC* 6 leuabit *M*, leuauit *LC*, læuauit *V* 7 a*it *M* 8 exasperat *MVLC* 9 dispectationē *S*, dispectionem *ML*, despectionē *VC* 10 danielo (o *expunx. m. 2*) *V*, daniele *C*

erat danihel. Item illic: Est enim uir in regno tuo, in quo est spiritus sanctus dei. Item in euangelio secundum matthaeum: Et cum baptizatus esset iesus, ascendit confestim de aqua: et ecce aperti sunt ei caeli et uidit spiritum descendentem sicut columbam et uenientem in ipsum. Item illic: Cum ergo tradiderint uos, nolite solliciti esse quid loquamini: dabitur enim uobis in ipsa hora quid loquamini: non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Item illic: Si autem ego in spiritu dei eicio daemonia, utique adpropinquauit regnum dei. Item illic: Ideo dico uobis, omne peccatum et blasphemiae

cap. : Est enim uir in regno suo in quo est spiritus sanctus *α*
dei. In euangelio matthaei ⟨math⟩ cap. II: Et cum baptizatus esset iesus ascendit de aqua et ecce aperti sunt caeli et uidi spiritum descendentem ⟨descen⟩. Item cap. X: Cum ergo tradiderint uos ⟨*ex correctura pro* tradiderit eos⟩, nolite usque sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Item cap. XII: Si autem ego in spiritu dei eicio ⟨dī eicio *corr. ex* deicio⟩. Item cap. XII: Omne peccatum blasphemiae remittetur usque neque in

Est uir in regno tuo qui spiritum deorum sanctorum habet in se. *μ*
Secundum matthaeum ⟨math⟩ cap. II: Baptizatus autem iesus usque uenientem super se. Item cap. X: Quum autem tradent uos, nolite cogitare usque qui loquitur in uobis. Item cap. XII: Si autem ego in spiritu dei eicio daemones. Item cap. XII: Omne peccatum et blasphemia remittetur usque neque in futuro.

1 Dan. 5, 11 3 Matth. 3, 16 6 Matth. 10, 19 et 20 9 Matth. 12, 28 11 Matth. 12, 31 et 32

1 danihel *ML*, danihel* *V*, daniel *SC* illic] in danihelo *ML*, in danielo *V*, in daniele *C* *uerba:* est enim *usque ad* matthaeum *om. C* 2 euuang̃ *S* 3 mattheum *S*, math' *MVL* confestim *om. MVLC* 4 *om.* ei *MVLC* spm san *V* 5 discendentem *S* columba *M* ipsum] eo *MVLC* Itē in daniele. Est uir enī i. r. t. i. q. ē spc dī *C* 6 illic] secundum matheum *MLVC* tradiderī *V* solliciti esse] cogitare *MVLCv* 7 ip̊a *S*, illa *MVLCv* 8 quid loquimini *S* 9 illic] ſecundū mattheum *M*, sedm̄ matheū (mat̄ *L*) *VLC* *om.* ego *V* 10 eitio *MC* demonia *SVLC* uti | quae *S* adpropinquauit] *add.* in uos *MLCv* 11 illic] secundū mattheum (matheum *VLC*) *MVLC* blasfemiae *S*, blasphemia *Cv*

remittentur hominibus: qui autem in spiritu blasphemauerit non remittetur illi. quicumque enim dixerit uerbum aduersus filium hominis, remittetur illi: qui autem dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur illi neque in hoc saeculo neque in futuro. Item secundum iohannem: Respondit iesus nicodemo et ait illi: amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non potest introire in regno caelorum. quod enim natum est de carne, caro est, et quod natum est de spiritu, spiritus est, quia deus spiritus est. noli mirari, quia dixi tibi: oportet uos iterum renasci. spiritus ubi uult spirat, et uocem eius audis, sed nescis unde ueniat et quo eat. sic est omnis qui nascitur ex aqua et spiritu. Item illic: Si diligitis me, praecepta mea seruate. et ego rogabo patrem, et alium aduocatum dabit uobis, qui uobiscum sit in aeternum, spiritum ueritatis. Item illic: Haec locutus sum uobis aput uos manens. aduocatus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos

α futuro. Secundum iohannem cap. II: Respondit iesus nichodemo usque omnis qui nascitur ex aqua et spiritu. Item cap. XI: Si diligitis me usque spiritum ueritatis. Item cap. XII: Haec loquutus sum apud uos manens. aduocatus autem spiritus sanctus

μ Secundum iohannem cap. II: Respondit iesus nichodemo usque omnis qui nascitur ex aqua et spiritu. Item cap. XI: Si diligitis me mandata mea seruate usque spiritum ueritatis. Item cap. XI: Haec loquutus sum apud uos manens. paraclytus

5 Ioh. 3, 5—7 13 Ioh. 14, 15—17 16 Ioh. 14, 25 et 26

1 spū *SMLVC* blasfemauerit *S* 2 *uerba:* quicumque enim d. u. a. f. h. remittetur illi *om. MVLC* 4 *om.* sanctum *L* 6 nichodemo (e *in rasura a m. 2) M,* nichodemo *VLC* amen *semel pos. S* 8 regnū *VC* caelorum] dī *Cv* 9 quia deus spiritus est *om. L* 10 iterum renasci] nasci denuo *LCv* 11 inspirat *MC*, ^{in}spirat *L*, *spirat (ī *ras.*) *V* audis *MLC: om.* SV^1, *s. lin. add.* V^2 12 aut quo *MVCv* omnib; *S* 13 spū & aqua *C* illic] secundum iohannem *(sic infra) MVLC* 15 spm (*ex corr. m. pr. pro eo quod ante scriptum erat* sps) *S* 16 loquutus *MC* *om.* uobis *MVLC* 17 mittit *M*

docebit omnia quaecumque dixero. Item illic: Cum uenerit consolator, quem ego uobis mittam a patre meo, spiritum ueritatis, qui a patre procedit, ille testimonium dicet de me: et uos testimonium dicetis de me, quoniam ab initio mecum estis. Item illic: Sed quia haec locutus sum uobis, tristitia replebitur cor uestrum. sed ego ueritatem dico uobis, quia expedit uobis, ut ego eam. quod si non abiero, aduocatus non ueniet ad uos. si autem abiero, ego mittam illum ad uos. Item illic: Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis modo portare ea. cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, ipse disseret uobis omnem ueritatem. non enim loquetur a semet ipso, sed quae audierit loquetur, et futura adnuntiabit uobis. ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et nuntiabit uobis. omnia quaecumque habet pater meus mea

quem mittit. Item ibi: Cum uenerit consolator quem ego uobis mittam a patre meo spiritum ueritatis. Item ib***: Sed quia haec loquutus sum uobis usque ego mittam illum ad uos. Item ibi: Adhuc multa habeo dicere uobis usque quia de meo accipiet

autem spiritus sanctus quem mittet. Item cap. XII: Quum autem uenerit paraclytus quem ego mittam uobis a patre spiritum ueritatis. Item cap. XII: Sed quia haec loquutus sum usque ego mittam illum ad uos. Item cap. XII: Adhuc multa habeo uobis dicere usque quia de meo accipiet et adnuntiabit uobis. Secundum

1 Ioh. 15, 26 et 27 5 Ioh. 16, 6 et 7 9 Ioh. 16, 12—15

3 dicit *MVC* 4 *uerba:* et uos t. d. de me *om. V* dicitis *MC* 5 loquutus *MC* 6 replebitur *S:* repleuit *MVLC* 7 uobis ut ego *MVLC*: uobis | ego *S* *abiero (h *eras.*) *S* [aduocat'] paraclit' (*corr. m. 1*) *V* 8 adueni& *M* mittã eũ *C*, illũ mittã *V* 9 uobis dicere *SCv:* dicere uobis *MVL* 10 portare modo *Cv* 11 ipse disseret uobis omnem ueritatem *S*: enarrabit (enarrauit *MV*^{1}) uobis omnia *MVLC (cf. Sab.)* 12 loquitur *S* loquaetur *S*, loquitur *MV*^{1} *om.* et *S* 13 adnuntiauit *V*^{1}, annunciauit *M* clarificauit *SMV*^{1} 14 nuntiabit *S:* adnuntiabit (ann- *M C*, -ci- *ML*, -uit *MV*^{1}) *MVLC(v)* uobis] dabit *S* *om.* meus *MVLC*

sunt. ideo dixi quia de meo accipiet et nuntiabit uobis. Item secundum lucam: Dixit autem maria ad angelum: quomodo fiet istud, quia uirum non cognoui? respondens angelus dixit ei: spiritus sanctus ueniet in te et uirtus altissimi obumbrabit te. propter quod et qui ex te nascetur sanctus uocabitur filius dei. Item illic: Euntes nunc docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et fili et spiritus sancti. Item ad romanos: Quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Item illic: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus dei habitat in uobis. si quis autem spiritum christi non habet, hic non est eius. corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus uero uita propter iustificationem.

α et adnuntiauit uobis. Secundum lucam cap. II: Dixit autem maria ad angelum: quomodo usque sanctum uocabitur filius dei. Secundum marcum cap. XIII: Euntes nunc docete omnes gentes baptizantes in nomine patris et filii et spiritus sancti. Paulus ad romanos cap. XI: Quia caritas dei diffusa est. Item cap. XVIIII: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu usque

μ lucam cap. I: Dixit autem maria ad angelum: quomodo usque sanctum uocabitur filius dei. Secundum matheum cap. XXVIII: Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Paulus ad romanos cap. VI: Quia caritas dei effusa est usque datus est nobis. Item cap. VIIII: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu usque propter inhabi-

2 Luc. 1, 34 et 35 6 Matth. 28, 19 8 Rom. 5, 5 10 Rom. 8, 9—11

1 nuntiabit *S:* nuntiauit *M,* adnuntiabit *V²LC,* adnuntiauit *V¹* 3 quia] qm̃ *Cv* cognosco *MVLCv* 5 obũbrab*it (b *tert. ex* u *corr. m. 2*) *V* tibi *MVLCv* propter quod] ideo *MVLC* et quod nascetur ex te scm̃ *MVLCv* nascitur *S* 6 illic] secundum lucam *MLVC* 7 filii *S²MVLC* 8 item] *add.* paulus apostolus *MVLC* 10 illic] ad romanos *MVLC (bis)* 11 spiritum] sp̃s *S* 12 mortuũs (s *lineola perduct.*) *S* 13 uitã *M,* uiui (it superscr.) (ui *alt. in rasura et* it *s. lin. a man. 2*) *L,* uiuit *v* iustitiam *MVLC*

quod si spiritus eius qui suscitauit iesum de mortuis inhabitat in uobis, qui suscitauit christum de mortuis uiuificabit et mortalia corpora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Item illic: Quicumque enim spiritu dei aguntur, hii fili dei sunt. Item illic: Non enim audeam aliquid dicere, quae non perficit christus per me in obauditionem gentium uerbo et opere et uirtute eius, signis et uirtute spiritus sancti. Item ad corinthios I: Nobis enim reuelat deus per spiritum suum: nam spiritus omnia scrutat, etiam alta dei. quis enim scit hominum quae sunt hominis, quae in ipso sunt, nisi spiritus qui in ipso est? ita et quae in deo sunt nemo cognouit nisi spiritus dei. nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex deo est, ut sciamus quae a deo donata sunt nobis. quae etiam loquimur.

propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Item ibi: Quicumque enim spiritu ⟨spm⟩ dei aguntur hii filii dei sunt. Item cap. : Non audeo aliquid dicere usque signorum et prodigiorum spiritus sancti. Ad corinthios I cap. VIIII: Nobis enim reuelauit deus per spiritum suum usque ipse autem a nemine iudicatur. Item α

tantem ⟨h *s. lin.*⟩ spiritum eius in uobis. Item cap. VIIII: Quicumque enim spiritu dei aguntur hi filii dei sunt. Item cap. XVI: Non enim audeo aliquid loqui eorum usque in uirtute spiritus sancti. Ad corinthios I cap. II: Nobis autem reuelauit deus per spiritum sanctum usque ipse autem a nemine iudicatur. μ

4 Rom. 8, 14 5 Rom. 15, 18 et 19 8 I Cor. 2, 10—15

1 *et* 2 de] a *MVLCv* inhabitat] habitat *MLCv* *uerba:* inhabitat — — de mortuis *om. V* 2 qui s. chr. de mortuis *om. C* uiuificauit *SMV*, uiuicauit *L* 4 hi *L* 5 filii *S²MVLC* sunt dī *L* illic] ad eosdem *MVLC* audeo *MVLCv* 6 que *S* perfecit *MVLC* obaudientiam *C* 7 et uirtute eius signis et uirtute sp̄s sc̄i *S*, et uirtute in potentia signorum et prodigiorum sp̄s sc̄i *MVLC* 8 chorintios *MC* prima *MVLC* reuelauit *MVLCv* *om.* deus *C* 9 scrutatur *MVLCv* alta *S:* altitudinē *MVLC* 10 *om.* quae in ipso sunt *MVLC* 11 spiritus] sp̄c hom̄inis *Cv* in deo] dī *MVLCv* 12 cognouit *Sv:* scit *MLVC* sp̄u huius *S*

non quae docentur per humanae sapientiae uerbum, sed quae docentur per spiritum, spiritalibus spiritalia conparantes. animalis autem homo non percipit quae spiritus dei sunt: stultitia est enim illi, et non potest scire, quod spiritaliter interrogatur. qui autem spiritalis est, inquirit omnia, ipse autem a nemine iudicatur. Item illic: Propter quod notum uobis facio quod nemo in spiritu dei dicit anathema iesu: et nemo potest dicere christum dominum iesum nisi in spiritu sancto. diuisiones autem donationum sunt, idem uero spiritus. et diuisiones ministeriorum sunt, idem uero dominus. et diuisiones operationum sunt, sed idem dominus qui operatur omnia in omnibus. unicuique autem nostrum datur manifestatio spiritus ad utilitatem. alii autem datur per spiritum sermo sapientiae: alii uero sermo scientiae secundum eundem spiritum. alii fides in eodem spiritu: alii gratiae sanitatium in uno spiritu. alii operatio uirtutis, alii prophetatio, alii

α cap. LX: Ideo ⟨e *s. lin. addita et eluta*⟩ notum uobis facio quod nemo in spiritu dei usque idem spiritus diuidens unicuique prout

μ Item cap. XIII: Ideo notum uobis facio quod nemo in spiritu dei usque idem spiritus diuidens singulis prout uult. Ad corinthios II

6 I Cor. 12, 3—11

1 non q; docentur p humane sapientiae uerbum sed quae docentur p spm̄ *S:* non doctiſ (doc& *M,* docti *L*) ſapientiae humanae uerbiſ ſed doctrina ſp̄ſ *MVLCv* 3 quae] ea quę *Cv* sunt spiritus dei *MVLCv* 4 quod] quia *MVLCv* 5 interrogatur] iudicatur *MVLC (cf. Sab.)* inquirit] iudicat *MVLCv* 6 illic] ad corinthios (chorinthios *M*) prima *MLVC* 7 *om.* dei *L* loquens dicit *MVLCv* 8 *om.* christum *MVLC (cf. v)* dicere *s. lin.* V^2 dn̄s ihs̄ V^2v 9 *om.* autem *V* 10 ministrationū *MLv,* inministerior' *V* *uerba:* dominus et d. o. s. sed idem *om. V* 11 sed idem] idem uero *MLCv* dominus] deus *MVLCv* 12 autem] quidē *MVLC* 14 sermo scientię | alii uero sermo sapientię *C* *om.* uero M^1L uero ^{sermo} scientiae *S* 15 gratia *LCv* sanitatium *S:* curationum *MVLC* 16 uirtutū *MVLCv* profetatio *S:* prophetia *MVLCv*

separatio spiritus, alii genera linguarum, alii interpretationes linguarum. omnia autem haec operatur unus atque idem spiritus, diuidens unicuique prout uult. Item ad corinthios II: Nam dominus spiritus est. ubi autem spiritus domini, ibi libertas. Item ad philippenses: Scio enim quod hoc mihi proficiet in salutem per uestram orationem et subministrationem spiritus sancti iesu christi. Item ad galatas: Quoniam autem fili estis dei, misit deus spiritum filii sui in corda nostra clamantem: abba, pater. Item iohannes in epistula I: Spiritus est qui testimonium reddit, quia spiritus

uult. Ad corinthios II cap. VIIII: Deus enim spiritus est. ubi spiritus domini. Ad philipenses cap. IIII: Scio enim quod hoc mihi perficiet in salutem per uestram orationem et obsecrationem spiritus sancti. Ad galatas cap. XX: Quoniam autem filii estis, misit deus spiritum filii sui. Iohannes in epistula I cap. XVII: Spiritus est qui testificatur usque *α*

cap. III: Dominus autem spiritus est. ubi autem spiritus domini ibi libertas. Ad philipenses cap. I: Scio enim quia hoc mihi proueniet ⟨ro *in rasura*⟩ in salutem per uestram orationem et subministrationem spiritus iesu christi. Ad galatas cap. V: Quoniam autem estis filii dei, misit deus spiritum filii sui. Item epistula iohannis I cap. XVII: Spiritus est qui *μ*

4 II Cor. 3, 17 5 Philipp. 1, 19 8 Gal. 4, 6 10 I Ioh. 5, 6

1 separatio *S*: discretio *MVLCv* spūū *Cv* interpretatio sermonum *MVLCv* inter | praetationes linguarū (*sign.* ″ *s. lin. et* al ′ sermonū *in margine add. m. 2*) *S* 2 *om.* autem *L* adq; *S* 3 propria prout *MVLC* item] Idem *S* 4 ſecunda *ML*, prima *C* nam dn̄s *S*: ds̄ enim *MVLC* *om.* autem *MVLC* 5 filipenses *S*, philipenses *VL* scio enī *S* 6 uestra *M* subministrationem · *Sv*: obsecrationē *MLCV*[2], obseruationem *V*[1] 7 *om.* iesu christi *MVLC* galathas *SML* 8 fili *SM*: filii *VLC* *om.* dei *MVv* estis (ęstis *C*) filii dī *LC* 9 iohannis *S*, iohannes apostolus *MVLC* 10 aepistula *S*, epistola *ML* prima *MC* sp̄s est qui dicit in caelo pater uerbum et sp̄s et hii (hi *L*) tres unum sunt (*om. uerba:* testimonium — — testimonium) *MVL*, tres sunt qui testimonium dant in cęlo pater uerbum et sp̄c sc̄s. et | hii tres unum sunt (*om. uerba:* spiritus e. q. t. r. q. s. e. ueritas item illic) *C*

est ueritas. Item illic: Tres sunt qui testimonium dicunt in caelo, pater, uerbum et spiritus. et hii tres unum sunt. Item in actibus apostolorum: Dura ceruice et incircumcisi corde. uos semper spiritui sancto restitistis. Item illic: Dixit mihi spiritus sanctus ut irem cum eis. Item illic: Dixit autem mihi spiritus sanctus: ecce uiri quaerunt te: sed surgens descende et uade cum eis nihil dubitans. quia ego misi eos. Item illic: Dixit spiritus sanctus: segregate mihi barnabam et paulum in opus quo uocaui eos. Item illic: Placuit enim spiritui sancto et nobis. Item illic: Prohibiti sunt autem a sancto spiritu loqui uerbum dei omnino in asia.

α et hi tres unum sunt. In actibus apostolorum cap. XVIIII: Vos semper spiritui sancto resistitis. Item cap. : Dixit mihi spiritus sanctus ut irem cum eis. Item cap. XXVII ⟨*numerus in rasura minio scr.*⟩: Dixit mihi spiritus: ecce uiri querunt me. Item cap. XXXV ⟨*num. in ras. minio scr.*⟩: Dixit spiritus sanctus: segregate mihi paulum. Item cap. XLI: Placuit autem spiritui sancto et nobis. Item cap. XLIII: Prohibiti sunt autem a sancto spiritu loqui uerbum dei omnino in asia ⟨*corr.* æsaia⟩.

μ testificatur usque et hi tres unum sunt. In actibus apostolorum cap. XVIIII: Dura ceruice et incircumcisi corde, uos semper spiritui sancto restitistis. Item cap. XXXI: Dixit autem spiritus mihi ut irem cum illis nihil hesitans. Item cap. XXVIII: Petro autem cogitante dixit spiritus ei: ecce uiri tres quaerunt te. Item cap. XXXV: Dixit spiritus sanctus: separate mihi barnaban et paulum. Item cap. XLI: Visum est enim spiritui sancto et nobis. Item XLIII: Vetati sunt a sancto spiritu loqui uerbum dei in asia

1 I Ioh. 5, 7 3 Act. 7, 51 5 Act. 11, 12 6 Act. 10, 19 et 20 8 Act. 13, 2 10 Act. 15, 28 10 Act. 16, 6

2 parter (r *pr. obducta*) *S* 3 apostolorū ·I· dura *S* durae ceruicae *L* 4 corde] & auribus *add. Cv* resistitis V^2v *In marg. add. ad hunc locum:* Nota diligenter *m. rec. S* . illic] in actibus apostolorum (*sic infra*) *MVLC* 5 *uerba* Dixit m. s. s. u. i. c. eis. Item illic *om. S* 6 *om.* autem *MVLC* *om.* sanctus *M VL* uiri tres *Cv* querunt *SVLC* 7 discende *S* descendit & uadit ı V^1 dubitas *S*, hesitans *C* 8 eos] illos *C* illic] in actibus *MVL* (*sic infra MVLC*) 9 paulum et barnaban *MVLC* quo uocaui] quod assumpsi (assūsi *V*) *MVLC* (*cf. v*) 10 enim] autem *MVLC* *om.* item — prohibiti — — asia *C* 11 asia] **aya V^1

Item illic: Adtendite igitur uobis et uniuerso gregi, in quo sanctus spiritus conlocauit uos esse episcopos ad pascendam ecclesiam iesu christi. Item illic: Haec dicit spiritus sanctus: uirum, cuius zona est haec, sic alligabunt in hierusalem iudaei.

IIII.

DE DILECTIONE DOMINI.

In deuteronomio: Audi, israhel: dominus deus noster deus unus est. et diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota uirtute tua. et erunt uerba haec, quaecumque praecipio tibi hodie in corde tuo et in anima tua et demonstrabis ea filiis tuis et loqueris eis sedens in domo tua et cum iter facies in uia et in quiete et in uigiliis: et obligabis ea in signo super manum tuam· et erunt mobilia ante oculos tuos: et scribe ea super limina domus tuae et in ianuis tuis. Item illic: Et cum manduca-

Item cap. : Adtendite igitur uobis et uniuerso gregi in quo spiritus sanctus conlocauit uos. Item cap. : Haec dicit spiritus sanctus: uir cuius zona est haec. *α*

IIII. DE DILECTIONE DOMINI. Deutero nomium ⟨deutero nominium⟩ cap. VIII: Audi, israhel, dominus deus tuus deus unus est usque super limina domus tuae et in ianuis tuis. Item ibi:

⟨in asia *in rasura*⟩. Item cap. LV: Adtendite uobis et uniuerso gregi in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos. Item cap. LVII: Haec dicit spiritus sanctus: uirum cuius est zona haec. *μ*

IIII. DE DILECTIONE DOMINI. In deuteronomium cap. V: Audi, israhel, dominus deus tuus deus unus est usque scribesque ea in limine et ostiis domus tuae. Item in eodem cap. :

1 Act. 20, 28 3 Act. 21, 11 7 Deut. 6, 4—9 15 ib. 11—13

2 sp̄s sc̄s *MVLCv* pascendū *V* 6 domini] dei *C* 7 deutero nomium *MVC* istrahel *S* 8 deus] dn̄s *MLv* diligis *MV*^{1} 10 quicumq; *S* hodiae *S* 11 ea (*s. lin. add. m. 2*) *M* tuis *om. V* eis *om. S* 14 mobilia] mouilia *S*, *om. C* scribae *S*, scribes *MV*^{2}*C*, scribis *V*^{1}*L* ea *om. MVLC* 15 in *om. S* illic] in deuteronomium *MC*, in deutero nomium *V*, in deuteronom̄ *L*

ueris et satiatus fueris. caue tibi ne obliuiscaris dominum deum tuum, qui eduxit te de terra aegypti, de domo seruitutis. dominum deum tuum timebis et illi soli seruies et ad illum herebis et nomine eius iurabis. Item illic: Custodies praecepta domini dei tui, testimonia eius et iustitias quascumque praecepit tibi: et facies quod bonum et placitum est ante dominum deum tuum, ut bene tibi sit. Item illic: Et in mentem habebis omnem uiam, quam adduxit te dominus deus tuus in deserto, ut omnia experires et temptaret te, et ut dinosceretur cor tuum, an uere custoditurus esses mandata illius an non. et ideo omnia mala expertus es: et esuristi. et dedit tibi escam mannam, quam non nouerant patres tui: ut adnuntiaret tibi, quod non in pane uiuit homo tantum.

α Et cum manducaueris et saturatus fueris usque et nomine eius iurabis. Item ibi: Custodies praecepta domini dei tui usque ut bene sit tibi. Item cap. XII: Et recordaberis cuncti ⟨cunctis⟩ itineris per quod adduxit te dominus deus tuus usque ambulare

μ Et quum comederis et saturatus fueris usque ac per nomen illius iurabis. Item in eodem cap.: Custodi ergo praecepta et caerimonias atque iudicia quae ego mando tibi hodie ut facias. Item illic: Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te dominus

4 Deut. 6, 17 et 18 7 Deut. 8, 2—6

1 caue *MVLC*: 'faue (*in marg.* '' al caue *add. m. 2*) *S* 2 egypti *V*. egipti *C* 3 ad *MVC*: ad////// (he *eras.*) *V*, ab *S* 4 eherebis *S* in nomine *L* illic] in deutero nomium *MVC*, in deuteronomio *L*, *sic infra* custodies *MVLC*: *om. S* 5 tui] *add.* et *MVLC* et iustitias] *om. V*, *add.* eius *MLC* q*cũq; *V*[1] 6 precipit *L* 7 deum *om. L* 8 mente *VL* per quam *MVLC (cf. v)* 9 ut omnia *MLC*: et omnia *V*, et omnia | et omnia *S* experires *MV*[1]*LC*: experiris *S*, experiretur *V*[2], experireris *Mai* *alt.* ut *om. MVLC* 10 dinoscetur *S*, cognosceretur *MVL*, cognoscer& *C* uere *om. MVLC* 11 an] aut *MVL* omnia ideo *V* 12 dedi *S* noᴊerant (a *ex* u *correxit man. prima, non secunda*) *S* 13 pane solo *MVL* (solo *s. lin. add. m. pr. V*), solo pane *Cv* uiuet *ML* tantum *om. MVLCv*

sed in omni uerbo quod exierit de ore dei uiuit homo. uestimenta tua non sunt extrita: pedes tui non incallauerunt, ecce quadraginta anni sunt. et scies corde tuo, quia sicut homo docet filium suum, sic dominus deus tuus erudiuit te. et custodies mandata domini dei tui, ambulare in uiis eius et timere illum. Item illic: Et nunc, israhel, quid dominus deus postulat aliud a te, quam ut timeas dominum deum tuum et ambules per omnes uias eius et diligas eum et seruias domino deo tuo ex toto corde tuo et ex tota anima tua, custodire praecepta domini dei tui et iustitias eius, quas ego mando tibi hodie, ut bene tibi sit? Item in psalmo XCVI: Qui diligitis dominum, odite malum. Item in euangelio secundum iohannem: Si diligitis me, praecepta mea seruate.

in uiis eius et timere illum. Item cap. XXI: Et nunc, israhel, α
quid dominus deus tuus postulat a te usque ut bene tibi sit. In psalmo XCVI: Qui timetis dominum, odite malum. Iohannes cap. XI: Si diligitis me, praecepta mea seruate.

deus tuus usque et ambules in uiis eius et timeas eum. Item μ
cap. VII: Et nunc, israhel, quid dominus deus tuus petit a te usque ut bene sit tibi. In psalmo XCVI: Qui diligitis dominum, odite malum. Secundum iohannem cap. XI: Si diligitis me, mandata mea seruate.

6 Deut. 10, 12 et 13 12 Ps. 96, 10 13 Ioh. 14, 15

1 exierit] egreditur *M*V^2*LCv*, egredietur *V* dei] dn̄i *MLC* *uerba* uiuit homo *secundo loco om. MVLC* 2 extrita] attrita *L C* *uerba* pedes tui non incallauerunt *om. MVLC* 3 in corde *Cv* 6 is*rahel (*ras.* t) *S* 7 aliud *om. MVLC* quam] nisi V^2*v* 10 precepta *L* e*us (*ras.* i) *S* 11 hodiae *S* *uerba* item in ps. — — seruate *om. V* XCVI] uicesimo sexto *C* 12 diligitis *Sv*: timetis *MLC* ⊢odite (⊢ *s. lin. add. al. m.*) *S* malignum *MLC* in euuang̃ *S*, *om. MLC* 14 seruatę *S*

V.

DE CONVERSIONE ET CONTEMPTV SAECVLI.

In genesi dominus ad abraham: Exi de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui. et uade in terram, quam tibi ostendero, et faciam te in gentem magnam, et benedicam te, et magnificabo nomen tuum, et benedictus eris, et benedicam qui te benedixerit et maledicam qui te maledixerit. [Item in psalmo XLIIII: Audi, filia, et uide et inclina aurem tuam, et obliuiscere populum tuum et domum patris tui. quoniam concupiuit rex speciem tuam, quia ipse est dominus deus tuus.] Item illic ad loth, postquam eiecerunt eos foras, dixerunt: Seruans serua animam tuam, et noli respicere post te, neque stes in hac uniuersa regione, sed in montem uade, et ibi saluaberis. Item in numeris: In terra eorum non possidebis, et portio non erit

α V. DE CONVERSATIONE ET CONTEMPTV SECVLI. In genesi dominus ad abraham cap. XI: Exi de terra tua usque maledicam qui te maledixerit. Item cap. XXI loquuti sunt ad loth: Salua animam tuam: noli recipere usque sed in monte saluum te fac. In numeris cap. XXXVIIII: In terra

μ V. DE CONVERSATIONE ET CONTEMPTV SAECVLI. In genesi dominus ad abraham cap. VI: Egredere de terra tua usque maledicam maledicentibus tibi. Item cap. XII loquuti sunt ad loth: Salua animam tuam: noli respicere usque sed in monte saluum te fac. In numeris ⟨numer⟩ cap. XI: Dixitque dominus

3 Gen. 12, 1—3 8 Ps. 44, 11 et 12 12 Gen. 19, 17 15 Num. 18, 20

2 conuersatione *MVLC* seculi *L* 3 dominus ad abraham *om. C* tua *post* terra *om. M* 4 terra *S* 5 monstrauero tibi *C* 6 eris benedictus *MVLC* 8 *uerba* item in ps. — — deus tuus *om. MVLC*, *inclusi* 11 Item in genesi Postquam eiecerunt loth (loht V) cum uxore et filiabus suis dixerunt serua (salua *Cv*) animam tuam in monte et ne respicias retro neque stes (sis *VL*: s *alt. in ras. V*, s *alt. s. lin. add. L*) in hanc uniuersam regionem sed ascende in montem et ibi saluaberis *MVLC* 12 eicierunt *S* 15 possidebitis *V* portio] tua *s. lin. add.* V^2

tibi aput eos, quia ego sum portio tua et hereditas tua. Item in deuteronomio: Qui dicit [ut] patri et matri: non noui te. et fratres suos non cognouit et filios suos non sciuit, custodiuit uerba tua et testamentum tuum obseruabit. Item in regnorum III: Et inuenit helias heliseum filium saphat. et hic arabat in duodecim paria boum coram se. et ut uenit ad eum. iactauit melotem suam super eum. et cooperuit illum. et ille relinquens boues suos cucurrit post heliam et dixit: osculabor patrem meum et sequar te. et dixit helias: uade et reuertere, quoniam feci tibi. et reuersus est post eum. et deiunxit boues a iugis et occidit et coxit eos in uasis et dedit plebibus. et manducauerunt. et exsurrexit et abiit post heliam et ministrabat ei. Item in psalmo VI: Quoniam non est in morte. qui memor sit tui: in infernum autem quis confitebitur tibi? Item in psalmo VII:

eorum non possidebis et portio non erit tibi aput eos, quia ego sum portio tua et hereditas tua. In deutero nomium ⟨nom⟩ cap. : Qui dicunt matri⁎ ⟨t *s. lin. add.*⟩ aut patri usque et testamentum tuum obseruabit. In regnorum libro ⟨lī⟩ III cap. XLVIII: Profectus ergo inde repperit eliseum usque et ministrabat ei. In psalmo VI: Quoniam non est in morte. In VII: *α*

ad aaron: in terra eorum nihil possidebitis nec habebitis partem inter eos. ego pars et hereditas tua. Item cap. XVIII: Qui dixit patri suo et matri suae: nescio uos usque et praeceptum tuum seruauerunt. In regnorum libro ⟨rēgn lib⟩ III cap. LXXXV: Profectus ergo inde reperit helisaeum usque et ministrabat ei. In psalmo VI: Quoniam non est in morte. In VII: Nisi con- *μ*

2 Deut. 33, 9 5 III Reg. 19, 19—21 14 Ps. 6, 6

1 apud *MVLC (semper)* 2 deutero nomium *MVL* dicit ut *S*: dicunt *MVLC* matri aut patri *MVL*, patri ac matri *C* 4 tuum *om. S* obseruabit *SMVLC* 5 libro tertio (-cio *VC*) *MVC*, libri III *L* et *om. MVLC* 6 saphat *MLC*: salphat (l *s. lin. add. m. 2*) *V*, safath *S* bouū *M* 7 ut *om. MVLC* et iactauit *V²C*, iactauitq; *L* melotē (l *s. lin. add. m. 2*) *M* 8 reli|quens *S* 9 meū & matrē *Cv* 10 *om.* quoniam feci tibi *M* 11 depost *MVC* disiunxit *C* 12 *om.* in uasis *MVLC* 13 habiit *SL* 14 sexto *C* 15 infer|num *S*: inferno *MLVCc* septimo *C*

Nisi conuertamini, gladium suum uibrabit: arcum suum tetendit et parabit illum. et in eo parauit uasa mortis. Item in psalmo XXIIII: Vias tuas, domine, notas fac mihi et semitas tuas edoce me. Item in psalmo XXXI: Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus: in freno et camo maxillas eorum constringe qui non proximant ad te. Item in psalmo XXXIII: Accedite ad dominum et inluminamini, et uultus uestri non erubescent. Gustate et uidete quoniam suauis est dominus: beatus uir, qui sperat in eum! Item in eodem psalmo: Venite, fili, audite me, timorem domini docebo uos. quis est homo qui uult uitam et cupit uidere dies bonos? cohibe linguam tuam a malo et labia tua ne loquantur dolum. declina a malo et fac bonum, inquire pacem et sequere eam. quia oculi domini super iustos et aures eius in preces eorum. uultus autem domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Item

α Nisi conuertamini gladium. In XXIIII: Vias tuas domine notas fac mihi. In XXXI: Nolite fieri sicut equus. In XXXIII: Accedite ad eum. Item: Venite fili usque perdat ⟨per *in rasura*⟩ de terra

μ uertamini gladium. In XXIIII: Vias tuas domine notas fac mihi. In XXXI: Nolite fieri sicut equus. In XXXIII: Accedite ad eum. Item: Venite filii usque perdat de terra memoriam eorum.

1 Ps. 7, 13 et 14 3 Ps. 24, 4 4 Ps. 31, 9 7 Ps. 33, 6 et 9 10 ib. 12—17

1 uibrauit *et* parauit *MVLC* 2 illud *M* eo] ipso *MVLC* 3 uicesimo quarto *C* notas fac] demonstra *Cv* 4 doce *L* XXXI** (II *ras.*) *M*, tricesimo primo *C* 5 muſ (lu *superscr.*) *M* in quibus *MVL* 6 chamo *C* confringe *ML* adproximant (appr. *C*) *MVLC* 7 tricefimo ꝉcio *C* accidite *S* ad eũ *MVLCv* 8 erubescent] confundentur *Cv* 9 in eo *Cv* 10 Item in eodem psalmo *MVLC*: *om.* *S* filii *VLC* 11 uitã. diligit dies uidere bonos? *Cv* 12 coibe *C* 14 ꝑſequere *LCv* *om.* quia *MVLCv* 15 in] ad *MLC* 16 memoria *M*

in psalmo XXXVI: Noli aemulari inter malignantes, neque aemulatus fueris facientes iniquitatem: quoniam tamquam faenum cito arescent et sicut holera prati cito cadent. spera in domino et fac bonitatem et inhabita terram et pasceris in diuitiis eius. delectare in domino et dabit tibi petitionem cordis tui. reuela ad dominum uiam tuam et spera in eum, et ipse faciet. et educet sicut lumen iustitiam tuam et iudicium tuum sicut meridiem: subditus esto domino et obsecra eum. noli aemulari eum qui prosperatur in uia sua, in homine faciente iniquitatem. Ne aemuleris, ut maligne facias, quia qui iniqua agunt exterminabuntur, sustinentes autem dominum possidebunt terram. et adhuc pusillum et non erit peccator et quaeres locum eius et non inuenies. mansueti autem possidebunt terram et delectabuntur in multitudine pacis. A domino gressus hominis diriguntur et uiam eius cupiet nimis. Declina a malo et fac bonum et inhabita in saecula saeculorum. Custodi innocentiam et uide aequitatem, quoniam sunt reliquiae homini pacifico. Item in psalmo XLV: Vacate et uidete quoniam ego sum dominus.

memoria eorum. In XXXVI: Noli emulari usque quoniam sunt reliquiae homini pacifico. In XLV: Vacate et uidete quoniam ego α

In XXXVI: Noli emulari usque quoniam sunt reliquiae homini pacifico. In XLV: Vacate et uidete quoniam ego sum dominus. μ

1 Ps. 36, 1—7. 8—11. 23. 27. 37   19 Ps. 45, 11

1 tricesimo sexto *C*   aemulare *L*   in *L*   2 aemulatus fueris] zelaueris *Cv*   *om.* facientes *L*   tamquam *SCv*, sicut *MVL*   3 fenũ *MVL*, foenum *S*   cito] uelociter *Cv*   sicut] quē admodũ *Cv*   olera *MLC*, holere *V*   prati *ML*, parati *V*: herbarũ *SCv*   decident *C*   *uerba* spera *usque ad* (19) ego sum dominus *om. S*   4 et *ante* inhabita *om. C*   5 petitiones (petic. *C*) *LCv*   6 ad dominum] dño *Cv*   tuam *post* uiam *om. MV*[1]   et *ante* spera *om. MV*   7 sicut] quasi *L*, *quasi *C*   8 meridie *M*, me^{ri}diem *C*   9 obsecra] ora *Cv*   aemulari in eo *Cv*   10 iniquitatem] iniusticias *Cv*   maligna *L*   11 iniqua agunt] malignantur *Cv*   13 queres *VLC*   14 multitudinē *ML*   15 uia *MV*[1], uias *V*[2], uię *C*   16 cupiet (*in ras.*) *C*, cupit *V*   bonum *in marg. add. C*   19 dominus] ds̃ *Cv*

Item in psalmo XCIIII: Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Item in psalmo CXVIII: In quo corrigit iuuenior uiam suam? in custodiendo sermones tuos. Item in ecclesiastico: Non tardes conuerti ad dominum et ne differas de die in diem: subito enim uenit ira illius, et in tempore uindictae disperdet te. Item illic: Deus ab initio constituit hominem et reliquit eum in arbitrio suo. adiecit mandata et praecepta, si uolens mandata seruare, et fidem placitam facere. adposuit aquam et ignem: ad quod uis exporrige manum tuam. ante hominem uita et mors. bonum et malum: quod placuerit ei, dabitur illi. nemini mandauit impie agere, et nemini dedit laxamentum peccandi. non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium. Item illic: Conuertere ad dominum et relinque peccata tua, et nimis odito exsecrationem. cognosce iustitias et iudicia domini. sta in sortem propositionis et oratione

α sum dominus. In XCIIII: Hodie si uocem eius. In CXVIII: In quo corrigit iunior. In ecclesiastico cap. : Nolite tardare conuerti ad dominum. Item cap. VIIII: Deus ab initio constituit hominem usque infidelium et inutilium. Item cap. X: Conuertere ad deum et relinque peccata tua usque et

μ In XCIIII: Hodie si uocem eius. In CXVIII: In quo corrigit iuuenior. In ecclesiastico cap. IIII: Non tardes conuerti ad dominum et ne differas de die in diem. Item cap. VIIII: Deus ab initio constituit hominem usque infidelium et inutilium. Item cap. X: Conuertere ad dominum et relinque peccata tua usque

1 Ps. 94, 8 3 Ps. 118, 9 4 Eccli. 5, 8 et 9 7 Eccli. 15, 14—18. 21 et 22 14 Eccli. 17, 21 et 23—28

1 nonagesimo quarto *C* ˣCXVIII *V* hodię *S* 2 CXC̄II *S*, centesimo octauo decimo *C* 3 iuuenior *SMC*[1]: iunior *LVC*[2] 4 ęcclaste *C* 5 differatis *S* *om.* de *MV* 6 illic] in ecclesiastico *MVLC* 7 reliquid *SL*, relinquit *MV*[1] 8 et adiecit *MVLC* 9 facere *om. C*, agere *s. lin. add. C*[2] adpo|sui τa*quam (m *ras.*) *S*, posuit aquam *MVLC* 10 porrige *MVLC* 12 impiae *S* 14 illic] in ecclesiastico *MVLC* 15 nimi[s]* *S*, nimie *MVLC* co***sce (gno *eras. et rescriptum*) *S* 16 oratione *S*: orationis *MVLCv*

altissimi. in partem uade saeculi sancti cum iustis et dantibus confessionem. non demoreris in errore impiorum. a mortuo quasi nihil dimittitur confessioni: uiuus et sanus confiteberis et laudabis dominum, et gloriaberis in miserationibus illius. quam magna misericordia domini et propitiatio illius conuertentibus ad se! Item illic: Quasi a facie colubri fuge peccata. si accesseris ad illa, suscipient te quasi dentes leonis in deuorando interficientes quasi romphaea bis acuta. iniquitatium uindex, plagae illius medella nulla est. Item in esaia propheta: Quaerite dominum: et mox inueneritis eum, inuocate eum. statim uero cum adpropinquauerit uobis, relinquat impius uias suas et uir iniquus consilia sua: et conuertentur ad dominum, et misericordiam consequantur. quia relinquet multum peccata uestra. Item illic: Cum

propiciatio illius conuertentibus ad se. Item cap. XI: Quasi a facie colubri fuge peccata usque illius medulla nulla est. In esaia cap. C ⟨*s. lin. add.* X⟩ Dum clamare coeperis extraam te *α*

et propitiatio illius conuertentibus ad se. Item cap. XI: Quasi a facie colubri fuge peccata usque illius medulla nulla est. In isaia cap. : Quaerite dominum dum inueniri potest usque quoniam multus est ad ignoscendum. Item: Dum clamare coeperis *μ*

6 Eccli. 21, 2—4 10 Es. 55, 6 et 7 14 Es. 65, 24

1 uade [in] sclm scli (in *add. a m. 2*) *V* 3 demittitur *S*, dimittetur *MVLC* 4 dnm *SV*: dn *MLC* gloriaueris *M*, glorificaberis *L* in mirabilib' *V* 5 quam *Sv*, quia *MVLC* 6 illic] in ecclesiastico *MVLC* faciae *S* colobri *V* 7 si* *M* 8 romfea *S*, romphea *MVL*, rumphea *C* aguta *S* iniquita*tium *M*, iniquitatiu *V*, iniquita**u *L* 9 place *M*, plage *V* medulla *M*[1]*V*[1]*LC*, medela *V*[2] 10 esaia *S*, isaia *L*, ysaya *V*, ysaia *C* prof. *S* (*sic fere semper*) querite *LC* mox] cu *MVLC* 11 eum *post* inuocate *om. MVL* statim uero cum *S*: cum uero *MVLC* adpropinquau[er]it *S* 12 derelinquat impius uias suas (*om.* suas *M*; uia sua *C*) et uir facinorosus (facinerosus *M*) cogitationes suas et conuertatur ad dnm et misericordiam (misericordia *M*) consequetur (consequitur *L*) quia in multum remittet uobis peccata uestra *MVLC* 14 illic] in esaia (ysaya *V*, isaia *L*, ysaia *C*) *MVLC* cum *SV*: dum *MLCv*

clamare coeperis, extraham te de pressura tua. Item illic: Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris et scies ubi fueris. Item in hieremia propheta: State in uiis domini et uidete et interrogate semitas domini aeternas: et uidete quae sit uia bona et ambulate in ea, et inuenietis sanctificationem animabus uestris. Item illic: Corrigite uias uestras et incogitationes uestras: nolite confidere uobis in falsis sermonibus, quia in totum non proderunt uobis. Item illic: Perscrutemus uias nostras, et conuertamur ad dominum: mundemus corda nostra cum manibus nostris, et respiciamus ad dominum, qui habitat in caelis. Item in michaea propheta: Adnuntiatum est tibi, homo, quid sit bonum: aut quid quaerat a te aliud dominus, nisi ut facias aequitatem,

α de pre | sura tua. Item cap. : Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. In hieremia cap. : State in uiis domini usque inuenietis requiem animabus uestris. Item cap. : Corrigite uias uestras et nolite confidere in uobis. Item cap: : Perscrutemus ⟨perscrunias⟩ uias nostras usque et respiciamus ad dominum qui habitat in caelis. In michea ⟨m*l**ch *ex* malach⟩ cap. : Adnuntiatum est tibi homo usque ut eas cum domino

μ extraham te de pressura tua. Item cap. : Si reuertamini et quiescatis, salui eritis. In hieremia cap. : State super uias et uidete et interrogate de semitis usque et inuenietis refrigerium animabus uestris. Item cap. : Bonas facite uias uestras et studia uestra usque in sermonibus mendacii qui non proderunt uobis. Item in lamentatione hieremiae cap. : Scrutemur uias nostras et quaeramus usque cum manibus ad deum in caelos. In michea cap. : Indicabo tibi homo quid sit bonum usque

2 Es. 30, 15 (Sept.) 3 Hierem. 6, 16 6 Hierem. 7, 3 et 4 9 Thren. 3, 40 et 41 12 Mich. 6, 8

1 ceperis *VC* praessura *SMVC* 2 illic] in eſaia (isaia *L* ysaia *V C*) *MLVC* 5 ęa *S* 6 *et* 9 illic] in hieremia (ıheremıa *C*) *ML VC* 7 et nolite (*om.* incogitationes uestras) *MVLC* in uobis falsis *MVLC* 9 perscrutemur *C* c̃uertemur *L* 10 mundem' [ł leuem'] (ł leuem' *supra lin. a m. 2*) *V* 11 michea *SMVL*, mychea *C* 12 prof *S* annunciatũ *M*, annuntiatũ *C* 13 querat *C* *om.* dominus *L*[1] (*in marg. add. m. 2*)

et diligas miserationem, et paratus sis, ut eas cum domino deo tuo? Item in sophonia propheta: Conuenite et congregamini, populus indisciplinatus, prius quam efficiamini sicut flos praeteriens, prius quam superueniat super uos dies iracundiae domini. quaerite dominum omnes humiles terrae, aequitatem operamini, et iustitiam quaerite, et respondete ea, ut protegamini in die irae domini. Item in iob: Quoniam si conuersus humiliaueris te coram ipso et longe feceris omnem iniustitiam a uia tua, tunc erit omnipotens adiutor tuus et liberabit te ab inimicis et ab omni iniquitate mundum restituet te, et suscipiet sicut argentum probatum igne: et habebis fiduciam coram ipso respiciens in caelum cum hilaritate. et orantem te exaudiet cum laetitia et dabit tibi, ut reddas uota tua, et in uiis tuis erit splendor. Item tobi: Conuertimini itaque, peccatores, et facite iustitiam coram ipso. quis enim scit, an uelit uos, ut faciat misericordiam uobis?

deo tuo. In sophonia cap.   : Conuenite et congregamini α
populus usque ut protegamini in die ire | cundiae domini. In iob cap.   : Si iniquitatem quae est in manu tua abstuleris usque deprecabuntur faciem tuam plurimi. In tobi cap.   : Conuertimini itaque peccatores usque faciat uobiscum misericordiam suam.

ambulare cum deo tuo. In sophonia cap.   : Conuenite, μ
congregamini, gens non amabilis, usque in die irae furoris domini. In iob cap.   : Si iniquitatem quae est in manu tua abstuleris usque deprecabuntur faciem tuam plurimi. In tobi cap.   : Conuertimini peccatores usque faciat uobiscum misericordiam suam.

2 Soph. 2, 1—3   7 Iob 22, 23—28   14 Tob. 13, 6   19 Iob 11, 14—19

2 sofonia prof *S*   5 iracundie *L*   querite *VLC*   homes (*corr. m. 1*) *V*   6 querite *C*   7 diae *S*   irae] iracundiae *MVLC*   inob *S*   8 sic *V*   10 liberauit *SMV*[1]   ab inimicis et iniquitate (*om.* ab omni *et* mund. restituet te) *MVLC*   11 **sicut (te *ras.*) *S*, te sicut *C*   ignem *S*   12 respicies *M*, et respicies *VLC*   caelo *M*   13 cũ la&itiã *M*, cõ hylaritate *C*   14 in tobi *M*, in tobia *C*   16 uellit *SM*, uelut *V*   *om.* uos *MVLC*   ut faciat uobiscum misericordiam *MVLC*

Item in ezechiel propheta: Et tu, fili hominis, speculatorem te dedi domui israhel. et audies ex ore meo uerbum, ut dicas peccatori: morte morieris. et si non fueris locutus, ut caueat impius de uia sua, ipse iniquus in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. tu uero si praedixeris impio uiam ipsius, ut auertat se a uia, et non auerterit se a uia sua, hic in impietate sua morietur, et tu animam tuam eripuisti. Item in euangelio secundum matthaeum: Cum praeteriret autem iesus secus mare galilaeae, uidit duos fratres simonem qui dicitur petrus et andream fratrem eius mittentes retia in mari, erant enim piscatores. et dixit illis iesus: uenite post me, et faciam uos piscatores hominum. qui confestim relictis retibus suis secuti sunt eum. Item illic: Et ideo dico uobis: nolite cogitare in anima uestra quid manducetis aut quid bibatis neque corpori uestro quod induamini. anima enim plus est quam

c In euangelio mathei ⟨math⟩ cap. III: Cum praeteriret autem iesus secus mare usque relictis retibus suis sequuti sunt eum. Item ⟨*ex* in *corr.*⟩ cap. XX: Et ideo dico uobis: nolite cogitare usque uos plures estis illis. Item cap. XX: Quis autem

v In euangelio mathei cap. I: Ambulans autem iuxta mare usque relictis retibus sequuti sunt eum. Item cap. V: Et ideo dico uobis: ne solliciti sitis usque uos pluris estis illis. Item

1 Ezech. 3, 17—19 9 Matth. 4, 18—20 14 Matth. 6, 25 et 26

1 *uerba* Item in ezechiel proph. Et — — 8 animam tuam eripuisti *om. hoc loco, sed add. in extremo capitulo MVLC* zechiel *S*, iezechiel (*in rasura*) *L* 2 dedi te *MVLCv* istrahel *S* et audies *S*: audiens ergo *MVLC* 3 loquutus *C* 4 *om.* de uia s. i. i. *M* de] a *VLCv* iniquus] impius *VLCv* 5 exquiram *MV* tu uero si adnuntiaueris (ann.), ut se auertat impius a uia sua (*add.* et *V*²) non fuerit conuersus a uia sua (*om.* a uia sua *M*, a uia sua impia *C*) ipse impius in iniquitate sua morietur tu autem animam tuam liberasti *MVLC* (*cf. c*) 8 euuang̃ *S*, euangeliũ *M* 9 mattheũ *SM* 10 galileae *SMLVC* symonẽ *MC* dicitur] cognominatur *MVLC* 11 mare *MVLC* 12 illis *MVLCv*: illi *S* 13 sequuti *C* 14 illic] secundum mattheum (math.) *MVLC* 15 ne|quę *S* 16 quod *S*, quid *MVLCv* einim *S*

esca et corpus plus quam uestitus. intuemini uolatilia caeli, quae neque serunt neque metunt nec recondunt in apothecis, et pater uester caelestis pascit illa. nonne uos multo plus estis illis? Item illic: Quis autem uestrum potest adicere staturae suae cubitum unum? et uestitum cogitatis? considerate lilia in agro quemadmodum crescunt, non laborant neque neunt, et nuda non sunt. dico autem uobis quoniam nec solomon in omni gloria uestitus est sicut unum ex istis. quod si faenum agri, quod est hodie, et cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, quanto magis uos modicae fidei? nolite ergo cogitare dicentes: quid manducabimus aut quid bibemus aut quid uestiemur? omnia enim haec gentes desiderant. scit autem pater uester quoniam indigetis horum omnium. quaerite autem primo regnum et iustitiam eius, et haec omnia praestabuntur uobis. ne ergo cogitaueritis de crastino: crastinus enim dies ipse pro se cogitabit: sufficit diei malitia sua. Item illic: Intrate per angustam portam:

uestrum potest adicere usque ⟨usquo⟩ sufficit diei malitia ⟨malatia⟩ *a*
sua. Item cap. XXIII: Intrate per angustam portam usque

cap. V: Quis autem uestrum cogitans potest adicere usque sufficit *μ*
diei malitia sua. Item cap. VI: Intrate per angustam portam

4 Matth. 6, 27—34 17 Matth. 7, 13 et 14

1 esca *C* uestimentum *MVLCv* celestis *V* 3 pascet *S M* illa pascit *V* multo *om. MVLC* plures (i *s. lin. pro* e *pos. V*[2], *ut sit* pluris) *MVLC* 4 illic] secundum mattheum (math.) *MVLC* (*sic infra*) 5 ad staturam suam *MVLCv* et de uestimento quid solliciti estis *MVLCv* 6 lilia agri *MLVCv* quē ammodū *M* 7 nequae *S* neunt *S*: ne·nt (u *ras.*) *M*, neunt (u *expunct. a m. 2*) *V*, nent *LCv* 8 solomon *S*, sal- *rell.* gloria sua *M LVCv* 9 fenum *MVL*, fenum *C*, foenum *S* est hodie *S*: hodie est *MVLCv* 10 modice *SM* fidaei *S* 11 manducamus *MV*[1] 12 quid uestiemur (ɫ o *a m. 2*) *V* 13 uertER (R *prior ras. ut sit* f) *S* 14 omniū horū indigetis *C* primū regnum dei *MVLCv* 15 praestabuntur] apponuntur (apponentur *C*) *MVLC* 16 ipse sibi cogitat *MVLC*

quia lata et spatiosa uia est quae ducit ad perditionem. et multi sunt qui intrant per eam. quia angusta et arta uia est quae ducit ad uitam, et pauci sunt qui inueniunt eam. Item illic: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis. et ego uos reficiam. tollite iugum meum super uos et discite quia mansuetus sum et humilis corde. et inuenietis requiem animis uestris: quia iugum meum iucundum est et onus meum leue est. Item illic: Tunc respondens petrus ait ad eum: ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te, quid ergo erit nobis? iesus autem dixit illis: amen dico uobis, quoniam uos qui secuti estis me in resurrectione, cum sederit filius hominis in throno gloriae suae, sedebitis et uos super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus israhel. et omnis quicumque reliquerit domum uel fratres aut matrem aut filios uel agros propter nomen meum, centies tantum accipiet et uitam aeternam possidebit. multi autem primi

α pauci sunt qui intrant ⟨intrunt⟩ per eam. Item cap. XL: Venite ad me omnes qui laboratis usque onus meum leue est. Item cap. XVIIII: Tunc respondens petrus ait: ecce nos dimisimus

μ usque pauci sunt qui intrant per eam. Item cap. XI: Venite ad me omnes qui laboratis usque onus meum leue est. Item cap. XVIII: Tunc respondens petrus ait: ecce nos dimisimus omnia

4 Matth. 11, 28—30 8 Matth. 19, 27—30

1 *om.* ducit *V* perditionem *Sv*: mortem *MVLC* 2 quiangusta et arta uia est *S*: quam arta et angusta est uia (uia est *C*) *MVLC* 3 qui inueniunt eam *Sv:* qui intrabunt per eam *MV*, qui intrant per eam *LC* 4 *om.* omnes *C* honerati *MC* 5 discite a me *LCv* 6 mansuetus] mitis *MVLCv* 7 animabus *MVLCv* quia iugum] iugum enim *MVLCv* iucundum] suaue *MLCv* 8 leuae *S* 9 reliquimus *Sv*: dimisimus *MVL* sequuti *C* 10 amen amen *MVC* 12 trono *C* 13 duodecim thronos] duodecim sedes *MVL*, sedes duodecim *Cv* istrahel *S* 14 qui[cq;] relinquerit (n *punctis del. a m. 2*) *V* 15 nomen meum *Sv*: me *MVLC*

nouissimi fient, et nouissimi primi erunt. Item illic: Sicut enim diebus noe, sic erit et aduentus fili hominis. sicut enim erant in diebus illis ante diluuium manducantes et bibentes et nuptum dantes et non senserunt, donec uenit diluuium et tulit omnes, sic erit et aduentus fili hominis. Item secundum iohannem: Ambulate itaque, dum lumen habetis, ne uos tenebrae adpraehendant: et qui ambulat in tenebris, non scit quo eat. dum lumen habetis, credite in lumine, ut fili lucis sitis. Item secundum lucam: Et dixit iesus: homo quidam fecit caenam magnam et inuitauit multos. et misit seruum suum hora caenae, ut diceret inuitatis: uenite iam, quia omnia parata sunt. et coeperunt singuli excusare. primus ait: uillam emi et necesse habeo exire et uidere illam: rogo te, habe me excusatum. et alius ait: iuga boum emi quinque et eo probare illa, et ideo uenire non possum. et

usque et nouissimi primi. Item cap. XXV: Sicut enim in diebus noue usque ita erit et aduentus fili hominis. Secundum iohannem cap. X: Ambulate itaque, dum lucem habetis usque ut filii lucis sitis. Secundum lucam cap. : Et dixit iesus: α

usque et nouissimi primi. Item cap. XXV: Sicut enim in diebus noe usque ita erit et aduentus filii hominis. Secundum iohannem cap. X: Ambulate, dum lucem habetis usque ut filii lucis sitis. Secundum lucam cap. XIIII: Homo quidam fecit μ

1 Matth. 24, 37—39 6 Ioh. 12, 35 et 36 9 Luc. 14, 16—20 et 24

1 fient] erunt *MVLC(v)* erunt] *om. MVLCv* illic] secundum matheum *MLC*, scd̄m [lucã] matheū (lucã *s. lin. a m. 2*) *V* 2 in diebus noe *MVLCv* *om.* et *MVLC* filii *VLCv* 3 in diebus illis *om. MVLC* 4 ueniret *MVLC* ȧnte diluuiū *V* 5 tullit *S*, perdidit *MVLC* sic] ita *MVLCv* filii *VLC(v)* 6 ita·|quae *S* [lum] dumen (lum *s. lin. add. m. 2*) *S*, dum lucem *MVLCv* 7 adpraehendat *S*, conp̄hendant *M*, comp̄hendant *VLCv* non scit] nescit *MVLCv* 8 lucem *Vv* filii *MVLCv* 10 cenā *VC* 11 cenę *C* ut diceret] dicere *Cv* uenite iam] ut uenirent *Cv* 12 cęperunt *S*, ceperunt *VC* 13 ait] dixit *MVLCv* *om.* et uidere V^1 14 bouū *M*

alter dixit: uxorem duxi, et ideo uenire non possum. dico autem uobis, quoniam nemo ex hominibus illis inuitatis gustabit de caena mea. Item in actibus apostolorum: Tempora igitur ignorantiae despiciens deus denuntiat nunc hominibus, omnes ubique agere paenitentiam. eo quod statuit diem iudicare orbem terrae in aequitate.

VI.

DE TIMORE DOMINI.

In exodo: Post dominum deum uestrum pergite et hunc timete et praecepta eius custodite et uocem eius audite et adquiescite ei. Item in psalmo XXXII: Ecce oculi domini super timentes eum, qui sperant in misericordia eius. Item

α homo quidam fecit caenam magnam usque nemo ex illis inuitatis gustauit de cena mea. In actibus apostolorum cap. : Tempora igitur ignorantiae usque iudicare orbem terrae in aequitate. In ezechihel ⟨ezecl⟩ cap. : Et tu fili hominis speculatorem usque autem animam tuam liberasti.

VI. DE TIMORE DOMINI. In exodo cap. : Post dominum deum nostrum pergite et ipsum timete. In psalmo XXXII: Ecce

μ caenam magnam usque gustabit ⟨it *in rasura*⟩ caenam meam. In actibus apostolorum cap. : Tempora igitur ignorantiae dispiciens dominus denuntiat nunc hominibus omnes ubique agere paenitentiam. In ezechihel ⟨ezhel⟩ cap. : Fili hominis, speculatorem dedi te domui ⟨domu *corr. ex* domuſ⟩ israhel usque tu autem animam tuam liberasti.

VI. DE TIMORE DOMINI. In deuteronomio ⟨deuter⟩ cap. VIIII: Dominum deum uestrum sequimini usque et ipsi adherebitis. In

3 Act. 17, 30 et 31 9 Deut. 13, 4 11 Ps. 32, 18 16 Ez. 3, 17—19 cf. p. 338, 1

1 *om.* et *V* 2 quoniam] quia *MVLC* gustauit *SMV*[1] 3 de caena (cena *C*) mea *SMVC*: caenam meam *L (cf. v)* 4 ignorantia *L* dispiciens *S* deus *Sv*: dñs *MVLC* nunc *om. L* 5 paenitentiã (pen. *VL*, -ciã *C*) *MVLC*: poenitentiam *S* diem *om. MVLC* 6 aequitatẽ *S* 9 In exodo *MVL*, in exo *S*, *om. C* hunc] ipsum *MVLCv* 12 timentis *V* qui sperant *Sv*: sperantes autem *MVLC*

in psalmo XXXIII: Timete dominum, sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum. Item in psalmo CXXVII: Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in uiis eius. Item in prouerbiis: Timor domini adicit dies: anni autem impiorum minuentur. Item illic: Munitio iusti timor domini. contritio autem operantibus mala. Item illic: Timor domini uiro in uitam: qui autem sine timore est, commorabitur in locum, quem non uisitat scientia. Item illic: Generatio sapientiae timor domini, diuitiae et gloria et uita. Item illic: Non aemuletur cor tuum peccatores, sed in timore domini esto tota die. Item illic: Beatus qui metuit omnia per timorem. nam qui duro est corde, incidet in mala. Item

oculi domini super timentes eum. In CXXVII: Beati omnes qui *a*
timent dominum. In prouerbiis cap. XI: Timor domini adponet dies. Item cap. : Munitio iusti timor domini. Item cap. XX: Timor domini ad uitam et in plenitudine commorabitur. Item cap. XXII: Finis modestiae timor domini, diuitiae et gloria et uita. Item cap. XXIII: Non emuletur cor tuum peccatores, sed in timore domini esto tota die. In ecclesiastico ⟨eccltico⟩ cap. I:

psalmo XXXI: Ecce oculi domini super timentes eum. Item in *μ*
psalmo XXXIII: Timete dominum omnes sancti eius. In CXXVII: Beati omnes qui timent dominum. In prouerbiis cap. XI: Timor domini adponet dies. Item cap. XV: Timor domini fons uitae, ut declinet a ruina mortis. Item cap. XX: Timor domini ad uitam et in plenitudine commorabitur. Item cap. XXII: Finis modestiae timor domini, diuitiae et gloria et uita. Item cap. XXIII: Non emuletur cor tuum peccatores, sed in timore domini esto tota die. Item cap. XXVIIII: Beatus homo qui semper est pauidus. In

1 Ps. 33, 10 3 Ps. 127, 1 4 Prou. 10, 27 5 ib. 29 6 Prou. 19, 23 8 Prou. 22, 4 10 Prou. 23, 17 11 Prou. 28, 14 23 Prou. 14, 27

2 deest nichil *V* 3 in uiis eius *om. C*[1] 4 adiciet *MVL,* addiciet *C* 5 *et infra* illic] in prouerbiis *MVLC* impiorum (*in ras. a m. 1*) *S* iusti *MVLC*: eius *S* 6 contritia *S* 7 uero *V* comorabit' (o *pr. corr. ex u*) *L,* commorabit *V* 9 sapientie *et* diuitie *L* et *ante* gloria *om. V* 11 tota die] cotidie *L* dię *S* 12 malo *S*

in ecclesiastico: Initium sapientiae timor domini, et cum fidelibus in utero concreatus est, et cum electis seminibus creditur, et cum iustis et sensatis agnoscitur. Item illic: Timor domini scientiam agnoscit sanctitatis. castitas custodiet et iustificabitur cor, iucunditatem atque gaudium dabit. Item illic: Timenti dominum bene erit, et in diebus consummationis illius benedicetur. plenitudo sapientiae timere dominum et plenitudo de fructibus eius. omnem domum illius inplebit a generationibus, et receptacula de thensauris eius. corona sapientiae timere dominum: utraque autem sunt dona dei. Item illic: Timor domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Item illic: Non sis incredibilis timori domini, et ne accesseris ad illum duplici corde. Item illic: Qui timent dominum, non erunt incredi-

α Initium sapientiae timor domini. Item cap. I: Timor domini delectauit cor usque in longitudinem dierum. Item cap. I: Timenti dominum bene erit in extremis. Item cap. : Timor domini expellit peccatum. nam qui sine timore est. Item cap. II: Non sis incredibilis timoris domini. Item cap. II: Qui timetis ⟨t *alt. in ras.*⟩ dominum credite illi usque et inluminabuntur corda uestra. Item cap. I: Timenti dominum bene erit usque utraque autem sunt dona dei. Item cap. II: Qui timent dominum non erunt

μ ecclesiastico cap. I: Initium sapientiae timor domini. Item cap. I: Timor domini delectauit cor usque in longitudinem dierum. Item cap. I: Timenti dominum bene erit in extremis. Item cap. I: Timor domini expellit peccatum usque non poterit iustificari. Item cap. II: Contumax non sis et incredibilis timori domini. Item cap. II: Qui timetis dominum credite illi usque et inluminabuntur corda uestra. Item cap. I: Timenti dominum bene erit usque utraque autem sunt dona dei. Item cap. II: Qui timent dominum

1 Eccli. 1, 16 4 ib. 17 et 18 6 ib. 19—23 11 ib. 27 12 ib. 36 14 Eccli. 2, 18 et 20 15 Eccli. 1, 12 16 ib. 13 19 Eccli. 2, 8—10

1 eccl, *S* 2 concreatus (c *alt. rasura ex* g) *S*, congregatus *MV*[1] 3 agnoscetur *MVLC* 3 *et infra* illic] in ecclesiastico (ęccl. *C*) *MVLC* 4 agnoscet *MVLC* 5 iocunditate (iuc. *M*[1]) *MVL*, iocunditatē *C* adquae *S* 6 et] ei *L* 8 impleuit *MV LC* 11 expellet *V* 13 timore *V*[1]*L* dupplici *SM*

biles uerbo eius: et qui diligunt illum, conseruabunt uiam eius. qui timent dominum, parabunt corda sua et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Item illic: Qui timent dominum, custodient mandata eius et patientiam habent usque ad inspectionem eius. Timor domini non despicere iustum hominem pauperem, et non magnificare uirum peccatorem diuitem. Item illic: Omnis sapientia timor domini, et in illa timere dominum. Item illic: Quam magnus qui inuenit sapientiam et scientiam! non est super timentem deum. timor domini super omnia superposuit. Item illic: Si non timorem dei tenueris instanter, cito subuertetur domus tua. Item in ecclesiaste: Finis omnis uerbi auditor: dominum time et mandata eius custodi: quoniam hoc est omnis homo

incredibiles usque et patientiam habebunt. Item cap. : Omnis α
sapientia timor domini et in illa timere deum. Item cap. : Quam magnus qui inuenit sapientiam. Item cap. : Si non timorem domini tenueris. Item cap. : Finis omnis uerbi usque

non erunt incredibiles uerbo eius usque et patientiam habebunt. μ
Item cap. VIIII: Timor dei est non dispicere hominem usque peccatorem diuitem. Item cap. XI: Quia omnis sapientia timor dei et in illa timere deum. Item cap. XIII: Quam magnus qui inuenit sapientiam usque super timentem deum. Item cap. XIIII: Si non in timore domini tenueris te. In ecclesiaste ⟨eccle⟩ cap. XI: Finem loquendi omnes pariter audiamus: deum time

3 Eccli. 2, 21 5 Eccli. 10, 25 et 26 7 Eccli. 19, 18
8 Eccli. 25, 13 et 14 10 Eccli. 27, 4 12 Eccle. 12, 13 et 14

1 uiam *MVLC*: uitam *S* 2 corde suo *V* 3 item illic *om.* *MVLC* 4 habebunt *MVLCv* 5 timore V^1, timor est V^2 *(cf. v)* dispicere *SV* 7 p. et diuitem *C* 8 dominum] dm̄ *MVLCv* 9 ///est/// (est *in rasura*, e *ante* est *et* t *post erasa*) *S* super (s *in rasura*) *S* n̄ ē $\overset{\text{nam}}{\text{sup}}$ timentes (non est super *expunx.*, nam *s. lin. add. m. 2*) *V* timentes *MVLC* 10 sup *MVLC*: per *S* 11 dei] dn̄i *MVLCv* subuertetur cito *L* 12 eccl. *S*, ecclesiasten *M*, ecclesiastico (eccl. *C*) *LC* auditur *S*, auditor *VL*, audi|tior *M*, auditior *Ĉ*, *add.* dei *MVLC* dominum] deum *MVLCv* 13 custodi mandata eius *C*

quia omne hoc opus adducet deus in iudicium in omni despecto, siue bonum siue malum. Item in prouerbiis: Timor domini odit malitiam, contumeliam et superbiam et uias malorum.

VII.

DE BONO PACIS ET CARITATIS.

In deuteronomio: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Item in psalmo CXVIII: Pax multa diligentibus nomen tuum, et non est in illis scandalum. Item in psalmo CXXXII: Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum! Item in prouerbiis: Qui uolunt pacem laetabuntur. Item illic: Melior est panis pusillus cum suauitate in pace

α siue bonum siue malum. In prouerbiis cap. : Timor domini odit malum.

VII. DE BONO PACIS ET CARITATIS. Diligis proximum tuum sicut te ipsum. In psalmo CXVIII: Pax multa diligentibus. In CXXXII: Ecce quam bonum et quam iucundum. In prouerbiis cap. : Qui uolunt pace*m* letabuntur. Item cap. XVII: Melior bucella sicca cum gaudio. Item cap. XVII:

μ usque siue bonum siue malum sit. In prouerbiis cap. VIIII: Timor domini odit malum.

VII. DE BONO PACIS ET CARITATIS. In leuitico cap. X: Diliges amicum tuum sicut te ipsum. In psalmo CXVIII: Pax multa diligentibus. In CXXVII ⟨C *s. lin.*⟩: Ecce quam bonum et quam iucundum. In prouerbiis cap. : Qui uolunt pacem laetabuntur. Item cap. XVII: Melior est bucella sicca cum gaudio

2 Prou. 8, 13 7 Leu. 19, 18 (*cf.* Matth. 19, 19) 8 Ps. 118, 165 10 Ps. 132, 1 11 Prou. 12, 20 12 Prou. 17, 1

1 omne] omnes *S* dispecto *S*, despectu *MVC*, dispectum *L* 2 prouerbis (i *s. lin.*) *S* 3 malitiam] malum etiam *MVLC* 7 deuteronomium *MC*, deutero nomiũ *V*, deuteroñ *L* diligis *MV*[1] 8 *uerba* Item in ps. CXVIII Pax — — scandalum *om. L* CXIX *V*, centesimo octauo decimo *C* 9 in *ante* illis *om. MVCv* tricesimo scdo *C* iocundũ *VLC* 12 *et infra* illic] in prouerbiis *MVLC* cum pace *C*

quam domus plena multorum bonorum iniquis inmolationibus cum rixa. Item illic: Qui celat iniuriam quaerit amicitiam: nam qui odit celare disiungit amicos et domesticos. Item illic: Gratia et amicitia liberant. quam serua tibi ne in obprobriis sis. Item in ecclesiastico: Filii sapientiae ecclesia iustorum, et natio eorum oboedientia et caritas. Item illic: In tribus placitum est spiritu meo, quae sunt probata coram deo et hominibus: concordia fratrum et amor proximorum et uir et mulier sibi consentientes. Item in euangelio secundum matthaeum: Beati pacifici. quoniam ipsi fili dei uocabuntur. Item illic: Dico uobis. quia si duobus ex uestris conuenerit super terram de omni

Qui celat delictum querit amicitias. Item cap. : Gratia et amicitia liberant. In ecclesiastico ⟨ec|cletico⟩ cap. II: Filii sapientiae ecclesiae iustorum et natio illorum oboedientia et dilectio. Item cap. XII: In tribus placitum spiritui meo usque uir et mulier sibi consentientes. In matheo ⟨math⟩ cap. XI: Beati pacifici, quoniam filii dei uocabuntur. Item cap. : Amen dico α

usque cum iurgio. Item cap. XVII: Qui caelat delictum quaerit amicitias usque separat foederatos. Item cap. XXV: Gratia et amicitia liberant usque ne exprobrabilis fias. In ecclesiastico cap. II: Filii sapientiae ecclesia iustorum et natio illorum oboedientia et dilectio. Item cap. XII: In tribus placitum est spiritui meo usque uir et mulier sibi consentientes. In matheo ⟨math⟩ cap. IIII: Beati pacifici, quoniam filii dei uocabuntur. Item cap. XVIII: Amen dico uobis quia si duo ex uobis usque ibi sum μ

2 Prou. 17, 9 4 Prou. 25, 10 5 Eccli. 3, 1 7 Eccli. 25, 1 10 Matth. 5, 9 11 Matth. 18, 19 et 20

1 et iniquis *MVLC* 2 cum rixę V^1 caelat *SM* querit *LC* 3 caelare *M*, tẹlare *S* 4 seruati bene *M*, seruat ibi ne V^1C 5 opprobriis *S* sis *om.* V^1 fili V^1L 6 ecclesiae *MVLC* oboedientia et (obed. *VC*) *MVLC*: oboedientiae *S* 7 illic] in ecclesiastico (ęccl. *C*) *MVLCv* spūi *MVLCv* 8 dō *s. lin. add. m. pr. S* hominibus *MVLCv*: homine *S* 10 euuang̅. *S*, ęugl'io *C* mattheum *S*, matheum (mathm *MV*) *MVL*, marcū *C* 11 ipsi *om. MVLCv* filii MV^2LC illic] secundum matheum *MVL C* dico] amen dico *MVLC* 12 duo V^1LC ex uobis *MVLCv* conuenerit *SV*: c̄uenerint *L*, consenserit *M*, consenserint *Cv*

re, quaecumque petieritis a patre meo, qui est in caelis, continget uobis. ubi enim sunt duo aut tres collecti in nomine meo, et ego ibi sum in medio eorum. Item secundum iohannem: Praeceptum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut ego dilexi uos. in hoc cognoscent omnes quod discipuli mei sitis, si dilectionem habueritis in inuicem. Item paulus apostolus ad romanos: Non ergo blasphemetur bonum nostrum. non est enim regnum dei esca et potus, sed iustitia et pax et gaudium in spiritu sancto. nam qui in hoc seruit christo, placet deo et probatus est hominibus. itaque quae pacis sunt sectemur et quae aedificationis sunt inuicem custodiamus. Item illic: Caritate fraternitatis inuicem benigni: honore inuicem praeuenientes. Item illic: Dilectio proximi malum non operatur, plenitudo autem euangelii est dilectio.

α uobis quia si duo ex uobis usque ego ibi sum in medio eorum. Secundum iohannem cap. XXXVI: Praeceptum nouum do uobis usque dilexeritis inuicem. Paulus ad romanos cap. XLV: Non ergo blasphemetur bonum nostrum usque inuicem custodiamus. Item cap. XXXVIIII: Caritatem fraternitatis inuicem diligentes. Item cap. XLI: Plenitudo autem legis est caritas. Ad corin-

μ in medio eorum. Secundum iohannem cap. XI: Mandatum nouum do uobis usque habueritis ad inuicem. Paulus ad romanos cap. XV: Non ergo blasphemetur bonum nostrum usque inuicem custodiamus. Item cap. XIIII: Caritatem fraternitatis inuicem diligentes. Item cap. XV: Plenitudo ergo legis est dilectio.

4 Ioh. 13, 34 et 35 7 Rom. 14, 16—19 12 Rom. 12, 10 13 Rom. 13, 10

1 re (*corr. ex* se *m. alia, sed non ea quae cetera corr.*) *S* quecūq; *SL,* quacūq, *C,* quamcūq; (am *in ras. al. m.*) *V (cf. v)* petierint V^2Cv 2 contiget *S* uobis] illis *MVLC* 3 et *ante* ego *om. MVLC* 5 quia discipuli mei estis *MVLv*, quia mei ęstis discipuli *C* 6 dilectionem habueritis *Sv*: dilexeritis *MVLC* in S^3M, *om.* S^1VLC 7 blasfemetur *S* 8 enim *om. V* 9 seruit deo placet xp̄o *MVLC* 10 et *ante* hominibus *inserit* V^1 itaque] ita *C* 11 sunt *alt. om. MC* custodiam V^1 12 illic] ad romanos *MVLC* Caritate fraternitatis inuicem benigni. honorem inuicem praebentes. plenitudo autem euangelii est dilectio. Item

Item ad corinthios prima: Aemulamini dona meliora et adhuc maiorem uobis uiam demonstro. si linguis hominum loquar aut angelorum, caritatem autem non habeam, unum sum ut aeramentum sonans aut cymbalum tinniens. et si habeam prophetiam et nouerim mysteria omnia et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. si erogauero omnem substantiam meam pauperibus et si tradidero corpus meum ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodeest. caritas patiens est, benigna est: caritas non aemulatur: caritas non est perpera, non inflatur, non ambitiosa est, non quaerit quae sua sunt, non inritatur, non cogitat malum, non gaudet iniquitate, gaudet autem ueritate, omnia suffert, omnia sperat, omnia credit, omnia sustinet. caritas

thios I cap. LXI: Aemulamini dona meliora usque caritas *a*

Ad corinthios I cap. XIIII: Aemulamini autem charismata maiora usque caritas numquam excidet. Item in eodem *u*

1 I Cor. 12, 31 et I Cor. 13, 1—8

illic. Dilectio proximi malum non operatur *S*, Plenitudo autem legis est caritas. Item ad romanos. Caritate fraternitatis inuicem diligentes. honorē mutuo p̄uenientes. (*om.* Item — Dilectio — — operatur) *M*. Caritatem (caritate *V*¹) fraternitatis inuicem diligentes. honore (honorem *L*) mutuo (mutuo inuicē *C*) praeuenientes. Item ad romanos. Plenitudo autem legis est caritas (*om.* Dilectio — — operatur) *VLC*

1 *uerba* aemulamini d. m. et *om. S* emul. *VLC* 2 excellentiorem *MVLCv* uiam uobis *MVLv* hominum *om. V* 3 aut] et *MVLCv* unum] factus *MVLCv* 4 eram̄tū *VC* chymbalū *M* 5 profetiā *S*, p̄ph&ia *M* nouerim misteria omnia *Sv*: sciero omnia sacramenta *MVLC* 7 et si distribuero substantiam meam in cibos pauperum *MVLC* 9 ita ut *MVLCv* 10 prodest *MVLC* caritas magnanima est (est *om. V*). caritas benigna est. caritas non aemulatur (emul. *VLC*). non agit perperā. non inflatur. non dehonestatur. non irritatur. non quaerit (querit *VLC*) quae sua sunt. non gaudet super iniquitatem. congaudet autem ueritati. omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. caritas numquam cadet (excidet *V*) *MVLC* 11 p̄pera *S* 12 querit *S* 13 non *ante* gaudet *s. lin. add.* (*m. pr.*) *S*

numquam excidit. Item illic: Manent autem spes, fides, caritas, tria haec: maior autem horum est caritas. sectamini caritatem. Item illic: Vigilate, state in fide, confortamini, uiriliter agite, omnia uestra in caritate fiant. Item ad philippenses: Si qua ergo consolatio in christo, si qua adlocutio caritatis, si qua societas spiritus, si qua uiscera miserationis: implete gaudium meum, ut id ipsum sapiatis omnes, eandem caritatem habentes, unianimes, unum sentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam, sed humilitate mentis inuicem existimantes sibimet ipsos superiores, non sua singuli respicientes sed quae aliorum. Item ad ephesios: Obsecro ergo uos ego uinctus in domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati estis, cum omni humilitate

α numquam cadet. Item ibi: Nunc autem manet spes, fides, caritas. Item cap. LXVI: Vigilate in fide conf . . . . . Ad philipenses cap. V: Si qua ergo consolatio in christo usque non sua singuli respicientes, sed que aliorum. Ad ephesios cap. XIII: Obsecro ergo uos uinctus ⟨uin|tos⟩ in christo usque

μ cap. XIIII: Nunc autem manet fides, spes, caritas: usque sectamini caritatem. Item ad corinthios I cap. XVIIII: Vigilate in fide usque in caritate fiant. Ad philipenses cap. II: Si qua ergo consolatio usque sed ea quae aliorum. Ad ephesios cap. IIII: Obsecro itaque uos fratres ego uinctus

1 I Cor. 13, 13 et 14, 1 3 I Cor. 16, 13 5 Phil. 2, 1—4 12 Ephes. 4, 1—3

1 illic] ad corinthios prima (I *V*) *MVLC* nunc autem manet (manent *CV²v*) *MVLC* spes fides *SMV¹*: fides spes *V²LCv* 2 tria (i *ex* e *corr. m. 2*) *S*, *add.* autem *M* autem *post* maior *om. ML* est *ante* caritas *om. MV¹LC* 3 illic] ad eosdem prima (I *V*) *MVC*, ad corinť prima *L* state *om. MVLC* 5 filipenses *S*, philipenses *VL* si] ·II· *S* 6 qua adlocatio *S*, qua adlocutio *Mai (cf. Sabat.)*, quod solatium *MVLCv* 7 sapien||tis *(fol. 30) S* 8 eadem *S* unianimes *SV*: unanimes *MLC* senti**|entes *S* 9 per *alt. om. C* contionē (ten *suprascr.*) *S* humilitatē *SV¹L* 10 exstimantes *M* sibimet ipsos superiores] alter alterum superiorem sibi *MVLC* 11 singula *S* respecientes *S* 12 efesios *S*, effesios *L* obsecro (c *rasura ex* g) *S* dignae *M*

animi et mansuetudine, cum multa patientia, subportantes inuicem in caritate, solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Item illic: Estote ergo imitatores dei sicut fili dilecti, et ambulate in caritate sicut et christus dilexit uos, et tradidit semet ipsum pro nobis oblationem et hostiam deo in odorem suauitatis. Item ad timotheum I: Finis enim praecepti est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta. a quibus quidam recedentes conuersi sunt in uaniloquium. Item in epistula petri apostoli I: Quapropter omnes consentanei estote, unianimes, conpatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, aut maledictum pro maledicto: sed e contrario benedicentes, ut benedictionem hereditatem possideatis. Item illic: Ante omnia autem mutuam inter uos caritatem per-

unitatem spiritus in uinculo pacis. Item cap. XVIIII: Estote ergo imitatores dei. Ad timotheum I cap. I: Finis enim praecepti est caritas. Petrus in epistula I cap. XI: Quapropter omnes consentanei estote unanimes usque ut benedictione possideatis. Item cap. XVI: Ante omnia mutua inter uosmet ipsos ⟨ipsis⟩ α

usque in uinculo pacis. Item ad ephesios cap. V: Estote ergo imitatores dei usque in odorem suauitatis. Ad timotheum I cap. I: Finis autem praecepti est caritas usque conuersi sunt in uaniloquium. Petrus in epistula I cap. X: In fide omnes unianimes conpatientes usque hereditate possideatis. Item in eadem epistula cap. XIIII: Ante omnia mutuam in uosmet ipsos μ

3 Ephes. 5, 1 et 2 6 I Tim. 1, 5 et 6 9 I Petr. 3, 8 et 9 14 I Petr. 4, 8

1 animi *om. MVLC* subportates *S*, sufferentes *MVLC* 2 sollicite *L* seruate *V* 3 illic] ad ephesios (effesios *L*, effesios *C*) *MVLC* emitatores *S* filii carissimi *MVLCr* 4 caritate] dilectione *MVLCr* nos *et* nobis *Cv* 5 se *MVLC* ·ostiā (*ras.* h) *M*, ostiā *V* deo *SL*: *om. MVC* odore *V* 6 ad (d *ex* t *corr. m. pr.*) *S* 7 fidem *S* 9 epistula *S* item petrus in epistola (epl. *C*) prima *MVLC* 10 consentanaci *S* unanimes *MLC* 12 e] eae *M*

13 benedictione *MV*[1]*L* hereditate *MVL*, hereditate* (*uirg. ras.*) *C* possideamus *C* 14 illic] in eadem epistola prima *MC*, eandē epła prima *V*, ioħ in epł I *L* autem *om. MVLC* mutua *ML*, mutuo *V*[1] perpetuam *om. MVLC*

petuam habentes: quia caritas cooperuit multitudinem peccatorum. Item in epistula iohannis I: Qui dicit se in lumine esse et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. qui autem diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum non est in eo. Item illic: Et quia ex hoc cognoscimus caritatem ipsius, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus nostris animas nostras ponere.

VIII.

QVOD VBIQVE SIT DOMINVS.

In psalmo CXXXVIII: Quo ibo ab spiritu tuo? et a facie tua quo fugiam? si ascendero in caelum, tu illic es: et si descendero in infernum, ades. si sumpsero pennas meas ante lucem et habitauero in postremis maris, etenim illuc manus tua deducet me et tenebit me dextera tua. Item in libro

α caritate. Iohannes in epistula I cap. : Quia ex hoc cognoscimus caritatem ipsius.

VIII. QVOD VBIQVE SIT DOMINVS. In psalmo CXXXVIII: Quo ⟨*s. lin.* i *add.*⟩ ibo ab spiritu tuo? In sapientiae libro

μ caritatem usque operit multitudinem peccatorum. Iohannes in epistula I cap. IIII: Qui dicit se in lucem esse usque scandalum in eo non est. Item in eadem epistula I cap. XI: In hoc cognoscimus caritatem dei usque pro fratribus animas ponere.

VIIII. QVOD VBIQVE SIT DOMINVS. In psalmo CXXXVIII: Quo ibo ab spiritu tuo? In sapientia cap. I: Benignus est enim

2 I Ioh. 2, 9 et 10   5 I Ioh. 3, 16   10 Ps. 138, 7—10

1 cooperit *MVL*, opit *C* 2 item iohannes in epistola prima (I *L*) *MVLC* 3 lumine] lucem *MVLC* 5 in eo (i *s. lin. add.*) *S* illic] iohannes (*om.* ioh. *L*) in eadem (eandẽ *V*) epistola (ępla' *C*, epłã *V*) prima (I *LVC*) *MVLC* et] *om.* *MVLC* quia] qui *S* 6 animam suam pro nobis *MVLCv* 7 *om.* nostris *MVLCv* *om.* nostras *C* 9 sit] ẽ *V* dominus] dš *C* 10 ab] a *LCV*[2] faciae *S* 11 quo] * qua *M* 12 pinnas *S* ante lucem] diluculo *Cv* 13 postremo *MVL*, extremis *Cv* illic *VC* *om.* manus tua *S* 14 deducit *S*

sapientiae: Sanctus est enim spiritus sapientiae et non liberabit maledictum a labiis suis: quoniam renium illius testis est deus, et cordis illius speculator est uerus et linguae illius auditor: quia spiritus domini repleuit orbem terrarum. Item in esaia propheta: Sanctus sanctus sanctus dominus sabaoth: pleni sunt caeli et omnis terra maiestate eius. Item in ecclesiastico: Quoniam multa sapientia dei, fortis in potentia, uidens omnes sine intermissione. Item in hieremia propheta: Deus adpropinquans ego sum, dicit dominus. et non deus de longinquo. quod si absconditus fuerit homo in abditis, ego eum non uidebo? nonne caelum et terram ego impleo? dicit dominus.

cap. : Sanctus est enim spiritus sapientiae usque repleuit orbem terrarum. In esaia cap. : Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth. In ecclesiastico ⟨eccltico⟩: Quoniam ⟨quorum⟩ multa sapientia dei fortis. In hieremia cap. : Deus adpropinquans ego sum, dicit dominus. α

spiritus sapientiae usque repleuit orbem terrarum. In esaia cap. : Sanctus sanctus sanctus dominus deus exercituum usque gloria eius. In ecclesiastico ⟨ecclo⟩ cap. VIIII: Quoniam multa sapientia dei usque uidens omnes sine intermissione. In hieremia cap. : Putasne deus e uicino ego sum, dicit dominus. usque caelum et terram ego impleo, ait dominus. μ

1 Sap. 1, (5) 6 et 7   5 Es. 6, 3   7 Eccli. 15, 18 (19)   9 Hier. 23, 23 et 24

1 *om.* est *VL*   sapientię (disciplinę effugiet fictum) *corr. ex uersu quinto m. 2 V*   2 liberauit *MVL*   renum *MVLCr*   suis (*s. lin. add. a m. 2*) *L*   4 illius *post* linguae *om. MVLC*   replebit *S*   5 aesaia *S*, isaia *L*, ysaya *V*, ysaia *C*   dominus] dn̄s ds̄ *MVLCr*   6 sabaoht *V*   maiestate eius *S*, gloria maiestatis tuae *MVLC*   8 iheremia *C*   10 de (*om.* deus) *C*   absconsus *MVLC*   11 uidebor *M*

VIIII.

QVOD DOMINVS NOVERIT OCCVLTA CORDIS.

In regnorum I: Non quomodo uidet homo, sic uidebit deus: quia homo uidet in facie, deus autem in corde. Item in regnorum III: Quoniam tu solus scis corda filiorum hominum. Item in paralipomenon I: Et nunc, solomon, scito deum patrum tuorum et serui illi in corde perfecto et anima uolente: quoniam omnia corda scrutatur dominus et omnem cogitationem nouit. Item in psalmo VII: Scrutans corda et renes deus. Item in prouerbiis: In conspectu enim dei sunt uiae uiri: in omnes autem cursus eius speculator deus. Item illic: In omni loco oculi domini speculantur

a VIIII. QVOD DEVS NOVERIT ⟨V *in rasura atramento scr.*⟩ OCCVLTA CORDIS. In regnorum libri primi cap. : Non quomodo uidet homo. Item cap. libri ⟨li⟩ III: Quoniam tu solus scis corda filiorum hominum. In paralipomenon libri ⟨paralp li⟩ I cap. : Et salomon, scito deum usque omnes cogitationes nouit. In psalmo VI: Scrutans corda et renes deus. In prouerbiis cap. : In conspectu enim dei sunt uie uiri, in omnes autem cursus eius speculator deus. Item cap. XV: In omni loco oculi

μ VIIII. QVOD DEVS NOVERIT OCCVLTA CORDIS. In regnorum lib*ri* I cap. XL: Homo enim uidet ea quae parent, dominus autem intuetur cor. Item in lib*ri* III regnorum cap. XXII: Quia tu solus nosti cor omnium filiorum hominum. In paralypomenon lib*ri* I cap. : Tu autem, salomon, fili mi, scito deum usque et uniuersas mentium cogitationes intelligit. In psalmo VII: Scrutans corda et renes deus. In prouerbiis cap. XVI: Omnes uiae hominum patent oculis eius, spirituum ponderator est dominus. Item cap. XV: In omni loco oculi domini

3 I Regn. 16, 7 5 III Regn. 8, 39 6 I Par. 28, 9 9 Ps. 7, 10 10 Prou. 16, 2 12 Prou. 15, 3

2 dominus] ds̃ *MLC* no*uerit (1 *eras.*) *M* 3 *et* 6 I] libro primo *MVLC* 4 in faciem *MVC* 5 libro III *uel* tertio *MLC* 6 paralipemenon *S*, paralippemenon *L*, paralypomenon *C* salomon *MVLC* 7 deum] dñm *L* tuorum] nr̃orũ *C* 9 omnes cogitationes *L* 11 speculatur *S* 12 *et* p. 355, 1 illic] in prouerbiis *MVLC*

bonos atque malos. Item illic: Mors et infernus manifesta sunt aput deum: quomodo non etiam corda hominum? Item in iob: Si ego peccaui, quod possum tibi facere, tu qui scis sensum humanum? Item illic: Ipse enim perspicit opera hominum, nec latet eum quicquam eorum quae faciunt. Item hieremias propheta: Domine, iudicans iusta et probans renes et corda. Item illic: Ego dominus scrutans corda et probans renes, ut dem unicuique secundum uias eius et secundum fructum studiorum eius. Item in ezechiel propheta: Haec dicit dominus: sic dixistis, domus israhel, et cogitationes spiritus uestri noui ego. Item in euangelio

domini speculantur bonos et malos. Item cap. XVI: Infernus et perditio coram domino. In iob cap. : Si ego peccaui. Item cap. : Ipse perspicit. In hieremia cap. : Domine, iudicans iuste et probans renes et corda. Item cap. : Ego dominus scrutans corda et renes. In ezechiel ⟨ezech⟩ cap. : Haec dicit dominus: sic dixistis domus israhel et cogitationes spiritus uestri noui ego. In matheo cap. XII: Sciens autem iesus *α*

speculantur bonos et malos. Item cap. XVI: Infernus et perditio coram domino usque filiorum hominum. In iob cap. : Peccaui: quid faciam tibi, o custos hominum? Item cap. : Ipse perspicit opera usque quicquam eorum quae faciunt. In hieremia cap. : Tu autem, domine sabaoth, qui iudicas iuste et probas renes et corda. Item cap. : Ego dominus scrutans cor usque iuxta fructum adinuentionum suarum. In ezechiel ⟨ezechl⟩ cap. : Haec dicit dominus: sic dixistis domus israhel et cogitationes spiritus uestri noui ego. In matheo cap. VIIII: Et *μ*

1 Prou. 15, 11 3 Iob 7, 20 4 Iob 11, 11 6 Hier. 11, 20 7 Hier. 17, 10 10 Ezech. 11, 5

1 adq; *S*, et *MVLCv* manifestata *C* 3 quod *S*, quid *MVLCv* 4 illic] in iob *MVLC* *om.* enim *MVLC* 5 quicquam *MVLC*: quidam *S* 6 iheremias *C* *om.* proph. *MVLC* 7 prouans *S*, p̄uans *V*[1] illic] hieremias *MVL*, iheremias *C* *om.* scrut. corda et *L* 8 renes et corda *L* 9 eius] suas *C* studiorum fructum *MVLC* zechiel *S*, hiezechiel *L*, iezechiel *C* 10 *om.* proph. *MVLC* is*rahel (t *ras.*) *S* 11 euuang̃ *S*, euglm *M*

secundum matthaeum: Sciens autem iesus cogitationes eorum dixit: quid cogitatis mala in cordibus uestris? Item secundum iohannem: Et contristatus est petrus quod dixit ei tertio: amas me? et dixit ei: domine, omnia tu nosti, tu scis quia amo te. Item paulus apostolus ad romanos: In die, cum iudicabit deus occulta hominum secundum euangelium meum per iesum christum dominum nostrum. Item ad corinthios I: Ideoque nolite ante tempus aliquid iudicare, quo usque ueniat dominus, qui inluminabit consilia cordis: et tunc laus erit unicuique a deo. Item in actibus apostolorum: Tu, domine, qui nosti corda hominum, ostende nobis quem elegeris ex his duobus. Item in apocalypsi iohan-

α cogitationes eorum dixit. Secundum iohannem cap. : Et contristatus est petrus, quod dixit ei tertio: amas me? Paulus ad romanos cap. VI: In die, cum iudicauit dominus occulta hominum. Ad corinthios I. XVI: Ideoque nolite ante tempus quicquam iudicare. In actibus apostolorum cap. : Tu, domine, qui nosti corda hominum. In apocalypsin ⟨apoclsin⟩

μ quum uidisset iesus cogitationes eorum, dixit usque in cordibus uestris. Secundum iohannem cap. XIIII: Et contristatus est petrus, quia dixit ei tertio: amas me? usque tu scis quia amo te. Paulus ad romanos cap. III: In die, qua iudicabit dominus occulta hominum usque iesum christum dominum nostrum. Item ad corinthios I cap. IIII: Itaque nolite ante tempus iudicare usque laus erit unicuique a deo. In actibus apostolorum cap. II: Tu, domine, qui corda nosti omnium usque ex his duobus.

1 Matth. 9, 4 3 Ioh. 21, 17 6 Rom. 2, 16 8 I Cor. 4, 5 11 Act. 1, 24

1 mattheũ *S* 2 mala *Sv*: nequam MV^2LC, nequa V^1 in cordibus uestris nequam *L* 3 iohannem] matheũ *L* 4 tu omnia *LCv* 5 *om.* apost. *MVLC* 6 diae *S* iudicauit *SM V* dñs *MVLC* dñs iudicauit *V* euangelium *(corr. m. 1) S* 8 chorintios *M* aliquid *S*: quicquam *MVLC* 9 quo usque *S*: donec *MVLC* qui et inluminet (ill. *VC*) occulta tenebrarum et manifestet cogitationes cordis *MVLC* 11 *om.* nobis *Cv* 12 eligeris *S* apocalipsi *SMVC*, apocalipsin *L* iohannis] *om. L*, *add.* apostoli *C*

nis: Et scient omnes ecclesiae quia ego sum qui scruto renes et corda.

X.

IVSTE IVDICANDVM.

In exodo: Non peruertes iudicium pauperis in iudicio eius. ab omni uerbo iniusto recede. innocentem et iustum non occides: non iustificabis iniustum. et munera non accipies: munera enim excaecant oculos uidentium et coinquinantur uerba iusta. Item illic: Non contemnes pauperem in iudicio. Item in leuitico: Non facies iniquitatem in iudicio: non accipies personam pauperis, neque admiraberis personam potentis: iustitia iudicabis proximum tuum. Item illic: Non facies quod iniustum est in iudicio, in mensuris, in ponderibus et in stateris. statera aequalis et pondus iustum

cap. IIII: Et scient omnis ecclesiae quia ego sum qui scrutor renes. α

X. IVSTE IVDICANDVM. In exodo cap. : Non peruertes iudicium pauperis in iudicio. Item cap. LXXXIII: Non contempnes pauperem in iudicio. ap. LXVIII: Non facis iniquitatem in iudicio. Item cap. : Non facias quod iniustum est in iudicio.

In apocalypsi cap. IIII: Et scient omnes ecclesiae quia ego sum scrutans renes et corda. μ

X. IVSTE IVDICANDVM. In exodo cap. XII: Non declinabis in iudicio pauperis usque et subuertunt uerba iustorum. Item cap. : Non contempnes pauperem in iudicio. In leuitico cap. XI: Non facies quod iniustum est nec iniuste iudicabis usque iuste iudica proximo tuo. Item in leuitico cap. XII: Nolite facere iniquum aliquid usque ego dominus deus uester. In deutr

1 Apoc. 2, 23 5 Exod. 23, 6—8 9 ib. 3 10 Leu. 19, 15 13 ib. 35 et 36

1 aecclesiae *V* scrutor *LV*[2] 4 iustae *S* 5 puertis *S* 8 excecant *MVLC* uidentem *S* 9 illic] in exodo *MVLC* contendes *S,* contempnes *MC,* condĕpnes *V* 10 leuuitico *S* 11 ammiraueris *MV*[1]*C,* ammiraberis *L,* ł onoraueris *V*[2] *(cf. v)* 12 iuste***| *(3 litt. eras.;* e *in ras. m. 2) L* illic] in leuitico *M VLC*

et mensura iusta erit uobis. ego sum dominus deus uester. Item in deuteronomio: Non sumes personam in iudicio, aduersum minorem et aduersus maiorem iudicabis: non sumes personam hominum, quoniam iudicium dei est. Item illic: Iudices et doctores legis constitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis, quas dominus deus tuus dabit tibi per singulas tribus, et iudicabunt plebi iudicio iusto: non declinabunt iudicium, non accipient personam, nec accipient munera: munera enim excaecant oculos sapientum et subtrahunt sermonem iustum. iustitiam sequimini, ut uiuatis. Item illic: Maledictus qui declinauerit iudicium aduenae et orfano et uiduae. et dicit omnis populus: fiat, fiat. Item in libro paralipomenon II: Et statuit iosaphat iudices in omnibus ciuitatibus iuda munitis et per singulas ciuitates dixit iudicibus: uidete quid uos facietis: non enim homini iudicabitis, sed domino: et uobiscum est in

α In deutero nomium ⟨deutēr nomī⟩ cap. XXXVIIII: Iudices et magistros constitues usque iuste quod iustum est persequeris. Item cap. XCI: Non peruertas iudicium aduenae ⟨adue⟩. In paralipmīn libro ⟨li⟩ II: Et statuit ioseph asap iudices usque neque enim est cum domino deo nostro munerum acceptio. Item

μ cap. X: Iudices et magistros constitues usque iuste quod iustum est persequeris. Item in deutr. cap. XV: Maledictus qui peruertit iudicium aduenae. Item cap. XIII: Non peruertas iudicium aduenae. In paralipo lib*ro* II cap. : Et statuit iosephasaph iudices usque neque enim est cum domino deo nostro munerum

2 Deut. 1, 17 5 Deut. 16, 18—20 10 Deut. 27, 19 13 II Par. 19, 5—7

1 erit uobis (*om.* uobis *C*) iusta *MVLC* *om.* sum *MVLCv* 2 in deutero nomiũ *MC* sumes *S*: accipies *MVLC* 3 aduersus *MVLC* iudicabis [iuste] (iuste *s. lin. m. 2*) *V* 4 hominis *MVLC* 4 *et* 10 illic] in deuteronomiũ *MC*, in deutero nomio *LV* 9 excecant *MVLC* sapientum *Sv*: uidentium *MVLC* subtrahent *MVLC* 11 aduenę *S* orfano *S*, orfani *MVL*, orphani *C* 12 paralippemenon libro *L*, paralypomenon libro *MC* secundo *MC* 13 iosafath *S*, ioseph asaph *MV*, i*os*aphat *LC* iuda] iudica *S*

uerbo iudicii. nunc sit timor domini super uos, et seruetis et faciatis: neque enim est cum domino deo nostro iniquitas neque personae acceptio neque munerum acceptio. Item illic ad sacerdotes: Ita facietis in timore domini, in fide et corde perfecto: et omne iudicium quod acceptum fuerit super uos a fratribus uestris, qui habitant in ciuitatibus suis inter medium sanguinis et inter medium legis, in mandatis ad iustificationes et ad iudicia: et distinguetis eis, et non peccabunt domino. Item in libro hesdrae I: Veritas autem permanet et inualescit in aeternum et uiuet et perseuerat in saecula saeculorum, et non accipit personam hominis nec differentias, sed iusta iudicat et facit: ab omnibus iniquis dolosis et impiis discedit, et omnes iusti sperant in eam, et non est in iudicio illius iniustitia: et eius est fortitudo et regnum et potestas illius in saecula saeculorum. benedictus est enim dominus ueritatis! Item in psalmo LVII: Si uere

cap. ad sacerdotes: Ita facietis in timore domini usque et *α*
non peccabunt domino. In libro ⟨li⟩ esdrae cap. : Veritas autem permanet et inualescet in aeternum usque benedictus est enim dominus uerita*tis*. In psalmo LVII: Si uere utique iustitia

acceptio. Item cap. ad sacerdotes: Ita facietis in timore *μ*
domini usque et non peccabunt domino. In libro hesdrae cap. : Veritas autem permanet et inualescit in aeternum usque benedictus est enim dominus ueritatis. In psalmo LVII: Si uere

4 II Par. 19, 9 et 10 9 I Esdr. 4, 38—40 16 Ps. 57, 2

1 et seruetis *S,* ut obseruetis *MVLC* 2 *om.* domino *L* *om.* nostro *C* *om.* iniquitas neque p. a. neque *MVLC* 4 illic] in eodem libro II (secundo *M*) *MVLC* 5 omnem *L* 6 fratris *S* 7 *om.* sanguinis et inter medium *MVLC* in] *om. L,* & *C* 8 distinguetis *MVLC:* detinguetis *S* 9 hesdrę I *S,* hesdrae (-re *L*) *ML,* esdra *V,* esdrę *C* 10 inualescet *MVL* 11 secula seculorum *L* ꝑsona *M* 12 iustae *M* omnibus] hominibus *V* 13 et dolosis *VLC* iustisperunt *S,* iusti*parent (s *ras.*) *M,* iustis parant *VL,* iusti ꝑant *C* in ea *MVLC* 14 illius] eius *MVLC* iniustitia] et iustitia *M,* iustitia *L* eius (*om.* est) *C* 15 secula seculorum *L* be^{ne}dic|tus *S*

utique iustitiam loquimini, iusta iudicate, fili hominum. Item in psalmo LXXXI: Quousque iudicatis iniquitatem et facies peccantium sumitis? iudicate pupillo et egeno, humilem et pauperem iustificate: eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate. Item in prouerbiis: Misericordia et fides non te derelinquat, et ueritas possideat te: conprehende eas ex animo tuo diligenter, et inuenies gratiam. et prouide bona coram deo et hominibus. Item illic: Perdit semet ipsum qui munera accipit: nam qui odit munerum acceptiones uiuit. Item illic: Accipientis munera in sinum inique non prosperabuntur uiae. Item illic: Mirari faciem impii non est bonum, nec sanctum est declinare iustum in iudicio. Item illic: Facere iusta et ueracem esse placet deo magis quam hostiarum sanguis. Item illic: Haec autem uobis dico sapientibus cognoscere:

α loquimini. In LXXXI: Quousque iudicatis. In prouerbiis cap. III: Misericordia et ueritas non te deserant. Item cap. : Perdet semet ipsum qui munera accipit. Item cap. : Accipientes munera in sinu inique. Item cap. XXVIIII: Qui agnoscit in iudicio faciem non facit bene. Item cap. : Facere iusta et ueracem esse placet deo. Item cap. XVIII: Accipere personam

μ utique iustitiam loquimini. In LXXXI: Quousque iudicatis. In prouerbiis cap. III: Misericordia et ueritas non te deserant. Item cap. XVI: Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam, qui autem odit munera uiuet. Item cap. XVII: Munera de sinu impius accipit usque semitas iudicii. Item cap. XXVIIII: Qui cognoscit in iudicio faciem ⟨faciē*⟩ non facit bene. Item cap. XVI: Facere misericordiam et iudicium magis placent domino quam uictimae. Item cap. XVIII: Accipere personam impii non

2 Ps. 81, 2—4 5 Prou. 3, 3 et 4 8 Prou. 15, 27 10 Prou. 17, 23 11 Prou. 18, 5 12 Prou. 21, 3 14 Prou. 24, 23

1 utiquę *S* iusta] recte *C (cf. v)* fili *SM* 2 sexagesimo primo *C* faciem *M* peccatorum *VLC* 3 aegeno *et* aegenum *SC* 4 de manũ *C* 5 fides] ueritas *Lv* 6 conpraehende *S M*, c̃phende *V*, comp̃hende *C*, comprehende *L* 7 inuenis *MV* bonã *M* 8 *et infra* illic] in prouerbiis *MVLC* perdet *MV LC* se *C* 9 acceptionis *V*¹ 10 sinu *MVC* iniquę *V*, iniqui *L* 11 *om. alt.* est *L*

reuereri personam in iudicio non est bonum. Item illic: Qui dicit iustum impium esse, maledictus erit populis et odibilis gentibus. nam qui arguunt, meliora sperabunt. Item illic: Aperi os tuum uerbo dei et iudica omnibus integre. aperi os tuum et iudica iuste: discerne autem pauperem et infirmum. Item illic: Nouit iustus iudicare pauperibus: nam impius non intellegit scientiam, et inopi sensus non est intellector. Item illic: Regis in ueritate iudicantis pauperibus, sedis eius in testimonium resurget. Item in ecclesiastico: Noli quaerere eligi iudex nisi uirtute inrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, et ponas scandalum in astutia tua. Item illic: Est qui perdat animam suam prae confusione, et prae personae acceptione perdet se. Item illic:

impii non est bonum in iudicio non est bonum. Item cap. XVIII: Et qui iustificant impium et qui condampnat iustum. Item cap. : Aperi os tuum et iudica iuste. Item cap. : Nouit iustus iudicare pauperibus. Item cap. XXVIIII: Rex qui iudicat in ueritate et pauperes thronus eius. In ecclesiastico ⟨eccletīco⟩ cap. V: Noli querere eligi iudex nisi uirtutem. Item cap. XI: Est qui perdet animam suam prae confusione. Item cap. XI: α

est bonum in iudicio. Item cap. XVIII: Et qui iustificat impium usque abominabilis uterque apud dominum. Item cap. XXX: Aperi os tuum, decerne quod iustum est. Item cap. XXVIIII: Nouit iustus causam pauperis, impius ignorat scientiam. Item cap. XXVIIII: Rex qui iudicat in ueritate pauperes usque in aeternum firmabitur. In ecclesiastico ⟨ecclo⟩ cap. V: Noli quaerere fieri iudex usque in agilitate tua. Item cap. XI: Est qui perdit animam suam prae confusione usque acceptione perdet μ

2 Prou. 24, 24 et 25 4 Prou. 31, 8 et 9 6 Prou. 29, 7 8 ib. 14 10 Eccli. 7, 6 12 Eccli. 20, 22 (24)

1 reuerere *L,* uereri *M* 2 erit] *add.* sup t̄rā *C* 4 *et* 5 apperi *M* 6 *om.* aperi o t. e. i. iuste *L* 7 intelleget scientia *S* inopi non est (inopinionem *L*) sensus intellegentiae (intellig. *VC*) *MVC* 9 sedis *SMV*[1], sedes *LV*[2]*C* resurgit *MLV* 10 querere *VC* elegi *SM,* eligi *C,* ēē *L* uirtutē *MVL* irrūpe possis *C* iniquitatem *MVLC* 12 astudia *S* perdet *MVLC* 12 *et* 13 illic] in ecclesiastico *MLVC* 13 confusionē *M*

Senia et dona excaecant oculos iudicum, et quasi mutus in ore multorum auertit correptionem. Item in esaia propheta: Vae his qui iustificant impium propter munera, et quod iustum est iniuste auferunt! Item illic: Vae scribentibus nequitiam, declinantes iudicium inopum, et rapientes iudicium pauperum plebis meae! ita ut sit illis uidua in rapinam, et pupillus in depraedationem. et quid facient in die uisitationis? Item illic: Qui ingreditur in aequitate, loquitur rectam uiam, qui odit iniquitatem et iniustitiam, et manus abstinet a muneribus, grauat aures, ut non audiat iudicium sanguinis, cludit oculos, ut non uideat iniquitatem: hic habitabit in alta spelunca petrae firmae, fortis panis illi dabitur et aqua eius fidelis. Item illic: Haec dicit dominus: custodite iudicium, facite iustitiam, adpropriauit enim salutare

α Scenia et dona excecant oculos iudicum. In esaia cap. : Vae his qui iustificant impium. Item cap. : Vae scribentibus nequitiam declinantes iudicium. Item cap. : Qui ingreditur in aequitate, loquitur recte usque et ad aquam eius fideles. Item cap. : Haec dicit dominus: custodite iudicium et facite iustitiam.

μ se. Item cap. XI: Xenia et dona excaecant oculos usque correptionem eorum. In isaia cap. * : Vae qui iustificatis impium pro muneribus usque aufertis ab eo. Item in isaia cap. : Vae qui condunt leges iniquas usque in die uisitationis. Item cap. : Qui ambulat in iustitiis et loquitur ueritates usque aquae eius fideles sunt. Item cap. : Haec dicit dominus: custodite iudicium et facite iustitiam, usque custodiens manus suas,

1 Eccli. 20, 31 3 Es. 5, 23 4 Es. 10, 1 et 2 8 Es. 33, 15 et 16 13 Es. 56, 1 et 2

1 senia (x *s. lin a m. al.*) *V* excecant *SMVL*, ececant *C* 2 isaya *V*, isaia *L*, ysaia *C* 3 *et* 4 Ve *LC* 4 iniustae *S* 4 *et infra* illic] in esaia (isaia *L*, isaya *uel* ys. *V*, ysaia *C*) *MVLC* 6 *om.* meae *MVLC* 7 rapina *MVLC* depdatione *MLC*, dãptione (ł e *s. lin. a m. al.*) *V* 8 diae *S* 9 &iusticiã & (diligit *s. l. m. al.*) *V* 11 cludit *SM*: claudit *LVC* 12 habitauit in alia *M* firme *L* pannis *M* 13 aquae ius *S*, aqua *eius *V* 14 ab|ppriauit *M*, adpro|piabit *L*, appropiauit *C*, *om. V (sed lacuna est decem litterarum)*

meum aduenire, et misericordia mea reuelari. beatus uir qui facit haec, et homo qui amplectitur ea, et custodit, ne sabbata mea uiolet, et seruat manus suas, ne faciat iniqua. Item illic: Ego sum dominus qui diligo iustitiam et odiui rapinam et iniquitates. Item in iob: Testimonium enim impii mors: et ignis conburet domos eorum qui munera accipiunt. concipiet in uentre gemitus, et uenient ei uana, et uenter eius portabit dolum. Item in hieremia: Iudicate mane iudicium, et recte agite, et liberate direptum de manu laedentis eum, ut non succendatur ut ignis ira mea et ardeat, nec erit qui extinguat. et eripite direptum de manu iniuriantis eum, et aduenam et pupillum et uiduam nolite obprimere: et nolite impie agere, et sanguinem innocentem ne effunderitis in loco isto. Item in michaea propheta: Audite itaque haec, duces domus iacob et reliqui domus israhel, qui abominatis

Item cap. : Ego sum dominus qui diligo iustitiam et odio iniquitatem. In iob cap. : Testimonium enim. In hieremia: Iudicate mane iudicium usque et sanguinem innocentem ne effunderitis in loco isto. In micha cap. : Audite itaque haec, duces domus iacob, usque non uenient super nos mala. In ambacuhc α

ne faciat omne malum. Item cap. : Quia ego dominus diligens iudicium et odio habens rapinam. In iob cap. : Congregatio enim hypocritae sterilis usque et uterus eius praeparat dolos. In hieremia cap. : Haec dicit dominus: iudicate mane iudicium usque et sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. In michea cap. : Audite haec, principes domus iacob usque non μ

4 Es. 61, 8 5 Iob 15, 34 et 35 8 Hier. 21, 12 et 22, 3 14 Mich. 3, 9—11

1 *om.* aduenire *MVLC* 2 amplectetur *MVLC* 4 odio iniquitatem (*om.* rapinam et) *MVLC* 6 conburr& *M*, comburet *VLC* domus *VLC* concipient *MVLC* 7 ei] eis *VLC* eius] eorum *MVLC* portauit *MV* 8 iheremia *C* 9 rectae *L* agite] et te *V*, eripite *C* directũ *C* ledentis *MVLC* 10 *om.* ut ignis *MVLC* 11 directũ *C* 12 oppremere *S*, obprimere *M*, opprim. *LVC* 13 impiae *S* effuderitis *MV*[2]*L* 14 michea *SMVLC* 15 *om.* duces *C* reliquiae *L* israhel *L*, isrł *MVC*, isł *S* abhominatis *LC*

aequitatem et omnia recta euertentes, qui aedificatis sion in sanguinibus et hierusalem in iniquitatibus. duces eorum cum muneribus iudicabant, et sacerdotes eorum cum mercedibus respondebant, et prophetae eorum cum pecuniis diuinabant. et in dominum requiescebant dicentes: nonne dominus est in nobis? non uenient super nos mala. Item in ambacum propheta: Vt quid mihi ostendisti labores et dolores, ut uiderem miseriam et impietatem? aduersus me ortum est iudicium, et iudex accepit. propter hoc disiecta est lex, et non perducitur in finem iudicium: quia impius per potentiam deprimit iustum, ideoque exiet iudicium peruersum. Item in zacharia propheta: Haec dicit dominus omnipotens: iudicium iustum iudicate, et misericordiam et pietatem facite unusquisque ad fratrem suum: et uiduam et orfanum et proselytum et pauperem per potentiam nolite obprimere, et malitiam unusquisque fratris sui ne rememoremini in cordibus uestris. Item iob: Ego eram oculus caecorum, ego pes claudorum, ego inpotentium pater. examinabam causas sine

α cap. : Vt quid mihi ostenditis labores et dolores usque ideoque exiit iudicium peruersum. In zaccharia: Haec dicit dominus omnipotens: iudicium iustum iudicate. In iob cap. : Ego eram

μ uenient super nos mala. In ambacuc cap. : Quare ostendisti mihi iniquitatem usque egreditur iudicium peruersum. In zacharia cap. : Haec dicit dominus exercituum dicens: iudicium uerum iudicate usque in corde suo. In iob cap. : Oculus fui caeco

7 Abb. 1, 3 et 4 12 Zach. 7, 9 et 10 17 Iob 29, 15

1 ræcta'e uertentes *S*, recte | uertentes *L* quia *MVLC* edificatis *V* syon *C* 3 menerib; *S* 4 prophetę *S* 5 dñ *C* 6 ambachũ *M*, abbacum *S*, abacuc *LV*, abacuch *C* 7 prof. *S* ostendistis *MVLC*[2], ostendis *C*[1] 8 miscdia *V* aduersum *MVLC* 9 accipit *C* deiecta *MVL*, abiecta *C* 10 fine *S* 11 deprimet *S*, opprimit *C* ideoquę *S* exiit *MLC*, ex*it (i *ras.*) *V* iudicatę *S* 14 unus | quisquae *S* fratrem] proximum *MVLC* prosilitum *S*, proselitum (proseliti *L*) *MVLC* 15 obprimere *M*, opprimere *SVLC* 16 malitia *ML*, malicia *C* 16 fratrī suo *C* remoremini *C* 17 in iob *MVLC* cecorũ *C* 18 inpotentiũ (i *alt. exp. m. 2*) *V*

exceptione et confringens iniustorum molas auferebam rapinam de mediis dentibus eorum. Item in euangelio secundum iohannem: Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.

XI.

BENE FACIENDVM PAVPERIBVS ET NON PIGNERANDVM.

In deuteronomio: Si tibi debitum fuerit a proximo tuo quodcumque, non intrabis in domum eius pignerare pignus: foris stabis, et homo debitum suum, quod est aput ipsum, proferet tibi pignus tuum foras. si autem homo pauper erit, non dormies in pignere eius: reddens reddes ei pignus eius circa solis occasum, et dormiet in uestimento suo et benedicet te, et erit in te misericordia domini in conspectu dei tui. Item illic: Non accipies pignus uestimentum uiduae, quia famulus

oculus caeco et pes claudo. Iohannes cap. : Nolite iudicare α
secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.

XI. BENE FACIENDVM ⟨FACIENDO⟩ PAVPERIBVS ET NON PIGNERANDVM. In deuteronomio ⟨deut⟩ cap. LXXXVII: Cum repetis a proximo tuo rem aliquam usque quoram domino. Item cap. XCI: Non peruertas iudicium aduenae et pupilli nec auferes pignoris loco

usque auferebam praedam. Iohannes apostolus cap. : μ
Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.

XI. BENE FACIENDVM PAVPERIBVS ET NON PIGNERANDVM. In deuteronomio ⟨deuter⟩ cap. XIII: Cum repetis a proximo tuo rem aliquam usque coram domino deo tuo. Item cap. XIII: Non peruertas iudicium aduenae et pupilli nec auferes pignoris loco

3 Ioh. 7, 24 7 Deut. 24, 10—13 14 ib. 24, 17 et 18

1 confringes *S* moles *L* afferebã V^1 rapinas *MVL C* 2 eorũ dentibus *C* item iohannes (iohannis *L*) apostolus nolite *MVLC* euuang̃ *S* 6 pauperi *SC* 7 deutero nomio *S*, deuteronomium *M*, deutero nomiũ *V* *om.* in deut. *C* 8 pignorare *V* 10 erit] est *MVLC* 11 pignore *MVLC* *om.* reddes *MVLC* 12 benedicet te et] omnesdicet *S* 14 illic] in deuteronomio *L*, in deuteronomiũ (deutero nomium *V*) *MVC* uestimenti *S* *uerba* uiduae — aegypti et *om.* *S*

eras in terra aegypti et liberauit te dominus deus tuus inde. propter hoc ego mando tibi facere uerbum hoc. Item in exodo: Si autem pecuniam faeneraueris pauperi de tuo populo, non eris illi instans nec exiges ab eo usuram. quod si pignus tuleris uestimentum proximi tui, ante occasum solis reddes ei: est enim ei hoc solum opertorium paupertatis eius: ubi dormit? quod si proclamauerit ad me, exaudiam illum: sum enim misericors ad uos. Item in prouerbiis: Noli abstinere bene facere pauperi, cum quando habeat manus tua adiuuare. ne dicas: uade et redi, cras dabo, cum possis statim bene facere. non enim scis quid contingat sequenti die. Item illic: Qui contumeliam facit pauperibus, peccat: qui autem miseretur pauperem, beatus est. Item illic: Qui calumniam facit pauperi, inritat eum qui fecit illum: nam qui

α uiduae uestimentum. In exodo cap. LXXV: Si pecuniam *mu*tuam dederis populo ⟨*in ras.*⟩ meo pauperi usque exaudiam eum, quia misericors sum. In prouerbio cap. IIII: Noli prohibere bene facere. Item cap. XV: Qui despicit proximum suum peccat, qui autem miseretur. Item cap. XV: Qui calumnietur egentem

μ uiduae uestimentum usque ut facias hanc rem. In exodo cap. XII: Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi usque exaudiam eum, quia misericors sum. In prouerbiis cap. IIII: Noli prohibere bene facere. Item cap. XV: Qui dispicit proximum suum peccat usque beatus erit. In cap. XV: Qui calumniatur egentem

3 Exod. 22, 25—27 9 Prou. 3, 27 et 28 12 Prou. 14. 21 13 ib. 31

1 egypti *V* tuus] tuos *S*, *om. MVLC* 2 mando tibi] mandati *S*, mandabo tibi *C* 3 pecunia *S* faenera|et *S*, feneraberis *M*, feneraueris *LVC* 3 pauperi de tuo populo *MVLC*: populo pauperi de tuo *S* 4 exigis *MV*[1] ab eo] habeo *S* 6 est enim ei *om. Mai* 8 misericors ad uos *MVLC*, misericordia duos *S* 9 paupibus *C* habeat mecū *C* 10 adiubaret *S*, adiubare et *Mai* ne dicas *om. M*[1] 11 statim *Sv*: continuo *MVLC* scis enim *C* quod *S* sequenti] frequenti *S* 12 *et infra* illic] in prouerbiis *MVLC* 13 miseretur pauperi *MLC* 14 eum] cum *S*

honorat eum, miseretur pauperis. Item illic: Faenerat domino qui miseretur pauperem: secundum autem datum eius retribuetur ei. Item illic: Qui miseretur pauperi, ipse enutrietur: de suis enim panibus dedit pauperi. Item illic: Qui dat pauperibus, non egebit: qui autem auertit oculum suum, in magna inopia erit. Item in esaia propheta: Vos autem qui succenditis uineam meam, et rapina pauperum in domibus uestris est, ut quid uos iniuriam facitis populo meo et personam inopum confunditis? Item in ezechiel propheta: Egenum et pauperem non depressit et rapinam non rapuit et pignus restituit et in simulacra non posuit oculos suos et iniquitatem non fecit et pecuniam suam non

usque miseretur pauperis. Item cap. XX: Feneratur ⟨feneratuf⟩ domino qui miseretur pauperis. Item cap. XXII: Qui pronus est ad misericordiam benedicetur. Item cap. : Qui dat pauperibus non egebit. In esaia cap. : Vos autem qui succendetis uineam. In ezechiel ⟨ezechl⟩ cap. : Egenum et pauperem non ⟨*s. lin. add.*⟩ depraessit usque iustus est ⟨us est *in rasura*⟩, uita α

usque miseretur pauperis. Item cap. XX: Feneratur domino qui miseretur pauperis. Item cap. XXII: Qui pronus est ad misericordiam benedicetur. Item cap. XXVIIII: Qui dat pauperibus non egebit. In isaia cap. : Vos enim depasti estis uineam rapina pauperis usque et facies pauperum confunditis. In ezechiel ⟨ezechił⟩ cap. : Quod si genuerit filium qui uidens omnia peccata patris sui usque hic non morietur in iniquitate μ

1 Prou. 19, 17 3 Prou. 22, 9 5 Prou. 28, 27 7 Es. 3, 14 et 15 10 Ezech. 18, 7—9 et 14—17

1 pauperis (s *postea add. uidetur a m. 1*) *S*, pauperibus *MVLC* fenerat dn̄o *S*: deum fenerat *MVLC* 2 pauperibus *MVLC* 4 enutrieretur *S*, nutrietur *V* 5 dat pauperi *LC* aegebit *S* 6 esaia *MV*: ęsaia *S*, isaia *L*, ysaia *C* 7 qui] *fortasse* quid succendetis MV^1L rapinā SV^1 9 *om.* meo *C* confudistis *MVL* hiezechiel *L*, ezechia *C* 10 aegenū *S* depraessit *M* rapinam (*om.* et) *S* 12 iniquitate *S*

dedit ad usuram: iustus est, uita uiuet domino. Item tobi: Dirigens autem ad iustitiam in omnibus diebus uitae tuae bene facito coram ipso et noli ambulare in uiis iniquitatis, nec auertas faciem tuam ab aliquo egeno et paupere, quoniam elemosyna liberabit a morte.

XII.

BENE FACIENDVM VIDVAE ET ORFANO ET ADVENAE.

In exodo: Aduenam non nocebitis, nec tribulabitis: fuistis enim et uos aduenae in aegypto. omnem uiduam et orfanum non nocebitis. si autem malitia nocebitis eos, et cruciantes exclamauerint ad me, auditione audiam clamorem illorum, et irascar animo et occidam uos gladio, et erunt uxores uestrae uiduae et filii uestri orfani. Item illic: Et aduenam non tribulabitis: uos enim scitis animas aduenarum: ipsi enim

α uiuet domino. In tobi cap. : Dirigens autem ad iustitiam usque elemosina a morte liberat.

XII. BENE FACIENDVM VIDVE, ORFANO ET ADVENE. In exodo cap. LXX*III: Aduenam non nocebitis usque et filii uestri orfani. Item cap. : Aduenam non tribu-

μ patris sui, sed uita uiuet. In tobi cap. : Et caue, ne aliquando peccato consentias usque elemosyna ab omni peccato et a morte liberat.

XII. BENE FACIENDVM VIDVAE, ORFANO ET ADVENAE. In exodo cap. XII: Aduenam non contristabis usque et filii uestri pupilli. Item cap. XII: Peregrino molestus non eris usque peregrini

2 Tob. 4, 5. 7. 10 (6—11) 8 Exod. 22, 21—24 13 Exod. 23. 9

1 thobi *C* 2 diriges *L* in *om. C* in dieb; omnib; dieb; uitę *S* 3 *om.* et *MLC* 4 ęgeno *C* 5 ęlymosyna *S*, aelemosina *MC*, elemosina *LV* a morte liberat *MLC* 7 *post* uiduae *om.* et *MVLC* et *ante* aduenae *om. C* orphano *VC* 9 *om.* enim *C* ęgipto *C*, egypto *V* orphanum *C* 10 *uerba* si a. m. nocebitis *om. M* malitiā *S*, malitia*** *L* cruciati *MVL*, excruciati *C* 11 auditione audiam] exaudiam *MVLC* et irascar] etrascar *S* 13 orphani *VC* illic] in exodo *MVLC* et *ante* aduenam *om. MVLC*

aduenae fuistis in terra aegypti. Item in leuitico: Si quis autem ad uos accesserit aduena in terra uestra, non tribulabitis eum: sicut conterraneus inter uos erit aduena, qui accesserit ad uos: diligetis eum tamquam uos, quia et uos aduenae fuistis in terra aegypti. ego sum dominus deus uester. Item illic: Et metentibus uobis messem terrae uestrae, non consummabitis messem agri tui permetere: et quae cadent ex messe tua, non colliges. et uineam tuam non racemabis, nec acinam uineae tuae colliges: pauperi et aduenae relinques ea. ego sum dominus deus uester. non declinabis iudicium aduenae et orfani et uiduae. Item iob: Saluabam enim pauperem de manu potentis, et adiuuabam pupillum, cui non erat adiutorium. os uiduae benedixit me. et indutus eram iudicio, et circumdatus aequitate. ego eram oculus caecorum, ego pes claudorum, ego inpotentium pater. examinabam causas sine exceptione, et confringens iniustorum molas auferebam rapinam de mediis dentibus eorum. Item

labitis. In leuitico cap. XCV: Si habitauerit aduenam in terra uestra usque ego dominus deus uester. Item cap. : Et metentibus uobis messem usque non declinabis iudicium aduene et orfani et uiduae. In iob ⟨*sequitur lacuna uiginti litterarum*⟩. *α*

fuistis in terra aegypti. In leuitico cap. XI: Si habitauerit aduena in terra uestra usque ego dominus deus uester. Item cap. X: Quum messueris segetes terrae tuae usque ego dominus deus uester. In iob cap. : Auris audiens beatificabat me usque et de dentibus illius auferebam praedam. *μ*

1 Leu. 19, 33 et 34 6 Leu. 19, 9 et 10 11 Iob. 29, 12—17

1 fuistis aduene *C* 1 *et* 5 egypti *V* leuuitico *S* 4 diligitis *MV*^{1} 6 illic] in leuitico *MVLC* 7 tui *S*: uestri *MVLC* 9 racimabis *S*, rachemabis *MVC* (mach- *C*^{1}) accina *MC*, acina *LV* tuae *om. C* colligis *M* 10 relinquens *S*, relinquis *V*^{1} 11 orphani *C* item in iob *MVLC* 14 iudicium (iuditiū *M*) *MVLC* aequitatem (equ. *V*) *MVLC* 15 cecorum *VC* 16 confringes (n *s. l. m. 1*) *S* 17 *uerba* Item in numeris: Scitote — *usque* p. 370, 6 in ipsa erit *om. MVLC*

in numeris: Scitote autem quia omnis anima, quae superbiens despexerit mandata domini, siue ab indigenis seu de proselytis sit in ciuitate, periet de populo suo, quoniam uerbum domini contempsit et praecepta eius neglexit, et ideo in tribulatione contribulabitur anima ipsa, et peccatum eius in ipsa erit.

XIII.

NON RETINENDAM MERCEDEM MERCENNARII.

In leuitico: Non nocebis proximum tuum et non facies rapinam et non manebit merces mercennarii aput te usque in mane. Item in deuteronomio: Non fraudabis mercedem pauperis et egentis ex fratribus tuis aut ex aduenis qui sunt hoc ciuitatis: cottidianam mercedem eius reddes: non occidet sol super eum, quia pauper est, et in ea habet spem, et non proclamabit aduersus te ad dominum, et erit in te peccatum. Item in prouerbiis: Noli uiolentus esse pauperi: inops est

α XIII. NON RETINENDAM MERCEDEM MERCENNARII. In leuitico cap. LXXV: Non morabitur merces mercennarii aput te usque mane. In deuteronomio ⟨deut⟩ cap. LXXXVIII: Non negabis mercedem indigentis usque nec reputetur tibi in peccatum. In prouerbiis: Noli uiolentus esse pauperi, inops est enim. In

μ XIII. NON RETINENDAM MERCEDEM MERCENNARII. In leuitico cap. XI: Non facies calumniam proximo tuo usque apud te usque mane. In deuteronomio ⟨deut⟩ cap. XIII: Non negabis mercedem indigentis usque et reputetur tibi in peccatum. In prouerbiis cap. XXII: Non facias ⟨a *alt. in rasura*⟩ uiolentiam

1 Num. 15, 30 et 31 9 Leu. 19, 13 11 Deut. 24, 14 et 15 16 Prou. 22, 22

2 dispexerit *S* 3 prosilitis *S* 8 retinendũ *VL*, retenendã *M* 9 leuuitico *S* 10 mercis *S* mercennarii tui *Cv* *om.* apud te MV^1 *LC*, apud te *supra lin. add.* V^2 usque (*om.* in) *Cv* 11 deuteronomium *V*, deute^{ro}nomiũ *M* 12 egentis (*om.* et) *MVLC* 13 hoc ciuitatis *S*: in ciuitatibus *MLC*, in ciuitatib; ^{tuis} (tuis *s. l. a m. 2*) *V* cot|tidianam *S*, cotidiana MV^1L mercede MV^1 eius] eis *C*, ei* (ꝯ *i. e.* us *ras.*) *V* re*des *S* occidit *L* 15 proclamabit *LC*: proclamauit *SMV* dñ *MVLC* 16 esse pauperi inops est] sepauperi inupt est *S* inobs *C*

enim. Item in ecclesiastico: Non laedas seruum operantem in ueritate, neque mercennarium dantem animam suam. Item illic: Qui profert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui percutit filium in conspectu patris sui. panis egentium uita pauperum: qui defraudat illum, homo est sanguinum. qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum, et qui fraudem facit mercedem mercennario. Item tobi: Propter quod et tu, fili, dilige fratres tuos, et noli superbo corde agere cum filiabus filiarum populi tui: nec accipias quemquam ex his in subiectione causa inopiae et necessitatis: quoniam in superbia abundat perditio et infidelitas, nec consistit fortiter cui gradus in tabulis figitur: quia fructus stellionatus decoloratio et deminoratio uitae est: et in tempore angustiae captatio exiguitatis mater est totius nequitiae: et emolumentum turpis lucri in fame adquisitio aeterni ignis est. et haec deuitans, redde mercedem omni homini in die operationis laboranti aput te.

ecclesiastico cap. V: Non ledas seruum operantem. Item cap. XX: Qui offert sacrificium ex substantia pauperis usque mercedem mercennario. ***| In tobi cap. : Propter quod et tu, fili, dilige fratres tuos usque laboranti apud te. α

pauperi, quia pauper est. In ecclesiastico cap. V: Non ledas seruum operantem. Item cap. XX: Qui offert sacrificium ex substantia pauperis usque mercedem mercennario. In tobi cap. : Quicumque aliquid tibi operatus fuerit usque apud te omnino non maneat. μ

1 Eccli. 7, 20 (22) 3 Eccli. 31 (34), 24—27 8 Tob. 4, 13

1 ledas *SMVLC* 3 illic] in ecclesiastico *MVLC* 4 percutit] *add.* uictimam *MVLC* sui *om.* *MVLC* aegentium *S* 5 *om.* est *V* 6 in tobi *VL*, in thobi *C* 9 filiorũ *C* accipies *M* 10 *om.* causa *C* 12 tabulis *S*: talibus *MVLC* stillionatus *S*, stelionatus *MVL*, stilio natus *C* 13 et deminoratio *MVLC*: *om.* *S* et *ante* in *om.* *MVLC* 14 angustiae et exiguitatis (*om.* captatio) *MVLC* 15 aemolumentum *SL* turpi *MV*^{1}*L* famę *S* aeterni* (s *ras.*) *S*, aeternae *L* 16 dię *S* 17 *om.* laboranti *L* ″opanti apud te ″in die opationis *C*

XIIII.

NON LAEDENDVM INFIRMVM.

In leuitico: Non maledices surdum, et ante caecum non pones offendiculum, et timebis dominum deum tuum, ego sum dominus deus uester. Item in deuteronomio: Maledictus qui seduxerit caecum in uia, et dicit omnis populus: fiat, fiat. maledictus qui percusserit proximum in dolo, et dicit omnis populus: fiat, fiat. maledictus qui acceperit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis, et dicit omnis populus: fiat, fiat. Item in prouerbiis: Qui obdurat aures suas, ut non audiat infirmum, ipse inuocabit dominum, et non erit qui exaudiat eum. Item illic: Noli uiolentus esse pauperi: inops est enim. nec contumeliam

α XIIII. NON ⟨NON *in rasura atram. scr.*⟩ LEDENDVM INFIRMVM. In leuiticum cap. LXXVI: Non maledices ⟨male *in rasura*⟩ surdum. In deuteronomio cap. CV: Maledictus qui seduxerit caecum in uia usque dicit omnis populus: fiat, fiat. In prouerbiis cap. XXI: Qui obdurat aures suas, ut non audiat. Item cap. : Noli uiolentus esse pauperi: inops e In

μ XIIII. NON LEDENDVM INFIRMVM. In leuitico cap. XI: Non maledices surdo usque ego sum dominus. In deuteronomio cap. XV: Maledictus qui errare faciet caecum in itinere et dicet omnis populus: amen. Item cap. XV: Maledictus qui clam percusserit proximum suum. Item cap. XV: Maledictus qui accipit munera. In prouerbiis cap. XXII: Qui obturat aures suas, ut non audiat. Item cap. XXII: Non facias uiolentiam pauperi, quia

3 Leu. 19, 14 6 Deut. 27, 18 .24. 25 10 Prou. 21, 13 12 Prou. 22, 22 et 23

2 ledendum *SMVLC* infirmo *C* 3 leuuitico *S*, leuiticum *M* *om.* in leu. *C* surdo *C* 5 deuteronomiũ *C*, deuteronomiũ *MV* 6 *et* 8 *et* 10 dicet *LC* 9 *om.* animam *C* innocentẽ *MVLC* 11 obdurat *SMV*, obturat *Cv*, opturat *L* suas *om. C* inuocabit *LC*: inuocauit *SMV* 12 qui] ut *V* illic] in prouerbiis *MVLC* 13 inobs *VC* inops est' enim *S* nec *om. V*

feceris infirmo in portis: dominus enim iudicat iudicium eius, et tu liberabis animam tuam innocentem. Item in iob: Non te auertat uoluntas animi a precibus infirmorum, cum in necessitate fuerint.

XV.

NON AMBVLANDVM IN DOLO VEL HYPOCRISI.

In leuitico: Non ambulabis subdole in gente tua, non facies aggressuram in sanguinem proximi tui: ego sum dominus deus uester. non loqueris cum fratre tuo aut sorore tua ficte, sed ex corde loqueris, et non erit in te peccatum: ego enim sum dominus deus uester. non habebis odio fratrem tuum in animo tuo: arguendo argues proximum tuum, et non accipies pro illo peccatum: et non uindicabit manus tua, et non irasceris filiis populi tui et diliges proximum tuum tamquam te. ego sum dominus deus uester. legem meam custodite.

iob cap. : ⟨*usque ad finem lineae lacuna est triginta fere litterarum*⟩. α

XV. NON AMBVLANDVM IN DOLO VEL HIPOCHRISIN. In leuitico cap. LXXXX: Non stabis contra sanguinem usque non accipies

pauper est. In iob cap. : Non te auertat uoluntas animi usque quum in necessitate fuerint. μ

XV. NON AMBVLANDVM IN DOLO VEL HIPOCRYSI. In leuitico cap. XI: Non stabis contra sanguinem proximi tui usque ne

2 Tob. 4, 7 (cf. cap. XXIIII.) 7 Leu. 19, 16—19.

1 infirmo feceris *MLC*, infirmo ^ne^ feceris (ne *a m. 2*) *V* *om.* enim *V* iudicabit *MLv*, iudicauit *VC* 2 tuam] quiã (*exp. a m. 2*) *V* 3 a *om. V* praecibus *SMVLC* 6 *om.* uel *V* hipocrisi *S*, hypocrisen *MV*, hypochrisin *L*, ypocrisi *C* 7 leuuitico *S* non facies aggressuram *S*: et non eris consentaneus (consentanem *V*[1]) *MV*[2]*LC* 9 loquaeris *M (bis)* aut cum sor. *MVLC* fictae *S*, fincte *L* 10 et *om. V* 12 tuo & (s& *V*[2]) argues (*om.* arguendo) *MVLC* 13 non *ante* uindicabit *om. V* uindicauit *MVL* 14 et *ante* diliges *om. MVLC* diligis *M* tamquam] sicut *Vv* 15 te ipsum *MVLCv* *om.* sum *Lv*

non eris consentaneus cum derogantibus aduersus proximum tuum, et non accipies per eos peccatum. pecoribus tuis non facies admissuram aduerso genere, et in uinea tua non seminabis ob duplicem fructum et uestimentum ex duplici textura exsecrabile non cooperies te. Item in ecclesiastico: Non sis incredibilis timori domini et ne accesseris ad illum duplici corde. ne fueris hypocrita in conspectu hominum et non scandalizeris labiis tuis. adtende in illis, ne forte cadas et adducas animae tuae confusionem, et denudet deus absconsa tua, et in medio synagogae elidat te: quoniam accessisti maligne ad dominum, et cor tuum plenum est dolo et fallacia. Item illic: Vae duplici corde et labiis scelestis, et peccatori ingredienti duas uias! Item illic: Cor ingrediens duas uias non habebit successus: et prauicordius in illis scandalizabitur. Item illic: Qui in altum mittit lapidem, in ipsum-

α per eos peccatum. In ecclesiastico cap. II: Non sis incredibilis timoris domini usque plenum est dolo et fallacia. Item ibi: Vae dupli corde et labiis scelestis usque cor ingrediens duabus uiis. Item cap. XV: Qui in altum mittit lapidem super

μ habeas super illo peccatum. In ecclesiastico cap. II: Non sis incredibilis timoris domini usque plenum est dolo et fallacia. Item cap. II: Vae duplici corde et labiis scelestis usque cor ingrediens duabus uiis. Item cap. III: Cor ingrediens duabus uiis usque scandaligabitur. Item cap. XV: Qui in altum

6 Eccli. 1, 28—30 (36—38) 12 Eccli. 2, 12 (14) 13 Eccli. 3, 28 15 Eccli. 27, 25—27 (28—30)

2 per] pro *S* *uerba* pecoribus — cooperies te *om.* *MVLC* 4 dup^p^lici (p *s. l. add. m. 1*) *S*, duplici *MVLC* 5 eccl; *SV* 6 timoris *MV*¹ 7 dupplici *SMC* dupplicieordine fueris *S* hypochrita *L*, ypocrita *C* calas *S*, cadas (a *alt. in ras. m. 2*) *V* 9 animā tuā *L* et ⁎⁎ denudet (ne *absters.*) *S* denudat *L* 10 sinagogę *V* acce^s^sisti *S* 11 malignae *M* 12 illic] in ecclesiastico *MVLC* ⁎uae *M*, ue *VLC* dupplici *SMC* scelestibus *LC*, scele ‖ ratibus *M*, scele⁎stis (st *et* s *ult. in ras.*) *V* 13 ingredientibus *M* duabus uiis *MVLCv* duabus uiis *MVLC* 14 prauicordis (is *ex* uus *m. 2*) *V* 15 altum *SV*²*C*: alium *MV*¹*L*

cadet: et plaga dolosi diuidet uulnera: et qui fodit foueam, in illam cadet: et qui statuet laqueum proximo suo, periet in illo: facienti nequissimum super ipsum deuoluetur, et non agnoscet unde ueniat illi. Item in iob: Simulatores et callidi prouocant iram dei. Item in hieremia propheta: Ferrum uulnerans lingua eorum, dolosa uerba oris eorum: proximo suo loquuntur pacifica et inter semet ipsos habent inimicitiam. in his ergo non uisitabo, dicit dominus, aut in populum talem non uindicabit anima mea? Item in solomone: Verba callidorum mollia sunt, feriunt autem interiora uiscerum. Item apostolus ad corinthios II: Nos uero reuelata facie gloriam domini speculantes in eadem imagine transformamur a gloria in gloriam, tamquam a domini spiritu. et ideo habentes hanc ministrationem, prout misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abnegamus occulta dedecoris. non

caput eius cadet. In iob cap. : Simulatores et callidi pro- α
uocant iram dei. In hieremia cap. : Ferrum uulnerans lingua eorum usque non uindicabit anima mea. Paulus ad corinthios II cap. VIIII: Nos uero reuelata facie usque in

mittit lapidem, super caput eius cadet usque unde adueniat μ
illi. In iob cap. : Simulatores et callidi prouocant iram dei. In hieremia cap. : Sagitta uulnerans lingua eorum usque non ulciscetur anima mea. Paulus ad corinthios II cap. IIII: Nos uero omnes reuelata facie gloriam dei usque coram

4 Iob. 36, 13 6 Hier. 9, 8 et 9 10 Prou. 26, 22 11 II Cor. 3, 18 et II Cor. 4, 1 et 2

1 dolosi *S*: dolosa *L*, dolosa dolosi *MVCv* diuidit *S* 2 cadit *MV* piit *L* 3 ipsum] illū *MVLC* deuoluet *V* 5 *om*. proph. *V* 6 ligna *S* oris eorum] oris sui *MVLC* 7 locuntur *VL* inter *MVLC*: in *S* 8 inimicitiam · in his (*om*. in *C*) *MVLC*: inimicos *S* 9 populo tali *MVLC* uindicauit *MV* *uerba* Item in solomone: Verba — uiscerum *om*. *MVLC* 11 item *om*. *V* apostolus *S*: paulus *MVLC* c*orinthios (h *ras*.) *M* secunda *MC*, ep̄ secund̄ *L* 12 facię *S* eandē *VCv* imaginem *MVLCv* 13 a *ante* domini *om*. *S* 14 prout] sicut *MVLC* misericordia *MC* 15 sumus *om*. *MVLC* deficiamus *MVLC* abnegamus] abiciamus *MVLC* dedecoris *Sv*: tenebrarum *MVLC*

ambulantes in astutia, neque adulterantes uerbum dei, sed in manifestatione ueritatis commendantes nosmet ipsos ad omnem conscientiam hominum coram deo. Item illic: Prouidemus enim bona non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus. Item illic: Quae secundum faciem sunt, uidete. Item in euangelio secundum matthaeum: Cauete a pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos in uestitu ouium, abintus autem sunt lupi rapaces: ex fructibus ergo eorum cognoscetis eos.

XVI.

NON REDDENDVM MALVM PRO MALO.

In exodo: Si autem obuiaueris boui inimici tui aut iumento illius errantibus, reduces et reddes ei. quod si uideris

α conspectu dei. Item cap. XXI: Prouidemus enim bona non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus. Item cap. : Quae autem secundum faciem sunt cauete. Secundum lucam cap. : Cauete a pseudoprophetis qui ueniunt ad uos.

XVI. NON REDDENDVM MALVM PRO MALO. In exodo cap. LXXXII: Si occurreris boui inimici tui usque sed subleuabis

μ deo. Item in eadem epistula cap. VIIII: Prouidemus enim bona non solum coram deo, sed etiam coram hominibus. Item in eadem epistula cap. XI: Quae secundum faciem sunt uidete. In matheo cap. VI: Adtendite a falsis prophetis qui ueniunt ad uos usque cognoscetis eos.

XVI. NON REDDENDVM MALVM PRO MALO. In exodo cap. XII: Si occurreris boui inimici tui usque sed subleuabis cum eo. In

3 II Cor. 8, 21 5 II Cor. 10, 7 6 Matth. 7, 15 et 16 11 Exod. 23, 4 et 5

1 astudia *S* dolo adulterantes *MVLC* 3 coram deo *Sv*: in conspectu dĩ *MVLC* illic] in eadem epistola secunda (IIª *V*) *MV*, in ·II· ep̃ ad coriñ *L*, in eadẽ epla *C* prouidentes *V* 5 Item *om. V* illic] ad corinthios secunda (IIª *V*) *MVC*, ad coriñ ·II· ep̃ *L* quae autem *MVLC* uidete *Sv*: cauete *MLC*, cauete (ł iudicate *m. 2*) *V* (ł iudicate) *om.* Item in euangelio *V* 6 euuangł *S* mattheũ *S* seudo|profetis *S*, ᵖseudo ꝑphetis (p *s. l. a m. 2*) *V* 7 uestitũ *S*, uestim̃tis *C* abintus *MVLC*, intus *S* 8 ex fructibus ergo (ergo *in marg. m. 1*) *S*: itaque ex fructibus *MVLC* 11 boui] uobis *S*, ouem *MVLC* iumentum *MVLC* 12 errantẽ *MVLC* redes *S* *om.* et reddes *V*

iumentum inimici tui cecidisse sub onere suo, non pertransies illum, sed potius diriges eum cum eo. Item in prouerbiis: Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari et in subplantatione eius noli extolli, ne forte uideat dominus et non placeat ei et auertat iram suam ab eo. Item illic: Si esurit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim faciendo carbones ignis coaceruas super caput eius. deus autem retribuet tibi. Item in ecclesiastico: Qui se [non] uindicat, a deo inueniet uindictam, et peccata illius seruans seruabit. relinque proximo nocenti te, et tunc petenti tibi peccata tua soluentur. homo homini seruat iram, et a deo quaerit medellam? in hominem similem sibi non habet misericordiam, et de peccatis suis deprecatur? ipse coepit retinere iram, et propitiationem petit a deo? quis praestabitur pro delictis eius? memento nouissima, et desine inimicari. memorare timorem dei et non irascaris proximo. memorare testamenti altissimi. et despice

cum eo. In prouerbiis XXV: Cum ceciderit inimicus tuus, ne gauderis. Item ibi: Si esurierit inimicus tuus. In ecclesiastico cap. XV: Qui uindicari uult a deo usque α

prouerbiis cap. XXV: Quum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas. In ecclesiastico cap. XV: Qui uindicari uult a deo usque μ

3 Prou. 24, 17 et 18 5 Prou. 25, 21 et 22 8 Eccli. 28, 1—8 (10)

1 honere V^1C ptransiens *M* 2 illum] eum *C* *om.* potius *MVLC* diriges *S*: eriges *MVLC* 3 gratulare *S* supplantatione *MVC* 4 forte ne *S*, ne forte ñ *C* 5 uertat *C* irã (*s. lin. add. m. 1*) *S* illic] in prouerbiis *MVLC* esurierit *M VLCv* 6 sicierit *C* faciens *Cv* 7 coacerbas *S*, congeres *MVLC* 8 qui se non *SMC*, qui se *V*, qui* enim (s *eluta*) *L* 9 *om.* seruans *VLC* 10 *om.* tibi *V* soluentur peccata (*om.* tua) *MVL*, soluentur p. tua *C* 11 querit *SLVC* medelã *LC* 12 sibi similẽ *MVLC* 13 depraecatur *SM* cepit retinere *S*: retinet *MVLC* (σὰρξ ὢν διατηρεῖ) 14 praestabitur *S*: depcabitur *M VLC* 15 de|sint *S* 16 iras V^1C, irascas *M* pximi *C*, pximo tuo *L* testamenta *M*, testamento *C* dispice *S*

ignorantiam proximi. abstine a lite, minus peccabis. Item in esaia propheta: Audite uerbum domini, qui pauetis nomen eius: dicite: fratres nostri estis his qui uos oderunt et abominantibus uos, ut nomen domini magnificetur et appareat ipsis in iucunditate eorum, et illi confundentur. Item in euangelio secundum matthaeum: Diligite inimicos uestros, et orate pro eis qui uos persequuntur: benedicite maledicentes uos, benefacite eis qui uos oderunt: ut sitis fili patris uestri qui est in caelis, qui solem suum iubet oriri super bonos et malos et pluit super iustos et iniustos. Item apostolus ad romanos: Nolite esse prudentes aput uos: nulli malum pro malo reddentes: prouidentes bona non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus, si possibile est, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, non uos defendentes, carissimi, sed date locum irae. scriptum est enim: mihi uindictam, ego retribuam,

α minues peccatum. In esaia cap. : Audite uerbum domini qui timetis nomen usque et illi confundentur. In matheo cap. VII: Diligite inimicos uestros usque iustos et iniustos. Paulus ad romanos cap. XXXVIIII: Nolite prudentes esse aput uos usque

μ minues peccatum. In esaia cap. : Audite uerbum domini qui tremetis usque ipsi autem confundentur. In matheo cap. IIII: Diligite inimicos uestros usque super iustos et iniustos. In epistula ad romanos cap. XIIII: Nolite esse prudentes

2 Es. 66, 5 6 Matth. 5, 44 et 45 11 Rom. 12, 16—21

1 abstine te *MVLCv* minus peccauis *S*, et minues peccatum *M VLC (cf. v)* 2 esaia *S*, isaia *L*, ysaia *VC* prof̃ *S*, *om. MV LC* pauetis] timetis *MVLC* 3 *om.* nomen V^1; *s. lin. add.* uocem V^2 *om.* his *MVLC* 4 abhominantibus *C* 5 apparuit *M* iocunditate M^2*VLC* 6 euuang̃ scd̃ math̃ *S* 7 eis *MVLC*: eo *S* psecunt̃ *V* 8 maledicentis V^1 9 filii *MVLC* 10 oriri facit *MVLCv* pluet *SM* 11 *om.* apostolus *MVLC* prudentes esse *MVLC* 12 apud uosmet ipsos *MVLCv* 13 tantum *Sv*: solum *MVLC* omnibus hominibus *Cv* 14 possibile est] fieri potest *MVLCv* 15 habete *MC* uosmet ipsos *MVLCv* *om.* carissimi *MVLC* 16 scribtum *S* uindicta *Mv* et ego *MVC*

dicit dominus. si esurit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim faciendo carbones ignis coaceruas super caput eius. noli uinci a malo, sed uince in bono malum. Item petrus apostolus I: Quapropter omnes consentanei estote, unianimes, conpatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo aut maledictum pro maledicto: sed e contrario benedicentes, ut benedictionem hereditate possideatis. Item in actibus apostolorum: Et lapidabant stephanum inuocantem et dicentem: domine iesu, accipe spiritum meum. ponens autem genua exclamauit uoce magna dicens: domine, ne statuas eis hoc peccatum.

uince in bono malum. Petrus in epistula I cap. XI: Omnis unianimes conpacientes fraterni usque hereditate possideatis. In actibus apostolorum cap. XX: Et lapidabant stephanum inuocantem. *a*

apud nosmet ipsos usque sed uince in bono malum. Petrus in epistula I cap. X: Omnes unianimes conpatientes fraternitatis amatores usque hereditate possideatis. In actibus apostolorum cap. XX: Et lapidabant stephanum usque ne statuas illis hoc ad peccatum. *μ*

4 I Petr. 3, 8 et 9 9 Act. 7, 58 et 59

1 esurierit *MVLCv* 2 coacerbas *S*, congeres *MVLCv* 3 ſup (*s. l. add m. 2*) *M* eius] ds̃ autem retribu& ei *add. C* 4 *om.* apostolus *MVLC* in epistola (epl'a *C* epla *V* ep̄ *L*) prima *MVLC* *om.* omnes *C* 5 unanimes *MV²C* 6 modest*i* (e *ras.*) *S*, *om.* mod. *C* *om.* malum pro malo aut *MLC* malū ꝑ male|dicto (*in marg.* ꝑ malo ł maledictū *add. m. 2*) *V* aut *scripsi*: cum *S*, uel *V²*, nec *v* 7 e] eae *M* (*cf. p. 351, 12*) 9 stefanum *S* 10 ih̄u *MVLC*: ih̄s *S* 11 exclamauit (uit *in ras. a m. 1*) *M* uoce magna exclamauit *C* eis] illis *MVLCv*

XVII.

REMITTENDVM FRATRI QVOD IN FRATREM DELIQVERIT.

In genesi: Videntes autem fratres ioseph quod defunctus esset pater ipsorum dixerunt: ne forte reminiscatur malitiae nostrae ioseph et redditione reddat nobis omnia mala, quae ostendimus ei. et uenerunt ad ioseph dicentes: pater tuus adiurauit nos prius quam moreretur dicens: dicite ioseph: dimitte eis iniquitatem et peccatum, quia maligna tibi ostenderunt. et nunc sume iniquitatem seruorum patris tui. et plorauit ioseph loquentibus eis ad se. et uenientes ad eum dixerunt: ecce nos famuli tui sumus. et dixit eis ioseph: nolite timere: dei enim sum ego: uos cogitastis aduersus me mala, deus autem cogitauit de me bona quemadmodum fierent, sicut hodie, ut pasceretur populus multus. et dixit eis: nolite timere, ego pascam uos et domos uestras. et rogauit eos, et locutus est in corde eorum. Item in euangelio secundum matthaeum: Accessit ad iesum petrus, et ait illi: domine,

α XVII. REMITTENDVM FRATRI QVOD IN FRATRE DELIQVERIT. In genesi cap. L: Videntes autem fratres ioseph usque et loquutus est in corde eorum. In matheo cap. LXIII: Accessit ad hiesum petrus usque septuagies septies. Item cap. LXIII:

μ XVII. REMITTENDVM FRATRI QVOD IN FRATREM DELIQVERIT. In genesi cap. XXXVIII: Timentes fratres ioseph, et mutuo conloquentes usque et blande ac leniter est loquutus. In matheo cap. XVIII: Tunc accedens petrus ad iesum dixit: domine, quoties peccabit usque septuagies septies. Item in matheo

3 Gen. 50, 15—21 ‖ 17 Matth. 18, 21—23

2 fratrem] fratre *MVLC* 3 iosep *L* 5 et (*s. l. add. m. 2*) *V* redditione reddat] retribuat *MVLC* 7 moretur *S*, moriretur *M* 8 peccatum] eorum *add. MVLC* 9 sume] obliuiscere *MVLC* patris tui] tuorum *MVLC* 10 *uerba* et uenientes — — sumus *om. MVLC* 11 eis (*om.* ioseph) *V* 12 aduersũ *MVLC* me] mea *S* 13 quẽ ammodũ *M* fieret *V*[1] 14 pasceꝛ *V*[1] 16 euuangł *S* 17 matth. *S* *om.* illi *MVLC*

si peccauerit in me frater meus, quotiens remittam illi? usque septies? ait illi: non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. Item illic: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me: ita non oportebat te misereri conseruo tuo, quomodo ego tibi misertus sum? et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, donec redderet debitum. sic et uobis faciet pater meus, qui est in caelis, si non remiseritis unusquisque fratri suo ex cordibus uestris. Item secundum lucam: Adtendite uobis: si peccauerit frater tuus, corripe illum, et si paenitentiam egerit, dimitte illi. et si septies in die peccauerit in te, et si septies in die conuersus uerit dicens: paenitet me, dimitte illi. Item secundum marcum: Et cum steteritis ad orationem, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, ut et pater uester, qui est in caelis, dimittat uobis peccata uestra. si autem uos non dimiseritis, neque pater uester, qui est in caelis, dimittet

Serue nequam, omne debitum usque ex cordibus uestris. Secun- *α*
dum lucam cap. : Adtendite uobis, si peccauerit frater tuus usque dimitte illi. Secundum marcum cap. : Et quum

cap. XVIIII: Serue nequam, omne debitum usque de cordibus *μ*
uestris. In luca cap. XVI: Adtendite uobis, si peccauerit frater tuus usque dimitte illi. Item secundum marcum cap. VIIII: Et quum stabitis ad orandum, dimittite usque dimittet uobis pec-

3 Matth. 18, 32–35   9 Luc. 17, 3 et 4   13 Marc. 11, 25 et 26

1 *om.* meus *C*   quociens *V*, quoties *L*   dimittam *MVLC*   illi] ei *VC*   2 dico] dicā *L*   3 item *om.* *V*   illic] secundū mathm *MVC*, scd maī *L*   nequa *S*   4 demisi *S*, dimisi *VCv*: remisi *ML*   quia] qm̄ *Cv*   5 tibi] tui *Cv*   7 faciat *L*   qui est in caelis] cęlestis *Cv*   10 p*enitentiā (*ras.* o) *S*, penitentiā *VL*   aegerit *SC*   11 dię (*bis*) *S*   et conuersus (*om.* si septies in die) *MVLC*   12 fuerit] *add.* ad te *MVLCr*   pęnitet *S*, penitet *VL*   dimitti & *M*   13 marchū (*om.* et) *C*   steteris *S*   quid] quis *S*   14 et] *om.* *C*   in caelis est *VLr* (celis *V*)   16 de|miseritis (s *supra* m) *S*   in caelis est *MVL* (celis *V*)   dimitte *S*

uobis peccata uestra. Item apostolus ad colossenses: Induite ergo uos tamquam electi dei sancti et dilecti uiscera misericordiae, benignitatem, lenitatem, iustitiam, patientiam: subportantes inuicem et donantes uobis ipsis, si quis aduersus aliquem habet querellam: sicut et dominus donauit uobis, sic et uos facite.

XVIII.

DE CAVENDA SEDVCTIONE MALORVM.

In exodo: Non accipies auditionem uanam: non consenties cum iniusto fieri testis iniustus: non eris cum pluribus in malitia: non adpones cum multitudine diuertere se cum pluribus, ut excludaris. Item in psalmo I: Beatus uir qui non abiit in consilio impiorum, et in uia peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit: sed in lege

α steteritis ad orationem usque dimittet uobis peccata uestra. Paulus ad colosenses cap. XIIII: Induite ergo uos sicut electi dei usque ita et uos facite.

XVIII. DE CAVENDA SEDVCTIONE MALORVM. In exodo cap. LXXXI: Non suscipies uocem mendacii usque non misereberis in negotio. In psalmo I: Beatus uir qui non abiit in consilio. In

μ cata uestra. Paulus in epistula ad colosenses cap. IIII: Induite uos ergo sicut electi dei sancti usque sicut et dominus donauit uobis, ita et uos.

XVIII. DE CAVENDA SEDVCTIONE MALORVM. In exodo cap. XII: Non suscipies uocem mendacii usque non misereberis in negotio. In psalmo I: Beatus uir qui non abiit in consilio.

2 Coloss. 3, 12 et 13   9 Exod. 23, 1 et 2   12 Ps. 1, 1

1 apostolus *S*: paulus *MVLC*   colosenses *MLC*, cols *V*   2 tamquam] sicut *MVLCv*   et *ante* dilecti *om. MVL*   3 benignitate humilitate mansuetudine iustitia patientia *MV*^{1}*C*, benignitatē humilitatē (humanitatē *L*) mansuetudinē iustitiam patientiā *V*^{2}*L*   4 supportantes *M*   *uerba* uobis — — querellam *om. MVLC*   5 quaerellam *S*   et dominus *Sv*: deus (*om.* et) *MVLC*   6 sic] ita *MVLCv*   9 non audies auditum uanum *MVLC*   11 appones *MVLC*   se *S*: *om. MVLC*   13 habit (i *s. l. m. prima*) *S*

domini fuit uoluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac nocte. Item in psalmo XXV: Non sedi in concilio uanitatis, et cum iniqua gerentibus non introibo. odio habui congregationem malignantium, et cum impiis non sedebo. lauabo inter innocentes manus meas, et circumibo altare tuum, domine. Item in prouerbiis: Fili, non te seducant uiri impii, neque uelis, si te rogauerint dicentes: ueni, communica nobiscum sanguinem, abscondamus autem in terra uirum iustum iniuste: deuoremus autem eum sicut infernus uiuum, et tollamus memoriam eius a terra: possessionem autem eius pretiosam possideamus. Item illic: Fili, ne abieris uias cum illis, declina autem pedem tuum a semitis eorum. non enim iniuste tenduntur retia auibus. ipsi enim qui homicidii participes sunt congregant sibi mala, euersio autem uirorum iniquorum mala. Item illic: Noli gaudere super male facientes, nec aemuleris peccatores: non nim erunt. nati maligno, lumen autem impiorum extinguetur. Item in

XXVI: Non sedi in consilio uanitatis. In prouerbiis cap. II: Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne adquiescas. Item cap. II: Fili mi, ne ambules cum eis. Item cap. IIII: Ne aemuleris hominem iniustum nec imiteris uias eius. In ecclesiastico cap. α

In XXVI: Non sedi in consilio uanitatis. In prouerbiis cap. II: Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne adquiescas eis usque substantiam reperiemus. Item cap. II: Fili mi, ne ambules cum eis usque contra animas suas. Item cap. IIII: Ne aemuleris hominem iniustum nec imitteris uias eius. In ecclesiastico μ

2 Ps. 25, 4—6 6 Prou. 1, 10—13 11 ib. 15 et 17 et 18 15 Prou. 24, 19 et 20 gr. 20 Prou. 3, 31

1 fuit *om. Lv* 3 odiui habui *S,* odiui *MVLCv* (congregationē odiui *C*) 4 congregationem] ęcclam *V(v)* malignorum *MVLC* 5 cum innocentibus *MVLC* circumdabo *MVLCv* 6 filii *M* 7 nequae *S* uelhis *S,* uellis *M* 9 deuorem *V*¹ 10 ei *V*¹ 11 praetiosam *SM* possideā *V*¹ illic] in prouerbiis *MVLC* (*sic infra*) 12 pedum *S* 13 iniuste *MVLC*: iustae *S* 16 malae *S* aemularis *S,* emuleris *V* 17 maligno *S*: malignorum *MVLC*

ecclesiastico: Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi et non suspicaueris timorem mortis. scito quoniam in medio laqueorum ambulas et inter dolentium arma consistis. secundum uirtutem tuam caue tibi a proximo et cum sapientibus et sensatis tracta. Item tobi: Vide, fili, ne sequaris iter iniquorum, et multitudo peccantium non suadeat te: quoniam stipendia eorum confusio est, finis eorum mors est. tu autem si operatus fueris ueritatem, erit respectus dei in operibus tuis, et cum omnibus qui faciunt iustitiam hereditabis uitam aeternam.

XVIIII.

DE HONORANDIS SACERDOTIBVS VEL MINISTRIS.

In exodo: Non maledices principem populi tui. Item in leuitico: A facie canitiam habentis exurges, et honorabis

α V: Non litiges cum homine potentem, ne forte incides. In tobi cap. : Vide, fili, ne sequaris iter iniquitatum usque hereditabis uitam aeternam.

XVIIII. DE HONORANDIS SACERDOTIBVS VEL MINISTRIS. In exodo cap. LXXVII: Non maledices principi populi tui. In leuitico cap. XCIIII: Coram cano capite consurge. In deutero-

μ cap V: Non litiges cum homine potente, ne forte incides usque cum sapientibus tracta. In tobi cap. : Et caue ne aliquando peccato consentias usque praecepta dei nostri.

XVIIII. DE HONORANDIS SACERDOTIBVS VEL MINISTRIS. In exodo cap. XII: Dis non detrahes et principi populi tui non maledices. In leuitico cap. XI: Coram cano capite consurge

1 Eccli. 9, 18 et 20 et 21 (13—15) 5 Tob. 4, 6 13 Exod. 22, 28 14 Leu. 19, 32

1 longo *S* ab hominem *M* habentem *SMLC* 2 suspicaueris *SMVLC* mortis cito: quoniam *Mai mendose* 3 laquaeorum *M* consistes *ML*, consistas** *V* 5 senatis *S* 6 suadeat te *MVL*, suadeat *C*, suae *S* 7 *uerba* confusio e. f. eorum *om. MVLC* 10 aeternam *om.* *L*[1] 12 honoratis *S* ministris] *add.* dei *C* 13 malidices *V* 14 leuuitico *S* a] *om.* *V*, coram *V*·*v* faciae *S* canitiem (-ciē *C*) *MVLC* exurgens *V*, exsurges *MC*, exsurge* (*ras.* s) *L*

faciem presbiteri: et timebis dominum deum tuum. ego sum dominus deus uester. Item in deuteronomio: Et homo quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem, qui adstat ministrare in nomine domini dei tui, aut iudices, qui fuerint in diebus illis, morietur homo ille. Item in ecclesiastico: Congregationi pauperum affabilem te facito, et presbitero humilia animam tuam, et magnato humilia caput tuum. Item illic: In tota anima tua time dominum et sacerdotes illius sanctifica. ex tota uirtute tua dilige eum qui te fecit, et ministros eius non derelinquas. honora deum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes. Item illic: Ne despicias narrationem presbiterorum sapientium, et in prouerbiis illorum conuersare: ab ipsis enim disces doctrinam intellectus et seruire magnato sine querella. non te praetereat narratio seniorum, et ipsi enim didicerunt a patribus. Item

nomio ⟨deutr⟩ cap. XL: Qui autem superbierit nolens obaudire sacerdotis imperium usque morietur homo ille. In ecclesiastico cap. VI: In tota anima tua time deum et sacerdotes illius sanctifica. Item cap. VI: Ne despicias narrationem presbiterorum α

usque ego sum dominus. In deuteronomio ⟨deut⟩ cap. X: Qui autem superbierit nolens obaudire sacerdotis imperio usque morietur homo ille. In ecclesiastico cap. VI: In tota anima tua time deum usque et honorifica sacerdotes. Item cap. VI: Ne dispicias narrationem praesbyterorum usque ipsi enim didice- μ

2 Deut. 17, 12 6 Eccli. 4, 7 8 Eccli. 7, 29—31 (31—33) 12 Eccli. 8, 8 et 9 (9—11)

1 praesbiteri *SM* ego sum] ego *** *M* 2 deutero nomiū *MV*, deuteronomiū *C* 5 fuerint *MVLC*: fecerint *S* 6 te facito] testificato *V*[1] fa^{t}cio *S* 7 praesbitero *SM* magnato humilia *Sv*: magnato flecte *MVLC* 8 illic] in ecclesiastico *MVLC* *(sic infra)* 10 te fecit *Sv*: fecit te *MVLC* eius *Sv*: illius *MLC* 12 dispicias *S* praesbiterorum *SM* 14 quaerella *M*, querela *VLC* te praetereat *MVLC*: tereat *S*

apostolus ad timotheum I: Qui bene praesunt presbiteri, duplici honore honorentur, maxime qui laborant in uerbo et in doctrina.

XX.

DE HONORANDIS PARENTIBVS.

In exodo: Honora patrem tuum et matrem tuam, ut bene tibi sit et longinqui temporis sis super terram bonam, quam dominus deus tuus dabit tibi. Item in leuitico: Vnusquisque patrem suum et matrem suam timeat. Item tobi: Honorem habe matri tuae, et non derelinquas eam, sed consolare eam omnibus diebus uitae tuae, et non contristes uel in modico spiritum eius: sed quod illi placet hoc facito. et commemorare enim, fili, quanta pericula uiderit, cum te pareret: nouem mensibus in utero portauit te: et gemitus

α sapientium. Ad timotheum I cap. XVIIII: Qui bene praesunt presbiteri duplici honore honorentur.

XX. DE HONORANDIS PARENTIBVS. In exodo cap. V: Honora patrem tuum et matrem tuam. In leuitico cap. LXVII: Vnusquisque patrem suum et matrem suam timeat. In tobi cap. : Honorem habe matri tuae usque honora illam in uita sua. In

μ runt a patribus. Ad timotheum I cap. VII: Qui bene praesunt presbyteri usque qui laborant in uerbo et doctrina.

XX. DE HONORANDIS PARENTIBVS. In exodo cap. XI: Honora patrem tuum et matrem tuam usque quam dominus deus tuus dabit tibi. In leuitico cap. XI: Vnusquisque patrem suum et matrem suam timeat. In tobi cap. : Honorem habebis matri

1 I Tim. 5, 17 6 Exod. 20, 12 8 Leu. 19, 3 10 Tob. 4, 3 et 4

1 apostolus *om.* *MVLC* presunt *L* praesbiteri *SM* 2 dupplici *SMC* 3 in *ante* doctrinam *om.* *MVLCv* 5 honorandis et *S* 7 sit tibi *C* longinquitemporib; *S*, longeuus *MVLC*(*v*) bonam *om.* *L* 8 dabit *Sv*: dat *MVLC* leuuitico *S* 9 suum *om.* *C* in thobi *C*, in leuitic *L* 10 honore *V*[1] relinquas *MVL* *uerba* sed consolare eam *om.* *C* 12 sed] et *M* (*s. l.*) *VLC* 13 cum memorare enim *S*, tu memor esto *MVLC* (esto *C*) 14 nouem *S*, decem *MVLC* et *om.* *MLC* gemitum *MVLC*

parturitionis eius ne obliuiscaris, quoniam nisi per illam non fuisses. et ideo honora illam in uita sua. Item in ecclesiastico: Qui honorat patrem suum, longiori uita uiuet, et qui obaudit patri, refrigerat matrem. et quasi dominis seruiet his qui se generauerunt, opere et sermone et omni patientia: et benedictio eius in nouissimo manet. Item illic: Fili, sustine senectam patris tui, et ne contristes eum in uita ipsius: et si defecerit sensus, habe ueniam, et ne spernas eum in tua uirtute: non est enim tibi gloria, sed confusio. elemosyna enim patris non erit in obliuionem. et iustitia aedificabitur tibi, et in die tribulationis commemorabitur tibi: et sicut serenum in glacie, tua soluentur peccata. Item illic: Honora patrem, et gemitus matris tuae ne obliuiscaris: nisi enim per illos, non fuisses natus: et nunc retribues illis, quomodo illi tibi. Memento matris tuae et patris, in medio

ecclesiastico cap. III: Qui honorat patrem iucundabitur in α
filiis usque sicut in sereno glacies soluentur peccata tua. Item cap. VI: Honora patrem tuum et gemitus matris tuae ne ob

tuae usque sepelies eam circa me. In ecclesiastico cap. III: μ
Qui honorat patrem iucundabitur in filiis usque sicut in sereno glacies soluentur peccata tua. Item cap. VI: Honora patrem tuum et gemitus matris tuae ne obliuiscaris usque in medio magnatorum consistis. Paulus ad colosenses cap. V: Filii,

3 Eccli. 3, 6—8 (7—10) 6 ib. 12—15 (14 et 15 et 17) 13 Eccli. 7, 27 et 28 (29 et 30) et Eccli. 23, 14 (18)

2 illa *M* sua (s *in ras.*) *M*, tua *C* 3 qui] *add.* autem *C* uiuit *VL* 4 ^{qui}quasi (qui *s. l. add. m. 2*) *V* dn̄s *C* serui et *V* 5 et *ante* sermone *om. V* 6 et *ante* benedictio *erasum in V* illic] in ecclesiastico *MVLC (sic infra)* 7 senecta *MV¹L* 8 deficerit *S*, deficit *MVC*, defecit *L* sensu *MVL Cv* habe] da *MVLCv* 9 enim] *om. C* 10 aelemosina *ML*, elemosina *C*, elymosina *V* enim] autem *MVLC* obliuionem *SC*: obliuione *MVLv* 11 et *ante* in *om. MV* 12 in glacies (glaties *MC*) soluentur tua peccata *MVLC* 13 patrem tuum *MVL Cv* 14 fuisse *S* retribue *MVv*, retribuae *L* 15 patris tui et matris *LC*

enim magnatorum consistes. Item apostolus ad colossenses: Fili, obaudite parentibus per omnia: hoc enim placet deo.

XXI.

DE FILIIS SVPERBIS.

In exodo: Qui autem percusserit patrem suum aut matrem suam, morte moriatur: qui autem maledixerit patrem suum aut matrem suam, morte moriatur. Item in deuteronomio: Maledictus homo, qui non honorificat patrem suum aut matrem suam, et dicit omnis populus: fiat, fiat. Item in prouerbiis: Filio doloso nihil erit boni. Item illic: Qui non honorificat

α Paulus ad colosenses cap. XVIII: Fili, obaudite parentibus per omnia, hoc enim placet deo.

XXI. DE FILIIS SVPERBIS. In exodo cap. XLVIII: Qui autem percusserit patrem suum aut matrem suam morte morietur. In deutero nomium ⟨deūt n̄⟩ cap. CV: Maledictus homo qui non honorificat patrem suum aut matrem suam et dixit omnis populus: fiat, fiat. In prouerbiis cap. X*I ⟨*ras.* V⟩: Filius sapiens letificat patrem et stultus homo despicit matrem suam. Item

μ oboedite parentibus per omnia: hoc enim ⟨*uerba* magnatorum—enim *in rasura*⟩ placitum est in domino.

XXI. DE FILIIS SVPERBIS. In exodo cap. XII: Qui percusserit patrem suum et matrem, morte moriatur. qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. In deuteronomio cap. XV: Maledictus qui non honorat patrem usque fiat, fiat. In prouerbiis cap. XI: Filius sapiens laetificat patrem, filius uero stultus me-

2 Col. 3, 20 6 Ex. 21, 15 et 16 (17) 9 Deut. 27, 16 11 Prou. 14, 15 Prou. 19, 26 et 27 gr. 26 Prou. 10, 1

1 consistis *MVLCv* aposł *S*: paulus apostolus *MLC*, paulus *V* colosenses *SMC*, colos *L*, cołs *V* 2 filioli audite *L*, fili obaudito *C* 6 suum *et* suam *om.* *C* 7 morietur *MVLC* 8 morietur *VC* deutero ɴomiū *M* 10 dicet *Cv* *in MVLC ordo sequentium locorum hic est*: Item in prouerbiis: Qui non — — Item in prouerbiis: Custodit — — Item in prouerbiis: Filio doloso — — Item in prouerbiis: Maledicentis — — Item in prouerbiis: Oculum — — Item in prouerbiis: Qui repellit — — Item in prouerbiis: Benedictio — — fundamenta, *uerba* Item — Filius malus — — ex hominibus *om.* *MVLC*

patrem suum et repellit matrem suam filius, confundetur et in opprobriis erit. filius, qui omittit custodire disciplinam patris, meditabitur eloquia malitiae. Item illic: Maledicentis patri aut matri extinguetur lumen, pupillae autem oculorum eius uidebunt tenebras. Item illic: Filius malus patrem maledicit, matrem autem non benedicit. filius malus iustum se iudicat, exitum autem suum non abluet. filius malus superbos oculos habet, palpebris autem suis extolletur. filius malus gladios dentes habet et cultros molares, ita ut occidat et deuoret humiles a terra et pauperes eorum ex hominibus. Item illic: Oculum inreuerentem patri et contumeliosum senectae matris, effodiant illum corui de conuallibus, et comedant illum pulli aquilarum. Item illic: Custodit legem filius sapiens: nam qui pascitur luxoria dehonestat patrem. Item illic: Qui repellit patrem suum aut matrem suam, existimat se non peccare, hic particeps est

cap. XVIII: Ira patris filius stultus et dolor matri. Item cap. XXI: Qui maledicit patri suo et matri extinguetur lucerna eius in mediis tenebris. Item cap. XXX: Oculum qui subsanat patrem et qui decipit partum matris suae, effodiant eum corbi. Item *α*

stitia est matri suae. Item cap. XVI: Filius sapiens laetificat patrem et stultus homo dispicit matrem suam. Item cap. XVIII: Ira patris filius stultus et dolor matri. Item cap. XXI: Qui maledicit patri suo et matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris. Item cap. XXX: Oculum qui subsannat patrem et qui dispicit partum matris suae, effodiant eum corui. In ecclesiastico *μ*

3 Prou. 20, 20   5 Prou. 30, 11—14   11 ib. 17   14 Prou. 28, 7   15 ib. 24   21 Prou. 15, 20   23 Prou. 17, 25   Prou. 20, 20   25 Prou. 30, 17

1 reppellit *V*   2 obprobriis *LC*, obpropriis *V*   3 maledicens *L*   4 extinguitur *V*   pupilli *L*   8 palphebris *S*   10 humilis *S*   12 saenectae *S*, senecte *L*, senectute *V*[1]   14 luxoria *SM*, luxuria *rell.*   15 repellet *MV*[1]*L*, repellens *V*[2]   16 aut] et *MVLC*   existimat *S*, aestimat (estimat *VL*) *MVLC*, *fortasse* et aestimat

uiro impio. Item illic: Benedictio patris aedificat domos filiorum, maledictio matris eradicat fundamenta.

XXII.

NON PRODEESSE THENSAVROS INIQVIS.

In prouerbiis: Non prodeerunt thensauri iniquis, iustitia autem eripit de morte. Item illic: Non proderunt diuitiae in die irae, iustitia autem liberat a morte. Item illic: Qui confidet in diuitiis, hic cadit: qui uero adiuuat iustos, hic exorietur. Item illic: Melior est modica pars cum timore domini quam thensauri magni sine timore. Item illic: Melior est modica adquisitio cum iustitia quam multi fructus

α cap. : Benedictio patris firmat domus filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta.

XXII. NON PRODESSE ⟨RO *in ras. atr. scr.*⟩ THESAVROS INIQVIS. In prouerbiis cap. : Non perderunt thesauri iniquis, iustitia autem eripiat de morte. In prouerbiis cap. XI: Non perderunt diuitiae in die ultionis. Item cap. XVI: Melius est parum cum

μ cap. III: Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta.

XXII. NON PRODESSE THESAVROS INIQVIS. In prouerbiis cap. XI: Non proderunt thesauri impietatis, iustitia uero liberabit a morte. Item ⟨*s. lin.*⟩ in prouerbiis cap. XI: Non proderunt diuitiae in die ultionis. Item cap. XVI: Melius est parum cum

1 Eccli. 3, 9 (11) 5 Prou. 10, 2 6 Prou. 11, 4 7 ib. 28 9 Prou. 15, 16 11 Prou. 16, 8

1 aedificat *S*: firmat *MVLCv* domus *MVL*, domum *C* 2 maledictio autem *MVLCv* fundamenta *MVL*: fundamento *S*, fundamentum *C* 4 prode esse thensauro[s] *S*, prodesse thesauros (thesaurus *L*) *MVLC* 5 prodeerunt thensauros *S*, proderunt thesauri *MVLC* iniqui *S* 6 eripiet *MVLC* illic] in prouerbiis *MVLC* *(sic infra)* *uerba* Item — Non proderunt diuitiae — — a morte *om.* *V* 7 diae *SC* *uerba* Item — Qui confidet — — hic exorietur *om.* *MVLC* 9 est *om.* *V* 10 thesauri *MVLC (semper)* *uerba* Item — Melior est m. adqu. — — Item — Melius — — gratia bona est *om.* *MVLC* 11 aquisitio (d *supra*) *S*

cum iniquitate. Item illic: Melius est nomen bonum quam diuitiae multae: super argentum autem et aurum gratia bona est. Item illic: Diues et pauper obuiauerunt inuicem, fecit autem ambos dominus. Item in ecclesiastico: Noli adtendere ad possessiones iniquas, et ne dixeris: est mihi sufficiens uita: nihil enim proderit in tempore uindictae et obductionis. Item illic: Nihil est iniquius quam amare pecuniam: tales enim etiam animam suam uenundant: quoniam in uita sua proiecit intima sua. Item illic: Viro cupido tenaci non est bona substantia: et homini liuido ut quid aurum? est qui locupletatur parce agendo, et haec pars mercedis illius, cum dicit: inueni requiem mihi, manducabo de bonis meis solus. et nescit quod tempus praetereat, et relinquet omnia illis. Item illic: Qui aceruat multa ex

iustitia quam multi fructus cum iniquitatem. Item cap. XXII: *α*
Diues et pauper obuiauerunt sibi: utriusque operatus est dominus. In ecclesiastico cap. IIII: Noli adtendere ad possessiones iniquas. Item cap. IIII: Noli ancsius ⟨s *prior s. lin.*⟩ esse in diuitiis iniustis: nil enim ⟨iniustis in | le n̄⟩ perderunt. Item cap. VII: Nil est ⟨st *in rasura*⟩ iniquius quam amare pecuniam. In prouerbiis cap. XXVIIII: Qui acceruat multa ex animo ⟨im *in*

iustitia quam multi fructus cum iniquitate*. Item cap. XXII: *μ*
Diues et pauper obuiauerunt sibi: utriusque operatus est dominus. In ecclesiastico cap. IIII: Noli adtendere ad possessiones iniquas usque uindictae et obductionis. Item cap. IIII ⟨*in rasura*⟩: Noli anxius esse in diuitiis iniustis: nihil enim proderunt. Item cap. VII ⟨*in ras.*⟩: Nihil est iniquius quam amare pecuniam. Item in prouerbiis cap. XXVIIII: Qui aceruat multa ex animo

1 Prou. 22, 1 3 ib. 2 5 Eccli. 5, 1 7 Eccli. 10, 9 (10) 9 Eccli. 14, 3 et Eccli. 11, 18—20 14 Eccli. 14, 4 26 Eccli. 5, 10

3 obuiauerunt *MVLCv*: obuiauerint *S* 4 dominus *SL*: deus *MVC* ds̄ ambo˙ (s *s. l. a m. 2*) *V* 5 possione (ses *s. l. add. m. 2*) *S* iniquos *S* 6 uindicte *L* 7 illic] in ecclesiastico *MVLC* (*etiam infra*) 8 enim *om. C* etiam enim *V* uendunt *MVLC* 9 *uerba* Item — Viro cupido — — omnia illis *om. MVLC* 11 parge *S* 14 illis *S*: aliis *v* acerbat *S*

animo suo iniuste, aliis congregat, et in bonis illius alius luxoriabitur. Item illic: Qui aurum diligit, non iustificabitur: et qui sequitur multa, in illis inplanabitur. multi dati sunt in auri casum, et facta est in facie illius perditio illorum. Item illic: Lignum ostensionis est aurum: uae qui sectantur illud! et omnis inprudens periet in illo: multos enim seduxit aurum, et exciderunt sperantes in eo. Item illic: Qui diligit pecuniam, non satiabitur pecunia. Item in ecclesiaste: Est calamitas, quam uidi sub sole, diuitias custodiri in malum possidentis eas, aput quem sunt in perniciem ipsius — sicut uenit, et nihil accipiet ex labore suo, ut uadat, in manu sua. Dixi: melior est super hunc abortus: — requies magis huic quam illi. Item in esaia propheta: Sicut qui in somnis esuriunt et manducant et, cum surrexerint, uanum est somnium eorum, et quemadmodum somniat qui sitit, tamquam bibat et surgens adhuc sitiat. anima autem

α *rasura, o s. lin.*⟩ suo iniuste, aliis congrega. Item cap. XVII: Lignum offensionis est aurum: uae qui sectantur illud. Item cap. : Qui diligit pecuniam non saciabitur pecunia. In esaia

μ suo iniuste, aliis congregat usque alius luxoriabitur. Item cap. XVII: Lignum offensionis est aurum: uae qui sectantur illud. In ecclesiaste cap. V: Auarus non impletur pecunia et qui amat diuitias fructus non capiet ex eis. In esaia cap. : Telae

2 Eccli. 31, 5 et 6 5 Eccli. 31, 7 et Eccli. 8, 2 (3) et Eccli. 34, 7 7 Eccle. 5, 9 9 Eccle. 5, 12 et 14 et Eccle. 6, 3 et 5 (4 et 6) 14 Es. 29, 8 22 Eccle. 5, 9 23 Es. 59, 6

1 iniustae *SML* illis (u *sup.*) *S (corr. m. 1)* 2 luxuriabitur *V*, luxurietur *C* *uerba* Item — Qui — — perditio illorum *MVLC* 4 facie̦ *S* 5 lignum] Signū (S *rubra*) *V* ostensionis *S*: offensionis *MVLCv* ue *VC* sectatur *C* 6 enim] autem *V* 7 excederunt (ci *sup.*) *L* (ci *add. m. 1*) illic *S*, in ecclesiastico *MVLC*, *scribendum* in ecclesiaste 8 pecuniam] pecunia *M* *uerba* Item — Est calamitas — *(p. 393, l. 6)* semitas eius *om. MVLC* eccl, *S* 10 possidentes *S* 11 *arte* sicut *Mai suppleuit* reuertetur *(cf. Sabat.)* 12 sua *S* abortus *scripsi*: artum *S*, abortiuus *v* (ἔκτρωμα) 13 e̦saia p̦f; *S* 16 adhac *S*

eius in uacuum laborauit, ita erunt diuitiae omnium gentium. Item in hieremia propheta: Qui argentum thensaurizant et aurum, in quo confidebant homines, nec est finis substantiae eorum, exterminati sunt, et in infernum descenderunt, et alii in locum eorum resurrexerunt pro eis. uiam autem domini non intellexerunt neque recordati sunt semitas eius. Item in osee propheta: Pecuniam interitus possidebit: honores eorum ex usuris et ex doloribus. Item in amos propheta: Audite igitur haec, qui opprimitis in mane pauperes, et uiolatis inopes a terra, dicentes: aperiamus thensauros, et faciamus mensuram minorem et adampliemus pondus et faciamus stateram iniquam, ut possideamus pecuniam pauperes et inopes pro calciamentis. Item in sophonia propheta: Disperierunt omnes qui exaltantur in argento et auro. Item in ambacum propheta: O qui adquirit auaritiam malam domui suae! cogitasti confusionem domui tuae, peccauit anima tua. Item in sophonia propheta: Et effundam sanguinem

cap. : Pecuniam eorum interitus possidebit. In sophonia α
cap : Disperierunt omnes qui exaltantur in argento et auro. In ambac*um* cap. : O quirit ⟨querit, e *ex* i *corr.*⟩ auaritiam malam domui suae. In sophonia cap. : Et effun-

eorum non erunt in uestimentum usque et opus iniquitatis in μ
manibus eorum. In sophoniam cap. : Disperierunt omnes inuoluti argento. In ambacuc cap. : Vae qui congregat auaritiam malam domui suae usque et peccauit anima tua. In sophoniam cap. : Et effundetur sanguis eorum sicut humus

2 Baruch. 3, 17 (18)—21 7 Os. 8, 4 9 Am. 8, 4—6 14 Soph 1, 11 15 Abac. 2, 9 et 10 17 Soph. 1, 17 et 18

3 $\overset{u}{\text{a}}$rum (a *s. l. add. m. pr.*) *S* 4 discederunt *S* 5 uitam *S* 7 ossae *S*, esaia *M*, isaia *L*, ysaia *C*, ysaya *V* p̄f *S* pecuniam eorum *MVLC* honeres *S* 8 ex *ante* doloribus *om. MVC* *uerba* Item in amos p. Audite — — calciamentis *om. MVLC* 9 opprẹmitis *S* 10 et faciamus *S*, *legendum uidetur* ut faciamus 12 pẹcuniam *S* 13 *et* 17 sofonia *S* 14 aurum *S* 15 abacum *S*, ambachum *M*, abbacuc *L*, abacuc (-uch *C*) *VC* 15 *et* 17 propheta *om. MVLC* 16 et peccauit *MVLCv*

eorum sicut limum, et carnes eorum sicut stercus boum, et argentum et aurum eorum non poterit liberare eos in die irae domini. Item in ezechiel propheta: Argentum et aurum proicietur in plateis, et aurum eorum disperdetur, animae eorum non fruentur, et uentres eorum non inplebuntur: quoniam tormentum iniquitatium eorum factum est. electa mundi in superbiam posuerunt, et imagines abominationum suarum fecerunt ex eis. Item in hieremia propheta: Non glorietur sapiens in sua sapientia, neque glorietur fortis in fortitudine sua, sed glorietur qui gloriatur scire et intellegere dominum et facere iustitiam et iustificationem, iudicium in medio terrae. Item in psalmo XXXVIII: Quamquam in imagine dei ambulet homo, tamen uane conturbabitur: thensaurizat et ignorat cui congregabit ea. Item in psalmo XLVIII: Ne timueris cum diues factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam non cum morietur accipiet omnia, neque simul descendet cum eo gloria domus eius. Item in psalmo LI: Ecce homo, qui non posuit deum adiutorium suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum et praeualuit in uanitate sua. Item in

α dam sanguinem eorum sicut limum ⟨u *in ras.*⟩ et carnes eorum sicut stercus boui et argentum et arum eorum. In psalmo XXXVIII: Quamquam in imagine dei ambulet homo. In LI: Ecce homo qui

μ usque in die irae furoris domini. In psalmo XXXVIII: Quamquam in imagine dei ambulet homo. In LI: Ecce homo qui non

3 Ezech. 7, 19 et 20 8 Hier. 9, 23 et 24 12 Ps. 38, 7 15 Ps. 48, 17 et 18 18 Ps. 51, 9

1 bouū *M* 2 eorum *om. M* eos liberare *C* diae *SL* ire *M* 3 *uerba* Item — Argentum — — Item — Non — — *(l. 12)* terrae *om. MVLC* ezechiel *S* 4 proie | cietur *S* 12 in *alt. om. M* 13 imaginem *S* uanae *SL* conturbatur *MVLCv* 14 congregabit *SCv*: congregat *MVL* *uerba* Item — Ne timueris — — domus eius *om. MVLC* 15 XLVIII] q̃s· *S* (qui supra?) 16 multiplica *S* 17 cum mor.] commorietur *S* 18 salmo *L* 19 adiutorum *S* (i *s. l. add. m. 1*), adiutorem *MVLCv* 20 preualuit *L*

psalmo LXI: Nolite sperare in iniquitate, et in rapinas nolite concupiscere. diuitiae si fluant, nolite cor adponere. Item in euangelio secundum matthaeum: Nolite thensaurizare uobis thensauros super terram, ubi tinea et aerugo disperdunt et ubi fures effodiunt. sed facite uobis thensauros in caelis, ubi neque tinea, neque aerugo disperdunt, et ubi fures non furantur. ubi enim fuerit thensaurus tuus, illic erit et cor tuum. Item paulus apostolus ad timotheum I: Diuitibus huius saeculi praecipe non superbe sapere, neque sperare in incertum diuitiarum, sed in deum uiuum, qui praestat nobis omnia ad fauendum in uoluntate operum bonorum. bene faciant, diuites sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, thensaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut adpraehendant ueram uitam. Item iacobus apostolus: Age nunc, diuites, plangite uos ululantes super miserias uestras, quae superueniunt diuitiis

non posuit adiutorem suum. In LXI: Noli sperare iniquitate *α*
et in rapina. In euangelio mathei cap. : Nolite thesaurizare uobis thesauros. Iacobus apostolus cap. XVI: Age

posuit deum adiutorem suum. In LXI: Noli sperare in iniquitate *μ*
et in rapina. In euangelio mathei cap. V: Nolite thesaurizare uobis thesauros usque ibi erit et cor tuum. Iacobus apostolus

1 Ps. 61, 11 3 Matth. 6, 20 et 21 9 I Tim. 6, 17—18 15 Iac. 5, 1—3

1 in *ante* iniquitate *om.* *SMV* in *ante* rapin. *om.* *VCr* rapina *MV*¹*L* 2 affluant *LCv* corda ponere *S*, cor abponere *M*, cor a*ponere (*ras.* d) *V*, cor apponere *LCv* 3 item in eu. *om.* *V* euuang̅ sec̅ mattheum *S* 4 in terra *Lv* 5 erugo *SMVLC* disperdunt *S*, exterminant *MVLC*, demolitur *v* effodiunt] *add.* et furantur *MVLCv* 6 thesauros uobis *V* neq; ęrugo neq; tinea *Cv* neq; rugo *S*, neque erugo *MVL* disperdunt *S*, exterminant *ML*, exterminantur *V*, demolitur *Cr* 7 non effodiunt nec furantur *MVLCv* 8 illic] ibi *MVLCv* erit] est *Cv* et *om.* *Mai et (lin. 22) Vignier* *uerba* Item — Diuitibus — — ueram uitam *om.* *MVLC* 9 praecipi *S* supbę *S* 11 prestat *S* 15 age *MV*¹: agite *SV*²*LCv* 16 ululantes *om.* *MVLC*

uestris: putruerunt et tiniauerunt uestes uestrae: aurum et argentum uestrum, quod reposuistis in nouissimis diebus, aeruginauit et aerugo eorum in testimonium uobis erit et comedet carnes uestras sicut ignis.

XXIII.

DE PAENITENTIA.

In regnorum III: Tu enim solus, domine, qui cadentem populum tuum israhel in conspectu inimicorum suorum erigas dextera tua. quoniam si peccauerint tibi, reuertentur iterum et confitebuntur nomini tuo, et orabunt et deprecabuntur in hac domo, et tu exaudies de caelo, et propitiaberis peccatis populi tui israhel. Item illic: Et si humiliauerit inimicus quamlibet unam ciuitatem eorum, tu aderis tuis in omnem occursum et mitigabis omnem dolorem: quoniam in omnem orationem et deprecationem paratus es dominus: ut si conuersus fuerit homo, et cognouerit unusquisque admissa cordis

α nunc diuites, plangite usque et comedet carnes uestras sicut ignis.

XXIII. DE PENITENTIA. In libro regnorum III: Tu enim, domine, qui cadentem populum tuum usque et propiciaberis peccatis

μ cap. XVI: Agite nunc diuites, plangite usque et comedet carnes uestras sicut ignis.

XXIII. DE PAENITENTIA. In libro regnorum III cap. XXII: Si fugierit populus tuus Israhel inimicos suos usque dimitte pec-

7 III Reg. 8, 33 et 34 12 III Reg. 8, 37—40

1 putrierunt *MV* uestimenta uestra (*om.* uestra *C*) *MVLC* 3 eruginauit (-bit *L*) et erugo *SMVLC* 4 comedit *S* 6 paenitentia *SM*, penitentia *VLC* 7 in] in libro *MVLC* tertio (-cio *C*) *MC* solus *om. MVLC* 8 istrahel *S* erigis *MVLC*, engas *S* 9 peccauerunt *C* reuerentur *S* 10 nomino *S* adorabunt *C* depraecabunt (*om.* et) *S*, et deprecabuntur (depcab. *MC*) *MVLC* 11 et *pr. om. C* tu *om. MVLC* propitiaueris *SMV*, propitiaberis *LC* 12 istrahel *S* *uerba* Item — Et si — — super terram *om. MVLC*

sui, statim ut expanderit manus suas in domum hanc, tu exaudies ex praeparata habitatione et propitiaberis et facies iustificationem secundum omnes uias rogantium te et secundum quod cognoueris cor hominis: quoniam tu solus scis corda filiorum hominum, ut timeant te omnibus diebus, quibus uixerint super terram. Item in psalmo XXXI: Delictum meum cognitum tibi feci, et iniustitiam meam non operui. dixi: pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam domino meo. et tu remisisti impietatem cordis mei. Item in psalmo XXIIII: Delicta iuuentutis et ignorantiae meae ne memineris. propter nomen tuum, domine, propitiaberis peccato meo: copiosum est enim. Item in psalmo L: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum deus non spernet. Item in ecclesiastico: Quoniam pius et misericors dominus. et remittet in die tribulationis peccata omnibus exquirentibus se in ueritate. Item illic: Si paenitentiam non egerimus, incidemus in manus domini. secundum magnitudinem eius et misericordia eius cum ipso est. Item illic: Qui diligit dominum, exorabit pro peccatis. et continebit

populi tui israhel ⟨rahel *in rasura*⟩. In psalmo XXXI: Delictum meum cognitum tibi feci. In L: Sacrificium deo spiritus contribulatus. In ecclesiastico cap. : Si penitentiam non egeri- α

catum populi tui israhel. In psalmo XXXI: Delictum meum cognitum tibi feci. In L: Sacrificium deo spiritus contribulatus. In ecclesiastico cap. II: Si paenitentiam non egerimus, inci- μ

6 Ps. 31, 5   10 Ps. 24, 7 et 11   12 Ps. 50, 19   14 Eccli. 2, 11 (13)   16 ib. 18 (22 et 23)   19 Eccli. 3, 4

2 propitiaueris *S (sic etiam infra lin. 11)*   7 non operui *MVL C*: operui (*om.* non) *S*   8 aduersus *MVC*   iniustitias meas *MV LC*   9 meo *om. MVLCv*   *uerba* Item — Delicta iuuentutis — — est enim *om. MVLC*   14 spernet *MV*: spernit *SL*, despicies *Cv*   *uerba* Item — Quoniam — — in ueritate *om. MVLC*   15 diae *S*   16 illic] in ecclesiastico *MVLC (sic infra)*   poenitentiam *S*   17 incaedemus *S*, incidimus *L*   18 *uerba* Item — Qui diligit — — exaudietur *om. MVLC*

se ab illis, et in oratione dierum exaudietur. Item illic: Paenitentibus autem dedit uiam iustitiae, et conroborauit deficientes sustinere, et destinauit illis sortem ueritatis. conuertere ad dominum et relinque peccata tua, et nimis odito exsecrationem. cognosce iustitias et iudicia domini. sta in sorte propositionis et oratione altissimi. in partem uade saeculi sancti cum iustis et dantibus confessionem. non demoreris in errore impiorum. a mortuo quasi nihil dimittitur confessioni. uiuus et sanus confiteberis et laudabis dominum, et gloriaberis in miserationibus illius. magna misericordia domini et propitiatio illius conuertentibus ad se! Item illic: Fili, peccasti, non adicias iterum, sed et de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur. Item illic: Quasi a facie colubri fuge peccata. si accesseris ad illa, capient te quasi dentes leonis in deuorando interficientes quasi romphaea bis acuta, iniquitatium uindex, plagae illius medella non est. Item in esaia propheta: Memores estote

α mus, incidemus in manus domini. Item cap. X: Paenitentibus autem dedit uiam usque propiciatio illius conuertentibus ad se. Item cap. XI: Fili, peccasti, non adicies iterum. In esaia cap. : Memor*es* estote orum et ingemescite. penitentiam habete.

μ demus in manus dei. Item cap. X: Paenitentibus autem dedit uiam iustitiae usque propitiatio illius conuertentibus ad se. Item cap. XI: Fili, peccasti, non adicies iterum usque ut tibi dimittantur. In Esaia cap. : Mementote istud et confundamini,

2 Eccli. 17, 24—29 (20 et 21 et 23—28) 12 Eccli. 21, 1 13 ib. 2 et 3 (2—4) 17 Es. 46, 8

2 corroborauit *MVLC* 4 nimio *MVLC* 5 odio V^1*C*, odi V^2, odite *L* exrationem *S*, exsegrationē *M*, execrationē *L* iusticiā *C* 6 stat *C* sortem *MVLC*, fortem *S* oratione *S*: orationi *MVL*, orationis *Cv* 7 uadis *L* iustis et] iustitia *M* 8 errorē *MC*, terrore *V* 9 dimittitur *SC*: dimittetur *MV L* confessionē M^2 uiuus *Sv*: uiuens *MVLC* 10 gloriaueris *MV* magna] quia magna *MVLC*, quam magna *p. 335, 5* 11 misęricordia *S* 13 depręcare *S*, precare *L* dimittantur *M VLC*: demittantur *S* *uerba* Item — Quasi — — medella non est *om. MVLC* 14 faciae colobri *S* 16 romfea *S* 17 esaia *MV*: ęsaia *S*, isaia *L*, ysaia *C* prof; *S*

horum et ingemescite, paenitentiam habete qui erratis, conuertimini ex corde. Item illic: Sic dicit dominus sanctus israhel: cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris et scies ubi fueris. cum confidebas in illis, uana uirtus uestra facta est. et nolebatis audire. Item illic: Domine, miserere nobis: in te enim confidimus. factum est semen nostrum in perditionem non credentium, salus autem nostra in tempore tribulationis. propter uocem timoris tui. Item illic: Ego sum qui doleo iniquitates tuas et memordi iniquitates tuas prius, ut iustificeris. Item illic: Abstine te ab iniquitate, et non timebis ea: mors non adpropriat tibi. Item illic: Quaerite dominum, et mox inueneritis eum, inuocate eum. statim uero cum adpropinquauerit uobis. relinquat impius uias suas et uir iniquus consilia sua, et conuertantur ad dominum, et misericordiam consequentur: quia relinquet multum peccata uestra. Item illic: Cum clamare coeperis, extraham te de pressura tua. Item illic: Conualescite, manus dimissae et genua dissoluta, consolamini qui pusillo animo estis, conualescite corde, ne timeatis: conuertimini, et salui eritis. Item illic: Spiritus domini

Item cap. : Cum clamar*e* coeperis, extraam te de praesura. *α*

redite praeuaricatores ad cor. Item cap. : Quum clamare coeperis, extraham te de pr*essura ⟨*ras.* a⟩. Item in hieremia *μ*

2 Es. 30, 15 5 Es. 33, 2 et 3 9 Es. 43, 25 et 26 10 Es. 54, 14 12 Es. 55, 6 et 7 16 Es. 30, 19; cf. Es. 57, 13 et Es. 65, 24 (v. p. 335, 14) 18 Es. 35, 3 et 4 20 Es. 61, 1—3

1 horum *MVLC*: *orum [n] (h *euanida*, n *s. l. a m. 2*) *S*, bonorum *scripsit Mai* ingemiscite *V²C* penitentiam *VL* 2 *uerba* Item — Sic — — *(lin. 16)* peccata uestra *om. MVLC* 9 qui doleo *S*, qui deleo *v*, *ὁ ἐξαλείφων* tuas] *cf. lectionem codicis Alexandr.* et memordi *S*: *καὶ οὐ μνησθήσομαι. σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κριθῶμεν. λέγε σύ*, *fort.* et memor dic *(Mai)* 12 querite *S* 13 adpropinquarit [ue] *S* (*corr. m. 1*) 16 relinquet *S* 17 cęperis *SC*, ceperis *VL* praessura *SMC* tua *om. MVLC* *uerba* Item — Conualescite — — in gloriam *om. MVLC*

super me, propter quod unxit me euangelizare pauperibus, misit me sanare contritos corde, praedicare captiuis remissionem et caecis uisum restituere, uocare annum domini acceptum, diem retributionis: consolari omnes lugentes, dare eis qui lugunt sion gloriam pro cinere, unctionem laetitiae lugentibus, pro spiritu maestitiae amictum gloriae: et uocabuntur saecula iustitiae, plantatio domini in gloriam. Item in hieremia propheta: Conuertimini, fili reuertentes, et sanabo contritiones uestras. Item illic: Ecce ego iudico aduersus te, in eo quod dicis: non peccaui. quia contempsisti nimis iterando uias tuas, quia reppulit deus spem tuam, et non proficies in ea. Item illic: Cingite uos ciliciis et plangite et ululate: quoniam non auertit ira domini a uobis. Item illic: Ablue a malitia cor tuum, hierusalem, ut salueris. usquequo erunt in te cogitationes dolorum tuorum? Item illic: Haec dicit dominus: numquid qui cadet non resurget? aut qui auertit se non conuertetur? quare conuertit populus iste conuersionem malignam, et tenuerunt praesumptionem suam et noluerunt conuerti? praebete ergo aurem et audite: non est homo paenitentiam agens a malitia sua, dicens: quid feci? defecit quia currebat a cursu suo, sicut equus sudans in hinnitu suo. et asida in caelo cognouit tempus suum,

α In hieremia cap. : Conuertimini, filii, reuertentes et sanabo. Item cap. : Cingite uos cilitio et plangite. Item cap. :

μ cap. : Conuertimini, filii, reuertentes et sanabo auersiones uestras. Item cap. : Accingite uos ciliciis et plangite usque

8 Hier. 3, 22 9 Hier. 2, 35 et 36 12 Hier. 4, 8 14 ib. 14 16 Hier. 8, 4—7

1 unc|xit me euuangelizare *S* 5 lugunt *S* 8 hieremia *S*, iheremia *C* propheta] prop̄, *S*, *om. MVLC* filii *MVLC* 9 contritionem uestram *MVLC* *uerba* Item — Ecce ego — — in ea *om. MVLC* ecce] ette *S* illic] in hieremia *MVL*, in iheremia *C* 12 cilicium *MVLC* (-tiū *C*) 13 auertit se ira *MVLC* 14 *uerba* Item — Ablue — — *(p. 401, 3)* domini sui *om. MVLC* abluę *S* 19 praeuete (b *s. l. a m. 2*) *S* 22 innitu *S*

turtur et hirundo, cui cellae agri, custodierunt tempora introitus sui: populus autem meus non cognouit iudicium domini sui. Item illic: Auertatur iam nunc unusquisque a uia sua mala, et meliora facite studia uestra. Item illic: Domine omnipotens, deus israhel, anima in angustia et spiritus anxius clamat ad te. audi [me], domine, quia tu deus misericors, et miserere quia peccauimus in conspectu tuo, quia tu es deus in aeternum. Item illic: Domino deo nostro iustitia, nobis autem confusio [et] faciei nostrae: quia peccauimus in conspectu domini et non credidimus ei, et non audiuimus uocem domini dei nostri, ut ambularemus in praeceptis eius, quae dedit nobis. Et non sumus deprecati dominum, ut auerteremus unusquisque a cogitationibus cordis sui nequissimi. Peccauimus, impie gessimus, iniquitatem egimus, domine deus noster, in omnibus iustificationibus tuis. Inclina, domine, aurem tuam et audi: aperi, domine, oculos tuos et uide quia non mortui qui in inferno sunt, quorum accepisti spiritum de uisceribus eorum, dabunt gloriam et iustificationem domino: sed anima anxia in statu, quod ambulat inclinatum et infirmum, et oculi deficientes et anima esuriens dabunt tibi gloriam et iustificationem, domine. Item illic: Perscrutemus uias nostras et conuertamur ad dominum: mundemus corda nostra cum manibus nostris et respiciamus ad dominum, qui habitat in caelis. Item in osee propheta: Reuertere, israhel, ad dominum deum

Auertatur unusquisque a uia sua mala. In iohel: Et nunc sic α

auersa ira furoris domini a nobis. Item cap. : Reuertatur μ
unusquisque a uia sua mala usque et studia uestra. In iohel

3 Hier. 18, 11 5 Bar. 3, 1—3 8 Bar. 1, 15. 17. 18 et Bar. 2, 8. 12. 16—18 22 Thren. 3, 39 et 40 (41) 25 Os. 14, 2 et 3

1 erundo *S* 3 illic] in hieremia (ier. *V*, iher. *C*) *MVLC* auertantur *C* 4 *uerba* Item — Domine — — *p. 402, 3* accipiatis bona *om. MVLC* 6 audi** (me *s. l. a m. 2*) *S* 9 confusio et faciei *S* 12 depręcati *S* 14 impię *S* 19 in statu quod *S* (ἐπὶ τὸ μέγεθος ὅ) 25 osseae pf; *S*

tuum, quia infirmatus es per iniquitates tuas. sumite uobiscum multos et conuertimini ad dominum deum uestrum. dicite illi: potens es dimittere peccata, ut accipiatis bona. Item in iohel propheta: Et nunc sic dicit dominus deus uester: conuertimini ad me ex toto corde uestro et ex tota anima uestra in ieiunio et fletu et in planctu. et disrumpite corda uestra et non uestimenta uestra: et conuertimini ad dominum deum uestrum, quia misericors et patiens est et magnianimus et multum misericors et patiens in malignitatibus. Item in ezechiel propheta: Et iniquus si conuertat se ab omnibus iniquitatibus suis, quas fecit, et custodierit omnia mandata mea et fecerit iustitiam et misericordiam, uita uiuet et non morietur: et omnia delicta, quaecumque fecit, non erunt in memoria: in sua iustitia, quam fecit, uitam uiuet, dicit dominus. numquid enim uolo mortem iniqui, quam ut auertat se a uia sua maligna et uiuat? Item illic: Conuertimini et auertite uos ab omnibus impietatibus uestris, et non erunt uobis in poenam iniquitatis. proicite a uobis omnes impietates uestras, quas impie fecistis in me, et facite uobis cor nouum et spiritum nouum. et ut quid moriemini, domus srahel? Item in euangelio secundum matthaeum:

α dicit dominus deus uester: conuertimini ad me ex toto corde uestro usque misericors et patiens. In matheo cap. : Quis ex

μ cap. : Nunc ergo dicit dominus: conuertimini ad me in toto corde uestro usque deprecabilis super malitia. In matheo cap.

4 Iohel 2, 12 et 13 10 Ezech. 18, 21—23 16 ib. 30 et 31 21 Matth. 18, 12—14 (sed cf. Luc. 15, 4)

3 demittere *S* 4 ioel *C* sic] hec *C* 5 ex *pr.*] in *s. l. pos. al. m. in M* 6 in *ante* planctu *om. MVLC* dirūpite *M* 7 et *ante* conuertimini *om. V* 8 paciens *M* 9 magnianimus *S*: magnanimis (-mes V^1) *M*V^2*L*, magna nimis *C* 10 *uerba* Item — Et iniquus — — domus israhel *MVLC* ęzechiel *S* 13 delecta *S* 14 erant in memoriam *S* 16 a uiam sua *S* 19 quas impie *S* 21 istrahel *S* *uerba* Item in euangelio *om. V* eūg. sec̄ mattheum *S*

Quis ex uobis habens centum oues, cui si errauerit una, nonne relictis nonaginta et nouem in montibus ibit quaerere illam quae errauit? si contigerit, ut inueniat eam, amen dico uobis quia gaudebit super illam magis quam propter nonaginta et nouem quae non errauerunt. sic uoluntas non est patris uestri, qui est in caelis, ut pereat unus ex istis pusillis. Item in actibus apostolorum: Paenitentiam agite et conuertimini, ut deleantur peccata uestra. Item paulus apostolus ad corinthios II: Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad paenitentiam. contristati enim estis secundum deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. nam secundum deum tristitia paenitentiam in salutem stabilem operatur. nam huius mundi tristitia mortem operatur. Item petrus apostolus in epistula II: Non tardat dominus sui promissi, sicut quidam tarditatem existimant, sed expectat propter uos nolens aliquem perdere.

uobis habet C ⟨C *s. lin.*⟩ oues usque unum ex istis pusillis. In actibus apostolorum cap. : Paenitentiam agite et conuertimini, ut deleantur peccata uestra. Petrus in epistula II cap. X: Non tardat dominus usque in paenitentiae locum reuerti. *α*

XVIII: Quid uobis uidetur, si fuerint alicui centum oues usque ut pereat unus de pusillis istis: Item in actibus apostolorum cap. VIII: Paenitimini igitur usque ut deleantur uestra peccata. Petrus in epistula II cap. X: Non tardat dominus promissis usque ad paenitentiam reuerti. *μ*

7 Act. 3, 19 9 II Cor. 7, 9 et 10 14 II Petr. 3, 9

1 habes *S*, habet *MVL*, homo qui habet *Cv* (*ἔχων Luc. 15, 4*) centu *S* si] se V^1 2 et *ante* nouem *om. bis MVLC* in montibus in deserto *C* (*cf. Luc. l. l.*) querere *SVC* 3 illa MV^1 errabit *S* eam] ea MV^1, *om. C* 4 sup illa MV^1 7 p**nitentiam S^1, penitentiam *V*, poenit. S^2 8 *uerba* Item — Nunc gaudeo — — mortem operatur *MVLC* 10 poenitentiam *bis S* 11 esti *S* 13 stabilem (a *in rasura a m. 2*) *S* 14 apostolus *om. V* epistola *S* secunda *MLC* 15 dominus *om. M* sui promissi *SML*: suis promissis *VC* (τῆς ἐπαγγελίας) tarditatem *om. MVLC* 16 exstimant *M*, exestimant *L*

sed omnes expectat in paenitentiae locum reuerti. Item in apocalypsi: Et angelo laodiciae ecclesiae scribe: haec dicit ille amen, testis fidelis et uerax, principium creaturae dei: noui opera tua, quia neque frigidus neque calidus es: utinam frigidus esses aut calidus! sed quoniam tepidus, euomam te ex ore meo. quia dicis: diues sum et locupletatus sum, et nihil opus est mihi: et nescis, quia tu es miser et miserabilis et mendicus et nudus et caecus. suadeo tibi a me emere aurum igne probatum, ut diues sis et locupleteris, et uestimenta mea alba, ut induaris, ut non appareat confusio nuditatis tuae: et collurio inungue oculos tuos, ut uideas. ego quoscumque amo arguo et castigo. aemulare igitur et age paenitentiam. ecce sto ad ianuam et pulso. si quis audierit uocem meam et aperuerit ianuam, introibo ad illum et caenabo cum illo, et ille mecum. qui uincit, dabo illi sedere mecum in sede mea, quomodo et ego uici et sedeo cum patre meo in sede ipsius.

XXIIII.

DE ELEMOSYNIS.

In psalmo CXI: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in saeculum saeculi. Item in prouerbiis: Noli abstinere bene facere pauperi, cum quando habeat manus tua

α XXIIII. DE ELEMOSINIS. In psalmo CXI: Dispersit, dedit pau-

μ XXIIII. DE ELEMOSYNIS. In psalmo CXI: Dispersit, dedit pau-

2 Apoc. 3, 14—21 20 Ps. 111, 9 21 Prou. 3, 27 et 28 (cf. Prou. 27, 1)

1 penitentiae *VL* 1 *et* 13 poenit. *S* *uerba* Item — Et angelo — — in sede ipsius *om. MVLC* 2 apocalipsi *S* scribę *S* 4 quia nequae | calidus (*om.* frigidus neque *in initio lin.*) *S* 11 collurio (b *s. l. add. m. 2*) *S* inunguę *S* 16 sedeo] sede *S* 19 ęlemosynis *S*, aelemosinis *M*, elemosinis *VLC* 20 dispærsit (æ *corr. ex* a *m. 2*) *S* 21 *uerba* Item — Noli abstinere — — Redemptio — — Qui — — beatus est *om. MVLC* 22 cum quando *S* (ἡνίκα ἂν)

adiuuare. ne dicas: uade et redi, cras do, cum possis statim bene facere: non enim scis quid contingat sequenti die. Item illic: Redemptio animae hominis diuitiae ipsius. Item illic: Qui miseretur pauperem, beatus est. Item illic: Qui honorat dominum, miseretur pauperem. Item illic: Elemosynis et fide mundantur peccata: qui autem miseretur, misericordiam consequetur. Item illic: Faenerat dominum qui miseretur pauperem: secundum autem datum eius retribuetur ei. Item illic: Fructus hominis elemosyna est. Item illic: Qui obdurat aures, ut non audiat infirmum, et ipse inuocabit dominum et non erit qui exaudiat eum. Item illic: Qui miseretur pauperem, ipse enutrietur: de suis enim panibus dedit pauperi. Item illic: Qui dat pauperibus, non egebit: qui autem auertit oculum suum, in

peribus. In prouerbio cap. XXVIIII: Qui dat pauperi non α
indigebit. Item cap. XV: Honorat autem deum qui miseretur pauperi. Item cap. XV: Qui despicit proximum suum peccat, qui autem miseretur pauperi beatus erit. Item cap. : Fructus hominis elemosina est. Item cap. XXVIIII: Qui dat pauperi non

peribus. In prouerbiis cap. XV: Honorat autem deum qui μ
miseretur pauperi. Item cap. XV: Qui dispicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperi, beatus erit. Item cap. : Fructus hominis elemosyna est. Item cap. XXVIIII: Qui dat

3 Prou. 13, 8 4 Prou. 14, 21 5 ib. 31 6 Prou. 15, 27 (16, 6) 7 Prou. 19, 17 9 ib. 22 10 Prou. 21, 13 12 Prou. 22, 9 13 Prou. 28, 27

2 benefare (ce *s. l.*) *S* (*corr. m. 1*) sequenti diae *S* 4 Item in prouerbiis Qui honorat *MVLC* 5 dm̄ *MVC* miserebitur *MVL* pauperi *MVLC* 6 illic] in prouerbiis *MVLC* (*sic infra*) alemonis (si *s. l. a m. 2*) *S*, aelemosinis *M*, aelimosinis *L*, elymosinis *V*, elemosinis *C* fidemundantur *S*, finis mundantur *L* 7 misericordiam *S* *uerba* Item — Faenerat — — retribuetur ei *om. MVLC* foenerat *S* 9 elęmosyna *S*, aelemosina *MC*, aelimosina *L*, elemosina *V* 10 *uerba* Item — Qui obturat — — Qui — — dedit pauperi *om. MVLC* obdurat *S* (*cf. p. 372, 11*) 11 inuocauit *S* 14 ęgebit *S*

magna inopia erit. Item in ecclesiastico: Ignem ardentem extinguet aqua, et elemosyna resistet peccata: et deus conspector, qui reddet gratiam, meminit in posterum, et in tempore casus tui inuenies firmamentum. Item illic: Fili, elemosynam ne defraudes pauperis, et ne auertas oculum tuum ab egeno et inope: animam esurientem ne despexeris, et non protrahas datum angustati: rogationem tribulati ne abicias, et non auertas faciem tuam ab egeno, et ab inope non auertas oculum tuum propter iram: et non relinquas quaerentibus retro maledicere tibi: maledicentis enim te in amaritudine, exaudietur precatio illius: exaudiet autem qui fecit illum. declina pauperi aurem tuam, et redde debitum tuum, et responde pacifica in mansuetudine. Item illic: Noli esse pusillianimis in anima tua: exorare et facere elemosynam non despicias. et pauperibus porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio et benedictio tua. Item illic: Bene fac iusto, et inuenies retributionem magnam: et si non ab ipso, certe a domino. Item illic: Fili, bene fac tecum, si habes, et domino dignas oblationes offers. memorare quoniam mors non tardat et testamentum inferorum demonstratum est tibi: testamentum huius mundi morte moritur. ante mortem bene fac amico tuo, et secundum uires tuas

α egebit inegebit. In ecclesiastico cap. III: Ignem ardentem extinguit aqua, et elemosina extinguit peccatum. Item cap. XX:

μ pauperi non egebit. In ecclesiastico cap. III: Ignem ardentem extinguit aqua, et elemosyna extinguit peccatum. Item cap.

1 Eccli. 3, 30 et 31 (33 et 34) 5 Eccli. 4, 1—8 14 Eccli. 7, 10 (9) et 32 (36) 17 Eccli. 12, 2 18 Eccli. 14, 11—17

2 extinguit *C(v)* elęmosyna *S*, aelemosina (el. *L*) *MLC*, elymosina *V* resistit peccatis *MVLCv* 3 meminerit *C* 4 *uerba* Item — Fili — — Noli — — Bene — — Fili — — Elemosynas — — Verum — — *(p. 407, 12)* malo *om. MVLC* 5 ęlemosynam *(bis) et* ęgeno *(bis) et* ęsurientem *S* 6 dispexeris *S* 7 tribulati ne] tribulatione *S* 9 **relinquas (*ras.* de) *S* 10 rero *S* 11 pręcatio *S* 14 pusillianimis (i *ult. in ras. a m. 2*) *S*, *cf. p. 402, 9*: magnianimus 15 dispicias *S* 18 certę *S* 19 si] se *S* offers *S*

exporrigens da pauperi. non defrauderis a die bono, et particula boni doni non te praetereat. nonne aliis relinques labores et dolores tuos? ante obitum tuum para iustitiam, quoniam non est aput inferos inuenire cibum. Item illic: Elemosyna uiri quasi signaculum cum eo, et gratia hominis quasi pupillam conseruabit. Item illic: Verum tamen super humilem animaequitarda, et pro elemosyna non trahas illum. perde pecuniam propter fratrem et amicum, et non abscondas illam sub lapide in perditionem. pone thensaurum tuum in praeceptis altissimi, proderit tibi magis quam mater. conclude elemosynam in corde pauperis, et haec pro te exorabit ab omni malo. Item illic: Speciosa misericordia in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiae in tempore necessitatis. Item in osee propheta: Quoniam misericordiam uolo quam sacrificium. et agnitionem dei quam holocausta. Item in deuteronomio: Non deerit egens a terra tua: propter hoc praecipio tibi facere hoc uerbum dicens: aperiens aperies manus tuas fratri tuo pauperi et egenti in terra tua, unusquisque pro uiribus manuum suarum secundum benedictionem domini dei tui quam dedit tibi. Item iob: Viduae oculum non feci flere super me, uel si umquam panem meum solus

Speciosa misericordia in die tribulationis. In iob cap. : ⟨la- α

XX: Speciosa misericordia in die tribulationis usque in tempore μ
necessitatis. In iob cap. : Si negaui quod uolebant pauperibus et oculos uiduae expectare feci usque tumentes super me

5 Eccli. 17, 22 (18) 6 Eccli. 29, 8. 10—12 (11. 13—15) 12 Eccli. 35, 26 14 Os. 6, 6 16 Deut. 15, 11 et 16, 17 20 Iob. 31, 16 et 17 et 19—23. 34 et 35 gr.

1 defruderis *S* dię *S* 2 pretereat *S* 5 ęlemosyna *S* quasi pupillam signaculum *S* *(corr. m. 1)* 7 animae | quitarda *S* (μακροθύμησον) 8 poecuniam *S* 10 mater] aurum *v* 11 exorauit *S* 12 illic] in ecclesiastico *MVLC* tempore *Sv*: die *MVLC* (καιρῷ) 13 tribulationes *M* necessitas *S* 14 *uerba* Item — Quoniam — — dedit tibi *om.* *MVLC* oseae *S* 16 aegens *et* aegenti *S* 19 ma | num *S* 20 iob *SV*: in iob *MLC*

manducaui et non tradidi pupillo ex ipso, si despexi nudum transeuntem et non uestiui, si infirmorum non me benedixerunt umeri, si de tonsura ouium mearum non calefacti sunt, si non aperui ad pupillum manum meam aut non fui adiutorium illis: discedat umerus meus a iugulo meo, et brachium meum a iugulo meo disrumpatur. haec enim facientem timor domini continebat me. Si permisi minimum et inpotentem uacuo gremio exire ianuam meam, non respiciat me manus domini: dirigens enim in hoc cor meum timebam deum. Item tobias: Bene facito coram ipso, et noli ambulare in uias iniquitatis. nec auertas faciem tuam ab egeno et paupere. quoniam elemosyna liberat a morte. et uide, fili, ne sequaris uias iniquorum, et multitudo peccantium non suadeat te. Item illic: Tu autem si operatus fueris ueritatem, erit respectus dei in operibus tuis, et cum omnibus qui faciunt iustitiam hereditabis uitam aeternam. Item illic: Non tardes autem de substantia tua elemosynam porrigere, nec auertas faciem tuam a paupere: hoc enim faciente te non

α *cuna quadraginta fere litterarum*⟩ Tobias cap. : Bene facito coram ipso usque multitudo peccantium non suadeat te. Item cap. : Non tardes de substantia tua elemosinam porrigere.

μ fluctus timui deum. In tobi cap. : Ex substantia tua fac aelemosynam et noli auertere faciem tuam a nullo paupere usque elemosyna ab omni peccato et a morte liberat. Ad corinthios

10 Tob. 4, 5. 7. 10 (6. 7. 11) 14 Tob. 4, 6 (12) 16 ib. 7

1 pusillo *MVLC* dispexi *SM* 2 uestiui] transiui *C* 3 humeri *VLC* consura *S*, tunsura *L* omnes calefacti (calefacte *L*) *MVLC* 4 apperui *M* pupillum] populū *S* 5 humerus *MVLC* a iugulo *MVL*, a iugo *C*, adiugulo *S* brachia mea a iunctura sua (a iuncturā suā *M*) rumpantur *MVLC* 9 cor meum in hoc *MVLC* deum] dn̄m *MLC* 11 aegeno *SC* 12 aelemosina *MC*, elemosina *L*, elymosina *V* a mortę *S*, de morte *MVL* 14 *uerba* Item — Tu autem si — aeternam *om. MVLC* 16 item *om. V* illic] tobias *MVLC* 17 ęlemosynam *S*, aelemosinā *MC*, elemosinā *VL* 18 auertes *V*[1] a] *om. V*[1]

auertet a te facies dei: quia restituet unicuique secundum opera eius. Item illic: Tu autem secundum quod habuerit manus tua porrige illam: et si fuerit tibi copiosa substantia, facile tribuens bene fac, et diues esto in operibus bonis. sed et si exigua fuerit substantia tua, ex hac ipsa sine tristitia communica, et ne timueris paupertatem faciens elemosynam, quia indeficiens est in suis des. et tu praemium bonum repones tibi, praeparans praesidium eius in diem necessitatis. quoniam elemosyna eruet a morte, et non patitur ire in tenebras facientem bene. elemosyna enim acceptabile munus dei est, et adest omnibus qui faciunt eam coram domino. Et de pane tuo communica esurienti: et tege nudos de uestimentis tuis: ex omni quod superhabundauerit tibi fac elemosynam, et non inuideat bonae uoluntati tuae oculus tuus. Et noli commoueri, fili, quod pauperam uitam gessimus: habes enim multa bona, si custodieris hereditatem praeceptorum meorum: quoniam perfecta est oratio cum ieiunio. et elemosyna cum iustitia. et in his omnibus etiam modicum cum iustitia melius est, quam plurimum cum iniquitate: et potius est te thensaurizare elemosynam misericordiae quam abundantia pecuniarum. quoniam elemosyna liberat a morte et non patitur ire in tenebras, et ipsa est quae purgat peccata: et qui faciunt elemosynam operantur iustitiam, saturabuntur in uitam aeternam. Item paulus apostolus ad romanos: Placuit autem in machedonia et achaia commemorationem aliquam facere in pauperes, qui sunt in hierusalem sanctorum. debitores sunt enim ipsorum. si enim spiritalibus eorum communicauerunt gentes, debent et gentes in carnalibus

2 Tob. 4, 8—11. 16. 21 (8—12. 17. 23) et Tob. 12, 8. 9
25 Rom. 15, 26 et 27

1 auerte *S*, auertetur *MVLC*, auertatur *v* dn̄i *Cv* 2 eius *S*, sua *MVLC* *uerba* Item — Tu autem secundum — — Placuit — — seruire eis *om.* *MVLC* 9 elemosynā *S* 10 irae *S* 12 ęsurienti *S* 13 suphabundauerit *S* 14 bone *S* 15 pauperam *S* 16 preceptorum *S* 20 te] de *S* 21 ęlemosyna *S* 22 irae *S* 23 elęmosynam *S* 25 machedonia *S*

seruire eis. Item ad corinthios II: Necessarium autem existimaui rogare fratres, ut pergant ad uos et praeparent ante promissam benedictionem hanc paratam esse, sed sic quasi benedictionem, non quasi auaritiam. hoc autem dico, quia qui seminat parce, parce et metet, et qui seminat in benedictione de benedictione et metet uitam aeternam. unusquisque sicut proposuit corde, non ex tristitia aut necessitate: hilarem enim datorem diligit deus. Item ad galatas: Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Item ad philippenses: Non quod quaeram datum, sed requiro fructum habundantem in ratione uestra. habeo autem omnia, et habundo: repletus sum acceptis ab epaphrodito quae a uobis missa sunt, odorem suauitatis, hostiam acceptabilem placentem deo. Item iohannes apostolus I:

α In epistula pauli ad corinthios II cap. : Necessarium autem exestimabit usque diligit deus. In epistula ad galatas cap. : Bonum autem facientes non deficiamus usque ad domesticos fidei. In epistula iohannis cap. : Quicumque

μ II cap. X: Necessarium ergo existimaui usque hilarem enim datorem diligit deus. In epistula ad galatas cap. VIII: Bonum autem facientes non deficiamus usque ad domesticos fidei. In epistula iohannis I cap. XI: Qui habuerit substantiam

1 II Cor. 9, 5—7 9 Gal. 6, 9 et 10 12 Phil. 4, 17 et 18

1 item] *add.* paulus *MVC* corinhios *S* secunda *MLC* 2 preparent *S*, preparant V^1 3 hunc *S* *uerba* hanc — — benedictionem *om. MVLC* 4 quasi benedictionem *v* (ὡς εὐλογίαν): quo si bene|dictis *S* 5 parce seminat *MVLC* parce *semel S* et *ante* qui *om. MC* et qui seminat in *L in ras.* 6 et *om.* MV^1LC mete *S* 7 necessitatem *S*, ex necessitate *MVLCv* 8 galathas *SML* 10 deficiamus *C* 11 omnes hom$_{i}$nes *S* maximae *S* autem *om. V* ad dom.] adomesticos *S* fidaei *SM* 12 *uerba* Item — Non quod — — deo *MVLC* fil^{p}ipenses *S* 14 epafrodito *S* 15 que *S* acceptauilem *S* 16 iohannis *S*

Quicumque autem habuerit substantiam mundi, et uiderit fratrem suum egere, et clauserit uiscera sua ab eo, quomodo caritas dei manet in illo? filioli, non diligamus uerbo tantum et lingua, sed opere et ueritate. Item iacobus apostolus: Sanctitas autem pura et incontaminata haec est aput deum patrem uisitare orfanos et uiduas in angustia ipsorum, et inmaculatum se seruare a mundo. Item illic: Iudicium enim sine misericordia ei qui non fecit misericordiam: quoniam misericordia praefertur iudicio. Item illic: Quid prodeest, fratres, si fidem quis dicat in semet ipso manere, opera autem non habeat? numquid potest fides sola saluare eum? si frater aut soror nudi fuerint, et defuerit eis cottidianus cibus, dicat autem eis aliquis uestrum: ite in pace et calefacimini et satiemini, et non det eis necessaria corporis, quid prodeest haec dixisse eis? sic et fides, quae non habet opera, mortua est circa se. sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, sic et fides sine operibus mortua est. Item in euangelio secundum matthaeum: Omni petenti te

autem habuerit substantiam mundi usque sed opere et ueritate. α
Iacobus cap. : Sanctitas autem pura et incontaminata haec est. Item cap. : Iudicium enim sine misericordia. In matheo cap. : Omni petenti tribue. Secundum lucam cap.

mundi usque sed opere et ueritate. In epistula iacobi cap. μ
V: Religio munda et inmaculata usque se custodire ab hoc saeculo. Item in eadem epistula cap. VII: Iudicium enim sine misericordia usque superexaltat autem misericordia iudicio. In matheo cap. IIII: Qui petit a te, da ei usque ne auertaris. Se-

1 I Ioh. 3, 17 et 18 5 Iac. 1, 27 7 Iac. 2, 13 9 ib. 14—17 18 Matth. 5, 42

1 substantia *MV*[1]*L* 2 aegere *S*, *om. L* 3 illo] eo *Cv* 4 *uerba* Item — Sanctitas — — a mundo *om. V* 6 orfanos *SML*: pupillos *Cv* 7 item *om. V* illic] iacobus *MVLC*, *add.* apls *C* 8 ei *L*: et *MC*, his *S*, *om. V* fecit misericordia *M* 9 prefertur *ML* *uerba* Item — Quid — — mortua est *om. MVLC* prodest *S* (e *s. l. add. m. 1*) 11 fide sola *S* 17 *uerba* Item — Omni — — auertere *om. V* 18 eug sec math *S* petenti te tribuet et *abeo (*rasa* h) *S*

tribue: et ab eo qui mutuum uult accipere noli te auertere. Item illic: Cum facis elemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis et in plateis, ut honorificentur ab hominibus: amen dico uobis, quia habent mercedem suam. te autem faciente elemosynam, nesciat manus tua sinistra quid faciat dextera tua, ut elemosyna tua in absconso, et pater tuus qui uidet in absconso reddet tibi in palam. Item secundum lucam: Verum tamen date elemosynam, et ecce omnia munda uobis. Item illic: Intendens autem iesus, uidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium diuites. uidit autem et quandam uiduam pauperculam mittentem aera minuta duo. et dixit: uere dico uobis, quia uidua haec paupercula plus omnibus misit. omnes hi ex abundanti sibi miserunt in dona dei: haec autem ex eo quod deest illi, omnem uictum quem habuit misit. Item illic: Vendite quae possidetis, et date elemosynam. facite uobis sacculos, qui non ueterescunt, thensaurum non deficientem in caelis, ubi fur non accedit neque tinea conrumpit. ubi enim fuerit thensaurus uester. ibi et cor

α : Verum tamen dat elemosinam et ecce omnia munda uobis. Item cap. : Vendite quae possidetis et date elemosinam.

μ cundum lucam cap. XI: Verum tamen date aelemosynam usque munda sunt uobis. Item cap. XII: Vendite quae possidetis et

2 Matth. 6, 2—4 8 Luc. 11, 41 10 Luc. 21, 1—4 16 Luc. 12, 33 et 34

1 qui uoluerit mutuum accipere *MLC,* uolenti mutuari *v* 2 *uerba* Item — Cum — — in palam *om. MVLC* 3 hypocrite *S* 6 senestra *S* ut sit *v* elemosina *S* 7 seddet *S* 9 elemosinam (aelem. *M*) *MLC* et *ante* ecce *om. S* munda S^1*MVL,* munda sunt S^2*Cv* *uerba* Item — Intendens — — habuit misit *om. MVLC* 10 mittebantur *S* 11 gazofilacium *S* quendam *S* 14 his *S* hec *S* 16 illic] secundum lucam *MVLC* bendite (b *rubr.*) V^1 elemosynam *S*, aelemosinam *MC*, elemosinam *L*, elimosinam *V* 17 saculos *VC* quae *M* ueterascunt *VCv* 18 tinea] inea *S* 19 corrumpit *MVLC* thesaurus tuus illic erit et cor tuum *MVLC* (*cf. Matth.* 6, 21)

uestrum erit. Item in actibus apostolorum: Omnes autem qui credebant habebant in unum omnia communia, et possessiones et quaecumque habebant uendebant, et diuidebant cottidie omnibus, prout unicuique opus erat. Item illic: Multitudinis uero credentium erat cor et anima una: et nemo eorum quae possidebant quidquam suum proprium esse dicebant, sed erant eis omnia communia.

XXV.

SEMPER ORANDVM.

In psalmo CXVIII: Memor fui in nocte nominis tui, domine, et custodiui legem tuam. Item illic: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiae tuae. Item in psalmo VI: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrimis stratum meum rigabo. Item in psalmo CXXXIII: In noctibus extollite manus uestras in sancta, et

In actibus: Multitudo uero credentium usque erant omnia comunia. α

XXV. SEMPER ORANDVM. In psalmo CXVIII: Memor fui in nocte nominis tui, domine. Item: Media nocte surgebam. In VI: Lauabo per singulas noctes lectum meum. In CXXXIII: In noctibus

date aelemosynam usque ibi et cor uestrum erit. In actibus apostolorum cap. XII: Multitudinis autem credentium erat cor et anima una usque omnia communia. μ

XXV. SEMPER ORANDVM. In psalmo CXVIII: Memor fui in nocte nominis tui, domine. Item: Media nocte surgebam. In VI: Lauabo per singulas noctes lectum meum. In CXXXIII: In noctibus

1 Act. 2, 44 et 45 5 Act. 4, 32 10 Ps. 118, 55 11 ib. 62 13 Ps. 6, 7 15 Ps. 133, 2

1 *uerba* Item — Omnes — — opus erat *om.* *MVLC* omnis *S* 4 cottidię *S* illic] in actibus apostolorum *MVLC* 5 multitudo *MV*[1]*LC* cor unum *VCv* et *ante* nemo] ei *M* 6 quicquam *MVLC* 10 in *ante* nocte *om.* *Cv* 11 illic] in eodem psalmo *MVLC* 13 sinculas *S* 14 lacrimis meis *Cv* 15 centesimo tricesimo tercio *C*, XXXIII *L*, CXXIX *V* et *om.* *L*

benedicite dominum. Item in ecclesiastico: Non inpediaris orare semper, et non ueteris usque ad mortem iustificari: quia merces domini manet in aeternum. ante orationem praepara animam tuam, et noli esse quasi homo, qui temptat deum. Item illic: Deprecatio pauperis ex ore festinat usque ad nubes, et iudicium festinato ueniet illi, et precationem molesti exaudit. Item illic: Non despiciet preces pupilli, nec uiduam si effundat orationem. nonne lacrima ad maxillam descendit, exclamatio uero ad caelum ascendit, et deus exauditor delectans in illis? Item illic: Qui placet domino, in oblectatione suscipietur, et precatio illius usque ad nubes propinquabit. oratio humiliantis se nubes penetrabit, et donec propinquet non tardabitur, nec recedet donec inspiciat

α extollite manus uestras in sancta. In ecclesiastico cap. X: Non inpediaris orare semper. Item cap. X: Depraecatio pauperis ex ore festinat. Item cap. XX: Non despiciet praeces pupilli nec uiduam, si effundat orationem. Item cap. XX: Qui adorat deum

μ extollite manus uestras in sancta. In ecclesiastico ⟨eccl*⟩ cap. X: Non inpediaris orare semper. Item cap. X: Deprecatio pauperis ex ore festinat. Item cap. XX: Non dispiciet preces pupilli nec uiduam, si effundat orationem. Item cap. XX: Qui adorat deum in oblectatione suscipietur. Secundum lucam

1 Eccli. 18, 22 et 23 5 Eccli. 21, 5 (6) 7 Eccli. 35 (32). 17—19 10 ib. 20 et 21

1 impediaris *MLC* 3 mercis *S* deum] dñm *C* 5 *et* 7 illic] in ecclesiastico *MVLC* deprẹcatio *S* 6 praecationem *S M* 7 exaudiet *MVLC* dispiciet *S* praeces *SM* 8 pusilli *MV¹C* nonne lacrima ad maxillam *MVLC*: *om.* *S* 9 discendet *S*, descendit (i *ex* a *corr. m. 2*) *V* et clamatio (*add.* eius *C*) ad caelum *MVLC* 10 illic] ibi *L*, in ecclesiastico *MVC* placat dnm *C*, placet dn̄m *V* 11 oblatione *corr. m. pr. ex* oratione *V* prẹcatio *S* usquę *S* 12 ad nube *V¹* propinquabit] penetrauit (paen- *M*) *MVLC* oratio humiliantis se ad nubes adpropinquabit (-quauit *V*, -quant *L*, appropinquauit *C*) et non tardabitur, donec adpropinquet, nec recedet (*om.* donec — recedet *C*), donec inspiciat (-ci& *M*) altissimus *MVLC*

altissimus. Item secundum lucam: Et ait iesus: quis uestrum habebit amicum et ibit ad illum media nocte et dicet illi: amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus uenit ad me de uia et non habeo quod ponam ante illum. et ille intus respondens dicet: noli mihi molestus esse, iam enim ostium clausum est, et pueri in cubiculo mecum sunt, non possum surgere et dare tibi. et ille si perseuerauerit pulsans, dico uobis, et si non dabit ei surgens eo quod amicus eius est, propter improbitatem autem eius surget et dabit illi quantos desiderat. ego uobis dico: petite, et dabitur uobis: quaerite, et inuenietis: pulsate, et aperietur uobis. omnis enim qui petit accipit, et qui quaerit inuenit, et pulsanti aperietur. Item illic: Vigilate itaque in omni tempore, ut digni habeamini effugire ista omnia quae futura sunt, et stabitis ante filium hominis. Item ad philippenses: Dominus in proximo est: nihil solliciti sitis, sed in omni

in oblectatione suscipietur. In euangelio lucae cap.   : Et α
ait iesus: qui uestrum habet amicum usque et pulsanti aperietur. Item cap.   : Vigilata itaque in omni tempore. Ad philipenses cap.   : Dominus in proximo est: nihil solliciti sitis,

cap. XI: Et ait ad illos iesus: quis uestrum habebit amicum u
usque et pulsanti aperietur. Item cap. XXIII: Vigilate itaque omni tempore orantes usque et stare ante filium hominis. Item ad philipenses cap. V: Dominus prope est: nihil solliciti sitis

1 Luc. 11, 5—10   13 Luc. 21, 36   16 Phil. 4, 5—7
16 Phil. 4, 5—7

1 item] *add.* in euangelio *MLC*   *uerba* Item — Et ait — — aperietur *om. V*   2 habet *ML*   dicit *ML*   3 quomoda *M*, comoda *C*   quoniam *Sv*: quia *MLC*   4 [de]uia (de *s. l. add. m. 2*) *S*   5 deintus *MLCv*   dicat *MLCv*   6 osteum *S*   cubili *Cv*   8 ei] illi *MLCv*   9 improbitatem *SCv*, importunitatem *M*, inportunitate *L*   autem *om. ML*, tamen *v*   10 et ego *MLCv*   dabitur uobis] accipietis *C* (*Mc. 11, 24*)   11 querite *LC*   12 pulsatae *S*   12 querit *C*   13 item *om. V*   illic] secundum lucam *MVLC*   [in]omni *S* (*corr. m. 1*)   14 digne *M*   effugire *S*: effugere *MVL*, fugere *C*   15 siabitis *M*   filippenses *S*

oratione cum gratiarum actione postulationes uestrae innotescant aput deum. et pax dei, quae superat omnem mentem, dirigit corda uestra et corpora in christo iesu. Item ad thessalonicenses I: Semper gaudete in domino, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite: haec est enim uoluntas dei in christo iesu ad uos. Item ad colossenses: Orationi instate, uigilantes in illa cum gratiarum actione. Item ad timotheum I: Volo igitur uiros orare in omni loco, leuantes sanctas manus sine ira et disceptatione. Item illic: Quae autem uere uidua est et desolata, sperat in deum et instat orationibus nocte et die.

α sed in omni oratione. Ad tesalonicenses I cap. : Semper gaudete in domino, semper sine intermissione orate. Ad colosenses cap. : Orationi instate uigilantes in illa. Ad timotheum I cap. VII: Volo igitur uiros orare in omni loco. Item cap. XVI: Quae autem uidue uere sunt.

μ usque in christo. Item ad thessalonicenses I cap. VII: Semper gaudete, sine intermissione orate usque in christo iesu in omnibus uobis. Item ad colosenses cap. VI: Orationi instate, uigilantes in ea cum gratiarum actione. Item ad timotheum I cap. III: Volo ergo uiros orare usque sine ira et disceptatione. Item in eadem epistula cap. VI: Quae autem uere uidua est usque orationibus nocte et die.

4 I Thess. 5, 16—18 7 Col. 4, 2 8 I Tim. 2, 8 10 I Tim. 5, 5

1 oratione et obsecratione *MVLCv* 2 que *S* exuperat *L*, exsupat *Vv* mentem] sensum *Cv* 3 dirigit] custodiat *MVLCv* corda et corpora uestra *MC*, | corpora (*om.* corda u. et *in initio lineae*) *L* iesu] *add.* domino nostro *MVLC* *uerba* Item — Semper — — ad uos *om. V* 4 tessaloncens̄ *S*, thesalonicenses *M*, tesalonicenses *C*, tesolonic̄s *L* prima *MC*, *om. L* 6 iesu] *add.* domino nostro *L* colosenses *MVLC* 7 instantes *C* cum *MVLC*: *om. S*, in *v* 8 prima *MLC* 9 sancta *S* disceptione *S* 10 illic] ad timotheum *MVLC* uerę *V* desolata est *C* speret V^2*Lv* 11 instet V^2*Lv* orationibus *MVLCv*: orationis *S* dię *S* die ac nocte *C*

XXVI.

DE IRA DEI ET IVDICIO VENTVRO.

In deuteronomio: Quia ignis exarsit ab ira mea. et ardebit usque ad inferos deorsum: comedit terram et nascentia eius. et concremat fundamenta montium. Item illic: Ecce haec collecta sunt in thensauris meis: in die iudicii reddam in tempore, cum lapsus fuerit pes eorum: quia prope est dies perditionis eorum, et adueniet parata nobis: quia iudicauit dominus plebem suam. et in seruis suis consolabitur. Item illic: Et retribuam iudicium inimicis, et odientibus me restituam. Item in psalmo VII: Dominus iudex iustus. fortis et patiens, numquid irascetur per singulos dies? nisi conuertamini, gladium suum uibrabit. arcum suum tetendit et parauit illum: et in eo parauit uasa mortis. sagittas suas

XXVI. DE IRA DEI ET IVDICIO VENTVRO. In deutero nom. cap. : Quia ignis exarsit ab ira mea et ardebit usque ad inferos. Item cap. : Ecce haec collecta sunt in thesauris meis usque in seruis suis consolabit. Item cap. : Et retribuam iudicium inimicis et odientibus me reddam. In psalmo VII: Deus iudex iustus usque sagittas suas ardentibus. In XLVIII: α

XXVI. DE IRA DEI ET IVDICIO VENTVRO. In deutero nomium cap. XVIII: Ignis succensus est in furore meo et ardebit usque ad inferni** nouissima. Item cap. XVIII: Nonne haec condita sunt apud me usque et in seruis suis miserebitur. Item cap. XVIII: Retribuam ultionem hostibus meis et his qui oderunt me retribuam. In psalmo VII: Deus iudex iustus usque sagittas suas ardentibus. μ

3 Deut. 32, 22 5 ib. 34—36 10 ib. 41 11 Ps. 7, 12—14

1 XXIIII *V* 2 iudio *S* 3 deuteronom̄ *MC*, deutero nomium *V*, deutero nomio *L* 4 usquae *S* comedet *MC* 5 illic] deutero nomium *M*, in deuteron *V*, in deutero nom *L*, in eodem *C* 8 adueniet *S*: adsunt *MVLC* iudicauit *SMVC*: iudicabit *Lv* 9 item *om. V* 10 illic] ubi supra *MVLC* 11 restituam] reddam *MVLC* VIII *V* dominus] deus *MVLCv* 12 irascitur *Cv* 13 uibrabit *Mv*: uibrauit *SVLC* 14 illud *MV*[1]*C (cf. p. 332, 2 et Septuag.; αὐτό i. e. τὸ τόξον)*

ardentibus operatus est. Item in psalmo XLVIIII: Deus manifeste ueniet, deus noster, et non silebit. ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas ualida. Item in esaia propheta: Vlulate: prope est enim dies domini, et contritio a deo ueniet. Item illic: Ecce enim dies domini sine refrigerio adueniet indignationis et irae, ponere orbem terrae desertum et peccatores perdere ex eo. nam stellae caeli et lucifer et omne ornamentum caeli lumen non dabunt. et obscurabuntur sole oriente, et lunae non permanebit lumen. et mandabo uniuerso orbi mala et impiis peccata eorum: et perdam contumeliam iniquorum, et contumeliam superborum humiliabo. et erunt qui derelicti sunt pretiosi magis quam aurum, et homo pretiosus magis quam lapis ex saphir. Item illic: Ecce enim dominus ut ignis ueniet, et ut tempestas currus eius, reddere in ira uindictam et interitum flammae ignis. in igne enim domini iudicabitur omnis terra. et in

α Deus manifestus ueniet. In esaia cap. : Vlulate: prope est dies domini et contritio a deo ueniet. Item cap. : Ecce enim dies domini sine refrigerio adueniet usque in igne enim

μ In XLVIIII: Deus manifeste ueniet. In esaia cap. : Vlulate, quia prope est dies domini usque a domino ueniet. Item ibi cap. : Ecce dies domini uenit crudelis usque praetiosior erit uir auro et homo mundo obrizo. Item cap. : Ecce nomen domini uenit de longinquo ardens furore usque in turbine et in

1 Ps. 49, 3 4 Es. 13, 6 5 ib. 9—12 14 Es. 66, 15 et 16

1 quadragesimo nono *C* 2 manifestus *MVC* 3 eius *pr. om.* V^1*C* ardebit] exardescet *Cv* in esaia *S*: in isaia *L*, esaias *M*, ysaias *VC* 4 propheta *om. MVLC* est enim] etenim V^1, est (*om.* enim) *MLC* 5 illic] esaias *M*, ysayas *V*, ysaias *C*, in isaia *L* 7 stelle *M* 8 ornatum *L* lumen] lucem *L* 9 et lumen non permanebit (*om.* lunae) *C* 10 mand**abo (*ras.* uc) *S* 12 praetiosi *SMC*, preciosi *VL* *uerba* aurum — magis quam *om. MVLC* pretiosus *S* 13 ex ˢaffyr (s *s. lin. add. m. 1*) *S* (ὁ ἐκ σουφειρ *Alx.*) ex *om. MVLC* sapphir *M*, saphir V^1: saphyr *L*, saphirus V^2*C* 14 *et* 419, 1 illic] in esaia (is- *L*, ys- *C*, ysaya *V*) *MVLC* 15 in interitum *C* flamma V^1, in flamma V^2*v*

romphaea omnis caro. Item illic: Visitatio enim erit cum commotione et tonitruis et terrae motus, cum uoce maxima tempestas decidens, et flamma ignis consumens. Et conuoluetur caelum ut liber, et omnia sidera eius cadebunt ut folia de uite et ut folia de ficu. Dies enim iudicii domini et annus retributionis. Item in amos propheta: Vae qui concupiscunt diem domini! et ut quid uobis hunc diem domini? et hic est dies tenebrae et non lux. quemadmodum si fugiat homo a facie leonis, et incidat ei ursus, et insiliat in domum suam et infulciat manus suas in parietem, et mordeat eum serpens. nonne tenebrae sunt dies illa domini, et non lux, et nebula sine lumine? Item in iohel propheta: Praecingemini et plangite uos, sacerdotes, lugite, deseruientes altario, introite, dormite in ciliciis, qui deseruitis deo, quia cessauit de domo dei uestri sacrificium et elibatio. Item illic: Sanctificate ieiunium, praedicate deseruitionem,

domini iudicabitur omnis terra. Item cap. : Visitatio enim erit usque et annis retributionis. In amos: Vae qui concupiscunt die domini usque et nebula sine lumine. In iohel cap. : Praecingite uos, sacerdotes, et plorate. Item cap. : Sancti- α

lapide grandinis. Item cap. : Accedite gentes et audite et populi adtendite usque quia dies ultionis domini, annus retributionis. Item in amos : Vae desiderantibus diem domini usque et non splendor in ea. In iohel cap. : Accingite uos et plangite, sacerdotes, ululate, ministri altaris usque magnus μ

1 Es. 29, 6 et Es. 34, 4 et 8 6 Am. 5, 18—20 12 Iohel 1, 13 16 Iohel 1, 14 et 15 et Iohel 2, 1. 2. 10. 11

1 romfea *S*, romphea *MLC*, rumpheam *V* 2 thonitruis *M*, tonitruus *C* terre *SV* motus *SMVLC* uoce magna *M* 4 cadebunt *SMV¹L*: cadent *V²C* 5 domini iudicii *C* 6 propheta *om.* *MVLC* 8 tenebrarum *V* quemammodum *M* 9 faciae *S* incedat *S*, incidet *L*, occurrat *V²v* ei] et *M* insiliat *S*, intret *MVLC*, ingrediatur *v* 10 et fulciat manum suam *VLC*, *om.* *M* 11 serpens *S*, scorpio (scorphio *V¹*) *MVLC*, coluber *v* 12 ioel *C* 13 praecingimini (prec- *VC*) *MVLC* lugete *MVLC* 14 ciliis *S*, ///ciliis (*ras.* con) *V* 15 libatio *MVLCv* 16 illic] in iohel (ioel *C*) *MVLC*

conuocate seniores et omnes inhabitantes terram in domum domini dei nostri et clamate ad dominum uehementer: uae mihi, uae mihi, uae mihi, in diem domini! quia prope est dies domini, dies tenebrarum et caliginis, dies nubis et nebulae. ante conspectum eius turbabitur terra et mouebitur caelum, et sol et luna contenebrabuntur, et sidera decident nec dabunt lumen suum. et dominus dabit uocem suam ante conspectum exercitus sui, quia multus est nimium exercitus illius, et quia ualida sunt opera sermonum eius, et magnus est dies domini, magnus et manifestus nimium, et quis erit sufficiens illi? Item in sophonia propheta: Vox diei domini amara et dura constituta. dies potens, dies iracundiae dies ille, dies tribulationis et necessitatis, dies infelicitatis et exterminii, dies tenebrarum et tempestatis, dies nubis et caliginis, dies tubae et clamoris super ciuitates firmas et super angulos excelsos. Item illic: Et effundam sanguinem eorum sicut limum, et carnes eorum sicut stercora boum, et argentum et aurum eorum non poterit liberare eos in die

α ficate ieiunium usque et quis sustinebit eum? In sophonia cap. : Vox diei domini amara usque super angulos excelsos. Item cap. : Effundam sanguinem eorum usque in die ire

μ enim dies domini et terribilis ualde, et quis sustinebit eum? In sophonia cap. : Vox diei domini amara usque super angulos excelsos. Item cap., : Effundetur sanguis eorum sicut humus

11 Soph. 1, 14—16 16 ib. 17 et 18

1 habitantes *C* 3 die *V* 5 ante conspectu *MV¹L* mouetur *MVLC* 7 ante conspectu *MV¹L* 8 sui] eius *C* quia] qua *S* multum est nimius *M*, multum est nimium *V¹LC*, multus et nimius *V²* 9 illius] eius *C* 11 soffonia *S* 12 potentis *M* dies *ante* iracundiae *om.* *MVLC* (*δυνατή. ἡμέρα ὄργης ἡ ἡμέρα ἐκείνη Alx.*) 13 dies *ante* tribulat. *om.* *C* 14 extermini *V¹* 16 illic] in sophonia *MVC*, *lacuna in L* et *ante* effundam *om.* *MVLC* 17 sicut limum (fimũ *C*) *MVLC*: sic ultimum *S* bouum *M* 18 diẹ *S*

irae domini. Item in esaia propheta: Et exibunt sancti. et uidebunt membra hominum, qui praeuaricati sunt in me: uermis enim eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur: et erunt in aspectu omni carni. Item secundum matthaeum: Sic erit in consummatione saeculi huius: exient angeli et separabunt malos a conuersatione iustorum. et mittent illos in caminum ignis: ibi erit fletus eorum et stridor dentium. Item illic: Confestim autem post illos dies tribulationum sol conuertetur in tenebras. et luna non dabit lumen suum, et stellae cadebunt de caelo, et uirtutes caelorum mouebuntur. et tunc apparebit signum fili hominis in caelo, et tunc plangent se uniuersae tribus terrae. et uidebunt filium hominis uenientem in nubibus caeli cum uirtute multa et maiestate. et mittet angelos suos cum tuba et uoce magna, et congregabunt electos eius a quattuor

domini. In esaia cap. : Exibunt sancti et uidebunt usque ederunt in aspectu omni carni. Secundum matheum : Sic erit in consummationem seculi usque ibi erit fletus et stridor. Item cap. : Confestim autem post illos dies tribulationum usque a summis caelis usque ad summum eorum. Petrus in epistula *α*

usque in die irae furoris domini. Item in esaia cap. : Et egredientur et uidebunt cadauera uirorum qui praeuaricati sunt usque uisionis omni carni. Secundum matheum cap. XIII: Sic erit in consummatione saeculi usque ibi erit fletus et stridor dentium. Item secundum matheum cap. XXV: Statim autem post tribulationem dierum illorum usque ad terminos eorum. *μ*

1 Es. 66, 24 5 Matth. 13, 49 et 50 8 Matth. 24, 29—31

1 esaia *M*: ęsaia *S*, isaia *L*, esaya *V*, ysaia *C* propheta *om. MVLC* et *ante* exibunt *om. MVLC* 3 enim *(s. lin. add. m. pr.) S*, *om. Lv* 4 et *MVLCr*, *om. S* conspectu *V* item *om. V* 5 matheum *libri* 6 exibunt *Vv* a] de *Cr* 7 mittunt *MVLC* ignis ardentis *C* eorum] oculorum *ML*, *om. VCr* *(s. lin. rasura 3 litt. in V)* 8 *uerba* Item — Confestim — — Item — Adueniet — — decoquentur *om. V* illic] secundum matheum (math'm *MC*) *MLC* 10 cadebunt *SML*: cadent *Cv* et *ante* uirtutes *om. MLC* 11 filii *LC* 12 se | sup se *C* uniuerse *L*, uniuersi *C* tribus] fines *MLC* 13 nobibus *M*[1]

angulis uentorum. a summis caeli usque ad summum eorum. Item petrus apostolus II: Adueniet autem dies domini sicut fur, in qua caeli magno impetu transcurrent, et elementa ignis calore soluentur, et terra et ea quae in ipsa opera omnia. eorum omnium pereuntium, qualia debent edere exsecrabilibus escis et impietatibus non expectantes praesentiam diei domini, per quem caeli ardentes soluentur et elementa ignis ardore decoquentur. Item in apocalypsi iohannis: Dubiis autem et infidelibus et abominandis et homicidis et adulteris et maleficis et idolis seruientibus et mendacibus pars illorum in stagno ignis ardentis et sulfore, quod est mors secunda.

a II: Adueniet autem dies domini sicut fur usque elementa ignis ardore decoquentur. In apocalipsi cap.   : Dubiis autem et infidelibus usque quod est mors secunda.

μ Petrus in epistula II cap. X: Adueniet autem dies domini ut fur usque et elementa ignis ardore tabescent. In apocalypsi cap. XLV: Timidis autem et incredulis et execratis usque pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda.

2 II Petr. 3, 10—12   9 Apoc. 21, 8

1 caelis *MLC*   2 apostolus] in epistola *MLC*   secunda *MC*   3 quo *Cv*   transcurrunt *ML*   aelementa *MC*   4 calores saluuntur *S*   et terra — expectantes] καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα [εὑρεθήσεται]. τούτων οὕτως πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν [ὑμᾶς] ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας —, terra autem et quae in ipsa sunt opera exurentur. quum igitur haec omnia dissoluenda sint, quales oportet uos esse in sanctis conuersationibus et pietatibus, exspectantes — *v*   ea quae] aquae *M*   5 eorum *S*: horum *MLC*   praetereuntium *C*   ẹdere *M*   6 exsecrabilius (b *s. lin. add. m. prim.*) *S*   expectantibus *C*   7 et *ante* elementa *om. MLC*   aelementa *MC*   8 decoquuntur *C*   apocalipsi *SMC*   9 abhominandis *V*   10 homicidiis et adulteriis V^1 idoli *S*   11 sulfore] sulphur et MV^1LC, sulphuris V^2

XXVII.

DE RESVRRECTIONE.

In iob: Fili tui erunt sicut uiridia agri. et in consummatione saeculi exurgens de sepultura reuerteris ut triticum maturum, quod ad tempus suum secatur, et ascendit in massa areae, quae omni hora adcumulatur. nam suscitauit eum de terra qui sine malitia est, nec obliuiscetur illum. Item illic: Quoniam scio quod, etsi mortuus fuerit homo, consummans dies uitae suae, non periet coram te, sed uiuet. propter quod et ego sustinebo, quousque iterum fiar: et cum uocaueris me, obaudiam. opera manuum tuarum. Item in ezechiel propheta: Et facta est super me manus domini, et duxit me in spiritu dominus, et posuit me in medio campo, et hic plenus erat ossibus humanis. et circumduxit me per gyrum super faciem eorum. et ecce multa nimis super faciem campi, arida nimis. et ait ad me: fili hominis, si uiuent ossa ista?

XXVII. DE RESVRRECTIONE. In iob cap. XVIII: Scio enim quod redemptor meus uiuit. Item cap. X*IIII: Cunctis diebus quibus nunc milito expecto donec ueniet inmutatio mea. In ezechiel: Et facta est super manus domini usque et loquutum sum α

XXVII. DE RESVRRECTIONE. In iob cap. XVIII: Scio enim quod redemptor meus uiuit. Item cap. XIIII: Cunctis diebus quibus nunc milito expecto donec ueniet inmutatio mea. In ezechiel cap. : Et facta est super me manus domini usque et scietis quia ego dominus deus loquutus sum et feci, ait dominus μ

3 Iob. 5, 25 et 26   8 Iob. 14, 14 et 15   12 Ezech. 37, 1—14

3 filii *MVLC*   uiridi V^1, uirides V^2 consummationem *S*, commutatione *MC*, commutationes *L*   4 exsurgens *M*V^2*LC*   saepulturę *S*, sepulturae *L*, saepultura *M*   5 ascendet *MVLC*   6 ora *L*   accumulatur *C*   suscitabit *L*   7 illum] eum *C*   item *om. V*   8 illic] in iob *MVLC*   10 fiat *L*V^2 fiar et] fieret *M*   uocaberis V^1*L*   11 manū *S*   *uerba* Item — Et facta est — — dicit dominus *om. V*   aezechiel *S*, ezechielo *M*, hiezechielo *L*, iezechiel *C*   12 propheta *om. MLC*   et eduxit *MLCv*   13 campi *MLCv*   14 girum *SC*

et ego respondi: domine, tu scis haec. et ait ad me: fili hominis, prophetare super ossa ista et dices illis: ossa arida, audite uerbum domini. haec dicit dominus ossibus istis: ecce ego inferam in uobis spiritum uitae, et dabo in uos neruos, et adducam super uos uiscera, et extendam super uos cutem, et dabo spiritum meum in uobis, et uiuetis, et scietis quia ego sum dominus. et prophetaui sicuti mandauit mihi dominus. et factum est, dum propheto ego, et ecce terrae motus magnus. et accedebant ossa unumquodque ad conpaginem suam. et uidi et ecce nascebantur super illa nerui et carnes, et cutis extendebatur, et spiritus non erat in eis. et ait ad me dominus: prophetare in spiritu, prophetare, fili hominis, et dic spiritui: haec dicit dominus: a quattuor uentis caeli ueni, spiritus, et insuffla in mortuos istos et uiuant. et prophetaui, sicut mandauit mihi: et intrauit in eos spiritus uitae et uixerunt, et steterunt super pedes suos, congregatio multa nimis. et locutus est dominus ad me dicens: fili hominis, ossa haec domus israhel est. et ipsi dicunt: arida effecta sunt ossa nostra, interiit spes nostra. propterea prophetare et dic: haec dicit dominus: ecce ego aperiam monumenta uestra, et educam uos de monumentis uestris, ut inducam uos in terram israhel. et scietis quoniam ego sum dominus, cum aperiam sepulchra uestra, et educam de monumentis populum meum. et dabo spiritum meum in uos et uiuetis, et ponam uos in terram uestram. et scietis quoniam ego sum dominus: et locutus

2 profætare (æ *ex* a *corr. m. 2*) *S* 4 uobis] uos *MLCv* 5 uiscera] carnem *MLC* 6 super spm (uos s. lin.) meum (*om.* in uobis; uos *s. lin. add. al. m.*) *L* quia] quoniam *MLC* 7 sicut *MLC* profetaui *S* 8 profeto *S*, prophetarem *C* terremotus *S* 9 unumquoq; *M* 10 carnis *S*, caro *MLC* (σάρκες) extebatur (nde s. lin.) *S* 12 profetare *(bis)* *S* spiritui *MLC*: sp̄s *S* 14 istos *MLC*: his | inos *S* 17 est] sunt *C* 19 profetare *S* hec *S* 20 apperiam *M (bis)* 21 ut] et *L (cf. gr.)* terra *S* 22 sepulchra (saep- *M*) *MLC*: sepultura *S* 24 *uerba* et uiuetis e. p. uos *om.* *M*

sum et faciam, dicit dominus. Item in danihelo propheta: Et multi de dormientibus exurgent in opertionem terrae, et exurgent in uitam aeternam. Item illic: Et hii in opprobrium et confusionem aeternam. Item illic: Et exurges in sorte tua in fine dierum. Item in machabaeorum II: Dominus ergo, qui fecit caelum et terram et mare, qui fecit hominem et omnium inquirit actum, ipse spiritum et animam nobis iterum restituet cum misericordia. Item illic: Tu quidem, scelerate et impie, de praesenti uita nos perdes: rex autem mundi — qui regnat in aeternum, et regni eius finis non est — mortuos nos pro suis sanctis legibus in aeternae uitae conuersationem resuscitabit.

et faciem, dicit dominus. In danih*elo* cap. : Et multi de α
dormientibus exsurgent. Item cap. : Et hii in obprobrium et confusionem aeternam. Item cap. : Et exsurgens in sorte tua ⟨t *in ras.*⟩ in finem dierum. In machabeorum libro II: Deus ergo qui fecit caelum et terram usque ipse spiritum et animam nobis iterum restituet cum misericordia. Item cap. : Tu quidem, scelerate usque in aeterne uitae conuersationem

deus. In danihelis uisione X: Et multi de his qui dormiunt μ
usque et alii in obprobrium. Item in eadem uisione: Et stabis in sorte tua in fine dierum. In libro II machabeorum cap. XXI: Tu quidem, scelestissime, in praesenti uita nos perdis usque resurrectione suscitabit. Item cap. XXI: Potius est ab hominibus morti datos usque tibi enim resurrectio ad uitam non

2 Dan. 12, 2 3 ib. 2 4 ib. 13 6 II Mach. 7, 23 9 ib. 9 10 cf. Luc. 1, 33

1 danihelo *ML*: danielo *S*, daniele *C* *uerba* item i. d. propheta *om. V* propheta *om. MLC* 2 exsurgent *V²LC* 3 exsurgent *MVLC* 3 *et* 4 illic] in danihelo *ML*, in danielo *V*, in daniele *C* hi *L* 4 obprobrium *VLC* item *om. V* 5 exurget *S*, exsurgens *MLC*, exsurgent *V* finem *MVLC* item in libro *MVLC* machabeorum *SMVC*, machā *L* 6 II *om. L*, secundo *C* deus *MVLC* terram *MVLC*: aeram *S* 9 illic] in eodem (*om.* eodem *L*) libro II (secundo *LC*) *MVLC* impiae *SM* 10 uitae *M* 11 non erit finis *MVLCv (Luc. 1, 33)* non *ante* mortuos *add. S* 12 in *MVLC*: *om. S* resuscitabit *V²LC*, -uit *SMV¹*

Item illic: Melius est eligere mori ab hominibus et a domino spem denuo futurae resurrectionis habere. tibi autem, tyranne, resurrectio in uitam non erit. Item illic: Noli ergo timere carnificem hunc, sed dignus talium fratrum suscipe mortem, ut in ingenti misericordia cum fratribus te recipiam. Item in euangelio secundum iohannem: Sicut enim pater suscitat mortuos et uiuificat, sic et filius quos uult uiuificat. Item illic: Amen dico uobis, quia uenit hora et nunc est, quando mortui audient uocem fili dei et qui audierint uiuent. Item illic: Dico enim uobis, nolite mirari istud. quia ueniet hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient uocem eius et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem uitae, et qui mala fecerunt in resurrectionem

α resuscitauit. Item cap.   : Melius est eligere mori usque tibi autem, tyranne, resurrectio in uita non erit. Item cap.   : Noli ergo timere carnificem usque cum fratribus te recipiam. Secundum iohannem cap. XI: Sicut enim pater suscitat mortuos et uiuificat. Item cap.   : Amen amen dico uobis quia uenit

μ erit. Item cap. XXI: Sed enim mundi creator, qui formauit usque cum misericordia reddet et uitam. Item cap. XXI: Ita fit ut non timeas carnificem istum usque cum fratribus te recipiam. Secundum iohannem cap. V: Sicut enim pater suscitat mortuos et uiuificat, sic et filius quos uult uiuificat. Item cap. V: Amen amen dico uobis quia uenit hora et nunc est usque qui bona

1 II Mach. 7, 14   3 ib. 29   7 Ioh. 5, 21   8 ib. 25   10 ib. 28 et 29   19 II Mach. 7, 23

1 item *om. V*   illic] in eodem libro *MVLC (sic etiam infra)*   est] *add.* enim *C*   3 tyrannae *S,* tirannae (-ne *V*) *MV,* tyramne *C*   uita *C*   4 fratrum] *add.* tuorum *C*   5 in *ante* ingenti *om. MVLC*   ingentis *S*   6 euug̃ *S*   8 item *om. V*   illic] secundum iohannem *MVL*   amen amen *MVLC*   9 filii *MVLC*   10 uiuent *MVLC*: uenient *S*   *uerba* item illic *om. MVLC*   enim] autem *MVLC*   11 mirare *L*   istud *om. V*   uenit *Lv*   munumentis *S*   12 procedunt MV^{1} 13 resurrectione *V*   *uerba* uitae et q. m. f. i. resurrectionem *om. MV*   et qui] qui uero *LCv*   egerunt *LCv*

iudicii. Item illic: Haec est enim uoluntas patris mei, qui me misit, ut omnis qui uidet filium et credit in eum habeat uitam aeternam, et ego resuscitabo eum nouissima die. Item in euangelio secundum matthaeum: Cum coeperint autem haec fieri, respirabitis et leuabitis capita uestra, quia adpropriauit redemptio uestra. Item paulus apostolus ad corinthios I: Nunc autem christus surrexit ex mortuis, incohatio dormientium. nam quia per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. sicut enim in adam omnes moriuntur, ita in christo omnes uiuificabuntur. unusquisque autem in suo ordine: initium christus, deinde hii qui sunt christi, qui in aduentum eius crediderunt, deinde finis. Item illic: Nolite seduci: conrumpunt mores bonos

hora et nunc est quando mortui. Item cap. : Haec est enim α uoluntas patris mei usque ego resuscitabo eo. Secundum matheum cap. : Quum coeperint autem haec fieri, considerate et leuate capita uestra, quoniam adpropinquauit redemptio uestra. Paulus ad corinthios I: Nunc autem christus surrexit a mortuis usque deinde finis. Item cap. : Nolite seduci:

fecerunt in resurrectionem uitae. Item cap. VI: Haec est enim μ uoluntas patris mei, qui misit me, usque resuscitabo eum in nouissimo die. Secundum lucam cap XVIII: His autem fieri incipientibus usque adpropinquat redemptio uestra. In epistula ad corinthios I cap. XVII: Nunc autem christus resurrexit a mortuis usque in aduentu eius, deinde finis. Item in eadem epistula cap. XVII: Nolite seduci: corrumpunt mores bonos

1 Ioh. 6, 40 4 Luc. 21, 28 7 I Cor. 15, 20—24 13 ib. 33—45

1 illic] secundum iohannem *MVLC* patri *S* 3 in nouissimo *MVLCv* diae *SM* 4 in euug̅ *S*, *om.* *MVLC* 5 caeperint *S*, ceperint *VC* respirabitis et leuabitis] considerate et leuate *MVLC* 6 qui *S* adpropriauit *S*, adpropinquauit (appr. *C*) *MVC*, adpropinquabit *L* 7 apostolus *om.* *MLC* prima *MC* 8 ex] a *MVLCv* incoatio *S*, initium *MVLC*, primitiae *v* nam quia *S*: quoniam quidem *MVLCv* 10 ita et *MVLCv* 12 hi *L* aduentu *MVLCv* 13 *uerba* Item — Nolite — Ecce — Sic — Scimus

conloquia mala. sobrii estote et iusti. et nolite peccare: ignorantiam enim dei quidam habent. ad uerecundiam dico uobis. sed dicit aliquis: quomodo resurgunt mortui? quo autem corpore ueniunt? insipiens: tu quod seminas non uiuificatur nisi moriatur et quod seminas non corpus quod nascitur seminas. sed nudum granum, ut puta tritici aut alicuius ceterorum: deus autem illi dat corpus prout uult, et unicuique seminum proprium corpus. non omnis caro eadem caro, sed alia quidem hominis, alia pecoris. alia uolatilium, alia autem piscium. et corpora caelestia. et corpora terrestria: alia quidem caelestium gloria, alia autem terrestrium: alia gloria solis, alia gloria lunae. et alia gloria stellarum: stella enim ab stella differt in claritate. ita et resurrectio mortuorum. seminatur in interitum. surgit in perpetuitatem.

α corrumpunt enim mores bonos usque non primum quod spiritale est, sed quod amabile, deinde finis. Item cap. : Ecce dico

μ conloquia mala usque sed non prius quod spiritale est, sed quod animale est. deinde quod spiritale. Item in eadem epistula

— Nostra — Nolumus — — *(p. 431, l. 3)* cum domino erimus *om.* *V* illic] ad corinthios prima *MC*, paulus ad corinthios I *L* corrumpunt *MLC*, ||rumpunt *(ab initio folii) F; incipit fragmentum tertium codicis F i. e. folium 15 codicis Ashburnhamensis e collect. Libri n. 16* enim mores *FMLC*

1 subrii *S* et *ante* iusti *om. FMLC* 2 quidam dei *FMLC* 3 quo] quomodo *LC* 4 corpore *S*: in corpore *FMLC* insipiens *Sv*: stulte *FMLC* non uiuificatur nisi moriatur et quod seminas *FMLC*: *om. S* 5 non corpus quod nascitur *S*: non ut futurum est *FMLC* set *M* 7 ceterorum *Sv*: seminum *FMLC* prout uult *S*: quomodo uoluerit *FMLC*, sicut uult *v* 8 unicuiquae *S* 9 hominum *et* pecorum *FMLCv* uolatilium *S*: caro uolucrum *FML*, uolucrum *Cv* (-chrum *C*) 10 autem *Sv*: *om. FMLC* et *pr.*] *om. FM* corpora caelestium et corpora terrestrium *FMLC* 11 alia autem *Sv*: et alia *FMLC* 12 alia claritas solis et (et *om. v*) alia claritas lunae et alia claritas stellarum *FMLCv* 13 ab *FML*: a *SC* ita *S*: sic *FMLCv* 14 in *ante* interitum *om. S* seminatur in corruptione, surgit (surget *LCv*) in gloria. seminatur in infirmitate, surgit (surget *LCv*) in uirtute. seminatur in contumelia, surget in gloria. seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. sic *FMLC*

seminatur in contumelia. surgit in gloria. seminatur in infirmitate. surgit in uirtute. seminatur corpus animale, surgit spiritale. sic etiam scriptum est: factus est primus homo adam in animam uiuentem, nouissimus adam in spiritu uiuificante. sed non primum quod spiritale est, sed quod animale, deinde spiritale. Item illic: Ecce dico uobis mysterium: omnes quidem resurgimus. sed non omnes inmutabimur in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba. canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos inmutabimur. oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem et mortale hoc induere inmortalitatem. Item ad corinthios II: Sic enim nos qui uiuimus in mortem tradimur propter iesum. ut et uita iesu manifestetur in carne nostra mortali. Item illic: Scimus enim. quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod aedificationem a deo

uobis mysterium: omnes quidem resurgimus usque mortale hoc induere inmortalitate. Ad corinthios II: Sic enim nos qui uiuimus in morte tradimur propter iesum. ut et uita iesu manifestetur in carne nostra mortali. Item cap.   : Scimus enim. quoniam si terrena domus nostra usque deus qui dedit nobis α

cap. XVIII: Ecce mysterium uobis dico: omnes quidem resurgemus usque et mortale hoc induere inmortalitatem. Item in epistula ad corinthios II cap. IIII: Semper enim nos qui uiuimus in morte tradimur usque in carne nostra mortali. Item in eadem epistula cap. V: Scimus enim, quoniam si terrestris domus μ

6 I Cor. 15, 51—53   12 II Cor. 4, 11   14 II Cor. 5, 1—5

3 scribtum *S*   4 anima uiuente *FM*   nouissimus *Sv*: secundus *FMLC*   spu *SFML*: spm *Cv*   5 uiuificantem *FMLCv*   sed non primum] seminatur non *C*, sed non prius *v*   6 *et* 14 illic] ad eosdem *FMLC*   7 misterium *S*   omnes quidem resurgimus sed non *FMLC*: *om. S*   resurgemus *Cv*   immutabimur *(bis) FMCv*   8 momento] *add.* et *M*   hictu *S*   canet enim tuba *FMLC*: *om. S*   9 resurgunt *FML*   10 incorruptione *et* immortalitate *FM*   11 secunda *FC*   12 morte *FMC*   14 illic] ad eosdem *FMLC*   terrestris *Sv*: terrena *FMLC*   15 dissoluatur *Sv*: resoluatur *FMLC*; *explicit fragmentum tertium codicis F (fol. 15)*

habemus, domum non factam, aeternam in caelis. nam in hoc gemimus, habitaculum nostrum, quod de caelo est, superuestiri cupientes: si tamen spoliati, non nudi, inueniamur. nam et qui sumus in habitaculo hoc, gemimus grauati in eo quod nolumus spoliari, sed superuestiri, cupientes, ut absorbeatur mortale hoc a uita. qui autem efficit nos in hoc ipsum, deus, qui dedit nobis arram spiritus. Item ad philippenses: Nostra autem conuersatio in caelis est, unde et saluatorem expectamus dominum iesum christum, qui reformauit corpus humilitatis nostrae conforme corpori gloriae suae. Item ad thessalonicenses: Nolumus autem uos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non tristes sitis sicut et ceteri qui spem non habent in domino. si enim credimus quia iesus mortuus est et resurrexit, ita et deus eos qui dormierunt per iesum adducet cum illo. hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quia nos qui uiuimus, qui residui sumus, in aduentum domini non praeueniemus dormientes: quoniam ipse dominus in clamore archangeli et in tuba dei

α arma spiritus. Ad philipenses cap. : Nostra autem conuersatio in caelis usque cumformam corpori gloriae suae. Ad thesalonicenses cap. : Nolumus autem uos ignorare, fratres, de dormientibus usque semper cum domino erimus. In

μ nostra usque qui dedit nobis pignus spiritus. Item ad philipenses cap. IIII: Nostra autem conuersatio in caelis est usque corpori claritatis suae. Item ad thessalonicenses I cap. V: Nolumus autem uos ignorare, fratres, de dormientibus usque et

8 Phil. 3, 20 et 21 11 I Thess. 4, 13 (12)—16

1 habemus *Sv*: habeamus *MLC* factam *S*: manu factam *ML Cv* 3 superuestiri *Sv*: superindui *MLC* spoliati] *add.* et *C* 4 et *ante* qui *om. MLC* 7 arram *S*: arma *MLC*, pignus *v* 8 filipenses *S*, philipens̄ *L* 9 christum *om. L* 10 reformabit *v* conformem *SMLC* 11 tessalonicenses *S*, tesalonicenses *M*, tesolonicenses *L* 12 tristes sitis *S*, tristemini *M*, contristemini *L Cv* 13 in domino *om. Lv* 15 illo] eo *LCv* enim *Sv*: autem *MLC* 17 aduentu *L* preueniemus *SL* dormientes *S*: eos qui ante dormierunt (ante *om. v*) *MLCv*

descendet de caelo: et mortui qui in christo resurgent primi: deinde nos qui uiuimus simul cum illis rapiemur in nubibus in obuiam christo in aere, et ita semper cum domino erimus. Item in apocalypsi: Et uidi mortuos pusillos et magnos stantes in conspectu sedis. et libri aperti sunt: et alius liber apertus est, qui est uitae, et iudicati sunt mortui secundum ea quae scripta sunt in libris, et secundum opera sua. et dedit mare mortuos qui fuerunt in ipso et mors et infernus dederunt mortuos qui fuerunt in ipsis, et iudicati sunt singuli secundum facta sua.

XXVIII.

DE TRIBVLATIONIBVS ET PROBATIONIBVS IVSTORVM.

In psalmo XVIIII: Hii in curribus et hii in equis, nos autem in nomine domini dei nostri magnificabimur. ipsi obligati sunt et ceciderunt, nos uero resurreximus et erecti

apocalipsi cap. : Et uidi mortuos pusillos et magnus usque iudicati sunt singuli secundum facta sua. α

XXVIII. DE TRIBVLATIONIBVS ET PROBATIONE IVSTORVM. In psalmo XVIIII: Hii in curribus et hii in aequis, nos autem.

sic semper cum domino erimus. In apocalypsi cap. XLV: Et uidi mortuos magnos et pusillos stantes usque de singulis secundum opera ipsorum. μ

XXVIII. DE TRIBVLATIONIBVS ET PROBATIONE IVSTORVM. In psalmo XVIIII: Hi in curribus et hi in equis usque et erecti

4 Apoc. 20, 12 et 13 13 Ps. 19, 8 et 9

1 discendet *SM* christo] *add.* sunt *MLCv* primi (i *alt. in rasura a m. 2*) *S*, πρῶτον 2 rapiemur cum illis *Cv* in nubibus *S*: *om. MLC* 3 in obuiam] inobiam *S*, obuiam *MLCv*, εἰς ἀπάντησιν aerę *S*, aera *MLv*, aerea *C* 4 item *om. V* apocalipsi *SMV*, apocalipsis *L*, *add.* iohannis *MVLC* 5 alii *S* 7 libro *MVLC* 8 ipso] eo *Cv* 9 mortuos qui fuerunt *MVLC*: *om. S* 12 probatione *MVLC* 13 hi *L* hi *(alt. loco) VLC* ęquis *S* 15 uero] autem *Cv* surreximus *VLCv*

sumus. Item in psalmo XXXII: Anima autem nostra patiens est in domino, quoniam adiutor et protector noster est: et in ipso laetabitur cor nostrum, et in nomine sancto eius sperauimus. fiat misericordia tua, domine, super nos, sicut sperauimus in te. Item in psalmo XXXIII: Inquisiui dominum, et exaudiuit me et ex omnibus angustiis meis eripuit me. inmittit dominus angelum in circuitum timentium eum et eripiet eos. timete dominum, sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum. Item in psalmo XXXVI: Cum ceciderit iustus, non conturbabitur, quoniam dominus firmat manum eius. Item in psalmo XLI: Fuerunt mihi lacrimae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi cottidie: ubi est deus tuus? haec recordatus sum, et effudi in me animam meam. Item in psalmo XLIII: In te inimicos

α In XXXII: Anima autem nostra paciens erit domino, quoniam adiutor. In XXXIII: Inquisiui dominum et exaudiuit me et ex omnibus angustiis meis. In XXXVI: Cum caeciderit iustus, non conturbabitur. In XLI: Fuerunt mihi in lacrimae panes. In XLIII: In te inimicos nostros uestilabimus usque aestimati sumus ut

μ sumus. In XXXII: Anima autem nostra patiens erit domino usque sperauimus in te. In XXXIII: Inquisiui dominum et exaudiuit me et ex omnibus angustiis meis. In XXXVI: Quum ceciderit iustus, non conturbabitur. In XLI: Fuerunt mihi lacrimae meae panes. In XLIII: In te inimicos nostros uentilauimus usque aestimati

1 Ps. 32, 20—22 5 Ps. 33, 5. 8. 10 10 Ps. 36, 24 11 Ps. 41, 4 et 5 14 Ps. 43, 6. 8. 12. 17—22

1 autem *om. Cv* 2 paciens *MV* est *S*: erit *MVLC* in *SC*: *om. MVL* 4 sperabimus *(bis) S* domine *MVLC*: *om. S* super nos *SV*: *om. MLC* inquisibi *S*, inquesiui *L* 7 *uerba* inmittit — — timentibus eum *om. V* immittit *MC* angelum suum *C* circuitu *MLCv* 8 *uerba* et eripiet — — timentibus eum *om. MLC* 9 *et* 11 item *om. V* 11 firmat manum eius *MVLC*, firmamentum eius est *S*, supponit manum suam *v* sexagesimo primo *C* 12 lacrime *M* meae *om. C* panis *M* dię *S* mi *M*[1] cottidię *S*, cotidie *MVLC* 14 animam meam in me *V* *uerba* Item — In te — Contristatus — Quoniam — Qui — — manipulos suos *om. V*

nostros uentilabimus, et in nomine tuo spernimus insurgentes in nos. saluasti enim nos, deus, ex adfligentibus nos, et eos qui nos oderunt confudisti. dedisti nos tamquam oues escarum, a uoce exprobrantis et obloquentis, a facie inimici et persequentis. haec omnia uenerunt super nos, et obliti non sumus te, et inique non egimus in testamento tuo, et non recessit retro cor nostrum. et declinasti semitas nostras a uia tua, et operuit nos umbra mortis. si obliti sumus nomen dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum, nonne deus requiret ista? ipse enim nouit occulta cordis. quoniam propter te mortificamur tota die, aestimati sumus ut oues occisionis. Item in psalmo LIIII: Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum a uoce inimici et a tribulatione peccatoris. cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me. et dixi: quis dabit mihi pennas sicut columbae, et uolabo et requiescam? Item in psalmo LXV: Quoniam probasti nos, deus, igne nos examinasti, sicut in igne examinatur argentum. transiuimus per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium. Item

oues occissionis. In LIIII: Contristatus sum in exercitatione mea. In LXV: Quoniam liberasti nos, domine, igne examinasti nos. α

sumus ut oues occisionis. In LIIII: Contristatus sum in exercitatione mea usque et requiescam. In LXV: Quoniam liberasti nos, domine, igne examinasti nos usque in refrigerio. In CXXV: μ

12 Ps. 54, 3—5 et 7 17 Ps. 65, 10 et 12

1 uentilauimus *ML*, uentilabimus cornu *Cv* spernemus *Cv* 2 saluasti *Sv*: liberasti *MLC* deus *om. MLCv* affligentibus *MLC* eos *om. MLC* 3 oderant *M* oderant nos *L*, oderunt nos *C* confudisti *S*: diripiebant sibi *(ex uersu undecimo sumpta) MLC* 4 facię *S* 6 *uerba* sumus te et — — si obliti *om. MLC* iniquae *S* 9 et *ante* si *om. MLC* 11 quoniam *Sv*: quia *MLC* diae *S* 15 formido *SCv*: metus *ML* cęcidit *S* 16 pinnas *S* sicut *Sv*: ut *MLC* 17 probasti *Sv*: liberasti *MLC* deus *Sv*: domine *MLC* 18 examinasti nos *MLC* in igne *S*: *om. MLCv* transibimus *S* 19 eduxisti *Cv* refrigerio *MLC*

in psalmo CXXV: Qui seminant in lacrimis, in gaudio metent. euntes ibant et flebant mittentes semina sua: uenientes autem uenient in exultatione, portantes manipulos suos. Item in prouerbiis: Sicut probatur argentum in camino et aurum, ita electa corda aput deum. Item illic: Fac, fili, quae ego mando tibi, et saluus eris. uenisti enim in manus malorum propter amicum tuum. esto infatigabilis, adtende autem amicum tuum, quem spopondisti. ne dederis somnum oculis neque dormites palpebris tuis, ut euadas sicut dammula ex retibus et sicut auis ex laqueo. Item in libro sapientiae: Iustorum autem animae in manu domini sunt, et non continget illos tormentum. uisi sunt oculis insipientium mori, et aestimata est malitia exitus eorum. et

α In CXXV: Qui seminant in lacrimis in gaudio metent. In prouerbiis cap. XVII: Sicut igne probatur argentum et aurum camino, ita probat dominus. Item cap. VII: Fac ergo quo*d* dico, fili mi, et temet ipsum libera usque quasi auis de insidiis aucupis. In libro sapientiae cap. II: Iustorum autem anime

μ Qui seminant in lacrimis in gaudio metent. In prouerbiis cap. XVII: Sicut igne probatur argentum et aurum camino, ita probat dominus. Item cap. VII: Fac ergo quod dico, fili mi, et temet ipsum libera usque quasi auis de insidiis aucupis. In libro sapientiae cap. II: Iustorum autem animae in manu dei

1 Ps. 125, 5 et 6   4 Prou. 17, 3   5 Prou. 6, 3—5   11 Sap. 3, 1—8

1 seminat *et* metet *L*   2 *a uerbo* metent *incipit prior pars fragmenti primi codicis F (fol. 3, 4, 5 cod. Ashburnh. Libri 16, quaternionis fol. 1, 2, 3)*   flebant *FMLC*: *om. S*   3 cum exultatione *Cv*   exsultatione *F*   4 probatum *FMVLC*   in camino *om. FMVLC*   5 illic] in prouerbiis *FMVLC*   7 *uerba* esto — — amicum tuum *om. V*   attende *FC*   8 spondisti *FML*, spo|disti *V*[1]   9 oculis tuis *FMVLCv*   palphebris *SF*   10 dammula *FLV*[2]: dam mala *S*, damula *MC*, demula *V*[1]   et *om. FMVLC*   laquęo *S*   *uerba* Item — Iustorum — *437, 2* cotidiana *om. V*   11 domini *S*: dei *FMLCv*   12 continget *S*: tanget *FMLCv*   tormentum] *add.* malitiae *FMLC*, *add.* mortis *v*   13 et existimata *C*   malitia exitus *S*: exitus malitia *FMLC*, afflictio exitus *v* (κάκωσις ἢ ἔξοδος) eorum *S*: illorum *FMLCv*

si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum inmortalitate plena est. et in paucis uexati, in multis bene disponentur. quoniam deus temptauit illos et inuenit illos dignos se esse. sicut aurum in fornace probauit illos, et quasi holocausta hostiam accepit illos, et in tempore erit respectus illorum. fulgebunt tamquam scintillae in arundinetum discurrentes, iudicabunt nationes et dominabuntur populis, et regnabit dominus illorum in perpetuum. Item in ecclesiastico: Fili, accedens ad seruitutem domini sta in iustitia et timore, et praepara animam tuam ad temptationem. deprime cor tuum et sustine: declina aurem tuam et excipe uerba intellectus, et ne festines in tempus obductionis. sustine sustentationem domini: coniungere domino et sustine, ut crescat in nouissimo uita tua. omne quod tibi adplicitum fuerit accipe et in dolore sustine et in humilitate tua habe patientiam: quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines uero iusti in camino humiliationis. Item illic: Vasa figuli

in manu dei sunt usque regnauit dominus illorum in perpetuum. In ecclesiastico cap. II: Fili, accedens ad seruitutem dei sta in iustitia et timore usque homines uero acceptabiles in camino humiliationis. Item cap. : Vas figuli probat fornax et homi- *α*

sunt usque et regnabit dominus illorum in perpetuum. In ecclesiastico cap. II: Fili, accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia et timore usque homines uero acceptabiles in camino humiliationis. Item in ecclesiastico cap. XIII: Vas figuli *μ*

9 Eccli. 2, 1—5 17 Eccli. 27, 5 (6)

1 immortalitate *et* 3 temtauit *et infra* temtat. *F* illos *pr.*] eos *Cv* illos *alt.*] eos *C* esse *om.* *FMLCv* 4 prouabit *S* holocausti *v* 5 hostia *FM*, hostiae *L* illos] eos *C* 6 fulgebunt] *add.* et *M*, *add.* iusti et *LCv* scentillae *FM*, sintillae *L*, stellae *S* in arundineto (har- *M*) discurrunt (discurrent *Cv*) *FMLC* 7 regnauit *SFM* 8 imperp&uum *L* 10 prepara *L* 11 inclina *FMLCv* suscipe *Lv* intellectos *S* 12 tempore *FMLCv* abductionis *S* 14 nouissimo *SL^2v*: nouissimis *FML^1C* tua uita *MC* applicitum *FMLC* 15 dolores *M* patientiam (-tia *M*) habe *FMLCv* 16 in ignem probatū *S* 17 illic] in ecclesiastico *FMLC* uas *ML*

probat fornax, et homines iustos temptatio tribulationis. Item in ecclesiaste: Et deus quaeret persecutionem patientem. Item in tobi: Benedictus dominus deus noster. quia ecce uideo te, fili: et benedictum nomen illius, quod est magnum: et benedicti omnes sancti angeli eius: et sit nomen illius sanctum et benedictum in omnia saecula saeculorum. quoniam ipse flagellauit me in redarguitione mea, et ipse misertus est mei, et reddidit lumen oculis meis, ut uiderem filium meum. Item in iob: Et haec audiens dominus dixit de nube ad iob: ideo magis adcingere sicut uir lumbum tuum: et ego interrogabo te, et tu responde mihi. nec putes a te alienum esse iudicium meum, et non aestimes me aliter decreuisse, nisi ut tu minus appareas iniustus. Item illic: Conscius enim mihi sum, quia non protulit lingua mea quidquam, et numquam non guttur meum intellectum meditatur.

α nes iustos temptatio tribulationis. Item cap. : Et deus quaerit persequutionem patientis. In tobi cap. : Benedictus dominus deus noster, quia ecce uideo te, fili usque et reddit lumen oculis meis ut uiderem filium meum. In iob cap. XXXIIII: Respondens autem dominus iob de turbine dixit: accinge usque ut tu iustificeris. Item cap. XXXIIII: Et si habes brachium sicut

μ probat fornax et homines iustos temptatio tribulationis. In ecclesiaste cap. : Et deus quaerit persequutionem patientis. In tobi cap. : Benedico te, deus israhel, quoniam tu castigasti me usque et ecce uideo tobiam filium meum. In iob cap. XXXIIII: Respondens autem dominus iob de turbine dixit: accinge usque ut tu iustificeris. Item cap. XXXIIII: Et si habes bra-

2 Eccle. 3, 15 3 Tob. 11, 13 et 14 (17) 9 Iob 40, 1—3 14 Iob 6, 30 et 7, 1 21 Iob. 40, 4

1 fornax et homines] renes *M* 2 eccl, *S,* ęcclaste *C,* ecclesiastico *M* queret *S,* quaerit (quer- *C*) *FMLC* persecutionem patientis (pac- *M*) *FMLC* (*τὸν διωκόμενον*) 3 item tobi (th- *C*) *FMLC* 7 quoniam *S*: quia *FMLC* redargutione *FMLC* 9 iob (*om.* in) *FML* 10 nubę ªdiob *S* accingere *FMLC* 11 te *om.* *C* putes a te *FMLC*: potes *S* 12 estimes *S,* ęstimet *C* 13 illic] iob *FMC,* in iob *L* (*sic infra bis*) 14 quicquam *FMLC*

probatio enim hominis in terra uita eius est. et actus illius sicut merces cotidiana. Item illic: Suscipe in te altitudinem et uirtutem, et claritatem et honorem induere. dimitte angelos irae, et omnem iniuriosum et superbum extingue. separa a te impios confestim et absconde eos omnes in terra et confunde facies eorum ignominia, et redde illis sua. si autem sint aput te sine honore, et tunc uidebis et confiteberis quoniam potens est dextera mea saluare te. Item illic: Dominus scit uiam meam et ipse iudicat me tamquam aurum, quod probatur igne. ut procedam in mandatis, ut custodiam iter eius. et non declinabo a praeceptis eius, nec egrediar uias eius et non mouebor, sed in sinu meo abscondam uerba illius. quod enim sustineo, scio quod sicut uoluit iudicauit. et quis est, qui contradicat illi? quod enim uoluit, hoc fecit. et propter hoc correptus festinabo ad ipsum, et sollicitus intendam in eum. quia ipse est dominus et ipse emolliuit cor meum et ipse circumdedit me. Item in libro

deus et si uoce simili tonas, circumda tibi decorem usque et ego confitebor quod saluare te possit dextera tua. Item cap. XXII: Ipsi uero scit uiam meam et probauit me usque deus molliuit cor meum et omnipotens conturbauit me. In machabeorum libro *α*

chium *** sicut deus et si uoce simili tonas, circumda tibi decorem usque et ego confitebor quod saluare te possit dextera tua. Item cap. XXII: Ipsi uero scit uiam meam et probauit me usque deus molliuit cor meum et omnipotens conturbauit me. In libro I *μ*

2 Iob. 40, 5—9 9 Iob. 23, 10—16

1 in terra] integra *M* 2 mercis *S* 4 extinguae *SL*, extingues *F* (s *elut.*) *MC* extingue et superbum *V* 5 omne *S*, omnis *V* in *om.* *V* 6 confundet V^2 sua *om.* *FMVLC* 7 et *ante* tunc *om.* *FMVLC* 9 dn̄isciat *S* uiam *S*: uitam *FMVLC* 10 ut (*ante* custodiam) *S*: et *FMVLC* 11 nec egrediar *S*: et ingrediar *FMVLC* 12 sed] et *C* 13 susteneo *S* 14 contra dicet *L* illi] ei *C* 16 in eum intendam *C* quia ipse est dn̄s *FMVL*, quia dn̄s ipse est *C*, quicuprae est dn̄s *S* 17 molliuit *FMVLC* *uerba* Item — Et adproximauerunt — — *439, 12* occisionis *om.* *V*

machabaeorum I: Et adproximauerunt dies matthatiae, dies moriendi, et dixit filiis suis: nunc consummata est superbia et pressura et tempus euersionis et iracundiae et indignationis. nunc, fili, aemulamini legi et date animas uestras propter sponsionem paternam: et memores estote patrum uestrorum quae fecerunt temporibus suis, relinquentes exemplum posteritatibus suis, et suscipite gloriam magnam et nomen sempiternale. abraham nonne in temptationibus inuentus est fidelis, et reputatum est illi ad iustitiam? ioseph in tempore angustiae custodiuit mandatum, et factus est dominus in aegypto. phinees pater noster cum zelatus fuisset zelum, accepit sponsionem sacerdotii aeterni. iesus cum conplesset uerbum, factus est iudex super israhel. caleb dum testimonium diceret in ecclesia, accepit hereditatem. dauid in sua misericordia consecutus est sedem regni aeterni. helias cum zelatus fuisset zelum legis, eleuatus est in caelum. annanias, azarias et misahel credentes liberati sunt de flamma. danihel in simplicitate sua liberatus est de ore leonum. propter quod et uos considerantes per generationes generationum, quia omnes sperantes in deum non infirmabuntur, a uerbis uiri peccatoris nolite timere, quia gloria eius in stercore et in uermibus erit. hodie extolletur et cras non

α I: Et adproximauerunt dies mathatiae moriendi usque et praeualete

μ machabaeorum cap. VII: Et adpropinquauerunt dies mathathiae moriendi et dixit filiis suis usque uiriliter agite in lege quia in

1 I Mach. 2, 49—64

1 mathabeorum *S*, macchabeorum *F*, machabeorum *MLC* *om.* I *LC* mathathiae *Lv* 2 dies (*ante* moriendi) *om. FMLCv* nunc *om. C* 3 superbia et *FMLC*: superuiae *S* praessura *S MC* 4 filii *LC* 6 fecistis *C* 8 sempiternalem *SFML* temptationem *C* 11 finees *SFMLC* 12 hiesus *S* 13 compl. *FML* 14 ecclesiam (ęcc- *C*) *MLC* 15 consequutus *FM* aeterni *om. FMLC* 16 zelatus esset *FMLC* 17 annanias *SF* misael *C* 18 daniel *SC* 19 per generationes *FMLC*: peregrinationes *S*, *add.* et *M* 20 dn̄m *FMLC* infirmabantur *S* 21 uiri *om. FMLC* 22 in uermibus *FMLC*, in *om. S*

inuenietur, quia reuertetur ad puluerem suum, et cogitatio illius periet. et fili mei, confortamini et praeualete in lege, quia ipsa glorificabit uos. Item paulus apostolus ad romanos: Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio uero spem, spes autem non confundit: quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Item illic: Quis ergo nos separabit a dilectione christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an famis? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est, quoniam propter te mortificamur tota die, aestimati sumus ut oues occisionis. Item ad corinthios II: In omnibus adtribulationem passi, sed non angustiati: confusi, sed non aporiamur: persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deicimur, sed non perimus.

in lege quia ipsa glorificauit uos. Paulus ad romanos cap. : Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus usque tota die extimati sumus ut oues occissionis. Item ad corinthios II cap. : In omnibus tribulationem passi usque α

ipsa gloriosi eritis. In epistula ad romanos cap. VI: Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus usque per spiritum sanctum qui datus est nobis. Item cap. X: Quis nos separabit a caritate christi usque ut oues occisionis. Item ad corinthios II cap. IIII: In omnibus tribulationem patimur, sed μ

4 Rom. 5, 3—5   8 Rom. 8, 35 et 36   13 II Cor. 4, 8—11

1 ad *S*: in *FMLC*   et (*post* periet) *om. FMLC*   2 fili *S M*   3 glorificauit *SFM*   apostolus *om. FMLC*   5 patientia *FM*   patientiam *S*   6 autem *S*: uero *FMLC*   probatione *M*   uero *S*: autem *FMLC*   spem] spe *FM*; *explicit prior pars fragm. pr. codicis F*   autem *S*: uero *ML*, *om. C*   7 caritas] gratia *LC*   8 item illic *om. MLC*   9 separauit *SM*   dilectione christi *S*: caritate dei *MLC*   10 fames *C*   11 scribtum *S*   quoniam *S*: quia *MLC*   mortificamur *SCv*: morte afficimur *ML*   12 diae *S*   ut] sicut *Mv*   ouis *L*   13 secunda *MC*   adtribulationem *S*: tribulationem *MVLCv*   14 coangustati *MVLC*   aporiamur *S*: aportamur *M*, operiamur *L*, aperiamur *V*[1]   15 patiamur *S*

semper mortem domini nostri iesu christi in corpore nostro circumferentes, ut et uita christi iesu in corpore nostro manifestetur. sic enim nos qui uiuimus in mortem tradimur propter iesum, ut et uita iesu manifestetur in carne nostra mortali. Item secundum matthaeum: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Item illic: Beati estis, cum uos odio habuerint homines et abigent et persequentur et exprobrabunt et dicent aduersum uos omne malum. gaudete et exultate, quoniam merces uestra multa est in caelis: sic enim persecuti sunt et prophetas ante uos. Item illic: Beati qui lugunt, quoniam ipsi consolabuntur. Item illic: Cauete ab hominibus: tradent enim uos in concilio, et in synagogis suis flagellabunt uos: ante reges et praesides stabitis propter me,

α ut et uitae iesu manifestetur in corpore nostro. Secundum matheum cap. IIII: Beati qui persequutionem paciuntur usque persequuti sunt et prophetas ante uos. Item cap. IIII: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Item cap.   : Cauete ab hominibus: tradent ÷ uos usque qui post animam et corpus

μ non angustiamur usque manifestetur in carne nostra. Secundum matheum cap. IIII: Beati qui persequutionem patiuntur usque et prophetas qui fuerunt ante uos. Item cap. IIII: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Item cap. X: Cauete autem ab hominibus usque qui potest animam et corpus perdere in

5 Matth. 5, 10 7 ib. 11 et 12 11 ib. 5 12 Matth. 10, 17—20 et 28

1 nostri *om. MVLC* 2 uitam *S* uita ihu xpi manifestetur in carne nostra mortali *MVLC* 3 morte *MVC* 4 in carne nostra mortali] in corpore nostro *MVLC* 5 item] *add.* in euangelio *MLC* math *S* 7 item illic *om. MVLC* 8 abigent *S*: abicient *MVLC* 9 omnem malum *S* 10 quoniam *Sv*: quia *MVLC* mercis *S* 11 profetas *S* *uerba* Item — Beati qui l. — *441, 7* mittere *om. V* Item scd matheum Cauete — mittere Item ubi supra Beati qui — consolabuntur *L* illic] secundum matheum *MLC* 12 lugunt *SM*: lugent *LCv* illic] ubi supra *MC* kauete *S* 13 conciliis *Cv* in *alt. om. C* sinagogis *L* 14 uos] *add.* et *MLCv*

in testimonium eorum et gentium. cum autem tradent uos, nolite solliciti esse quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini: non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Nec timeatis eos qui occidere corpus possunt, animam autem non possunt occidere: timete autem magis eum qui potest animam et corpus occidere et in gehennam mittere. Item illic: Qui inuenit animam suam, perdet illam: et qui perdiderit animam suam propter me, inueniet illam.

XXVIIII.

QVOD NON MANEAT DOMINVS IN HIS QVI A PRAECEPTIS EIVS DEVIAVERINT.

In genesi: Videntes autem angeli dei filias hominum quod essent formonsae, acceperunt sibi mulieres ab omnibus quas elegerunt. et tunc dixit deus: non permanebit spiritus meus in istis hominibus in aeternum propter quod sint car-

occidere in gehenna. Item cap. : Qui inuenit animam suam, perdet illam, et qui perdiderit. α

XXVIIII. QVOD NON MANEAT DOMINVS IN HIS QVI A PRAECEPTIS EIVS DEVIAVERINT. In genesi: Videntes autem filii dei filias hominum quod essent pulchrae. In regnorum libro I cap.

gehennam. Item cap. XVI: Qui enim uoluerit animam suam saluam facere usque inueniet eam. μ

XXVIIII. QVOD NON MANEAT DOMINVS IN HIS QVI A PRAECEPTIS EIVS DEVIAVERINT. In genesi cap. III: Videntes autem filii dei filias hominum quod essent pulchrae usque quia caro est.

7 Matth. 10, 39   13 Gen. 6, 2 et 3   22 cf. Luc. 9, 24

1 me] *add.* et *C*   2 *uerba* dabitur enim u. i. i. h. q. loquamini *om. MLC*   3 qui] quid *S*   5 possunt corpus *MLC*   6 potest et animam *MLCv*   7 et in gehennam mittere *S*: in gehennam *MLCv*   illic] ubi supra *MVLC*   8 illam *pr.*] eam *C*   13 angeli *S*: filii *MVLCv*   14 formonsę *S*: pulchrae (-crę *V*) *MVLCv*   cęperunt *C*   mulieres] eas *MVLC*, uxores *v*   omnibus *MVLCv*: hominibus *S*   15 eligerunt *S*, elegerant *Lv*   16 caio *MVLCv*

nales. Item in regnorum I: Numquid uult deus holocausta et sacrificia magis quam exaudire uocem suam? quia dictoaudientia melior est quam sacrificium, et audientia mandatorum quam adeps arietum. quoniam peccatum inproperium est, dolor et gemitus ad te adducentur. pro quibus spreuisti uerbum domini, spernet te dominus, ne regnes in israhel. et spiritus domini recessit ab saule et conpraehendit eum spiritus malus a domino et subfocabat eum. Item in regnorum III: Et rex solomon erat diligens mulieres. et per haec factum est ut in tempore senectutis eius non esset cor illius directum a domino. et iratus est dominus super solomonem, quoniam declinauerat cor suum a domino deo israhel. et suscitauit dominus satanan super solomonem, et erat satanas super israhel omnibus diebus solomonis. Item in paralipomenon: Dominus deus uester

α : Numquid uult dominus holochausta et sacrificia usque spiritus malus a domino et suffocabat eum. In libro III cap. : Et rex salomon erat diligens mulieres usque omnibus diebus salomonis. In paralipomenon cap. : Dominus deus uester

μ In regnorum libro I cap. XXXVII: Numquid uult dominus holocausta et sacrificia usque ne sis rex super israhel. Item in regnorum libro III cap. XXXII: Rex autem salomon amauit mulieres alienigenas quumque iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres usque suscitauit autem dominus salomoni aduersarium adad. In paralypomenon libro cap. : Dominus

1 I Reg. 15, 22 et 23 et I Reg. 16, 14 9 III Reg. 11, 1. 4. 9. 14 15 II Paral. 15, 2

1 libro primo *MC*, libro I *VL* dn̄s *MVL* 2 exaudire *et* dicto audientia *libri* 3 quia] qui *MVLC* *uerba* melior c. q. s. e. audientia *om. MVLC* 4 quoniam] quia *MVLC* 5 ducentur *C* 7 istrahel *S* sp̄u *S* ad saule *S*, a saule *VLC*, a saule* (*ras.* m) *M* compraehendit *M*, cōprehendit *VL* 8 suffocabat *MVLC* 9 libro tertio *MC*, libro III *VL* salomon *et infra* salomonem *et* -nis *MVLC* erat *om. V* 11 directum] despectū *C* ad dn̄m *VC* est *om. C* 12 quoniam *S*: quia *MVLC* inclinauerat *C* 13 *et* 14 is*rahel (t *ras.*) *S* sathanā *et* -nas *C* 15 paralippemenon *L*, paralypomenon *C*

uobiscum est, quamdiu uos estis cum eo: quod si dereliqueritis eum, derelinquet uos. Item in psalmo LXXX Et non obaudiuit populus uocem meam, et israhel non intendit mihi: et dimisi illos secundum desideria cordis illorum. si plebs mea audisset me, israhel si uias meas ambulasset, ad nihilum inimicos eius humiliassem et super tribulantes eos misissem manum meam. Item in sapientia solomonis: Peruersae enim cogitationes separant a deo, probata autem uirtus arguit insipientes: quoniam in maliuola anima non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. sanctus enim spiritus disciplinae effugiet dolum, et auferet se a cogitationibus quae sunt sine intellectu, et arguetur a superueniente iniquitate. Item in esaia propheta: Quis dedit in rapinam iacob et israhel depraedantibus eum? nonne

uobiscum est quamdiu uos estis cum illo. In psalmo LXXX: Et non obaudiuit populus uocem meam et israhel non intendit mihi. In libro sapientiae cap. I: Peruerse enim cogitationes separant a deo usque et arguetur a superueniente iniquitate. In esaia cap. : Quis dedit in rapinam iacob usque neque po- α

deus uester uobiscum est usque si derelinqueritis eum, derelinquet nos. Item in psalmo LXXX: Et non obaudiuit populus meus uocem meam et israhel non intendit mihi. In libro sapientiae cap. I: Peruersae enim cogitationes separant a deo usque et arguetur a superueniente iniquitate. In esaia cap. : Quis dedit in direptionem iacob et israhel uastantibus eum usque et μ

3 Ps. 80, 12—15 8 Sap. 1, 3—5 13 Es. 42, 24 et 25

1 derelinqueritis *MV*[1] 3 audiuit *Cv* is·rahel (t *ras.*) *S* 4 demisi *S* illos] eos *Cv* illorum] eorum *LCv* 5 plebe *M* istrahel *S* uias meas *S*: in uiis meis *MVLCv* 6 inimicus *S* eius inimicos *C* 7 $\overset{\text{si}}{\text{missem}}$ *S* in libro sapientiae *MVLC* (*om.* solomonis) 9 arguet *S* maliuola *SMVLC* 10 introibit *LCv*, intro|iuit *M*, intrauit *S* habitabit *VLCv*: habitauit *SM* 11 dei disciplinę *V* es fugiet *S* dolum *S*: fictum *MVLCv* auferet] auffugiet *C* 13 *a uoce* iniquitate *incipit altera pars fragmenti primi codicis F (i. e. fol. 6, 7, 8 cod. Libri 16; desunt quaternionis folia 4 et 5)* *om.* propheta *FMVLC* 14 depredantibus *SL*

deus, cui peccauerunt, et noluerunt ingredi uias eius? et induxit super eos iram suam, et praeualuit in eos bellum, et non cognouerunt unusquisque eorum, neque posuerunt in animam suam. Item illic: Numquid non ualet manus domini, ut saluos faciat? aut grauauit aurem, ut non exaudiat? sed peccata uestra inter uos et deum separant: et propter peccata uestra auertit faciem ne misereatur. manus enim uestrae sanguine coinquinatae sunt. et digiti uestri in peccatis: labia autem uestra locuta sunt iniquitatem, et lingua uestra iniustitiam meditatur. nemo loquitur iustitiam, nec est iudicium uerum: confidunt in uanis et loquuntur inania, quia parturiunt dolum et pariunt iniquitatem. Item in hieremia propheta: Et peccata uestra amouerunt bona a uobis, quoniam inuentae sunt in populo meo impietates. Item illic: Sed quoniam inritastis dominum, traditi estis aduer-

α suerunt in anima sua. Item cap. : Numquid non ualet manus domini, ut saluos faciat usque et pariunt iniquitate. In hiezcl': Et peccata uestra amouerunt bona a uobis. Item cap. : Sed quoniam inritastis dominum, traditi estis aduersariis.

μ non cognouit et succendit eum et non intellexit. Item cap. : Ecce non est adbreuiata manus domini, ut saluare nequeat usque conceperunt labores et pepererunt iniquitatem. In hieremia cap. : Et peccata nostra prohibuerunt bonum a nobis usque impii insidiantes. Item cap. : Sed propter quod in ira ad iracun-

4 Es. 59, 1—4 13 Hierem. 5, 25 et 26 15 Baruch 4, 6 et 7

1 noluerunt ingredi uias eius et induxit super eos iram suam et *FMVLC*: noluerunt | neq; et *S* 2 in eis *FMVLC* 3 nequae *S* in anima sua *FMVLC* 4 illic] in esaia (is- *L*, ys- *VC*) *MVLC* 5 grauabit *S* aggrauauit (*om.* aut) *C* aurem suam *FMVC*, aurēs suās *L* dm̄ *FMVLC*: dn̄m *S* 7 faciem suam *FMVLC (cf. cod. Alex.)* ne] ut *C* 8 sanguine coinquinatae sunt *S*: inquinatae sunt sanguine *FMVLC* (**nqui**atę V^1) digiti uestri *FMVLC*, diligit *S* 9 iniquitate *FM*, inequitatē *L* 10 iniustitia *FML* 12 pariunt . . parturiunt *C* *uerba* Item — Et — — impietates *om. V* iheremia *C* 13 propheta *om. FMLC* 15 illic] in hieremia *FMVLC* (ier- *V*, iher- *C*) irritastis *FMVLC* aduersarius *S*

sariis: exaceruastis enim eum qui uos fecit dominum aeternum, sacrificantes daemoniis et non deo. Item apostolus ad romanos: Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. et mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et uolucrum et quadripedum et serpentium. propter quod tradidit illos deus in desideria cordis illorum in inmunditiam, ut contumeliis adficiant corpora sua inter semet ipsos, qui commutauerunt ueritatem dei in mendacio, et coluerunt et seruierunt creaturae potius quam creatori, qui est benedictus in saecula. propter quod tradidit illos deus in passiones contumeliae.

XXX.

NON SVPERANDVM SERVVM DEI DETRACTIONE MALORVM.

In esaia propheta: Audite me, qui nostis iudicium, populus meus, in quorum corde lex mea est: nolite metuere

Ad romanos cap. : Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt usque ut faciant quae non conueniunt. α

XXX. NON SVPERANDVM SERVVM DEI DETRACTIONE MALORVM. In esaia: Audite me qui nostis iudicium, populus meus usque

diam prouocastis deum usque daemoniis et non deo. Ad romanos cap. II: Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt usque in reprobum sensum ut faciant quae non conueniunt. μ

XXX. NON SVPERANDVM SERVVM DEI DETRACTIONE MALORVM. In esaia cap. : Audite me qui scitis iustum, populus meus

3 Rom. 1, 22—26 14 Es. 51, 7 et 8

1 exacerbastis *SLV* 2 demoniis *VLC* 3 enim *om. L* 4 similitudine *FMV* 5 uolocrum *S* quadripedum *S*: quadrupedum *FMVLC* 7 eorum *Lv* inmunditia *FMV¹C* afficiant *FMVLC* 8 in semet ipsis *FMVLCv* commutauerunt *Sv*: transmutauerunt *FMVLC* 9 dei *om. FMVLC* mendacium (-tium *L*) *LV²v* 11 in passiones contumeliae *S*, in passiones ignominiae *v*, in reprobum sensum ut faciant quae non conueniunt (conueniant *L*) *FMVLC (cf. Rom. 1, 28)* 14 *om.* in es. proph. *C* ęsaia *S, om.* proph. *FMVL* 15 mutuere *S* opprobria *F*

obprobria hominum et detractione eorum ne superemini. nam sicut uestimentum, ita per tempus absumentur: et uelut lanam comedet eos tinea. iustitia autem mea in aeternum erit, salutare uero meum in saecula saeculorum. Item tobias: Omnes proximi mei deridebant me dicentes: quomodo non timet hic qui iam quaesitus est, ut occideretur huius rei causa, et fugit? quomodo iterum coepit sepelire mortuos? ego autem intentus in mandatis dei non timebam quid loqueretur homo. Item in machabaeorum I: A uerbis uiri peccatoris nolite timere, quia gloria eius in stercore et in uermibus erit. hodie extolletur et cras non inuenietur, quia reuertetur ad puluerem suum, et cogitatio illius periet. Item in euangelio secundum matthaeum: Beati eritis, cum uos odio habuerint homines et abigent et persequentur

α in secula seculorum. In tobi cap. : Omnes proximi mei detrahebant me usque non timebam quid loqueretur homo. In macabeorum cap. : A uerbis uiri peccatoris nolite timere. In euangelio mathei cap. : Beati eritis quum uos oderint homines.

μ usque et iustitia mea in generatione et generationem. In tobi cap. : Arguebant autem illum omnes proximi sui usque et mediis noctibus sepeliebat ea. In machabaeorum libro I cap. XII: Et a uerbis uiri peccatoris non timueritis usque et cogitatio eius periet. Secundum matheum cap. IIII: Beati

5 Tob. 2, 8 et 9 9 I Mach. 2, 62 et 63 13 Matth. 5, 11 et 12

1 detractionem *SFMV*^{1}*L*^{1}*C*^{1} 2 absumentur *Mai*: adsumentur *S*, assumentur *FMVLC* (βρωθήσεται) uelud *MC* 3 in aeternum erit *S*: manet in aeternum *FMVLC* 4 tobia *S*, tobi *FMVLC* 6 hic iam qui mestus est *V*, *in marg.* sepe quesitus est *m. 2* 7 cępit sepelire *S*, sepelire coepit (cęp- *C*, cep- *V*) *FMVLC* 8 in *om. L* 9 in machabeorum I *S*, in machabeis *FMVLC* 10 in *alt. om. L* 11 hodiae *S* 13 in euug̅ *S*, in euangelium *M*, *om.* i. eu. *V* math̄ *S*, mattheum *F* 14 hodio habuerint *S*, oderint *FMVLC (cf. p. 440, 7)* abigent *SFMV*, animę abigent *C*, abicient *L* persecuntur *FV*^{1}, persequuntur *MLC*

et exprobrabunt, et dicent aduersus uos omne malum. gaudete et exultate, quoniam merces uestra multa est in caelis. sic enim persecuti sunt et prophetas, qui ante uos fuerunt.

XXXI.

NON DETRAHENDVM.

In numeris: Et dixit dominus ad aaron et mariam: audite uerba mea: si fuerit propheta domini in uobis, in uisu ei innotescam et in somno loquar ei, non sicut famulo meo moysi, qui in tota domo mea fidelis est, os ad os loquar ei in specie et non per aenigmata, et honorem domini uidit. et quare non timuistis detrectare de famulo meo moysi? et ira indignationis domini super uos erit. Item in psalmo XLVIIII: Sedens aduersus fratrem tuum detrahebas, et aduersus filium matris tuae ponebas scandalum. haec fecisti,

XXXI. NON DETRAHENDVM. In numeris: Et dixit deus ad aaron et mariam: audite uerba mea usque et indignatio dei erat super eos. In psalmo XLVIIII: Sedens aduersus fratrem tuum α

estis quum maledixerint uobis usque persequuti sunt et prophetas qui fuerunt ante uos. μ

XXXI. NON DETRAHENDVM. In numeris cap. VIII: Qui quum uenissent, dixit ad eos: audite sermones meos: si quis fuerit inter uos usque iratusque contra eos abiit. In psalmo LVIIII: Sedens

6 Num. 12, 6—9 13 Ps. 49, 20 et 21

1 aduersum *FMVLCv* omnem malum *FM* 2 exsultate *F* quoniam *Sv*: quia *FMVLC* mercis *S* 3 persequuti *F* profetas *S* 6 aron *S* 7 domini *om. FMVLC* uisu ei *F*: uis uel *S*, uisu et *MV*, uisu** (& *eras.*) *L*, uisu (ei *om.*) *C* 8 innotescam] ī nocte sc̄a *V* ei *alt.*] et *MC* 9 mosi *F* toto *M* est] *add.* et *VLC* loquar ei] loquare *S*, loquar & *C* 10 speciae *SM* enigmata *SV²C*, enigmate *FMV¹L* 11 detractare *FMV¹*, detrahere *V²LCv*, *in marg.* mihi *add.* *V²* de] *om. LC*, & de *V* mosi *F* 12 ira indignationis *S*: indignatio *FMVLC* dn̄i *SC*: dei *FMVL* erat super eos *FMVLC* 13 XLVIIII] L *V* aduersum *VC* fratre *M*

et tacui: aestimasti iniquitatem quod ero tibi similis. arguam te et statuam illa contra faciem tuam. Item in psalmo C: Detrahentem aduersus proximum suum occulte, hunc persequebar. Item in psalmo LXX: Confundantur et deficiant detrahentes animae meae. Item in prouerbiis: Noli diligere detrahere, ne eradiceris. adaperi autem oculos tuos, et iusta uidebis. Item in sapientia: Custodite ergo uos a murmuratione, quae nihil prodeest, et a detractione parcite linguae: quoniam responsum obscurum in uacuum non ibit, os autem, quod mentitur, occidit animam. Item iacobus apostolus: Fratres, nolite uobis detrahere. qui enim uituperat fratrem suum et iudicat, legem uituperat et iudicat. si legem iudicas, iam non factor legis, sed iudex es. unus est enim legum dator et iudex, qui potest saluare

α detrahebas. In psalmo C: Detrahentem aduersus proximum suum. In XX: Confundantur et deficient detrahentes animae meae. In prouerbiis cap. : Noli diligere detrahere. In sapientia: Custodite ergo uos a murmuratione et a dratione parcite linguae. Iacobus: Fratres, nolite uobis detrahere.

μ aduersus fratrem tuum detrahebas usque ante faciem tuam. In psalmo C: Detrahentem aduersus proximum suum. In LXX: Confundantur et deficiant detrahentes anime meae. In prouerbiis cap. : Noli diligere detrahere, ne eradiceris. In libro sapientiae cap. I: Custodite ergo uos a murmuratione usque os quod mentitur occidit animam. Iacobus apostolus cap. XIIII: Nolite detrahere alterutrum, fratres, usque quis es qui iudicas proximum tuum.

3 Ps. 100, 5 4 Ps. 70, 13 6 Prou. 20, 13 et Prou. 4, 25 7 Sap. 1, 11 11 Iac. 4, 11—13

1 inique (-quae *ML*) *FMVLCv* tibi] tui *Vv* 2 te *FMVL C*: *om. S* contra *Sv*: ante *FMVLC* 3 suum *FMVLC*: tuum *S* 4 persequaebar *SL* 6 diligere *om. C* autem *om. FMV LCv* (δὲ *cod. Alex.*) 8 *uerba* quae nihil prodeest *om. FMVLC* (ἀνωφελῆ) 9 parcitae *L* lingua *S* 10 occidet *FM* 11 uobis *FMVLC*: uos *S* (alterutrum *v*) 12 enim *S*: autem *FM VLC* iudicat] legem *add.* *V²v* iudicas legem *Lv* 14 dator] lator *Cv*

et perdere. tu autem quis es qui iudicas proximum? Item in psalmo C: Qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. in matutinis interficiebam omnes peccatores terrae, ut disperdam eos de ciuitate domini, omnes qui operantur iniquitatem.

XXXII.

DE CORREPTIONE ET DISCIPLINA.

In psalmo II: Continete disciplinam, ne quando irascatur dominus, et pereatis a uia recta, cum exarserit in breui ira eius. Item in prouerbiis: Argue sapientem, et amabit te: insipientem, et adiciet odisse te. Item illic: Da sapienti occasionem, et sapientior erit: notum fac iusto, et adiciet percipere. Item illic: Qui diligit disciplinam, diligit sensum: nam qui odit arguentes se stultus est. Item illic: Non diligit indisciplinatus arguentes se, cum sapientibus autem non conloquitur. Item illic: Qui repellit disci-

XXXII. DE CORREPTIONE ET DISCIPLINA. In psalmo II: Adpraehendite disciplina. In prouerbiis cap. X: Argue sapientem et diligi te. Item cap. XII: Qui diligit disciplinam, diligit scientiam. Item cap. XVI: Non amat pestilens eum qui se corripit. Item cap. XVI: Qui abicit disciplinam, despicit animam suam. α

XXXII. DE CORREPTIONE ET DISCIPLINA. In psalmo II: Adpraehendite disciplinam. In prouerbiis cap. X: Argue sapientem et diliget te. Item cap. XII: Qui diligit disciplinam, diligit scientiam. Item cap. XVI: Non amat pestilens eum qui se corripit. Item cap. XVI: Qui abicit disciplinam, dispicit animam μ

2 Ps. 100, 7 et 8 8 Ps. 2, 12 et 13 10 Prou. 9, 8 11 ib. 9 13 Prou. 12, 1 15 Prou. 15, 12 16 ib. 32

1 *uerba* Item — Qui — — iniquitatem *om.* *FMVLC* 7 correctione *C* 8 continete] adpraehendite *M*, appraehendite *FC*, adprehendite *VL(v)* disciplina *FM* 9 a uia recta *S*; de uia iusta *FMVLCv* 10 amauit *SFMV*[1], amabit *V*[2]*LC* 11 ἄσοφον . . *Alx.* illic] in prouerbiis *(sic infra)* *FMVLC* 13 addici& *(bis)* *C* perspicere *C* 14 arguentem *FMVLC* 15 arguentem *L* *C* 16 conloquitur] loquitur *FMVLC* item ubi supra *FMC*, *om.* *L*, ū supra *V*

plinam, odit semet ipsum: nam qui seruat obiurgationem, adquirit prudentiam. Item illic: Timor domini disciplina et sapientia. Item illic: Qui excipit disciplinam, in bonis erit: nam qui custodit increpationes, sapiens fiet. Item illic: Pestifero castigato insipiens astutior fit: si autem arguas uirum prudentem, intelleget sensum. Item illic: Da in disciplina cor tuum, et aures tuas para uerbis prudentiae. Item illic: Indisciplinatis obuiat mors, moritur autem insipiens peccatis. Item illic: Si flagellaueris stultum in medio concilio contumeliam faciendo, non auferes stultitiam eius. Item illic: Melior est uir arguens quam uir dura ceruice: subito enim ardenti illi non erit sanitas. Item illic: Qui arguit hominem uias suas, gratiam habebit

α Item cap. XVII: Eruditus in uerbo reperiet bona. Item cap. XX: Pestilent*ae flagellato stultus sapientior erit. Item cap. XIII: Ingrediatur ad doctrina cor tuum et aures tua ad uerba scientiae. Item cap. XXVII: Si contunderis stultum in pila quasi thisanas ferient. Item cap. XXVIIII: Qui corripit hominem gratiam postea

μ suam. Item cap. XVII: Eruditus in uerbo reperiet bona. Item cap. XX: Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Item cap. XIII: Ingrediatur ad doctrinam cor tuum et aures tuae ad uerba scientiae. Item cap. XXVII: Si contuderis stultum in pila quasi pthisanas feriente desuper pilo. Item cap. XXVIIII: Qui corripit

2 Prou. 15, 33 3 Prou. 16, 20 5 Prou. 19, 25 7 Prou. 23, 12 8 Prou. 5, 23 9 Prou. 27, 22 11 Prou. 29, 1 13 Prou. 28, 23

2 adquiret *FMVLC* *uerba* Item — Timor d. d. e. sapientia *om. FMVLC* 3 *uerba* Item — Qui excipit — — *(p. 452, l. 8)* abominati sunt *om. V* illic] in prouerbiis *FMLC (sic infra)* 4 increpationem *FMLC* 5 fiet *FMLC* (*γίνεται*) 6 intellegit *FMLC* (*νοήσει*) illic] ubi supra *FMC*, in proū *L* 8 illic] in eodem libro *FMC*, ubi supra *L* obuiet *L* 9 autem *om. FMLC* peccatis] in peccatis *FMLC* illic] in prouerbiis *FMC*, ubi supra *L* 10 concilii *C* 11 ei *L* ubi supra *FMLC* est *om. FML* uir || *explicit quaternio quod est primum fragmentum codicis F* 12 ardenti] agenti *MLC* (*φλεγομένου*) 13 in prouerbiis *MC*, ubi supra *L* arguet *M*

magis quam qui adulatur. Item illic: Plagae et increpationes dant sapientiam: puer autem errans confundit patrem. Item in libro sapientiae: Sapientiam enim et disciplinam qui abicit, infelix est: et uacua est spes illorum, et labores eorum sine fructu, et inutilia sunt opera illorum. Item illic: Magna enim sunt iudicia tua et inenarrabilia: propter hoc indisciplinatae animae errauerunt. Item in ecclesiastico: Qui gaudet iniquitate, denotabitur: et qui odit correptionem, minuitur uita. Item illic: Corripe proximum ante quam commineris, et da locum timori altissimi. Item illic: Quam bonum est arguere quam irasci, et confitentem in oratione non prohibere! Item illic: Viro indisciplinato

inueniet apud eum. Item cap. XXVIIII: Virum qui corripientem α dura ceruice contempnit reppentinus superueniet interitus. Item cap. XXVIIII: Virga atque correptio tribuent sapientiam. Item cap. : Sapientiam enim et displi..nam qui auicit, stultus est. In ecclesiastico cap. XI: Corripe proximum antequam commineris. Item cap. XI: Quam bonum est arguere quam irasci. Item cap. XI: Viro indisciplinato est inuentio detrimentum. Item

hominem gratiam postea inueniet apud eum. Item cap. XXVIIII: u Viro qui corripientem dura cernice contempnit repentinus superueniet interitus. Item cap. XXVIIII: Virga atque correptio tribuent sapientiam. Item in libro sapientiae cap. II: Sapientiam enim et disciplinam qui abicit, infelix est. In ecclesiastico cap. XI: Corripe proximum antequam commineris. Item cap. XI: Quam bonum est arguere quam irasci. Item cap. XI: Viro indi-

1 Prou. 29, 15 3 Sap. 3, 11 6 Sap. 17, 1 8 Eccli. 19, 5 et 6 9 ib. 17 11 Eccli. 20, 1 12 ib. 9

1 magis *om. MLC* adolatur *S* illic] ubi supra *MLC (sic 6, 9, 12)* plage *SC* 3 in libro sapientiae *S*: in prouerbiis *MC*, ubi supra *L* 5 eorum] illorum *LC* sunt *om. MLC* 8 gaudet] autem *MLC* iniquitati *MC* correptione *M*, increpationem *C* 9 minuetur *MLv*: inuenitur *S*, inminuetur *C* 10 mineris *MLC* timore *L* 11 illic] in ecclesiastico *MC*, ubi supra *L* 12 uiro . .] *cf. finem uersus 8 in cap. LI.* disciplinato *L*

est inuentio in detrimentum. Item illic: Qui odit correptionem, uestigium est peccatoris: et qui timent dominum, conuertent ad cor suum. Item in hieremia propheta: Sine causa percussi filios uestros, disciplinam non recepistis. Item illic: Haec dicit dominus: haec gens, quae non audiuit uocem domini neque exceperunt disciplinam, defecit fides de ore ipsorum. Item in amos propheta: Odio habuerunt arguentem in portis, et uerbum aequissimum abominati sunt. Item iob: Beatus homo, quem arguet dominus, quia correptio omnipotentis dei salus est. Item in ezechihel propheta: Domus israhel nolunt audire te, quia nolunt audire me: quia

α cap. XI: Qui odit corruptionem uestigium est peccatoris. In hieremia: Sine causa percussi filios uestros, disciplina non recipistis. Item cap. : Haec dicit dominus: haec gens quae non audiuit uocem domini neque exceperunt disciplinam defecit fides de ore ipsorum. In amos cap. : Odio habuerunt arguentem in portis. In iob cap. VIIII: Beatus uir qui corripitur a domino: increpationem ergo domini ne reprobes. In ezechiel cap. : Domus israhel nolunt audire me quia uniuersa domus israhel con-

μ sciplinato est inuentio detrimentum. Item cap. XI: Qui odit correptionem uestigium est peccatoris. In hieremia: Frustra percussi filios uestros, disciplinam non receperunt. Item cap. : Haec est gens quae non audiuit uocem domini usque periit fides et ablata est de ore eorum. In amos cap. : Odio habuerunt in porta usque loquentem perfecte abominati sunt. In iob cap. VIIII: Beatus uir qui corripitur a domino: increpationem ergo domini ne reprobes. In ezechiel cap. : Domus autem isra-

1 Eccli. 21, 6 (7) 4 Hierem. 2, 30 5 Hierem. 7, 28 7 Am. 5, 10 9 Iob. 5, 17 11 Ezech. 3, 7

1 illic] in ecclesiastico *MC*, ubi supra *L* 2 timet *MLCv* deum *MLv* 3 conuertetur *MLCv* ad *om. L* iheremia *C* propheta *om. MLC ut saepius* 4 recipistis *M* 5 illic] in hieremia (iher- *C*) *MLC* dn̄s ds̄ *L* gens] genus *S* 6 exciperunt *S* 7 hodio *S* 8 abhominati *L* 9 iob] in iob *V* arguit *C* correptio est *C* 10 dei est *V*² salus est *om. MVLC* hiezechihel *L*, ihezechiel *C*, ezechiel *MV* 11 is*rahel (*rasa* t) *S* (*bis*) te quia nolunt audire *om. MVLC*

uniuersa domus israhel contentiosi sunt et duro corde. Item apostolus ad galatas: Sic stulti estis? cum spiritu coeperitis, nunc carne perficiemini? Item ad thessalonicenses I: Corripite inquietos, consolamini pusillianimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Item ad timotheum I: Insta oportune, inportunos argue, exhortare, increpa, in omni patientia et doctrina.

XXXIII.

DE PRAEVARICATORIBVS.

In psalmo C: Facientes praeuaricationes odiui: non adhesit mihi cor prauum. Item in prouerbiis: Sicut canis

temptiosi sunt. Ad galatas cap. : Sic stulti estis, ut cum spiritu coeperitis carnem consumemini. Ad tesalonicenses I cap. : Corripite inquietos, consolamini pusillanimes. Ad timotheum I cap. : Insta oportune inportune, argue, increpa. α

XXXIIII. DE PREVARICATORIBVS. In psalmo C: Facientes praeuaricationes odio habui: non adhesit mihi cor prauum. In prouerbiis cap. XXV: Sicut canis qui reuertitur ad uomitum

hel nolunt audire te quia nolunt audire me usque et duro corde. μ
Ad galatas cap. IIII: Sic stulti estis, ut quum spiritu coeperitis nunc carne consummamini. Item ad thessalonicenses I cap. VII: Rogamus autem uos, fratres, corripite inquietos usque patientes este ad omnes. Ad timotheum II cap. V: Praedica uerbum: insta oportune inportune usque in omni patientia et doctrina.

XXXIIII. DE PRAEVARICATORIBVS. In psalmo C: Facientes praeuaricationes odio habui: non adhesit mihi cor prauum. In prouerbiis cap. XXV: Sicut canis qui reuertitur ad uomitum

2 Gal. 3, 3 4 I Thess. 5, 14 6 II Tim. 4, 2 10 Ps. 100, 3 11 Prou. 26, 11

2 apostolus *om.* *MVLC* galathas *ML* estis] ut *add.* *MVL Cv* 3 perficemini *S*, consummemini *Mv*, consumemini *VLC* tessalonicenses *S*, tesalonicenses *MVLC* 4 prima *MC* (*sic infra l. 6*) pusillanimes *MLCV* 5 stote *M* 6 oportunae *SMV*, oportune *LC* inportunos *S* (ἀκαίρους): inportune (-nae *M*) *MLC*, *s. l.* V^2 (ἀκαίρως) exortare *S*, *om.* *MVLC* 7 patientia] lenitate et patientia *MVLC* (pac- *VL*) 9 preuaricatoribus *SL* 10 odiui *Sv*: odio habui *MVLC* adhesit *SVLC*, adaesit *M*

cum conuertitur ad uomitum suum odibilis efficitur, sic stultus malitia sua conuersus in peccatis suis. Item in ecclesiastico: Initium superbiae hominis apostatare a deo: quoniam initium peccati omnis superbia. Item illic: In duobus timuit cor meum, et in tertio iracundia mihi aduenit: uir bellator deficiens per inopiam, uir sensutus contemptus: et qui transgreditur a iustitia in peccatum, deus parat eum ad romphaeam. Item in esaia propheta: Vae fili apostatae, haec dicit dominus: fecistis consilium non per me, et pactum non per spiritum meum, adponendo peccata super peccata. Item illic: Et exibunt sancti, et uidebunt membra hominum, qui praeuaricati sunt in me: uermis enim eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur, et erunt in aspectu omni carni. Item in ezechiel propheta: Si

α suum. In ecclesiastico cap. VIII: Initium superbiae hominis apostetare a deo. Item cap. : In duobus timuit cor meum. In esaia cap. : Vae fili apostatum, haec dicit dominus: fecisti consilium non per me. Item cap. : Et exibunt sancti et uidebunt membra hominum qui praeuaricati sunt. In ezechiel

μ suum. In ecclesiastico cap. VIII: Initium superbiae hominis apostatare a deo. Item cap. XIIII: In duobus timuit cor meum usque parat eum ad rompheam. In esaia cap. : Vae filii desertores, dicit dominus, ut faceretis consilium usque ut adderetur peccatum super peccatum. Item cap. : Et egredientur et uidebunt cadauera uirorum usque uisionis omni carni. In eze-

3 Eccli. 10, 12 et 13 (14 et 15) 4 Eccli. 26, 25—27 8 Es. 30, 1 11 Es. 66, 24 14 Ezech. 17, 15

2 malitia] in malitia *MVLC* conuersus *om. C* 4 omnis peccati *Cv* *uerba* Item — In duobus — — *(l. 10)* super peccata *om. V* 6 per inopiam *Sv*: inopia *MLC* uir *S,* et uir *MLCv* sensutus *S* (sensatus *v*): sapiens *MLC* 8 rompheam *MLC*, rom *S* isaia *L*, ysaia *C* fili *S*: filii *MLC* apostatum *ML C* 9 non *MLC*: *om. S* 10 apponendum *M* 11 illic] in esaia *MVLC* (is- *L*, ys- *VC*, -ya *V*) et *ante* exibunt *om. V* 12 preuaricati *L* enim *om. L* 14 *uerba* Item — Si — Et — dominus *om. V* ęzechiel *S,* ezechielo *M,* hiezechielo *L,* iezechiele *C*

diriget, si liberabitur qui facit aduersa? ita et qui praeterit testamentum saluus erit? Item illic: Et eligam ex uobis impios uestros et desertores, quoniam ex incolatu eorum educam illos: in terram israhel non intrabunt: et cognoscetis quia ego sum dominus. Item in osee propheta: Vae illis, quoniam exierunt a me: manifesti sunt, quia peccauerunt in me, et non clamauerunt ad me cordibus suis. Item in epistula petri apostoli II: Melius enim erat illis non cognouisse uiam ueritatis quam post notionem iustitiae apostatare a diuino sibi tradito mandato. contigit illis res uulgaris: sicut canis reuertens ad uomitum suum, et ut sues lota, quae in uolutatione sua coinquinata est. Item in epistula iudae apostoli: Angelos quoque, qui non serua-

cap. : Si diliget, si liberabitur qui facit auersa. Item cap. α : Et eligam ex uobis impios uestros et desertores. In ose cap. : Vae illis, quoniam recesserunt a me. Petrus in epistula II: Melius enim erat ilis non cognouisse uie ueritatis quam post cognitionem iustitiae apostetare. Iudas in epistula cap. : Angelus quoque qui non seruauerunt ordinem suam

chiel cap. : Si diriget, si liberabitur qui facit aduersa? ita μ et qui praeterit testamentum saluus erit? Item ibi cap. : Et eligam de uobis transgressores et impios usque et scietis quia ego dominus deus. Item in osee cap. : Vae eis, quoniam recesserunt a me usque non clamauerunt ad me in corde suo. Petrus in epistula II cap. VIII: Melius enim erat illis non cognoscere uiam iustitiae usque et sus lota in uolutabro luti. Iudas in epistula sua cap. II: Angelos uero qui non serua-

2 Ezech. 20, 38 5 Os. 7, 13 et 14 8 II Petr. 2, 21 et 22 13 Iud. 6 et 7

1 diriget *MLC*: dirigit *S* 2 illic] ubi supra *MLC* 3 uestros] uiros *L* exincolat·uerum *S* 4 is*rahel (*rasa.* t) *S* 5 quia] quoniam *MLC* sum *om.* *ML* oseae *SV*, osae *M*, osee *LC* 6 quia] quoniam *MVLC* 7 *uerba* Item — Melius — — sustinentes *om.* *V* 8 aepistola *S* petrus in epistola II *MLC* (ep̄ *L*, epła *C*) 9 cognoscere ueritatem *C* notionem] cognitionem *MC*, agnitionem *L* 11 reuersus *L* sues *SMLC* 12 lata que *S* est inquinata *C* 13 in aepistola iudę apostoli *S*: iudas in epistola sua *MLC*

uerunt ordinem suum, sed reliquerunt habitaculum suum, in iudicium magni dei uinculis eos sanctorum angelorum sub tenebras reseruabit. sodomam autem quoque et gomorram et quae circa eas ciuitates, cum adulterium fecissent et carnem secutae essent, cinis factae propositae sunt in exemplo ignis aeterni poenas sustinentes. Item in numeris: Exurge, domine, et dispargantur inimici tui, et fugiant omnes qui oderunt te, et confringantur: et conuerte, domine, in milia israhel.

XXXIIII.

DE SVPERBIA.

In psalmo XXX: Et retribuet his qui abundanter faciunt superbiam. Item in psalmo LXXII: Propterea obtinuit

α usque sunt in exemplum ignis aeterni poena sustinentes. In numeris cap. : Exsurge, domine, dispergantur inimici tui et fugiant.

XXXIIII. DE SVPERBIA. In psalmo XXX: Et retribuet his qui faciunt superbiam. In LXXII: Propterea obtinuit eos superbia

μ uerunt suum principatum usque ignis aeterni poenam sustinentes. In numeris cap. VII: Surge, domine, et dissipentur inimici tui et fugiant qui oderunt te a facie tua.

XXXIIII. DE SVPERBIA. In psalmo XXX: Et retribuet his qui faciunt superbiam. In LXXII: Propterea obtinuit eos superbia

6 Num. 10, 35 et 36 12 Ps. 30, 24 13 Ps. 72, 6 et 7

1 relinquerunt *M* 2 iudicio (-tio *M*) *MLC* dī (*i. e.* dei) *SMLC* (ἡμέρας) 3 reseruauit *MC* quoque *om. M* gomurram *M* 4 et carnem secutae essent *om. MLC* 5 esset *S* exemplum *MLC* 6 pęnas *S*, penas *C* 7 exsurge *MLC* dispargantur *SM*, dispergantur *VLC* 8 confringantur] *add.* omnes qui oderunt te et fugiant *MLC* conuertere *MVLC* et fugiant omnes qui od. te et confugiant et conuertere domine *(sequitur lacuna 15 litt.) V* 12 habundanter *S*, *om. MVLC* 13 superbiam Item in psalmo nonagesimo scdo Odibilis coram deo et hominibus superbia Quod excelsum est hominibus abhominatio est Propterea obtinuit . . *C* optinuit *L*

eos superbia eorum: prodiuit quasi ex adipe iniquitas eorum. Item in psalmo C: Non habitant in medio domus meae qui faciunt superbiam. Item in psalmo CXVIII: Superbi inique gerebant usquequaque. Item in prouerbiis: Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Item illic: Qui custodit os suum, seruat animam suam: nam qui proteruus est labiis, terrebit semet ipsum. Item illic: Domos superborum destruet dominus. Item illic: Inmundus aput dominum omnis qui exaltat cor suum. Item illic: Filius malus superbos oculos habet, palpebris autem suis

eorum. In C: Non habitabit in medio domus meae faciens superbiam. In CXVIII: Superbi iniqui agebant. In prouerbiis cap. : Dominus superbos resistit. Item cap. XIII: Qui custodit os suum custodit animam suam. Item cap. XVI: Domus superborum demolitur dominus. Item cap. XVII: Contritionem praecedit superbia. Item cap. XXX: Generatio cuius excelsi sunt α

eorum. In C: Non habitabit in medio domus meae faciens superbiam. In CXVIII: Superbi inique agebant. In epistula iacobi*** cap. XIIII: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. In prouerbiis cap. XIII: Qui custodit os suum custodit animam suam. Item cap. XVI: Domus superborum demolitur dominus. Item cap. XVII: Contrictionem praecedit superbia. Item cap. XXX: Generatio cuius excelsi sunt oculi et palphebrae μ

2 Ps. 100, 7 3 Ps. 118, 51 4 Prou. 3, 34 (cf. Iac. 4, 6 et I Petr. 5, 5) 6 Prou. 13, 3 8 Prou. 15, 25 Prou. 16, 5 10 Prou. 30, 13 19 Iac. 4, 6

1 produ*it (i *supra*) *S* quasi] sicut *MVLC* ex adipe] adipe *MV*, adeps *L* 2 habitant *S*: habitauit *M*, habitabit *VLCv* (κατῴκει) 3 qui faciunt superbiam *S*: faciens superbiam *MLC*, superbiam faciens *V*, qui facit superbiam *v* (ποιῶν ὑπερηφανίαν) centesimo uicesimo tercio *C* 4 iniquae *SL* gerebant *S*: agebant *MVLCv* 5 resistit *MVLC*: resistet *S* (ἀντιτάσσεται) 6 illic] ubi supra *MV C*, in prouerbiis *L* 7 illic] in eodem libro *MVC*, in eodem *L* 8 domus *MV*, domum *C* destruet *S*: detrahet *MVLC*, demolietur *v* illic] in prouerbiis *MVC*, ubi supra *L* immundus apud dm̄ *C* 9 omnis *om. MVLC* *uerba* Item — Filius malus — — potentis *om. V* 10 palphebris *S*

extollitur. Item illic: Temerarius et superbus pestilentia uocatur. Item illic: Noli superbire ante conspectum regis, neque in locis potentium subsistas. melius est enim tibi dici: ascende ad me, quam humiliari in conspectu potentis. Item in ecclesiastico: Odibilis coram deo et hominibus superbia. Item illic: Et quid superbit terra et cinis? Item illic: Synagogae superborum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis. Item illic: Initium superbiae hominis apostatare a deo: quia initium peccati omnis superbia. sedes ducum superborum detraxit dominus, et sedere fecit mites pro illis. radices gentium superbarum arefecit dominus, et plantauit humiles ex ipsis gentibus. perdidit dominus memoriam superborum, et reliquit memoriam humilium sensu.

α oculi et palpebre eius in alta subrecte. Item cap. XXI: Superbos et arrogans uocatur indoctus. XXV: Ne gloriosus apereas quoram rege et in loco magnatorum ne steteris. In ecclesiastico cap. VIIII: Odibilis quoram deo et hominibus superbia. Item ibi: Quid superbit terra e cinis? Item cap. III: Sinagogae superborum non erit sanitas. Item cap. VIII: Qui com-

μ eius in alta subrecte. Item cap. XXI: Superbus et arrogans uocatur indoctus. Item cap. XXV: Ne gloriosus appareas coram rege et in loco magnatorum ne steteris. In ecclesiastico cap. VII: Odibilis coram deo et hominibus superbia. Item ibi: Quid superbit terra et cinis. Item cap. LII: Sinagogae superborum non erit sanitas. Item cap. VIII: Initium superbiae hominis apostatare a deo usque ab eo qui fecit illum recessit cor eius.

1 Prou. 21, 24 2 Prou. 25, 6 et 7 5 Eccli. 10, 7 6 ib. 9 7 Eccli. 3, 28 (30) 8 Eccli. 10, 12—18 (14. 15. 17. 18. 21. 22)

1 extolletur *MVLC* (*ἐπαίρεται*), *cf. 389, 8* in prouerbiis *ML C* pestilentiae *L* 2 in prouerbiis *MC*, in eodem *L* 6 *uerba* Item — Et quid s. t. e. cinis *om. V* illic] ubi supra *MLC* et quid] et qui *S*, quid *MLC* terra *MLCv*: serba *S* illic] in ecclesiastico *MLVC* 8 *uerba* Item — Initium — — deminutio uitae est *(461, 1) om. V* 9 superbia *L* 11 gentium *MLCv*: mentium *S* 12 plantabit *S* (*ἐφύτευσε*) et perdidit *MLC* 13 reliquid *SML* memoria *ML* sensum *S*

non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum. Item illic: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: et qui communicat superbo, induet superbiam. Item illic: Domus, quae nimie locuples est, adnullabitur superbia. Item in esaia propheta: Omnis autem deficiet iniquus, et peribit superbus, et disperierunt qui inique agunt in maestitia, et qui faciunt peccare homines in sermone. Item illic: Et qui superbi sunt, contumelia conterentur, et humiliabuntur, et cadent excelsi gladio. Item illic: Et contumeliam superborum humiliabo. Item illic: Cessauit superbia et diuitiae impiorum. Item in amos propheta: Quia iurauit dominus per semet ipsum, quia ego abominor omnem superbiam iacob, et regiones illius odiui. Item in amba-

α municauerit superbo induetur superbia. In esaia cap. : Omnes autem deficiet iniquus et peribit superbus. Item cap. : Et qui subersi sunt contumelia conterentur. Item cap. : Et contumelia superborum humiliabo. Item cap. : Cessauit superbia et diuitia impiorum. In amos cap. : Quia iurauit dominus per semet ipsum, quia ego abominor omnem superbiam.

μ Item cap. VIII: Qui communicauerit superbo induetur superbia. In esaia cap. : Omnis autem deficiet iniquus et peribit superbus et disperierunt qui inique agunt in maestitia et qui faciunt peccare homines in sermone. Item cap. : Et qui superbi sunt contumelia conterentur et humiliabuntur et cadent. Item cap. : Et gloriosos terrae humiliabo. Item cap. : Cessauit superbia et diuitiae impiorum. In amos cap. : Iurauit dominus deus in anima sua: dicit dominus deus exercituum usque

2 Eccli. 13, 1 4 Eccli. 21, 4 (5) 5 Es. 29, 20 et 21 8 Es. 10, 33 et 34 9 Es. 13, 11 10 Es. 24, 8 (cf. Sabat.) 11 Amos 8, 7

2 in ecclesiastico *MLC* 3 induit *L* superbia *M* 4 ubi supra *MLC* nimiae *SM* locuplebs *S*, locuplex *MLC* 5 isaia *L*, ysaia *C* propheta *om. MLC* 6 iniquae *ML* 7 mestitia *L* 8 illic] in esaia (is- *L*, ys- *C*) *MLC (sic infra)* 9 contumelia *SM* 10 cessauit — impiorum] *πέπανται αὐθαδία καὶ πλοῦτος ἀσεβῶν cod. Alex.* 12 iurabit *S* abhominor *L* 13 ambacum *M*: abbacum *S*, abbacuc *L*, abacuch *C*

cum: Iustus autem ex fide mea uiuit: sibi placens autem, contemptor et uir superbus nihil proficiet. Item in deuteronomio: Et omnis quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem qui adstat ministrare in nomine dei sui, aut iudices qui fuerint in diebus illis, morietur homo ille, et auferetis malum ex israhel: et omnis populus cum audierit, timebit et non faciet iniustitiam. Item in iob: Et quia anni dinumerati sunt superbiae, et sic sunt dispositi in aures domini: et cum uidebuntur pacificari, eueniet illis euersio. quia qui in altis habitat, uidet iniuriam facientem, et humiliat superbos. Item tobi: Propter quod et tu, fili, dilige fratres tuos, et noli superbo corde agere cum filiabus filiarum populi tui: nec accipias quemquam ex his in subiectione causa inopiae et necessitatis: quoniam in superbia abundat perditio et infidelitas: nec consistit fortiter cui gradus in tabulis figitur: quia fructus stellionatus decoloratio

α In ambacuc cap. : Iustus autem ex fide mea uit: uir superbus nihil proficiat. In deuteronomio cap. : Omnis quicumque fecerit superbia ut non exaudiat sacerdotem. In iob cap. : Et qui anni dinumerati sunt. In tobi cap. : Propter quod, filii, dilige fratres tuos usque et diminutio uitae

μ et domus eius odi. In ambacuc cap. : Iustus autem in fide sua uiuet usque uir superbus et non decorabitur. In deuteronomio cap. X: Qui autem superbierit nolens obaudire sacerdotis imperio usque ut nullus deinceps intumescat superbia. Item in tobi cap. : Superbiam numquam in tuo sensu aut in tuo uerbo dominari permittas usque initium sumpsit omnis perditio.

1 Abbac. 2, 4 et 5 3 Deut. 17, 12 et 13 8 Iob. 15, 20 et 21 11 Tob. 4, 13 (cf. p. 371, 8) 26 Tob. 4, 14

2 deuteronomium *MC* 3 et *om. MLC* in superbia *S*: superbiam *MLC* ut *MLC*: aut *S* 4 adstat *S*: adsistit (ass- *C*) *MLC* 5 fuerunt *C* 6 aufertis *ML* 8 sic sunt *S*: sicut *MLC* 9 ueniet *MLC* 11 et tu *om. MLC* 13 accipies *ML* 15 abundat *M*: habundat *SLC* 16 tabulis *S*: talibus *MLC* fructus *om. C* stillionatus *S*, stelionatus *ML*, stelio[lo]natus (*pro* e *m. 2 s. l. pos.* i) *C* decoratio *S*

et deminutio uitae est. Item in euangelio secundum matthaeum: Vos autem quaeritis in modicis extolli, et de maximis minui. Item illic: Quia quod excelsum est in hominibus, abominatio est ante dominum.

XXXV.

DE MANSVETVDINE.

In numeris: Et erat moyses mansuetus prae omnibus hominibus, qui sunt super terram. Item in psalmo XXIIII: Dulcis et mansuetus dominus: propter hoc legem statuet delinquentibus in uia, diriget mites in iudicio, docebit mansuetos uias suas. Item in prouerbiis solomonis: Man-

est. In euangelio secundum matheum cap. : Vos autem α
quaeritis in modicis extolli et in maximis minuit. Item cap. : Quia quod excelsum est in omnibus abominationem ante deum.

XXXV. DE MANSVETVDINE. In libro numerum cap. : Et erat moyses mansuetus prae omnibus hominibus qui sunt super terram. In psalmo XXIIII: Dulcis et mansuetus dominus. In prouerbiis cap. : Mansuetus uir cordis medicus est. Item

Secundum matheum cap. XX: Vos autem quaeritis de μ
modico crescere et de maximo minui. Item secundum matheum cap. XVIIII: Apud homines hoc inpossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt.

XXXV. DE MANSVETVDINE. In libro numerorum cap. VIIII: Erat enim moyses uir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. In psalmo XXIIII: Dulcis et mansuetus dominus: propter hoc legem statuet. In prouerbiis cap. I: Man-

2 Matth. 20, 28 et Luc. 14, 11 3 Luc. 16, 15 7 Num. 12, 3 9 Ps. 24, 8 et 9 11 Prou. 14, 30 21 Matth. 19, 26

1 Item in eu. *om. V* euuanḡ *S* 2 math̄ (*uel* math̄m) *libri* uos . . .] *ὑμεῖς δὲ ζητεῖτε . . . cf. Westcott and Hort, N. T. p. 572, Notes p. 15. Mai, Scr. uet. III p. 275. Lachm. N. T. I 119* queritis *LC* 3 illic] scd̄m math̄m *MLC* in *om. V* 4 abhominatio *V C* dominum] deum *MV* 7 in libro numerorum *MLC, om. V* et *om. C* mansuetussimus *C* 9 statuet *MVLC*: statuit *S* 10 dirigit *MVC* 11 solomonis *om. MVLC* mansuetus . . .] *πραΰθυμος ἀνὴρ καρδίας ἰατρός, σὴς δὲ ὀστέων καρδία αἰσθητική.*

suetus uir cordis medicus est: tinea autem ossibus cor intellegens. Item illic: Melior est mansuetus cum humilitate quam qui diuidit praedam cum contumeliosis. Item in ecclesiastico: Fili, in mansuetudine opera tua perfice, et ab omni homine diligeris. Item illic: Esto mansuetus ad audiendum uerbum, ut intellegas: et cum sapientia loquere responsum uerum. Item illic: Fili, in mansuetudine serua animam tuam, et da illi honorem secundum dignitatem suam. Item apostolus ad ephesios: Obsecro ergo uos ego uinctus in domino, ut digne ambuletis uocatione, qua uocati estis, cum omni humilitate animi et mansuetudine, cum multa patientia, subportantes inuicem in caritate, solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Item iacobus apo-

α cap. XVII: Melior est humiliari cum mitibus quam diuidere spolia cum superbis. In ecclesiastico cap. III: Fili, mansuetudine opera tua perfice. Item cap. III: Esto mansuetus ad audiendum uerbum. Item cap. VIII: Fili, i mansuetudine serua anima tua. Paulus ad efesios cap. : Obsecro uos uinctus in domino usque in uinculo pacis. Iacobus cap. : Quis prudens et

μ suetus uir cordis medicus est, tinea autem ossibus cor intelligens. Item cap. XVII: Melius est humiliari cum mitibus quam diuidere spolia cum superbis. In ecclesiastico cap. III: Fili, in mansuetudine opera tua perfice. Item cap. III: Esto mansuetus ad audiendum uerbum. Item cap. VIII: Fili, in mansuetudine serua animam tuam. Paulus ad ephesios cap. IIII: Obsecro itaque uos, fratres, ego uinctus in domino usque in uinculo pacis. Item

2 Prou. 16, 19 4 Eccli. 3, 17 (19) 5 Eccli. 5, 11 (13) 7 Eccli. 10, 28 (31) 9 Ephes. 4, 1—3

1 intelligens *et* intelligas *VC* 2 illic] in prouerbiis *MVLC* *** mansuetus *M* 3 di|uit *S* contumeliosis *SMVC*, contentiosis *L*, superbis *v* 5 omne *ML* illic] ubi supra *MVLC* 7 *uerba* Item — Fili — — Obsecro — — pacis *om.* *V* illic] in ecclesiastico *MVLC* mansuetudinem *ML* 9 apostolus *S*: paulus *MLC* efesios *S*, effesios *LC* 10 uocationem qua *S*, uocatione in qua *ML* 11 animi *om.* *MLCv* multa patientia *S*: magnanimitate *MLC*, patientia *v* 12 supportantes *MLC* sollicite *L* 13 in iacob (item *om.*) *V* *om.* apostolus *MVLC*

stolus: Quis prudens et sciens uestrum? monstret de bona conuersatione opera sua in mansuetudine et prudentia.

XXXVI.

DE PATIENTIA.

In prouerbiis: In corde uiri boni inuenietur patientia: nam in corde insipientium non agnoscitur. Item illic: Melior est uir patiens quam fortis: nam qui retinet iram, melior est quam qui ciuitatem capit. Item illic: Qui parcit uerbum proferre durum, prudens est: patiens autem uir sapiens est. Item illic: Patiens uir copiosus in sapientia: pusillianimis autem uehementer insipiens. Item apostolus

sciens uestrum? monstret de bona opera conuersationem suam in mansuetudine et prudentia. α

XXXVI. DE SAPIENTIA. In prouerbiis cap. XVII: Cor sapientis querit doctrinam. Item cap. XVI: Melior est patiens uiro forte et qui dominatur amico suo expugnator urbium. Item cap. XVIII: Qui moderator sermones suos doctus et prudens est. Item cap. XVIIII: Cor prudens possidebit scientia et auris sapientium

Iacobus cap. XII: Quis sapiens et disciplinatus inter uos? ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine et sapientia. μ

XXXVI. DE SAPIENTIA. In prouerbiis cap. XVII: Cor sapientis quaerit doctrinam. Item cap. XVI: Melior est patiens uiro forti et qui dominatur animo suo expugnatore urbium. Item cap. XVIII: Qui moderatur sermones suos doctus et prudens est. Item cap. XVIIII: Cor prudens possidebit scientiam et auris sapientium

1 Iac. 3, 13 5 Prou. 14, 33 (cf. Sabat.) 7 Prou. 16, 32 8 Prou. 17, 27 10 Prou. 14, 29 14 Prou. 15, 14 et 18, 15

1 de bona opera (bono opere V^2) conuersationem suam in *MVLC* 4 de sapientia *MVLC* 5 prouerbiis] *add.* salomonis *C* patientia *S*: sapientia *MVLCv* (σοφία), *cf. Sabat.* 6 agnoscetur *MVLC* illic] in prouerbiis *MVLC* (*sic infra*) 7 uir *om. Lv* patiens *Sv*: sapiens *MVLC* (μακρόθυμος) retinet *S*: continet *MVLC* 8 parcet *MV*[1]*LC* 9 prudens est *S*: prodest ei *MVLC* (ἐπιγνώμων) 10 *uerba* Item — Patiens — — insipiens *om. V* 11 pusillanimis (-mes *L*) *MLC* apostolus *om. MVLC*

ad thessalonicenses I: Patientes estote ad omnes. uidete ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini in inuicem et in omnes.

XXXVII.

DE HVMILITATE.

In prouerbiis: Omnis opera humilis manifesta aput deum: nam impii in die malorum cadebunt. Item illic: Humilia ualde spiritum tuum: quoniam uindicta carnis impii ignis et uermis. Item illic: Responsum humile auertit iram. Item illic: Humilitas exaltat gentes. Item in psalmo XXXIII: Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde, et humiles

α quaerit doctrina. Ad tesalonicenses I cap. : Patientes estote ad omnes.

XXXVII. DE HVMILITATE. In prouerbiis cap. : Omnis opera humilis mansueta. Item cap. : Humiliens uade spiritum tuum. Item cap. : Responsio mollis frangit iram. Item cap. : Humiliat et exaltat. In psalmo XXXIII: Et humiles

μ quaerit doctrinam. Item ad thessalonicenses I cap. VII: Patientes estote ad omnes usque in inuicem et in omnes.

XXXVII. DE HVMILITATE. In prouerbiis cap. : Omnis opera humilis mansueta apud deum. nam impii in domo malorum cadent*****. Item cap. XV: Responsio mollis frangit iram. In ecclesiastico cap. VI: Humilians ualde spiritum tuum usque impii ignis et uermis. Item cap. VI: Est enim qui humiliat et exaltat, circumspector deus. In psalmo XXXIII: Et humiles

1 I Thess. 5, 14 et 15 6 Prou. 16, 2 7 Eccli. 7, 17 (19) 9 Prou. 15, 1 10 Prou. 14, 34; cf. Eccli. 7, 11 (12) et I Reg. 2, 7 11 Ps. 33, 19 17 Eccli. 7, 11 (12)

1 tessalonicenses *SC*, thesalonicenses *MV*, thesol- *L* prima *MC* 2 quod bonum est inuicem sectamini in (et in V^2) omnes *MVLC* 6 omnis *libri* manifesta *S*: mansueta *MVLC* (φανερά) 7 cadebunt SMV^1L: cadent V^2C illic] in prouerbiis *MVLC (sic infra)* humilians MV^1LC^1 8 uade *ML* 9 *uerba* Item — Responsum — — Humil. — — Iuxta — — saluabit *om. V* 10 humilitas *S*: humiliat et *MLC (Prou. 14, 34 δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος. Eccli. 7, 11 (12) ἔστι γὰρ ὁ ταπεινῶν καὶ ἀνυψῶν)*

spiritu saluabit. Item in esaia propheta: Quia misertus est deus populo suo, et humiles populi sui consolatus est. Item illic: Et ad quem respiciam, dicit dominus, nisi ad humilem et quietum et trementem uerba mea? Item in euangelio secundum matthaeum: Quicumque autem humiliauerit se, exaltabitur, et qui se exaltauerit, humiliabitur. Item in epistula petri I: Omnes autem quietem et humilitatem animi induite: quia dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Item iacobus apostolus: Humiliate uos deo. et resistite diabulo, et fugiet a uobis. proximate deo, et proximabit uobis. Item illic: Humiliamini ante conspectum domini, et exaltabit uos.

spiritus saluabit. In esaia cap. : Et humiles populi sui α
consolabitur. Item cap. : At quem respiciem, dicit dominus, nisi ad humilem et quietum. Secundum matheum cap. : Quicumque autem humiliauerit se et exaltabitur. Petrus in epistula I cap. : Omnes quietem et humilitatem animi induite, quia dominus superbus resistit, humilibus autem dat gratia. Iacobus cap. : Humiliate uos deo, et proximabit uobis. Item cap. : Humiliamini in conspectu domini et exaltauit uos.

spiritu saluabit. In esaia cap. : Quia consolatus est domi- μ
nus populum suum et pauperum suorum miserebitur. Item cap. : Ad quem respiciam, dicit dominus, nisi ad humilem et quietum et trementem uerba mea. Secundum matheum cap. XVIII: Quicumque ergo humiliauerit se. Petrus in epistula I cap. XVIIII: Omnes autem inuicem humilitatem insinuate usque humilibus autem dat gratiam. In epistula iacobi cap. XIII: Adpropiate domino et adpropinquabit uobis. Item cap. XIII: Humiliamini in conspectu domini et exaltabit uobis.

1 Es. 49, 13 3 Es. 66, 2 5 Matth. 23, 12 7 I Petr. 5, 5 10 Iac. 4, 7 11 Iac. 4, 10

1 *uerba* Item — Quia m. — — consolatus est *om. M* isaia *L*, ys- *VC* (proph. *om.*) 2 consolabitur *VLC*, παρεκάλεσεν 3 illic] in esaia (is- *VL*, ys- *C*) *MVLC* 4 *uerba* Item — Quicumque — — *(lin. 12)* exaltabit uos *om. V* 5 euuang̅ sec̅ mattheum *S* 6 *uerba* et qui s. exalt. humiliabitur *om. MLC* item petrus in epistola I (prima *MC*) *MLC* humilitatem et quietem *C* 8 animæ *M* 9 apostolus *om. MLC* 10 *uerba* et resistite d. e. a u. p. deo *om. MLC* fugiet *addidi* 11 proximauit *SM*, -bit *LC* illic] iacobus *MLC* 12 exaltauit *M* uobis *L*

XXXVIII.

DE SAPIENTE.

In prouerbiis: Beatus homo qui inuenit sapientiam, et inmortalis qui inuenit prudentiam. melius est enim illam mercari quam auri et argenti thensauros. Item illic: Gloriam sapientes possidebunt, et insipientes diuident contumeliam. Item illic: Sensus bonus accedit ad eos qui nouerunt eum, uir autem prudens inueniet eum. Item illic: Ornamentum adulescentibus sapientia, gloria autem seniorum cani. Item illic: Da sapienti occasionem, et sapientior erit: notum fac iusto, et adiciet percipere. Item illic: Sapiens corde percipiet mandata. Item illic: Sapientes celabunt intellectum.

α XXXVIII. DE SAPIENTE. In prouerbiis cap. IIII: Beatus homo qui inuenit sapientia. Item cap. IIII: Gloriae sapientes possidebunt. Item cap. X: Da sapienti et addetur ei sapientia. Item cap. XI: Sapiens corde praecepta suscepit. Item cap. XI: Sapientes abscondunt scientiam. Item cap. XIII: Lux sapi-

μ XXXVIII. DE SAPIENTE. In prouerbiis cap. IIII: Beatus homo qui inuenit sapientiam usque purissimi fructus eius. Item cap. IIII: Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exultatio ignominia. Item cap. XIIII: Sapiens timet et declinat malum usque confidit. Item cap. XXI: Exultatio iuuenum fortitudo eorum et dignitas senum canities. Item cap. X: Da sapienti occasionem et addetur ei sapientia: doce iustum et festinabit accipere. Item cap. XI: Sapiens corde praecepta suscipit. Item cap. XI:

3 Prou. 3, 13 et 14 5 ib. 35 7 Prou. 19, 7 gr. 8 Prou. 20, 29 10 Prou. 9, 9 11 Prou. 10, 8 12 ib. 14 21 Prou. 14, 16

2 de sapientia *L*, decipiente *V* 4 inmortalis *SVL*: immortalis *MC*, θνητός melior *L* illa *SMV*[1]*L* 5 in prouerbiis *MVLC (s. i.)* 7 adcedit *V*[1] ad eos] a deus *S* 8 *uerba* Item — Ornamentum — *467, 8* saluus erit *om. V* ubi supra *MLC* 9 adulescentibus (adol- *L*, adhol- *C*) ornamentum *MLC* sapientiae *L* senum *C* 10 et *MLC*, *om. S*, *cf. 449, 11* et notum *MLC* 11 illic] ubi supra *MC*, in prouerbiis *L* 12 illic] in prouerbiis *MC*, ubi supra *L* caelabunt *SM*

Item illic: Vir autem sapiens quiete agit. Item illic: Vir sapiens sedes est intellectus. Item illic: Lex sapienti fons uitae. Item illic: Cor sapientium possidebit sensum. Item illic: Thensaurus desiderandus requiescit in ore sapientis. Item illic: Melior est uir sapiens quam fortis et uir prudentiam habens quam ager magnus. Item illic: Sapientes non declinant de ore domini, sed cogitant in consiliis. Item illic: Qui ambulat sapienter, saluus erit. Item in ecclesiastico: Cor sapientis intellegitur in sapientia. Item illic: Non abscondas sapientiam tuam in decore: in lingua enim cognoscitur sapientia, et sensus et scientia doctrinae

entis fons uitae. Item cap. XV: Corona sapientium diuitiae. α
Item cap. XVI: Cor sapientis querit doctrinam. Item cap. XV: In corde prudentis requiescit sapientia. In ecclesiastico cap. : Cor sapientis intelligitur in sapientia. Item cap. : Non absconde sapientiam tuam. Item cap. X: Sapiens in uerbo

Sapientes abscondunt scientiam. Item cap. XI: In labiis sapientis μ
inuenitur sapientia. Item cap. XIII: Lex sapientis fons uitae. Item cap. : Thesaurus desiderandus requiescit in ore sapientis. Item cap. XI: Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. Item cap. XV: Corona sapientium diuitiae eorum. Item cap. XV: In corde prudentis requiescit sapientia. Item cap. XVI: Cor sapientis quaerit doctrinam. In ecclesiastico cap. III: Cor sapientis intelligitur in sapientia. Item cap. VIIII: Beatus uir qui in sapientia sua meditabitur, usque circuminspectionem dei. Item cap. IIII: Non abscondas sapientiam tuam in decore eius, in lingua enim cognoscitur sapientia, usque operibus iustitiae.

1 Prou. 11, 12 2 Pr. 12, 23 Pr. 13, 14 3 Pr. 18, 15 4 Pr. 21, 20 5 Pr. 16, 32 6 Pr. 24, 7. 8 gr. 8 Pr. 28, 18 9 Eccli. 3, 29 (31) 10 Eccli. 4, 23. 24 (28. 29) 12 (21) Pr. 14, 24 13 Pr. 15, 14 14 Pr. 14, 33 17 Pr. 10, 13 20 Pr. 10, 9

1 ubi supra *MLC (sic 3. 5. 6)* quiete agit: ἡσυχίαν ἄγει *alt:* illic] in prouerbiis *MC*, ubi supra *L (sic 2. 4. 8)* 2 ἀνὴρ συνετὸς θρόνος αἰσθήσεως, *ap. Augustin:* anima iusti sedes sapientiae *in ps. 46, 10. 96, 5.* a. i. s. est s. *ib. 79, 2. serm. 53, 7. 200, 1.* s. s. a. iusti: thronus enim latine sedes dicitur *i. ps. 98, 3.* a. i. thronus sap. *ib. 121, 9* sedis *S* sapientis *v* 5 sap. (*om.* uir) *MLC* et..] καὶ.. *Alx.* 9 in *om. V* 10 ubi supra *MVLC* in decore *MVr*, inde deore *S*, in dedecore *LC*

in uerbis ueritatis, et firmamentum in operibus iustitiae. Item illic: Sapientia humilis exaltabit caput illius, et in medio magnatorum considere illum faciet. Item illic: Felix sapiens, qui in sapientia sua ueritatem et iustitiam meditatur, et in sensu suo cogitabit circuminspectionem dei! Item illic: Homo sapiens in omnibus metuebit. Item illic: Sensati in uerbis sapienter egerunt, et intellexerunt ueritatem et iustitiam, et plorauerunt ad prouerbia et iudicia. Item illic: Homo sapiens tacebit usque in tempus: lasciuus autem et inprudens non seruabunt tempus. Item illic: Sapiens in uerbis se ipsum adfabilem facit. Item illic: Os prudentis

α producet se ipsum. Item cap. X: Homo sapiens in omnibus metuebit. Item cap. X: Sensati in uerbis sapienter egerunt. Item cap. XI: Homo sapiens tacebit usque ad tempus. Item cap. X: Sapiens in uerbis se ipsum amabilem facit. Item cap. XIIII:

μ Item cap. XI: Os prudentis quaeritur in ecclesia et uerba illius cogitabunt cordibus suis. Item cap. VIII: Sapientia humiliati exaltauit caput illius, usque considere illum faciet. Item cap. X: Homo sapiens in omnibus metuit usque dabit confessionem. Item cap. X: Sensati in uerbis et ipsi sapienter egerunt usque prouerbia et iudicia. Item cap. XI: Homo sapiens tacebit usque ad tempus usque non seruabunt tempus. Item cap. : Sapiens in uerbis se ipsum amabilem facit. Item cap. : Sapiens in uerbis producit se ipsum usque placebit magnatis. Item cap. XVIIII: Homo sensatus credit legi dei. Item cap. XIIII:

2 Eccli. 11, 1 3 Eccli. 14, 20 (22) 6 Eccli. 18, 27 7 ib. 29 9 Eccli. 20, 7 10 ib. 13 11 Eccli. 21, 17 (20) 23 Eccli. 20, 29

2 *uerba* Item — Sapientia — — *(p. 470, 1)* scientia est *om. V* in ecclesiastico *MC*, ubi supra *L (sic l. 6)* exaltabit *SCv*: exaltauit *ML* 3 consedere *MLCv* facit *ML* illic] ubi supra *MLC* 4 sapiensa *S* 5 cogitabit *SCv*: cogitauit *ML* circumspectionem *MLCv* 6 metuebit *SL*, met**uit (*ras.* ue) *M*, metuet *Cv* ubi supra *MLC (sic l. 9, 11)* 7 n̄ intellexerunt *C* 8 et plorauerunt] explorauerunt *M* 9 in] ad *Cv* autem *om. C* 10 seruabunt] *add.* usque ad *L* illic] in ecclesiastico *MLC* 11 affabilem *L*, amabilem *MCv* (προσφιλῆ)

quaeritur in ecclesia et uerba illius cogitabunt in cordibus suis. Item illic: Homo pius in sapientia manet sicut sol: nam stultus quasi luna inmutatur. Item illic: Homo sensutus credit legi dei. Item illic: Vir peritus multos erudiuit, et animae suae suauis est. Item illic: Vir sapiens inplebitur benedictione, et uidentes illum laudabunt. Item illic: Sapiens in populo hereditabit honorem, et nomen eius erit uiuens in aeternum. Item in ecclesiaste: Cor sapientium in domo luctus, et cor insipientium in domo luxoriae. Item illic: Verba sapientium in requiem audientium. Item iob: Quoniam sapientia est timere dominum: abstinere autem se

Homo sanctus in sapientia manet sicut sol. Item cap. XXII: Vir peritus qui multos erudiuit et animae suae suauis est. Item ibi: Vir sapiens inplebitur benedictione. Item ibi: Sapiens in populo hereditauit honorem. In ecclesiastic cap. II: Sapientis oculi in capite eius. Item cap. XI: Verba sapientium audiuntur in silentio. In iob cap. X: Quoniam sapientia est timere domi- α

Homo sanctus in sapientia manet usque stultus sicut luna inmutatur. Item cap. XXII: Vir peritus qui multos erudiuit et animae suae suauis est. Item cap. XXII: Vir sapiens implebitur benedictione et uidentes illum laudabunt. Item cap. XXI: Sapiens in populo hereditabit honorem et nomen eius erit uiuens in aeternum. In ecclesiaste cap. VII: Cor sapientium ubi tristitia est et cor stultorum ubi laetitia. Item cap. XI: Verba sapientium audiuntur in silentio. In iob cap. : Et dixit homini: ecce μ

2 Eccli. 27, 11 (12) 3 Eccli. 33 (36), 3 4 Eccli. 37, 19 (22) 5 ib. 24 (27) 7 ib. 26 (29) 8 Eccle. 7, 5 10 Eccle. 9, 17 11 Iob. 28, 28 15 Eccle. 2, 14

1 queritur *LC* in ecclesiam *SMC* illorum *C* cordibus (*om.* in) *MLC* 2 illic] in ecclesiastico *MLC* 3 quasi] ut *C*, sicut *v* inmutatur (imm- *M*) *SML*, mutatur *Cv* illic] ubi supra *MLC (5. 6)* sensutus *S*: sensatus *MLC* 4 illic] in ecclesiastico *MC*, ubi supra *L (8. 10)* peritus qui *αμ (cod. Amiat.)* erudiuit *MLCv*, erudibit *S* 5 implebitur *MLC* 7 sapiens *Sv*; uir sapiens *MLC* populo (*om.* in) *S* hereditauit *M* eius *om. M ab initio folii* 8 uiuens erit *MLC* 9 luxuriae *LC* 10 requie *MLC* iob *MLC*: illic *S* 11 timere deum *C*

a malis scientia est. Item tobi: Adtende autem tibi, fili, in omnibus operibus tuis, et esto sapiens in uniuersis sermonibus tuis: et quod nolueris tibi fieri, alio ne feceris. Item in prouerbiis: Sapiens timendo declinat a malo, stultus uero sibi confidens miscetur iniquo.

XXXVIIII.

DE CONVERSATIONE IVVENVM.

In psalmo CXVIII: In quo corrigit iuuenior uiam suam? in custodiendo sermones tuos. Item in prouerbiis solomonis: Scire sapientiam et disciplinam, et intellegere sermones prudentiae, ac percipere uersutias sermonum, atque intellegere iustitiam ueram, et iudicium dirigere iustum: ut det innocentibus astutiam, puero autem iuniori sensum et peritiam: his enim auditis sapiens sapientior erit. Item

α num. Tobias cap. : Adtende autem tibi, fili, in omnibus operibus tuis et esto sapiens. In prouerbiis cap. : Sapiens timendo declinat a malo.

XXXVIIII. DE CONVERSATIONE IVVENVM. In psalmo CXVIIII: In quo corregit iunior uiam suam? In prouerbiis cap. :

μ timor domini ipsa est sapientia usque intelligentia. In tobi cap. : Adtende tibi, fili, ab omni fornicatione usque uide, ne alteri tu aliquando facias. Item in prouerbiis cap. XIIII: Sapiens timet et declinat malum.

XXXVIIII. DE CONVERSATIONE IVVENVM. In psalmo CXXIII: In quo corrigit iuuenior uiam suam? In prouerbiis cap. I: Ad sciendam sapientiam et disciplinam usque sapiens sapientior

1 Tob. 4, 14 et 15 (16) 4 Prou. 14, 16 8 Ps. 118, 9 10 Prou. 1, 2—5

1 scientia (*om.* est) *C* attende *VC* 3 alio *SL (cod. Amiat.)*: alii *MVC*, alteri *v* facias *Mv* 8 salmo *V* CXVII *S, num. om. L* corrigit *SVLCv*: corriget *M* (κατορθώσει), *cf. 334, 3* iunior *C* 9 solomonis *om. MVLC* 10 et (*ante* intelleg.) *om. MVLC* 11 adq; *S* 12 dirigere] diligere *VLC* (κατευθύνειν) 14 enim *S*: autem *MVLC*

illic: Fili, non te conpraehendat mala cogitatio, quae dereliquit doctrinam adulescentiae, et testamentum diuinum oblita est. posuit enim aput mortem domum suam, et aput infernum cum terrigenis sunt cursus eius. omnes qui uadunt per illam, non reuertentur, sed in paenitentiam uenient. Item illic: Fili, ne deficias: serua autem meum consilium et cogitationem: ut uiuat anima tua semper et gratia sit circa tuam ceruicem. tunc sanitas erit carnibus tuis et diligentia ossibus tuis. Item illic: Vias impiorum noli ingredi, neque aemuleris uias iniquorum: in quocumque loco castra constituerint, non eas illuc: diuerte autem ab eis et declina. Item illic: Omni custodia serua cor tuum: ex his enim exitus sunt uitae. aufers a te prauum os, et iniqua labia longe expelle a te. oculi tui recta uideant, palpebrae autem tuae adnuntient iusta. recta itinera fac tuis pedibus, et uias tuas dirige: nec

At scientiam et disciplinam. Item cap. VI: Fili mi, adtende α
sapientia mea. Item cap. VIIII: Fili mi, custode sermones meos. Item cap. VIII: Nunc ergo, fili, audi me et adtende uerba oris mei. Item cap. V: Omni custodia serua cor tuum. In eccle-

erit. Item cap. III: Fili mi, si susceperis sermones meos usque μ
omnes qui ingrediantur ad eam non reuertentur. Item cap. III: Fili mi, ne obliuiscaris legis meae usque et inrigatio ossuum tuorum. Item cap. V: Non delecteris semitis impiorum usque declina et desere eam. Item cap. V: Omni custodia serua cor

1 Prou. 2, 16—19 6 Prou. 3, 1—8 9 Prou. 4, 14 et 15 12 ib. 23—27 16 Prou. 5, 1 17 Pr. 7, 1 18 ib. 24 20 Pr. 2, 1. 19

1 ubi supra *MVLC (9. 11)* conpraehendat *SMV,* compreh- *LC* cogitatio mala *L* dereliquid *S,* derelinquit *MVLC* 2 et *om. MVLC* 4 terregenis *SMV*[1] 5 illic] in prouerbiis *MVLC* 6 consilium meum *C* 7 tuam ceruicem *S*: tuum collum *MVL,* collum tuum *C* 9 emuleris *VLC* 10 in *om. MVLC* quocumquae *S* constituerint castra *V* 11 deuerte *MV* autem *om. C* 12 sunt *om. MVLC* 13 aufers *SML,* aufer* (*rasa* s) *V*: aufer *C* 13 *uerba* prauum os et i. l. e. a te *om. M* repelle *VLC* 14 palphebrae *SM*[1] (h *rasa in M*) annuntient *MVC* 15 nec] ne *MC*

declines in dextram uel in sinistram, auerte autem pedem tuum a uia mala. Item illic: Ornamentum adulescentibus sapientia, gloria autem seniorum cani. Item in ecclesiastico: Fili, a iuuentute tua excipe doctrinam, et usque ad canos inuenies sapientiam. quasi is qui arat et seminat accede ad illam, et sustine bonos fructus illius. in opere enim illius exiguum laborabis, et cito edes de generationibus illius. quam aspera est nimium indoctis: et non permanebit in illa excors. Item illic: Cum sancto adsiduus esto, quemcumque cognoueris conseruantem timorem domini. Item illic: In multitudine presbiterorum prudentium sta, et sapientiae illorum ex corde coniungere: et omnem narrationem dei uelis audire, et prouerbia laudis non effugiant te. uidens sensutum euigila ad illum, et gradus ostiorum illius exprimat pes tuus. cogitatum habe in praeceptis dei, et in mandatis eius adsiduus esto: et ipse cor dabit tibi, et concupiscentia sapientiae dabi-

α siastico cap. V: Fili, a iuuentute tua excipe doctrinam. Item ibi: In multitudine presbiterorum prudentium sta. Item cap.

μ tuum usque auerte pedum tuum a malo. Item cap. XXI: Exultatio iuuenum fortitudo eorum, et dignitas senum canities. In ecclesiastico cap. V: Fili, a iuuentute tua excipe doctrinam usque et non permanebit in illa excors. Item cap. XXI: Cum uiro sancto maxime assiduus esto usque timorem domini. Item cap. V: In multitudine praesbyterorum prudentium sta usque

2 Prou. 20, 29 4 Eccli. 6, 18—21 9 Eccli. 37, 12 (15) 10 Eccli. 6, 34 (35)—37

1 dexteram *VLC* uel] neque *MVLC* senestram *S*, sinistra *M* pedum *S* 2 *uerba* Item — Ornamentum — — *(p. 474, l. 14)* misericordiae suae *om. V* 5 his *SM* adcede *M*, accedit *L* 6 fructos *S* 9 *et* 10 illic] ubi supra *MLC* assiduus *MLC* 10 dei *MC* multitudinem *S* 11 praesbiterorum *SM* sta *S*: insta *MLC* 12 uellis *M* 13 effugient *L* uidens *S*: et si uideris *MLCv* sensutum *S*: sensatum *MLCv* 14 ostiorum *MLC*: os|tuorum *S* exprimat *S*: exterat *LCv*, extiterat *M* cogitatum *MLCv*: agitatum *S* 15 in praeceptis eius maxime assiduus esto *MLC* (*om.* dei et in mand.)

tur tibi. Item illic: Fili, in uita tua tempta animam tuam: et si fuerit nequa, non des ei potestatem. non enim omni animae omne genus placet. Item illic: Adulescens, loquere in tua causa uix interrogatus. habeat caput responsum tuum. in multis esto quasi inscius simul et quaerens. in medio magnatorum ne praesumas, et ubi sunt senes non multum loquaris. ante grandinem praecedit coruscatio, et ante hominem uerecundum praecedit gratia. et si hora est surgendi, non trices. praecurre autem prior in domum tuam: illic auocare, illic lude et age conceptiones tuas, et non in delictis aut uerbo superbo, sed in benedicendo eum qui te benedixit, qui te repleuit bonis suis et satiat te bonis suis. Item in ecclesiaste: Laetare, adulescens, in iuuentute tua, et bene disponat cor tuum in diebus adulescentiae tuae: et ambula in uia cordis tui sine macula et non in audacia in aspectu

: Fili, in uita tua tempta anima tua usque qui te benedixit α
bonis suis. In ecclesiasten cap. XI: Laetare, iuuenis, in adu-

dabitur tibi. Item cap. XVIII: Adulescens, loquere in tua causa μ
uix usque ab omnibus bonis suis. Item cap. XXI: Fili, in uita tua tempta animam tuam usque omne genus placet. In ecclesiaste cap. XI: Laetare ergo, iuuenis, in adulescentia tua

1 Eccli. 37, 27 et 28 (30 et 31) 3 Eccli. 32 (35), 7—13 (10—17) 13 Eccle. 11, 9 et 10 et Eccle. 12, 1

1 illic] in ecclesiastico *MLC* tempta enim animam *S* 2 nequam *MLCv* potestatem | omni *S* (*om.* non enim *ab initio lineae*) 3 omni genus *S* item illic *om. MLC* adolescens (adhol- *C*) *MLC*, adobscent *S* 4 in tua causa uix *MLC*: intuitu *S* abeat *M*[1] 5 querens *SC* 7 grandine *M* choruscatio *MC* 9 trices *MLC*, *om. S*, te trices *v* precurre *LC* prior *Sv*: *om. MLC* illic auocare *MLCv*, illic aduocare *C*, illico uocare *S* 10 delectis *S* 12 *uerba* qui te r. b. s. e. s. te *om. MLC* replebit *S* 13 eccl, *S*, ecclesiastico *MC*, ubi supra *L* laetare (let- *LC*) *MLC*: *om. S* adulescens *SM*, adol- *L*, iuuenis *Cv* iuuentute] adholescentia *C*(*v*) 14 adolescentiae (adhol- *C*) *LC*, iuuentutis *v* et ambula *MLCv*, ambula *S* 15 in audacia | aspectu (*om.* in *ab initio lineae*) *S*

oculorum tuorum. et scito, quod super haec omnia adducet te deus in iudicium. repelle iram a corde tuo, et remoue nequitiam a carne tua, quia adulescentia et stultitia uanitas est. et memor esto eius qui te creauit in diebus adulescentiae tuae. Item in hieremia propheta: Sors mea dominus, dixi: ideo sustinebo ipsum. bonus est dominus sustinentibus eum. anima, quae quaesierit eum, bonum est sustinere et sperare in salutare dei. bonum est uiro cum portauerit iugum graue in iuuentute sua: sedebit singulariter et silebit, quia tulit super se iugum graue. dabit in fossa os suum: si tamen est spes patienti. dabit percutienti maxillam suam, et satiabitur in obprobriis: quia non repellet me in aeternum dominus. quia cum humiliauerit, miserebitur secundum multitudinem misericordiae suae. Item tobi: Tu autem in omnibus diebus uitae tuae, fili, time deum tuum, et ne uelis peccare uel praeterire praecepta eius: quoniam misericordia et ira ab ipso est. diligens autem iustitiam in omnibus diebus uitae tuae bene facito coram ipso, et noli ambulare in uiis iniqui-

α lescentia tua. In hieremia cap.   : Sors mea dominus, dixi usque secundum multitudinem misericordiae suae. In tobi cap.   : Tu autem in omnibus diebus uitae tuae, fili, time dominum.

μ usque in diebus iuuentutis tuae. In lamentatione hieremiae cap.   : Pars mea dominus, dixit anima mea usque secundum multitudinem miserationum suarum. In tobi cap.   : Omnibus autem diebus uitae tuae in mente habe deum usque praecepta dei

5 Thren. 3, 24—32   14 Tob. 4, 5 (6)

3 adulescentiae et *M*   4 aduliscentiae *S*, adolesc- *L*, adholesc- *C*   5 iheremia *C*   propheta *om. MLC*   7 quesierit *LC*   8 uiro cum] ut uir cum uir *C*   9 sedebit singularis et tacebit quoniam tulit *MLC*   10 grauae *M*   11 patiendi *C*   12 obprobriis (*om.* in) *MLC*   repellet *MLCv*, repellit *S*   13 miserebitur] exaltabitur *C*[1]   14 misae|ricordię *S*   15 dn̄m *MVL*   uellis *M*   16 eius] *add.* et *S*   17 dirigens autem ad iustitiam *MV LC*, diligens autem iustitiam *S*, *cf. 368, 2*   18 iniquitatib; *S*

tatis. Item illic: Et nunc, filioli, hoc est quod mando uobis, ut in quo instituo uos seruiatis deo et faciatis coram illo quod placet illi. sed et uos mandate filiis uestris ut operentur iustitiam et facientes elemosynam memores sint dei in omnibus uiis suis et benedicant nomen illius in omni tempore in ueritate et in tota uirtute sua. Item apostolus ad timotheum: Iuuenalia autem desideria fuge: sectare uero iustitiam, fidem, caritatem, pacem cum his qui inuocant deum de corde puro.

XL.

NON PERIVRANDVM.

In leuitico: Non iurabitis nomine meo iniuste, et non profanabitis nomen sanctum: ego sum dominus uester. Item in psalmo XIIII: Qui iurat proximo suo et non decipit

Item cap. : Et nunc, filioli, usque in ueritate et tota uirtute tua. Ad timotheum cap. : Iuuenilia autem desideria fuge. α
XL. NON PERIVRANDVM. In leuitico cap. : Non iurabitis in nomine meo iniuste et non prophanabitis nomen sanctum meum: ego dominus deus uester. In psalmo XIIII: Qui iurat proximo

nostri. Item in tobi cap. : Audite ergo, filii, patrem uestrum, seruite domino in ueritate usque et tota uirtute sua. Ad timotheum II ⟨II *s. l. add.*⟩ cap. III: Iuuenilia autem desideria fuge usque de corde puro. μ
XL. NON PEIVRANDVM. In leuitico cap. XI: Non peierabis in nomine meo nec pollues nomen dei tui: ego dominus. In psalmo XIIII: Qui iurat proximo suo. In XXIII: Qui non accipit in

1 Tob. 14, 10 et 11 7 II Tim. 2, 22 12 Leu. 19, 12 14 Ps. 14, 4

1 *uerba* Item — Et nunc — — uirtute sua *om. V* illic] tobi *MLC* 3 ut *SL*: et *MC* 4 elymosynam *S*, elemosinā (ael- *M*) *MLC* 6 item apostolus *om. V* apostolus] paulus *L* 7 iuuenilia *MLv*, iuuenialia *VC* 9 dn̄m *MVLCv* de puro corde *V* 12 leuuitico *S* iurabis *L*, periurabis *Cv* nomine *S*, in nomine *MVLCv* iniustae *SM* 13 prophanabis *C*, pollues *v* sanctum] *add.* meum *MVLC* dominus] *add.* deus *MVLC* 14 decipit *MVLCv*: decepit *S*

eum. Item in psalmo XXIII: Qui non accepit in uano animam suam, nec iurauit proximo suo in dolo, hic accipiet benedictionem a domino et misericordiam a deo salutari suo. Item in libro sapientiae: Aut enim dum laetantur, insani fiunt, aut uaticinantur falsa, aut uiuunt iniuste, aut periurant cito. dum enim confidunt in idola, quae sunt sine anima, male iurantes laedi se non sperant, et iniuste iurauerunt, ficte contemnentes iustitiam. Item in zacharia propheta: Et iuramentum falsum nolite diligere, quia haec omnia odiui, dicit dominus omnipotens.

XLI.

NON IVRANDVM.

In ecclesiastico: Iurationi non adsuescas os tuum: multi enim casus in illa. et nominibus non admiscearis, quo-

α suo. In XXIII: Qui non accipit in uanum animam suam. In sapientia cap. VIIII: Aut uiuunt iniuste aut periurant cito. In zaccharia cap. : Et iuramentum falsum nolite diligere.
XLI. NON IVRANDVM. In ecclesiastico cap. XI: Iurationi

μ uanum animam suam. In sapientia cap. VIIII: Aut enim dum laetantur insaniunt aut uaticinantur falsa usque in dolo contempnentes iustitiam. In zacharia cap. : Et iuramentum mendax ne diligatis.
XLI. NON IVRANDVM. In ecclesiastico cap. XII: Iurationi non adsuescat ⟨t *in ras.*⟩ os tuum usque et si in uacuum iura-

1 Ps. 23, 4 et 5 4 Sap. 14, 28—30 9 Zach. 8, 17 13 Eccli. 23, 9—11 (9—14)

1 eum *om. MVLCv* Item in prouerbiis Accendit falsa testis iniquus et immittit iuditia inter fratres. Item in psalmo uicesimo tercio Qui non accipit — *C* XXIIII *V* uanum *L* 2 suam *om. C* iurabit *L*, iurat *s. l. V*[2] in dolo proximo suo *MVLCv* accepiet *S* 5 fient *MV*[1]*C*, fiant *L* uatiginantur *S* iniustae *SM* 7 anima male (-læ *V*) *MVLC*: animale *S* iurantis *L* ledi *SVLC* in iustę *S*, iniustae *M* iurauerunt] *add.* et *MVLC* 8 fictae *SM* contempnentes *MVC* item *om. V* 13 adsuescat *MLC(v)*, adquiescat *V* 14 nominibus *om. MVLC*

niam non eris inmunis ab eis. sicut enim seruus interrogatus adsidue a liuore non minuetur, sic omnis iurans et nominans in toto a peccato non purgabitur. uir multum iurans inplebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga: et si uane iurauerit, non iustificabitur. Item illic: Loquella multum iurantis horripilationem statuet. Item secundum matthaeum: Audistis quia dictum est: non periurabis, sed reddes domino iuramenta tua. ego autem dico uobis, ne omnino iuretis, neque per caelum, quia sedes dei est, neque per terram, quia scabillum est pedum eius, neque per hierusolymam, quia ciuitas est magni regis, neque per caput tuum iuraueris, quia non potes ullum capillum album facere aut nigrum. sit autem sermo uester: est est, non non: quod autem amplius est, a malo est.

non adquiescat os tuum. Secundum matheum cap. : Au- *α*
distis quia dictum est: non periurabis.

uerit, non iustificabitur. Item cap. XIIII: Loquella multum *μ*
iurans horripilationem capitis statuet. Secundum matheum cap. IIII: Audistis quia dictum est antiquis: non peiarabis ⟨s *in ras. compl. litt.*⟩ usque quod autem his abundantius est a malo est.

5 Eccli. 27, 14 (15) 7 Matth. 5, 33–37

1 inmunis *MC* 2 adsiduae *S*, assidue *MVLC* labore *V* non *MVLCr*, *om. S* minuetur *MVLC*, minuitur *Sr* 3 implebitur *MVLC* 4 discedet *Cr*: discedat *S*, discedit *MVL* 5 uanae *S* iustificabitur *Sr*: iustificatur *MVLC* item *om. V* illic] ubi supra *MVLC* loquella *M*, loqui illa *S*, loquela *VLC* 6 horrepilationem *S*, obripilationem *MVC*, oppilationem *L* statuat V^1 in euangelio secundum *MLC* 7 math *S*, matheum *LC* perierabis *S* 8 iuramentum tuum (tuum *om. V*) *VC* 9 iuratis *S* celum *S* sedis *S* 10 scabillum *S*, scabellum *MVLC* hierosolimam *ML*, ierosolimam *V*, iherosolimam *C* 11 regis magni *V* nequae *S* 12 iuraueris *om. C* ullum] unum *Mr* facere album *MVLC*

XLII.

NON DICENDVM FALSVM TESTIMONIVM.

In exodo: Non dices falsum testimonium aduersus proximum tuum. non consenties cum iniusto fieri testis iniustus. Item in psalmo XXXIIII: Exurgentes testes iniqui quae ignorabam interrogabant me, retribuebant mihi mala pro bonis. Item in prouerbiis: Accendit falsa testis iniustus et inmittit iudicia inter fratres. Item illic: Testis autem uelox linguam habet iniquam. Item illic: Eripiet de malis animam testis fidelis, incendit autem falsa dolosus. Item illic: Vir mutabilis lingua incidet in mala. Item illic:

α XLII. NON DICENDVM FALSVM TESTIMONIVM. In exodo cap. LXXXI: Non dices falsum testimonium. In psalmo XXXIIII: Exsurgentes testes iniqui quae ignorabam interrogabant me. In prouerbiis cap. VII: Testem fallacem et eum qui seminat inter fratres discordia. Item cap. XIII: Qui autem testis est repentinus concinat linguam mencii. Item cap. XIII: Testis fidelis non mentietur, proferet autem mendacium dolosus. Item cap. XV: Liberat animam testis fidelis, profert mendacium uersipellis. Item

μ XLII. NON DICENDVM FALSVM TESTIMONIVM. In exodo cap. XI: Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. In psalmo XXXIIII: Exsurgentes testes iniqui quae ignorabam interrogabant me. In prouerbiis cap. VII: Testem fallacem et eum qui seminat inter fratres discordia. Item cap. XIII: Qui autem testis est repentinus concinnat linguam mendacii. Item cap. XIII: Testis fidelis non mentietur, proferet autem mendacium dolosus. Item cap. XV: Liberat animam testis fidelis, profert

3 Exod. 20, 16 et Exod. 23, 1   5 Ps. 34, 11 et 12   7 Prou. 6, 19   8 Pr. 12, 19   9 Pr. 14, 25   11 Pr. 17, 20   17 Pr. 14, 5

5 tricesimo tercio *C*   exsurgentes *MV²LC*   7 Item — Accendit — — fratres *om. hoc loco (exhib. supra 476, 1) C*   *uerba* Item — Accendit — — Testis — — habet iniquam *om. V*   ascendit *L*   falsus *L²*   inmittet *L*, immittet (et *in ras.*) *M*   8 illic] in prouerbiis *MC*, ubi supra *L*   9 in prouerbiis *MVC*, ubi supra *L*   10 *uerba* Item — Vir — — Testis f. — — Testis m. — — *(479, 3)* loquetur *om. V*   11 ubi supra *ML*, in prouerbiis *C*   incidet *ML*, incadet *S*   *om.* incidet — falsus *C*   ubi supra *ML*

Testis falsus non erit inpunitus: qui autem accusat iniuste, non euadet. Item illic: Testis mendax peribit, uir autem oboediens caute loquetur. Item illic: Noli esse testis mendax in ciuem tuum, neque dilateris labiis tuis. Item illic: Claua et gladius et sagitta perniciosa sunt: sic et uir, qui aduersus amicum suum testimonium falsum dicit. Item illic: Lingua mendax odit ueritatem, os autem incontinens facit seditiones.

XLIIII.

NON MENTIENDVM.

In exodo: Non facietis furtum, et non mentiemini, nec calumniam faciet quisquam proximo suo. Item in libro sapientiae: Os autem, quod mentitur, occidit animam. Item in ecclesiastico: Noli narrare mendacium aduersus fratrem

cap. : Testis falsus non erit inpunitus. Item cap. XX: α
Testis iniquus deridet iudicium. Item cap. XXVII: Lingua fallax non amat ueritatem.

XLIII. NON MENCIENDVM. In exodo cap. XLII: Non facies furtum et non menciemini. In sapientia cap. V: Os autem quod mentitur occidit anima. In ecclesiastico cap. : Noli

mendacium uersipellis. Item cap. XX: Testis falsus non erit μ
impunitus. Item cap. XX: Testis iniquus deridet iudicium. Item cap. XXVII: Lingua fallax non amat ueritatem.

XLIIII. NON MENTIENDVM. In leuitico cap. XI: Non facietis ⟨tis *ex corr.*⟩ furtum et non mentiemini. In sapientia cap. I: Os autem quod mentitur occidit animam. In ecclesiastico cap. V: Noli narrare mendacium aduersus fratrem tuum usque

1 Prou. 19, 5 2 Prou. 21, 28 3 Prou. 24, 28 5 Prou. 25, 18 7 Prou. 26, 28 11 Leu. 19, 11 13 Sap. 1, 11 14 Eccli. 7, 12 (13) 16 (22) Prou. 19, 28

1 iniustae *S* 2 euadit *L* in prouerbiis *MC*, ubi supra *L* 3 obaediens *S* loquitur *MLC* ubi supra *MLC* 4 dilateris *MVLC*, delateris *S* ubi supra *MVLC* 6 falsum testimonium *V* 7 in prouerbiis *MVC*, ubi supra *L* ////tinens *V*[1], timens *V*[2] 10 mentium *S* 11 in exodo *SMLC*, in prouerbiis *V* 12 faciat *L* 13 occidet *M*

tuum, neque in amico similiter facias. Item illic: Noli uelle mentiri omne mendacium: adsiduitas enim illius non bona. Item illic: Superuacuitas nequa homini mendacium: in ore indisciplinatorum adsidue erit. Item in hieremia propheta: Mendacium et non fides inualuit super terram, quia a malis mala exierunt, et me non cognouerunt. Item illic: Melior est pauper ambulans in ueritate quam diues mendax. Item paulus apostolus ad ephesios: Deponentes mendacium, loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo, quia sumus inuicem membra. Item ad colossenses: Nolite mentiri inuicem, spoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis. Item iohannes apostolus: Omne mendacium non est de ueritate.

α narrare mendacium. Item cap. V: Noli uelle mentiri. In hieremia cap.   : Mendacium et non fides inualluit super terram. Item cap.   : Melior est pauper ambulans in ueritate quam diues mendax. Ad effesios cap.   : Deponentes mendacium. Ad colosenses cap.   : Noli mentiri inuicem. Iohannes cap.   : Omnem mendacium non est de ueritate.

μ assiduitas enim illius non bona. Item cap. XI: Obprobrium enim nequam in homine mendacium et in ore indisciplinatorum assidue erit. In hieremia cap.   : Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii usque et me non cognouerunt, dicit dominus. In prouerbiis cap. XX: Melior est pauper qui ambulat in simplicitate sua quam diues torquens labia insipiens. Paulus ad ephesios cap. V: Propter quod deponentes mendacium usque sumus inuicem membra. Ad colosenses cap. IIII: Nolite mentiri inuicem usque ** ueterem hominem cum actibus suis. Item iohannes I epistula cap. VII: Omne mendacium ex ueritate non est.

1 Eccli. 7, 13 (14)   3 Eccli. 20, 24 (26)   5 Hier. 9, 3   7 Prou. 19, 1   8 Ephes. 4, 25   11 Coloss. 3, 9   12 I Ioh. 2, 21

1 ubi supra *MVLC (sic l. 3)*   2 mentire *L*   assid. *MVLC*   non] *add.* est *V²Cv*   3 *uerba* Superuacuitas — — Mendacium — — Melior — — Deponentes — — membra Item ad colossenses *om. V*   nequa *SM*, neq; *L*, nequā *C*   4 adsiduae *S*, assidue *MLC*   iheremia *C*   5 propheta *om. MLC*   7 in hieremia *MLC*   8 apostolus *om. MLC*   efesios *S*, effesios *LC*   9 unusquisquae *S*   10 colosenses *MLC*   12 Item ioh. apost.] ad colosenses *V*   ioħ *S*   apostolus *om. MLC*   13 de ueritate *MVL*, ex ueritate *Cv*, ueritatem *S* (*om.* de)

XLIIII.

DE INTERDICTV IDOLATRIAE.

In exodo: Descendit autem moyses ad populum. et dixit illis: locutus est dominus omnia haec uerba. dicens: ego sum dominus deus tuus. qui eduxi te de aegypto. de domo seruitutis. non erunt tibi dii alii praeter me: non facies tibi idolum, nec cuiusquam similitudinem. quaecumque in caelo sunt sursum aut quaecumque in terra deorsum: non adorabitis eos, neque seruietis illis: ego sum dominus deus uester. Item illic: Et dixit dominus ad moysen: haec dices domui iacob, et testaberis filiis israhel. dicens: uos uidistis quoniam de caelo locutus sum ad uos: non facietis uobis deos argenteos neque deos aureos, nec facietis uobis ipsis idolum. Item illic: Sacrificans diis eradicabitur nisi domino soli. Item illic: Et nomina deorum alienorum non recordabitis.

XLIIII. DE INTERDICTV IDOLATRICIAE. In exode cap. XLII: Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra aegipti de domo seruitutis: non habebis deos alienos. Item cap. XLIII: Non facies deos argenteos nec deos aureos. Item cap. : Non α

XLIIII. DE INTERDICTV IDOLATRIAE. In exodo cap. XI: Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra aegypti de domo seruitutis: non habebis deos alienos usque neque coles. Item cap. XII: Non facietis deos argenteos nec deos aureos. Item μ

3 Exod. 19, 25 et Exod. 20, 1–5 10 Exod. 20, 22 et 23 14 Exod. 22, 20 15 Exod. 23, 13

2 interdicto *L* idolatriae *SMVLC* (ydol- *C*) 3 discendit *S* 4 loquutus *M* uerba haec *L* 6 alii dii *V* preter *S* 7 cuiusquam *S*, ullam *MVLC*, omnem *v* 8 susum *S*[1] et quae in terra *MVLCv* adorabis *Vv* 9 illis] eis *MVLC* deus *om. C* 10 illic] in exodo *MVLC (sic infra)* dicis *S* 11 istrahel *S* quoniam] quomodo *C* 12 celo *L* 13 ipsis *om. MVLC* 14 *uerba* Item — Sacrificans — — *usque ad (p. 483, l. 13)* deus uester *om. V* nisi] preter *L (cf. cod. Amiat.)*, praeterquam *v* 15 illic] ubi supra *MC*, in exodo *L*

nec audiantur de ore uestro. Item illic: Non adorabitis deos eorum, neque seruietis illis. non facies secundum opera illorum, sed depones et exterminabis et confringes simulacra eorum, et seruietis domino deo uestro. et benedicam panem tuum et aquam tuam, et auertam infirmitatem a uobis. Item illic: Adtende tibi, ne casu disponas testamentum ⟨his⟩ qui sedent super terram, in quam intraturus es, ne sit offensio eorum in uobis. aras illorum destruetis, et titulos illorum comminuetis, et lucos eorum excidetis. non enim adorabitis deo alio: ego enim sum dominus deus tuus: zelo nomen, deus zelans est. ne casu disponas testamentum his qui sedent super terram, et forniceris post deos eorum, et inuitent te et manduces de sacrificiis eorum: et sumatis ex filiabus illorum filiis uestris, et filias uestras detis filiis illorum: et fornicentur filiae tuae post deos eorum. et deos fusiles non facietis uobis. Item in leuitico: Non seruietis

α adorabis deos usque infirmitatem a uobis. Item cap. : Adtende tibi ne casu ponas usque dominus deus uester. Item

μ cap. XII: Non adorabis deos eorum usque et auferam infirmitatem de medio tui. Item cap. XII: Non inibis cum eis foedus usque quod tibi certo erit in scandalum. Item cap. XVI: Caue ne umquam cum habitatoribus terrae illius iungas amicitias usque deos conflatiles non facies tibi. In leuitico cap. XVI: Non facietis

1 Exod. 23, 24 et 25 6 Exod. 34, 12—17 16 Leu. 19, 4
20 Ex. 23, 32 et 33

1 audiatur *ML¹C* illic] in exodo *MLC (6)* 6 disponas *S* (*διαθῃ cod. Alx.*), ponas *MLC* (*θῇς*) 7 his *om. SMLC* 8 eorum (*om.* in uobis a. i. d. e. t. illorum) *M* aras eorum *Lv* titulos eorum *LC* 10 deo alio *S* (*θεῷ ἑτέρῳ cod. Alx.*): deum alienum *MLCv* ego enim sum dominus deus tuus *S (cf. Exod. 20, 5)* zelo nomen deus zelans est *S* (*ζηλωτὸν ὄνομα, θεὸς ζηλωτής ἐστιν, uidetur interpres legisse ζηλῶ τὸ ὄνομα . .*) ego . . . zelans est] ego enim sum dominus deus zelans nomen est mihi *MLC*, dominus zelotes nomen eius, deus est aemulator *v* 11 ne casu disponas *MC*, ne casu disponans *S*, nec asiduis ponans (iduis *in ras. m. 2*) *L* his *S*, cum his *MLC* 13 ex] de *L* 14 illorum] earum *(bis) L* 16 *uerba* Item — Non s. i. e. d. f. n. facietis uobis *om. MLC* leuuitico *S*

idolis, et deos fusiles non facietis uobis: ego sum dominus deus uester. Item illic: Nolite manducare in montibus: non auspicabitis, non augurabitis. Item illic: Non sequemini uentriloquos et incantatoribus non adherebitis, ut coinquinemini in eis: ego sum dominus deus uester. Item illic: Et anima, quae secuta fuerit uentriloquos aut incantatores, ita ut fornicentur sectando eos, et constituam uultum meum super animam illam et perdam illam ex populo suo, et eritis sancti, quia sanctus sum ego dominus deus uester. Item illic: Non facietis uobis idola manu facta, neque sculptilia, neque stantes lapides constituetis uobis, neque lapidem sculptum perspicuum ponetis in terra uestra, ut adoretis ea: ego sum dominus deus uester. Item in numeris: Et auferetis speculas eorum, et omnia simulacra eorum conflatilia perdetis, et omnes lapides statutos eorum auferetis. Item in deute-

cap. : Noli manducare in montibus. Item cap. : Non α
sequimini uentri. Item cap. : Et anima quae secuta fuerit uentri usque dominus uester. Item cap. : Non facietis uobis idola. Item cap. in nostro: Et auferetis speculas eorum. In deuteronomio cap. : Videte ne faciatis iniqui-

uobis idolum usque ego enim sum dominus deus uester. In μ
exodo cap. XII: Per nomen externorum deorum non iurabitis neque audietur ex ore uestro. Item in exodo cap. XII: Qui inmolat dis occidetur praeter domino soli. Item in leuitico cap. XII: Anima quae declinauerit ad magos et hariolos usque sanctus sum dominus deus uester. Item cap. XI: Non augurabimini usque ego dominus. Item cap. XI: Ne declinetis ad magos nec ab hariolis ⟨*uerba* nec ab hariolis *in rasura*⟩ usque ego dominus deus uester. In deuteronomio cap. IIII: Non

2 Leu. 19, 26 3 ib. 31 6 Leu. 20, 6 et 7 10 Leu. 26, 1 13 Num. 33, 52 22 Ex. 23, 13 23 Ex. 22, 20 29 Deut. 5, 7—9

2 illic] in exodo *MLC* *(sic infra)* *uerba* Item — Nolite — — augurabitis *om. L* 3 aruspicabitis *C* augorabitis *S*, auguriabitis *C* sequimini *MLC*, sequem in *S* 4 uentrilocos *L* quoinquinemini *M* 7 fornicetur *MLC*, fornicentur *S* 11 constitutis *M* 12 respicuum *M* 13 sum *om. M* 15 deuteronomium *C*

ronomio: Videte, ne faciatis iniquitatem, neque faciatis uobis ipsis sculptile simulacrum masculi neque feminae, aut simulacrum omnis pecoris, quae sunt super terram, aut similitudinem auium uolantium sub caelo, aut similitudinem serpentium super terram, aut simulacrum piscium, quae sunt in aquis sub terra, et ne respicientes in caelum et uidentes solem et lunam aut stellas et omnia ornamenta caeli exerretis et adoretis ea, et seruiatis illis quae disposuit deus omnibus gentibus, quae sunt sub caelo. uos autem adsumpsit deus et eiecit de fornace ferrea ex aegypto, ut essetis populus in sortem in hunc diem. Item illic: Adtendite uobis, ne obliuiscamini testamentum domini dei uestri, quod disposuit ad uos, et faciatis uobis ipsis sculptile simulacrum omnium quae praedixit uobis dominus deus uester: quia dominus deus uester ignis concremans est et zelans. Item illic: Aras eorum deponetis, et titulos eorum comminuetis, et lucos eorum excidetis, et sculptilia eorum cremabitis igni: quia plebs sancta es domino deo tuo, et te sibi elegit dominus deus tuus, ut esses ei populus aeternus super omnes gentes, quae

α tatem usque populus in sorte in hunc diem. Item cap. : Adtendite uobis ne obliuiscamini. Item cap. : Aras eorum

μ habebis deos alienos in conspectu meo usque ego enim sum dominus deus tuus. Item cap. V: Aras eorum subuertite usque qui

1 Deut. 4, 16—20 11 ib. 23 et 24 15 Deut. 7, 5 et 6

1 neque] uel *VL* 2 femine *ML* 3 similitudine auium *M* 5 quae] qui *C* 6 sub terram *MVLC* 7 exerretis *S*, exercetis *L*, exerceritis *M*, exercertus V^1, exercitus V^2, exercueritis *C* 9 assumpsit *MVC* 11 in sorte *MVLC* (ἔγκληρον) ubi supra *MVLC* 12 dispossuit *S*, *add.* deus *L* 14 *om.* quia d. d. uester *M* (*in initio lineae*) 15 *uerba* Item — Aras — — (*p. 487, 10*) uocem eius audiemus *om. V* in deuteronomium *MC* 16 comminuetis *MLC* 17 succidetis *L* 18 es *MLC*, *om. S* sibi elegit dn̄s ds̄ tuus *S*: dn̄s sibi elegit *MLC* 19 ut *MLC*: et *S* (*cf. 393, 10* aperiamus thensauros ut faciamus)

sunt super faciem terrae. Item illic: Sculptilia deorum illorum cremabis igni. non concupisces argentum uel aurum ex illis, et non accipies tibi ipsi, ne delinquas propter illud: quia abominatio est domino deo tuo. nec inferes spurcitiam in domo tua. eris anathema, sicut et illud est. odio odietis, et abominatione abominabitis illa. quia anathema est. Item illic: Et erit, si oblitus fueris dominum deum tuum et abieris post deos alienos, et seruieritis illis et adoraueritis eos, ecce testor uobis hodie caelum et terram quia perditione peribitis: sicut et ceterae gentes, quas dominus deus perditurus est a facie uestra, sic perietis, si non audieritis uocem domini dei uestri. Item illic: Si fili estis dei, non timebitis, et non uaticinamini. Item illic: Maledictus homo

deponetis usque super faciem terrae. Item cap. : Sculptilia α
deorum usque quia anathema est. Item cap. : Et eris si oblitus fueris usque domini dei uestri. Item cap. : Filii estis dei. Item cap. : Maledictus homo usque fiat, fiat.

sunt super terram. Item cap. V: Sculptilia eorum igne conbures μ
usque quia anathema est. Item cap. V: Sin autem oblitus domini dei tui sequutus fueris usque uoci domini dei uestri. Item cap. V: Caue diligenter, ne obliuiscaris domini usque deus aemulator. Item cap. VII: Cauete ne forte decipiatur cor uestrum et recedatis a domino seruiatisque dis alienis. Item cap. VIII: Dissipate aras eorum usque atque donaria. Item cap XV: Maledictus homo qui facit sculptile usque et dicet amen. Item

1 Deut. 7, 25 et 26 7 Deut. 8, 19 et 20 12 Deut. 14, 1 13 Deut. 27, 15 21 Deut. 4, 23 et 24 22 Deut. 11, 16 24 Deut. 12, 3—6

1 ubi supra *MLC* 2 illorum *MLC*, *om. S* (τῶν ϑεῶν αὐτῶν) 3 ipse *L* 4 abhominatione abhominabitis *LC* 7 ubi supra *MLC* erit *S*, eris *MLC* 8 seruietis *S* eis *MLC* 9 hodię *S* 10 sicut et *M* (καϑὰ καὶ), sicut (*om.* et) *LC*, et (*om.* sicut *ab init. lin.*) *S* quas *MLC*, quos *S* deus] *add.* uester *C* 11 facię *S* 12 in deuteronomiū *MC*, ubi supra *L* fili *S* 13 et non uaticinamini *MLC*: et non uacionabitis *S*, οὐ φοιβήσετε *cod. Alexandr.* ubi supra *MLC (sic infra)*

qui fecerit sculptilem aut conflatilem abominationem deo et opus manuum artificum, et posuerit illud in absconso. et respondens dicit omnis populus: fiat, fiat. Item illic: Sacrificauerunt daemoniis et non deo, deos quos non nouerant. noui uenerunt, quos nescierunt patres eorum. Item illic: Videte, uidete quoniam ego sum, et non est deus praeter me. ego occidam et uiuere faciam, percutiam et ego sanabo, et non est qui eripiat de manibus meis. Item in libro hiesu naue: Et ideo inualescite uehementer custodire et facere omnia quae scripta sunt in libro legis moysi, uti ne egrediamini dextera uel sinistra. et ne intrantes ad gentes istas, communicetis eis. et nomina deorum illorum nec nominentur in uobis, neque deseruiatis illis, aut adoretis illos, sed adherebitis domino deo uestro, sicut fecistis usque in hunc diem. et ipse dominus exterminauit illos a facie uestra. Item illic: Et dixit hiesus ad populum: si seruieritis diis alienis, non poteritis seruire domino, quia Dominus sanctus est: et

α Item cap.   : Sacrificauerunt daemoniis. Item cap.   : Videte, uidete quoniam ego sum dominus. In hiesu naue cap.   : Et ideo inualescite usque a facie uestra. Item cap.   : Et dixit hiesus ad populum: si seruieritis usque uocem eius audiem.

μ cap. XVIII: Immolauerunt daemoniis et non deo usque patres eorum. Item cap. XVIII: Videte quod ego sim solus usque possit eruere. Item in hiesu naue cap. XI: Tantum confortamini et estote solliciti usque nullus uobis resistere poterit. Item cap. XI: Dixitque iosue ad populum: non poteritis seruire

3 Deut. 32, 17   6 ib. 39   9 Iosue 23, 6—9   16 Ios. 24, 19—24

1 sculptile *MC* (scupt. *C*), sculptilia *L*   conflatile *MLC*   abhominationem *LC*   3 dicet *LC*   fiat *alt.*] stat *S*   4 demoniis *LC*   deos quos *SMC*: diis quos *Lv*   nouerunt *et* uenerant *S*   6 uidete uidete *M*: uidete *SLCv*   sum] *add.* dominus *ML*[2] *C*   8 mes *M*   hiesu *et* hiesum *M*: ihu *et* ihm *rell.*   10 scribta *S*   uti ne egrediamini *M*, utinam egr. *S*, ut ne egr. *L*, ut ingrediamini *C*   11 dextra *MLC*   senestra *S*   12 eis *om.* *S*   14 usque *om.* *M*   15 exterminauit *SMLC, cf. cod. Alx.*   16 ubi supra *MLC*   17 *uerba* quia d. s. est *om.* *L*

cum zelauerit uos, non sustinebitis patienter peccata uestra: sed in qua die reliqueritis dominum, superueniens ira uexabit uos et exterminabit uos. quare diis alienis seruiatis, cum ille in omnibus bene fecerit uobis? et respondit populus ad hiesum dicens: non adorabimus diis alienis, sed seruiemus deo nostro. et dixit hiesus ad populum: testes ergo estis uos ipsi, quia uos elegistis seruire domino. et nunc auferte deos alienigenarum qui sunt in uobis, et dirigite cor uestrum ad dominum deum israhel. et respondit omnis populus ad hiesum, dicens: domino seruiemus, et uocem eius audiemus. Item in regnorum I: Et locutus est samuhel ad omnem domum israhel, dicens: si in toto corde uestro uos conuertitis ad dominum, auferte deos alienos de medio uestrum, et excidite lucos eorum, et praeparate corda uestra ad dominum, et ipsi seruite soli, et liberabit uos de manu alienigenarum. et his auditis abstulerunt fili israhel bahalim, et auerterunt lucos astaroth, et seruierunt domino soli. Item in psalmo LXXX: Audi, populus meus, et loquar, israhel, et testificabor tibi.

In regnorum libro I cap. : Et loquutus est samuhel usque domino deo soli. In psalmo LXXX: Audi, popule meus usque α

domino usque oboedientes erimus praeceptis eius. In libro samuhel I cap. XVIIII: Ait autem samuhel: si in toto corde uestro usque et seruierunt domino soli. In psalmo LXXX: Audi, populus meus, et loquar israhel usque de terra aegypti. μ

11 I Regn. 7, 3 et 4   18 Ps. 80, 9–11

2 reliquerunt *S*, requiretis *MLC*   uexauit *et* exterminauit *M*   3 serui eratis *M*, seruieratis *LC*   5 adoramus *MLC*   seruimus *MC*   deo] dn̄o dō *MLC*   7 alieniginarum *S*, alienorum *L*   8 ad dominum deum *MLC*, *om. S*   9 *et* 12 istrahel *S*   10 item in regnorum libro primo (I *L*) *MLC*, lib̄ regnorum I *V*   11 loquutus *M*   samuel *V*   12 conuertistis *MVC*   13 dominum] deum *M*   de medio uestro *L*, de medio uestri *C*   14 ipsi soli seruite *MVLC*   15 liberauit *MV*[1]   alieniginarum *S*, alienarum *V*   16 filii *MLC*   filiis istrahel *S*   bahalim *SV*, baalim *MLC*   uerterunt *M*, euerterunt *VLC*   feruierunt *S*   17 domino] *add.* deo *MVLC*   18 istrahel *(bis) S*

israhel, si me audieris, non erit in te deus recens, nec adorabis deo alieno: ego enim sum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra aegypti. Item in psalmo XCV: Quoniam omnes dii gentium daemonia, dominus uero caelos fecit. Item in psalmo XCVI: Confundantur omnes qui adorant sculptilibus, qui gloriantur in simulacris suis. Item in psalmo CXIII: Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum: os habent, et non loquentur: oculos habent, et non uidebunt: aures habent, et non audient: nares habent, et non odorabunt: manus habent, et non palpabunt: pedes habent, et non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo, neque enim est spiritus in ore ipsorum. similes illis fiant omnes qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis! Item in libro sapientiae: Neque operibus adtendentes agnouerunt quis esset artifex, sed aut ignem aut spiritum aut citatum aerem aut gyrum stellarum aut nimiam aquam aut solem aut lunam rectores orbis terrae deos putauerunt: quorum si

α in terra aegipti. In XCV: Quoniam omnes dii gentium. In XCVI: Confundantur omnes. In XCIIII: Simulacra gentium usque qui confidunt in eis. In libro sapientiae cap. : Neque

μ Item in psalmo XCV: Quoniam omnes di gentium daemonia. In psalmo XCVI: Confundantur omnes qui adorant sculptilia. In psalmo CXIIII: Simulacra gentium usque qui confidunt in eis. In libro sapientiae cap. VIII: Neque operibus adtendentes agnouerunt, quis esset artifex usque haec omnia constituit.

3 Ps. 95, 5 5 Ps. 96, 7 7 Ps. 113, 4—8 14 Sap. 13, 1—3

2 deo alieno *S* (θεῷ ἀλλοτρίῳ): deum alienum *MVLCv* sum *om. MVLC* ęduxi *S* 3 egipti *(sequitur lacuna 20 fere litterarum)* memores estote *(in initio seq. lin. sine rubro) V, om.* Item — Quoniam — — *(491, 11)* peccata tua Item illic. 4 demonia *LC* uero] autem *MLCv* 5 sculptilia *MLCv* (scupt. *C fere semper*) 7 centesimo tercio decimo *C* simulagra *S* manum *S* 8 loquuntur *SM*: loquentur *LCv* 11 gutthurae *M* 12 fiant qui (*om.* omnes) *MLCv* 15 quis] *add.* eorum *MLC* spiritum *MLC*, primitum *S* aut *ante* gyrum] et *MLC* 16 girum *ML* 17 deos] ds̄ *S* si *om. M*

propter speciem hoc aestimauerunt, sciant quanto his dominus speciosior est: speciei enim generator haec omnia constituit. Item illic: Infelices autem sunt et inter mortuos spes illorum hominum est, qui appellauerunt deos opera manuum suarum, aurum et argentum et artis inuentionem et similitudinem animalium, aut lapidem inutilem, opus manus antiquae. Item illic: Non erubescet loqui cum eo qui sine anima est: et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, pro uita autem mortuum rogat, et pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest: et de adquirendo et de operando et de omnium rerum euentu petit ab eo qui in omnibus inhabilis est. Item illic: Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum, et adinuentio illorum corruptio uitae est. Item in esaia propheta: Et abominabis simulacra inargentata et inaurata: minutata facies, et uentilabis tamquam aquam mulieris inmundae, et ut stercus auferes ea. tunc erit pluuia semini terrae tuae, et panis generationis terrae

operibus adtendentes usque manus inique. Item cap. : α
Non erubescit loqui usque inanis est. Item cap. : Initium enim fornicationis. In esaia cap. : Et abominabilis simulacra

Item in libro sapientiae cap. VIIII: Infelices autem sunt et μ
inter mortuos spes illorum usque manus antiquae. Item in libro sapientiae cap. VIIII: Non erubescit loqui cum eo qui sine anima est usque qui in omnibus est inutilis. Item illic cap. VIIII: Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum usque corruptio uitae est. In esaia cap. : Et contaminabis

3 Sap. 13, 10 7 ib. 17—19 12 Sap. 14, 12 14 Es. 30, 22 et 23

1 estimauerunt *LC* 2 specior *S* generator] creator *LC* hec omnia instituit *C* 3 illic] in libro sapientiae *MLC* 4 manum *S* 5 aurum *om. S* 6 inulitem *S* antique *SM* 7 ubi supra *MLC* 9 et *post* rogat *om. MLC* 11 ab eo] habeo *S* inabilis *S*, inanis *MLC*. inutilis *v* 12 ubi supra *MLC* enim *om. C* exquisitiui dolorum *S* 13 uite *S* est] inter est *C* 14 propheta *om. MLC* abhominabis *LC* argentea *C* 15 minutatim *MLC (λεπτά)* uentilabis] *add.* eā *C* 16 inmundi *L* 17 seminae *L*

tuae, et erit in saturitate et pinguedine. Item illic: Adpropient et adnuntient uobis quae uentura sunt, aut priora quae fuerunt dicite, et intendemus mente, et cognoscemus quae erunt nouissima et quae uentura sunt in nouissimo, et sciemus quoniam dii estis. benefacite uel nocete, et mirabimur, et uidebimus. etenim unde estis uos, et unde fabricatio uestra? de terra abominationis elegerunt uos. nam ex gentibus ecce nemo est, nec a simulacris eorum qui nuntient. et si interrogauero: unde estis? non respondebunt mihi: sunt enim qui uos faciunt, et qui uane seducunt uos. Item illic: Erubescite rubore qui confidentes in sculptilibus, qui dicitis conflatilibus: uos estis dii nostri. surdi, audite, et caeci, respicite, ut uideatis. et qui caeci, nisi pueri mei? et qui surdi, nisi qui dominantur eorum? et excaecati sunt serui dei. Item illic: Nonne ab initio audistis, et nuntiaui uobis?

α usque et pinguedine. Item cap. : Adpropient et adnuntient usque seducunt uos. Item cap. : Erubescite usque seruimus. Item cap. : Nonne ab initio audistis usque peccata

μ lamminas sculptilium argenti tui usque et panis frugum terrae erit uberrimus. Item cap. : Accedant et nuntient nobis quaecumque uentura sunt usque ecce omnes iniusti et uana opera eorum, uentus et inane simulacra eorum. Item: Confundantur confusione qui confidunt in sculptili usque quis caecus nisi seruus domini. Item: Ex tunc audire te feci et adnuntiaui. uos estis

1 Es. 41, 22—24. 28. 29 10 Es. 42, 17—19 15 Es. 44, 8—11. 20—22

1 in saturitatem et in pinguedinem *L* illic] in esaia *MLC* (is- *L*, ys- *C fere semper*) adpropient et adnuntient (ann- *M*) *ML*, annuntient et appropient *C* 3 intendimus . . . cognoscimus *MLC* 4 *uerba* et quae u. s. i. nouissimo *om. MLC* sciemus *MLCv*, scimus *S (γνωσόμεθα)* 6 et (*ante* unde) *om. MLC* 7 eligerunt *S* 8 et] ei *ML* interrogauero] *add.* illos *ML (αὐτούς)* 10 uanae *SC* *uerba* Item — Erubescite — — serui dei *om. L* in esaia *MC* 11 robore *M* qui confidentis *S (οἱ πεποιθότες)*: qui confiditis *MC* 12 ceci *SC (bis)* 14 excecati *S*: caecati *M*, cecati *C* dei] mei *MC* 15 in esaia *MLC* (is-, ys-), *sic infra* nuntiaui] nunc annuntiaui *MC*, nunc adnunciaui *L*, annuntiaui *v*

testes uos estis, si est deus praeter me. et tunc non erant qui fingerent et sculperent deum. omnes uani, qui faciunt ea quae placent animis suis, quae non prodeerunt eis: sed erubescent uniuersi qui fingunt deum et sculpunt inutilia. et omnes unde facti sunt aruerunt: sunt enim surdi ab hominibus. Scitote quoniam cinis est cor eorum et errant. et nemo potest eripere animam eorum. uidete ergo. non dicetis quia mendacium est in dextera mea. memor esto horum. iacob et israhel. quia puer meus es tu: et israhel. ne obliuiscaris mei. ecce enim deleui ut niuem iniquitates tuas et ut caliginem peccata tua. Item illic: Memores estote horum et ingemiscite: paenitentiam habete. qui erratis: conuertimini ex corde. et rememoramini priorum ab aevo. quod ego sum dominus et non est praeter me. Item illic: Populus iste qui me inritat contra me semper: isti sacrificant in hortis et incendunt super lateres daemoniis quae nihil sunt. et in monumentis et in speluncis dormiunt propter somnia. qui

tua. Item cap. : Memores esto horum et ingemescite. Item α
cap. : Populus iste qui me usque carnes uillas. In hiere-

testes mei usque deleui ut nubem iniquitates tuas et quasi nebu- μ
lam peccata tua. Item: Mementote istud et fundamini usque
quoniam ego sum deus et non est ultra deus. Item: Populus
iste qui me irritat usque qui comedunt carnem suillam. In hie-

11 Es. 46, 8 et 9 14 Es. 65, 3 et 4

1 deus *om.* *C* tunc non erat qui fingeret aut sculperet *MLC* (*οὐκ ἦσαν τότε οἱ . . . Alex.*) 3 placet *L* animis] amicis *C* proderunt *MLC* 4 omnes sculpunt *C* 5 facti sunt *om.* *MLC* hominibus *SM*, omnibus *LC* 6 et errant *MLC*: et terra *S* (*καὶ πλανῶνται*) 8 est *S*, *om.* *MLC* (*gr.*) 9 istrahel *S* (*bis*) 12 ingemescite *ML* penitentiam *SLC* 13 recordamini *MVL Cv* ab aeuo (euo *V*) *MVLC*: habeo *S* 14 dominus *om.* *L* ubi supra *MVLC* 15 irritat *MVLC* ortis *LC* 16 demoniis *VLC* 17 in speluncis *S*, in sepulchris (-cris *V*) *VC*, sepulchris (saep- *M*) *ML* propter *MVLC*: praeter *S*

edunt carnes suillas. Item in hieremia propheta: Haec dicit dominus: secundum uias gentium nolite ambulare, et a signis caeli nolite timere, timentes a conspectu facies eorum: quia legitima gentium uana sunt: lignum de silua excisum, opus fabri et conflatum, argento et auro exornata sunt, et malleis et clauis confirmant ea: et non mouebuntur, quia fixa sunt. Item illic: Numquid est in idolis gentium qui pluat? et si caelum dabit satietatem suam, nonne tu es ipse? et sustinebimus te, domine, quia tu fecisti haec omnia. Item illic: Domine, fortitudo mea et adiutorium meum, et refugium meum in die malorum, ad te gentes uenient ab extremo terrae et dicent: quam falsa possiderunt patres nostri idola! nec est in illis utilitas, si faciet sibi homo deos, et ipsi non sunt dii. Item in osee propheta: Ego autem dominus deus tuus, qui firmo caelum et creo terram, cuius manus creauerunt omnem militiam caeli, et non ostendi tibi

α mia cap. : Haec dicit dominus deus: secundum uia usque quia fixa sunt. Item cap. : Numquid est in odolǒm gentium. Item cap. : Domine, fortitudo mea usque non sunt dii. In osee cap. : Ego autem dominus deus tuus qui firmo caelum.

μ remia cap. : Haec dicit dominus: iuxta uias gentium noli discere *** usque clauis et malleis conpegit, ut non dissoluantur. Item cap. : Numquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant usque tu ⟨*in ras.*⟩ enim fecisti omnia haec. Item ibi cap. : Domine, fortitudo mea et robur meum usque et ipsi non sunt di. In osee cap. : Ego autem dominus deus tuus ex terra aegypti et deum absque me nescies et saluator non est

1 Hier. 10, 2—4 7 Hier. 14, 22 10 Hier. 16, 19 et 20 14 Os. 13, 4 gr.

1 aedunt *MC* suellas SV^1, illas *M* iheremia *C* propheta *om.* *MVLC* 2 a *om.* *MVLC* (ἀπὸ) 3 timere *om.* *L* facies SMV^1LC, faciei V^2 eorum] illorum *L* 5 argentum *MVLC* 6 confirmant ea *S*, confirmata *MVLC* (ἐστερέωσαν αὐτά) 7 ubi supra *MVLC* 8 pluat *MVLC*, ploat *S* tu es *MVLC*: uacues *S* 10 in hieremia (ih- *C*) *MVLC* 11 dię *S* 12 possiderunt SMV^1L, possederunt V^2C 13 nec] non *V* 14 osseae *S*, osae *M* 15 creaui *V*

ut ires post illa. Item in ezechiel propheta: Argentum eorum proicietur in plateis, et aurum eorum disperdetur: animae eorum non fruentur, et uentres eorum non inplebuntur, quoniam tormentum iniquitatium eorum factum est. electa mundi in superbiam posuerunt, et imagines abominationum suarum fecerunt ex eis. Item in danihelo: Et responderunt sedrac, misac et abdenago nabucodonosor: non habemus causam de hoc sermone respondere tibi: est enim deus in caelo, cui nos seruimus, potens ad liberandos nos de camino ignis ardentis et de manibus tuis eripere et saluos facere. scire itaque debes, rex, quia diis tuis non seruimus et imaginem, quam statuisti, non adoramus. Item paulus apostolus ad corinthios I: De escis ergo sacrificatorum scimus quia nihil est idolum et quia nemo deus nisi unus. Item illic:

In ezechiel cap. : Argentum eorum proicietur usque fece- α
runt ex is. In danihel cap. : Et responderunt ergo regi usque non adoramus. Paulus ad corinthios cap. : De estis ergo sacrificiorum scimus. Item cap. : Quid ergo dico

praeter me. In ezechiel cap. : Argentum eorum foris proi- μ
cietur et aurum eorum usque et simulacrorum fecerunt ex eo. In danihelis uisione III: Respondentes sidrach, misac et abdenago dixerunt regi usque statuam auream quam erexisti non adoramus. In epistula I ad corinthios cap. VIIII: De aescis autem quae idolis immolantur usque unus deus. Item ad corinthios

1 Ezech. 7, 19 et 20 6 Dan. 3, 16—18 13 I Cor. 8, 4

1 post illam *L* ezechielo *MV*, hiezechil *L*, iezechiel *C* propheta *om. MVLC* 2 platheis *M* 3 anima *V*[1] uentres illorum *MVLC* implebuntur *ML* 4 iniquitatium *SM*: -tum *VLC* 5 abhominationum (*om.* suarum) *MVLC* 6 fecerunt ex eis. Ad corinth I Nescitis (*uerba* Item — Et responderunt *usque ad 497, 15* Item paulus apostolus *om.) V* danihelo *SML*, daniele *C* responderunt regi *MLC* 7 sidrach *ML*, sydrac *C* (σεδϱαϰ *Alx.*) misach *L*, mysac *C* abdinago *M*, abdenego *L* nabogodonosor *M*, nabochodonosor *L* 9 liberandum *MLC* 11 seruiemus *C* im.] statuam *C*, statuam auream *v* 12 quam erexisti *Cv* apostolus *om. MLC* 13 prima *MC* sacrificiorum *MLC* 14 ubi supra *MLC*

Quid ergo dico? quod idolis immolatum sit aliquid? non quod idolum sit aliquid. sed quae sacrificant daemoniis sacrificant. nolo autem uos socios fieri daemoniorum. non potestis calicem domini bibere et calicem daemoniorum. non potestis mensae domini participare et mensae daemoniorum. Item ad galatas: Tunc quidem ignorantes deum, his qui non sunt dii seruistis: nunc autem cum cognoueritis deum, immo cogniti estis a deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma et egena elementa, quibus iterum seruire uultis? dies obseruatis et menses et tempora et annos. timeo ne forte sine causa laborauerim in uos. estote sicut ego. quia et ego sicut uos. Item iohannes apostolus: Filioli, custodite uos a simulacris. Item in actibus apostolorum: Cum igitur simus genus dei, non debemus aestimare auro uel argento uel lapidi. sculpturae artis et concupiscentiae hominis, diuinum esse simile. Item in apocalypsi: Si quis adorat bestiam et imaginem eius, et accipit character in fronte sua aut in manu sua dextra. et hic bibet de indignatione dei, quae mixta est mera in calice irae eius, et cruciabitur in

μ I cap. XI: Quid ergo dico quod idolis immolatum sit usque calicem daemoniorum. Ad galatas cap. V: Sed tunc quidem ignorantes deum his qui natura non sunt di seruistis usque estote sicut ego, quia et ego sicut uos. In epistula iohannis I cap. XX: Filioli, custodite uos a simulacris. In actibus apostolorum cap. XLVIII: Genus ergo quum simus dei, non debemus aestimari auro uel argento usque diuinum esse simile. In apocalypsi cap. XXXIII: Si quis adorauerit bestiam et imaginem

1 I Cor. 10, 19—21 6 Gal. 4, 8—12 12 I Ioh. 5, 21 13 Act. 17, 29 16 Apoc. 14, 9—11

2 demoniis *et* demoniorum *LC* 3 fieri] esse *L* 4 calicem daemoniorum (dem- *LC*) qui dimittit uxorem suam (uxorem suam dimittit *LC*) *MLC*, *uerba* non potestis mensae *usque ad (p. 497, 13)* in corde suo. Item illic Omnis *om.* 6 galathas *S* 9 ęgena *S* 12 iohannis *S* 14 sumus *S* deuemus (e *pr. ex* i *corr. m. 1*) *S* 15 uel lapides sculpturam artis et concupiscentia hominis diuinum esse similem *S* 16 apocalipsi *S* 17 caracter *S (bis)*

igne et sulfore in conspectu angelorum et agni. et fumus et cruciatus eorum in saecula saeculorum ascendit, et non habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam et imaginem eius, et qui accepit character nominis illius.

XLV.

NON FORNICANDVM.

In exodo: Non fornicaberis. non concupisces uxorem proximi tui. Item in leuitico: Homo quicumque moechatus fuerit uxorem proximi sui, morte moriatur qui moechatus fuerit et quae moechata fuerit. Quicumque dormierit cum cognata sua, turpitudinem cognationis suae retexit: sine filiis morientur. quicumque acceperit uxorem fratris sui, inmunditia est. turpitudinem fratris tui detexit: sine filiis morientur. Item in deuteronomio: Non moechaberis. Item illic: Non erit fornicarius a filiis israhel. et non erit fornicaria a filiabus israhel. Item in prouerbiis solomonis: Mulier autem uirorum pretiosas animas capit. alligabit quis in sinu ignem, uestimenta autem non conburet? aut ambulabit supra carbones ignis, pedes uero non conburet? sic qui

eius et acceperit caracter in fronte sua usque si quis accepit⁂ μ ⟨it *in ras.*⟩ caracterem nominis eius.

XLV. NON FORNICANDVM. In exodo cap. XI: Non moechaberis usque nec desiderabis uxorem eius. In leuitico cap. XII: Si moechatus quis fuerit cum uxore alterius usque quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos. In deuteronomio cap. IIII: Non moechaberis. Item in deuteronomio cap. XIII: Non erit meretrix de filiabus israhel neque scortator de filiis israhel. In psalmo LXXII: Quia ecce qui elongant se a te peribunt usque in portis filiae sion. In prouerbiis cap. VII: Mulier autem uiri pretiosam animam capit usque sic qui

7 Ex. 20, 14 et 17   8 Leu. 20, 10. 20. 21   14 Deut. 5, 18   15 Deut. 23, 17   17 Prou. 6, 26—29   28 Ps. 72, 27

1 sulfore *S*   3 diae *S*   8 leuuitico *S*   10 mochata *S* quicumquę acciperit *S*   15 istrahel *S (bis)*   17 praetiosas *S* 18 ambulauit *S*

intrat ad uxorem proximi sui non erit inpunitus, neque omnis qui tangit eam. Item illic: Adulter autem propter inopiam sensus interitum animae suae adquirit. dolores et turpitudines sufferet, obprobrium autem eius non delebitur. Item illic: Abominatio est domino cogitatio iniqua, sanctorum autem sermones pudici sunt. Item illic: Viri amantis sapientiam laetatur pater: qui autem pascit meretrices, perdit diuitias. Item in ecclesiastico: Non des fornicariis animam tuam in nullo. ne perdas te et hereditatem tuam. Item in iob: Vel si oculum meum subsecutum est cor meum, uel si palpaui munus manibus meis. dispargar et non congreger. aut si secutus est sensus meus uxorem alterius uiri. uel si frequentaui in concupiscentia ianuas eius. auferatur uxor mea, et detur alii. Item in ecclesiastico: Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes. et arguunt sensatos. et qui se iungit fornicariis. erit nequam: putredo et uermes hereditabunt illum. Item in hieremia propheta: Equi insanientes in feminas facti sunt! unusquisque in uxorem proximi

μ ingreditur ad mulierem proximi sui: non erit mundus, quum tetigerit eam. Item cap. VII: Qui autem adulter est propter cordis inopiam usque et obprobrium illius non delebitur. Item cap. XXVIIII: Vir. qui amat sapientiam, laetificat patrem suum, qui autem nutrit scorta, perdit substantiam suam. In ecclesiastico cap. VII: Non des fornicariis animam tuam in nullo ne perdas te et hereditatem tuam. In osee cap.   : Principes omnes adulterantes quasi clibanus succensus a quoquente. In iob cap.   : Et si sequutus est oculus meus cor meum et in manibus meis adhesit macula usque scortum sit alterius uxor mea et super illam incuruentur alii. Item in ecclesiastico cap. XI: Vinum et mulieres apostatare ⟨ta *alt. s. l.*⟩ faciunt sapientes usque et putredo et uermes hereditabunt illum. In hieremia cap.   : Saturaui ⟨aui *in ras.*⟩ eos et moechati sunt et in domo meretricis

2 Prou. 6, 32 et 33   5 Prou. 15, 26   6 Prou. 29, 3   8 Eccli. 9, 6   10 Iob. 31, 7—10   14 Eccli. 19, 2 et 3   17 Hier. 5, 8 et 9   32 Hier. 5, 7—9

3 interitu* (*rasa* s) *S*   11 dispargar *S*   13 concupiscentiam *S*   17 equi] uae qui *S*   insanientes] insanet | estis *S*   18 unusquisque *S*

sui hinniebat. numquid in his non uisitabo, dicit dominus, aut in natione tali non uindicabit anima mea? Item tobi ad filium: Adtende autem tibi ab omni fornicatione. Item in psalmo LXXII: Quia ecce qui elongant se a te peribunt. perdidisti omnes qui fornicantur abs te. mihi autem adherere deo bonum est, ponere in deo spem meam, ut enarrem omnia promissa tua in portis filiae sion. Item in osee propheta: Principes adulteria committentes omnes sicut clibanus ardens ad coquendum, conbustio flammae. Item in euangelio secundum matthaeum: Audistis quia dictum est: non moechaberis. ego autem dico uobis, quia omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendam eam iam moechatus est in corde suo. Item illic: Omnis qui dimittit uxorem suam et aliam ducit, moechatur: et qui dimissam a uiro ducit, moechatur. Item paulus apostolus ad corinthios I: Nescitis quia corpora uestra membra

quod idolis usque mechatur. Item cap. : Nescitis quia corpora uestra usque in corpore uestro. α

luxoriabantur: equi amatores et admissarii effecti sunt usque et in gente tali non ulciscetur anima mea? Item illic cap. : Abominatio est domino cogitatio iniqua, sanctorum autem sermones pudici sunt. In tobi cap. : Adtende tibi, fili, ab omni fornicatione. Secundum matheum cap. IIII: Audistis quia dictum est antiquis: non moechaberis usque iam moechatus est eam in corde suo. Item illic cap. IIII: Omnis qui dimiserit uxorem suam usque et qui ⟨*s. l.*⟩ dimissam duxerit adulterat. Paulus ad corinthios I cap. VI: Nescitis quoniam corpora uestra membra christi sunt usque glorificate et portate dominum in corpore uestro. μ

3 Tob. 4, 12 (13) 4 Ps. 72, 27—29 8 Os. 7, 3 et 4 10 Matth. 5, 27 et 28 13 ib. 32 (Luc. 16, 18) 16 I Cor. 6, 15—20 21 Prou. 15, 26

1 hinnibat *S* 2 nationi *S* 5 perdedisti *S* 6 adherere *S* 8 oseae *S* 10 euug̅ sec̅ math; *S* 14 mochatur *S*, mechatur (*bis*) *C* et qui *MLCv*, qui *S* 15 paulus ad corinthios I (prima *MC*) *MVC*, ubi supra *L* 16 quia] quoniam *Vv* membra sunt xpī *MVLCv*

christi sunt? tollens ergo membra christi faciam membra meretricis? absit. nescitis quia qui iungit se meretrici unum corpus est? erunt enim duo in carne una. qui autem iungit se domino unus spiritus est. fugite fornicationem. omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. aut nescitis quoniam membra uestra templum est spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis a deo, et non estis uestri? empti enim estis pretio. glorificate et tollite dominum in corpore uestro.

XLVI.

DE NEGLEGENTIA SACERDOTVM.

In hieremia propheta: Et sacerdotes non dixerunt: ubi est deus? et cultores legis meae nescierunt me, et pastores impie egerunt in me. Item illic: Horribilia facta sunt super terram: prophetae prophetant inique, et sacerdotes plauserunt manibus suis, et populus meus dilexerunt eos.

α XLV. DE NEGLEGENTIA SACERDOTVM. In hieremia cap. : Et sacerdotes non dixerunt: ubi est deus? Item cap. :

μ XLVI. DE NEGLEGENTIA SACERDOTVM. In hieremia cap. : Sacerdotes non dixerunt: ubi est dominus? usque et pastores praeuaricati sunt in me. Item ibi cap. : Stupor et mirabilia facta sunt in terra usque quid igitur fiet in nouissimo eius?

12 Hier. 2, 8 14 Hier. 5, 30 et 31

1 tolles *S* 3 est] efficitur *Cv* iungit *S*, adiungit *MVLC* 4 domino] deo *MVLC* 6 aut] an *VCv* quoniam *Sv*: quia *MVLC* 7 templum est *SMVL*, templum sunt *Cv* 9 praetio (-cio *V*) *SMVC*, precio *L*; *add.* magno *MVLCv* tollite *S*, portate *MVLCv* deum *V*²*LCv* 12 iheremia *(fere semper) C* 13 legis **** (*ras.* meae) *L* meae *om.* *C* 14 impiae egerunt *S* impie *om.* *M* *uerba* Item — Horribilia — — futurum *om.* *V* ubi supra *MLC* horrebilia *S* 15 profetae prophetant *S* iniquae *SM* 16 dilexerunt *L*: dixerunt *S*, delerunt *M*, dilexit *Cv*

quid facietis in futurum? Item illic: A sacerdote usque ad pseudoprophetam omnes fecerunt mendacium. dicentes: pax, pax. et ubi est pax? Item illic: Quomodo dicitis: sapientes sumus nos, et lex domini nobiscum? in uanum facta est metatura uestra. scribae confusi sunt, sapientes territi sunt, quia uerbum domini reprobauerunt: sapientia quae est in illis? Item illic: Tabernaculum tuum miserum factum est, periit, et omnes pelles eius disruptae sunt: quia pastores insipienter gesserunt, et dominum non inquisiuerunt: ideo non intellexerunt. Item illic: Propterea haec dicit dominus in pastores, qui regunt populum meum: uos dispersistis oues meas, et expulistis eas, et non uisitastis eas. ecce ego uindico in uos secundum mala studia uestra. et suscitabo illis pastores, qui pascant eas: et ultra non timebunt neque

Horribilia facta sunt super terram. Item cap. : A sacerdote usque pseudopropheta. Item cap. : Quomodo dicitis: sapientes sumus. Item cap. : Tabernaculum tuum miserum. Item cap. : Prophetare haec dicit dominus ad pastores usque α

Item cap. : Et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum usque et non erat pax. Item illic cap. : Quomodo dicitis: sapientes nos sumus usque et sapientia nulla est in eis. Item cap. : Tabernaculum meum uastatum est usque quia stulte egerunt pastores et dominum non quaesierunt. Item ibi cap. : Ideo haec dicit dominus deus israhel ad pastores qui pascunt populum meum usque et nullus quaeretur ex numero, μ

1 Hier. 6, 13 et 14 3 Hier. 8, 8 et 9 7 Hier. 10, 20 et 21 10 Hier. 23, 2 et 4

1 in hieremia (ih- *C*) *MVLC* 2 pseudo prophetas *V*[2] 3 pax *semel V* ubi] non *V*[2]*Cr* *uerba* Item — Quomodo — Tabernaculum — Propterea — terrebuntur dicit dominus *om. V* ubi supra *MLC* 4 uobiscum *M* 5 metatura *ML*, metatur *S*. σχοῖνος *(cf. Lactant. inst. 4, 11, 13)* *om.* metatura uestra *C* 6 territi sunt] *add.* et capti sunt *MLCv* 7 quae in illis est *C* ubi supra *MLC* 8 diruptae *M*, disruptae *LC*, ruptae *S* 9 *uerba* et d. n. inquisiuerunt *om. MLC* 10 ubi supra *MLC*

terrebuntur, dicit dominus. Item in osee propheta: Absconderunt sacerdotes uiam domini. et ignis comedit iudices eorum, et non fuit in eis qui inuocaret me. Item in michaea propheta: Et sacerdotes cum muneribus respondebant. et in dominum requiescebant dicentes: nonne dominus est in nobis? Item in hieremia propheta: O mali pastores! conrupistis oues meas, docentes eas secundum uoluntates uestras, et quae uera sunt non docuistis eas. Item in sophonia propheta: Sacerdotes eius contaminant sancta et reprobant legem. Item in malachiel propheta: Vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, et dixistis: in qua re fefellimus nomen tuum? offerentes ad altarium meum panes pollutos. non est mihi uoluntas, dicit dominus

α neque miserebuntur dicit dominus. In osee cap.   : Absconderunt sacerdotes uiam. In malac. cap.   : Et sacerdotes cum muneribus. In sophonia cap.   : Sacerdotes eius contaminant. In malach. cap.   : Vos sacerdotes qui fallitis

μ dicit dominus. In osee cap.   : Omnes calefacti sunt quasi clibanus usque non est qui clamet in eis ad me. In michea cap.   : Et sacerdotes eius in mercede docebant usque numquid non dominus in medio nostrum? In sophonia cap.   : Sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem. In malachi cap.   : Ad uos, o sacerdotes, qui dispicitis nomen

1 Os. 6, 9 et Os. 7, 7   4 Mich. 3, 11   6 Hier. 23, 1   9 Soph. 3, 4   11 Mal. 1, 6. 7. 10

1 oseae *SV*, osae *M*   propheta *om.* *MVLC*   absconderunt . . .] *Os. 6, 9 ἔκρυψαν ἱερεῖς ὁδὸν κυρίου, Os. 7, 7 καὶ κατέφαγεν πῦρ τοὺς κριτὰς αὐτῶν cod. Alex.*   2 comedet *MVC*   3 illorum *C*   4 michea *SMVL*, mychea *C*   propheta *om.* *MVLC*   5 dn̄m *MVL*, dm *C*, dn̄o *S (364, 5)*   6 *uerba* Item — O mali — docuistis eas *om.* *MVLC*   9 item in sofonia prof. *S*, item in sophonia *LC*, item sophonias (*om.* item *V*) *MV*   10 sancta *MVLC*, sc̄m (a *s. l. m. 1*) *S*   malachiel *SMLC*, maclachiæl *V*   proph. *om.* *MVLC*   12 in qua re fefellimus *MLC*: in qua | refellimus *S*, in qua re [fe]fellimus (fe *s. lin. a m. al.*) *V*   altare *C*   13 uoluntas] *add.* in uobis *V*[2] *r*

omnipotens, et sacrificium non accipiam de manibus uestris. Item in ezechiel propheta: Et ideo, pastores, audite uerbum domini: ecce lac deuoratis, et lanis eorum cooperitis uos, et quod crassum est iugulastis, et oues meas dispersistis: quod infirmum erat non confortastis, et quod male habebat non curastis, et contritum non alligastis, et quod errabat non conuertistis, et quod periebat non requisistis, et fortem oppressistis labore. et dispersae sunt oues meae, eo quod non sint pastores, et factae sunt in deuorationem omnibus bestiis agri. et dispersae sunt oues meae super omnem montem et in omnem collem altum, et super faciem totius terrae dispersae sunt, nec erat qui requireret neque qui reuocaret. Item in malachiel propheta: Qui inritastis dominum in uerbis uestris. et dixistis: in quo inritauimus eum? in eo quod dicatis: omnis qui facit malum bonum est coram domino, et ipsi in eis placuit. et ubi est deus

nomen meum usque de muneribus uestris. In ezechiel cap. α
: Et ideo, pastores, audite uerbum domini usque neque reuocaret. In malach. cap. : Qui irritastis dominum in uerbis

meum, usque munus non suscipiam de manu uestra. Item : μ
Custodite spiritum uestrum et nolite dispicere usque aut certe ubi est iudicii. In ezechiel cap : Haec dicit dominus deus israhel: uae pastoribus israhel usque non erat inquam qui requi-

2 Ezech. 34, 2—6 13 Mal. 2, 17

1 ezechiel *SMV*, iezechiel (ihez- *C*) *LC* proph. *om. MVLC* 3 dominus *S* earum *L* uos cooperitis *MVLC* 4 grassum *S* *iulastis (*rasa* o) *S*, iugulatis V^2 5 erat infirmum *V* 7 periebat SMV^1, perierat *Lv*, peribat V^2C 8 oppraessistis *SMV*, obpressistis *L* disperse *et* facte *L* 9 sint SM^2, sunt M^1VLC deuoratione *SV* 10 besteis *S* 12 depręssę *S* requireret *S*: eriperet *MVLC* 13 *uerba* Item — Qui — contaminabuntur Item *om. V* malachiel *SMC*, malachia *L* proph. *om. MLC* qui *MLC*: quia *S* irritastis *MLC* 14 inritabimus *S*, irritauimus *MLC* 15 quot *M* malum *Sv*, peccatum *MLC* bonum *S* (καλόν): bonus *MLCv* 16 ipse *MLC*

iustitiae? Item in osee propheta: Sacrificia eorum tamquam panis luctus: omnes qui manducant ea contaminabuntur. Item in numeris: Separamini a tabernaculis hominum istorum durissimorum, et nolite tangere ab omnibus quae sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorum.

XLVII.

DE SANCTIFICATIONE SACERDOTVM VEL MINISTRANTIVM DEO ET OMNI ORDINATIONE ECCLESIASTICAE DISCIPLINAE.

In exodo: Et sacerdotes, qui accedunt ad dominum, sanctificentur, ne forte derelinquat eos dominus. Item illic: Et facies illis bracas lineas, ut tegant inuerecundiam

α uestris. In osee cap. : Sacrificia eorum tamquam. In noſtriſ cap. : Separamini a tabernaculo hominum istorum.

XLVI. DE SANCTIFICATIONE SACERDOTVM VEL MINISTRANTIVM DEO ET OMNI ORDINE ECCLESIASTICE DISCIPLINAE. In exodo cap. : Et sacerdotes quoque accedunt ad dominum. Item cap. : Et facies illis femoralia. Item cap. : Omnis qui

μ reret. Item in osee cap. : Sacrificia eorum quasi panis lugentium: omnes qui comedunt eum contaminabuntur. In numeris cap. X: Recedite a tabernaculis hominum impiorum usque ne inuoluamini in peccatis eorum.

XLVII. DE SANCTIFICATIONE SACERDOTVM VEL MINISTRANTIVM DEO ET OMNI ORDINE ECCLESIASTICAE DISCIPLINAE. In exodo cap. XIII: Et sacerdotes qui accedunt ad dominum sanctificentur, ne forte derelinquat eos dominus. Item in exodo cap. XIIII: Facies et feminalia linea usque a renibus. Item in exodo cap.

1 Os. 9, 4 3 Num. 16, 26 9 Ex. 19, 22 11 Ex. 28, 42

1 osseae *S*, ose *M* proph. *om. MLC (saepiss.)* 2 omnis *S* 3 separaminis *S* hominum *MVLC*: *om. S* 5 eis *S* (αὐτοῖς): in eis *MVLC* peccatis *MVLCv* eorum] *add.* Item *S* 6 XLVI *L* 8 ordinatione *S*, ordini *MVLC* et e^{c}clesiasticae *S* discipline *M* 11 in exodo *MVLC (s. i.)* braccas *V* inuerecundiam *MV*[1], inuerecuntiam (ecuntiam *in ras. m. 1*) *S*, uerecundiam *LC*, in uerec. *V*[2]

corporis, a lumbis usque ad genicula. Item illic: Omnis qui tetigerit altare sanctificetur. Item in leuitico: Sancti erunt domino suo, et non coinquinabunt nomen domini dei sui, et dona ipsi offerent, et erunt sancti. mulierem meretricem et coinquinatam non accipient, mulierem eiectam a uiro non accipient, quia sancti sunt domino deo suo. et sanctificabis eos. dona enim domini dei uestri hi offerunt: sancti erunt, quia sanctus sum ego dominus qui sanctifico eos. Item illic: Et locutus est dominus ad aaron, dicens: uinum et sicera non bibetis, tu et filii tui tecum, quando introibitis in tabernabulo testimonii, uel cum accedetis ad altare, ne moriamini. estote sancti, quia sanctus sum ego dominus deus uester. Item in paralipomenon I: Et uocauit dauid sadoc et abiathar sacerdotes, et leuitas arihel, asea, iohel, aminadab. et dixit illis: uos principes familiarum

tetigerit altare sanctificabitur. In leuitico cap. : Sanctificauerunt deo suo usque qui sanctifico eos. Item cap. : Et loquutus est dominus ad aaron dicens: uinum et sicera usque dominus deus uester. In paralipomenon : Et uocauit dauid α

XIII: Omnis qui tetigerit altare sanctificabitur. In leuitico cap. VI: Dixit quoque dominus ad aaron: uinum et omne quod inebriare potest non bibetis usque quae loquutus sum ad eos per manum moysi. Item cap. XIII: Sancti erunt deo suo et non polluent nomen eius usque sit ergo sanctus, quia et ego sanctus sum dominus qui sanctifico uos. In libro paralip *** I cap. : Et uocauit dauid sadoch et abiathar sacerdotes usque sanctificati μ

1 Ex. 29, 37 2 Leu. 21, 6—8 9 Leu. 10, 8 et 9 13 I Par. 15, 11. 12. 14

1 *uerba* Item — Omnis — sanctificetur Item *om.* *V* 2 leuuitico *S* 3 deo *MVLC* inquinabunt *C* 4 et erunt *MVLC*: erunt *S* 7 hii *SMV* 9 in leuitico *MVLC* aron *SM* 10 siceram *V*²*C* quando *om.* *C* 11 tabernaculum *MVLC* acceditis *MVLC* 12 sancti estote *MVLC* quia] quoniam *C* 13 in libro *MLC* paralippemenon *L*, paralypomenon *C* primo *MC*, *om.* *L* 14 saddoc *S*, sadoch *M* abiatar *V*, abyathar *C* leuuitas *et* leuuitarum *et* leuuitae *S* arihel *ML*: ariel *SVC* 15 asaa *L*, ase *C* iohel *MVL*: ioel *SC* aminadap *M*

leuitarum, purificamini uos et fratres uestri, et reportate arcam domini dei israhel ubi paraui ei. et purificati sunt sacerdotes et leuitae, ut portarent arcam domini israhel. Item paulus apostolus ad titum: Huius rei gratia reliqui te cretae, ut quae deerant corrigas et constituas per ciuitates presbiterium, sicut ego tibi disposui. si quis est sine crimine, unius uxoris uir, filios habens fideles, non in accusatione luxoriae, aut non subditos. oportet enim episcopum sine crimine esse, tamquam dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non uinolentum, non turpis lucri adpetitorem: sed hospitalem, benignum, prudentem, iustum, sanctum, continentem, obtinentem secundum doctrinam fidele uerbum, ut potens sit exhortari in doctrina sana et contradicentes reuincere. sunt enim multi etiam non oboedientes, uaniloqui et seductores. Item ad timotheum I: Humanus sermo: si quis episcopatum cupit, bonum opus desiderat. oportet enim episcopum inreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, prudentem, ordinatum, hospitalem, docibilem, non uinolentum,

α sadoc et abiatar sacerdotes usque arcam domini dei israhel. Item paulus ad titum cap. : Huius regi gratia reliqui te crete usque uaniloqui et seductores. Item cap. : Fidelis sermo:

μ sunt ergo sacerdotes et leuitae, ut portarent arcam domini dei israhel. Item paulus ad titum cap. I: Huius rei gratiae relinqui te crete usque non oboedientes uaniloqui et seductores. Ad timotheum I cap. IIII: Fidelis sermo: si quis episcopatum

4 Tit. 1, 5—10 15 I Tim. 3, 1—10

2 archam *MC (bis)* istrahel *S (bis)* 3 domini] *add.* dei *MC* 4 *uerba* Item — Huius — Humanus — Diacones — — in christo iesu Item *om. V* apostolus *om. MLC* 5 que (e *ex* i *corr. m. 1*) *S* et *Sv*: ut *MLC* (*καί*) 6 presbiteros (praesb- *M*) *ML*, sacerdotes *C* 7 habens filios *C* 8 luxuriae *LC* 9 dispinsatorem *M* 10 turpi lucri appetitorem *ML* obtinentem *S* (*ἀντεχόμενον*): oboedientem *MLC* (obed- *C*), amplectentem *v* 13 exortari *ML* 14 obędientes *S*, obed- *C* 15 prima *MC* 16 cupit *S*, desiderat *MLCv* 17 inrepraehensibilem (-lit̃ *C*) *SMC* subrium *S* 18 ordinatum *SMC*: ornatum *Lv*

non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, domum suam bene regentem, filios habentem subditos cum omni castitate — si quis autem suae domui praeesse nescit, quomodo ecclesiae dei diligentiam habebit? —, non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. oportet autem eum et testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut non in obprobrium incidat et laqueum diaboli. diaconos similiter castos et pudicos, non bilingues, non multo uino deditos, non turpis lucri adpetitores, non cupidos, habentes sacramentum fidei in conscientia pura. et hi quoque probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes. Item illic: Diacones sint unius uxoris uiri, qui filiis bene praesunt et suis domesticis. qui enim bene ministrauerint, gradum bonum sibi adquirunt, et multam fiduciam in fide quae est in christo iesu. Item petrus apostolus in epistula I: Seniores autem qui in uobis sunt obsecro ego testis iesu christi passionum, similiter maior natu et futurae declarationis laudis socius, ut regatis plebem domini, curae

si quis episcopatum desiderat magnum opus. In epistula petri α
I: Seniores autem qui in uobis sunt usque quia ipse est cura de

desiderat usque qui enim bene ministrauerint gradum sibi bonum μ
adquirent. Petrus in epistula I cap. XVIII: Seniores ergo qui in uobis sunt obsecro consenior usque proicientes in eum,

12 I Tim. 3, 12 et 13 16 I Petr. 5, 1—7

1 litigosum *S* 4 ecclesiam *M* dei *ante* diligentiam *om. S* non neofitum *SML*, nonne offitium C^1 5 incedat *S (bis)* diabuli *S (bis)* 7 opbroprium *S*, obprobrium *MLC* diaconos *Sv*: presbiteros (praesb- *M*) *MLC* 8 castos et pudicos *S*: pudicos castos (*om.* et) *MLC*, pudicos *v* (σεμνούς) 9 debitos *S* turpi lucri appetitores *ML* 10 hii *SM* 11 primum *om. MLC* 12 item illic *om. MLC* diacones *SMLC* sint] similiter *ML C* uxores *S* 13 presint *L*, praefuit *M* ministrauerit *L* 14 bonum sibi gradum adquirit *MLC* *uerba* et multam f. i. f. q. e. i. christo iesu *om. MLC* fide] se de *S* 15 apostolus *om. MLC* 16 aepistola *S* 17 testes *L*, estis *S* maiores *MLC* 18 sotios *L* cura MV^1L, curam V^2C

habentes non in auaritia neque in dominatione fratrum, sed uoluntarie ex animo libenter. et sine reprehensione, ut forma sitis ouibus, in operibus bonis. in omni conuersatione quae secundum deum est: ut cum apparuerit princeps pastorum, rationem reddatis de ouibus, et percipiatis illam floridam et inmarcescibilem gloriae coronam. similiter et iuniores subiecti estote senioribus. omnes autem quietem et humilitatem animi induite: quia deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. humiliate ergo uos sub potente dextera dei, ut uos exaltet in tempore uisitationis suae: omnem sollicitudinem uestram proicientes in eum, quoniam ipsi cura est de omnibus. Item in euangelio secundum matthaeum: Quisnam est fidelis seruus et prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis cibaria in tempore? beatus seruus ille, quem ueniens dominus eius inueniat sic facientem. amen dico uobis, quia super omnia quae possidet constituet illum. quod si dixerit malus ille seruus: tardat dominus meus uenire, et coeperit percutere conseruos suos, sedens et

α uobis. In euangelio mathei cap. : Quisnam est fidelis seruus et prudens usque stridor dentium.

μ quoniam ipsi cura est de uobis. Secundum matheum cap. XXV: Quis putas est fidelis seruus et prudens, quem constituit dominus super familiam suam usque illic erit fletus et stridor dentium.

12 Matth. 24, 45—51

2 uoluntariae *SMVL* repraehensione *SMVC* 6 inmarciscibilem *S*, -cessibilem *LC* subiecti *S*: subditi *MVLCv* 8 induentes *M VLC* 9 potente *SV*: potenti *MLCv* dei dextera *C* 11 quoniam *Sv*: quia *MVLC* ipse *M* est cura *MV*¹*L* omnibus *S*, uobis *MV LCv* 12 *uerba* item in euangelio *om. V* euug̅ sec̅ math̅ *S* quis sapiens seruus (et prudens *s. lin. add. al. m.*) *C* 14 cibaria (cyb- *C*) *LC*: cibariam (cyb- *S*) *SMV*, cibum *v*, *τὴν τροφήν* 15 conueniens *L*, quum uenerit *v* inuenerit *MVLCv* 17 illum] eum *Cv* 18 cepit *VC* sedens et bibens *MVLC*: sedentes et bibentes *S*, manducet autem et bibat *v*, *ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ* (*interpres scripsisse uidetur:* edens et b.)

bibens cum luxoriosis, ueniet autem dominus serui illius in die qua non sperat et hora qua non sentiet, et diuidet eum partemque eius cum infidelibus ponet: illic erit fletus et stridor dentium. Item paulus apostolus ad colossenses: Dicite archippo: uide ministerium quod accepisti, ut illud inpleas. Item in leuitico: Ab ostio tabernaculi testimonii non exies septem diebus, donec inpleatur dies consummationis uestrae. Item illic: Ad ostium tabernaculi testimonii sedebitis septem diebus die et nocte, custodite obseruationes domini, ne moriamini.

XLVIII.

DE SANCTIFICATIONE POPVLI.

In exodo: Descendit autem moyses de monte ad populum, et dixit illis, et sanctificauit eos: et lauerunt uestimenta sua, et dixit ad eos: estote parati tribus diebus, et ne accesseritis ad mulierem. Item in deuteronomio: Ecce ostendi uobis iudicia et iustitias, sicut mandauit mihi dominus, facere sic in terra, in qua uos introibitis ibi possidere eam. et seruate et facite, quia haec est prudentia uestra et intellectus coram

XLVII. DE SANCTIFICATIONE POPVLI. In exodo cap. : Descendit autem moises de monte ad populum. In deuteronomio cap. : Ecce ostendi uobis iudicia et iustitia usque et filiis α

XLVIII. DE SANCTIFICATIONE POPVLI. In exodo cap. XI: μ
Descenditque moyses de monte usque ne adpropinquetis uxoribus uestris. In deuteronomio cap. III: Scitis quod docuerim uos praecepta atque iustitias sicut praecepit mihi dominus usque

5 Col. 4, 17 6 Leu. 8, 33 8 ib. 35 13 Ex. 19, 14 et 15 16 Deut. 4, 5—9

1 luxuriosis *VLC* serui *om. MVLC* 2 dię *S* non sentiet *S*, nescit *MVLC*, ignorat *v*, οὐ γινώσκει 4 *uerba* Item — Dicite — Ab — Ad — moriamini *om. MVLC* 5 arcippo *S* 6 leuuitico *S* osteo *et* osteum *S* 7 dię *S* 11 XLVII *L* 13 discendit *S* 17 sic] *s. lin. add.* facietis *V*[2] *(cf. v)* 18 et *ante* seruate *om. MVLC*

omnibus gentibus, quaecumque audierint iustitias istas, et dicent: ecce populus prudens et sciens quae gens tam magna haec. quia quae est tam magna gens, cui sit deus adpropinquans, sicut dominus deus noster in omnibus in quibuscumque inuocauerimus eum? et quae alia gens tam magna, quae habeat iustitiam et iudicia iusta secundum omnem legem istam, quam ego trado uobis coram uos hodie? adtende tibi et serua animam tuam, ne obliuiscaris omnia uerba, quae uiderunt oculi tui, et ne recedant de corde tuo omnibus diebus uitae tuae, et instrues filios tuos et filios filiorum tuorum. Item in libro paralipomenon II ioadas sacerdos: Et statuit ostiarios super portas domus domini, et non intrabit inmundus in omni re. Item petrus apostolus I: Et uos sancti in omni conuersatione estote, quia scriptum est: sancti estote, quia et ego sanctus sum.

α filiorum tuorum. In paralipomenon libro II cap. : Ioiadas sacerdos statuit ostiarios. In epistula petri I cap. : Et uos in omni conuersatione sancti estote.

μ docebis ea filios ac nepotes tuos. In paralipomenon libro II cap. : Constituit quoque ioiadas ianitores in portis domus domini usque inmundus in omni re. Petrus in epistula I cap. III: Et ipsi sancti in omni conuersatione sitis usque quoniam et ⟨*s. l.*⟩ ego sanctus sum.

12 II Par. 23, 19 13 I Petr. 1, 15 et 16

1 quicumque *MVL* 2 quae *MVLC*, *om. S*, τό 3 gens] hę gens *C* 5 et que alia gens et | tam *S* 6 omnem *om. C* 7 ego *om. MVLC* uobis *V*² hodiae *S* 11 *uerba* Item — Et statuit — Et — sanctus sum *om. V* in paralipomenon (paralippemen̄ *L*, paralypom- *C*) libro *MLC* ioiadas *LC* 12 et *ante* statuit *om. MLC* constituit *Cv* hostiarios *MC* intrauit *MLC* 13 immundus *M* in (*om.* in *M*) epistola petri prima (I *L*) *MLC* 14 uos in omni conuersatione sancti *MLC* 14 scribtum *S* 15 et *om. M* sum scs̄ *L*

XLVIIII.

DE CONTENTIONE VITANDA.

In prouerbiis: Odium suscitat contentio, omnes autem non contendentes protegit amicitia. Item illic: Contradictiones sedat tacitus, inter potentes autem definit. Item illic: Noli procedere in rixam cito, ne postmodum paeniteat te. cum tibi maledixerit amicus tuus, recede retro. noli contendere, cum te exprobrabit amicus, gratia et amicitia liberant, quam serua tibi, ne in obprobriis sis, sed custodi uias tuas bene conseruando. Item illic: Vir animosus fodit contentionem, uir autem iracundus exobruet peccata. Item apostolus ad corinthios I: Cum enim sit inter uos aemulatio et contentiones, nonne carnales estis et secundum

XLVIII. DE CONTEMPTIONE VITANDA. In prouerbiis cap.   : Odium suscitat suscitat rixa. Item cap.   : Contradictione seddat tacitus. Item cap.   : Noli procedere rixa cito. Item cap.   : Vir animosus fodit|temptionem. In epistula ad corinthios I cap.   : Cum enim sint inter uos emulationes. α

XLVIIII. DE CONTENTIONE VITANDA. In prouerbiis cap. XI: Odium suscitat rixas et uniuersa delicta operit caritas. Item cap. X: Contradictiones sedat tacitus usque definit. Item cap. XXV: Quae uiderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, usque qui loquitur uerbum in tempore suo. Item cap. XVII: Vir impius fodit malum usque separat principes. Ad corinthios I cap. III: Quum enim sit inter uos zelus et contentio usque secundum μ

3 Prou. 10, 12   4 Pr. 18, 18   6 Pr. 25, 8—10   10 Pr. 29, 22   12 I Cor. 3, 3   23 Prou. 16, 27. 28

1 XLVIII *L*   4 ubi supra *MVLC*   6 in prouerbiis *MVC*, ubi supra *L*   in rixa cito ne *LC*, in rixatione *MV*   peniteat *SV*, poeniteat *L*   8 exprobrauit *MLC*, exprobrauerit *V*   9 liberat *L*   opprobriis *S (347, 5)*   10 tuas *om. M*   conserando MV^1 *uerba* Item — Vir — — peccata. Item apostolus *om. V*   illic] in prouerbiis *MLC*   *uerba* uir autem i. e. peccata *om. MLC*   12 I] *om. M* / sit *Sv*: sint *MVLC*

hominem ambulatis? Item ad philippenses: Si qua ergo consolatio in christo, si qua adlocutio caritatis, si qua societas spiritus, si qua uiscera miserationis: inplete gaudium meum, ut id ipsum dicatis omnes, eandem caritatem habentes, unianimes, unum sentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam, sed humilitate mentis inuicem existimantes sibimet ipsos superiores, non sua singuli respicientes, sed aliorum.

L.

DE HAERETICIS ET PSEVDOPROPHETIS VITANDIS SEV CONTENTIONIBVS LEGIS.

In hieremia: Et dixit dominus ad me: falsa prophetant prophetae in nomine meo: non misi illos, et non mandaui illis, neque locutus sum ad eos: quia uisiones falsas et diuinationes

α Ad philippenses cap. : Si qua ergo consolatio in christo usque respicientes, sed aliorum.

XLVIIII. DE HERETICIS VITANDISED PSEVDOPROPHETIS SEV CONTENTIONEBVS LEGIS. In hieremia cap. : Et dixit dominus ad me: falsa prophetant usque ipsi prophetant uobis. Item

μ hominem ambulatis. Ad philipenses cap. II: Si qua ergo consolatio in christo, si quod ***solacium ⟨*ras.* con⟩ usque sed ea quae aliorum.

L. DE HERETICIS VITANDIS ET PSEVDOPROPHETIS SEV CONTENTIONIBVS LEGIS. In hieremia cap. : Et dixit ad me: falso prophetae uaticinantur in nomine meo usque seductionem cordis

1 Phil. 2, 1—4 12 Hier. 14, 14

1 filippenses *S* 2 consulatio *S* qua adlucutio *S*, quod solatium *MVLCv*, *cf.* *350, 5* 3 si qua uiscera misericordiae, si qua societas sp̄s, implete *MVLC* 4 id *om.* *V* dicatis] sapiatis *v (350, 7)* unanimes *MVLCv* 6 humilitatem *S (350, 9)*, in humilitate *MCv* exstimantes *M* 7 sibimet *S*, se *MVLC* 9 XLVIIII *L* 10 hereticis *SMVLC* uitandis et pseudoprophetis *MVLC* 12 dominus *MVLCv*: *om.* *S* falsae *L* prophetant *MVLC*: *om.* *S* prophetae uaticinantur *v* profetae *et* profetarum *et* profetant *S* 13 et non] neque *C* illis] illos *MV* 14 eos] illos *C* et] atq; *C*

et praesumptiones cordis sui ipsi prophetant uobis. Item illic: Nolite audire sermones prophetarum, quia uani sunt et uisiones cordis sui loquuntur, et non ab ore domini. dicunt his qui repellunt uerbum domini: pax erit uobis. Item in esaia propheta: Populus hic labiis me diligit, cor autem eorum longe est a me: sine causa enim colunt me, docentes doctrinas mandata hominum. Item in ezechiel: Et extendam manum meam super prophetas, qui uident mendacia et loquuntur uana: in disciplina populi mei non erunt, neque in scriptura domus israhel scribentur, et in terram israhel non intrabunt, eo quod populum meum seduxerunt dicentes: pax pax, et non erat pax. Item illic: Vae qui adsumunt ceruicalia sub omnem cubitum manus et faciunt uelamina super omne caput uniuersae aetatis ad subuertendas animas.

cap. : Nolite audire sermones prophetarum. In esaia cap. α
: Populus hic labiis me honorat. In izacchar. cap. :
Et extendam manum meam super prophetas usque pax pax, et non erit pax. Item cap. : Vae his qui adsumunt ceruicalia

sui prophetant uobis. Item cap. : Haec dicit dominus: no- μ
lite audire uerba prophetarum usque pax erit uobis. Item in esaia cap. : Populus iste ore suo et labiis usque mandata hominum. In ezechiel cap. : Et erit manus mea super prophetas usque dicentes: pax pax, et non erat pax. Item cap. : Vae qui consuunt puluillos sub omni cubito manus usque

2 Hier. 23, 16 et 17 5 Es. 29, 13 7 Ezech. 13, 9 et 10 12 ib. 18. 19. 22

2 ubi supra *MVLC* uana *V* 3 locuntur *V (etiam infra)* 4 his *om. MVLC* domini] *add.* dicentes *MVLC* 5 propheta *om. MVLC* diligit *S*: honorat *MVLC*, glorificat *r* 6 colunt *S*: quaerunt (quer- *LC*) *MVLC*, timuerunt *r* (σέβονται) 7 doctrinas] *add.* et V^2 doctrinas hominum et mandata *L* hiezechiel *M*, iezechiel *C* 10 in *ante* scriptura *om. V* is-rahel (*rasa* t) *S bis* 11 dicentes *MVLC*, *om. S* 12 *uerba* Item — Vae — Obsecro — Quod — — opera eorum Item *om. V* ubi supra *ML C* uae] *add.* his *MLC* assument *ML* 13 omne cubitu *L* manuum *LC* 14 omnem caput *ML* aetatis] *add.* suae *C* subuertentias *S*

et contaminabant me et populum meum seducebant ad occidendas animas, quas non oportebat mori, et ad liberandum animas, quas non oportebat uiuere, dum loquimini populo exaudienti eloquia uana. eo quod euertebatis cor iusti et confirmabatis manus iniqui, ne omnino se auerteret a uia sua mala et uiueret. Item paulus apostolus ad romanos: Obsecro uos, fratres, diligenter obseruate tumultuosos et scandala praeter doctrinam, quam uos didicistis, dicentes aut facientes. declinate ab ipsis. nam huiusmodi domino nostro christo non seruiunt, sed ipsorum uentri. et suauitudine uerborum et benedictione seducuntur corda innocentium. obauditio autem uestra in omnes transeat. gaudeo autem super uos, et uolo uos prudentes esse ad bonum, simplices autem ad malum. deus autem pacis conterat alienum sub pedes uestros quo celerius. Item ad corinthios II: Quod autem facio et faciam, ut amputem occasionem eorum qui uolunt

α usque uideret. In epistula ad romanos cap. : Obsecro uos, fratres, ut obseruetis eos usque sub pedibus nostris uelociter. Ad corinthios cap. : Quod autem facio et facturus sum

μ ut non reuerteretur a uia sua mala et uiueret. Ad romanos cap. XVIII: Rogo autem uos, fratres, ut obseruetis eos, qui dissensiones usque deus autem pacis conteret satanan sub pedibus uestris uelociter. Ad corinthios II cap. XII: Deus scit: quod autem facio et faciam usque quorum finis est secundum opera

7 Rom. 16, 17—20 15 II Cor. 11, 12—15

1 sedocebant *S* 3 loquemini *S* 4 aeloquia *MC* 6 paulus *om. MC* apostolus *om. L* 7 obsecro uos, fratres, ut obseruetis eos qui dissensiones (discensiones *M*) et scandala praeter doctrinam quam didicistis faciunt et declinate (declinante *M*) ab huiusmodi. nam hii (hi *LC*) domino nostro christo (*om.* christo *C*) non obseruiunt (seruiunt *LCv*), sed suo uentri et per suauiloquia (suaui aeloquia *M*) et benedictiones seducunt corda innocentium (-tum *C*). uestra enim obauditio in omnibus peruenit. gaudeo igitur in uobis. uolo uos sapientes esse in bono, integros autem a malo. deus autem pacis conterat satanan (satan *L*) sub pedibus uestris uelociter *MLC* 13 uos *pr. om. S* prudentis *et* simplicis *S* 14 ds̄ (*non* dominus) *S* 15 caelerius *S* secunda *MC* 16 faciam] facturus (fut- *L*) sum (*om.* sum *C*) *MLC*

occasionem, ut in quo gloriantur inueniantur sicut et nos. nam huiusmodi pseudoapostoli, operarii nequitiae. dolosi, transfigurantes se in apostolos christi. sed non mirum, cum ipse satanas transfiguret se uelut angelum lucis, non est magnum, si ministri eius transfigurantur uelut ministri iustitiae, quorum finis est secundum opera eorum. Item ad philippenses: Videte canes, uidete malos operarios, uidete concisionem. nos enim sumus circumcisio, qui spiritu deo seruimus et gloriamur in christo et non in carne confidimus. Item illic: Nam multi ambulant quos saepe dicebam uobis, nunc autem flens dico, inimicos crucis christi, quorum finis est interitus, quorum deus uenter est et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt: nostra autem conuersatio in caelis est. Item ad colossenses: Nemo ergo uos iudicet in cibo aut in potu aut in partem diei festi aut initiis men-

usque secundum opera eorum. Ad philipenses cap. : *α*
Vide canes, uidete multis operios. Item cap. : Nam multi ambulant quos sepe dicebam uobis. Ad colosenses cap. :

ipsorum. Ad philipenses cap. III: Videte canes, uidete malos *μ*
operarios usque et non in carne fiduciam habentes. Item in eadem epistula cap. IIII: Multi enim ambulant quos saepe dicebam uobis usque nostra autem conseruatio in caelis est. Ad colosenses cap. III: Nemo ergo uos iudicet in cibo aut in potu

7 Phil. 3, 2 et 3   10 ib. 18—20   14 Coloss. 2, 16—23

1 in quo *Sv*, in eo quod *MLC*, ἐν ᾧ   2 operari inequitiae *S*, operarii (*om.* nequitiae) *MLC*   3 cum ipse *S*: ipse enim *MLCv*   4 transfigurat se in angelum *MLCv*   est] *add.* enim *C*, *add.* ergo *v*   5 transfigurentur *MLCv*   uelut] ut *MLC*   6 opera eorum *MLC*, eorum (*om.* opera) *S*   7 filippenses *S*   uide canes *MV*¹   8 circumcisi qui *V*   in spiritu *VLCv*   9 confidemus *S*   10 *uerba* Item — Nam — in caelis est Item *om. V*   ubi supra *MLC*   11 autem] *add.* et *Cv*   12 confusionem *S*   13 terrenas *S*   14 colosenses *MVLC*   ergo *Sv*: autem *MVLC*, οὖν   *uos (*rasa* s) *S*   15 cybo *SC*   partem *SMVLC*   *uerba* aut initiis mensum *et* aut in ieiuniis *om. MVLC*   *fort.* in initiis

sum aut in numeniis aut in ieiuniis aut in sabbato, quod est umbra futurorum, corpus autem christi. nemo uos seducat uolens in humilitate sensus et superstitione angelorum. quae uidit ambulans, extollens se sine causa inflatus sensu carnis suae, et non tenens caput, ex quo omne corpus per nexus et coniunctiones productum et porrectum crescit in augmentum dei. si ergo mortui estis cum christo ab elementis huius mundi, quare tamquam uiuentes in hoc mundo decernitis? ne tetigeritis neque gustaueritis neque contrectaueritis! quae sunt omnia in interitum ipso usu, secundum praecepta et mandata hominum, quae sunt quidem rationem habentia sapientiae in religione et humilitate cordis, non parcendo corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis. Item ad timotheum I: Finis autem praecepti est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta. a quibus quidam excedentes conuersi sunt in uaniloquium, uolentes esse se legis doctores, non intellegentes neque quae loquuntur neque de quibus adfirmant. Haec doce et exhortare. si quis aliter docet et non adquiescit sanis sermonibus domini nostri iesu

α Nemo autem uos iudicet. Ad timotheum I cap. : Finis autem praecepti est caritas usque disce ab eiusmodi. Item

μ usque in humilitate et religione angelorum. Ad timotheum I cap. I: Finis autem praecepti est caritas de corde puro usque neque de quibus adfirmant. Et in eadem epistula cap. VIII: Haec loquere et exhortare. si quis aliter docet usque questum

14 I Tim. 1, 5—7 et 6, 2—5

1 aut neomeniis aut sabbata (in *bis om.*) *MVLC*, ἢ νουμηνίας ἢ σαββάτων numiniis *S*, neumeniis *V* sabbatorum *V*²*v* 3 *uerba* quae uidit — — *lin. 13* saturitatem carnis *om. MVLC* 4 sensus *S* 6 coniunctione *S* 12 parcendo *scripsi*, purando *S* 13 *uerba* Item — Finis — Profanas — O — Hoc — Sicut — — fide *om. V* 14 I] prima *MC*, *om. L* 15 et conscientia bona *om. MLC* quidem *S* 16 excedentes *ML*: excidentes *SC*, aberrantes *v* (recedentes *351, 8*) esse se *S*, esse *MLCv* 17 neque *S* 18 affirmant *MC* exortare *SML* 19 et] ei *S* adquiescit *M*: -scet *SLC* ihs̄ (*i. e.* iesus) *S*

christi et ei quae secundum pietatem est doctrinae, inflatus est autem nihil sciens, sed aegrotans circa quaestiones et uerborum pugnas, ex quibus nascuntur inuidiae, contentiones, blasphemiae, suspiciones malae, conflictationes hominum mente corruptorum et a ueritate destitutorum, existimantium quaestum esse culturam dei. discede ab eiusmodi. Item ad quem supra II: Profanas autem uocum nouitates deuita. multum enim proficient ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit. Item illic: O timothee, mandatum custodi, deuitans profanas uocum nouitates et oppositiones falsi nominis scientiae, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Item ad timotheum II: Hoc autem scito, quoniam in nouissimis temporibus aduenient tempora periculosa: erunt homines se ipsos amantes, cupidi, superbi, fastidiosi, blasphemi, parentibus non oboedientes, ingrati, scelesti, infideles, sine affectione, pactum custodientes detractare, incontinentes, inmites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, uoluntatum amatores magis quam dei. habentes formam pietatis, uirtutem autem eius negantes. et hos deuita. ex his sunt

cap. II: Profanas autem uocum nouitates deuita. Item cap. : *α*
Mandatum custodi. Item cap. : Habentes formam pietatis

esse pietatem. Ad timotheum II cap. III: Profana autem inaniloquia deuita usque sermo eorum ut cancer serpit. Item ad timotheum I cap. VIII: O thimote∗e, depositum custodi usque promittentes circa fidem exciderunt. Item ad timotheum II cap. IIII: Habentes speciem quidem pietatis usque insipientia *μ*

7 II Tim. 2, 16 et 17 9 I Tim. 6, 20 et 21 12 II Tim. 3, 1—9

2 egrotans *MLC*: egrotat *S* (*νοσῶν*) questiones *LC* 4 blasfemiae *S* male *ML* 5 corrupto *M* et auaritate *S* a *om.* *M* questum *L* 6 ad quem supra *S*, ad timotheum *MLC* 7 debita *S*, deuita *Cv*: euita *ML* 8 proficiunt *MLCv* ut (ui *M*) *MLCv*, et *S* 9 ubi supra *MLC* timothaee *S*, timotheae *ML* 12 II] I *M*, prima *C*, *om.* *L* Habentes (*uerba* Hoc — — *lin. 18* quam dei *om.*) *MLC* 14 blasfemi *S* 15 infidelis *S* 16 detractare *S* 17 uoluntatum *S*

qui penetrant domos et captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur uariis desideriis, semper discentes et numquam ad scientiam ueritatis peruenientes. quemadmodum enim iamnes et mambres restiterunt moysi, ita et hi resistunt ueritati: homines corrupti mente, reprobi circa fidem. sed ultra non proficient: dementia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit. Item illic: Sicut rogaui te, ut remaneres ephesi, cum irem in macedoniam, ut denuntiares quibusdam, ne aliter doceant neque intendant fabulis iudaicis et genealogiis infinitis, quae quaestiones praestant magis quam aedificationem dei, quae est in fide. Item ad titum: Stultas autem quaestiones et genealogias et contentiones et pugnas legis deuita: sunt enim inutiles et uanae. haereticum hominem post unam correptionem deuita, sciens quoniam peruersus est eiusmodi et peccat, cum sit suo iudicio damnatus. Item ad laodicenses: Neque destituat uos quorundam uaniloquentia insinuantium, ut uos auertant a ueritate euangelii, quod a me praedicatur. Item apostolus

α usque sicut et illorum fuit. Item cap. : Sicut rogaui te ut remaneres. Ad titum cap. : Stultas autem questiones et

μ enim eorum manifesta erit omnibus sicut et illorum fuit. Item ad timotheum I cap. I: Sicut rogaui te ut remaneres ephesi, quum irem in machedoniam usque aedificationem dei quae est in fide. Ad titum cap. IIII: Stultas autem quaestiones et genealogias usque et delinquit proprio iudicio condempnatus. In epi-

7 I Tim. 1, 3 et 4 12 Tit. 3, 9—11 16 Ep. ad Laod. 4

1 honeratas *LC* 3 quemammodum *M* 4 hii *SM* 7 ubi supra *MLC* 8 efesim *S* machedoniam (machaed- *M*) *SM* 13 uane *L* 14 hereticum *SMVLC* 15 eiusmodi] qui eiusmodi est *Cv* peccat cum] peccatum *MV*[1]*LC* 16 dampnatus *MV*[1] *LC*, condempnatus *V*[2]*(v)* *uerba* Item ad laodicenses Neque — — praedicatur *om. MVLC* 17 uaneloquentia *S* insinuantium] *add.* se *cod. Vaticanus (Mai)* 18 euuangelii *S* apostolus *om. MVLC*

iohannes: Carissimi, nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus si ex deo sunt, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in hunc mundum. Item iohannes apostolus II: Si quis uenit ad uos et hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum et aue ne dixeritis ei. qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. ecce praedixi uobis, ne in diem domini condemnemini. Item in euangelio secundum matthaeum: Adtendite uobis a pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos in uestitu ouium. intus autem sunt lupi rapaces: ex fructibus eorum cognoscetis eos. Item ad ephesios: Probate autem quid sit quod placeat deo: et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem et redarguite: quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est etiam dicere.

genealogias. In epistula iohannis: Karissimi, nolite credere. α
Item cap. : Si quis autem uenit ad uos. In euangelio mathei cap. : Adtendite uobis a pseudoprophetis. In epistula ad efesios cap. : Probate autem quid sit usque turpe est etiam dicere.

stula iohannis I cap. XIII: Carissimi, nolite omni spiritui μ
credere usque exierunt in hunc mundum. In epistula iohannis II cap. IIII: Si quis uenit ad uos et hanc doctrinam non adfert usque ut in diem domini nostri non confundemini. Secundum matheum cap. VI: Adtendite a falsis prophetis qui ueniunt ad uos usque a fructibus eorum cognoscetis eos. Ad ephesios cap. VI: Probantes quid sit bene placitum deo usque quae enim in occulto fiunt ab ipsis turpe est et dicere.

1 I Ioh. 4, 1   4 II Ioh. 10 et 11   8 Matth. 7, 15 et 16   11 Eph. 5, 10—12

1 iohannis *S*   carissimi *ML*, km̃i *SVC*   2 prouate *S*   ex *SCv*: a *MVL*, ἐκ   pseudo|profetae *et* pseudoprofetis *(l. 9.) S*   3 *uerba* Item — Si quis — Adtendite — — eos *om. V*   iohannis apostolus II *S*, ubi supra *MLC*   4 si quis autem *MLC*   adfert *S (v)*: tenet *MLC*, φέρει   5 in domo *M*   habe SM^1, aue M^2LC illi ne dixeritis *MLC*   6 habe *S*, abe M^1 7 diem *S MLC*   condempnemini *MC*   in euangelio *om. MLC*   8 euuḡ *S*   mattheum *S*, math. *LC*   11 efesios *S*, effesios *LC*   prouate *S*   14 ipsis *Sv*: eis *MVLC*

LI.

DE CONTINENTIA ORIS.

In psalmo CXXXVIIII: Vir linguosus non dirigetur super terram. Item in prouerbiis: Ex multiloquio non effugies peccatum: parcens autem labiis sapiens eris. Item illic: Qui multis utitur uerbis, laedit animam suam. Item illic: Mutum te faciens uideris sapiens esse. Item illic: Qui respondit uerbum prius quam audiat, stultitia est illi et obprobrium. Item illic: Mors et uita in manibus linguae: qui autem continens est, edet fructus eius. Item illic: Qui

α L. DE CONTINENTIA ORIS. In psalmo CXXXVIIII: Vir lingosus non dirigetur. In prouerbiis cap. : Ex multiloquio non effugies. Item cap. : Qui multi sunt uerbis. Item cap. XVIII: Stultus quoque, si tacuerit, sapiens putabitur. Item cap. XVIIII: Qui prius respondit quam audiat stultum se esse demonstrat. Item cap. XVIIII: Mors et uita in manu lingue. Item cap. XXI: Qui custodit os suum et linguam. Item cap. XXVIIII:

μ LI. DE CONTINENTIA ORIS. In psalmo CXXXVIIII: Vir linguosus non dirigetur super terram. In prouerbiis cap. XI: In multiloquio peccatum non deerit usque prudentissimus est. Item cap. XIIII: Qui custodit os suum, custodit animam suam usque sentiet mala. Item cap. XIII: Abominatio est domino labia mendacia usque placent ei. Item cap. XVIII: Stultus quoque, si tacuerit, sapiens putabitur, et si conpresserit labia sua, intelligens. Item cap. XVIIII: Qui prius respondit quam audiat, usque et confusione dignum. Item cap. XVIIII: Mors et uita in manu linguae usque comedent fructus eius. Item cap. XXI: Qui custodit os suum usque de anguis animam suam. Item

3 Ps. 139, 12 4 Prou. 10, 19 6 Prou. 13, 3 (Eccli. 20, 8) 7 Prou. 17, 28 Prou. 18, 13 9 ib. 21 10 Prou. 21, 23

3 super terra V^1, in terra *Cv* 5 eris (s *in rasura*) *M*, erit *V* ubi supra *MVLC (cf. 520, lin. 2: Eccli. 20, 8)* 6 ledit *VLC* illic *alt.*] in prouerbiis *MVLC* 7 uideberis (ut deberes *M*) *MVLC* ubi supra *MVLC* 8 opprobrium *S* 9 in prouerbiis *MVLC* 10 edit (aed- *M*) M^1L *uerba* Item — Qui custodit — — *520, 8* adsiduus esto *om. V* ubi supra *MLC (sic 519, 3. 8. 11. 520, 5. 7*

custodit os suum et linguam, conseruat de angustiis animam suam. Item illic: Laqueus enim fortis sunt uiro sua labia, et capitur uerbo oris sui. Item illic: Abominatio est domino defigens oculum, et indocti incontinentes sunt lingua. Item illic: Si uideris uirum uelocem in uerbis, scito quia spem habet magis insipiens quam ille. Item in ecclesiastico: Noli citatus esse in lingua tua et inutilis et remissus in operibus tuis. Item illic: Non appelleris susurrio, et lingua tua capiaris: super furem enim est confusio et paenitentia: susurratori autem odium et inimicitiae et contumelia. Item illic: Ne iteres uerbum durum et nequam. Item illic: Est tacens qui inuenitur sapiens. et est tacens qui non habet sensum loquellae. et est tacens sciens tempus apti

Vidisti hominem uelocem ad loquendum. In ecclesiastico cap. α
: Noli citatus est in lingua. Item cap. . . | (*sequitur lacuna 35 fere litterarum*) . . . . . Non appelleris | susurro et lingua tua capiaris. Item cap. : Ne iteris uerbum nequam et durum. Item cap. : Est tacens qui inuenit sapiens esse

cap. VII: Inlaqueatus es uerbis oris tui et captus propriis ser- μ
monibus. Item cap. XXVIIII: Vidisti hominem uelocem ad loquendum. In ecclesiastico cap. IIII: Noli citatus esse in lingua tua et inutilis et remissus in operibus tuis. Item cap. VII: Homo linguosus et temerarius in uerbo suo odibilis est. Item cap. IIII: Noli esse susurro et lingua tua capiaris usque susurratori autem odium et inimicitia et contumelia. Item cap. X: Ne iteres uerbum nequam et durum et non minoraberis. Item cap. XI: Est tacens qui inuenitur sapiens usque est processio in

2 Prou. 6, 2 3 Prou. 27, 20 5 Prou. 29, 20 7 Eccli. 4, 29 (34) 8 Eccli. 5, 14 (16) 11 Eccli. 19, 7 12 Eccli. 20, 5 et 6

2 in prouerbiis *MC*, ubi supra *L* (*sic lin. 5*) laqueos *S* fortes *S* sunt *S*: est *MLC* labia sua *C* 3 capietur *C* abom . . .] βδέλυγμα κυρίῳ στηρίζων ὀφθαλμόν, καὶ οἱ ἀπαίδευτοι ἀκρατεῖς γλώσσῃ abhominatio *LC* 4 lingua *om. MLC* 5 cito *S* 6 in ecclesiastico *MLC*, illic *S* 8 apelleris *L* susurrio *SM*: susurro *LCv* 9 penitentia *L* 10 inimicitia *MLC* 11 nequam et durum *MLCv* 12 illic] in ecclesiastico *MLC* sapiens] *add.* esse *MLC* 13 loquelae *LCv* sciens *MLC, om. S*

temporis. Item illic: Homo sapiens tacebit usque in tempus: lasciuus autem et inprudens non seruabunt tempus. qui multis utitur uerbis, laedit animam suam, et qui potestatem sibi adsumit iniuste, similiter processus est in malis. Item illic: Qui susurrio est in omnibus et non necesse, odietur. Item illic: Tacitus et sensatus honore honorabitur. Item illic: In medio sensatorum serua uerbum temporis: in medio autem tractantium adsiduus esto. Item illic: Homo iracundus incendit litem, et uir peccator turbabit amicos et in medium pacem habentium inmittet delaturam. secundum uirtutem hominis iracundia illius, et secundum substantiam suam exaltabit litem. certamen festinatum incendit ignem, et lis festinans effundit sanguinem, et lingua testificans adducet mortem: si sufflaueris, quasi scintilla exardebit, ⟨si ex-

α usque progressus est in malis. Item cap. : Qui susurro est. Item cap. XI: Tacitus et sensatus honore honorabitur. Item cap. : Sensatorum serua uerbum. Item cap. XV: Homo iracundus incendit litem usque mors nequissima et inutilis.

μ malis uiro indisciplinato. Item cap. XI: Qui multis utitur uerbis, laedit animam suam. Item cap. XI: Susurrio coinquinabit animam suam et in omnibus odietur. Item cap. XI: Tacitus et sensatus honore honorabitur. Item cap. XIIII: In medio insensatorum serua uerbum usque assiduus esto. Item cap. XV: Homo enim iracundus incendit litem et uir peccator turbabit amicos

1 Eccli. 20, 7—9 5 Eccli. 21, 28 (31) 6 ib. 31 7 Eccli. 27, 12 (13) 8 Eccli. 28, 8—13 (11—15)

1 item illic *S*, *om.* *MLC* usquę *S* 2 *ὁ πλεονάζων λόγῳ βδελυχθήσεται, καὶ ὁ ἐνεξουσιαζόμενος μισηθήσεται. ἔστιν εὐοδία ἐν κακοῖς* . . . 3 ledit *LC* 4 assumit (-met *L*) *LC* iniustae *SM* progressus est *L* 5 susurrio *SM*, sorro *L*, susurro *Cv* necessae *S*, necessario *MLC* 7 in ecclesiastico *MLC* (*sic infra* 34) in medio *om.* *MLC* 8 adsiduos *S*, assiduus *MLC* 9 incendit *libri*, *ἐκκαύσει* turbauit *MVLC* 10 inmittit (imm- *M*) *MVLC*, *ἐμβάλλει* dilaturam V^1 saecundum *S* 11 iracundiam *MVLC* 12 exaltauit *MVLC* certamen *MVLCv*: testamentum *S*, *ἔρις* 13 lix *ML*, lex *V* festinantes *S*, festinatis V^1 adducit *MVLC* 14 scentilla *S*, sintilla *L*, scintillae *C* si expueris super illam, extinguetur *add. s. lin.* M^2 (*v*), *om.* SM^1VLC

pueris super illam, extinguetur,⟩ et utraque ex ore proficiscuntur. susurrio et bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes. Item illic: Lingua tertia multos commouit et disparsit illos de gente in gentem: ciuitates diuitum destruxit et domos magnatorum effodit: uirtutes populorum concidit et gentes fortes dissoluit. qui ad illam spectat, non habebit requiem, nec habitabit cum requie. Item illic: Flagelli plagae liuorem faciunt, plaga autem linguae comminuet ossa. multi ceciderunt in casus gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam. felix qui liberatus est a lingua nequam, qui in iracundia illius non transiuit et uinculis illius non est ligatus! iugum enim illius iugum ferreum est, mors illius mors nequissima et inutilis inferi. Item illic: Aurum tuum et argentum tuum confla, et uerbis tuis facito stateram et frenos ori tuo rectos: et adtende, ne forte labaris lingua et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, et sit casus

Item cap. XV: Aurum tuum et argentum confla. Item cap. *α*

usque et utilis potius inferus quam illa. Item cap. XV: Aurum *μ*
tuum et argentum tuum confla et uerbis tuis facito stateram

3 Eccli. 28, 14 et 16 (16—18. 20) 7 ib. 17—21 (21—25) 13 ib. 24—26 (29. 30)

2 susurro *V²LCv* turbauit *L* 3 *et* 7 item illic *om. MVLC* 4 dispersit *MVLCv* ciuitates] *add. s. lin.* muratas *m. al. M (v)* destruxit *MVLC*: distraxit *S* 5 domus *V* 6 sortes *S* spectat *scripsi*: expectat *SMVLC*, respicit *v* habitabit (-uit *M*) *SMV*, habebit *LC* 7 requię *S* 8 plage *ML* 9 sic quasi *v*, sit quasi *S*, ea *(s. lin. al. m.* sic quomodo) *M*, *om. V*, sic *LC*, ὡς 10 linguam] *add.* suam *m. al. M* nequa *L* 11 iracundia *SM¹VLC*, -am *corr. m. al. M (v)* transibit *LC* 12 alligatus *L* ferreum est] *add. s. lin.* et uinculum illius uinculum ereum est *m. al. M (v)* 13 nequissima et *MVLC*, nequissimae *S* inutilis inferi *SM¹VLC*: utilis inferus potius quam illa *corr. al. m. in M (cf. v)*, λυσιτελὴς μᾶλλον ὁ ᾅδης αὐτῆς *uerba* Item — Aurum — — *p. 524, 10* uana religio est *om. V* illic] in ecclesiastico *MC*, ubi supra *L (sic 522, 1)* 14 argentum (tuum *om.*) *MLC* tuis *MLC*, tui *S* 15 in lingua *MLCv*, *add.* tua *m. al. M*

tuus insanabilis. Item illic: Quis dabit ori meo conseruationem et super labia mea signaculum certum, ne cadam ab illis et lingua mea perdat me? deus pater et dominator uitae meae, ne derelinquas me cadere in illis: ne adcrescant ignorantiae meae, et adprehendar in conspectu contrariorum, et gaudeat inimicus meus. Item illic: Indisciplinosae non adsuescas os tuum, est enim in illa uerbum peccati. Item in ecclesiaste: Noli festinare in ore tuo, et cor tuum non adceleret, ut proferas uerbum ante faciem dei: quia deus in caelo est et tu in terra: propterea pauca sint uerba tua. Item illic: Noli dare os tuum, ut peccet caro tua: et ne dicas ante faciem dei quia ignorantia est, ut non irascatur dominus in uerbis tuis, ut perdat opera manuum suarum. Item in iob: Et ideo a nequissima lingua absconde te, et

α : Quis dabit ori me conuersationem. Item cap. : Indisciplinos enim non inquiescat. Item cap. : Noli festinare in ore tuo. Item cap. : Noli dare os tuum, ut peccet. In iob cap. VIIII: A flagello linguae absconderis. Item cap. :

μ usque insanabilis in mortem. Item cap. XI: Quis dabit ori meo custodiam et super labia mea signaculum certum usque et gaudeat inimicus meus. Item cap. XII: Indisciplinose non adquiescat os tuum, est enim in illa uerbum peccati. In ecclesiaste cap. V: Nec temere quid loquaris usque idcirco sint pauci sermones tui. Item in ecclesiaste cap. V: Ne dederis os tuum, ut peccare facias carnem tuam usque dissipet cuncta opera manuum tuarum. In iob cap. VIIII: A flagello linguae abscon-

1 Eccli. 22, 27 (33) et Eccli. 23, 1 et 3 6 Eccli. 23, 13 (17) 8 Eccle. 5, 1 11 ib. 5 14 Iob. 5, 21 et 22

1 insanabilis] *add.* in morte *MLC,* in mortem *v* 2 nec adamabilis (*corr. al. m.* uti ne cadam ab ipsis) *M* 3 pater ***** et dominus *M* dominator *(in rasura m. 1) S* 5 apprach- *MC,* adpraehendar *S* 6 ubi supra *MLC* indisciplinosae *SM (s. lin. add.* lingue uel loquele *al. m. in M),* indisciplinose *LC (cod. Amiat. et Tolet.), cf. Eccli. 23, 15* 7 adsuescas *S*: adquiescat *MLC* 8 ecl, *S,* ecclesiasten (en *in rasura m. 1) M* 9 adceleret *S,* accel- *MLC* 11 ubi supra *MLC* 13 manum *S* tuarum *C* 14 iob (in *om.) L* te *MLC*: *om. S*

non timebis a superuenientibus malis. deride iniustos et infrena os scelestorum. Item illic: Et si in multiloquio extollamur, coram domino non absoluetur. Item in psalmo XIII: Linguis suis dolose agebant, uenenum aspidum sub labiis eorum: quorum os maledictione et amaritudine plenum est. Item in psalmo XXXIII: Quis est homo qui uult uitam et cupit uidere dies bonos? cohibe linguam tuam a malo et labia tua, ne loquantur dolum: declina a malo et fac bonum: inquire pacem et sequere eam. Item in psalmo XXXVIII: Dixi: custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. posui ori meo custodiam, dum consistit peccator aduersum me. Item in psalmo CXL: Pone, domine, custodiam ori meo et ostium circumstantiae labiis meis. non declines cor meum in uerba mala ad excusandas excusationes in peccatis. cum hominibus operantibus iniquitatem, et non conbinabo cum electis eorum. Item apostolus ad ephesios: Omnis sermo malus de ore uestro non procedat, sed

Et si in multiloquio extollamur. In psalmo XIII: Linguis suis dolose agebant. In XXXIII: Quis est homo qui uult uitam. In XXXVIII: Dixi: custodiam. In epistula ad effesios cap. ⁝ α

deris. Item cap. : Et si in multiloquio extollamur, coram domino nostro absoluimur. In psalmo XIII: Linguis suis dolose agebant usque amaritudine plenum est. In XXXIIII: Quis est homo qui uult uitam usque et sequere eam. In XXXVIII: Dixi: custodiam uias meas usque dum consistit peccator aduersus me. In CXI: Pone, domine, custodiam ori meo usque cum electis eorum. Paulus ad ephesios cap. V: Omnis sermo malus ex ore uestro μ

2 Iob. 11, 2 4 Ps. 13, 3 6 Ps. 33, 13—15 10 Ps. 38, 1 12 Ps. 140, 3 et 4 17 Eph. 4, 29 et 30

2 sceleratorum *MLC* illic] in iob *MC*, iob *L* 3 deo *C* absoluimur *MLC* 4 dolosae *SM* 6 tricesimo secundo *C* 7 coibe *MLC* 9 persequere *Cv* 10 de | linguam *S* 11 domine *MLC*: *om. S* 13 osteum *S*, hostium *C* circumstantiae *SCv*: continentiae *ML*, *περιοχῆς* 14 mala] malitiae (-tia *M*) *MCv* 16 conbinabo *SM*: communicabo *LCv*, *συνδοιάσω* apostolus] paulus *MLC* efesios *S*, effesios *LC*

si quis bonus est ad aedificationem fidei, ut det gratiam audientibus. et non contristaueritis spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redemptionis. omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et conuicium tollatur a uobis cum omni malitia. Item in ecclesiastico: Non litiges cum homine linguato, et non mittes in igne illius ligna. Item iacobus apostolus: Sit uero omnis homo citatus audire et tardus loqui. Item illic: Si quis putat superstitiosum se esse, non refrenans linguam suam, sed fallens cor suum, huius uana religio est. Item illic: Nolite multiloqui esse, fratres mei, scientes quia maius iudicium accipietis. multa enim omnes delinquimus. si quis in uerbo non delinquit, hic perfectus uir est, potest frenare totum corpus et dirigere.

α Omnis sermo malus de ore uestro. In epistula iacobi cap. : Sit uero omnis homo uelox. Item cap. : Si quis putat religiosum. Item cap. : Nolite multiloqui esse usque mortali ueneno.

μ non procedat usque tollatur a uobis cum omni malitia. Item in ecclesiastico cap. VI: Non litiges cum homine linguato et non instrues in igne illius ligna. In epistula iacobi cap. IIII: Sit autem omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Item in eadem epistula cap. V: Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam usque huius uana est religio. Item cap. X: Nolite plures magistri fieri, fratres mei, usque plena ueneno mortifero.

5 Eccli. 8, 4   7 Iac. 1, 19   8 ib. 26   10 Iac. 3, 1—8

1 est *om. MLCv*   aedificationem audientium (*om.* fidei u. d. g. audientibus) *MLC*   fidei *S*   2 non *S*: ne *MLC*   contristaueris *SC*   3 die *S*, diem *MLCv*   4 conuicium *S*, blasphemia *MLCv*   tollatur *SCv*: auferatur *ML*   6 non *alt. om. MLC*   inmittes (imm- *M*) *MLC*   7 apostolus *om. MLC*   citatus] uelox *Cv*   ad audiendum *MLCv*   8 ad loquendum *Cv*   illic] iacobus *MLC (sic lin. 10)*   superstitiosum *S*, religiosum *MLCv*   9 *uerba* sed f. c. suum *om. MLC*   10 uana est religio *MLCv*   11 scientes *MVLCv*, *om. S*   accipietis] sumitis *Cv*   multa *S*: in multis *MVLCv*   12 delinquemus *V*[1]   offendimus omnes *Cv*   delinquid *S*, offendit *Cv*   13 potest] *add.* etiam *MVLCv*, *δυνατός*   infrenare *L*, refrenare *C*

quare ergo equis frena in ora mittuntur nisi in eo, ut suadeantur a nobis et totum corpus circumducamus? ecce et naues, quae tam inmensae sunt, sub uentis duris feruntur et circumducuntur a paruissimo gubernaculo, ubi impetus dirigentis uoluerit. sic et lingua pars membri est, sed est magniloqua. et sicut paruus ignis magnam siluam incendit, ita et lingua ignis est: et mundus iniquitatis per linguam constat in membris nostris, quae maculat totum corpus, et inflammat rotam geniturae et inflammatur a genitura. omnis enim natura bestiarum et auium et serpentium et beluarum maritimarum domatur et subiecta est naturae humanae: linguam autem hominum domare nemo potest nec retinere a malo, quia plena est mortali ueneno.

LII.

FVGIENDAM EBRIETATEM.

In prouerbiis: Qui est iucundus in uini conmorationibus, relinquet contumeliam. Item illic: Proterua res est uinum

LII. FVIENDAM HEBRIETATEM. In prouerbiis cap. XXIIII: α

LII. FVGIENDAM AEBRIETATEM. In prouerbiis cap. XIII: μ
Qui suauis est in uini moderationibus in suis monitionibus relinquit contumeliam. Item cap. XXI: Luxoriosa res uinum et tumultuosa aebrietas: quicumque his delectatur non erit sapiens.

16 Prou. 12, 11 17 Prou. 20, 1

1 ergo] uero *MVLC* ęquis *SC* ora *Sv*: ore *MVLC*, τὰ στόματα 2 et *post* ecce *om.* *MVLC* (ἰδοὺ καί) 3 quae tam *MVC*: quiaetam *S*, quietam *L* immensae *MVC* circumducuntur] circumferuntur *Cv* 5 membri] *add.* parua *MVLC* est *alt.*] et *L* 9 rotam *MVLC*, *otum (*rasa* n) *S* geniturae *S*: natiuitatis nostrae *MVLCv*, τῆς γενέσεως genitura *SM¹V¹L*: gehenna *M²V²Cv*, τῆς γεέννης omnes *ML* 11 linguę *V¹* 12 nullus hominum domare potest *MVLCv* nec *S*, uel *MVLC* 15 aebrietatem *M* 16 iocundus *VLC* in uini conmorationibus *S*: in suis munitionibus *MV¹LC*, ∼ in uini moderationibus in suis monitionibus *V²*, in uini demorationibus, in suis munitionibus *v* 17 illic] ubi supra *MLC*

et iniuriosum ebrietas. omnis autem stultus his conmiscetur. Item illic: Noli esse uinolentus, neque extendas te ad emendam carnem: omnis enim ebriosus et fornicarius mendicabit et uestietur conscissos pannos et omnis somniculosus. Item illic: Cui uae? cui tumultus? cui iudicia? cui lites et rixae? cui contritiones superuacuo? cuius liuidi oculi? nonne eorum qui conmorantur in uino? nonne eorum qui inuestigant ubi conuiuia fiant? nolite ergo uos inebriari uino, sed loquimini cum uiris iustis et fabulamini in deambulationibus. si enim in phialas et calices dederitis oculos uestros, nouissime ambulabitis nudiores pilo. Item illic: Potentes iracundi sunt: uinum non bibant, ne, cum biberint, obliuiscantur sapientiam et recta non possint iudicare infirmibus. Item illic: Spinae nascuntur in manibus ebriosi. Item in

α Noli esse in conuiuiis potatorum. Item ibi: Cui uae, cuius patri ue. Item cap. XXX: Noli regibus, olam uel, noli regibus dare

μ Item cap. XXIIII: Noli esse in conuiuiis potatorum usque et uestietur pannis dormitatio. Item cap. XXIIII: Cui uae, cuius patri uae, cui rixae, cuius foueae usque et sicut regulus uenena diffundet. Item cap. XXX: Noli regibus, o lamuhel, noli regibus dare uinum, usque et mutent causam filiorum pauperis. Item cap. XXVI: Quomodo si spina nascatur ⟨ſi ſpina naſcatur *in ras.*⟩ in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum. Item in ec-

2 Prou. 23, 20 et 21 5 ib. 29—31 11 Prou. 31, 4 et 5
14 Prou. 26, 9 16 Prou. 31, 4

1 iniuriosum *S*: contumeliosa *MVLC*, ὑβριστικόν aebrietas *et infra* aebriosus *et similia MC* 2 *et* 11 in prouerbiis *MLC* 3 edendam *L* mendicauit *MV*[1] 4 uestietur *MVLC*: uestiet *S* conscisos *M* somniclosus (soniclosus *V*) *SMV* 5 *et* 14 illic] ubi supra *MLC* 5 cui lites *MLC*: lites *S* 6 superuacuo *S*, superuacuae (-cue *L*) *MVLC*, διὰ κενῆς, *fort*: super uacuo cuius] cui *L* lippidi *C* 8 conuiuia *S*, potationes *MVLC*, πότοι fiunt *MVLC* inebriari *SC*, inaebriare *M* 10 filas (a *sup.*) *(corr. m. 1) S*, fialas *MVLC* et in calices *MVLC* 11 ambulauitis *S* nouissime *S*, *om. V (sed patet lacuna)* potentes iracundi siceram et uinum non bibant *V*[2] 12 biberint] biberent *S* 13 recta *MVLC*: rectum *S*, ὀρθά infirmibus *S*, infirmioribus *MVLC*

ecclesiastico: Operarius ebriosus non locupletabitur. et qui spernit modica paulatim decidet. uinum et mulieres apostatare faciunt sapientes, et arguunt sensatos. et qui se iungit fornicariis, erit nequam: putredo et uermes hereditabunt illum. Item illic: Mulier ebriosa et erronea magna ira, et contumelia et turpitudo illius non contegetur. Item illic: Et si in medio multorum sedisti, prior illis non poscas bibere. quod sufficiens sit homini disciplinato uinum exiguum. et in dormiendo non laborabis ab illo et non senties dolorem. uigilia et cholera et tortio uiro infrunito: somnus sanitatis in homine parco: dormiet usque in mane, et anima illius cum ipso deliciabitur. Item illic: Diligentes uinum noli prouocare: multos enim exterminauit uinum. ignis probat ferrum durum, sic uinum corda superborum arguit. aequa uita hominibus

uinum. In ecclesiastico cap. : Operarius hebraicus non locupletabitur. Item cap. XIII: Mulier hebriosa ira magna est. Item cap. XVII: Et si in medio multorum sedisti usque mino- *α*

clesiastico cap. X: Operarius aebriacus non locupletabitur usque putredo et uermes hereditabunt illum. Item cap. XIII: Mulier aebriosa ira magna est usque turpitudo ⟨*in ras.*⟩ illius non contegetur. Item cap. XVII: Et si in medio multorum sedisti prior illis, non extendas manum tuam, usque et anima illius cum ipso delectabitur. Item ibi cap. XVII: Diligentes in uino noli prouocare usque minorans uirtutem et faciens uulnera. *μ*

1 Eccli. 19, 1—3 5 Eccli. 26, 8 (11) 6 Eccli. 31, 18—20 (21—24) 12 Eccli. 31, 25—29 (30—32. 34. 35. 38. 40)

1 locupleb(ta)itur *S* 2 decidit *S* 3 arguent *S (496, 15)* 4 nequa *S*, nequam *MVLC* 5. 6 illic] ubi supra *MLC* 5 ebriaca (aebr- *M*) *MLC*, ebria *V* erronia *S* 6 contegitur *M* si *MVLC*: *om. S* 7 quod] quia *M²C*, quam *v*, ὡς 8 sit *S*, est *MVLCv* 9 dormi|ttando *C* uigilia et *S*, uigiliae *MVLC* 10 colera *MVLC*, colerum *S* tortiones *MV²LC*, to·tiones *V¹*, tortura *v* uiro *om. C* infronito *S* 12 diliciabitur *SV¹* *uerba* Item — Diligentes — Optimum — Sobrii — Sicut — christum *om. V* in ecclesiastico *MLC* 14 superbos *S* arguit (*s. l.* in ebriatate potatum *ex v add. m. 2*) *M* aequa uita] aequauit *M*, in uita *s. l. add. m. 2*

uinum non in ebrietate: si bibas illud moderate, ut sis sobrius: quia defraudat uitam mors. uinum in iucunditate creatum est, non in ebrietate ab initio. exultatio animae et cordis uinum modice potatum. uinum multum potatum inritationem et iram, et ruinas multas facit ebriositatis animositas. Item in ecclesiaste: Optimum est ire in domum luctus quam ire in domum potationis. Item in iohel propheta: Sobrii estote qui ebrii estis a uino uestro: plorate et ululate omnes qui bibitis uinum in ebrietate, quia ablata est de ore uestro iucunditas et gaudium. Item apostolus ad romanos: Sicut in die honeste ambulemus, non comisationibus, non ebrietatibus, non concubitibus et inpudicitiis, non contentione et aemulatione: sed induite uos domi-

α rans uirtutem et faciens uulnera. In ecclesiasten cap. VII: Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuii. In iohel cap.   : Sobrii estote qui ebrii estis. Paulus ad romanos cap.   : Sicut in die honeste ambulemus. Ad corin-

μ In ecclesiaste cap. VII: Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuii. In iohel cap.   : Expergescimini, aebrii, et flete et ululate omnes qui bibitis uinum in dulcedine, quoniam periit ab ore uestro. Ad romanos cap. XV: Sicut in die honeste ambulemus usque sed induimini dominum iesum christum.

6 Eccle. 7, 3   8 Iohel 1, 5   11 Rom. 13, 13 et 14

1 inębriate *S*   bibes *M*   sis sobrius *MLC*: si|subrius *S*   2 quid *M*¹*v*   iocunditate *MLC*   3 aebrietate *SMC*   anime . . modicae *S*   4 irritationem *MLC*   5 facit] *add.* amaritudo anime uinum multum potatum *(uers. 39) s. l. M*²   *a uerbis* ebrietatis animositas *incipit uersus 40 in v*   ebriositates animositates *L*   6 ecclesiastae *S*, ecclesiastico *M*   irę *S (bis)*   7 ioel *C*   8 ebrii (aebr- *M*) *MLC*, ebri *S*   9 aebrietate *SM*   quia] qui *S*   10 iocunditas *MLC*   apostolus *S*, paulus *MLC*   11 in dię *S*   12 in comissationibus *M*, in comesat- *L*, in comessat- *Cv*   non ebr.] et ebrietatibus (aebr- *MC*) *MLCv*, *καὶ μέθαις*   concubitibus *S*: in concupiscentiis (concupesc- *M*) *MLC*, in cubilibus *v*, *κοίταις*   13 in contentione *MLCv*   emulatione *LC*   uos *om. L*

num iesum christum. Item ad corinthios I: Non auari, non ebriaci, non maledici regnum dei possidebunt. Item ad ephesios: Nolite inebriari uino, in quo est luxoria, sed inplemini spiritu sancto.

LIII.

MVLIERIS MALITIAM ESSE VITANDAM.

In prouerbiis salomonis: Noli intendere fallaci mulieri: mel ènim destillat a labiis mulieris meretricis, quae ad tempus inpinguat tuas fauces: nouissime tamen amarius felle inuenies et acutiorem magis quam gladium ex utraque parte acutum. uestigia enim eius non conueniunt uitae: uias enim uitae non exsequitur, fallaces enim uiae eius et non bene cogitantes. longe fac ab ea uiam tuam: noli adpropinquare ad ianuas domus eius. ut non derelinquas aliis uitam tuam

thios I cap. : Non auari, non hebriosi. Ad effesios cap. : Nolite inhebriari uino. α

LIII. MVLIERIS MALITIAM ESSE VITANDAM. In prouerbiis cap. VI: Faus enim stillans labia meretricis. Item cap. VII:

Ad corinthios I cap. VI: Neque auari neque aebriosi usque regnum dei possidebunt. Ad efesios cap. VI: Et nolite inaebriari uino, in quo est luxoria. μ

LIII. MVLIERIS MALITIAM ESSE VITANDAM. In prouerbiis cap. VI: Fauus enim stillans labia meretricis usque et annos

1 I Cor. 6, 10   3 Eph. 5, 18   7 Prou. 5, 2—6. 8. 9   18 Prou. 5, 3

1 chorintios *M*   I *(s. l. add. m. 1) S*, prima *MC*   2 ebriaci *S*: ebriosi (ẹbr- *MC*) *MVLCv*   maledicti *L*   3 efesios *S*, effesios *LC*   est] *add.* omnis *MLC*[2]   luxuria *LC*   *uerba* sed inpl. sp. sancto *om. MVLC*   7 salomonis *om. MVLC*   fallacia (-tia *C*) *M*[1]*V*[1]*C*, fallaciam *M*[2]*L*, fallaciæ *V*[2]*v*   mulieris *v*   8 distillat *MVLC*   meretricis mulieris *V*   9 inpingat *M*, inpugnat *V*[1]   fauces tuas *C*   nouissimae *SM*   tamen *S*, autem *MVLC*   inuenies] erit *C*   nouissimae autē amarius (illi' ... ora) felle inuenies et acutiorē (ora) *(corr. m. 2) M*   11 uestigia *om. V (sed lacuna est)*   eius *om. V*   14 relinquas *M*

et substantiam tuam his qui sine misericordia sunt. Item illic: Noli nimius esse ad alienam neque coniungaris amplexibus eius quae non est tua. Item illic: Fili, non te uincat formae desiderium, neque capiaris oculis tuis, neque rapiaris palpebris tuis. pretium enim meretricis quantum est? unus panis: mulier autem uirorum pretiosas animas capit. Item illic: Alligabit quis in sinu ignem, uestimenta autem non conburet? aut ambulabit supra carbones ignis, pedes autem non conburet? sic qui intrat ad uxorem proximi sui non erit inpunitus, neque omnis qui tangit eam. Item illic: Mulier stulta et audax inops prudentia efficitur, quae nescit ruborem. Item illic: Sicut tinea uestimento et uermis

α Increpatio discipline custodiat te a muliere mala usque adulterē perdet animam suam. Item cap. VIII: Et prudentia uoca amicam tuam, ut custodiat te a muliere extranea usque fortissimi quoque interfecti sunt ab ea. In ecclesiastico cap. XIII: Nequitia

μ tuos crudeli. Item cap. VIII: Ne abstrahatur in uiis illius mens tua usque interfecti sunt ab ea. Item cap. VII: Numquid abscondere potest homo ignem in sinu suo usque non erit mundus quum tetigerit eam. Item cap. X: Mulier stulta et clamosa usque qui abscesserit ab ea saluabitur. Item cap. XXVI: Sicut tinea uestimento et uermis ligno, ita tristitia uiri nocet cordi.

2 Prou. 5, 20 3 Prou. 6, 25 et 26 7 ib. 27—29 11 Prou. 9, 13 12 Prou. 25, 20 13 Prou. 6, 23. 24. 32 14 Prou. 7, 4. 5. 26 16 Eccli. 25, 24 17 Prou. 7, 25. 26

1 et subst. tuam *om. V* 2. 7. 12 illic] in prouerbiis *MLC* 2 alienam] mulierem *C* iungaris *L* 3. 10. ubi supra *MLC* 4 formae desiderium] forma mulierum *C* oculis illius *C* 5 palphebris *SM* tuis] eius *MVLC* prętium *S* quantum] *s. l. add.* ł uix *m. 2 (ex v) V*, quantus *L* 6 unius M^2V^2 *fortasse scr.:* quantum et unius panis, ὅση καὶ ἑνὸς ἄρτου praetiosas *SM* 7 *uerba* Item — Alligabit — — mulier maligna Item *om. V* alligauit *MLC* autem *om. C* 8 conburet (*uerba* aut a. s. c. i. p. a. n. conburet *om.*) *M* ambulauit super *LC* 9 autem] uero *LC* 10 impunitus *MC* 11 audax *MLC*: paudax *S*, θρασεῖα, clamosa *r (ab hoc loco alienum uidetur quod Mai scribi posse censet* pandax) prudentiae *MLC* quae *MLC*: quia *S*, ἡ 12 sicut in ea *S* uestimentum *et* lignum M^1 uermes *S*

ligno, ita uirum perdet mulier maligna. Item in ecclesiastico: Ne respicias mulierem multiuolam, ne forte incidas in laqueos eius. cum saltatrice ne adsiduus sis nec audias illam, ne forte pereas in efficaciis illius. Item illic: Non des fornicariis animam tuam, ne perdas te et hereditatem tuam. noli uideri in uicis ciuitatis, nec uageris in plateis eius. auerte faciem tuam a muliere conposita, et non respicias speciem alienam. omnis mulier quaestuaria quasi stercus in uia conculcatur. speciem alienae mulieris multi mirati reprobati sunt: conloquium enim eius quasi ignis exardet. cum aliena muliere non adcumbas supra cubitum, et non alterceris cum illa in uino, ne forte declinet cor tuum in illam, et sanguine tuo labaris in perditionem. Item illic: Non des mulieri potestatem animae tuae, ne ingrediatur in uirtute tua et confundaris. Item illic: Breues omnes malitiae super malitiam mulieris: sors peccatoris cadat super

mulieris inmutat faciem eius. Item ibi: Ne respicies in mulieris *α*
speciem usque a carnibus tuis abscide illa. Item ibi: Dolor

Item in eodem cap. VII: Ne respicias mulierem multiuolam *μ*
usque ne forte pereas in efficacia illius. Item cap. VII: Non des fornicariis animam tuam in nullo usque et sanguine tuo labaris in perditionem. Item cap. XIII: Breuis omnis malitia super malitiam mulieris usque et per illam omnes morimur.

2 Eccli. 9, 3 et 4 4 ib. 6—9 (6—13) 14 ib. 2 15 Eccli. 25, 19 (26) 17 Eccli. 25, 28 18 Eccli. 26, 6. 9 (8. 12)

1 perdit *MLC* 2 respicies *VL* incedas *S* 3 saltricę *S* sis *S*: fueris *MVLC* 4 efficacia (-tia *MC*, ęff- *C*, efficia V^1) *MVLC* 4. 15 ubi supra *MLC* 4 non] ne *C* 5 tuam] *add.* in nullo *MLC*, in ullo *Vv* 6 platheis *M* 8 quaestuaria *MV*: questionaria *C*, quae est uaria *SL* 9 conculcatur (-tus *L*) *MVLCv*: concalcatur *S* alieni *L* ammirati *MVLC* 10 eius] illius *MVLCv* exardescet (-scit *L*) *MVLC*, *ἀνακαίεται* 12 altergeris *M* 13 labiaris M^1V^1 *uerba* Item — Non d. m. — confundaris *om.* *MLC*, Item — Non d. m. — *533, 2* contraria uiro suo Item *om.* *V* 15 bręues *et* quięto *S* breuis omnis malitia *MLC*

illam. Item illic: Sicut ascensus arenosus in pedibus ueterani, sic mulier linguata homini quieto. non adtendas in mulieris speciem, et non concupiscas formam mulieris. ira et inreuerentia et confusio uiri magna mulier, si primatum habeat et administret uiro suo. A muliere initium factum est peccati, et propter hanc omnes morimur. Item illic: Fornicatio mulieris in extollentia oculorum et in palpebris eius agnoscitur. Item in ecclesiaste: Et dicam amariorem morte mulierem. retia et captio est cor eius et laqueus in manibus eius. Mulier nequa, qui tenet eam quasi qui tenet scorpionem. Item in prouerbiis: Sicut inaures in auribus porci, ita mulieri malae pulchritudo. Item in ecclesia-

α cordis et luctus mulier zelotypa usque fornicatio mulieris in estollentia oculorum. In ecclesiasten cap. : E dicam amariorem mortem. In prouerbiis cap. : Inaures aurea in naribus sues. In ecclesiastico cap. : Anima humilis.

μ Item cap. XIII: Fornicatio mulieris in extollentia oculorum et palphebris illius agnoscetur. Item cap. XIII: Mulier aebriosa ira magna est usque turpitudo illius non contegetur. Item in ecclesiaste cap. VIII: Et inueni amariorem mortem mulierem usque qui autem peccator est capietur ab illa. Item in prouerbiis cap. XII: Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra et fatua. Item in ecclesiastico cap. XIII: Mulier si primatum

1 Eccli. 25, 20—22. 24 (27—30. 33) 7 Eccli. 26, 9 (12) 8 Eccle. 7, 27 et Eccli. 26, 7 (10) 11 Prou. 11, 22

1 item illic *om. MLC* arenosus *MLC, om. S* in *om. MLC* 3 ira et] irae *M¹L,* ira *C* 4 inreuerentia et] inreuerentiae *M¹*, inreuerentia *M²* 5 amministret *MLC, s. lin. add.* ł contraria est uiro suo *m. 2 M, cf. v* *hunc locorum ordinem exspectes:* administrat uiro suo. Anima humilis . . suo. manus dissolutae . . uiro suo. A muliere . . morimur. Mulier nequa . . scorpionem. Mulier ebriaca . . contegetur. Fornicatio . . agnoscetur. Item in eccle: Et dicam — Item in prou: Sicut — 6 omnis *M¹* ubi supra *MLC* 7 palphebris *SM*, palbebris *C* 8 agnoscitur. Item in ecclesiastico Mulier ebriaca (aebr- *MC*) et erronea magna ira et contumelia et turpitudo illius non contegetur *MLC* ecclesiasten *M*, eccl· *S* 9 mortem *MLC* 10 nequa *S*, nequam *MLC* 11 auribus *S*, naribus *MLCv*, *ῥινί* 12 male *L*

stico: Anima humilis et facies tristis et plaga cordis mulier nequa et contraria uiro suo. Item illic: Manus dissolutae et genua debilia mulier, quae non consentit in angusto uiro suo. Item illic: Mulier ebriaca et erronea magna ira, et contumelia et turpitudo eius non contegetur.

LIIII.

QVOD TONITRVA, PLVVIAE, CORVSCATIONES, GRANDINES, NIVES, GELICIDIA, VENTI, FVLGORA ET NVBES A DOMINO SINT.

In exodo: Et extendit moyses manum in caelum, et dominus dedit uoces et grandinem, et percurrebat ignis super terram aegypti. Item illic: Factum est autem die tertio, cum mane factum esset, factae sunt uoces et coruscationes et nubes caliginosae super montem sina, et uox tubae sonabat

LIIII. QVOD THONITRVA PLVVIAE CORVSCATIONES GRANDINES α
⟨*cetera desunt, sed patet lacuna*⟩ In exodo cap. : Et extendit moyses malum in caelo. Item cap. : Factum est autem die tertio, cum mane factum esset.

habeat, contraria est uiro suo usque quae non beatificat uirum μ
suum. Item cap. XIII: In muliere infideli flagellum linguae usque quasi ⟨*in ras.*⟩ qui adpraehendat scorpionem.
LIIII. QVOD TONITRVA PLVVIAE CORVSCATIONES GRANDINES NIVES GELICIDIA VENTI FVLGORA ET NVBES A DOMINO SINT. In exodo cap. V: Extenditque moyses manum in caelum usque super terram aegypti. Item in exodo cap. XI: Iam aduenerat tertius dies usque et ascenderet fumus ex eo quasi de fornace.

1 Eccli. 25, 23 (31) 2 ib. 23 (32) 4 Eccli. 26, 8 (11) 9 Exod. 9, 23 11 Ex. 19, 16. 18—20 19 Eccli. 26, 9. 10

2 nequa *SM^1*, nequam *M^2LC* *uerba* Item — Manus — — uiro suo *om. L* illic] ubi supra *MC* manus dissolutae et genua debilia *MC*: manu his | solutae adililia *S* 3 debilia] *add.* roborate *V^1* angustiis *MVC* 4 *uerba* Item — Mulier — — contegetur *om. hoc loco MLC* 7 thonitrua *MV* choruscationes *MV* grando *V* niues] *om. C* 8 gelicidia *ML*: cillicidia *S*, gelu *C*, pruinae *V (291, 21)* fulgura *MV* fulg. et nub. *om. C* 9 celum *S*, caelo *MVLC* 10 in cęlo dedit uocem *C* 11 in exodo *MVL*, ubi supra *C* 12 commune *S* 13 syna *SC*

magna, quia descenderat dominus in montem in similitudinem ignis: et ascendebat fumus uelut fumus camini magni. Item in genesi: Et locutus est dominus ad noe, dicens: post septem dies inducam diluuium aquae per dies quadraginta totidemque noctes, et deleam omnem generationem, quam feci, a facie terrae. Et eruperunt omnes fontes abyssi, et cataractae caeli apertae sunt, et factae sunt pluuiae diluuii super omnem terram. Et tunc misit dominus spiritum et abstinuit aquam. Item in libro iesu naue: Et factum est, cum fugirent a facie filiorum israhel in descensu bethoron, disiecit dominus super illos lapides grandinis de caelo: et persecuta est eos ira domini usque azecha, et mortui sunt plures lapidibus grandinis, quam quos interfecerunt fili israhel gladiis in bello. Item in regnorum I: Et inuo-

α In genesi cap. : Et loquutus est dominus ad me dicens: post septem dies inducam. In hiesu naue cap. : Et factum est, cum fugeret a facie filiorum israhel in descensu bethoron. In regnorum libro I cap. : Et uocauit samuhel dominum deum,

μ In genesi cap. III: Adhuc enim et post dies septem ego pluam super terram usque et inminutae sunt aquae et clausi sunt fontes abyssi et prohibitae sunt pluuiae de caelo. In libro ihū naue cap. V: Quumque fugerent filios israhel et essent in descensu bethoron usque quam quos gladio percusserant filii israhel. In regnorum libro I cap. XXVIIII: Et clamauit samuhel ad domi-

3 Gen. 7, 4. 11. 12 et Gen. 8, 1 9 Ios. 10, 11 14 I Reg. 12, 18 et 19

1 discenderat *S*, descenderet *M* 2 uelud *C* *uerba* Item — Et — — abstinuit aquam Item *om. V* 3 noae *M* 4 diluiū *M* 5 totidemquae *S* deleam *SMLC*, ἐξαλείψω 6 terre *L* abysi *M* 7 caracte (ta *supra*) *S*, cataracte *L* dilluuii *S* 10 fugerent *MVLC* faciae *S* is*rahel (*rasa* t) *S* discens ubi toron *S*, descensu beteron *V* 11 disiecit *S*, deiecit *MVLC* 12 persequuta *M* azecha et] ad zecha et *MLC*, ad zacha et *V*, ad zecchaea *S*, ἀζηκὰ καί 13 de lapidibus *MVL* quos *SV²Lv*: quod *MV¹C*, οὓς interfecerint *L*, interfuerunt *S* filiis istrahel *S* filii *MC* 14 libro primo (I *V*) *MVC*, libro *L*

cauit samuhel dominum deum, et dedit uoces et pluuias in illa die: et timuerunt omnes populi dominum deum uehementer et samuhelem. Item in regnorum III: Et factum est uerbum domini ad heliam in anno tertio, dicens: uade et appare ad achab, et dabo pluuiam super terram. Item in psalmo CXLVII: Qui dat niuem uelut lanam, nebulam sicut cinerem spargens. qui emittit crystallum suum tamquam frusta panis: ante faciem frigoris eius quis subsistit? emittit uerbum suum, et liquefaciet ea: flauit spiritus eius, et fluunt aquae. Item in psalmo CXLVIII: Laudate dominum sol et luna, laudate eum omnes stellae et lumen. laudate eum caeli caelorum. et aquae, quae super caelos sunt, laudent nomen domini. quia ipse dixit et facta sunt, ipse mandauit et creata sunt Item illic: Laudate dominum de terra

et dedit uoces et pluuias. In libro III cap.   : Et factum *α*
est uerbum domini ad heliam in anno tertio decimo: uade et appare. In psalmo CXLVII: Qui dat niuem sicut lanam. In CXLVIII: Laudate dominum, sol et luna. Item: Laudate dominum de terra.

num et dedit dominus uoces et pluuiam usque et timuit omnis *μ*
populus nimis dominum et samuhelem. Item in regnorum libro III cap. LXXVI: Post dies multos uerbum domini factum est ad heliam in anno tertio dicens: uade et ostende te ahab, ut dem pluuiam super faciem terrae. In psalmo CXLVII: Qui dat niuem sicut lanam usque fluent aquae. In psalmo CXLVIII: Laudate eum sol et luna usque ** ipse mandauit et creata sunt. Item ibi: Laudate dominum de terra usque qui faciunt uerbum

3 III Reg. 18, 1 6 Ps. 147, 16—18 10 Ps. 148, 3—5 14 ib. 7 et 8

1 samuel *VC* 2 diae *S* et *MVLCv*: *om. S* 3 samuelem *SV*, samuel *C* *uerba* Item — Et — — in conspectu domini Item *om. V* III *SL*: libro tertio *MC* helyam *C* 5 ad *ante* achab *om. C* (ὄφθητι τῷ ἀχαάβ) 6 uelut *S*: sicut *MLCv* 7 inmittit *L* cristallum *SC*, christallum *ML* suam *v* tamquam *S*: sicut *MLCv* 8 frustra *MC* sustinebit *Cv* mittit *MLC* 9 flabit *Cv* fluent *MLCv* 11 stelle *M* 12 aquaeq; *S* caelo *L* 13 nomen domini *Sv (539, 10)*: dominum *MC*, deum *L* 14 ubi supra *MLC*

dracones et omnes abyssi: ignis, grando, nix. glacies et spiritus tempestatis, quae faciunt uerbum eius. Item in hieremia: Dominus, qui fecit terram in uirtute sua, et in sua prudentia extendit caelum et multitudinem aquae in caelo, et eduxit nubes ab extremo terrae, et fulgora et coruscationes in pluuiam fecit, et eduxit lumen de thensauris suis. et euanuit omnis homo ab scientia sua. Item illic: Numquid est in idolis gentium qui pluat? et si caelum dabit satietatem suam, nonne tu es ipse? et sustinebimus te, domine, quoniam tu fecisti haec omnia. Item in leuitico: Et obtulerunt in conspectu domini ignem alienum nadab et abiud fili aron, quod non praecepit eis dominus. et processit ignis a domino et consumpsit eos, et mortui sunt in conspectu domini. Item in iob: Quia aput dominum prudentia, altitudo cogitationis est et intellectus. et si deus destruxerit,

α In hieremia cap. : Dominus, qui fecit terram in uirtute sua et in sua prudentia. Item cap. : Numquid est in idolis gentium qui pluat. In leuitico cap. : Et obtulerunt in conspectu domini ignem. In iob cap. XIIII: Apud ipsum est sapientia et fortitudo.

μ eius. In hieremia cap. : Qui facit terram in fortitudine sua usque stultus factus est omnis homo ab scientia. Item in hieremia cap. : Numquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant usque tu enim fecisti omnia haec. In leuitico cap. V: Offerentes coram domino ignem alienum usque deuorauit eos et mortui sunt coram domino. In iob cap. XIIII: Apud ipsum est sapientia et fortitudo usque apud ipsum est fortitudo et sapientia.

3 Hierem. 51, 15—17 8 Hierem. 14, 22 11 Leu. 10, 1 14 Iob. 12, 13—16

1 abysi *M* gladies *S* et *om. MLCv* 2 tempestatis *S*: procellarum *MLCv* 5 duxit *C* terrae (*om.* et) *MLCv* fulgura *Cv* choruscationes *MC* 7 a scientia (sua *om.*) *Cv* illic] ubi supra *MLC* 8 ploat *S* 10 quoniam *S*: quia *MLC* leuuitico *S* 11 optulerunt *L* *uerba* nadab e. a. f. aron *om. MLC* 13 a deo *MLC* 14 in iob *MVLC*: illic *S* dominum *om. MVLC, s. lin.* dm̃ *add. m. 2 V* prudentiam *LC* 15 est *om. MVLC* distruxerit *S*

quis aedificabit? si ille concluserit, quis aperiet? si siccauerit aquas, quis inrigabit terram? et si multiplicauerit imbrem, ipse euertit eam. quoniam aput illum omnis potentia est.

LV.

NON LVSTRANDVM NEQVE DIVINANDVM.

In deuteronomio: Non inuenietur in te lustrans filium suum aut filiam in igne, et diuinans diuinationem, augurans et aruspicans, et medicaminibus infuscans, incantator, uentriloquus, et portenta inspiciens, et interrogans mortuos. est enim abominandus domino deo tuo et omnis qui facit haec. propter has enim abominationes dominus eradicabit eos a te. tu autem consummatus eris coram domino deo tuo. gentes enim istae, quas tu possidebis, auguria et diuinationes audiunt: tibi autem non ita dedit dominus deus tuus. Item in libro sapientiae: Et enim illos antiquos sanctae terrae tuae oderas, quoniam odibilia tibi opera faciebant per medi-

LV. NON LVSTRANDVM NEQVE DIVINANDVM. In deutero nom. cap.   : Non inuenietur in te lustrans filium suum usque dedit dominus deus tuus. In sapientia cap.   : Vt enim illos antiquos sic est terrae tuae. α

LV. NON LVSTRANDVM NEQVE DIVINANDVM. In deuteronomio cap. XI: Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam usque tu autem a domino deo tuo aliter institutus es. In libro sapientiae cap. VIII: Illos enim antiquos inhabitatores sanctae tuae terrae usque filiorum suorum necatores sine misericordia. μ

6 Deut. 18, 10—13   15 Sap. 12, 3—5

1 aedificauit (ed- *V*) *MVC*   illae *M*   apperiet *M*   siccauerit *S*: uetauerit *MV*[2]*LC* (ueterauerit *V*[1]), continuerit *v*, κωλύσῃ   2 irrigauit *MV*[1]   3 euertet *MVLC*   7 augorans *S*, augurians *C*   8 arospicans *S*, haruspicans *V*   medicationibus *C*   uentrilocus *L*   10 abhominandus *et* abhominationes *VLC*   a domino *C*   omnes qui faciunt *L*   11 eradicauit *MVL*   13 iste *SMLC*   14 dedit ita *C*   15 et enim illos *V*: ut enim illos *MLC*, ut illos enim *S*, illos enim *v*, καὶ γὰρ τούς   16 oderat *V*[2]   quoniam *Sv*: quia *MVLC*   tibi *om.* *MVLC*

camina et sacrificia iniusta, et filiorum necatores sine misericordia.

LVI.

DE FACTVRA MVNDI ET QVOD EX NIHILO FACTA SINT OMNIA.

In genesi: In principio fecit deus caelum et terram. Item in exodo: Quia sex diebus fecit deus caelum et terram et mare et omnia quae sunt in eis. Item in hesdra: Tu, deus domine, fecisti caelum et terram et caelum caeli et uirtutes eorum. tu fecisti terram et omnia, quae sunt in illa, maria et quae in eis sunt, et tua uirtute uiuificantur uniuersa. uirtutes etiam caelorum te adorant semper, domine. Item in psalmo XXXII: Verbo domini caeli firmati sunt et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Item in psalmo

α LVI. DE FACTVRA MVNDI ET QVOD EX NIHILO FACTVS SIT MVNDVS. In genesi cap. : In principio creauit deus caelum et terrae. Item cap. : Quia sex diebus fecit dominus caelum In esclt cap. : Tu, domine deus, fecisti caelum et terram. In psalmo XXXII: Verbo domini caeli firmati sunt. In LXXII:

μ LVI. DE FACTVRA MVNDI ET QVOD EX NIHILO FACTVS SIT MVNDVS. In genesi cap. I: In principio creauit deus caelum et terram. In exodo cap. XI: Sex enim diebus fecit dominus caelum et terram usque quae in eis sunt. In esdra cap. VIIII: Tu ipse dominus solus, tu fecisti caelum usque et exercitus caeli te adorat. In psalmo XXXII: Verbo domini caeli firmati sunt

5 Gen. 1, 1 6 Ex. 20, 11 8 II Esdr. (Neh.) 9, 6 12 Ps. 32, 6

1 et iniusta MV^{1} negatores SV^{1} 24 quid *S* ex nihil *S* factus sit (est *C*) mundus *MVLC* 5 in genesi *om.* *LC* fecit] creauit *Cv* 6 *om.* in exodo *M* ds̄ *S*: dn̄s *MVLCv*, *κύριος* 7 et *ante* mare *om.* *S* in eis sunt *VCv* hesdra *M*: esdra *SVC*, isaia *L* 8 dn̄e ds̄ *MVC*, dn̄e (*om.* deus) *L* caeli et omnia quae sunt in eis (*uerba* uirtutes eorum t. f. terram et *om.* *et uerba* maria e. q. in eis sunt *om.*) *MVLC* 11 uniuersae *S* 12 tricesimo tercio *C* 13 *uerba* Item — Tuus — — *p. 539, 11* saeculum saeculi Item *om.* *V*

LXXIII: Tuus est dies et tua est nox: tu fecisti solem et lunam. tu fecisti omnes terminos terrae: aestatem et uer tu fecisti ea. Item in psalmo LXXXVIII: Tui sunt caeli et tua est terra, orbem terrarum et plenitudinem eius tu fundasti. Item in psalmo CXLVIII: Laudate dominum de caelis, laudate eum in excelsis. laudate eum omnes angeli eius, laudate eum omnes uirtutes eius. laudate eum sol et luna. laudate eum omnes stellae et lumen. laudate eum caeli caelorum, et aquae, quae super caelos sunt, laudent nomen domini. quia ipse dixit et facta sunt, ipse mandauit et creata sunt. statuit ea in aeternum et in saeculum saeculi. Item in machabaeorum: Oro te ergo, respice caelum et terram et mare et omnia quae in eis sunt, et uidens scito quoniam ex nihilo haec creata sunt a domino deo, qui et hominum genus fecit similiter: et ipse iudicabit orbem terrarum. Item in esaia propheta: Manus mea fundauit

α Tuus est dies et tua est nox. In LXXXVIII: Tui sunt caeli et tua est terra, orbem. In CXLVIII: Laudate dominum de caelis. In libro machabeorum II cap.   : Oro te ergo, respice caelum et terra et mare. In esaia cap.   : Manus tua funda-

μ usque omnis uirtus eorum. In LXXIII: Tuus es dies et tua est nox usque et uer tu fecisti. In LXXXVIII: Tui sunt caeli et tua est terra, orbem terrae usque tu fundasti. In CLVII: Laudate dominum de caelis usque statuit ea in aeternum et in saeculum saeculi. In machabeorum libro II cap. XXI: P*eto, nate, aspicias in caelum et terram et ad omnia quae in eis sunt usque quia ex nihilo fecit illa deus et hominum genus. In esaia cap.   : Manus quoque mea fundauit terram usque

1 Ps. 73, 16. 17   3 Ps. 88, 12   5 Ps. 148, 1—6   12 II Mach. 7, 28   16 Es. 48, 13

1 LXXIIII *M*   nox (*om.* est) *C*   2 ẹstate *S*, statem *M*   3 ea *S*, *om.* *MLC*   4 orbem terrae *MLC*   9 caelos *Sv*: caelo *MLC*   10 nom. dom.] dominum *ML*   11 in aeternum *om.* *C*   saeculi] *add.* praeceptum posuit et non praeteribit *Cv*   12 in machabeorum *S*: in libro macabeorum *V*, in libro machabeorum II (scđo *C*) *MLC*   oro te] orate *S*   15 iudicauit *MV*   16 ẹsaia *S*, is- *L*, ys- *VC*   propheta *om.* *MVLC ut solent*

terram, et dextera mea solidauit caelum. Item illic: Quoniam caelum ut fumus solidatus est. Item illic: Ego feci terram et hominem super eam, et manus mea solidauit caelum. ego omnibus sideribus praecepi lucere. Item in euangelio secundum iohannem: In principio erat uerbum, et uerbum erat aput deum, et deus erat uerbum. hoc erat in principio aput deum. omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil. Item ad ephesios: Sacramenti absconditi a saeculo in deo, qui uniuersa creauit. Item ad colossenses: Qui eripuit nos de potestate tenebrarum et transtulit in regnum filii claritatis suae, in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum: qui est imago dei inuisibilis, primogenitus totius creaturae, quoniam in ipso creata sunt omnia in caelo et in terra, uisibilia et inuisibilia, siue throni siue dominationes siue principatus siue potestates:

α uit terra. Item cap. : Quoniam caelum ut fumum solidatum est. Item cap. : Ego feci terram et hominem super ea. In euangelio mathei cap. : In principio erat uerbum. Ad effesios cap. : Sacramenti absconditi. Ad colosenses cap. : Qui eripuit nos de potestate tenebrarum usque et

μ mensa est caelos. Item cap. : Quoniam caelum ut fumus solidatum est. Item cap. : Ego feci terram et hominem super eam usque et omni* militiae eorum mandaui. Secundum iohannem cap. I: In principio erat uerbum usque et sine ipso factum est nihil. Ad ephesios cap. III: Sacramenti absconditi a seculis in deo qui omnia creauit. Ad colosenses cap. I:

1 Es. 51, 6 2 Es. 45, 12 5 Ioh. 1, 1—3 8 Eph. 3, 9 10 Col. 1, 13—17

1 *uerba* Item — Quoniam — — Ego — — lucere *om. L* illic] in esaia (ys- *VC*) *MVC bis* 2 fumum *MV* solidatum *MVC* 3 et *ante* manus *om. MVC* 4 in omnibus *C* sideribus *om. MVC* praecipi *M* 6 hoc erat i. p. apud deum *MVLC*: *om. S*, *cf. 305, 11* 8 est *om. C* efesios *S*, effesios *LC* sacramenta *L*[2] 9 abscondita *L* 10 colosenses *MVLC* 11 fili (li *in ras.*) *M*, *cf. 313, 6* 12 remissionem] *cf. 313, 7* (τὴν ἄφεσιν) 13 totius] *cf. 313, 8* quoniam *Sv*: quia *MVLC* (*313, 8*) 15 potestatis *V*[1]

omnia per ipsum et in ipso creata sunt: et ipse est ante omnes, et omnia ipsi constant. Item in hieremia: Dominus, qui fecit terram in uirtute sua, et in sua prudentia extendit caelum et multitudinem aquae in caelo, et eduxit nubes ab extremo terrae, et fulgora et coruscationes in pluuiam fecit, et eduxit lumen de thensauris suis. Item tobi: Benedicant te caeli et omnis creatura totius terrae: quia dixisti, et facta sunt omnia, et confirmas uniuersa uerbo tuo. tu fecisti adam et dedisti ei adiutorium euam. Item in actibus apostolorum: Nos similiter ut uos passibiles sumus homines, euangelizantes uobis deum, ut ab his uanis conuertamini ad deum uiuum, qui fecit caelum et terram, mare et omnia quae in eis sunt. qui in praeteritis generationibus reliquit omnes gentes ingredi itinera sua. et quidem

omnia ipsi constat. In hieremia cap. : Domine, qui fecit caelum et terram in uirtute sua. In tobi cap. : Benedicant te caeli. In actibus apostolorum cap. : Nos similiter α

Qui eripuit nos de potestate tenebrarum usque et ipse est ante omnes et omnia in ipso constant. In hieremia cap. : Qui facit terram in fortitudine sua usque et educit uentum de thesauris suis. In tobi cap. : Benedicant te caeli et terra et mare usque et fecisti ei adiutorium euam. In actibus apostolorum cap. XXXVIIII: Et nos mortales sumus similes uobis homines adnuntiantes uobis ab his uanis conuerti ad d*m̄ ⟨*rasa* n⟩ uiuum μ

2 Hierem. 51, 15 et 16 7 Tob. 8, 7 et 8 10 Act. 14, 15—17 (14—16)

2 ipsi *SL*: in ipso *MC* 3 terram *S*: caelum et terram *MVLC* 4 et *ante* multit.] e *MV*[1] caelo *536, 5*: saeculo *SVC*, saeculo *L*, sa*culo *M* 5 et fulgora *om. MVLC* coruscationem (chor- *MC*) *MVLC* inpluuię̈ *V* 6 lumen *536, 6*: nubes *SMVLC* *uerba* Item tobi Benedicant — *542, 5* templis *om. V* 7 *a uerbo* benedicant *incipit fragmentum alterum codicis F (quaternionis unius 6 fol. quae sunt folia 14, 9, 10, 11, 12, 13 codicis Ashburnhamensis)* omnis *FMLC*, omnes *S* creatura *SFMLC* 8 confirmans *S* 9 eua *FM* 10 ut *FMLC*: et *S* 11 euuangelizantes *S* his *om. C* 13 omnia que *S* preteritis *S* 14 reliquid *S* sua *S*: *om. FMLC*

non sine testimonio semet ipsum reliquit, bene faciens e caelo, dans uobis pluuiam aeternam fructiferam, inplens cibo et laetitia corda uestra. Item illic: Deus, qui fecit hunc mundum et omnia quae in eo sunt. hic, cum sit caeli et terrae dominus, non inhabitat in manufactis templis.

LVII.

QVOD TENEBRAE A DEO CREATAE SINT.

In esaia: Ego qui creaui lucem et feci tenebras, faciens pacem et creans bona. ego dominus qui facio omnia ista. Item in iob: Intuere itaque, iob, haec et tace correptus uirtute domini, qui ordinauit opera sua faciens lumen de tenebris.

α uiuos passibiles sumus usque corda uestra. Item cap. : Deus fecit hunc mundum et omnia.

LVII. QVOD DE TENEBRAE A DEO CREATAE SINT. In esaia cap. : Ego qui creaui caelum et feci tenebras. In iob cap. : Intuere itaque, iacob, haec et tace.

μ usque implens cibo et laetitia corda uestra. Item illic cap. XLVIII: Deus qui fecit mundum et omnia quae in eo sunt usque non manufactis templis inhabitat.

LVII. QVOD TENEBRAE A DEO CREATAE SINT. In esaia cap. : Formans lucem et creans tenebras usque ego dominus faciens omnia haec. In iob cap. : Intuere itaque, iob, haec et tace usque faciens lumen de tenebris.

3 Act. 17, 24 8 Es. 45, 7 10 Iob. 33, 31

1 reliquid *SL* ę caelo *SM* 2 nobis *C* implens *FMLC* cybo *SC* 3 leticia *C* nostra *Cv* illic] ubi supra *FMLC* 5 **habitat (*ras.* in) *M* templi* (s *rasa*) *M* create s̄ *C* 8 qui *FMVLC*, *om. S* feci *L* 10 itaquę *S* tacę *S* 21 *caput LVII in codice μ post LVIII positum; in marg.* dp̄ hd *fort. a m. 1*

LVIII.

DE HOMICIDIO CASVALI.

In exodo: Si quis autem percusserit seruum suum aut ancillam suam uirga, et mortuus fuerit sub manu eius, iudicio uindicetur. si uero superuixerit diem unum uel duos, non uindicabitur: pretium enim eius est. Item illic: Si autem rixabuntur duo uiri, et percusserit aliquis ex his proximum suum lapide aut pugno aut ferro, et non fuerit mortuus, decubuerit autem in lecto suo, et si exsurrexerit is homo et ambulauerit cum baculo, innocuus erit qui percussit, tantum quod cessationes eius dabit et curationes. Item illic: Si autem duo uiri rixabuntur, et percusserint mulierem praegnantem, et abortauerit inmaturum, detrimentum patietur:

LVIII. DE HOMICIDIO CASVALI. In exodo cap. LII: Qui percusserit seruum suum aut ancilla uirga. Item cap. LI: Si rixati fuerint uiri et percusserit alter proximum suum lapide. Item cap. LIII: Si rixati fuerint uiri et percusserit quis mulierem pregnantem. α

LVIII. DE HOMICIDIO CASVALI. In exodo cap. XII: Qui percusserit seruum suum uel ancillam uirga, usque quia pecunia illius est. Item cap. XII: Si rixati fuerint uiri usque et inpensas in medicos restituat. Item cap. XII: Si rixati fuerint uiri et percusserit quis mulierem praegnantem usque liuorem pro liuore. μ

3 Ex. 21, 20 et 21 6 ib. 18 et 19 12 Ex. 21, 22—25

2 homi^ci^dio (ci *m. 2*) *S* 4 uirgam *FM* 5 uel *S*: aut *FMVLC* duo *FMV*[1]*LC* 6 pretium *S* enim *S*: *om. FMVLC* illic] in exodo *FMVLC* 8 lapidem aut pugnum aut ferrum *FML* pugno (o *in ras. m. 2*) *V* aut ferro *om. V (patet lacuna 6 uel 8 litt.)* 9 decubuerat *L*[1] lectu *L* surrexerit *Cv* is *FLC*, his *MV*, *om. S*, *ὁ* 10 innocuus *S*: innocens *FMVLCv* percusserit *LCv* 11 cessationes *S* (*τῆς ἀργείας*): operas *FMVLCv* (opera | *M*) ipsius *FMVLC* et curationes *S* (*καὶ τὰ ἰατρεῖα*): uel curationem *FMVLC*, et impensas in medicos *v* item in exodo *FMLC, om. V* 12 uiri *om. C* percusserit *FMVLC*, percusserit quis *v* 13 praegnatam (pregn- *ML*) *FMVL* pregnantem mulierem *C* auortauerit *L*, abortiuerit *F* (*sed* b *ex* u *corr.*) *MVC*

quodcumque uir mulieris petit, dabit cum postulatione. quod si formatum fuerit, dabit animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, conbustionem pro conbustione, uulnus pro uulnere, liuorem pro liuore.

LVIIII.

DECIMAS ET PRIMITIAS FRVGVM VEL OMNIVM RERVM PRAECEPTO LEGIS ECCLESIAE DARI OPORTERE.

Abraham melchisedech in genesi: Et dedit ei decimas ab omnibus suis. Item illic: Et uouit iacob uotum dicens: si fuerit dominus deus mecum, et custodierit me in hac uia, qua ego iter facio, et dederit mihi panem manducare et uestimentum quod cooperiar, et reduxerit me cum sanitate in domo patris mei: et erit dominus in deum:

α LVIIII. DECIMAS ET PRIMITIAS FRVGVM VEL OMNIVM RERVM PRAECEPTO LEGIS ECCLESIAE DARI OPORTERE. In genesi cap. XV: Et dedit ei decimas ex omnibus. Item cap. XXXVIII: Si fuerit dominus mecum usque cunctarum quae dederis mihi decimas

μ LVIIII. DECIMAS ET PRIMITIAS FRVGVM VEL OMNIVM RERVM PRAECEPTO LEGIS ECCLESIAE DARI OPORTERE. In genesi cap. VII: Et dedit ei decimas ex omnibus. Item cap. XXIIII: Vouit etiam uotum dicens: si fuerit deus mecum et custodierit me

9 Gen. 14, 20   10 Gen. 28, 20—22

1 mulieris || petit *(finitur fol. 14 codicis Ashburnhamensis, incipit fol. 9)*   petie V^1, petierit V^2 4 combustionem *et* -ne *VC*   uulnus pro uulnere *om. M*   7 et primitias *FMVLC*, *om. S*   uel omnium rerum *FMVLC*, *om. S*   8 dare *V*   9 In genesi: Et obtulit (opt- *VL*) abraham decimas melchisedech (melchisedec *F*) ab omnibus suis *FMVLC*   melchisede^{c}h *S*   et dedit ei] *καὶ ἔδωκεν αὐτῷ (om. ἅβραμ) cod. Alex.*   10 illic] in genesi *FMVLC*   12 manducare *S*: ad edendum *FMVLC*, ad uescendum *v* (*φαγεῖν*)   quod cooperiar *S*: quod operiar *FMV*^{1}*L*, quo operiar *V*^{2}*C*, ad induendum *v (περιβαλέσθαι)*   14 et *ante* erit *om. Cv*   erit] *add.* mihi *FVLC*   deum] *add.* meum *FMVL*, mecum *C*

et lapis, quem statui, erit mihi domus dei, et omnium quaecumque mihi dederit dominus decimas decimabo ex illa tibi. Item in leuitico: Omnis decima terrae a semine terrae et a fructibus arborum sanctum est domino. quod si redimens redimet homo decimam suam, quod adiectum fuerit adiciet ad ipsum, et erit ei. Item illic: Et omnis decima boum et ouium et omne quodcumque transiet sub uirga in numero, decimum quodcumque erit sanctum domino. non mutabis illud bonum malo neque malum bono. Item in numeris: De initio areae tuae et lacus non fraudabis, initia omnium fructuum terrae tuae inferes in domum domini dei tui. Item illic: Primitias consparsurae uestrae, panem oblationis, separabitis eum: sicut oblationem de area, sic auferetis eum

offeram tibi. In leuitico cap. CLX: Omnes decimas terrae siue α
de fructibus siue de pomis arborum domini sunt. In numeris cap. XXVIIII: Separabitis primitias domino de cibis uestris sicut de areis. Item cap. XXXVIII: Primitias autem quas uouerint et

usque decimas offeram tibi. In leuitico cap. XVI: Omnes μ
decimae terrae siue de frugibus, siue de pomis usque addet quintam partem earum. Item in eodem cap. XVI: Omnium decimarum ouis et bouis et caprae usque non eligetur nec bonum nec malum nec altero commutabitur. In libro num. cap. VIIII: Separabitis primitias domino de cibis uestris usque et de pulmentis dabitis primitiua domino. Item cap. XI: Omnem medullam olei et uini ac frumenti usque primitiarum domino tibi dedi.

3 Leu. 27, 30 et 31 — 6 Leu. 27, 32 et 33 — 10 Num. 18, 30 (Ex. 23, 19) — 12 Num. 15, 19 et 20 — 23 Num. 15, 19—21

1 statui et erit MV^1L^1, stat| (*ult. litt. cum margine praecisae sunt*) et erit *F*, statui erit V^2L^2, statuerit *S*, constitui erit *C* — 2 dederit mihi *M* — dominus *om. V* — decimabo *S* (ἀποδεκατώσω): offeram *FMVLCv* (*litt. 2 fin. cum margine praecisae in F*) — ex illa $SFMV^1LC$, ex illis V^2, αὐτά — 3 *uerba* Item — Omnis — — *p. 548, 11* manuum eorum *om. V* — leuuitico *S* — omnes decimas *FMLC* — 5 suam *FMLC*: *om. S* — 6 illic] in leuitico *FMLC* — et omnis *S* (καὶ πᾶσα . .): omnis (et *om.*) *FMLC* — bouum *M* — 7 numerum *FMLC* — 10 lacus *SFM*: laquus *L*, lactis *C* — 11 fructum (u *supra* m) *S* — inferens *S*, inferis L^1 — 12 illic] in numeris *FMLC* — 13 eum] mihi *C* — offeretis *L* — eum *om. C*

primitias consparsionis uestrae. Item illic: Et dixit dominus ad aaron: omnes primitiae olei et omnes primitiae uini et tritici, primitias illas quascumque dabunt domino tibi dedi ea. Item illic: In terra eorum non possidebis, et portio non erit tibi aput eos, quia ego sum portio tua et hereditas tua. et filiis leui ecce dedi omnem decimationem in sortem pro deseruitionibus eorum, quibus deseruiunt ipsi in tabernaculo testimonii. Item in deuteronomio: Et erit locus, quem elegerit dominus deus uester inuocari nomen suum ibi, adferetis omnia quae praecipio uobis hodie holocausta uestra et sacrificia, et decimas uestras et primitias, et dona uestra et omnia quae elegerit de manibus uestris, quaecumque uoueritis domino deo uestro. Item illic: Decimas decimabis omnis seminis tui, id quod natum est in agro tuo

α obtulerint filii israhel tibi dedi. Item cap. XXXVIIII: Dixit dominus ad aaron: in terra eorum nihil possidebitis usque filiis autem leui dedi omnes decimas. In deut. nom. cap. XLI: Primitias frumentum et olei usque ex paterna ei successione debetur. Item cap. CII: Decimam cunctarum frugum tuarum dabis

μ Item cap. XI: Dixitque dominus ad aaron: in terra eorum nihil possidebitis usque pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo foederis. In deuteronomio cap. VIII: In loco quem elegerit dominus deus uester, ut sit nomen eius in eo usque in muneribus quae uouistis domino. Item cap. VIIII: Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis quae nascuntur in terra usque ut benedicat tibi dominus deus tuus in cunctis operibus manuum

1 Num. 18, 12 4 Num. 18, 20 et 21 8 Deut. 12, 5 et 6 13 Deut. 14, 21. 22. 28 (22. 23. 29)

1 illic] ubi supra *FMLC* 2 aron *S* omnes primitiae olei et *FMLC*: *om. S* 4 illic] in numeris *FMLC* possidebis *FMLC*: possidebitis *S (330, 15)* 5 apud *FMLC ut solent* 6 et *ante* filiis *om. FMLC* filii *FML* leuui *S* 8 deutheronomium *F*, deutero nomium *M* 9 eligerit *S* inuocare *L* 10 afferitis *F*, afferetis *MLC*, offeretis *v* hodiae olocausta *S* 12 eligerit *S*, elegit *FMLC* 13 uoueritis *FMLC*: uouerit *S* illic] ubi supra *FMLC* 14 id quod *FMLC*: de quod *S* (*τὸ γέννημα*)

ab anno in annum. afferes decimas tritici tui et uini tui et olei tui et primitiua boum tuorum et ouium tuarum, ut discas timere dominum deum tuum omnibus diebus uitae tuae. Et ⟨ueniet⟩ leuites, quia non est illis portio neque sors tecum, et aduena et orfanus et uidua, quae est in ciuitatibus tuis, et manducabunt et satiabuntur. et benedicet te dominus deus tuus in omnibus operibus tuis, quaecumque facies. Item tobi: Ego ibam in hierusalem in diebus festis, seruans quod scriptum est fieri oportere ab omni israhel. et custodiens praeceptum sempiternum constitutum a deo, primitias et decimas armenti et pecorum et initia tonsurae ouium mearum portabam mecum et dabam sacerdotibus filiis aaron. et secundum morem legis de tritico et uino et oleo et ficis et ceterorum fructuum primitiuis deferebam leuitis et omnibus quotquot ministrabant in hierusalem domino, et secundum legem decimationis quod conmutandum erat conmutabam, et congregabam pretium redemptorum per sexennium, et postea ibam et conputabam

leuite. In tobi cap. : Ego ibam in hierusalem usque a α

tuarum quae feceris. In tobi cap. I: Hic solus fugiebat con- μ
sortia omnium usque ministraret omnem decimationem. In aggeo

7 Tob. 1, 6—9

1 afferes *S*: offeres *FMLC* 2 bouum *M* tuorum *FMLC*, tuarum *S* dicas *S*, disca* *M*[1] 3 ueniet *suppleui* 4 leuuitis *S*, leuitis *FMLC* 5 orphanus *LC* et uidua *om. FMLC* qui *LC* 7 tobi] *cf. interpretationem graecam ad fidem codicis Friderico-Augustani* 8 scribtum *SF* 9 oporteri *M* is*rahel (*rasa* t) *S* 10 argenti *SFMLC* (τὰ πρωτογενήματα καὶ τὰς δεκάτας τῶν κτηνῶν καὶ τὰς πρωτοκουρίας τῶν προβάτων) 11 mearum] *add.* et *L* 12 aron *S* 13 et oleo *FMLC, om. S* ficis *S*, ficu *FMLC* 14 de primitiuis *FMLC* deferam *S* leuuitis *S* quodquod *SF* 15 sęcundum *S* decimationis] dominationis *SFMLC* 16 cō | mutandum *et* commutabam *F* praetium *SM* 17 redē | torum *F* sexennium *M*, sexsennium *F LC*, sex sennium *S*, *in marg.* per sex anni *add. m. 2* ibam (b *ex* r *corr. m. 2*) *S* conputabam *S*, computato (conp- *L*) *FMLC*

uniuscuiusque anni fructum, adnumerabam pecuniam in loco sancto, ita ut tertii anni decimationem darem proselytis et orfanis et uiduis, qui faciens omnia quae praecepta sunt a domino israhel. Item aggaeus propheta: Seminastis multa et intulistis minima. et exsufflaui ea. Item illic: Haec dicit dominus: propter quod domus mea deserta est, uos autem satis agitis unusquisque in domum suam. ideo cessabit caelum a rore, et terra subtrahet fructus suos. et inducam gladium super terram et super frumentum et super uinum et super oleum et super homines et super pecora et super omnes labores manuum eorum. Item in malachihel: Si subplantabit homo dominum? quia uos subplantastis me. et dixistis: in quo subplantauimus te? quia decimae

α domino deo israhel. In aggeo cap. : Seminasti multa et intulisti nimia. Item ibi: Quia domus mea deserta est et uos fecistis unusquisque in domum suam. In malach. cap. : Ad uos, o sacerdotes, qui despicitis nomen meum usque maledictus dolosus qui habet in grege suo masculum et uotum faciens in-

μ propheta cap. : Seminastis multum et intulistis parum usque misit eas in sacculum pertusum. Item illic cap. Quam ob causam? dicit dominus exercituum: quia domus mea deserta est et uos festinatis usque super iumenta et super omnem laborem manuum. In malach. cap. : Maledictus dolosus qui habet masculum in grege suo et uotum faciens immolat debile domino.

4 Agg. 1, 6 et 9 6 ib. 9—11 12 Malach. 3, 8—10

1 fructu *SC* annumerabam *FMLC* 2 proselytis *FL*, prosilitis *SM*, proselitis et aduenis *C* 3 orfanis *SFML*, orphanis *C* qui faciens *SFMLC* 4 istrahel *S* aggeus propheta *SFMLC* seminasti . . intulisti *FMLC* 5 exsuflaui *F* ea] illa *FMLC*, illud *v* *uerba* et exsufflaui ea *cum seq. testimonio coniungenda uidentur* illic] aggeus *FMLC* 7 satis agitis *S*, spectamini *FL*, expectamini *MC*, festinatis *v*, *διώκετε* 8 cessauit *FMLC*^{2} *(om. C*^{1}*)*, *ἀνέξει* subtrahit *L* fructos *M* 11 omnes labores] opera *C* item i. malach. *om.* *C*^{1} in *om.* *FVC*^{2} malachihel *M*, malachiel *SFVLC*^{2} 12 subpla^{n}tabit *S*, supplantauit *FMVC* suppl- *(infra semper)* *FM* 13 subplantabimus *S*

meae et primitiae uobiscum sunt. et dissimulantes uos dissimulastis et uos me subplantastis. et intulistis uos pignera in thensauris uestris, et erit rapina in domibus uestris. Item illic: Maledictus homo qui potens erat, et erat in grege eius masculus, et uotum eius super illum, et immolat inquinatum domino. Item in prouerbiis: Honora dominum de tuis iustis laboribus et deliba illi de iustitiae tuae fructibus, ut impleantur horrea tua abundantia tritici, uino autem et oleo torcularia tua redundent.

LX.

PARVVLOS EMENDANDOS INSTANTER.

In prouerbiis solomonis: Qui parcit baculo, odit filium suum: nam qui diligit, diligenter erudit. Non laetatur pater

molat debile domino. In prouerbiis cap. : Honora dominum α
de tua substantia.
LX. PARVVLOS EMENDANDOS INSTANTER. In prouerbiis cap. XIII: Qui parcet uirge suae, odit filium suum. Item cap. XX:

Item illic cap. : Si adfiget homo deum, quia uos configistis μ
me usque inferte omnem decimam in horreum meum et sit cibus in domo mea et probate me super hoc, dicit dominus. In prouerbiis cap. III: Honora dominum de tua substantia usque et uino torcularia redundabunt.
LX. PARVVLOS EMENDANDOS INSTANTER. In prouerbiis cap. XIIII: Qui parcit uirgae suae, odit filium suum usque instanter

4 Malach. 1, 14 6 Prou. 3, 9 et 10 12 Prou. 13, 24 et Prou. 17, 21

1 dis^{im}sulastis *S* uos ** (*ras.* me) subplantastis me *L*, uos suplantastis me *V* 2 pignora *C* 3 thesauris *FMVLC* item *om. V, ut fere semper* 4 illic] ubi supra *FMVLC* putens *L* 6 *uerba* Item — Honora — — redundent *om. S* item in prouerbiis *om. V, sed lacuna patet* 7 iustitia tua *L* 8 orrea *MC* habundantia *VC* et uino autem F^1MV^1, *οἴνῳ δὲ* 9 torcolaria *M*, tortularia *L* redundabunt *LC* 12 in exodo C^1 solomonis *om. FMVLC* parcet baculum *M* 13 letatur *C*, letabitur *V* pater *om. FMVLC*

in filio non erudito. Item illic: Noli cessare paruulum emendare, quoniam si percusseris eum uirga, non morietur: tu quidem percuties eum uirga, animam autem eius liberabis a morte. Item illic: Erudi filium tuum, et exhilarabit te, et dabit decorem animae tuae. Item illic: Iuuenis, qui cum sancto, directa est uia eius. auris audit et oculus uidet, opera domini utraque. Item in ecclesiastico: Filii tibi sunt? erudi illos a pueritia illorum. filiae tibi sunt? serua corpus illarum, et non hilarem faciem tuam ostendas ad illas. Item illic: Qui diligit filium suum, adsiduat illi flagella, ut laetetur in nouissimo suo et non palpet ostia proximorum. qui docet filium suum, laudabitur in illo et in medio amicorum

α Erudi filium tuum, ne disperes. Item cap. VI: Filii tibi sunt? erudi illos. Item cap XVI: Qui diligit filium suum, assiduat

μ erudit. Item cap. XXIII: Noli subtrahere a puero disciplinam usque animam eius de inferno liberabis. Item cap. XXVIIII: Erudi filium tuum et refrigerabit te et dabit delicias animae tuae. Item cap. XXVIIII: Virga atque correptio tribuunt sapientiam usque ruinas eorum uidebunt. Item in ecclesiastico cap. VI: Filii tibi sunt, erudi illos usque hilarem faciem tuam ad illas. Item cap. XVI: Qui diligit filium suum assiduat illi flagella usque similem enim reliquit eum post se. Item cap.

1 Prou. 23, 13 et 14 4 Prou. 29, 17 5 Prou. 20, 11 7 Eccli. 7, 23 et 24 (25 et 26) 10 Eccli. 30, 1 et 2

1 in filio *FMVLC*, *om.* *S*, *οὐκ εὐφραίνεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ ἀπαιδεύτῳ* illic] ubi supra *FMVLC* 2 quia *FMVLC* si *om.* *V*[1] 3 te *C* p̱cutiente (*corr. ex* p̱cutiens *m. 2*) *C* liberauis *F* 4 illic] in prouerbiis *FMVC*, ubi supra *L* erude *L* exilarabit *S*, exhilarauit *FMV*[1] 5 decorem *om.* *V*, *s. l. add.* iocunditatem *V*[2], delicias *v* 5 *uerba* Item — Iuuenis — Filii — Qui — Qui — post se Item *om.* *V* ubi supra *FMLC* 6 sancto] *add.* est *FMLC*, *fortasse scribendum* et (*νεανίσκος μετὰ ὁσίου καὶ εὐθεῖα ἡ ὁδὸς αὐτοῦ*, *sed coniunguntur cum uerbis antecedentibus*) oculos *M* 7 utraquae *S* 8 erude *L* 9 ostendas ad illas *S* 10 ubi supra *FMLC*, *et ita 551, 1* assiduat *FMLC* 11 et letatur *L* suo *Sv*, illius *FMLC* ostea *S*

laudabitur in illo. Item illic: Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum. mortuus est pater et quasi non est mortuus, similem enim reliquit post se. Item illic: Equus indomitus euadit durus, et filius remissus euadit praeceps. curua ceruicem eius in iuuentute, et tunde latera illius, dum infans est, ne forte induret et non obaudiat te, et erit tibi dolor animae.

LXI.

SANCTORVM CONVERSATIONI ET TRACTATVI ADHERENDVM.

In prouerbiis: Iuuenis, qui cum sancto, directa est uia eius. auris audit et oculus uidet, opera domini utraque. Item in ecclesiastico: Cum sancto adsiduus esto, quemcumque cognoueris conseruantem timorem dei. Item illic:

illi flagella usque in zelum inimicum. Item cap. XVI: Aequus *α*
indomitus et uade durus, et filius.

LXI. SANCTORVM CONVERSATIONI ET TRACTVI ADHERENDVM. In prouerbiis cap. XXI: Aurem audientem et oculum uidentem

XVI: Equus indomitus euadet durus, et filius remissus euadet *μ*
praeceps usque ne in turpitudinem illius offendas.

LXI. SANCTORVM CONVERSATIONI ET TRACTATVI ADHERENDVM. In prouerbiis cap. XXI: Ex studiis suis intelligitur puer usque dominus fecit utrumque. In ecclesiastico cap. XXI: Cum uiro sancto maxime assiduus esto quemcumque cognoueris obseruantem

1 Eccli. 30, 3 et 4 3 ib. 8 et 12 10 Prou. 20, 11 12 Eccli. 37, 12 (15)

2 zelum *FMLCv*, *om. S* est *ante* pater] es *F* 3 reliquid *S*, relinquit *FMC*, relinquid *L*, *κατέλιπε* illic] in ecclesiastico *F MVLC* 4 euadit durus *om. V*, *sed spat. uac. est* euadet *FMC bis* euadet *V* 6 te *om. C* 9 tractui *FMVL* 10 sancto] *add.* est *FMVLC* 11 oculos *M* 13 timorem dei *SFMVLv*, timorem dñi *C*, *cf. 472, 10*, *τὰς ἐντολάς* illic] ubi supra *FMVLC*, *bis* 20 tractatu *μ*, *puncta supra syllabam* ta *et infra atramento scripta, cetera minio*

In multitudine presbiterorum prudentium sta, et sapientiae illorum ex corde coniungere: et omnem narrationem dei uelis audire, et prouerbia laudis non effugiant te. et si uideris sensatum, euigila ad illum, et gradus ostiorum illius exprimat pes tuus. Item illic: In tota anima tua time dominum, et sacerdotes illius sanctifica. ex tota uirtute tua time eum qui te fecit, et ministros eius non derelinquas. honora dominum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes. Item illic: Non despicias narrationem presbiterorum sapientium, et in prouerbiis illorum conuersare: ab ipsis enim disces doctrinam intellectus: et ipsi enim didicerunt a patribus. Item illic: In medio tractantium adsiduus esto, et congregationi pauperum adfabilem te facito, et presbitero humilia animam tuam, et magnato humilia caput tuum. Item illic:

α dominus fecit utrumque. In ecclesiastico VI: In tota anima tua time dominum et sacerdotes illius sanctifica usque et pauperi porrige manum tuam. Item ibi: Ne despicies narrationem presbiterorum sapientium.

μ timorem domini. Item cap. V: In multitudine praesbyterorum prudentium sta usque exterat pes tuus. Item cap. VI: In tota anima tua time dominum usque ut perficiatur propitiatio et benedictio tua. Item cap. VI: Ne dispicias narrationem praesbyterorum sapientium usque in tempore necessitatis responsum. Item cap. III: Congregationi pauperum affabilem te facito usque responde

1 Eccli. 6, 34 (35)—36 5 Eccli. 7, 29—31 (31—33) 9 Eccli. 8, 8 et 9 (9 et 10) 12 Eccli. 27, 12 (13) et Eccli. 4, 7

1 praesbyterorum *F*, praesbiterorum *SMV*, presbiterorum *L* uellis *M* 3 et si uideris sensatum] *cf. 472, 13, ἐὰν ἴδῃς συνετόν* 4 osteorum *S* exprimat *S*: exterat *FVLCv*, extiterat *M*, *cf. 472, 14, ἐκτριβέτω* 5 *uerba* Item — In tota — Non — In — caput tuum Item *om. V* dñm *S*, dm̄ *FMLCv*, *τὸν κύριον, sed cf. 385, 10* 8 et sacerdotes eius honorifica *FMLC*, *καὶ δόξασον ἱερέα* 9 illic] in prouerbiis *(sic) FMLC* dispicias *S* praesbyterorum *et postea* praesbytero *F*, praesbit- *SM*, presbit- *L* 11 dedicerunt *S* 12 ubi supra *FMLC* assid- *et* affab- *FMLC* 14 illic] in prouerbiis *FMLC*

Secundum uirtutem tuam caue tibi a proximo et cum sapientibus et sensatis tracta. Item illic: Viri iusti sint tibi conuiuae, et in timore domini sit tibi gloria. cum sensatis sit tibi tractatus, et omnis narratio tua in praeceptis altissimi. in manibus artificum opera laudabitur, in sensu uero seniorum uerbum.

LXII.

NON ACCIPIENDAS VSVRAS.

In leuitico: Pecuniam tuam non dabis in usuram, et in additamentum recipiendi gratia non dabis ei escas tuas: ego sum dominus deus uester, qui eduxi uos de terra aegypti. Item in deuteronomio: Non exiges a fratre tuo usuram pecuniae et usuram escarum et usuram omnium rerum quaecumque faeneraueris. Item in psalmo XIIII: Qui iurat proximo suo et non decipit eum: qui pecuniam suam non dedit ad usuram.

LXII. NON ACCIPIENDAS VSVRAS. In leuitico cap. CXLVIII: α
Pecuniam tuam non dabis in usuram. In deuteronomio cap. LXVIIII: Non frenabis fratri tuo ad usuram. In psalmo : Qui iurat proximo suo.

pacifice in mansuetudine. Item cap. VII: Secundum uirtutem μ
tuam caue te a proximo tuo usque in sensu uero seniorum uerbum.

LXII. NON ACCIPIENDAS VSVRAS. In leuitico cap. XVI: Pecuniam tuam non dabis ad usuram usque ego dominus deus uester qui eduxi uos de terra aegypti. In deuteronomio cap. XIII: Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam usque ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni opere tuo. In psalmo XIIII: Qui iurat proximo suo usque non dedit ad usuram.

1 Eccli. 9, 14 (21) 2 ib. 16. 15. 17 (22—24) 9 Leu. 25, 37 et 38 12 Deut. 23, 19 14 Ps. 14, 4 et 5

2 sensatis *S*, prudentibus *FMVLCv*, *cf. 384, 4* ubi supra *FMVLC* iustis *S* sint tibi sint (.... *m. 2*) *V* 3 conuiue *L* 5 laudatur *FMVLC* 9 leuuitico *S* 12 in deutheronomium *F*, in deutero nomium *M* 13 quaecumquę *S* 14 faeneraueris *FC*: feneraueris *SMVL* *uerba* Item — Qui — — usuram *om. V* 15 decipit *FMLCv*: decepit *S*, *cf. 475, 14* eum *om. FMLCv* 16 ad *FMLCv*, *om. S*, ἐπὶ τόκῳ usuram] *add.* et *C*

LXIII.

QVOD NEGOTIATOR MENDACIO EXVI NON POSSIT.

In ecclesiastico: Duae species difficiles et periculosae mihi apparuerunt: difficile exuetur negotians a mendacio, et non iustificabitur caupo a peccato. si in medio conpaginis lapidum palus figitur, sic in medio uenditionis et emptionis angustabitur peccatum.

LXIIII.

DVPLICIA PONDERA NON HABENDA.

In deuteronomio: Non erit in domo tua pondus grande aut pusillum, et non erit in domo tua mensura grandis aut pusilla: pondus uerum et iustum erit tibi: ut multorum dierum sis super terram quam dominus deus dabit tibi in sortem: quia abominandus est domino omnis qui facit iniusta. Item

α LXIII. QVOD NEGOTIATOR MENDATIO EXVI NON POSSIT. In ecclesiastico XIII: Tres species audiuit anima mea et diuitem mendacem.

LXIIII. DVPLICIA PONDERA NON HABENDA. In deuteronomio XCVIIII: Non habebis in seculo diuersa pondera. In pro-

μ LXIII. QVOD NEGOTIATOR MENDACIO EXVI NON POSSIT. In ecclesiastico cap. XIIII: Duae species difficiles et periculosae mihi apparuerunt usque sic et inter medium uenditionis et emptionis angustabitur peccatis.

LXIIII. DVPLICIA PONDERA NON HABENDA. In deuteronomio cap. XIII: Non habebis in sacculo diuersa pondera usque abomi-

3 Eccli. 26, 28 5 Eccli. 27, 2 10 Deut. 25, 13—16

2 mendatio *MLC* exsui *S* 3 difficiles et] difficile est F^1 V^1 periculosa V^1 3 ⁎⁎mihi *V*, emi *M*, mi *F* exuetur (exs- *C*) *FMLC*, exuitur *Sv* mendatio *M* 5 si] sicut *v* compag- *FMC* 6 figatur *FVLC*, ficatur *M* em|tionis *F* 7 angustiabitur *Cv* 9 dupplicia *SC* 10 in deutheronomium *F*, in deutero nomium *M* 11 aut] ł et V^2 14 abhom- *VL* fecit *L* iniusta *S*: ista *FMVLC*, *πᾶς ποιῶν ταῦτα, πᾶς ποιῶν ἄδικον, sed codicis Alexandrini m. 1 om. πᾶς π. ἄδικον, m. 2 om. πᾶς π. ταῦτα*

in prouerbiis: Statera iniqua abominatio est coram domino: pondus autem aequum acceptum est ei. Item illic: Abominatio est domino duplex pondus, et statera dolosa non est bonum ante eum. Item illic: Pondus magnum et minimum et mensurae duplices inmunda ante dominum utraque, et qui facit ea in studiis suis inpedietur. Item in amos propheta: Audite igitur haec, qui opprimitis in mane pauperes et uiolatis inopes a terra, dicentes: quando transiet messis, ut uendentes adquiramus, et sabbata, ut aperiamus thensauros et faciamus mensuram minorem, et ut adampliemus pondus et faciamus stateram iniquam, ut possideamus pecunia pauperes et inopes pro calciamentis, et ab omni negotio mercabimur? iurauit dominus aduersus superbiam iacob: si obliuiscetur omnia opera eius. et pro his conturbabitur terra, et lugebunt omnes qui habitant in ea.

uerbiis cap. XI: Statera dolosa abominatio apud deum, et pondus aequum uoluntas. In amos cap. : Audite hoc qui conteritis pauperem et deficere facitis egenos usque e lugebit omnis habitator eius. α

nabitur enim dominus eum qui facit haec. In prouerbiis cap. XI: Statera dolosa abominatio apud dominum, et pondus aequum uoluntas eius. Item cap. XXI: Pondus et pondus, mensura et mensura, utrumque abominabile est apud dominum. In amos cap. : Audite hoc qui conteritis pauperem et deficere facitis egenos terrae dicentes usque numquid super isto non commouebitur terra et lugebit omnis habitator eius? μ

1 Prou. 11, 1 2 Prou. 20, 23 4 ib. 10 7 Amos. 8, 4—8

1 abhominatio *L* 2 *uerba* Item — Abominatio — ante eum *om.* *FMVLC* 3 dupplex *S* 4 illic] ubi supra *FMVLC* 5 mensure *S* dupplices *M* immunda *FMC* utraquę *S* 6 impedietur *FMLC* *uerba* Item — Audite — habitant in ea *om.* *V* propheta *SMLC,* prf *F* oprimitis *S* 8 uigiolatis *S* 9 uindentes *L* appereamus *M,* operiamus *L* thesauros *FMLC* 10 in mensuram *L* ampliemus *FMLC,* *deficit* *F* 11 faciemus *M* pecuniam pauperis *MLC* 12 inopis *LC* 14 conturbabitur *MLC,* canturhabitur *S*

LXV.

VOTA DOMINO STATIM SOLVI OPORTERE.

In deuteronomio: Si autem uoueris uotum domino deo tuo, non tardabis reddere illud: quia exquirens exquiret dominus deus tuus a te, et erit in peccatum. si autem nolueris uouere, non erit in te peccatum. quae exeunt per labia tua custodies, et facies quemadmodum uoueris deo tuo uotum quod locutus es ore tuo. Item in ecclesiaste: Statim ut uoueris uotum domino, non tardabis reddere illud. tu itaque quae uoueris redde. bonum est non uouere quam uouisse et non soluere.

α LXV. VOTA DOMINO STATIM SOLVI OPORTERE. In deutero nom. cap. LXXX: Quum uoueris uotum domino deo tuo usque quod loquutus es in ore tuo. In ecclti cap.   : Statim ut uoueris uotum domino, non tardabis reddere.

μ LXV. VOTA DOMINO STATIM SOLVI OPPORTERE. In deuteronomio cap. XIII: Quum uoueris uotum domino deo tuo, non tardabis reddere usque sicut promisisti domino deo tuo et propria uoluntate et ore tuo loquutus es. In ecclesiaste cap. V: Si quid uouisti deo, ne moreris reddere usque quam post uotum promissa non reddere.

3 Deut. 23, 21—23   8 Eccle. 5, 3 et 4

3 deutero nomium *MV*   4 exquirens *S*, *om. MVLC*   exquirit *S*   5 in peccatum *S*, in te peccatum *MLC*, peccatum in te *V*, *ἐν σοι ἁμαρτία*, *sed cf. Cypr. testim. 3, 30 (II. 143, 19)*   7 quemammodum *M*   dño dō *L*   ori *M*   8 eccl, *S*, ecclesiasten *M*, ęccl'astico *C*   statim ut *MVLC*, statim *S*, *καθώς*   9 dartabis *S*   10 itaquę *S*   est] *add.* enim *C*   11 uouisse et non soluere] post uotum (promissa *add. v*) non reddere *Lv*   et non] nec *V*

LXVI.

NON STVLTE RIDENDVM.

In ecclesiastico: Stultus in risu exaltat uocem suam, et uir sapiens uix tacite ridebit. Item illic: Narratio peccantium odiosa, et risus illorum in delictis peccati. Item illic: Melior est indignatio quam risus, quia in uultu oblectabitur cor. cor sapientium in domo luctus, et cor insipientium in domo luxoriae. Item illic: Sicut strepitus spinarum sub olla, sic qui audit risum insipientium.

LXVII.

NON ACCIPIENDVM TESTIMONIVM TESTIS VNIVS.

In deuteronomio: Non inminebit testis unus, qui testimonium det aduersus hominem secundum omne peccatum et

LXVI. NON STVLTE RIDENDVM. In ecclest cap. : Stultus in risu exaltat uocem suam. In ecclesiasten cap. VII: Melior est ira risu usque sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. α

LXVII. NON ACCIPIENDVM TESTIMONIVM TESTIS VNIVS. In deuteronomio cap. XLVIII: Non stabit testes unus coram aliquem.

LXVI. NON STVLTE RIDENDVM. In ecclesiastico cap. XI: Stultus in risu exaltat uocem suam usque uix tacite ridebit. Item cap. XIIII: Narratio peccantium odiosa usque ex delictis peccati. In ecclesiaste cap. VII: Melior est ira risu usque sicut sonitus spinarum sub olla, sic risus stulti. μ

LXVII. NON ACCIPIENDVM TESTIMONIVM TESTIS VNIVS. In deuteronomio cap. XI: Non stabit testis un*us contra aliquem usque in ore duorum aut trium stabit omne uerbum.

3 Eccli. 21, 20 (23) 4 Eccli. 27, 13 (14) 6 Eccle. 7, 4 et 5 8 ib. 7 12 Deut. 19, 15

3 risum *V* 4 illic] ubi supra *MVLC* 5 odisa *S* delictis *SMVLCμ*, deliciis *v*, *σπατάλῃ* 6 illic] in ecclesiastico *MVC*, ubi supra *L* 8 luxuriate V^1, luxuriae CV^2 ubi supra *MVLC* 9 si bolla *S* 12 deutero nomium *M*, deuteronomium *V* imminebit *MC* 13 omnem peccatum *et* omnem delictum *S* omne* (m *abstersa*) *L bis*

contra omne delictum quodcumque peccauerit: in ore duorum testium et in ore trium testium stabit omne uerbum.

LXVIII.

NON INDVENDAS VESTES VIRI A MVLIERE NEQVE MVLIERIS A VIRO.

In deuteronomio: Non erunt res uiriles super mulierem, nec induetur uir uestimentum muliebre, quia abominatio est domino et qui fecerit haec.

LXVIIII.

NON INPVTARI PECCATVM PARENTVM FILIIS NEQVE FILIORVM PARENTIBVS.

In deuteronomio: Non morientur parentes pro filiis, et fili non morientur pro parentibus: unusquisque in suo peccato

α LXVIII. NON INDVENDAS VESTES VIRI MVLIERE NEQVE MVLIERIS A VIRO. In deuteronomio cap. LX: Non induitur mulier ueste uirili nec uiri utentur ueste femine.

LXVIIII. NON IMPVTARI PECCATVM PARENTVM FILIIS NEQVE FILIORVM PARENTIBVS. In deuteronomio cap. XC: Non occi-

μ LXVIII. NON INDVENDAS VESTES VIRI A MVLIERE NEQVE MVLIERIS A VIRO. In deuteronomio cap. XII: Non induetur mulier ueste uirili nec uir utetur ueste feminea: abominabilis enim apud deum est qui facit haec.

LXVIIII. NON IMPVTARI PECCATVM PARENTVM FILIIS NEQVE FILIORVM PARENTIBVS. In deuteronomio cap. XIII: Non occidentur patres pro filiis nec filii pro patribus, sed unusquisque pro

5 Deut. 22, 5   11 Deut. 24, 16

1 duorum uel trium testium stabit *MVLC*   2 omnem uerbum *S*   4 induendas] mutandas *C*   nequę *S*   5 in deuteron. *om.* *M*   6 induitur *ML*, indutus *V*[1]   muliebrem *S*, muliebrae *ML*   quia] qui *S*   abhominatio *LC*   7 et *om.* *MVLC*   9 imput- *MC*   neque filiorum parentibus *om.* *V*   nequę *S*   11 deutero nomium *M*   parentes] patres *MVLCv*   et fili non *S*: neque filii *MVLC*, nec filii *v*

morietur. Item in hieremia: In diebus illis non dicent: patres manducauerunt uuam acerbam, et dentes filiorum obstipuerunt: sed unusquisque in peccato suo morietur, et qui manducauerit uuam acerbam, dentes eius stupebunt. Item in ezechihel: Anima autem, quae peccauerit, morietur. filius uero non acceperit iustitiam patris, neque pater accipiet iniustitiam fili: iustitia iusti super ipsum erit, et iniquitas iniqui super ipsum erit.

LXX.

NVTRIENDOS A PARENTIBVS IN TIMORE DOMINI FILIOS.

In deuteronomio: Et erunt uerba haec quaecumque praecipio tibi hodie in corde tuo et in anima tua, et demonstrabis ea filiis tuis et loqueris eis sedens in domo tua et cum iter facies in uia, et in quiete et in uigiliis: et obli-

dentur patres pro filiis nec filii pro patribus. In hieremia cap. α
: Viuo ego dominus deus usque anima patris, anima matris, anima quae peccauerit ipsa morietur.

LXX. NVTRIENDOS A PARENTIBVS IN TIMORE DOMINI FILIOS. In deuteronomio cap. XXIII: Ponite haec uerba mea in cordibus et in animis usque scribes ea super potes et ianuas

suo peccato morietur. In hieremia cap. : In diebus illis μ
non dicent ultra: patres comederunt uuam aceruam usque qui comederit uuam aceruam obstupescent dentes eius.

LXX. NVTRIENDOS A PARENTIBVS IN TIMORE DOMINI FILIOS. In deuteronomio cap. VII: Ponite haec uerba mea in cordibus uestris usque scribes ea super postes et ianuas domus tuae. Ad

1 Hier. 31 (38), 29 et 30 5 Ezech. 18, 20 11 Deut. 11, 18—20

2 manducauerunt] comederunt *Cv* aceruam *SMLμ* obstupuerunt *MV^2C*, obstupescunt *L* 3 in suo peccato *L* 4 aceruam *SMLμ* stupebunt *ML*: stupebant *S*, obstupebunt *VC* *uerba* Item — Anima — super ipsum erit *om. MVLC* 7 fili *S* 10 nutriendo *V* 11 deutero nomium *M* 12 hodię *S* 13 loquaeris *M* 14 quietę *S* in uigiliis *MVLC*: uigiliis *S*

gabis ea in signo super manum tuam, et erunt mobilia ante oculos tuos: et scribes ea super limina domus tuae et in ianuis tuis. Item paulus apostolus ad ephesios: Et uos parentes, nolite in iram prouocare filios uestros, sed enutrite illos in disciplina et correptione domini. Item ad timotheum: Domum suam bene regentem, filios habentem subditos cum omni castitate. Item illic: Diacones sint unius uxoris uiri, qui filiis bene praesunt et suis domesticis. Item ad colossenses: Patres, nolite ad indignationem prouocare filios uestros, ne pusillo animo fiant.

α domus tuae. Paulus ad effesios cap. XXVII: Et patres, nolite ad iracundiam prouocare filios uestros. Ad timotheum I cap. VIII: Filios habentem subditos cum omni castitate. Item ibi: Diaconus sint unius uxoris uiri qui filiis suis bene praessunt. Ad colosenses cap. XVIIII: Patres, nolite ad iracundiam prouocare filios uestros.

μ ephesios cap. VII: Et patres, nolite ad iracundiam prouocare filios uestros usque in disciplina et correptione domini. Ad timotheum I cap. IIII: Domui bene praepositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Item illic cap. IIII: Diacones sint unius uxoris uiri qui filiis suis bene praesint et suis domibus. Ad colosenses cap. V: Patres, nolite ad indignationem prouocare filios uestros, ut non pusillo animo fiant.

3 Ephes. 6, 4 6 I Tim. 3, 4 7 ib. 12 9 Coloss. 3, 21

1 erunt *MVLC*: *om. S* mobilia *SMLC*, [im]mobilia ([im] *add. al. m.*) *V*, *interpres scrips. uid.* inmobilia *(καὶ ἔσται ἀσάλευτον)* 2 scribe *M* 3 item *om. V* apostolus *om. MVLC* effesios *SLC*, epheseos *V* 4 in iram *S*: ad iracundiam *MVLCv* nutrite *MVLC* 5 correptionem *M*, in correptione* (*uirgula rasa*) *V* item ad timotheum *om. V* 6 timotheum] *add.* I *L* regentem] corrigentem *C* 7 item ubi supra *MLC*, ad timoth̄ *V* *uerba* Diacones — colossenses *om. V* 8 filiis] *add.* suis *Cv* presunt *S*, p̄sint *Cv* 9 colo[s]senses *S*, colosenses *MLC* in indignatione (-nem *L*) *MVLC* 10 pusillo animo *Sv*: pusillanimes *MVLC (ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν)*

LXXI.

SEMINANDAM ANTE IVSTITIAM ET POSTEA METENDOS FRVCTVS EIVS.

In osee propheta: Seminate uobis iustitiam et uindemiate fructum uitae, exquirite uobis lumen scientiae, sustinete dominum, donec ueniat uobis fructus iustitiae. ut quid dilexistis impietatem, et iniquitates eius uindemiastis? Item in ecclesiastico: Fili, a iuuentute tua excipe doctrinam, et usque ad canos inuenies sapientiam. quasi is qui arat et seminat accede ad illam, et sustine bonos fructus illius. in opere enim illius exiguum laborabis, et cito edes de generationibus illius. Item in hieremia propheta: Innouate uobis nouitatem, et nolite serere in spinis. circumcidimini deo uestro, et circumcidite praeputium cordis uestri, uiri iuda et qui habitatis in hierusalem, ne quando exeat sicut ignis

LXXI. SEMINANDVM ANTE IVSTITIAM ET POSTEA METENDO FRVCTVS EIVS. In osee propheta cap. : Seminate uobis iustitia, metite in ore misericordiae. In ecclesiastico cap. V: Fili, a iuuentute tua excipe doctrinam usque et cito edes de generationibus illius. In ecchieremia cap. : Innouate α

LXXI. SEMINANDVM ANTE IVSTITIAM ET POSTEA METENDOS FRVCTVS EIVS. In osee cap. : Seminate uobis in iustitia et metite in ore misericordiae: innouate uobis nouale usque iniquitatem messuistis. In ecclesiastico cap. V: Fili, a iuuentute tua excipe doctrinam usque et cito edes de generationibus illius. In hieremia cap. : Haec enim dicit dominus uiro iuda et hierusalem: nouate uobis nouale usque non sit qui extinguat μ

3 Os. 10, 12 et 13 7 Eccli. 6, 18 et 19 (18—20) 11 Hier. 4, 3 et 4

2 seminandam *S*, seminandum *MLCαμ*, seminandi *V* (*292, 18*) metendum *C* fructos *M* 3 *uerba* in osee proph. *om. V* osseę *S*, osæ *M*[1], ose *M*[2] propheta *om. LC* uindemiate] metite *Cv* 4 uitae] iusticię *V* 6 uendemiastis *S* 7 tua] *om. C* excipite *V*[1] 8 is *LC*, his *SMV* harat *M* 9 accedae *V*[1], accedit *L* fructos *M* 10 aedes *L* 11 proph. *om. MVLC* 12 serre *L* circumcidemini *S* 13 prepucium *L* 14 exeat] ueniat *M*, egrediatur *v*

indignatio mea et exardescat, et non erit qui extinguat a facie nequitiae cogitationum uestrarum. Item in psalmo CXXV: Qui seminant in lacrimis, in gaudio metent. euntes ibant et flebant, mittentes semina sua: uenientes autem uenient in exultatione, portantes manipulos suos. Item apostolus ad galatas: Nolite errare, deus non deridetur. quae enim seminauerit homo, haec et metet: quoniam qui seminat in carne sua de carne metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu de spiritu et metet uitam aeternam. bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.

LXXII.

IN MORTVO LACRIMAS PRODVCENDAS.

In ecclesiastico: Fili, in mortuo produc lacrimas, et quasi dira passus incipe plorare, et secundum iudicium con-

α uobis nouales et nolite serere super spinas. In psalmo CXXVI: Qui seminant in lacrimis, in gaudio metent. Ad galatas cap. XXXIII: Nolite errare, deus non inridetur usque tempore enim suo metemus non deficientes.

LXXII. IN MORTVO LACRIMAS PRODVCENDAS. In ecclesiastico cap. : Fili, in mortuo produc lacrimas et quasi dira passus.

μ propter malitiam cogitationum uestrarum. In psalmo CXXVI: Qui seminant in lacrimis, in gaudio metent usque manipulos suos. Ad galatas cap. VIII: Nolite errare, deus non inridetur usque tempore enim suo metemus non deficientes.

LXXII. IN MORTVO LACRIMAS PRODVCENDAS. In ecclesiastico cap. XII: Fili, in mortuum produc lacrimas et quasi dira passus usque et consolare propter tristitiam.

3 Ps. 125 (126), 5 et 6 6 Gal. 6, 7—9 14 Eccli. 38, 16 et 17

1 exardescet *C* 2 facię *S* *uerba* Item — Qui — suos Item apostolus *om. V* 3 CXXVI *ML*, centesimo uicesimo sexto *C* gaudio *MLC*, gaudium *S* mentent *S* 4 autem *MLCv*, *om. S (434, 3)* 5 in] cum *Cv* 6 apostulus *S*, *om. MLC* galathas *M L* inridetur *L*, irridetur *Cv* 8 de carne et metet *Lv* qui autem seminat *Sv*: qui uero seminauerit *MLC* 9 et *om. MLCv*

tege corpus eius, et non despicias sepulturam illius. propter delaturam amare fers luctum illius unius diei. et consolare propter tristitiam.

LXXIII.

NEMINEM ESSE SINE PECCATO.

In prouerbiis: Quis gloriabitur purum se habere cor? aut quis audebit dicere mundum se esse a peccato? Item in iob: Quoniam si fuero iustus, non dubito quin os meum admiserit iniquitatem. et si dixero: sine querella sum, adaeque difficilia locutus sum. quis enim hominum uel uirorum ab operibus suis mundus et inmaculatus est coram domino? quia nemo mundus a sorde, nec unus quidem, etiam si una die fuerit uita eius super terram. quis enim hominum est sine querella? aut quis poterit iustus esse, qui natus est ex muliere? nam si nec caelum mundum est ante conspectum

LXXIII. NEMINEM ESSE SINE PECCATO. In prouerbiis cap. : Quis gloriabitur castum se habere cor? In iob cap. XXIII: Numquid iustificare potest homo conpositus deo usque et filius α

LXXIII. NEMINEM ESSE SINE PECCATO. In prouerbiis cap. XXI: Quis potest dicere: mundum est cor meum, purus sum a peccato? In iob cap. XXIII: Numquid iustificari potest homo conpositus deo usque et filius hominis uermis. In epistula μ

6 Prou. 20, 9 8 Iob. 15, 13—16 18 Iob. 25, 4—6

1 dispicias *S* saepultura *M* 2 fers *S*, fer *MVLC* diae *S* consulare *S* 6 gloriatur *MC*, *καυχήσεται* purum *S*: castum *MVLC* 7 audet *C* peccatis *MVL* item *om.* *V* 8 quin *MVC*, qui in *L*, quid *S* 9 amiserit *MVLC* quęrella *S*, querela (quaer- *M*) *MVLC* adaeque (ad eque *C*) *LC*: ad ea quae (q; *M*) *MV*, adquę *S* 10 loquutus *M* 12 *uerba* mundus a sorde nec unus *in ras. fort. a m. 1 S* nec unius quidem *MV*[1] *LC*[1], ne unus quidem *V*[2], nec infans unius quidem diei *C*[2] 13 dię *S* 14 quęrella *S*, querela (quaer- *M*) *MVLC*

domini, quanto magis exsecrabilis et inmundus uir? Item iohannes apostolus I: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et ueritas in nobis non est. si confiteamur peccata nostra, fidelis et iustus est qui dimittat nobis peccata, et mundet nos ab omni iniquitate.

LXXIIII.

NON FVRANDVM.

In exodo: Non facietis furtum et non mentiemini. Item in psalmo XLVIIII: Si uidebas furem, simul cum eo currebas, et cum adulteris portionem tuam ponebas. Item illic: Arguam te et statuam illa contra faciem tuam. Item in prouerbiis: Qui partitur cum fure, odit animam suam. Item ad corinthios I: Non fures, non auari, non ebriaci, non maledici, non rapaces regnum dei possidebunt.

α hominis uermis. In epistula iohannis cap. II: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus.

LXXIIII. NON FVRANDVM. In exodo cap. XLII: Non facietis furtum. In psalmo XLVIIII: Si uidebas furem, simul currebas usque arguante. In prouerbiis cap. : Qui partitur cum furem, odit animam suam. Ad corinthios I cap. XXVII: Neque

μ iohannis I cap. II: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus usque mundet nos ab omni iniquitate.

LXXIIII. NON FVRANDVM. In exodo cap. XI: Non furtum facies. In psalmo XLVIIII: Si uidebas furem, simul currebas usque contra faciem tuam. In prouerbiis cap. XXVIIII: Qui cum fure partitur, odit animam suam. Ad corinthios I cap.

2 I Ioh. 1, 8 et 9 8 Exod. 20, 15 9 Ps. 49, 18 11 ib. 21 12 Prou. 29, 24 13 I Cor. 6, 10

1 execrabilis ([s] *m. 1*) *S* inmundus uir (imm- *M*) *MVLC*, inmundo sit *S* 2 iohannis *S* apostolus I *om. MVLC* 4 fidelis est et iustus *MVLCv, add. s. l.* deus *al. m. C* 8 in exo *S* 9 currebas cum eo *MVLCv* 11 illic] ubi supra *MVLC* illam *SM* item in prou. *om. V (sed spat. uac. est)* 12 animam suam odit Ad corinthios *V* 13 non fures neque ebriosi (aebr- *MC*) neque maledici neque rapaces *MVLC* 19 arguante *α pro* arguam te, *unde incipit sequ. testim. quod compreh. μ*

Item in zacharia propheta: Et conuersus adleuaui oculos meos. et uidi et ecce falcem uolantem. statura cubitorum uiginti et latitudo cubitorum decem. et dixit mihi: hoc est maledictum. quod exiit ad maleficos qui sunt super faciem totius terrae: quia omnis fur et periurus ex ea usque ad mortem punietur. et proferam illam. dicit dominus omnipotens. et introibit in domum furis et in domum periurantis in nomine meo in mendacio. et requiescet in media domo eius. et consummabit eum et materiam eius et lapidem eius. Item in exodo: Quod si quis inuolauerit uitulum aut ouem et occiderit eum aut uendiderit. quinque uitulos reddet pro uno uitulo et quattuor oues pro una oue. Item illic: Quod si pauper est et non habet unde reddat. ueneat pro furto. quod si prehensus fuerit et inuentum fuerit in manibus eius furtum ab asino usque ad ouem uiuentem. dupla reddet.

fures neque auari regnum dei possidebunt. In azaccharia cap. : Et conuersus leuaui oculos meos usque materiem eius et lapidem eius. α

VI: Neque fures neque auari regnum dei possidebunt. In zacharia cap. : Et leuaui oculos meos et uidi et ecce uolumen uolans et dixit ad me: quid tu uides usque et consumet eum et ligna eius et lapides eius. μ

1 Zach. 5, 1—4 10 Exod. 22, 1 12 ib. 3 et 4

1 *uerba* Item — Et — Quod — Quod — dupla reddet *om. V* zaccharia *S*, zacaria *C* proph. *om. MLC* leuaui *MLCr* 2 statura *MLC*, statu *S*, longitudo eius *v*, μῆκος *Alx.* gubitorum *S* 3 XX *(in ras. a m. 2) M* X *M* 4 exit *C* 5 totius *om. MLC* usquae *S* 7 introiuit *ML* furis *om. MLC* et in domum *om. L* 8 in mendacio (-tio *MC*) *MLC*: et mendabo *S* 9 consummauit *MLC* 10 *uerba* Item — Quod — Quod — dupla reddet *om. MLC* 11 eum *S*, αὐτό *cod. Alex.* quinquę *S* 13 ueniat *S* 14 praehensus *S*

LXXV.

NON GLORIANDVM IN SAPIENTIA MVNDI.

In prouerbiis: Esto confidens toto corde in domino, in tua autem sapientia noli extolli. Item illic: Noli esse sapiens aput te: time autem deum et declina ab omni malo. tunc sanitas erit corpori tuo et diligentia ossibus tuis. Item illic: Vidi uirum aestimantem se sibi sapientem esse, spem autem habuit magis insipiens quam ille. Item in esaia: Vae his qui prudentes sunt aput se et in conspectu suo sapientes. Item illic: Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. Item in hieremia: Haec dicit dominus: non glorietur sapiens in sua sapientia,

α LXXV. NON GLORIANDVM IN SAPIENTIA MVNDI. In prouerbiis cap. : Estote confidens toto corde in dominum, in tu*a* autem sapientia noli extolli. Item ibi: Noli esse sapiens aput te, time autem deum. Item cap. XXVI: Vidisti hominem sapientem sibi sic uideri, magis illo spem habebit stultus. In esaia cap. : Vae his qui prudentes sunt aput se. Item ibi: Perdam sapientem sapientium. In hieremia cap. : Haec dicit dominus: non

μ LXXV. NON GLORIANDVM IN SAPIENTIA MVNDI. In prouerbiis cap. III: Ne sis sapiens apud temet ipsum usque et inrigatio ossuum tuorum. Item cap. III: Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo et ne innitaris prudentiae tuae. Item cap. XXVI: Vidisti hominem sapientem sibi uideri, magis illo spem habebit stultus. In esaia cap. : Vae qui sapientes estis in oculis uestris usque uobismet ipsis prudentes. Item cap. : Peribit enim sapientia a sapientibus usque abscondetur. In hieremia cap. : Haec dicit dominus: non glorietur sapiens in sapientia

3 Prou. 3, 5 4 ib. 7 et 8 7 Prou. 26, 12 9 Es. 5, 21 10 Es. 29, 14 12 Hier. 9, 23 et 24

1 XXV *S* 3 corde] *add.* tuo *Cv* in dn̄m *MVL,* ad dn̄m *C* in tua *MVLC,* tu (*om.* in) *S* 4 ubi supra *MVLC* 5 apud te sapiens *L* dm̄ *MVLC*: dn̄m *S* 6 corpori t.] *cf. 471, S* 7 in prouerbiis *MVLC* esse sapientem *C* 8 magis habuit *MVL C (ἔσχε μᾶλλον)* *uerba* Item — Vae his — coram deo Item *om. V* 9 ẹsaia *S* et *om. M* 10 illic] in esaia (is-, ys-) *MLC*

et non glorietur fortis in sua fortitudine, et non glorietur diues in diuitiis suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire et intellegere quia ego sum dominus qui facio misericordiam et iudicium et iustitiam super terram, quia in his est uoluntas mea, dicit dominus. Item apostolus ad romanos: Dicentes enim esse se sapientes stulti facti sunt. Item ad corinthios I: Vbi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor huius saeculi? nonne stultam fecit deus sapientiam mundi? Item illic: Videte uocationem uestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quae stulta sunt huius mundi elegit deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit deus, ut confundat fortia, et ignobilia et contemptibilia elegit quae non sunt, ut quae sunt destituat, ut non glorietur omnis caro coram deo. Item illic: Nemo se fallat. si quis uidetur

glorietur sapiens in sua sapientia usque in his est uoluntas mea, α
dicit dominus. Ad romanos cap. IIII: Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. In epistula ad tesalonicenses cap. : Vbi sapiens? ubi scriba? Item cap. VI: Videte uocationem uestram usque non glorietur omnis caro quoram deo. Item cap. XIIII: Nemo se seducat usque sapienti huius mundi stultitia est apud deum.

sua usque haec enim placent mihi, ait dominus. Ad romanos μ
cap. II: Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Ad corinthios I cap. I: Vbi sapiens? ubi scriba usque stultam fecit deus sapientiam huius mundi. Item illic cap. I: Videte enim uocationem uestram, fratres, usque non glorietur omnis caro in conspectu eius. Item illic cap. III: Si quis uidetur inter

6 Rom. 1, 22 7 I Cor. 1, 20 9 ib. 26—29 15 I Cor. 3, 18—20

2 in suis diuitiis *MLC* 3 quia . .] *cf. 394, 11* 5 apostolus *S*, paulus *MLC* 6 se esse sapientes *MLCv*, esse [se] sapiens ([se] *m. 1*) *S* ad corintios prima *M* 7 ubi enī sap. *C* 8 huius mundi *MLCv* 9 ubi supra *MLC* 13 elegit] *add.* et (ut *L*) ea *MLCv* 14 destituat *S*, euacuet *MLC*, destrueret *v* 15 dn̄o *C* illic] ubi supra *MLC*, ad romanos *V* 18 tesał *α*, *in margine signum* r

sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat, ut sit sapiens. nam sapientia huius mundi stultitia est aput deum. scriptum est enim: conprehendam sapientes in astutia eorum. et iterum: dominus nouit cogitationes sapientium quoniam uanae sunt

LXXVI.

NON AMBIENDOS HONORES.

In ecclesiastico: Noli superbire ante conspectum regis, neque in locis potentium subsistas: melius est enim dici tibi: ascende ad me, quam humiliari in conspectu potentis. Noli quaerere a deo ducatum neque a rege cathedram honoris: non iustifices te ante dominum, quoniam agnitor cordis est. noli quaerere eligi iudex nisi uirtute inrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis et ponas scandalum in astutia tua. Item in euangelio secundum matthaeum: Accessit ad dominum mater filiorum zebedaei cum filiis suis.

α LXXVI. NON AMANDOS HONORES. In ecclesiastico cap. : Noli superbire ante conspectum regis usque ponas scandalum in astutia tua. In euangelio secundum matheum cap. XX:

μ uos sapiens esse usque dominus nouit cogitationes sapientium quoniam uanae sunt.

LXXVI. NON AMANDOS HONORES. In prouerbiis cap. XXV: Ne gloriosus appareas coram rege usque quam humilieris coram principe. In ecclesiastico cap. V: Noli quaerere ab homine ducatum neque a rege cathedram honoris usque et ponas scandalum in agilitate tua. Secundum matheum cap. XX: Accessit

7 Prou. 25, 6 et 7 9 Eccli. 7, 4—6 15 Matth. 20, 20—28 (cf. Luc. 14, 8—11)

1 seculo *L* 2 scribtum *S* 3 conpraehendam *S*, compraehendes *MVLC* 4 uane *L* 6 ambiendos *S*: amandos *MVC*, amando *L* 8 potentum *C* est *om. C* 9 humiliare *L* 10 querere *LC (et ita l. 12)* a dō ducatum neque a rege *MVLC*, *om. S* cathedra *ML* 11 dn̄m *S*: dm̄ *MVLC* quoniam *om. VLC* agnitor *Sv*: cognitor *MVLC* 12 elegi *S* possis irrūpe *C (cf. 361, 10)* 14 *uerba* Item — Accessit — exaltabitur Item *om. V* euuḡ sec̄ math̄ *S* 15 zebedei *SMLC*

adorans eum et postulans aliquid ab eo. ille autem ait: quid uis? dicit illa: ut sedeant isti duo fili mei unus ad dexteram tuam et unus ad sinistram in regno tuo. ait autem iesus: nescitis quid postuletis: potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? illi autem dixerunt: possumus. ait illis iesus: calicem meum quidem bibetis, sedere autem ad dexteram uel ad sinistram meam non est meum dare uobis, sed quibus paratum est a patre meo. quo audito ceteri decem discipuli indignati sunt de duobus fratribus. iesus autem aduocauit eos et dixit: scitis quoniam principes gentium dominantur eorum et magnam potestatem exercent in eos. non sic est inter uos, sed quicumque uoluerit inter uos primus esse erit uester seruus: sicut et filius hominis non uenit, ut illi ministretur, sed ut ministret et det animam suam redemptionem pro multis. uos autem quaeritis in modicis extolli, et de maximis minui. cum autem introieritis ad caenam uocati, nolite recumbere in honorificis locis, ne forte dignior te superueniat et accedens inuitator dicat tibi: adhuc infra accede, et confundaris. si autem recubueris in inferiori loco, adueniet inferior te, et dicet tibi qui te ad caenam inuitauit: accede adhuc in superiori loco, et erit hoc tibi utilius. quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exalta-

Accessit ad dominum mater filiorum zebedei cum filiis usque omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. In α

ad eum mater filiorum zebedei cum filiis suis usque omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. In eze- μ

1 postolans *L* 2 filii *MLC* 3 et alius *C* senestram *S* autem] enim *C* 4 quod *L* petatis *Cv* calicem bibere *M* 5 illis] illi *S* 6 calicem quidem meum *MLCv* dexteram meam *MLC* 7 sinistram (*om.* meam) *MLC*, senestram *S* 8 ceteri *om. MLCv* discipuli *om. Cv* 13 seruus *Sv*: minister *MLC (ex u. 26)* 15 uos autem . .] *cf. 461, 2* 16 cenam *SC* 18 superueniet *L* adhuc *om. MLC* 20 dicet *MC*, dicit *L, om. S* cenam *C* 21 huc *C* tibi hoc *C* 22 humiliauerit *C (v Mth. 23, 12)*

bitur. Item in ezechiel propheta: Et cognoscent omnia ligna campi quia ego sum dominus, qui humilio lignum altum et exalto lignum humile et arefacio lignum uiride et reuirescere facio lignum aridum. ego dominus locutus sum et faciam.

LXXVII.

QVOD QVI HOMINEM DEI SPERNIT DOMINVM SPERNAT.

In deuteronomio: Et homo quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem qui adstat ministrare in nomine dei tui aut iudices qui fuerint in diebus illis, morietur homo ille, et auferes malum ex israhel: et omnis populus cum audierit, timebit et non faciet iniustitiam. Item

α ezechia cap. : Et cognoscent omnia ligna campi quia ego sum dominus deus usque ego dominus loquutus sum et facio.
LXXVII. QVOD QVI HOMINEM SPERNIT DEVM SPERNAT. In deuteronomio cap. : Et homo quicumque fecerit superbia

μ chil cap. : Et scient omnia ligna regionis quia ego sum dominus deus usque ego dominus loquutus sum et feci.
LXXVII. QVOD QVI HOMINEM SPERNIT DEVM SPERNAT. In deuteronomio cap. X: Qui autem superbierit nolens oboedire sacerdotis imperio usque ut nullus deinceps intumescat superbia. In

1 Ezech. 17, 24 8 Deut. 17, 12 et 13

1 ęzechiel *S*, hiezechelo *L*, ezechiā *M*, ecechię *V* 2 dn̄s ds̄ *MVLC* qui] quia *L* 3 exaltabo *MLV* lignum humilem . . uiridem *SM* reuiriscere *S*, reuiuescere *ML*, reuiuiscere *C* 4 et *MVLC*: ut *S* 5 facio *MVLC*, feci *v*, ποιήσω 7 homo *V* dei spernit] dispnit *S*, spernit (*om.* dei) *MVLC*, *s. l. add.* sacerdotem V^2 dominum] dn̄o *S*, dm̄ *MVLC* spernat *MV*: spernit *SLC (292, 25)* 8 deutero nomium *MV* fuerit (u *in ras.*) *V* superbiam *S* 10 morientur *S* 11 et ex isrł auferes malum *V* is*rahel (*rasa* t) *S* 12 cum] qui *M* facient *S*, *cf. 460, 7*

in regnorum I dominus ad samuhelem: Non te spernunt, sed me. ne regnem super illos. Item in ezechiel propheta: Domus autem israhel nolunt audire te. quia nolunt audire me: quia uniuersa domus israhel contentiosi sunt et duro corde. Item in exodo: Non enim ad nos est murmuratio uestra, sed aduersus deum. Item in euangelio secundum lucam dominus iesus: Qui audit uos, me audit, et qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Item apostolus ad thessalonicenses: Quapropter qui spernit, non homi-

usque non faciet iniustitiam. In regnorum libro I cap. : α
Dixit dominus ad samuhel: non te spernit, sed me. In ezechihel cap. : Domus autem israhel non uult audire te, quia nolunt audire me. In exodo cap. : Non enim aduersus nos est murmuratio uestra, sed aduersus deum. Secundum lucam cap. dominus ait: Qui audit uos, me audit. Ad tesalonicenses I cap. XIII: Quiapropter qui sper-

regnorum libro I cap. XXI: Dixit autem dominus ad samuhelem μ
usque non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. In ezechil cap. : Domus autem israhel nolunt audire te, quia nolunt audire me usque et duro corde. In exodo cap. VIIII: Nos enim quid sumus? nec contra est murmur uestrum, sed contra deum. Secundum lucam cap. X: Qui∗ uos audit, me audit usque spernit eum qui me misit. Ad thessalonicenses

1 I Reg. 8, 7 3 Ezech. 3, 7 5 Exod. 16, 8 7 Luc. 10, 16 10 I Thess. 4, 8

1 libro primo (I *L*) *MVLC* dn̄s *S*: dixit dn̄s *MVLC* samuelem *S*, samuhel *ML*, samuel *VC* 2 regnem *MVLCv*: regnes *S* (*τοῦ μὴ βασιλεύειν*) ezechiel *SV*, ezechielo *M*, hiezechielo *L*, iezechiele *C* 3 proph. *om. MVLC* *pr.* nolunt] non uult *MVLC* (*οὐ μὴ θελήσουσιν*) 5 duro *MVLC*: *om. S* (*453, 1*) aduersus nos *MVLC, cf. c. CXV* 6 *uerba* Item — Qui — — confundar *om. V* in euang. *om. MLC* 7 euug̅ *S* iesus] ait *MLC* 8 *uerba* me spernit q. a. m. spernit *om. ML*, qui a. m. spernit *om. C* 9 apostolus *om. MLC* 10 tessalonicenses *SC*, te[h]salon- *M*, tesalon- *L*. *add.* prima *MC*, I *L*

nem spernit, sed deum, qui dedit spiritum sanctum in nobis. Item ubi supra II: Vos autem, fratres, nolite deficere bene facientes. si quis autem non obaudit uerbo nostro, hunc per epistulam notate et non conmisceamini cum illo, ut confunda⟨tu⟩r.

LXXVIII.

DE OBOEDIENTIA.

In exodo: Si audieris uocem domini dei tui et quae ei placent feceris coram ipso et obaudieris praeceptis eius et custodieris omnem iustitiam eius, omnem infirmitatem, quam inportaui aegyptiis, non inportabo in te. ego enim sum dominus qui saluum facio te. Item in prouerbiis: Malum aureum in monile sardium. in aure ⟨in⟩auris aurea et sardino

α nit non hominem spernit, sed eum qui dedit spiritum sanctum in nobis.
LXXVIII. DE OBOEDIENTIA. In exodo cap. XXXII: Si audieris uocem domini dei tui usque ego enim dominus qui saluum facio te. In prouerbiis cap. : Malum aureum in monile. In

μ I cap. IIII: Itaque qui haec spernit, non hominem spernit, sed deum, qui etiam dedit spiritum suum sanctum in nobis.
LXXVIII. DE OBOEDIENTIA. In exodo cap. VIIII: Si audieris uocem domini dei tui usque ego enim sum sanator tuus. In prouerbiis cap. XXV: Mala aurea in lectis argenteis usque

2 II Thess. 3, 13 et 14   8 Exod. 15, 26   12 Prou. 25, 11 et 12

1 dm̄ *Sv*: eum *MLC*, τὸν θεόν   2 *uerba* Item — Vos — confundar *om. MLC*   dificere *S*   4 ut confundatur *v*: et confundar *S*, ἵνα ἐντραπῇ   7 obaedientia *S*   8 audieritis *S*   9 obaudieris *MVLC*: audieris *S*   10 custodieritis *S*   quam] quae *M*   11 sum *om. MVLC*   13 in monile sardiam *MVLC*, in moniles ardiam *S*   inaure auris aurea et sardino (sardinio *C*) pretioso (praet- *SM*, praec- *VC*, prec- *L*) *SMVLC*, μῆλον χρυσοῦν ἐν ὁρμίσκῳ σαρδίου, οὕτως εἰπεῖν λόγον. εἰς ἐνώτιον χρυσοῦν καὶ σάρδιον πολυτελὲς δέδεται, λόγος σοφὸς εἰς εὐήκοον οὖς.

pretioso, ita sermo sapiens in aure oboedientis. Item in ecclesiastico: Filii sapientiae ecclesia iustorum, et natio eorum obaudientia et caritas. Item apostolus ad romanos: Gratia autem deo, quod fuistis serui peccati, sed obaudistis ex corde in eam formam doctrinae, in quam traditi estis, liberati autem a peccato, serui facti estis iustitiae. Item illic: Sicut enim per inoboedientiam unius hominis peccatores constituti sunt plurimi, ita et per unius oboedientiam iusti constituentur multi. Item ad corinthios II: Ideo enim scripsi uobis, ut cognoscam experimentum uestrum, si in omnibus oboedientes estis. Item petrus apostolus I: Animas itaque uestras castificate ad oboediendum fidei per spiritum.

ecclesiastico cap. II: Filii sapientiae ecclesia iustorum. Ad α
romanos cap. XVI: Gratias autem deo, qui fuistis serui peccati obaudistis ex corde. Ad romanos item cap. XIIII: Sicut enim per inoboedientia unius hominis. Ad corinthios cap. V: Ideo enim scribsi uobis, ut cognoscam experimentum uestrum, si in omnibus oboedientes estis. In epistula petri I cap. : Animas itaque uestras castificate in oboedientia caritatis.

aurem oboedientem. In ecclesiastico cap. II: Filii sapientiae μ
ecclesia iustorum et natio illorum oboedientia et dilectio. Ad romanos cap. VI: Sicut enim per inoboedientiam unius hominis usque iusti constituuntur multi. Item illic cap. VII: Gratias autem deo, quod fuistis serui peccati usque serui facti estis iustitiae. Ad corinthios II cap. II: Ideo enim et scripsi, ut cognoscam experimentum uestrum usque oboedientes sitis. Petrus in epistula I cap. IIII: Animas uestras castificantes in oboedientia caritatis.

2 Eccli. 3, 1 4 Rom. 6, 17 et 18 7 Rom. 5, 19 10 II Cor. 2, 9 12 I Petr. 1, 22

1 obedientis *VC* 3 *uerba* Item — Gratia — Sicut — multi Item *om. V* apost. *om. MLC* 4 gratias *MLCv* sed *om. MLCv* 5 doctrina et *M* 7 illic] ad romanos *MLC* inobed- *C (ut solet)* 8 plurimi *SM*: multi *LCv* 9 constituuntur *MLC* 10 secunda *MC* scribsi *S* et cognoscebam *V*[1] 11 Item — Animus — spiritum *om. V* petrus in epistola prima (I *L*) *MLC* 12 in oboedientia (obed- *Cv*) caritatis *MLCv* (*om.* per sp.) obaediendum *S*

LXXVIIII.

PVSILLIANIMEM NON SCANDALIZANDVM, SED POTIVS CONSOLANDVM.

In euangelio secundum matthaeum: Qui scandalizauerit unum pusillum ex his qui in me credunt, bonum est illi magis, ut circumligetur mola asinaria collo eius et proiciatur in profundum. Item apostolus ad romanos: Carnis curam ne feceritis in desideriis. infirmum in fide adsumite, non in disceptationes cogitationum. Item ad galatas: Fratres, et si praeuentus fuerit homo in aliquo delicto. uos qui spiritales estis, instruite huiusmodi in spiritu mansuetudinis: considerans te ipsum, ne et tu tempteris. alter alterius onera portate, et sic implebitis legem christi. Item ad thessalonicenses I: Oramus autem uos, fratres, cor-

α LXXVIIII. PVSILLANIMEM NON SCANDALIZANDVM, SED POTIVS CONSOLANDVM. In euangelio secundum matheum cap. : Vnum pusillum unum ex his qui in me credunt. In epistula ad romanos cap. : Carnis curam ne feceritis in desideriis. In epistula ad galatas cap. : Fratres, etsi praeuentus fuerit homo in aliquo delicto. In epistula ad tesalonicenses cap. : Oramus autem uos, fratres, corripite iniquietos. In

μ LXXVIIII. PVSILLANIMEM NON SCANDALIZANDVM, SED POTIVS CONSOLANDVM. In euangelio secundum matheum cap. XVIII: Qui autem scandalizauerit unum de pusillis istis usque in profundum maris. Ad romanos cap. XV: Et carnis curam ne feceritis in desideriis usque non in disceptationibus cogitationum. Ad galatas cap. VIII: Fratres, etsi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto usque onera portate et sic adimplebitis legem christi. Ad thesalonicenses I cap. VII: Rogamus autem uos,

3 Matth. 18, 6 7 Rom. 13, 14 et Rom. 14, 1 9 Gal. 6, 1 et 2 13 I Thess. 5, 14 et 15

2 pusillanimem *MVLC* positius *S* 3 euug̅ *SV* 6 apost. *om. MVLC* 7 cura *MV*[1] 8 disceptatione *MVLC*, -nibus *v* Item — Fratres — christi Item *om. V* galathas *ML* 9 fratres] stares *S* 10 instruitae *S* 11 considerans *Sv*: intendens *MLC* 12 honera *M* adimplebitis *Lv* 13 tessal- *S*, thesal- *M*, tesal- *VL*

ripite inquietos, consolamini pusillianimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. uidete ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini in inuicem et in omnes. Item ad romanos: Debemus autem nos potentes infirmitates eorum qui inpotentes sunt baiulare et non nobis placere. unusquisque uestrum proximo placeat ad bonam aedificationem. christus autem non sibi placuit, sed secundum quod scriptum est: obprobria exprobrantium ceciderunt super me. quae autem scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. deus autem omnium det uobis id ipsum sapere in inuicem secundum christum iesum, ut unianimes uno ore magnificetis dominum et patrem domini nostri iesu christi. propter quod suscipite inuicem, sicut et christus suscepit uos in gloriam dei. Item illic: Deus autem spei adimpleat uos omni gaudio et pace, ut abundetis

epistula ad romanos cap.   : Debemus autem firmiorem inbecillitatis et infirmorum portare usque suscepit nos in honore dei. Item cap.   : Deus autem spei adimpleat uos omni gaudio α

fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes usque quod bonum est sectamini et in inuicem et in omnes. Item ad romanos cap. XV: Debemus autem nos firmiores inbecillitates infirmorum sustinere usque propter quod suscipite inuicem, sicut christus suscepit uos in honorem dei. Item ad romanos cap. XVI: Deus autem spei repleat uos omni gaudio et pace in cre- μ

4 Rom. 15, 1—7   15 ib. 13 et 14

1 pusillanimes *MVLC* 2 stote *M* 4 Item — Debemus — cogitationes eius Item *om. V* debemus autem firmiores inbecillitates infirmorum portare et non (*add.* in *L*) ipsi nobis placere *MLC (cf. v)* 6 proximo suo *MLCv* 7 bonum *S* nam et christus *MLC*, etenim chr. *v* placuit non sibi *C* 8 saecundum *S bis* scribtum *et* scribta *et* scribtur. *S* opprobria op[r]pobantium *S* 10 in nr̄a doctrina *M* 12 in *om. LC*[1] 13 unanimes *MLC* ore] more *S* magnificetis *S*: honorificetis *MLv*, glorificetis *C* dm̄ *MLCv* 14 in inuicem *SC* 15 gloria *S* illic] ad romanos *MLC* 16 habundetis *LC*

in omnem spem in uirtute spiritus sancti. certus sum autem, fratres, de uobis quoniam adimpleti estis dilectione et omni scientia, ut alterutrum possitis coercere. Item ad corinthios II: Si quis autem contristauit, non me contristauit, sed ex parte, ut non onerem, omnes uos. sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio haec, quae fit a pluribus, ita ut econtra magis donetis et consolemini, ne forte maiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est. propter quod obsecro uos, ut confirmetis in illum caritatem. ideo enim scripsi, ut cognoscam experimentum uestrum, si in omnibus oboedientes estis. si cui autem aliquid donatis, et ego. nam quod donaui propter uos in persona christi, ut non possideamur a satana. non enim ignoramus cogitationes eius. Item ad colossenses: Induite ergo uos tamquam electi dei, ut sancti et dilecti, uiscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, lenitatem,

α in pace. In epistula ad corinthios II cap. : Si quis autem contristauit, non me contristauit usque non enim ignoramus cogitationes eius. In epistula ad colosenses cap. : Induite ergo uos sicut electi dei sancti.

μ dendo usque ita ut possetis alterutrum monere. Ad corinthios II cap. II: Si quis autem contristauit, non me contristauit usque non enim ignoramus cogitationes eius. Ad colosenses cap. IIII: Induite ergo uos sicut electi dei sancti usque sicut et dominus donauit uobis, ita et uos.

4 II Cor. 2, 5—11 14 Coloss. 3, 12 et 13

1 in omnem spem in uirtute *S*: in spe et potentia *MLC*, ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει 2 de uobis fratres *MLC* 3 possetis *L* cohercere *SMC* chorinthios *M* 4 secunda *MC* 5 sed ex parte *S*: *om. MLC* honerem *MC* omnes uos *MLCv*: uos *S* illi] ei *MLC* 6 obiurgatio haec *Sv*: correptio ista *MLC* e contra *S*: e contrario *LCv*, aecontrario *M* 7 consulemini *S* 8 huiuscemodi *C* 9 illo *L* scribsi *S*, *add.* uobis *573, 10* 10 obaudientes *ML, sed cf. 573, 11* si cui] sicut *M* 11 donastis *MLCv*, χαρίζεσθε 12 a satanan *ML* 13 colosenses *MVC* 14 tamquam *S*: sicut *MVLCv* electi dī scī dilecti (*om.* ut *et* et) *MVLC*, *382, 2 (cf. uar. lect. textus graeci)* 15 benignitate humilitate mansuetudine iustitia patientia *MV*[1]*LC*

iustitiam, patientiam, subportantes inuicem et donantes uobis ipsis, si quis aduersus aliquem habet querellam: sicut et dominus donauit uobis, sic et uos facite.

LXXX.

DE LAVDE VIRGINVM.

In libro sapientiae: Quoniam felix sterilis et incoinquinata quae nescit thorum in delicto! habebit fructum in dilectione animae. et spado qui non est operatus per manus iniquitatem nec cogitauit aduersus dominum nequissima. dabitur enim illi fidei donum electum et sors in templo dei oblatior. bonorum enim laborum fructus bonae famae, et quae non excidat radix sapientiae. Item paulus apostolus ad corinthios I: De uirginibus autem praeceptum domini non habeo, consilium autem do sicut misericordiam consecutus, ut fidelis essem. existimo ergo hoc bonum esse propter praesentem necessitatem, quia optimum est homini

LXXX. DE LAVDE VIRGINVM. In libro sapientiae cap. : *α* Quoniam felix sterelis et quoinquinata usque non excidat radix sapientiae. In epistula ad corinthios I cap. : De uirginibus praeceptum domini non habeo usque quoniam bonum est

LXXX. DE LAVDE VIRGINVM. In libro sapientiae cap. II: *μ* Quoniam felix sterilis et incoinquinata quae nescit thorum usque et quae non concidat radix sapientiae. Paulus ad corinthios I cap. VIII: De uirginibus praeceptum domini non habeo usque

6 Sap. 3, 13—15 13 I Cor. 7, 25 et 26

1 support- *Cr* uobismet *MVLCr* 2 quaerellam *SV*, querelam (quaer- *M*) *MLC* 3 dominus *Sr*: ds̄ in xp̄o *MVLC* 6 sterelis *SM* 7 nescithorum *S* habet *MVLC* fructus *S* 8 dilectione *MVLC*: resurrectione *S*, respectione *r*, ἐπισκοπῇ 10 ille *S* et *MVLCr*: *om.* *S* templum *V* oblatior *S*: placidior *MVLC*, acceptissima *r*, θυμηρέστερος 11 labiorum *MVLC* 12 excedat *S*, excidet *V* item paulus *om.* *V* apostolus *om.* *MVLC* 13 prima *MC* dn̄i praeceptum *C* 14 do (*uirg. ras.*) *S*, d**o (ic *ras.*) *M* misaericordiam *S*, misericordia *MV*[1] 15 exstimo *M*[1] hoc *om.* *MVLC*

sic esse. Item illic: Hoc autem dico, fratres, tempus breue est: reliquum est, ut et qui habent uxores tamquam non habentes sint, et qui flent tamquam non flentes sint, et qui gaudent tamquam non gaudentes sint, et qui emunt tamquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur: praeterit enim habitus huius mundi. uolo uos sine sollicitudine esse. qui sine uxore est sollicitus est quae domini sunt, quomodo placeat deo. qui autem uxorem habet, cogitat quae sunt huius mundi, quomodo placeat uxori. separata est mulier et uirgo. quae non est nupta, cogitat quae dei sunt, ut sit sancta et corpore et spiritu. quae autem nupta est, cogitat quae sunt huius mundi, quomodo placeat uiro. Item illic: Itaque et qui nuptum dat uirginem suam bene facit, et qui non dat melius facit. Item in euangelio secundum matthaeum: Dico autem uobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa adulterii,

α homini sic esse. Item cap. : Hoc enim dico, fratres, tempus breue est, reliquium est usque quomodo placeat uiro. Item cap. : Qui matrimonio iungit uirginem suam bene facit. In euangelio secundum matheum cap. : Dico autem uobis

μ bonum est homini sic esse. Item illic cap. VIII: Hoc itaque dico, fratres, tempus breue est, reliquum est usque quae sunt mundi, quomodo placeat uiro. Item illic cap. VIII: Igitur et qui matrimonio iungit uirginem suam bene facit et qui non iungit melius facit. Secundum matheum cap. XVIIII: Dico autem

1 I Cor. 7, 29—34   13 ib. 38   15 Matth. 5, 32 et 19, 9—12

1 Item — Hoc — uiro Item *om. V*   ubi supra *MLC*   breuae *M*   4 sint *om. ML*   6 habitus *S*: figura *MLCv*   7 *uerba* qui sine uxore est sollicitus est *om. S*   8 quomodo placeat deo *om. MLC*   10 separata *S*: diuisa *MLC* (diuisus *v*, *sed aliter distinguitur*)   quae innupta est *MLC* (innubta *M*)   11 et *pr. om. MLC*   nubta *M*   13 illic] ubi supra *MVC*, in eug̅ mat̅ *L*   itaquae *S*   itaque et *om. MVLC*   dat nuptum *MVLC*   14 euug̅ *S*   *om.* item in eu. *V*   15 mattheum *S*   16 adulterii *S*: fornicationis *MVLC, cf. v Matth. 5, 32*

facit illam moechari. dicunt ei discipuli: si talis uiri causa est cum uxore, non expedit nubere. iesus autem respondit eis: non omnes capiunt uerbum istud, sed hi quibus concessum est. sunt enim spadones, qui ex utero matris nati sunt, et sunt spadones, qui facti sunt ab hominibus, et sunt spadones, qui se ipsos spadonauerunt propter regnum. qui potest capere, capiat.

LXXXI.

DE CONCORDIA CONIVGALI ET HABITV MVLIERVM.

In ecclesiastico: In tribus placitum est spiritui meo, quae sunt probata coram deo et homine, concordia fratrum et amor proximorum et uir et mulier sibi consentientes. Item apostolus ad colossenses: Viri, diligite uxores uestras et nolite amari esse aduersus illas. mulieres, subditae

quia quaecumque dimiserit uxorem suam usque qui potest capere capiat. α

LXXXI. DE CONCORDIA CONIVGALI ET HABITV MVLIERVM. In ecclesiastico cap. : In tribus placitum est spiritui meo, quae sunt probati. In epistula ad tesalonicenses cap. :

uobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam usque qui potest capere capiat. μ

LXXXI. DE CONCORDIA CONIVGALI ET HABITV MVLIERVM. In ecclesiastico cap. XII: In tribus placitum est spiritui meo usque uir et mulier sibi consentientes. Ad colosenses cap. V: Mulieres, subditae estote uiris sicut oportet in domino usque

10 Eccli 25, 1 et 2 13 Col. 3, 19 et 18

1 ei *om. M* causa uiri *MVLC* 2 cum uxorem *S* 3 hii *SMVC* 5 *pr.* et sunt *om. S* et sunt spadones *MVLC*: *om. S* 6 ipso *S* castrauerunt *MVLCv* regnum caelorum *MVLCv* 9 mulieris *C* 11 homine *S*: hominibus *MVLCv, cf. 347, 8 ubi recipiendum erat* homine 12 consentiens *MVL* 13 item ap. a. col. *om. L, sed spatium uacuum est* apost. *om. MVC* colossenses *S*: tesalonicenses *MV*, thesal- *C* 14 ad illas *Cv*

estote uiris, sicut decet in domino. Item ad timotheum I: Volo igitur uiros orare in omni loco, leuantes sanctas manus sine ira et disceptatione. similiter et mulieres in habitu ordinato cum uerecundia et castitate ornantes se, non in tortis crinibus aut auro aut margaritis aut ueste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes castitatem per opera bona. mulier in silentio discat in omni subiectione. docere autem mulieri non permitte, neque dominari in uirum, sed esse in silentio. adam enim primus formatus est, deinde eua. et adam non est seductus, sed mulier seducta in praeuaricatione fuit. salua autem erit per filiorum generationem, si maneat in fide et ueritate et sanctitate cum sobrietate. Item ad titum: Tu uero loquere quae decet sanam doctrinam. senes sobrios esse, castos, prudentes, sanos in fide et caritate et patientia. anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non uino multo seruientes, bene docentes,

α Viri, diligite uxores uestras. In epistula ad thimoteum cap. : Volo igitur uiros orare in omni loco usque et castitate et sobrietate. In epistula ad titum cap. : Tu uero loquere

μ nolite amari esse ad illas. Ad thimoteum I cap. III: Volo ergo uiros orare in omni loco usque si permanserint in fide et dilectione et sanctificatione cum sobrietate. Ad titum cap. II: Tu autem loquere quae decet, sanam doctrinam usque iuuenes

2 I Tim. 2, 8—15   13 Tit. 2, 1—5

1 decet *MVLC*: *om. S*, oportet *v*   2 I] *om. L*, prima *M*   igitur] ergo *Cv*   omni in *S*, *cf. 416, 8*   3 manus] ad dñm *add. C*   et *ante* mulieres *om. MVLC*   4 ordinato *SM*: ornato *VLCv*   ordinantes *C*   5 uestes *S*   praetiosa (praec- *VC*) *SMVC*   6 propera bona *S*, per bonam conuersationem *MVLC*   7 decore (docore?) *S*   8 permitto *MVLCv*, ἐπιτρέπω   domi ñ uiri V^1 in uirum SV^2v: uiro *MLC*   9 euua *S*   10 praeuaricationem *S*   11 generatione MV^1 12 ueritate et castitate et sobrietate *MVLC*   sobrietate *S*   13 Item — Tu — orationes uestrae *om. V*   loquaere *SM*   decet *MLC*: decent *Sv*   14 subrios *S*   caritate *S*: castitate *MLC*, in dilectione *v*   anos *ML*   16 uino multo seruientes *S*: uinolentas *MLC* (uinul- *M*)

ut prudentiam doceant: adulescentulas autem, ut diligant uiros suos et diligant filios. prudentes. castae. domum custodientes. benignae sint et subditae uiris suis. iuuenes similiter hortare, ut prudentes sint in omnibus. Item petrus apostolus in epistula I: Mulieres. subditae estote uiris uestris: ex quibus si qui non credunt huic uerbo, per mulierum suarum conuersationem sine uerbo lucrifiant, considerantes uestram in timore castam conuersationem. quarum sit non extrinsecus capillorum inplicatus aut auri circumpositio aut habitus uestimentorum aut ornamentorum. sed ille absconsus cordis homo incorruptus mansueti et modesti spiritus, quod est magnificum in conspectu dei. sic enim quondam sanctae mulieres. quae in dominum sperabant. ornabant se, subiectae fortiori uaso uiri, sicut sarra obsequebatur abrahae. dominum illum uocans: cuius estote filiae bene dicentes et bene facientes. nec timentes ullam perturbationem. uiri similiter conmorantes secundum scientiam. tamquam infirmiori uaso muliebri inpertientes honorem, tamquam coheredi gratiae et uitae. ad hoc ne inpediantur orationes uestrae.

quae decet doctrinam usque prudentes sint in omnibus. In epistula petri cap.   : Mulieres, subditi estote uiris uestris usque ne inpediantur orationis uestrae. α

similiter hortare, ut sobrii sint in omnibus. In epistula petri I cap. VIIII: Similiter mulieres subditae sint suis uiris usque ne inpediantur orationes uestrae. μ

5 I Petr. 3, 1—7

1 aduliscentulas *S*   autem *om. MLCv* (ut prud. doceant adolescentulas, ut . . *v*)   2 caste *MLC*   4 ortare *MC*^{2}, orare *LC*^{1} apostolus in ep. I *om. MLC*   7 lucrifiant *SMVLCv*   8 castam *om. MLC*, ἁγνήν   9 auri *om. MLC*   10 ornatus *MLC* 12 quondam *S*: quaedam *MLC*, aliquando *v*   13 deum *LC*   sperabant *S*   ornabant *om. M*   14 sara *LC*   obsequaebatur *S*   15 cuius] osculus *S*   bn̄ facientes et bn̄ dicentes *C*   17 sẹcundum *S*

LXXXII.

DE SANCTITATE ET OPERE VIDVARVM.

In libro regnorum III: Et dixit dominus ad heliam: exurge et uade in sarepta sidonis: ecce praecepi ibi mulieri uiduae, ut pascat te. et surrexit et abiit in sarepta sidonis. et ut uenit ibi, ecce ad portam ciuitatis ipsius mulier uidua colligebat ligna. et exclamauit depost illam helias, et dixit ei: eice mihi pusillum aquae in uas ut bibam. et cum abisset illa, ut acciperet et deferret aquam, exclamauit iterum depost illam helias, et dixit: adfer mihi panem ut edam. et illa dixit: uiuit dominus deus tuus, si est mihi focacium nisi pusillum farinae in hydria et modicum oleum in uas. et ecce ego ideo colligo duo ligna, ut introeam et faciam illum mihi et filiis meis, et edemus et moriemur. et dixit helias: aequo animo esto: intra et fac secundum uerbum tuum. sed fac mihi inde focacium pusillum in primis, tibi autem et filiis tuis facies postea. quoniam haec dicit dominus: fidelia farris

α LXXXII. DE SANCTITATE OPERE VIDVARVM. In libro regnorum III cap. : Dixit dominus ad heliam: surge et uade in serapta sidonis, ecce praecepi usque loquutus sum in manu helie.

μ LXXXII. DE SANCTITATE ET OPERE VIDVARVM. In libro regnorum III cap. LXXII: Factus est igitur sermo domini ad heliam dicens: surge et uade in sareptha usque iuxta uerbum

3 III Regn. 17, 8—16

3 regnorum] regum *MVLC* et *om. MVLC* 4 exsurge *MVLC* sarapta *S*, sareptha *LC*, seraptha *M* sydoniorum *C* *(cf. v)* praecipi *SMV*[1] 5 sarapta *S*, seraptha *MV* sydonis *C* 7 depost *S*: post *MVLC (utroque loco)* 8 aquae *MVLC*, *om. S* 10 adfert *S*, affer *MVLC* aedam *M* 12 hidria *SV*, idrya *L*, ydria *C* et *ante* ecce *om. MVLC* 13 duo *om. MVLC* illum *S*, illam *C*, illud *MVL* 14 et moriemur *MVLC*, moriemur (et *om.*, i *punctis del.*) *S* equo *SC* 16 inde *om. V* 17 fidelia farris *S*: hydria farinae *MVLCv* (hidria *V*, hydriae *L*, ydria *C*; forinę *V*, facrinę *C*)

non deficient et capsaces olei non minuentur usque in diem, quo dabit deus pluuiam super terram. et abiit et fecit, et manducauit ipse et illa et filii eius: hydria pulentae non defecit neque uas olei secundum uerbum domini. quod locutus est in manu heliae. Item in libro iudith: Et erat iudith uidua in domo sua annis tribus et mensibus sex. et fecit sibi tabernaculum super tectum domus, et inposuit super lumbos suos cilicium, et ieiunabat omnibus diebus uitae suae praeter sabbatis et numeniis et gaudimoniis domus israhel. et erat bona facie ualde, et non erat qui inferret ei uerbum malum, quoniam timebat dominum ualde. Item in euangelio secundum lucam: Et erat anna prophetissa filia phanuhel de tribu aser et haec processa erat in diebus suis, quae uixerat cum uiro suo annis septem a uirginitate sua. et haec uidua annorum octuaginta et quattuor, quae non

In libro iudit cap. : Erat iudit uidua in domo sua annis tres usque timebat dominum ualde. In euangelio secundum lucam cap. : Et erat anna prophetissa filia fanuhel de tribu α

domini quod loquutus fuerat in manu heliae. In libro iudith cap. : Et erat iudith in domo sua uidua annis tribus usque et non erat qui inferret ei uerbum malum, quia timebat deum ualde. Secundum lucam cap. II: Et erat anna prophetissa filia fanuhel de tribu aser usque ieiuniis et obsecrationibus ser- μ

5 Iudith. 8, 4—8 12 Luc. 2, 36 et 37

1 non deficient *S*: *om.* *MVLC* capsacis *L* non minuentur *S*: non deficiet *MVLC* *scribendum uidetur* deficiet *et* minuetur diem *S* 2 quod *V*¹, qua *C*, in qua *v* dn̄s *MVLCv* (*κυρ.*) 2 pluiam *M* 3 hidria *S*, hydriae *L*, ydria *C* pulente *S*: farinae *MVLCv* 4 neque *S*: et *MVLCv* uas *S*: capsaces (-cis *L*) *MVLC*, lecythus *v* 5 heliae *S* erat iudat *S* 7 sub tectum *L* domus sue *Cv* posuit *MVLC* 9 numiniis *S*: neomeniis (-moeniis *M*, neam- *V*) *MVLCv*, *νουμηνιῶν* gaudemoniis *L* istrahel *S* 10 et erat *MVLC*, erat *S*, *καὶ ἦν* faciae *S* 11 dn̄m *libri* ualdae *S* euuḡ *S* 12 profetissa *S* 13 fanuhel *S*, fanu*el *V*, phanuel *LC* processa erat *S*: processerat *MVLCv* 15 uidua erat *C* octoginta *MVLCv* quatuor *VC*

discedebat de templo ieiuniis et obsecrationibus seruiens nocte ac die. Item: Intendens autem iesus uidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacio diuites. uidit autem et quandam uiduam et pauperculam mittentem aera minuta duo, et dixit: uere dico uobis, quia uidua haec paupercula plus omnibus misit: omnes enim hi ex abundanti sibi miserunt in dona dei, haec autem ex eo quod deest illi omnem uictum, quem habuit, misit. Item apostolus ad timotheum I: Viduas honora, quae uere uiduae sunt. si qua autem uidua filios aut nepotes habet, discat primum suam domum pie tractare et remunerare parentes: hoc enim acceptum est coram deo. quae autem uere uidua est et desolata, sperat in deum et instat orationibus die ac nocte. quae autem in deliciis agit, uiuens mortua est. et haec praecipe, ut inreprehensibiles sint. si qua autem suorum et

α aser usque seruiens nocte ac die. Item cap. : Sedens dominus iesus contra gazophilacium aspiciebat quomodo usque misit totum uictum suum. In epistula ad thim. I cap. : Viduas honora quae uere uidue sunt usque adulentiores

μ uiens nocte ac die. Item illic cap. XVIII: Respiciens autem uidit eos, qui mittebant munera sua in gazofilacium, uidit autem et quandam uiduam usque omnem uictum suum, quem habuit, misit. Ad thimoteum I cap. VI: Viduas honora quae uerae

2 Luc. 21, 1—4 9 I Tim. 5, 3—11

2 noctae ac diae *S*, die ac nocte *C* item *S*, item secundum lucam *MVLC* intendens *S*: respiciens *MVLCv* qui munera sua in gazofilacio (gazo*f- *V*, -tio *C*) mittebant *MVLC* 3 diuites *om. MVLC* gazofilacio *S* 4 qua*ndam *M*, quendam *L* uiduam pauperculam *MVLCv* 6 hii *SMV* habundanti sibi *S*: habundantia sua (ab- *M*) *MVLC* 7 omne *M* 8 mit[si] *S* *uerba* Item — Viduas — In — multi in domino *om. V* apostolus] paulus *C* 9 I *om. MLC* 10 autem uidua *om. MLC* primum *Sv*, prius *MLC* domum suam *MLCv* 11 piae *SML* 12 et *ante* desolata *om. M* 13 speret *L* deum *Sv*: dn̄m *MLC* insta*[t] *S* dię ac noctę *S* 14 delictis *M* 15 inrepraehensibilis (-les *MC*) *SMC*

maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit et est infideli deterior. uidua eligatur non minus annorum sexaginta, quae fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis habens testimonium, si filios nutriit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est. adulescentiores autem uiduas deuita. Item in actibus apostolorum: In ioppe autem erat quaedam uidua nomine tabitha, quae interpretata dicitur dorcas. haec erat plena operibus bonis et elemosynis et misericordiis multis, quas faciebat. factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. quam cum lauissent, posuerunt eam in superiori caenaculo. cum autem inprope esset lydda ab ioppe, audierunt discipuli quod petrus esset ibi. miserunt duos uiros ad eum, rogantes et dicentes: ne pigeat te uenire usque ad nos. exurgens autem petrus uenit cum eis: quem aduenientem duxerunt in superiora caenaculi, et circumsteterunt eum uiduae flentes, et ostendentes tunicas

autem uiduas deuita. In actibus apostolorum cap. : *α*
Quemdam autem uiduae erat in ope nomine zabitha quae interpraetatum dicitur dortas usque crediderunt multi in domino.

uiduae sunt usque adulescentiores autem uiduas deuita. In actibus apostolorum cap. XXVII: In ioppe autem fuit quaedam discipula nomine thabitas quae interpraetata dicitur dorchas usque et crediderunt multi in domino. *μ*

7 Act. 9, 36—42

1 maximae *SL* 2 saxagenta *S*, LX *L* 3 testimonium habens *MLC* 4 nutriuit *C* 6 adholescentiores *C* 7 in oppem *S* Quaedam autem uidua erat in ioppe (ioppen *M*) *MLC* 8 tabitha *M*, thabita *SLC* interpraetata *S*, interpretatum (interpraet- *MC*) *MLC* 9 elemosinis (ael- *M*) *MLC* 10 et misericordiis *om. MLCv* 12 cenaculo *C* inprope *L*: prope *SMC* 13 e[se]st *S* lidda *SL* ab ioppen (yoppen *C*) *SMLC*, ad ioppen *v* 14 miseruntq; *M*[2] 15 exsurgens *MLC* 16 cenaculi *SC* 17 tunicas] *add.* et palliola *ML*, *add.* et uestes et palliola *C*

et cetera uestimenta narrabant ei quanta faciebat cum esset cum illis dorcas. eiectis autem omnibus foris, petrus ponens genua orauit et conuersus ad corpus dixit: exurge in nomine domini nostri iesu christi! at illa mox aperuit oculos suos, et cum uidisset petrum, sedit. dansque ei manum erexit eam uiuam. et conuocans sanctos et uiduas adsignauit eam uiuentem. notum autem factum est hoc per uniuersam ioppen, et crediderunt multi in domino.

LXXXIII.

EXEMPLO APOSTOLICO MANIBVS LABORANDVM.

[Item] paulus apostolus ad ephesios: Nolite dare locum diabolo. qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret operando quod bonum est, ut habeat unde tribuere necessitatem patientibus. Item ad thessalonicenses I: Memores enim estis, fratres, laborem nostrum et aerumnam:

α LXXXIII. EXEMPLO APOSTOLICO MANIBVS LABORANDVM. In epl ad efesios cap. : Nolite dare locum diabolo. In epl ad tesalonicenses I cap. : Memores enim estis,

μ LXXXIII. EXEMPLO APOSTOLICO MANIBVS LABORANDVM. Ad ephesios cap. V: Nolite locum dare diabolo. qui furabatur, iam non furetur usque necessitatem patienti. Ad thesalonicenses I cap. II: Memores enim estis, fratres, laboris nostri et fatigati-

11 Eph. 4, 27 et 28 15 I Thess. 2, 9—12

1 cetera] alia cetera *MLC* narrabant ei *S*: narrantes *MLC* faci**ebat *S* cum esset *S*, *om. MLC*, *οἶσα* 2 cum eis *MLC* ponens *Sv*: posuit *MLC* 3 ie*nua *S* et orauit *M*[1] tabitha (thabita *LC*) exsurge *MLC* 4 nostri *om. C* ad *S* apperuit *M* 5 et uiso petro resedit *MLCv* dansquae *S* 6 uiuam *om. MLCv* 7 uiuentem *S*, uiuam *MLCv* autem *om. MLC* 10 apostoli cum *L*, apostolorum *V* laborandum] operandum *VC* 11 item *S* item paulus apost. *om. MVLC* efesios *S*, effesios *LC* 12 locum dare *MCv* diabulo *S* 13 operando (-dum *L*) manibus *MVLC* 13 unde tribuere *MLC*, u. retribuere *V*: unde tribuat *Sv* 14 Item — Memores — gloriam Item *om. V* thesalonicenses *ML*, colossenses *S* prima *MC* 15 erumnam *S*, aerumna (er- *LC*, -mpna *C*) *MLC*

nocte ac die operantes ad hoc ne quem uestrum grauaremus praedicauimus in uobis euangelium dei. nos testes estis et deus, quam sancte et iuste et sine querella fuimus uobis qui creditis: sicut scitis qualiter unumquemque uestrum sicut pater filios suos obsecrantes uos et consolantes, ut ambuletis digne deo, qui uocauit uos in regnum suum et gloriam. Item illic: Hortamur autem uos, fratres, abundare magis et studium habere silendi et quietos esse, et operari manibus uestris quod bonum est, sicut uobis praecepimus, ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt et nullius quidquam desideretis. Item ad thessalonicenses II: Praecepimus autem uobis, fratres, in nomine domini nostri iesu christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre inordinate ambulante et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis. ipsi enim scitis

fratres, laborem nostrum usque in suum regnum et gloriam. Item cap. : Ortamur autem uos, fratres, habundare magis et studium habere silendi. In epl II cap. : Praecipimus autem uobis, fratres karissimi domini iesu christi, ut subtrahatis α

onis nocte ac die operantes usque qui uocauit uos in suum regnum et gloriam. Item illic cap. V: Rogamus autem uos, fratres, ut abundetis magis et operam detis, ut quieti sitis et uestrum negotium agatis usque et nullius aliquid desideretis. Item ad thesalonicenses II cap. III: Denuntiamus autem uobis, fratres, in nomine domini nostri iesu christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre μ

7 I Thess. 4, 10 et 11 11 II Thess. 3, 6—13

1 diae *S* ad hoc *S*: *om. MLCv* (πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι) uestrum] nrm *S* euuangelium *S* 3 sanctae et iustae *SML* quaerella *S*, querela (quaer- *M*) *MLC* in uobis *LC* credites *S*, credidistis *MLCv* (τοῖς πιστεύουσιν) scitis *S*: creditis *MLC*, οἴδατε 5 consulantes *S* 6 digni *M* uos *MLC*: nos *S* suum regnum *MLCv* 7 illic] ubi supra *MVLC* habundare *V LC* 8 habere] *add.* magis *L* silendi *MVLC*: silentii *S* 9 praecipimus *MC* honestae *M* 10 quidquam *S*: aliquid *MV LCv* 11 Item — Praecepimus — Paulus — fabri Item *om. V* tessalonicenses *SC*, thesal- *ML* secunda *MC* precipimus *C* 13 inordinatae *S*, inquiete *MLC*, ἀτάκτως 14 acciperunt *S*, accepistis *C* ipsis *S*

quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquiete uiximus inter uos nec gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione, nocte ac die operantes, ne quem uestrum grauaremus. non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmet ipsos formam uobis daremus ad imitandum nos. nam et cum essemus aput uos, hoc denuntiauimus uobis, quoniam si quis non uult operari, nec manducet. audiuimus enim quosdam inter uos inquiete ambulare, nihil operantes, sed curiose agentes. his autem qui eiusmodi sunt denuntiamus et hortamur in domino iesu christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent. uos autem, fratres, nolite deficere bene facientes. Item in actibus apostolorum: Paulus autem agnitus erat aquilae, eo quod essent unius gentis et unius artis, et mansit aput eos opus faciens: erant enim arte fabri. Item illic paulus apostolus: Argentum et aurum aut uestimentum nullius uestrum concupiui. ipsi scitis quia ad ea quae mihi necessaria erant in omni usu meo et eorum qui mecum sunt manus istae praesto fuerunt.

α uos usque bene autem facientes non deficiamus. In actibus apostolorum cap. : Paulus autem agnitus erat aquile, eo quod esset unius gentis. Item cap. : Aurum et argentum et uestimentum nullus uestrum concupiuit.

μ ambulante inordinate usque uos autem, fratres, nolite deficere bene facientes. In actibus apostolorum cap. XLVIIII: Et inueniens quendam iudeum nomine aquilam usque quia eiusdem erat artis, manebat apud eos et operabatur. Item illic cap. LV: Argentum aut aurum aut uestem nullius concupiui usque beatius est magis dare quam accipere.

13 Act. 18, 2 et 3 15 Act. 20, 33—35

1 quemammodum *M* emitari *S* quia *MC* inquietae *S* 2 aliquo] *add.* uestrum *MLC* 3 nocte ac nocte *S*, nocte et die *MLCv* 4 habentes *C* 5 nosmet ipsos *Sv*: nos *MLC* emitandum *S* 6 et *om. MLC* denuntiabamus *L* (*v*) 9 curiosae *SM* egentes *S* 10 ortamus *M* 13 aquile *S* esset *M LC* 14 mansi *L* apud eum *MLC* 15 illic] ubi supra *M VLC* paulus apostolus *om. MVC* 17 quia] qui *S* 18 sunt] erant (ant *in ras.*) *V* iste *SM* presto *SVL*

omnibus uobis demonstraui quoniam sic laborantes oportet auxiliari infirmis et memores esse uerborum domini nostri iesu, quia ipse dixit: beatius est magis dare quam accipere.

LXXXIIII.

ALTIORA SCRVTARI NON OPORTERE NEQVE AVDIRI HAERETICOS.

In deuteronomio: Non adicietis ad uerbum hoc, quod ego praecipio uobis hodie, neque minuetis ex eo. Item in apocalypsi: Testor ego omni audienti uerba prophetiae libri huius. si quis adiecerit supra haec, inponet deus super eum plagas, quae scriptae sunt in hoc libro: et si quis abstulerit uerba prophetiae libri huius, auferet deus partem eius de ligno uitae et de ciuitate sancta. Item in prouerbiis: Bibe aquam de tuis uasis et de puteorum tuorum fonte. et nemo extraneus communicet tibi. Item illic: Qui fidet

LXXXIIII. ALTIORA SCRVTARI NON OPORTERE ET AD DOCTRINA HERETICORVM CAVENDVM ESSE. In deuteronomio cap. : Non adicietis ad uerbum hoc. In apocalipsi cap. : Testor ergo omni audienti uerbum prophetice libri huius. In prouerbiis cap. VI: Bibe aqua de cisterna tua. Item cap. XXIII: *a*

LXXXIIII. ALTIORA SCRVTARI NON OPORTERE NEQVE ADIRE HERETICOS. In deuteronomio cap. III: Non addetis ad uerbum quod uobis loquor neque auferetis ex eo. In apocalypsi cap. XLVII: Contestor enim omni audienti uerba prophetiae libri huius usque partem eius de libro uitae et de ciuitate sancta. In prouerbiis cap. VI: Bibe aquam de cisterna tua usque nec sint alieni participes tui. Item cap. XI: Qui nititur mendaciis, hic *u*

6 Deut. 4, 2 8 Apoc. 22, 18 et 19 13 Prou. 5, 15 et 17 14 Prou. 10, 4 et 5

1 lauorantes *S* 3 iesu] *add.* xp̄i *MVLC* 5 non scrutari *C* audire *VL*, aadire *M*, adire *C* hereticos (-thicos *C*) *SMV C*, hereticum *L* 6 deutero nomium *C* addicietis *C ut solet* 7 neque minuetis *MVLC*: ne quem inuestigetis *S*, nec auferetis *v* item in ap. *om. V* 8 apocalipsi *S*, -lipsis *M* 11 auferet et *C* 12 ligno] libro *Cv* et *MVLCv*: *om. S* Item — Bibe — Qui — sterilitatem Item *om. V* 14 illic] ubi supra *MLC*

in falsis, hic uentos pascit: idem autem ipse sequitur aues uolantes: dereliquit enim uiam uineae suae et orbitas culturae agri sui errauit: perambulat autem per arida et deserta et terram constitutam in siccitatibus. congregat autem manibus suis sterilitatem. Item illic: Recede ergo ab aqua aliena et a fonte alieno noli bibere, et multo uiues tempore, et adicientur tibi anni uitae. Item illic: Qui sectatur uana, eget sensibus. Item illic: Noli adicere ad mandata eius, ne arguaris et mendax sis. Item in ecclesiastico: Altiora te ne quaesiueris, et fortiora te ne perscrutaueris: sed quae praecepit tibi dominus, illa cogita semper: et in pluribus operibus eius non eris curiosus. multos enim seduxit suspicio eorum, et in uanitate detinuit sensus illorum. Item

α Qui cogitat mala facere stultus uocabitur. In ecclesiastico cap. III: Altiora te ne quesieris usque non fueris curiosus.

μ pascit uentos usque stertit aestate filius confusionis. Item cap. : Qui sectator uana eget sensibus. Item cap. XXX: Ne addas quicquam uerbis illius et arguaris inueniarisque mendax. In ecclesiastico cap. III: Altiora te ne quaesieris usque et

5 Prou. 9, 18 7 Prou. 12, 11 8 Prou. 30, 6 9 Eccli 3, 21. 22. 24 (22 et 26) 14 Prou. 24, 8

1 sequetur *L* 2 dereliquid *S*, derelinquit (-quid *L*) *MLC* orbita sculpturę agri sui errauit *S*, aborbitas (ab|orbita *C*) culturae suae errauit *MLC* 4 congrega *S* 5 sterelitatem *SM* in prouerbiis *MVLC* recede . . .] ἀπὸ δὲ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίῃς, ἵνα πολὺν ζήσῃς χρόνον, προστεθῇ δέ σοι ἔτη ζωῆς. *apud Augustinum:* ab aqua aliena abstine te et de fonte alieno ne biberis *ep. 108, 1, 1 et 2, 6. in ep. Ioh. ad Parth. tract. VI 3, 11 (bis). de unit. eccles. 23, 65. cf. supra p. 49, 10* 6 a *S*: de *MVLC* et . . uiues . . et adicientur *S*: ut . . uiuas . . et adiciantur *MVLC* 7 Item ubi supra Qui sectatur uana eget sensibus *MVLC*, *om. S* 8 ubi supra *MVLC* 9 e[c]clesiastico *S*, prouerbiis *L* 10 quaesieris (ques- *LC*) *MVLCv* praescrutaueris *MV*, perscrutatus fueris *L*, scrutatus fueris *Cv* 11 deus *MVLCv* 13 in uanitatem detenuit *S* eorum *V* Item — Non — Cui — Diff. — O — saeculorum *om. V*

illic: Non te uentiles in omnem uentum, et non eas omni uia, ut prosequatur te uerbum pacis et scientiae. Item illic: Cui sufficit nuntiare opera illius? non est minuere neque adicere neque inuenire magnalia dei. Item in libro sapientiae: Difficile aestimamus quae in terra sunt, et quae in prospectu sunt inuenimus cum labore: quae autem in caelis sunt, quis inuestigabit? sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam? Item apostolus ad romanos: O altitudo diuitiarum et sapientiae et scientiae dei! quam inscrutabilia sunt iudicia eius et inuestigabiles uiae ipsius! quis enim cognouit sensum domini? aut quis illi consiliarius fuit? aut quis prior dedit ei et reddetur illi? quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. ipsi gloria in saecula saeculorum.

Item cap. IIII: Non uentiles te in omni uentu. Item cap. : α
Cui sufficit ieiunantiare opera illius. In libro sapientia cap. IIII: Difficile aestimamus quae in terra sunt usque nisi tu uideris sapientia. Paulus ad romanos cap. XXXVI: O altitudo diuitiarum usque in secula seculorum.

de uanitate detinuit sensus illorum. Item cap. IIII: Non te μ
uentiles in omnem uentum usque uerbum pacis et iustitiae. Item cap. X: Quis sufficit enuntiare opera illius usque nec est inuenire magnalia dei. In libro sapientiae cap. IIII: Difficile aestimamus quae in terra sunt usque nisi tu dederis sapientiam. Paulus ad romanos cap. XIIII: O altitudo diuitiarum usque in saecula saeculorum.

1 Eccli. 5, 9 (11 et 12) 3 Eccli. 18, 2 et 4 (2. 5) 5 Sap. 9, 16 et 17 9 Rom. 11, 33—36

1 ubi supra *MLC* in omni uento *MLC* omni (i *in ras. litt.* em) *S*, in omni *L* 3 illic] in ecclesiastico *MLC* nontiare *S*, enuntiare *MLC* 5 aestimauimus *L* 6 *alt.* sunt *om. MLC* que *S* 7 inuestigauit *MC* 8 scit *MLC* 9 et *ante* sapientiae *om. MLCv* 10 ipsius *MLC*: eius *Sv (cf. 297, 3)* 11 illi consiliarius *S*: consiliarius eius *MLCv* 12 retribuetur *MLCv* 13 in ipso sunt *SMLCv*: *legendum* in ipsum *cf. 297, 5* (*εἰς αὐτόν*) 14 saeculorum] *add.* amen *Cv*

LXXXV.

DE IEIVNIO.

In ecclesiastico: Qui baptizatur a mortuo, quid proficit lauatio eius? sic et homo qui ieiunat in peccatis suis et iterum eadem facit, quid proficit humiliando se? orationem eius quis exaudiet? sacrificium salutare adtendere mandatis, et discedere ab omni iniquitate. Item in esaia propheta: Non est gaudere impiis, dicit dominus. exclama uehementer, et ne parcas: sicut tuba exalta uocem tuam, et nuntia populo meo peccata eorum et domui iacob iniquitates eorum. me de die in diem quaerunt, et cognoscere meas uias desiderant. tamquam populus qui iustitiam fecerit et iudicium dei non dereliquerit: postulant a me nunc iudicium iustum, et adpropriare deo concupiscunt, dicentes: quid quod ieiunauimus, et non uidisti? humiliauimus animas nostras, et non scisti? in diebus enim ieiuniorum uestrorum inueniuntur uoluntates uestrae, et omnes subditos uobis conpungetis. an in iudicia et lites ieiunatis, et percu-

α LXXXV. DE IEIVNIO. In ecclesiastico cap. : Qui baptizatur a mortuo usque et discedere ab omni iniquitate. In esaia cap. : Clama, ne cesses, dicit dominus usque in secula secu-

μ LXXXV. DE IEIVNIO. In ecclesiastico cap. XX: Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit eum usque orationem illius quis exaudiet? In esaia cap. : Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam usque et aedificabuntur in te deserta saecu-

3 Eccli. 34, 30. 31 et Eccli. 35, 2 8 Es. 57, 21 et Es. 58, 1—12

3 mortuo] *add.* et iterum tangit mortuum *C*, et it. t. illud *V*[2] 8 ęsaia *S* 10 et domui iacob iniquitates eorum *MVLC*: *om.* *S* 11 iniquit.] peccata *v* 12 uias meas *MVCv* (meas *om.* *L*), *μου τὰς ὁδούς* desiderant] uolunt *Cv* 13 dereliquerint *LV*[2], derelinquerint *V*[1], derelinquerent *M* 14 nunc *om.* *MVLC* appropriare *MV*, adpropiare (appr- *C*) *LC* concupescunt *M* 15 quid quod] quid cotidie *L*, quid*ẽ quod *C*, quare *v* 18 conpungitis *MVC* iudicio (-tio *MC*) *MVLC* percutitis] *add.* pugno *Cv*

titis proximum inique? et ut quid mihi ieiunatis, ut hodie audiatur in clamore uox uestra? non hoc ieiunium elegi, dicit dominus, ut humiliet animam suam. nec si flectas ut circulum ceruicem tuam, et cilicium et cinerem substernas, nec sic uocabis ieiunium acceptum. non tale ieiunium ego elegi, dicit dominus: sed solue omne uinculum iniquitatis, dissolue obligationes potentium conmutationum, dimitte confractos in requiem, et omnem conscriptionem iniquam disrumpe. frange esurientibus panem tuum, et egenum sine tecto induc in domum tuam. si uideris nudum, uesti: et domesticos seminis tui non despicias. tunc erumpet temporaneum lumen tuum, et sanitates tuae cito orientur, et praeibit ante te iustitia, et maiestas dei circumdabit te. tunc clamabis, et dominus exaudiet te: dum adhuc loqueris, dicit: ecce adsum. si auferas a te uinculum iniquitatis et obligationem et uerbum murmurationis, et des esurienti panem tuum ex animo, et animam humiliatam satiaueris, tunc orietur tibi in tenebris lumen, et tenebrae tibi erunt ut meridies. et erit deus tuus tecum semper, et satiaberis prout desiderat anima tua, et ossa tua pinguescent, et erunt sicut hortus ebrius et sicut fons cui non deficit aqua. et aedificabuntur deserta tua, et erunt fundamenta tua aeterna in saecula saeculorum. Item in euangelio secundum matthaeum: Cum autem

lorum. In matheo cap. V: Quum autem ieiunatis, nolite esse *α*
usque qui uidet in occulto, reddet uobis.

lorum. In matheo cap. V: Quum autem ieiunatis, nolite fieri *μ*

23 Matth. 6, 16—18

1 iniquae *M*, impie *Cv* hodiae *S* 3 nec (*ante* si) *om. L* 5 uocabis] uobis *MVL* 7 potentum *C* conmutationum *om. MVLC* 8 conscribtionem *S* dirrumpe *M* 9 esurienti *M* aegenum *SC* sine tectum duc *S* 10 uesti et] uesties *L* 11 dispicias *S* temporanum *S* 12 sanitas tua c. orietur *L* preibit *S* dī *MVLC*: dn̄i *Sv* (*τοῦ θεοῦ*) 13 et tunc *MVLC* 14 loquaeris *M* 15 et *MVLC*, *om. S* obligatione *MLC* 17 anima humiliata *MV*[1]*LC* satiaberis *L* 18 tenebre *S* tibi] tuę *Cv* meridiae *SM*, meridie* (*rasa* s) *V* 19 dns ds *C* 20 ortus *MLC* 21 flons *S* deficit aquae *M*, deficient aquae *Lv* 22 saeculorum] *add.* amen *MV* 23 Item — Cum — uobis *om. V* euuanḡ *S* mattheum *S* autem *om. C*

ieiunatis, nolite esse sicut hypocritae tristes: exterminant enim faciem suam, ut pareant hominibus ieiunantes. amen dico uobis, perceperunt mercedem suam. uos autem cum ieiunatis, unguite caput uestrum et faciem uestram lauate, ut non uideamini hominibus ieiunantes, sed patri uestro, qui est in caelis: et pater uester, qui uidet occulta, reddet uobis.

LXXXVI.

HOMINEM EXEMPLO FORMICAE VEL APIS SINE PIGRITIA OPERARI DEBERE QVAE BONA SVNT.

In prouerbiis· Vade ad formicam, o piger, et aemulare uidens uias eius, et esto illa sapientior: illa enim cum agrum non possideat, neque conpellentem se habeat, neque sub domino sit, quomodo parat aestate alimenta, copiosam autem facit in messe repositionem! uel uade ad apem, et disce quam laboriosa est, operationem etiam quam sanctam mercatur: cuius labores reges et mediocres ad sanitatem offerunt: grata est autem omnibus et gloriosa, et cum sit uiribus infirma, sapientiam praedicans producta est. usque quo, piger,

α LXXXVI. HOMINEM EXCELSO FORMICE VEL LAPIS SINE PIGRITIA OPERARI DEBERE QVAE BONA SVNT. In prouerbiis cap. VII: Vade et formicam, o piger, et considera uias eius. Item cap.

μ sicut hipocrytae tristes usque pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi.

LXXXVI. HOMINEM EXEMPLO FORMICAE VEL APIS SINE PIGRITIA OPERARI DEBERE QVAE BONA SVNT. In prouerbiis cap. VII: Vade ad formicam, o piger, usque et egestas longe fugiet a te.

10 Prou. 6, 6—11

1 hipocritę *S*, hypochritae *L* 3 perciperunt *S* 4 ungite *M* 6 ue^{s}*ter (*rasa* r, *corr. m. 2*) *S* occulta *S*, in occulto *M L C*, ἐν τῷ κρυφαίῳ 13 parata ¦ estate elimenta *S* copiosa *M V L C* 14 facit autem *M V L C* 15 est *S*, sit *M V L C* operatione *M V L C* etiam] et *M V L C* sancta *M V L C* 16 sanitatem *M V L C*: s̄citatem *S*, ὑγίειαν 17 autem est *C* 18 predicans *L* producta est *om. M V L C* usquae *S*

iacebis? quando autem de somno surgis? modicum quidem dormis, modicum autem sedes, modicum quidem dormitas. modicum autem manibus conplecteris pectus: deinde adueniet tibi sicut malus uiator paupertas, inopia autem sicut bonus cursor. si autem inpiger fueris, ueniet tibi sicut fons messis tua, inopia autem sicut bonus cursor refugiet te. Item illic: Pigrum deicit timor: animae autem effeminatorum esurient. Item illic: Increpatus piger non erubescit: similiter autem qui mutuatur triticum in messe. Item illic: Desideria pigrum occidunt: non enim destinant manus eius facere aliquid. Item illic: Occasiones quaerit piger et dicit: leo in uiis est, in plateis autem homicidae. Item illic: Sicut ostium in cardine uertitur, ita piger in lecto suo. Item illic: Sapientior piger sibi uidetur quam qui in pleni-

XIII: Vult te non uult piger, anima autem operantium inpugnabitur. Item cap. XX: Abscondit piger manus sub ascella. Item cap. XXI: Propter frigus piger arare noluit. Item cap. XXVI: Dicit piger: leena in uia, leo in itineribus usque sapientior si *α*

Item cap. XVIIII: Pigrum dei*cit timor, animae autem effeminatorum esurient. Item cap. XXI: Desideria occidunt pigrum usque manus eius operari. Item cap. XXVI: Abscondit piger manus sub ascella usque sapientior sibi piger uidetur septem uiris loquentibus sententias. Item cap. XXVI: Sicut ostium uertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. Item cap. XIII: Vult et non uult piger: anima autem operantium inpinguabitur. Item cap. XXII: Dicit piger: leo est foris, in medio platearum occidendus sum. Item cap. XXI: Propter frigus piger arare noluit usque non dabitur ei. Item cap. XXVI: Dicit piger: leaena in *μ*

7 Prou. 18, 8 8 Prou. 20, 4 10 Prou. 21, 25 11 Prou. 22, 13 13 Prou. 26, 14 14 ib. 16 15 Prou. 13, 4 16 Prou. 19, 24 18 Prou. 26. 13. 16 21 ib. 15 et 16

2 sedes modicum quidem dormitas modicum autem *MVLC*: *om. S* dormittas *C* 6 te *om. MVLC* 7 illic] in prouerbiis *MVLC* 8 Item — Increpatus — Desid. — Occas. — Sicut — Sap. — nuntium *om. V* illic] ubi supra *MLC (et ita lin. 11. 13)* 9 tri[ti]cum *S* messem *SM* illic] in prouerbiis *MLC (lin. 14)* 12 leo est in uia *C* 13 osteum *S* 14 sibi piger *Cv*

tudine perfert nuntium. Item in ecclesiastico: In lapide luteo lapidatus est piger: et omnis loquitur de aspernatione eius. de stercore boum lapidatus est piger: omnis qui tetigerit illum excutiet manus.

LXXXVII.

SINE TIMORE HOMINVM MANDATA DEI PRAEDICANDA.

In ezechihel propheta: Et tu, fili hominis, ne timueris eos, neque paueas a facie eorum, quia insanient et conuenient aduersum te in circuitu. uerba eorum ne timeas, et a facie eorum ne paueas, quia domus exasperans est. Item illic: Ecce dedi faciem tuam potentem aduersus facies eorum, et constantiam tuam confortabo aduersus contentiones eorum, et erit fortior petra constantia tua. Item illic: Et ne timueris ab eis, neque terrearis a facie eorum, quia domus

α inpiger uidetur. In ecclesiastico cap. XI: In lapide luteo lapidatus est piger.
LXXXVII. SINE TIMORE HOMINVM MANDATA DEI PRAEDICANDA. In ezechielo cap : Et tu, fili hominis, ne timueris eos neque paueas a facie eorum. Item cap. : Ecce dedi faciem tuam potentem. Item cap. : Et ne timueris ab eis neque

μ uia, leo in itineribus usque sapientior sibi piger uidetur. In ecclesiastico cap. XI: In lapide luteo lapidatus est piger usque qui tetigerit eum excutiet manus.
LXXXVII. SINE TIMORE HOMINVM MANDATA DEI PRAEDICANDA. In ezechil cap. : Tu ergo, fili hominis, ne timeas eos neque sermones eorum usque quia domus exasperans est. Item ibi cap. : Ecce dedi faciem tuam ualentiorem faciebus eorum

1 Eccli. 22, 1 et 2 7 Ezech. 2, 6 11 Ezech. 3, 8 13 ib. 9

3 eius] ei *S* bouum *M* eum *MVLCv* 7 eczechiel *S*, ezechihelo *M*, ezechielo *V*, hiezechł *L*, iezech *C* proph. *om. MV LC* 8 faciae *S (et sic infra bis)* 10 Item — Ecce — Et — est Item *om. V* 11 ubi supra *MLC* 13 petrae *L* in ezechiel (iez- *C*, hiezechielo *L*) *MLC*

exasperans est. Item in euangelio secundum matthaeum: Quod dico uobis in tenebris. dicite in lumine, et quod in aure auditis, praedicate supra tecta et in plateis. nec timeatis eos qui occidere corpus possunt. animam autem non possunt interficere: timete autem magis eum qui potest animam et corpus occidere in gehennam.

LXXXVIII.

DE STVLTO.

In prouerbiis: Vir stultus et iniquus uadit uias non bonas: ipse autem adnuit oculo et significat pede. Item illic: Vir stultus mala sibi fabricat. in suis autem labiis thensaurizat ignem. Item illic: Non conueniunt stulto labia

terrearis. In euangelio math i cap.   : Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine. α

LXXXVIII. DE STVLTO. In prouerbiis cap. XVI: Stultus inridet disciplina patris sui. Item cap. XV: Viis suis replebitur stultus et super eum erit uir bonus. Item cap. XVII: Non dicent stulto uerbo conposita nec principem labium mentiens. Item

usque quia domus exasperans est. Secundum matheum cap. X: Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine usque qui potest animam et corpus perdere in gehennam. μ

LXXXVIII. DE STVLTO. In prouerbiis cap. VII: Homo apostata uir inutilis, graditur opere peruerso usque digito loquitur. Item cap. XXVII: Graue est saxum et onerosa harena, sed ira stulti utroque grauior. Item cap. XVI: Stultus inridet disciplinam patris sui. Item cap. XIIII: Viis suis replebitur stultus et super eum erit uir bonus. Item cap. XVII: Non decent stultum uerba

2 Matth. 10, 27 et 28 9 Prou. 6, 12 et 13 11 Prou. 16, 27 12 Prou. 17, 7 15 Prou. 15, 5 16 Prou. 14, 14

1 euuangelio *S* mattheum *S* 3 aure *MLC*: *om. S* audistis *L* super *MVLCv* platheis *M (saepius)* 4 occidunt corpus *Cv* 5 interficere *SMVL*: occidere *Cv (441, 6)* 6 gehenna *L* 10 annuet *MV* 11 ubi supra *MVLC* 12 in prouerbiis *MVLC*

fidelia, neque iustis labia mendacia. Item illic: Vt quid abundant diuitiae stulto? possidere enim sapientiam insensatus non poterit. Item illic: Ira est patri filius insipiens, et dolor matris eius. Item illic: Non desiderat sapientiam, cui deest sensus: magis enim ducitur inprudentia. Item illic: Os hominis stulti contritio est ei, labia autem eius laqueus animae ipsius. Item illic: Stultitia uiri exterminat uias eius, dominum autem causatur corde suo. Item illic: Stultitia inest cordi iuuenis, uirga autem et disciplina longe est ab eo. Item illic: Grauis est lapis et uix portabilis harena, ira autem stulti grauior ambobus. Item illic: Tamquam ager uir insipiens, et sicut uinea homo cui deest

α cap. XVIII: Qui prodest diuitias habere stulto? Item * ibi: Ira patris filius stultus. Item cap.   : Non recipit stultus uerbo prudentiae. Item * ibi: Os stulti contritio eius. Item cap. XX: Stultia hominis subplanta gressus eius. Item ibi: Non decent stulto dilicie. Item cap. XXII: Stultia conligata est in corde pueri. Item cap. XXV: Per agrum hominis pigri transiui. Item

u conposita nec principem labium mentiens. Item cap. XVIII: Quid prodest habere diuitias stulto, quum sapientiam emere non possit. Item cap. XVIII: Ira patris filius stultus usque quae genuit eum. Item cap. XVIII: Non recipit stultus uerba prudentiae usque in corde eius. Item cap. XVIII: Os stulti contritio eius et labia ipsius ruinae animae eius. Item cap. XX: Stultitia hominis subplantat gressus eius et contra deum feruet animo suo. Item cap. XX: Non decent stultum deliciae usque principibus. Item cap. XXII: Stultitia conligata est in corde pueri usque effugabit eam. Item cap. XXV: Per agrum homi-

1 Prou. 17, 16 3 ib. 25 4 Prou. 18, 2 6 ib. 7 7 Prou. 19, 3 9 Prou. 22, 15 10 Prou. 27, 3 12 Prou. 24, 30 et 31 16 (26) Prou. 19, 10

1 Item — Vt — — *p. 599, 15* os illorum Item *om.* V ubi supra *MLC (lin. 4. 7. 10)* 2 habundant *SLC* 3 in prouerbiis *ML C (lin. 6. 9. 11)* 4 matri *MLC* 5 in inprudentiam *L*, ἀφροσύνῃ 6 ei *MLC*: *om. S* 8 autem *S*: enim *MLC* in corde *MC* 11 haraena *S*, arena *LC*

prudentia: si reliqueris eum inplebitur spinis et in faenum fiet et erit desertus, et maceriae parietum eius effodientur. Item illic: Sicut canis cum conuertitur ad uomitum suum odibilis efficitur, sic stultus malitia sua conuersus in peccatis suis. Item in ecclesiastico: Cum fatuis ne consilium habeas: non enim poterunt continere. Item illic: Qui minoratur corde, cogitat inania, et uir inprudens et errans cogitat stulta. Item illic: Ex ore fatui inprobabilis parabola, non enim dicit illam in tempore. Item illic: Cor fatui quasi uas confractum, et omnem scientiam non tenebit. Domus clausa fatuo sapientia, et scientia ⟨in⟩sensati inenarrabilia uerba. Item illic: Conpedes in pedibus stultorum doctrina et quasi uinculum manus dexterae. fatuus in risu exaltat uocem suam, et uir sapiens uix tacite ridebit. Item illic: In ore fatuorum cor illorum, et in corde sapientium os illorum.

cap. XVI: Sicut canis quae reuertitur ad uomitum suum. In ecclesiastico cap. X: Qui minuratur corde, cogitat insanie. Item cap. VII: Cum fatuis ne consilium habeas. Item cap. XI: Ex ore fatui reprobabitur parabola. Item ibi: Cor fatui quasi uas confractum. Item ibi: Compedes in pedibus stulto α

nis pigri transiui usque et maceria lapidum destructa erat. Item cap. XXVI: Sicut canis qui reuertitur usque iterat stultitiam suam. In ecclesiastico cap. VII: Cum fatuis ne consilium habeas, non enim poterunt continere. Item cap. X: Qui minoratur corde cogitat insania usque cogitat stulta. Item cap. XI: Ex ore fatui inprobabilis parabola usque in tempore suo. Item cap. XI: Cor fatui quasi uas confractum usque inennarrabilia uerba. Item cap. XI: Conpedes in pedibus stulti doctrina usque et uir sapiens uix tacite ridebit. Item cap. XI: In ore μ

3 Prou. 26, 11 5 Eccli. 8, 17 (20) 6 Eccli. 16, 23 8 Eccli. 20, 20 (22) 9 Eccli. 21, 14 (17) 11 ib. 18 (21) 12 ib. 19 et 20 (22 et 23) 15 ib. 26 (29)

1 prudentia *S*: sapientia *MLC* reliqueris *S*, relinqueris *ML* faenum *MLC*, foenum *S* 2 maceriae (*rasa* h) *S* 3 ubi supra *ML C (lin. 6. 14)* 5 nec *S* 8 in ecclesiastico *MC*, ubi supra *L* 9 illa *MLC* ubi supra *ML*, in ecclesiastico *C* 10 tenebit *Sc*: continebit *MLC* 11 sensati *SMLC* inennarrabilia *M* 12 in ecclesiastico *MLC* compedes *MLC* 13 dextrae *ML* 15 in cor *ML*

Item illic: Harenam et sal et massam ferri facilius est portare quam hominem inprudentem et fatuum et impium. Item illic: Amictus corporis et risus dentium et ingressus hominis denuntiat de illo. Item illic: Praecordia fatui quasi rota carri. et quasi axis uersatilis cogitatus ab illis. Item illic: Sapientiam qui docet fatuum quasi qui conglutinat testam. Item illic: Narratio fatui quasi sarcina in uia. Contribulant minae cor sapientis: stultus autem flagellatur et non sentit. Qui docet puerum stultum. contumeliam facit aequitati. Item in prouerbiis: In risu stultus agit nefaria. Item illic: Ex ore stultorum baculus contumeliae. labia autem sapientium custodiunt eos. Item illic: Omnia contraria sunt uiro insipienti. arma uero intellectus labia sapientiae. Item illic: Sapiens timendo de-

α doctrina. Item cap. XI: Arenam et salem et massam ferri facilius est portare quam hominem inprudentem. In prouerbiis cap. : Sapiens timendo declinat a malo, stultus uero. In

μ fatuorum cor illorum et in corde sapientium os illorum. Item cap. XI: Harenam et salem et massam ferri usque fatum et impium. Item cap. XI: Amictus corporis et risus dentium et ingressus hominis enuntiant de illo. Item cap. XVIIII: Praecordia fatui quasi rota carri usque cogitatus illius. Item cap. XI: Qui docet fatuum quasi qui conglutinat testam. Item cap. XI: Narratio fatui quasi sarcina in uia usque contumeliam facit aequitati. In prouerbiis cap. : In risu stultus agit nefaria. Item cap. XIIII: In ore stulti uirga superbiae, labia autem sapientium custodiunt eos. Item cap. XIIII: Vade contra uirum stultum et nescit labia prudentiae. Item cap. XIIII: Sapiens

1 Eccli. 22, 15 (18) 3 Eccli. 19, 30 (27) 4 Eccli. 36 (33), 5 6 Eccli. 22, 7 7 Eccli. 21, 16 (19) 8 Prou. 17, 10 9 Prou. 9, 7 10 Prou. 10, 23 11 Prou. 14, 3 13 ib. 7 14 ib. 16

1 ubi supra *MLC (lin. 3. 6. 7)* arenam (-na *L*) *VL* salem C^2v 3 Item — Amictus — *lin. 14* sapientiae Item *om. V* 4 denuntiat *ML*, enuntiat *S* (enuntiant *v*), indicat *C*, ἀναγγέλλει in ecclesiastico *MLC* precordia *LC* 5 quas iaxis *S* ab illis *S*, illius *MLCv* 6 conglutinet testa *ML* 8 flagellatur et *MLC*: flagellat ut *S* 10 equitati *S* 11 nefarię agit *C* illic] in prouerbiis *MLC (lin. 13. 14)*

clinat a malo, stultus uero sibi confidens miscetur iniquo: seruiet autem stultus prudenti. Item in esaia propheta: Stultus enim stulta loquetur, et cor eius uana intellegit, ut consummet iniqua et loquatur ad dominum errorem, ad dispargendas animas esurientes et ut animas sitientes inanes faciat. consilium enim malorum iniqua cogitauit, disperdere humiles in sermonibus iniquis et dissipare uerba humilium in iudicio. nam pii iustitiam cogitauerunt et hoc consilium manebit. Item in ecclesiastico: Datus fatui non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplices. exigua dabit et multa inproperabit, et apertio oris illius inflatio est.

LXXXVIIII.

IRACVNDIAM DEPONENDAM.

In prouerbiis: Anima benedicta omnis simplex: uir autem animosus uel iracundus non honeste agit. Item illic: Stul-

esaia cap. : Stultus enim stulta loquitur usque et hoc consilium manebit. In ecclesiasten cap. : Datus fatui non erit inutilis. *α*
LXXXVIIII. IRACVNDIA DEPONENDA. In prouerbiis cap. : Abominabile domino cor prauum. Item cap. XIII: Fatuus statim indicat iram suam usque qui permittit quasi gladio pugitur.

timet et declinat malum, stultus transilit et confidit. In esaia cap. : Stultus enim fatua loquitur et cor eius usque et ipse super duces stabit. In ecclesiastico cap. XI: Datum insipientis non erit utile tibi, oculi enim illius septemplices sunt. *μ*
LXXXVIIII. IRACVNDIA DEPONENDA. In prouerbiis cap. XII: Abominabile domino cor prauum usque non erit innocens. Item cap. XIII: Fatuus statim indicat iram suam usque quasi gladio

3 Es. 32, 6—8 9 Eccli. 20, 14 et 15 14 Prou. 11, 25
15 Prou. 12, 16 19 Prou. 11, 20 Prou. 12, 16. 18

2 Item — Stultus — manebit Item *om. V* ęsaia *S* 3 loquitur *MLC* intelleget *M* 4 consumet *SMLC* 5 dispergendas *MLC* esurientes et ut *MLC*: esuriente sicut *S* satientes *S* 6 faciat *S*: fiant *MLC* 7 uerba *MLC*: *uir *S* 9 fatuae *L* 10 illius *MVLv*, eius *C*, illis *S* dabit *MVLCv*: debit *S*, dedit *Mai* 11 inproperauit *SMLV*[1] (impr- *M*) 13 iracundia deponenda *MVL* 15 illic] in prouerbiis *MVLC*

tus ipsa eadem die pronuntiat iram suam, occultat autem suam contumeliam astutus. Item illic: Iracundus agit sine consilio, uir autem prudens multa sustinet. Item illic: Ira perdet etiam sapientes, responsum autem humile auertit iram. Item illic: Vir iracundus parat lites, patiens autem etiam futuras mitigat. Item illic: Noli esse amicus uiro animoso, cum amico autem iracundo noli conmorari, ne forte discas uias eius et sumas laqueum animae tuae. Item illic: Totam iram suam profert stultus, sapiens autem dispensat eam per partes. Item illic: Vir animosus fodit contentionem, uir autem iracundus exobruet peccata. Item in ecclesiastico: Homo iracundus incendit litem, et uir peccator

α Item cap. XV: Iracundiam eius inutilis sustinebit. responsio mellis frangit ira. Item cap. XVI: Vir iracundus prouocat rixa. Item cap. XXIII: Noli esse amicus homini iracundo neque ambules cum uiro furioso. Item cap. XXVIIII: Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt et reseruat in posterum. Item ibi: Vir iracundus prouocat rixas. In ecclesiastico cap. XV: Homo

μ pungitur conscientiae. Item cap. XIIII: Astutus omnia agit cum consilio usque aperiet stultitiam. Item cap. XV: Qui patiens est multa gubernatur usque exaltat stultitiam suam. Item cap. XVI: Vir iracundus prouocat rixas usque mitigat suscitatas. Item cap. XXIII: Noli esse amicus homini iracundo usque et sumas scandalum animae tuae. Item cap. XXVIIII: Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt et reseruat in posterum. Item cap. XVII: Vir impius fodit malum usque separat principes. In ecclesiaste cap. VII: Ne uelox sis ad irascendum usque in sinu stulti requiescit. In ecclesiastico cap. XV:

2 Prou. 13, 16 3 Prou. 15, 1 5 ib. 18 6 Prou. 22, 24 et 25 8 Prou. 29, 11 10 ib. 22 12 Eccli. 28, 8 et 9 (11) 13 Prou. 14, 35 et 15, 1 19 Prou. 13, 16 20 Prou. 14, 29 26 Prou. 16, 27 et 28

2 astutus] *add.* Item ibi Sunt qui loquendo uulnerant ut (in *V*) gladio *MVLC (Prou. 12, 18)* illic] ubi supra *MVLC* 3 Item — Ira — *p. 603, 10* multiloquium Item *om. V* in prouerbiis *MLC (lin. 6. 8. 10)* 4 humilem *M* 5 ubi supra *MLC* 9 iram suam *om. MLC* proferet *ML* dispensat ea *MLC*: *om. S (ταμιεύεται)* 10 contentiones *MLC (509, 11)*

turbabit amicos et in medium pacem habentium inmittet delaturam. Item illic: Zelus et iracundia minuet dies, et ante tempus senectam adducet cogitatus. Item in ecclesiaste: Noli festinare in spiritu tuo irasci, quia ira in sinu stultorum requiescit. Item apostolus ad ephesios: Irascimini autem et nolite peccare: sol non occidat super iracundiam uestram. Item illic: Omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia auferatur a uobis cum omni malitia. Item illic: Nunc autem deponite uos omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, multiloquium. Item iacobus apostolus: Sit uero omnis homo citatus audire et tardus loqui, piger in iracundia: iracundia enim uiri iustitiam dei non operatur. Item in euangelio se-

enim iracundus incendit litem et uir peccator turbabit amicos. Item cap. XVI: Zelus et iracundia minuent dies. Ad effesios cap. XVIII: Irascimini et nolite peccare: sol non occidat. Item cap. XVIIII: Omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia tollatur a uobis. Iacobus cap. III: Sit autem omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum et tardus ad iram. Secundum matheum cap. IIII: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. α

Homo enim iracundus incendit litem et uir peccator turbabit amicos. Item cap. XVI: Zelus et iracundia munuent dies usque cogitatus. Ad ephesios cap. V: Irascimini et nolite peccare: sol non occidat super iracundiam uestram. Item cap. V: Omnis amaritudo et ira usque tollatur a uobis cum omni malitia. In epistula iacobi cap. IIII: Sit autem omnis homo uelox ad audiendum usque ira enim uiri iustitiam dei non operatur. Secundum μ

2 Eccli. 30, 26 4 Eccle. 7, 10 6 Eph. 4, 26 7 ib. 31 9 Col. 3, 8 11 Iac. 1, 19 et 20

1 turbauit *ML* immittit *MC* 2 delaturam *MLC*: delatorem *S (cf. 520, 10)* ubi supra *MLC (lin. 7)* iracundiam *S* 3 ecclesiastico *M* 5 apostolus *om. MLC* efesios *S*, effesios *LC* 6 super iracundia ura *M* 8 blasfemia *M* 9 illic *S*: ibi *MLC* uos *om. MLC*, et uos *r* omnia *MLCr* 10 ira *M*, iram et *L* blasfemiam *S* 11 apostolus *om. MVLC* 12 in *om. V* 13 euuang sec. mattheum *S (sic pag. 604, lin. 12)*

cundum matthaeum: Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. quicumque autem dixerit fratri suo: racha, reus erit concilio. quicumque uero dixerit: fatue, reus erit gehennae ignis.

XC.

QVOD HOMO A DEO FACTVS HVIVS GENVS VEL NATVRA DICATVR CVIVS OPVS FVERIT IMITATVS SIVE DEI SIVE DIABOLI.

In deuteronomio: Haec domino retribuistis sicut plebis fatua et non sapiens? nonne hic ipse pater tuus possedit te et creauit te et fecit te? Item illic: Dominum, qui te genuit, dereliquisti et oblitus es deum, qui te nutriuit. Item in euangelio secundum matthaeum baptista iohannes: Videns autem multos ex pharisaeis et sadducaeis

α XC. QVOD HOMO A DEO FACTVS HVIVS GENVS NATVRA DICATVR, CVIVS OPVS FVERIT IMITATVS. In deuteronomio cap. CXV: Haeccine reddes domino, populus stulte et insipiens. Item ibi: Domini te genuit, dereliquisti et oblitus es. Secundum matheum cap. II: Videns autem iohannes multos ex phariseis usque

μ matheum cap. IIII: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio usque reus erit gehennae ignis.

XC. QVOD HOMO A DEO FACTVS HVIVS GENVS NATVRA DICATVR, CVIVS OPVS FVERIT IMITATVS. In deuteronomio cap. XVIII: Haecine reddis ⟨dis *in ras.*⟩ domino, popule stulte ⟨e *in ras.*⟩ et insipiens usque fecit et creauit te. Item illic cap. : Deum, qui te genuit, dereliquisti et oblitus es domini creatoris tui. Secundum matheum cap. II: Videns autem multos pharisaeorum

1 Matth. 5, 22 8 Deut. 32, 6 10 ib. 18 13 Matth. 3, 7—10

1 omnis qui *MVLCv* frasi *S* sine causa *om. MVLCv* 2 quicumquae *S* racha *MVLC*, raccha *S* 3 fatuae *SMV* 6 uel *om. MVLC* 7 emitatus *S* siue dei siue diaboli *S*: *om. MVLC (293, 15)* 8 deutero nomium *M* plebs *MVL*, ples *C* 9 possidet *SL* 10 ubi supra *MVLC* genuit te *C* 11 derelinquisti *MV*[1] dn̄m *V* 12 bapt. ioh. *om. MVLC* 13 iohannis *S* autem] *add.* iohannes *MVLC* phariseis *VC* saduceis (sadd- *L*) *MVLC*

uenientes ad baptismum suum dixit ad eos: progenies uiperarum, quis ostendit uobis fugire ab ira uentura? facite ergo fructus dignos paenitentiae. et ne dixeritis intra uos: patrem habemus abraham. dico enim uobis, quoniam potens est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahae. iam enim securis ad radicem arboris posita est: omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur et in igne mittetur. Item illic: Amen amen dico uobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. seruus autem non manet in domo in aeternum, filius manet in aeternum. si ergo filius uos liberauit, uere liberi eritis. scio quia semen abrahae estis, sed quaeritis me interficere, quia sermo meus non capit in uobis. ego quod uidi aput patrem meum loquor, et uos quae uidistis aput patrem uestrum facitis. Item illic: Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris uestri facere uultis: ille enim homicida fuit ab initio, et in ueritate non stetit, et ueritas non est in eo. Item illic: Qui est ex deo, uerba

arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur et igne mittetur. α
Item cap. II: Amen amen dico uobis, quia omnis qui facit peccatum seruus est usque et uos quae uidistis apud patrem uestrum facietis. Item cap. II: Vos ex patre diabolo estis. Item ibi: Qui est ex deo uerba dei audit: ideo uos non audistis, quia ex

et sadducaeorum uenientes ad baptismum suum dixit eis: progenies μ
uiperarum usque excidetur et in ignem mittetur. Secundum iohannem cap. VIII: Amen amen dico uobis, quia omnis qui facit peccatum seruus est peccati usque et uos quē uidistis apud patrem uestrum facitis. Item illic cap. VIII: Vos ex patre diabolo estis usque quia non est ueritas in eo. Item illic cap. VIII: Qui est ex deo, uerba dei audit usque ex deo non estis.

8 Ioh. 8, 34—38 14 ib. 44 17 ib. 47

1 ad eos] eis *Cv*, *αὐτοῖς* 2 fugire *SM*: fugere *VLC* 3 fructos *M*[1] penitentiae *VLC* 4 abraam *V* quoniam *Sv*: quia *MVLC* 5 filius *S* 6 que *S* 7 igne *S*: ignem *MV LC (cap. CXIIII)* 8 ubi supra *MVLC* 10 uos filius *MVL* 11 eritis *SCv*: estis *MVL* 13 meum patrem *L* 14 Item — Vos — *p. 607, 6* uitae *om. V* ubi supra *MLC (lin. 17)* 15 diabulo *SL* 16 et ueritas *S*: quia ueritas *MLC*

dei audit. ideo uos non auditis, quia ex deo non estis. Item apostolus ad ephesios: Et uos cum essetis mortui delictis et peccatis uestris, in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum huius mundi, secundum principem potestatis aeris huius, spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiae, in quibus et nos omnes aliquando conuersati sumus in desideriis carnis et cogitationum, et eramus natura filii irae sicut et ceteri. Item ad colossenses: Et uos qui aliquando eratis alienati et inimici sensus eius in operibus malis, nunc autem reconciliati in sanguine carnis eius per mortem ipsius, exhibete uos sanctos et inmaculatos et sine crimine coram ipso. Item illic: Nolite mentiri inuicem, spoliantes uos ueterem hominem cum actibus eius, et induite nouum, qui renouatur in agnitionem dei secundum imaginem eius qui illum creauit. Item petrus apostolus I: Gratia uobis et pax adimpleatur in recognitionem domini nostri iesu

α deo non estis. Ad efesios cap. III: Et uos cum essetis mortui delictis et peccatis uestris et eramus natura filii ire sicut et ceteri. Ad colosenses cap. III: Et uos cum essetis aliquando alienati et inimici sensui usque et inreprehensibiles quoram ipsis. Item cap. XIII: Nolite mentire inuicem spoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis. In epistula petri I cap. I: Gratia uobis

μ Ad ephesios cap. II: Et uos quum essetis mortui delictis usque et eramus natura filii irae sicut et ceteri. Ad celosenses cap. II: Et uos quum essetis aliquando alienati usque et inreprehensibiles coram ipso. Item ad colosenses cap. IIII: Nolite mentiri inuicem usque secundum imaginem eius qui creauit eum. Petrus in epistula II cap. I: Gratia uobis et pax adimpleatur

2 Ephes. 2, 1—3 8 Col. 1, 21 et 22 12 Col. 3, 9 et 10 15 II Petr. 1, 2—4

2 apost. *om.* *MLC* effesios *LC* 3 delectis *S* 8 colo[s]senses *S*, colosenses *MLC* 9 qui aliquando *MLC*: quando *S* (ποτὲ ὄντας) 11 ipsius *om.* *Cv* exibite *S*, exibete *L* 12 ad colosenses *MLC* 13 eius *S*: suis *MLCv* (480, 12) et *om.* *MLC* 14 agnitione *C* 15 creauit illum *MLCv* apostolus *S*: in epistola *MLC* prima *MC* 16 re | gionem *S*

christi, qui nunc omnia nobis diuina uirtute sua quae ad uitam et pietatem pertinent donauit per agnitionem eius qui nos uocauit sua inlustri uirtute, per quam honorifica et maxima nobis promissa donantur, ut per haec sitis diuinae consortes naturae post euasionem quae est in mundo in cupiditate perditae uitae. Item iohannes apostolus I: Filioli, nemo uos seducat. qui facit iustitiam, iustus est, sicut et ille iustus est. qui facit peccatum, a diabolo est, quia ab initio diabolus peccat. et in hoc apparuit filius dei, ut solueret opera diaboli. omnis qui natus est ex deo non peccat, quia semen eius in ipso manet, et non potest peccare, quia de deo natus est. hinc apparent filii dei et filii diaboli. omnis qui non est iustus non est ex deo et qui non diligit fratrem suum.

XCI.

SAPIENTER RESPONDENDVM VERBVM INTERROGANTI.

In ecclesiastico: Esto mansuetus ad audiendum uerbum, ut intellegas: et cum sapientia loquere responsum uerum.

et pax multiplicetur usque custodimini per fidem in salutem iam α
paratam. Iohannes in epistula I cap. X: Filioli, nemo uos seducat. qui facit iustitiam iustus est usque omnis qui non est iustus non est ex deo.

XCI. SAPIENTER RESPONDENDVM VERBVM INTERROGANTI. In ecclesiastico cap. IIII: Esto mansuetus ad audiendum uerbum

usque fugientes eius quae in mundo est concupiscentiae corrupti- μ
onem. Iohannes in epistula I cap. VIIII: Filioli, nemo uos seducat usque et qui non diligit fratrem suum.

XCI. SAPIENTER RESPONDENDVM VERBVM INTERROGANTI. In ecclesiastico cap. IIII: Esto mansuetus ad audiendum uerbum

7 I Ioh. 3, 7—10 17 Eccli. 5, 13

1 diuina] donauit *MLC* 2 donauit *om. MLC* 3 in sua *MLC* 4 ut *om. MLC* diuine *S* 6 cupiditatem *S (cf. cap. CIII)* iohannis *S* apost. *om. MVLC* 7 fecit *S* 8 et *Sv*: *om. MVLC* a *S*: de *M²VLC (om. M¹)*, ex *v* diabulo *et lin. 10* -buli (*sed* -bolus *et lin. 12* -boli) *S* 9 adparuit *S* 11 semen] sensus *MV (σπέρμα)* 12 filii *alt.*] fili *S* 13 omnis *om. C* 18 loquaris *MVLC* uerbum *S*

Item tobi: Adtende autem, fili, in omnibus operibus tuis, et esto sapiens in uniuersis sermonibus tuis. Item ad colossenses: Sermo christi habitet in uobis abundanter in omni sapientia et omni intellectu spiritali: docentes et castigantes uosmet ipsos psalmis, hymnis, canticis spiritalibus, in gratia cantantes in cordibus uestris deo. omnia quaecumque facitis in uerbo uel in opere, omnia in nomine domini nostri iesu christi, gratias agentes deo patri per ipsum. Item illic: Sermo uester in gratia dei sale sit conditus, ut sciatis quemadmodum oporteat uos unicuique respondere. Item ad corinthios I: Et uos quoniam aemulatores estis spiritalium, ad aedificationem ecclesiae quaerite ut abundetis. Item illic: Cum conuenitis autem, unusquisque uestrum

α dei, ut intelligas. In tobi cap. : Adtende autem, fili, in omnibus operibus tuis et esto sapiens in uniuersis sermonibus tuis. Ad colosenses cap. XV: Verbum christi habitet in uobis habundanter usque gratias agentes deo et patre per spū. Item cap. XXIII: Sermo uester semper in gratia dei sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuique respondere. Ad corinthios I cap. LXII: Cum conuenitis, unusquisque uestrum psalmum

μ dei, ut intelligas. In tobi cap. : Adtende autem, fili, in omnibus operibus tuis et esto sapiens in omnibus sermonibus tuis. Ad colosenses cap. V: Verbum christi habitet in uobis abundanter usque gratias agentes deo et patri per ipsum. Item cap. VI: Sermo uester semper in gratia dei sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuique respondere. Ad corinthios I cap. XVI: Quid ergo est, fratres? quum conuenitis, unusquisque

1 Tob. 4, 14 3 Col. 3, 16 et 17 9 Col. 4, 6 11 I Cor. 14, 12 13 ib. 26

1 *Tob. 4, 14* πρόσεχε σεαυτῷ, παιδίον, ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, καὶ ἴσθι πεπαιδευμένος ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ σου autem *om. V* 2 Vbi supra *V* 3 colo^{s}senses *S*, colosenses *MLC* habundanter *SMLC* 4 intellectus *S* et castigantes *om. MVLC* 5 uos *V* ymnis *LC* 6 deo *om. C* 8 christi] *add.* facite *s. lin.* V^2 Item — Sermo — *(p. 609, 2)* uobis Item *om. V* 9 ubi supra *MLC* uester] semper *add. MLCv* 10 quemammodum *M* 11 ad corintios prima *M* Et uos — abundetis Item illic *om. MLC* 12 aecclesiae quaeritae *S*

psalmum habet, doctrinam habet, interpretationem habet. omnia ad aedificationem fiant uobis. Item petrus apostolus in epistula I: Parati semper ad confessionem omni poscenti a uobis uerbum de fide et spe, quae in uobis est: cum modestia et timore conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detractant de uobis confundantur, uidentes uestram bonam in christo conuersationem.

XCII.

DE SERVO FIDELI ET PRVDENTE ET COMMONITIONE DOMINORVM.

In prouerbiis: Seruus prudens obtinebit dominorum inprudentiam, et inter fratres diuidit partem. Item illic: Filio doloso nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi

habet usque omnia ad aedificationem fiant. Petrus in epistula I cap. XI: Parati semper estote ad confessionem omni poscenti usque uidentes uestram in christo conuersationem. α

XCII. DE SERVO FIDELI ET PRVDENTE ET COMMONITIONE DOMINORVM. In prouerbiis cap. XVII: Seruus sapiens dominabitur filiis stultis et inter fratres hereditatem diuidet. Item cap. : Filio dolosi nihil erit boni, seruo autem prudenti prosperi erunt

uestrum usque omnia ad aedificationem fiant. Petrus in epistula I cap. X: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem usque uestram bonam in christo conuersationem. μ

XCII. DE SERVO FIDELI ET PRVDENTE ET COMMOTIONE DOMINORVM. In prouerbiis cap. XVII: Seruus sapiens dominabitur filiis stultis et inter fratres hereditatem diuidet. Item cap. XIIII: Filio doloso nihil erit boni, seruo autem sapienti prosperi erunt

3 I Petr. 3, 15 et 16 10 Prou. 17, 2 12 Prou. 14, 15

1 interpraetationem *SM* 2 *ante* omnia *inserunt* linguam habet *MLC* uobis *om. MLCv* apost. *om. MVLC* 3 aepistula *S* semper] *add.* estote *MVLC* 4 a uobis uerbum] uos rationem a uobis *C (cf. v)* est] *add.* sed *MVLCv* 6 detractandum uobis *S*, detrahunt de uobis *MVLC (cf. Vulg. I Petr. 2, 12)* 7 bonam *om. MVLC* 9 prudenti *MLC* commonitionem dominicorum *S* 10 optinebit *L* 11 diuidit *SMV¹LC*: diuidet *V²v (διελεῖται)* partes *V* illic] in prouerbiis *MVLC* 12 bonis *S* sapienti *Sv*: prudenti *MVLC*

erunt actus. Item illic: Iram uiri mitigat seruus prudens, pusillianimem autem uirum quis sufferet? Item illic: Non laedas seruum operantem in ueritate, neque mercennarium dantem animam suam. Item illic: Seruus sensatus dilectus sit tibi quasi anima tua: non defraudes illum libertate, nec inopem relinquas illum. Item in ecclesiastico: Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem, sic illum tracta, quia in sanguine animae tuae parasti eum. si laeseris illum iniuste et extollens discesserit, quem quaeres? et qua uia quaeres illum? Seruo sensato liberi seruient, et uir scius non murmurabit. Item paulus apostolus ad colossenses: Domini, quod iustum est et aequum, seruis praestate, scientes quoniam et uos dominum habetis in caelis

α actus. In ecclesiastico cap. V: Non ledas seruum operantem usque neque inopem derelinquas illum. Item cap. : Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua usque et uir scius non murmurauit. Ad colosenses cap. XXI: Domini, quod iustum est et aequum est, seruis praestate scientes quia et uos

μ actus. Item cap. : Iram uiri mitigat seruus prudens, pusillanimem autem uirum quis sufferet? In ecclesiastico cap. V: Non ledas seruum operantem usque neque inopem derelinquas illum. Item cap. VIIII: Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua usque in qua uia quaeras illum nescis. Ad colosenses cap. V: Domini, quod iustum est et aequum, seruis prae-

1 Prou. 18, 14 2 Eccli. 7, 20 (22) 4 ib. 21 (23) 6 Eccli. 30, 39 et 40 (33, 31—32) 10 Eccli. 10, 25 (28) 12 Coloss. 4, 1

1 ubi supra *MVLC (lin. 4)* 2 pusillanimem (-mum *L*) *MVLC* illic] in prouerbiis *MVLC* 3 ledas *SMVLC* 5 non|fraudes *V* libertatem *M* 6 Item — Si — murmurabit Item *om. V* 8 comparasti *MLCv* 9 leseris *SLC* queres *S*, quaeris (quer- *C*) *MLC* 10 et qua uia quaeres (quaeris *L*) *MLC*: *om. S, ἐν ποίᾳ ὁδῷ ζητήσεις αὐτόν* seruiunt *MLC* 11 murmurauit (-morauit *L*) *MLC* paulus apost. *om. MVLC* 12 colosenses *MVLC* quod *om. M* 13 prestate *SL*, praestante *M* sciens *V*[1] quia *MVLC*, quod *v* dn̄m *MVLC*, deum *S*

iustum iudicem. Item ad ephesios: Et uos domini, eadem facite ad illos, dimittentes minas, scientes quod et uester et ipsorum dominus est in caelis, et personarum acceptio non est aput deum. Item in deuteronomio: Non tradetis seruum domino suo, qui confugit ad uos, sed uobiscum habitabit in omni loco, quocumque placuerit ei, nec tribulabitis eum. Item in prouerbiis: Noli tradere seruum in manus domini, ne forte maledicat te et extermineris.

XCIII.

DE COMMONITIONE SERVORVM.

Paulus apostolus ad ephesios: Serui, obaudite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis uestri sicut christo: non ad oculum seruientes, non ut hominibus placentes, sed ut serui christi facientes uoluntatem dei, ex toto animo cum beniuolentia seruientes sicut domino et

dominum habetis in caelis. Ad effesios cap. XXVIIII: Et uos, domini, eadem facite illis remittentes minas, scientes quia uester dominus est in caelis. α

XCIII. DE COMMONITIONE SERVORVM. Ad effesios cap. XXVIII: Serui, oboedite dominis carnalibus usque siue seruus

state usque dominum habetis in caelo. Ad ephesios cap. VII: Et uos, domini, eadem facite illis usque personarum acceptio non est apud eum. μ

XCIII. DE COMMONITIONE SERVORVM. Ad ephesios cap. VII: Serui, oboedite dominis carnalibus usque siue seruus siue liber.

1 Ephes. 6, 9 4 Deut. 23, 15 et 16 7 Prou. 30, 10 11 Ephes. 6, 5—8

1 efesios *S*, effesios *LC* 2 dimittens *S*, remittentes *MVLCv* et *pr.*] est *S*, *om. LC* (καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν) 3 non est ulla *C* 4 apud illum *MVL*, apud eum *Cv*, *cf. Sab.* Item — Non — Noli extermineris *om. MVLC* 11 paulus apost. *om. MVLC* efesios *S*, effesios *LC* oboedite (obed- *VC*) *MVLC* 13 uestris *S* non ut *S*, ut *MVLC*, quasi *v*, ὡς 15 toto *S*: *om. MVLCv* beniuolentia *S*: bona uoluntate *MVLCv* (εὐνοίας)

non hominibus, scientes quod unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc consequetur a domino, siue seruus siue liber. Item ad timotheum I: Quicumque sub iugo sunt serui, dominos suos omni honore dignos habeant, ut nomen domini et doctrina non blasphemetur. qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quod fratres sunt: sed magis seruiant, quoniam fideles sunt et dilecti qui beneficii participes sunt. Item ad titum: Serui dominis suis subditi sint in omnibus, et placeant, non contradicentes, non fraudantes. sed in omnibus fidem bonam ostendentes, ut doctrinam saluatoris nostri dei ornent in omnibus. Item petrus apostolus I: Serui, obaudite cum omni timore dominis uestris, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis. haec est enim gratia aput deum, si propter conscientiam dei sustineat quis iniuriam patiens iniuste. quae enim gloria est, si peccantes

α siue liber. In epistula ad timotheum cap. XXV: Quisque sub iugo sunt serui, dominis suos omni honore. Ad titum cap. IIII: Serui dominis suis subditi sunt. In epistula petri I cap. VIIII: Serui, oboedite cum omni timore dominis uestris non tantum bonis.

μ Ad timotheum I cap. VII: Quicumque sunt sub iugo serui usque et dilecti qui beneficii participes sunt. Ad titum cap. II: Seruos dominis suis subditos esse usque ut doctrinam saluatoris nostri dei ornent in omnibus. Petrus in epistula I cap. VIII: Serui, subditi estote in omni timore dominis uestris usque tristitias patiens iniuste.

3 I Tim. 6, 1 et 2 8 Tit. 2, 9 et 10 12 I Petr. 2, 18—20

1 quod *MVLC*: quo *S*, quoniam *v* quodcumque *S*, *om.* *MV*[1] *LC*, quod *s. lin.* *V*[2] 2 consequetur *MC*: consequitur *SL*, consequatur *V*, recipiet *v*, κομιεῖται 3 Item — Quicumque — *lin. 11* omnibus Item *om.* *V* prima *MC* quicumquae *S* 4 dominis suis *S* in omni *L* dignos *om.* *C* ut *MLC*: et *S*, ἵνα 5 blasfemetur *S* 6 contempnant *MLC* quod *S*: quia *MLCv* 8 seruis *S* in omnibus et *S*, et in omnibus *MLC* 11 ordinent *C* apostolus *S*, in epistola (epla) *MVLC* 12 prima *MVC* nostris *S* 13 discolis *S*(*v*): difficilioribus *MV LC* 15 iniustae *SM* *uerba* quae enim — aput deum *om.* *MVLC*

cruciemini et sufferatis? sed si bene facientes et patientes iniuriam sustineatis, haec est gratia aput deum.

XCIIII.

OBOEDIENDVM REGIBVS ET POTESTATIBVS SAECVLI.

Paulus apostolus ad romanos: Omnibus potestatibus sublimioribus subditi estote: non est enim potestas nisi a deo. quae autem sunt a deo ordinata sunt. itaque qui resistit potestati dei ordinationi resistit. qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem sumunt. nam principes non sunt timori bono operi, sed malo. uis autem non timere potestatem? quod bonum est fac, et habebis laudem ex illa. dei enim minister est tibi in bonum. si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. dei minister, uindex est in iram ei qui malum fecit. ideoque subditi estote non solum propter iram, sed et propter conscientiam. ideo tributa penditis, ministri enim dei sunt ad hoc ipsum seruientes. reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui uectigal uectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem. nemini quidquam debeatis, nisi ut inuicem uos diligatis. Item ad

XCIIII. OBOEDIENDVM REGIBVS ET POTESTATIBVS SAECVLI. Ad romanos cap. XL: Omnibus potestatibus sublimioribus subditi α

XCIIII. OBOEDIENDVM REGIBVS ET POTESTATIBVS SAECVLI. Ad romanos cap. XV: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit usque nemini quicquam debeatis nisi ut inuicem diligatis. μ

5 Rom. 13, 1—8

4 obediendum *VC* saeculi *om. VC* 5 paul. apost. *om. MVLC* 7 autem] enim *MVLC* 9 nam principes *Sv*: principes enim *MVLC* 10 bono operis MV^1, boni operis sed mali V^2v *uerba* uis — — tibi in bonum *om. V* 11 quod bonum est *S*: bonum *MLCv* 13 dei] *add.* enim *MVLCv* minister est uindex in *MVLv* (est *om. C*) 14 ira *MVLC* ei SV^1Lv: et MV^1C 16 pendetis *S*, praestatis *MVLCv* (τελεῖτε) ipsud *M* 19 quicquam *MVLC* uos *om. MVLCv* Item — Admone — homines *om. V*

titum: Admone illos principibus et potestatibus subditos esse, obaudire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare, litigiosos non esse, sed modestos, omnes ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Item petrus apostolus I: Subiecti estote omni humanae ordinationi propter dominum, siue regi tamquam praecellenti, siue ducibus tamquam ab eo in hoc ipsum missis ad uindictam malorum, laudem uero bonorum — quoniam sic est uoluntas dei, ut bene facientes obmutescere faciatis stultorum hominum ignorantiam —, ut liberi, non ut uelamen malitiae habentes libertatem, sed sicut serui dei. omnes honorate, fraternitatem diligite, deum uero timete, regem autem honorificate.

XCV.

LVMEN ITINERIS NOSTRI ESSE LEGEM DEI.

In psalmo XVIII: Praeceptum domini lucidum inluminans oculos. Item in psalmo CXVIII: Lucerna pedibus meis

α estote usque nisi inuicem diligatis. In epistula ad titum cap. V: Admone illos principibus et potestatibus subditos esse. In epistula petri I cap. : Subditi estote omni humane usque regem autem honorificate.
XCV. LVMEN ITINERIS NOSTRI ESSE LEGEM DEI. In psalmo XVIII: Praeceptum domini lucidum inluminens. In CXVIII: Lu-

μ Ad titum cap. III: Admone illos principibus et potestatibus subditos esse usque ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Petrus in epistula I cap. VIII: Subiecti estote omni humanae creaturae propter deum usque deum timete, regem honorificate.
CXV. LVMEN ITINERIS NOSTRI ESSE LEGEM DEI. In psalmo XVIII: Praeceptum domini lucidum inluminans oculos. In CXVIII:

1 Tit. 3, 1 et 2 5 I Petr. 2, 13—17 15 Ps. 18, 9 16 Ps. 118, 105

1 ammone *MLC* 2 blasfemare *S* 3 non litigiosos *Cv* omnem *MLCv*, πᾶσαν 4 apost.] in epistola (epła) *MVLC* 5 subiecti *Sv*: subditi *MVLC* estote *in ras. S* ordinatione V^1 *L*, creaturae V^2*Cv* 6 deum V^2*Cv* quasi *Cv* 7 habeo *S* in hoc ipsum *om. Cv* ipsud *M* laude *S* 8 quia *MVLCv* 9 stultorum *MVLC*: storum *S*, imprudentium *v* 10 ut liberi *MVLC*: liberi *S*, quasi l. *v* 12 deum] dñm *MV* autem *om. L Cv* 15 preceptum *SLC*

uerbum tuum, domine, et lumen semitis meis. Item in prouerbiis: Quia lucerna est mandatum legis et lux uitae et increpatio et disciplina. Item in esaia propheta: De nocte uigilat spiritus meus ad te, deus, quia lux praecepta tua sunt super terram.

XCVI.

DE MORTE IVSTORVM.

In libro sapientiae: Iustus autem si morte praeuentus fuerit, in refrigerio erit. senectus enim uenerabilis est non diuturna, nec numero annorum conputata: cani sunt enim sensus hominis, et aetas senectutis uita inmaculata, quae placita deo facta dilecta est, et uiuens inter peccatores translata est. raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Item illic: Consum-

cerna pedibus meis. In prouerbiis cap.   : Quia lucerna est mandatum legis. In esaia cap.   : De nocte uigilat spiritus meus ad te, deus. α

XCVI. DE MORTE IVSTORVM. In libro sapientiae cap.   : Iustus autem sine morte praeoccupatus ē fuerit in refrigerio erit usque ne fincto deciperet animam illius. Item cap.   : Consumatus autem in breui repleuit tempora usque inter mortuos in

Lucerna pedibus meis usque semitis meis. In prouerbiis cap. VII: Quia mandatum lucerna est et lex lux et uia uitae increpatio disciplinae. In esaia cap.   : De mane uigilabo ad te, quum feceris iudicia in terra. μ

XCVI. DE MORTE IVSTORVM. In libro sapientiae cap. II: Iustus autem si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit usque aut fictio malitiae decipiat animam illius. Item in ipso cap.   : Consummatus in breui expleuit tempora multa, placita

2 Prou. 6, 23   4 Es. 26, 9   8 Sap. 4, 7—11   14 ib. 13—19

1 domine *om. Cv*   meis *om. C*   3 et *pr. om. C (cf. v)*   Item — De — terram *om. V*   aesaia *S*   4 noctae *S*   lux est *MLC* (sunt *om.*)   8 praeoccupatus *MVLCv*   11 uita . . quae . .] *βίος . . εὐάρεστος . .*   12 dilecta *om. MVLC*   translatus *MVL C(v)*   13 intellectus *MV¹L*   14 finctio *MV*   illic] ubi supra *MVC, om. L*

matus autem in breui repleuit tempora longa: placita enim erat domino anima eius. propter hoc properauit educere eum de media iniquitate. populi autem uidentes et non intellegentes, nec ponentes in praecordiis suis talia, quia gratia dei et misericordia in sanctos eius et respectus in electos eius. condemnat autem iustus mortuus uiuos impios, et iuuentus celerius consummata longaeuitatem iniusti. uidebunt enim finem sapientis, et non intellegent quid cogitauerit de illo deus et quare munierit illum dominus. illos autem dominus inridebit: et erunt post haec decidentes sine honore et in contumelia inter mortuos in perpetuum. Item illic: Iusti autem in perpetuum uiuent, et aput dominum est merces illorum, et cogitatio illorum aput altissimum. ideo accipiunt regnum decoris et diadema speciei de manu domini: quoniam deus dextera sua teget illos, et brachio suo defendet illos. Item iob: Mors enim uiro iusto requiem dat. Item in

α perpetuum. Item cap. : Iusti autem in perpetuum uiuent. In libro iob cap. : Mors enim uiro iusto requiem dat. In

μ enim erat deo anima illius usque et in contumelia inter mortuos in perpetuum. Item cap. II: Iusti autem in perpetuo uiuent usque et brachio defendet illos. In ecclesiastico cap. XI: Modicum plora super mortuum usque luctus mortui septem dies. In prouerbiis cap. XI: Mortuo homine impio usque expectatio sollicitorum peribit. In iob cap. : Mors enim uiro iusto re-

11 Sap. 5, 16 et 17 16 Iob. 30, 23

2 deo *MVLCv* illius *MVLCv* educere *SCv*: eripere *MVL* 5 respectus] *add.* eius *MVLC* eius] illius *MVLCv* 7 longeuitatem *S*: longae uitae MV^1LC, *s. l. praepos.* homines V^2, longam uitam *v* enim *om. MVLC* 9 eum deus *C* 10 post *om. S* ^{de}dicentes (^{de} *m. 1*) *S*, dedicentes *L* et *ante* in *om. S* 11 et inter *C* Item — Iusti — dies *om. V* illic] in libro sapientiae *MLC* 12 uiuent] ζῶσι mercis *S* 13 cogitatio eorum *ML* accipient *MLCv*, λήψονται 14 quoniam *Sv*: quia *MLC* 15 deus *om. MLCv* teget eos *MLv* bracchio *S* 16 in iob *L*

apocalypsi: Et audiui uocem de caelo dicentem mihi: scribe: beati mortui qui in domino moriuntur amodo. etiam, dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis. opera enim eorum sequuntur eos. Item illic: Modicum plora super mortuum, quoniam requieuit. Item illic: Luctus mortui septem dies.

XCVII.

DE MORTE INIQVORVM.

In ecclesiastico: Cum enim moritur homo nequam, hereditabit serpentes et bestias et uermes. Item illic: Stuppa collecta synagoga peccantium: consummatio enim illorum inferi et flamma ignis. uia peccantium plana ab offensu, et finis illorum inferi et tenebrae et poenae. Item in libro sapientiae: Videbunt enim finem sapientis, et

apocalp cap. : Et audiui uocem de caelo dicentem mihi: α
scribe: beati mortui. In libro sapientiae cap. : Super mortuum modicum plora.

XCVII. DE MORTE INIQVORVM. In ecclesiastico cap. : Quum enim moritur homo nequaquam, hereditauit serpentes. Item cap. : Stuppa collecta sinagoga peccantium. Item cap. : Videbunt enim finem sapientis et non intelligent. In euangelio

quiem dat. In apocal cap. XXXIIII: Et audiui uocem de caelo μ
dicentem: scribe: beati mortui usque opera enim eorum sequuntur illos.

XCVII. DE MORTE INIQVORVM. In ecclesiastico cap. VII: Quum enim moritur homo, hereditabit serpentes et bestias et uermes. Item cap. XI: Stuppa collecta sinagoga peccantium usque tenebrae et poenae. In libro sapientiae cap. II: Videbunt enim

1 Apoc. 14, 13 4 Eccli. 22, 11 5 ib. 12 (13) 9 Eccli. 10, 11 (13) 11 Eccli. 21, 9 et 10 (10 et 11) 14 Sap. 4, 17 et 18

1 apocalipsi *SM* 2 scribae *S* etiam (tia *in ras. m. 1*) *S*, iam *Cv* 4 illorum *s. l.* *C*[2] illic] in libro sapientiae *MLC* super mortuum modicum plora *MLC* 5 item illic *om.* *MLC* 9 enim] autem *V* morietur *v* 10 hereditauit *SMV* ubi supra *MVLC* 11 styppa *MV*, stupa *C* 12 ab offensu* (*rasa* s) *S*, ad offensum *MVC*, et offensum *L* 13 et finis *S*: in finem (in *om.* *V*) *MVLC*, et in fine *v* 14 sapientes *V*

non intellegent quid cogitauerit de illo deus et quare munierit illum dominus. illos autem dominus inridebit. et erunt post haec decidentes sine honore et in contumelia inter mortuos in perpetuum. Item in euangelio secundum lucam: Homo quidam erat diues, et induebatur purpuram et byssum, et epulabatur cottidie splendide. et erat quidam mendicus nomine lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens saturari ex his quae cadebant de mensa diuitis, et nemo illi dabat. sed et canes ueniebant et lingebant ulcera eius. factum est autem ut moreretur lazarus mendicus et portaretur ab angelis in sinu abrahae. mortuus est autem et diues et sepultus est in infernum. et eleuans oculos cum esset in tormentis, uidet abraham de longe, et lazarum in sinu eius requiescentem. et exclamauit uoce magna dicens: pater abraham, miserere mei et mitte lazarum, et intinguat summum digiti sui in aquam et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. et dixit illi abraham: recordare, fili, quia percepisti bona in uita tua, et lazarus similiter mala:

α luce cap. XVI: Homo quidem erat diues et induebatur purpura usque si quis ex mortuis surrexerit, credunt ei.

μ finem sapientis usque inter mortuos in perpetuum. In euangelio lucae cap. XXI: Homo quidam erat diues et induebatur purpura usque si quis ex mortuis resurrexerit, credent ei.

5 Luc. 16, 19—31

1 de illis *L* *uerba* et quare m. i. dominus *om. MVLC* 3 in contumelia (-iam *L*) *MVLCv*: *om. S (cf. 616, 10)*, εἰς ὕβριν 4 Item — Homo — credent ei *om. V* in euang. *om. MLC* euuang̅ *S* 5 purpura *MLCv* bissum *L*, bysso *Cv* 6 aepulabatur *SM* cottidiae *S*, cotidie *MLC* splendidae *SL* 7 ad ianua *M* 8 satorari *S* ex his] de micis *Cv* de mensa d. cadebant *L* 10 moriretur *S* 11 sinu *SMLC* autem est *C* 12 saepultus *M* in inferno *Cv* et eleuans *S*: eleuans autem *MLCv* oculos suos *MLCv* 13 uidit *LCv*, ὁρᾷ de] a *M Lv* 15 et *SM*, ut *LCv*, ἵνα 16 in aqua *L* et] ut *Cv*, καί 18 percipisti *M*, recepisti *Lv*

nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris. et super haec omnia inter uos et nos chaos magnum est, ut qui ueniunt ad nos transire non possint ad uos neque inde huc transmeare. et dixit illi: rogo ergo te, pater, ut mittas in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. et dixit illi abraham: habent moysen et prophetas, audiant illos. et ille dixit: non, pater abraham: sed si quis ex mortuis surrexerit et abierit ad illos, persuadebit illis, et paenitentiam agent. dixit autem illi abraham: si moysen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis surrexerit, credent ei.

XCVIII.

DE AVARITIA.

In prouerbiis: Qui continet triticum in angustia, relinquet illud inimicis. pretio grauans triticum in populo maledictus erit. benedictio autem super caput participantis. Item in ecclesiastico: Est qui locupletatur parce agendo, et haec pars mercedis illius, cum dicit: inueni requiem mihi, et nunc manducabo de bonis meis solus: et nescit quod tempus praetereat et relinquet omnia aliis. Item in ambacum

XCVIII. DE AVARITIA. In prouerbiis cap. : Qui abscondit frumenta maledicetur in populis. In ecclesiastico cap. : Qui locupl&tatur parte agendo et haec pars. In ambac. α

XCVIII. DE AVARITIA. In prouerbiis cap. XII: Qui abscondit frumenta maledicetur in populis usque benedictio autem super caput uendentium. In ecclesiastico cap. VIII: Est qui locupletatur parce agendo usque et relinquet omnia aliis et morietur. μ

14 Prou. 11, 26 17 Eccli. 11, 18—20

1 nunc autem *Sv*: nunc uero *MLC*, νῦν δέ tu uero *SCv*: et tu *ML*, σὺ δέ 2 chaus *ML*, caos *C* 3 possunt *M* 4 mittas] *add.* eum *LCv* 5 testetur *Sv*: testificetur *MLC* 7 profetas *S* 8 surrexit *S (bis)* 11 resurrexerit *MLCv* 15 praetio *SM* 20 re″quiet (″ *m. 1*) *S*, relinquat *MVLCv* aliis *om. C* ambacum *M*, abacum *S*, abacuc *VLC*

propheta: O qui adquirit auaritiam malam domui suae! cogitasti confusionem domui tuae, peccauit anima tua. Item in euangelio secundum lucam: Ait quidam de turba ad iesum: magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hereditatem. dixit autem illi iesus: homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem supra uos? et ait ad illos: uidete et cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquam uita eius est ex his quae possidet. dixit autem ad illos et similitudinem. hominis cuiusdam diuitis uberes fructus possessio adtulit, et cogitauit aput se dicens: quid faciam, quia non habeo quo colligam fructus meos? et dixit: hoc faciam: destruam horrea mea et maiora faciam illa, et illic colligam omnes fructus meos, et dicam animae meae: habes multa bona in annos multos, epulare. dixit autem illi deus: stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quae autem praeparasti cuius erunt? sic est qui sibi thensaurizat et non est in deum diues. Item

α cap.   : O qui adquirit auaritiam domui suae. In euangelio luce cap. XII: Ait quidam de turba ad iesum: dic fratri meo,

μ In ambacuc cap.   : Vae qui congregat auaritiam domui suae, ut sit in excelso nidus ⟨*in ras.*⟩ eius usque et peccauit anima tua. Secundum lucam cap. XII: Ait autem quidam ei de turba: magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hereditatem usque quae autem parasti cuius erunt? sic est qui sibi thesaurizat et non

1 Abac. 2, 9 et 10   3 Luc. 12, 13—21

1 malam *om.* *MVLC*   2 et peccauit *MVLCv* (*393, 16*) Item — Ait — diues *om.* *V*   3 in euang. *om.* *MLC*   euuan̄ *S* 6 super *Cv*   7 habundantia *SLC*   9 diuitis cuius ager uberes adtulit fructus (fr. attul. *C*) et cogitauit *MLC*   10 quid faciam *om.* *MLC*   quo] quod *M*   11 fructos *SM*   distruam *S* 12 fructos *M*   14 multos *S*: plurimos *MLCv*   aepulare *SM* stultae *SM*   hac] ac *SML*   noctae *M*   animam tuam repetunt *Sv*: anima tua (-am *M*) auferetur *MLC*   15 parasti *Cv* 16 sic est *Sv*: sic et *MLC*   in deo *MLC*, εἰς θεόν

apostolus ad timotheum I: Nihil intulimus in hunc mundum: uerum quia nec auferre possumus. habentes autem uictum et uestitum his contenti simus. nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in temptationem et laqueum diaboli et desideria multa, quae nihil prosunt, et nocent, quae demergunt hominem in interitum et perditionem. radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes naufragauerunt a fide et inseruerunt se doloribus multis. tu autem, homo dei, haec fuge.

XCVIIII.

DE SACRIFICIO SPIRITALI.

In psalmo IIII: Sacrificate sacrificium iustitiae, et sperate in domino. Item in psalmo XLVIIII: Inmola deo tuo sacrificium laudis, et redde altissimo uota tua: inuoca me in die tribulationis tuae, et eripiam te, et glorificabis me. Item

ut diuidat mecum hereditatem. At timotheum I cap. XXVII: Nihil intulimus in hunc mundum usque haec fuge et relinque. *sequitur rasura complur. litterarum.* α

XCVIIII. DE SACRIFICIO SPIRITALI. In psalmo IIII: Sacrificate sacrificium iustitiae. In XLVIIII: Immola deo sacrificium laudis.

est in deo diues. Ad thimotheum I cap. VII: Nihil enim intulimus in hunc mundum usque tu autem, homo dei, haec fuge. μ

XCVIIII. DE SACRIFICIO SPIRITALI. In psalmo IIII: Sacrificate sacrificium iustitiae. In XLVIIII: Immola deo sacrificium laudis usque magnificabis me. Item ibi: Sacrificium laudis honorificauit

1 I Tim. 6, 7—11   12 Ps. 4, 6   13 Ps. 49, 14

2 auferre] *add.* quid *V²Cv*   3 simus *SV²C*: sumus *MV¹Lr*, ἀρκεσθησόμεθα   4 incedunt *SMV¹L*   in temptationibus *MVL*, in temptationes *C*, πειρασμόν   diabuli *S*   5 demergunt *MVLC*, dimergunt *S*, mergunt *v*   6 enim *om. MVLC*   9 hanc *C* fuge et relinque *MVLC*   13 tuo *om. MVLC*   14 et inuoca *MVLCv*   15 tuae *om. MVLCv (σου cod. Alex.)*   glorificabis *S*: magnificabis *MVLC*, honorificabis *v*

illic: Sacrificium laudis honorificabit me: illic est iter, quod ostendam illi salutare meum. Item in psalmo L: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum deus non spernit. Item in psalmo XCV: Adferte domino, patriae gentium, adferte domino gloriam et honorem, adferte domino gloriam nomini eius. tollite hostias et introite in atria eius. adorate dominum in aula sancta eius. Item in ecclesiastico: Sacrificium salutare adtendere mandatis et discedere ab omni iniquitate. Item in prouerbiis: Initium uiae iustae faciens bona: accepta sunt aput deum magis quam immolare hostias.

α Item ibi: Sacrificium laudis honorificauit me. In psalmo L: Sacrificium deo spiritus contribulatus. In XCV: Afferte domino patrii gentium. In ecclesiastico cap. : Sacrificium salutare adtendere mandatis et discere ab omni iniquitate. In prouerbiis cap. : Initium uiae iuste faciens bona.

μ me. In L: Sacrificium deo spiritus contribulatus. In XCV: Afferte domino, patriae gentium. In ecclesiastico cap. XX: Sacrificium salutare adtendere mandatis et discedere ab omni iniquitate. In prouerbiis cap. XVI: Initium uiae bonae facere iusta: acceptae autem apud deum magis quam immolare hostias.

1 Ps. 49, 23 2 Ps. 50, 19 4 Ps. 95, 7—9 8 Eccli. 35, 2 9 Prou. 16, 5

1 ubi supra *MVLC* honorificauit *SVLC* illic est iter quod *S*, et illic iter est in qua (quo *L*) *MVLC*, καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ᾗ (ἣν *Sinait m. 2; deficit Alex.*) 2 salutarem *S* meum *SMVL* (μου *Sinait. m. 2*): dei *Cv* 4 spernit] *cf. 397, 12* Item — Adferte — sancta eius Item *om. V* XCV] XXV *M*, XXVIII *L* 5 patri | aegentium *S*, patri gentium *L* 7 aula] atria *MLC (cf. v)* 8 ecclesiaste *S* mandatis] dn̄i *s. lin. add.* V^2 9 discendere *S*, discere V^1 9 in prouerbiis *MVLC*: illic *S* 10 faciens *SM*V^1*LC*: facere V^2*v*, τὸ ποιεῖν accepta] autem *s. l. add.* V^2 (*v*)

C.

QVOD VNVSQVISQVE SVO OPERE IVDICETVR.

In psalmo VIIII: Infixae sunt gentes in interitu, quem fecerunt: in laqueo isto, quem occultauerunt, conprehensus est pes eorum. cognoscitur dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum conprehensus est peccator. Item in prouerbiis: Sua enim impietate suam animam auferunt. Item illic: Iniquitates uirum capiunt: restibus autem peccatorum suorum unusquisque constringitur. hic moritur cum innumerabilibus, quoniam sine disciplina est: de multitudine autem uitae suae proiectus est et periit propter stultitiam. Item in prouerbiis: Sicut uua acerba dentibus nociua est et fumus oculis, sic iniquitas eis qui utuntur ea. Item in

C. QVOD VNVSQVISQVE SVO OPERE IVDICETVR. In psalmo VIIII: Infixe sunt gentes in interitu. In prouerbiis cap. : Sua enim impietate suam animam auferunt. Item cap. : Iniquitates suae capiunt impii et finibus peccatorum suorum constringitur. Item cap. : Sicut acetum dentibus et fumus oculis. *α*

C. QVOD VNVSQVISQVE SVO OPERE IVDICETVR. In psalmo VIIII: Infixae sunt gentes in interitu. In prouerbiis cap. : Sua enim impietate suam animam auferunt. Item cap. VI: Iniquitates suae capiunt impium et funibus peccatorum suorum constringitur usque et perit propter iniustitiam. Item cap. XI: Sicut acetum dentibus et fumus oculis, sic piger his qui miserunt *μ*

3 Ps. 9, 16 et 17   7 Prou. 1, 19   8 Prou. 5, 22 et 23   12 Prou. 10, 26

3 VIII *M*, octauo *C*   in interitum *S*   4 conpraehensus *S M bis*   5 cognoscetur *V²Cv*   6 manum *S*   In *(minio scr.)* epła sua *(atramento in ras. uocabuli* ꝓuerbiis *quod minio scriptum erat)* petrus *(atram.)* Sua enim . . auferunt. quae ad uitam . . *(uide sub finem capitis CIII) V; om.* Item — Iniquitates — uirtute sua   7 impietatem *SL*   8 illic] ibi *MLC*   restibus *S*: funibus *MLCv*   10 quoniam *S*: quia *MLC*   11 perit *ML*   stultitiam *S*: iniustitiam *MC*, iustitiam *L*   Item in prouerbiis Sicut . . . utuntur ea *om. S*   12 acerua *ML*   testibus *M*   13 eam *M*

libro sapientiae: Vt scirent quia per quae peccat quis per haec et torquetur. Item illic: Homo autem se occidit per malitiam suam. Item in euangelio secundum matthaeum: Ex sermonibus tuis iustificaberis, et ex uerbis tuis condemnaberis. Item secundum iohannem: Qui autem non credit, iam iudicatus est. Item in leuitico: Ex fratribus autem uestris filiis israhel unusquisque fratrem suum non deprimat in suspiriis. Item in ecclesiastico: Ne despicias hominem auertentem se a peccato: memento quoniam omnes sumus in correptionem. Item illic: Sicut aues uolantes passeres, ita maledictum uanum non superueniet ulli.

α In libro sapientiae cap.   : Vt scirent quia per quae peccat quis per haec ei torquetur. Item ibi: Homo autem se occidit per malitiam suam. In euangelio mathei cap.   : Ex sermonibus tuis iustificaueris et ex uerbis tuis condempnaueris. In euangelio secundum iohannem cap.   : Qui autem non credit, iam iudicatus est. In leuitico cap. LXXX: Ex fratribus autem uestris filiis israhel unusquisque fratrem suum deprimat in suspiriis. In ecclesiastico cap.   : Ne despicias hominem auertentem se a peccato.

μ eum in uia. In libro sapientiae cap. VII: Vt scirent quia per quae peccat quis per haec et torquetur. Item cap. XI: Homo autem occidit quidem per malitiam animam suam. Secundum lucam cap. XVII: Ex ore tuo te iudico, serue nequam. Secundum iohannem cap. II: Qui autem non credit, iam iudicatus est. In leuitico cap. XVI: Fratres autem uestros filios israhel ne obprimatis per potentiam. In ecclesiastico cap. VI: Ne dispicias hominem auertentem se a peccato usque omnes in corruptione sumus.

1 Sap. 11, 17   2 Sap. 16, 14   4 Matth. 12, 37   5 Ioh. 3, 18   7 Leu. 25, 46   9 Eccli. 8, 5 (6)   10 Prou. 26, 2   25 Luc. 19, 22

2 et] ei *M*   ubi supra *MLC*   3 in euang. *om.* *MLC*   euuangḷ *S*   4 iustificaueris . . condempnaueris *M*   6 leuuitico *S*   9 dispicias *S*   10 quoniam *Sv*: quia *MLC*   corruptionem *LC*   Item — Sicut — ulli *om.* *MLC*   11 uolantes *S*, πέταται καί . . (*fortasse* uolant et)

CI.

QVOD DOMINVS IN SVO ARBITRIO RELIQVERIT HOMINEM NEC VELIT QVEMQVAM PERIRE.

In ecclesiastico: Dominus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in arbitrio suo. adiecit mandata et praecepta, si uolens mandata seruare et fidem placitam facere. adposuit aquam et ignem: ad quod uis exporrige manum tuam. ante hominem uita et mors, bonum et malum: quod placuerit ei, dabitur illi. Item illic: Nemini mandauit impie agere, et nemini dedit laxamentum peccandi. Item apostolus ad titum: Hoc enim bonum et acceptum coram saluatore nostro deo, qui omnes homines uult saluos fieri et in agnitionem ueritatis uenire. Item iacobus apostolus: Vnde bella? unde rixae in uobis? nonne de uoluntatibus uestris, quae militant in membris uestris, et sunt uobis suauissima?

CI. QVOD DOMINVS IN SVO ARBITRIO RELIQVERIT HOMINEM NEC VELIT QVEMQVAM PERIRE. In ecclesiastico cap. : Deus ab initio constituit hominem et reliquit illum usque quod placuerit ei, dabitur illi. Item ibi: Nemini mandauit deus impie agere et nemini dedit laxamentum peccandi. Ad titum cap. : Hoc enim bonum et accepto quoram saluatore nostro deo. α

CI. QVOD DOMINVS IN SVO ARBITRIO RELIQVERIT HOMINEM NEC VELIT QVEMQVAM PERIRE. In ecclesiastico cap. VIIII: Deus ab initio constituit hominem usque quod placuerit ei, dabitur illi. Item ibi: Nemini mandauit impie agere et nemini dedit spatium peccandi. Ad timotheum I cap. II: Hoc enim bonum est et acceptum coram saluatore ⟨salutare *ex corr. m. 1*⟩ nostro deo, qui omnes homines uult saluos fieri et ad agnitionem ueritatis uenire. μ

4 Eccli. 15, 14—17 (14—18) 9 ib. 20 (21) 11 I Tim. 2, 3 et 4 14 Iac. 4, 1 et 2

2 uellit *SM* quemqua *S* 4 deus *MLCv*, *add.* autem *L* 5 reliquid *SL* 6 si uolens m. s.] ἐὰν θέλῃς συντηρήσεις ἐντολάς, si uolueris m. s. *v* facere] *add.* et *C* 7 porrige *LC* 9 ubi supra *MLC* mandauit] *add.* deus *MLC* 10 impiae *SM* 11 apostolus *om. MLC* 13 agnitione *M* *uerba* Item — Vnde — suauissima *om. MLC* 15 que *S*

CII.

DE TRISTITIA DELICTI.

In prouerbiis: Sicut tinea uestimento et uermis ligno, ita tristitia uiro nocet cor. Item illic: Cor laetum bonam ualitudinem facit: uiri autem tristis arescunt ossa. Item in ecclesiastico: Beatus uir, qui non est lapsus uerbo oris sui et non est stimulatus in tristitia delicti. felix qui non habuit maestitiam et non excidit ab spe sua.

CIII.

QVOD IN BAPTISMO OMNIA PECCATA DIMITTANTVR ET QVOD IN NOVITATE VITAE AMBVLANDVM SIT.

Paulus apostolus ad romanos: Commendat autem suam caritatem deus in nobis: quoniam, si cum adhuc pecca-

α CII. DE TRISTITIA DELICTI. In prouerbiis cap. : Sicut inea uestimento et uermis ligno, ita tristitia uiro nocetur. In ecclesiastico cap. : Beatus uir qui non est lapsus uerbo ori sui.
CIII. QVOD IN BAPTISMO OMNIA PECCATA DIMITTANTVR ET QVOD IN NOVITATE VITAE SIT AMBVLANDVM. Apostolus ad romanos cap. XII: Commendat autem suam caritatem in nobis

μ CII. DE TRISTITIA DELICTI. In prouerbiis cap. XXVI: Sicut tinea uestimento et uermis ligno, ita tristitia uiro nocetur. Item cap. : Cor gaudens exhilarat faciem, in maerore animi deicitur spiritus. Item cap. XVIII: Animus gaudens aetatem florida facit usque exsiccat ossa. In ecclesiastico cap. VIIII: Beatus uir qui non est lapsus uerbo ex ore suo usque et non excedit ab spe sua.
CIII. QVOD IN BAPTISMO OMNIA PECCATA DIMITTANTVR ET QVOD IN NOVITATE VITAE SIT AMBVLANDVM. Ad romanos cap. VI: Commendat autem suam caritatem in nos, quoniam quum adhuc

3 Prou. 25, 20 4 Prou. 17, 22 6 Eccli. 14, 1 et 2
12 Rom. 5, 8—10 22 Prou. 15, 13

2 delecti *S* sicut inea *S* 4 uir* (*rasa* o) *M*, uiri *L* (λύπη ἀνδρὸς βλάπτει καρδίαν) ubi supra *MLC* 5 ualitudinem *SMLC* uiro . . tristi *MLC* 7 delecti *S* 8 *post* habuit *add.* animi sui *MLCv* mestitiam *S*, maestitia *MLC* (mest- *LC*) 10 dimittantur (a *ex* u *corr. m. prima*) *S* 11 sit ambulandum *MLC* 12 paulus *om. MLC* apost. *om. C* 13 deus in nobis *Sv*: in nobis deus *MLC* (τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεός) quoniam si cum adhuc *S*: qui si adhuc cum *MLC*

tores essemus, christus pro nobis passus est, multo magis nunc reconciliati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem fili eius, multo magis reconciliati salui erimus in uita ipsius. Item illic: An ignoratis, fratres, quod quicumque baptizati sumus in christo iesu in mortem ipsius baptizati sumus? ergo cum illo sepulti sumus per baptismum in mortem, ut quomodo christus surrexit ex mortuis, ita et nos in nouitate uitae ambulemus. si enim conplantati facti sumus similitudini mortis eius, simul et resurrectionis erimus: scientes quia uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato: qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato. si autem mortui sumus cum christo, credimus quia etiam simul uiuemus cum eo: scientes quod christus surgens ex mortuis iam non moritur, mors in eum iam non dominabitur. quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem uiuit, uiuit deo. ita et uos existimate uos mortuos esse peccato, uiuentes autem deo in christo iesu. Item illic: Igitur ego ipse mente seruio legi dei, carne autem legi peccati. nihil ergo

usque existimate uos mortuus esse peccato, uiuere autem deo in christo iesu. Item cap. XVIII: Igitur ego ipse mente seruio legi α

peccatores essemus, usque existimate uos mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem deo in christo iesu. Item ad romanos cap. VIII: Igitur ego ipse mente seruio legi dei, carne autem legi peccati usque liberauit me a lege peccati et mortis. Ad μ

5 Rom. 6, 3—11 19 Rom. 7, 25 et Rom. 8, 1 et 2

1 passus *S*: mortuus *MLCv* 2 salu**i (*ras.* ar) *S* 4 filii *LC* 5 Item illic *om. MLC* quod *S*: quoniam *MLC,* quia *v* 6 in mortem *S* (εἰς τὸν θάνατον): in morte *MLCv* 7 consepulti enim sumus cum illo *MLCv* 8 ex *S*: a *MLCv* 9 facti *om. MLC* 15 ex *Sv*: a *MLC* 16 in eum iam *S*: ei ultra *MLC,* illi ultra *v* 18 exstimate *M,* exestimate *L* uiuentes *Sv*: uiuere *MLC* 19 ad romanos *MLC* Obsecro — Igitur — *(duo testimonia inuerso ordine) L* ergo *M* 20 ego *S*

nunc damnationis est his qui sunt in christo iesu, qui non secundum carnem ambulant. lex enim spiritus uitae in christo iesu liberauit te a lege peccati et mortis. Item illic: Obsecro autem uos, fratres, per misericordias dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium uestrum. et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in nouitate mentis uestrae, ut probetis uos quae sit uoluntas dei, et quod bonum et bene placitum et perfectum est. Item ad corinthios: Nescitis quia pusillum fermentum totam massam fermentat? expurgate uetus fermentum, ut sitis noua consparsio, sicut estis azymi. nam et pascha nostrum immolatus est christus. itaque sollemnitatem celebremus non in fermento ueteri neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et ueritatis. Item illic: Nolite errare: neque fornicarii, neque idola colentes, neque molles, neque adulteri, neque masculorum

α dei, carne autem lege peccati. Item cap. XXXVII: Obsecro autem uos, fratres, per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra usque bene placitum et perfectum est. Ad corinthios I cap. XXIIII: Nescitis quia modicum fermentatum totam massam corrumpit usque in azimis sinceritatis et ueritatis. Item cap. XXVII: Nolite errare: neque fornicarii neque idolis seruientes usque sancti-

μ romanos cap. XIIII: Obsecro itaque uos, fratres, per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem usque quae sit uoluntas dei bona et bene placens et perfecta. Ad corinthios I cap. V: Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit usque sed in azimis sinceritatis et ueritatis. Item ad corinthios I cap. VI: Nolite errare: neque fornicarii neque

3 Rom. 12, 1 et 2 9 I Cor. 5, 6—8 15 I Cor. 6, 9—11

2 uite *S* 3 te *S* (*σε, cf. Westcott-Hort, Append. 109*): me *MLCv* ubi supra *MLC* 4 misericordiam *MLCv (διὰ τῶν οἰκτιρμῶν)* 5 uiuentem *Sv*: uiuam *MLC* 6 confirmari *S* 8 uos *om. MLCv* et *ante* quod *om. MLC* 10 pusillum *S*: modicum *MLCv* fermentat] corrumpit *Cv* 11 conspartio *S* azimi *et infra* azimis *SMC* nam et *S*: etenim *MLCv* 12 sollempnitatem *MC* 14 et nequitiae *om. MLC* 15 ubi supra *MLC*

concubitores, neque fures, neque auari, non ebriaci, non maledici, non rapaces regnum dei possidebunt. et haec quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine domini nostri iesu christi et in spiritu dei nostri. Item ad ephesios: Hoc igitur dico et testificor in domino, ut iam non sic amplius ambuletis, sicut gentes ambulant in uanitate mentis suae, tenebris obcaecatum habentes intellectum, alienati a uita dei, per ignorantiam quae est in illis, propter caecitatem cordis eorum, qui desperantes semet ipsos tradiderunt inpudicitiae in operationem inmunditiae omnis et auaritiae. uos autem non ita didicistis christum, si tamen illum audistis et in ipso docti estis, sicut est ueritas in iesu, ut deponatis secundum priorem conuersationem ueterem hominem, qui conrumpitur secundum desideria erroris. renouamini autem spiritu mentis uestrae: induite nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia et sanctitate et ueritate. Item petrus apostolus II: Gratia uobis et pax adimpleatur in recogni-

ficati estis in nomine domini dei nostri et in spiritu dei nostri. α
Ad efesios cap. XVI: Hoc igitur dico et testificor in domino, ut iam non sic ambuletis, sicut et gentes usque in iustitia et sanctitate et ueritate. In epistula petri II cap. I: Gratia uobis et pax adimpleatur in recognitione domini nostri iesu christi

idolis seruientes usque sed iustificati estis in nomine domini μ
nostri iesu christi et in spiritu dei nostri. Ad ephesios cap. V: Hoc igitur dico et testificor in domino, ut iam non ambuletis, sicut gentes ambulant usque induite nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia et sanctitate ueritatis. Petrus in epistula II cap. I: Gratia uobis et pax adimpleatur in cognitione

5 Ephes. 4, 17—24 17 II Petr. 1, 2—9

1 aebriaci *S*: ebriosi (aebr- *M*) *MLCv* non . . non . . non *S*: neque . . neque . . neque *MLCv* 4 efesios *S*, effesios *L* 6 amplius *om. MLC*, sic amplius *om. v* sicut et *MLCv* (καθὼς καὶ) uanitatem *S* 7 in tenebris *MLC* obcecati *C* 9 desperant[es] ([es] *a m. 1*) *S* tradiderunt semet ipsos *MLC* 11 dedicistis *S* 12 et [i]nipso *S* 13 corrump- *MLC* 15 et induite *MLCv*, καὶ ἐνδύσασθαι 17 apostolus] in epistola (epła *C*, ep̄ *L*) *MLC*

tionem domini nostri iesu christi, qui nunc omnia nobis diuina uirtute sua quae ad uitam et pietatem pertinent donauit per agnitionem eius qui nos uocauit sua inlustri uirtute, per quam honorifica et maxima nobis promissa donantur, ut per haec sitis diuinae consortes naturae post euasionem quae est in mundo in cupiditate perditae uitae. sed et uos properate omnes, subinferentes in fide uirtutem, in uirtute scientiam, in scientia abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amicam fraternitatem, in affectione fraternitatis caritatem. haec uobis cum sint et superent, ut non uacui nec sine fructibus inueniamini in domini nostri iesu christi recognitione. cui autem non praesto sunt haec, caecitatem autem, uanitatem et obliuionem accipiet, si non purgetur priorum delictorum contagione.

CIIII.

DE SVBSTANTIA DEI.

In psalmo LXVIII: Infixus sum in limum profundi, et non est substantia. Item in hieremia propheta: Non

α usque et obliuitionem accipiet, si non purgetur priorum delictorum contagione.

CIIII. DE SVBSTANTIA DEI. In psalmo LXVIIII: Infixus sum in limum profundum, et non est substantia. In hieremia cap.

μ dei et christi iesu domini nostri usque obliuionem accipiens purgationis ueterum suorum delictorum.

CIIII. DE SVBSTANTIA DEI. In psalmo LXVIII: Infixus sum in limo profundi et non est substantia. In hieremia cap. :

17 Ps. 68, 3 18 Hier. 9, 10

1 ihs̄ *S* 3 per quam *SMVLC* 4 honorificam *M* 5 naturae] *add.* ut *C* 6 p̄pate *V* 7 subinferentes *MVLCv* (παρεισενέγκαντες): subferentes *S* 8 patientiam (*om.* in abstinentia) *S* 11 uacui nec *S*: uacui et *VLC*, uacuet set (et *bis ex* i *corr. m. 1*) *M* fructu *MVLCv* in] *add.* nomine *S* 12 autem *S*: enim *MLC*, *om. V* 13 autem] et *in marg. add. V* accepiet *S* 17 LXVII *S* limo *LCv*

audierunt uocem substantiae: a uolatilibus caeli usque ad pecora mente exciderunt et perierunt. Item illic: Quoniam quis stabit in substantia domini et uidit uerbum eius? quis aurem praebuit et audiuit? Item illic: Si stetissent in substantia mea et si audissent uerba mea et si docuissent populum meum, auertissem illos a pessimis adinuentionibus suis.

CV.

ADSVMENDA ARMA SPIRITALIA CONTRA NEQVITIAS SPIRITALES.

In deuteronomio: Si autem exieris committere bellum aduersus inimicos tuos, et custodies te ab omni re mala. Item apostolus ad romanos: Igitur non regnet peccatum

: Non audierunt uocem substantiae domini. Item ibi: Si stetissent in substantia mea usque aduentionibus suis. α

CV. ASSVMENDA ARMA SPIRITALIA CONTRA NEQVITIAS SPIRITALES. In deutero nom. cap. LXXII: Quando egressus fueris aduersus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni rem mala. Ad romanos cap. XVI: Non ergo regnet peccatum in uestro

Et non audierunt uocem possidentis: a uolucre caeli usque ad pecora transmigrauerunt et recesserunt. Item cap. : Quis enim adfuit in consilio domini et uidit et audiuit sermonem eius? quis considerauit uerbum illius et audiuit? Item ibi cap. : Si stetissent in consilio meo usque auertissem utique eos a uia sua mala et a pessimis cogitationibus suis. μ

CV. ADSVMENDA ARMA SPIRITALIA CONTRA NEQVITIAS SPIRITALES. In deuteronomio cap. XII: Quando egressus fueris aduersus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala. Ad romanos cap. VII: Non ergo regnet peccatum in uestro mortali

2 Hier. 23, 18 4 ib. 22 10 Deut. 23, 9 12 Rom. 6, 12 et 13

2 *uerba* Item — Quoniam quis — audiuit Item illic *om. V (lacuna est 8 litterarum)* illic] in hieremia (iher- *C*) *MLC* 3 *uerba* substantia domini e. u. u. e. q. a. p. e. a. Item i. Si stetissent in *om. S* substantiam *MLC* dei *M* uerbo *ML* 4 illic *scripsi*: ubi supra *MVLC* 6 aduentionibus *S*, a[in]duentionibus (in *minio corr.*) *V* 8 assumenda *MVLC* 9 deuteronomium *MC* 10 et *om. MVLC* 11 Item a. ad romanos *om. V in lac.* apostolus *om. MLC*

in uestro mortali corpore, ut obaudiatis ei. sed neque exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete uos deo tamquam ex mortuis uiuentes et membra uestra arma iustitiae deo. Item ad corinthios II: In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus — arma enim militiae nostrae non carnalia, sed potentia deo ad destructionem munitionum —, consilia destruentes et omnem exaltationem extollentem se aduersus scientiam dei, in captiuitatem redigentes omnem cogitationem, in obsequium christi perducentes. Item ad ephesios: De cetero confortamini in domino et in potestate uirtutis eius. induite uos arma dei, ut possitis resistere aduersus insidias diaboli: quoniam non est uobis conluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus potestates, aduersus huius mundi rectores tenebrarum harum, aduersus spiritalia nequitiae in caelestibus. propterea induite uos arma dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti estote, praecincti lumbos uestros in ueritate et induti loricam iustitiae et calciati pedes in praeparatione euangelii pacis, in omnibus adsumentes scutum fidei,

α mortali corpore. Ad corinthios II cap. : In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus usque obsequium christi perducere. Ad efesios cap. XXX: De cetero, fratres, confortamini in domino et in potentia uirtutis eius usque in omni

μ corpore usque et membra uestra arma iustitiae deo. Ad corinthios II cap. XI: In carne enim ambulantes usque omnem intellectum in obsequium christi et in promptu habentes. Ad ephesios cap. VIII: De cetero, fratres, confortamini in domino et in potentia uirtutis eius usque uigilantes in omni instantia et

4 II Cor. 10, 3—5 10 Ephes. 6, 10—18

1 ex[h]ibeatis *S* exibeatis *et* exibete *VL* 4 Item — In carne — *633, 5* sanctis *om. V* 6 distructionem *S* destruendam munitionem *C* 7 distruentes *S* exaltationem *S*: altitudinem *ML Cv* 8 se] sed *S* 10 ęfesios *S*, effesios *L* 11 potentia (-am *L*) *MLCv* 12 diabuli *S* quoniam *Sv*: quia *MLC* 13 nobis *C* 17 estote *S*: stare. estote *MLC*, *στῆναι. στῆτε οὖν,* stare. state ergo *v* 18 induite *L* p̄parationem *M* 19 euuangelii *S* assumentes *MLC*

in quo possitis omnia iacula candentia nequissimi extinguere, et galeam salutis et gladium spiritus, quod est uerbum dei, per omnem orationem et obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu, et in ipsum uigilantes semper in omni oratione pro omnibus sanctis. Item ad thessalonicenses I: Non dormiamus, sed uigilemus et sobrii simus. nam qui dormiunt nocte dormiunt, et qui inebriantur nocte ebrii sunt. nos autem cum diei simus, sobrii simus, induti loricam fidei et caritatis et galeam spem salutis. quoniam non posuit nos deus in iram, sed in adquisitionem salutis per dominum nostrum iesum christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus siue dormiamus simul cum illo uiuamus.

CVI.

FACIENDVM PRIVS ET SIC DOCENDVM.

In euangelio secundum matthaeum: Quicumque soluerit ex mandatis istis minimis et sic docuerit homines,

oratione pro omnibus sanctis. Ad tesalonicenses I cap. XVIIII: Igitur non dormiamus sicut et ceteri usque siue uigilemus siue dormiamus simul cum illo uiuamus. *α*
CVI. FACIENDVM PRIVS ET SIC DOCENDVM. In euangelio secundum matheum cap. IIII: Quicumque ergo soluerit unum ex

obsecratione pro omnibus sanctis. Ad thessalonicenses I cap. VI: Igitur non dormiamus sicut ceteri, sed uigilemus et sobrii simus ⟨i *ex* u⟩ usque simul cum illo uiuamus. *μ*
CVI. FACIENDVM PRIVS ET SIC DOCENDVM. Secundum matheum cap. IIII: Qui enim soluerit unum de mandatis istis

5 I Thess. 5, 6—10 15 Matth. 5, 19

1 in *ante* quo *om. C* iacula candentia nequissimi *S*: iacula maligni ignita *ML*, inimici iacula ignita *C*, tela nequissimi ignea *v* extinquere *S* 4 ipso *MLCv* 5 tessalonicenses *S*, thesal- *M*, thesoł *V* prima *M*, *om. VLC* subrii *S* 7 inaebriantur *SM*, inebriabuntur V^1 note *S* autem *om. MLC* qui diei (dei V^1) sumus *MVLCv* 8 sobrii simus *om. S* lorigam *S* 9 spem *MVLCv*: et spem *S* 10 adquisitionem *MVLC*, aquissitionem *S* 14 dicendum *SC* 15 euuangł secđ matth; *S* 16 non soluerit *S*, enim soluerit *Mai (Sab.)*

minimus uocabitur in regno caelorum: qui autem fecerit et sic docuerit, magnus uocabitur in regno caelorum. Item illic: Non omnis qui mihi dicit: domine, domine, intrabit in regno caelorum, sed qui facit uoluntatem patris mei, qui est in caelis, ipse intrabit in regno caelorum. Item ad romanos: Non enim auditores legis iusti sunt aput deum, sed qui faciunt legem iustificabuntur aput deum. Item ad corinthios I: Ego igitur sic curro, non quasi in incertum, sic pugno, non quasi aerem caedens, sed liuidum facio corpus meum et seruituti subicio, ne dum aliis praedicauerim, ipse reprobus efficiar. Item ad romanos: Propterea inexcusa-

α mandatis istis minimis et sic docuerit homines. Item cap. : Non omnis qui dicit mihi: domine, domine, intrauit in regnum caelorum. Ad romanos cap. VI: Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Ad corinthios I cap. XLIII: Ego igitur sic curro non quasi in incertum. Ad romanos cap. VI: Propter quod inexcusabilis es, o homo, usque existimes, quia effugies iudicium dei.

μ minimis usque hic magnus uocabitur in regno caelorum. Item cap. VI: Non omnis qui dicit mihi: domine, domine, usque ipse intrabit in regnum caelorum. Ad romanos cap. II: Propter quod inexcusabilis, o homo, usque et facis ea, quia tu effugies iudicium dei. Item illic cap. III: Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Ad corinthios I cap. X: Ego igitur sic curro, non quasi in incertum usque ipse reprobus efficiar.

3 Matth. 7, 21 6 Rom. 2, 13 8 I Cor. 9, 26 et 27 11 Rom. 2, 1—3

3 ubi supra *MVLC* dicit mihi *MVLCv* 4 regno *SM*: regnum *VLCv (bis)* 5 Item — Non — Ego — efficiar Item *om. V* 7 qui faciunt legem *S*: factores legis *MLCv* aput deum *alt. om. MLCv* 9 caedens *SM*: uerberans *LCv* liuidum facio *S*: subiugans *MLC*, castigo *v*, *ὑπωπιάζω* 10 seruitutis subicio *S*, seruituti redigo *MLC*, in seruitutem redigo *v*, *δουλαγωγῶ* ne *S*: ne forte *MLCv*, *μή πως*, *cf. cap. CX* cum (dum *S*) aliis praedicauerim *Sv*: aliis praedicans *MLC*, *ἄλλοις κηρύξας* 11 efficiar *Sv*: inueniar *MLC*, *γένωμαι*

bilis es, homo omnis qui iudicas: in quo enim de alio iudicas, te ipsum damnas: eadem enim agis qui iudicas. scimus autem quia iudicium dei est secundum ueritatem in eos qui talia agunt. aestimas autem hoc, homo, tu qui iudicas de his qui talia agunt et facis ea, quia tu effugies iudicium dei?

CVII.

NON HABENDAM SPEM IN HOMINE.

In psalmo CXVII: Bonum est sperare in domino quam sperare in homine: bonum est confidere in domino quam confidere in principibus. Item in psalmo CXLV: Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum, quibus non est salus. Item in hieremia propheta: Maledictus homo, qui spem habet in homine, et confirmauerit carnem brachii sui, et a deo recesserit cor eius. Item illic: Qui confidunt

CVII. NON HABENDAM SPEM IN HOMINEM. In psalmo CXVII: *α*
Bonum est sperare in domino quam sperare in homine. In CXLV: Nolite confidere in principibus. In hieremia cap. : Maledictus homo, qui spem habet in homine. Item ibi: Qui confidunt

CVII. NON HABENDAM SPEM IN HOMINE. In psalmo CXVII*: *μ*
Bonum est sperare in domino usque confidere in principibus. Item in psalmo CXLV: Nolite confidere in principibus. In hieremia cap. : Maledictus homo, qui confidit in homine usque et a domino recedit cor eius. Item illic cap. : Qui

8 Ps. 117, 8 et 9 10 Ps. 145, 2 et 3 12 Hierem. 17, 5 14 Ps. 52 (53), 6

1 o homo *MVLCv* de alio iudicas *S*: alium iud. *MVLC*, iudicas alterum *v*, κρίνεις τὸν ἕτερον 2 condemnas (condempn- *MVC*) *MVLCv* qui iudicas *S*: quae iudicas *MVLCv*, ὁ κρίνων 3 quoniam *MVLCv* 4 aestimas *S*: exstimas *M*, existimas *VLCv* o homo *MVLCv* tu *S*: *om.* *MVLCv* de his] eos *v* 5 et facis ea *om.* *MVLC* 7 hominem *MV* 8 CXVI *S*, CXVIII *V* 10 principes *MV* 11 nec *MVLC* in quibus *Cv* 13 spem suam *C* brachium suum V^2v 14 domino *MVLCv* Item — Qui — Vae — Timor — caritate *om.* *V* illic *S*, ubi supra *MLC* qui . .] *Ps. 52, 6* (*ὀστᾶ*) *ἀνθρωπαρέσκων, κατῃσχύνθησαν ὅτι ὁ θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς*

in homine, maledicti sunt, quoniam deus nihil fecit illos. Item in michaea propheta: Vae, ultiones enim tuae uenerunt, nunc erunt probationes eorum. nolite fidere in amicis, neque speretis in ducibus. Item iohannes apostolus: Timor non est in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem: quoniam timor poenam habet, qui autem timet non est perfectus in caritate.

CVIII.

CONSOLANDOS LVGENTES VEL VISITANDOS INFIRMOS.

In ecclesiastico: Non desis plorantibus in conrogatione et cum lugentibus ambula. non pigriteris uisitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. Item apostolus ad romanos: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: id ipsum inuicem sentientes.

α in homine, maledicti sunt, quia deus nihil fecit illos. In michea cap. : Vae, ultiones enim tuae uenerunt: probationes eorum.
CVIII. CONSOLANDOS LVGENTES VEL VISITANDOS INFIRMOS. Non desis plorantibus in conrogatione et cum lugentibus ambula. Ad romanos cap. XXXVIIII: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, in id ipsum inuicem sustinentes.

μ confidunt in homine, maledicti sunt, quia deus nihil fecit illos. In michea cap. : Visitatio tua uenit: nunc erit uastitas eorum, nolite credere amico et nolite confidere in duce.

(*deest cap. CVIII in μ*)

2 Mich. 7, 4 et 5 5 I Ioh. 4, 18 10 Eccli. 7, 34 et 35 (38 et 39) 13 Rom. 12, 15 et 16

1 quia *MLC* ex nihilo *L* 2 michea *SMLC* 3 nunc erunt *om. MLC* 4 Item — Timor — caritate *om. MLC* iohannis *S* 9 consulendos *S* uel] et *C* 12 firmaueris *MV* apost. *om. MVLC ut solent* 14 sentientes *SV²Lv*: sustinentes *MV¹C*

CVIIII.

NON DICENDVM MALVM BONVM NEQVE BONVM MALVM.

In prouerbiis: Qui iustum iudicat iniustum, iniustum autem iustum, abominabilis est apud deum. Item illic: Qui dicit iustum impium esse, maledictus erit populis et odibilis gentibus. nam qui arguunt, meliora sperabunt. Item in esaia propheta: Vae his qui dicunt quod malum est bonum et quod bonum est malum, qui dicunt tenebras lucem et lucem tenebras, qui ponunt amarum dulce et dulce amarum.

CX.

ABSTINENDVM DELICIIS.

In ecclesiastico: Qui in deliciis est a puero, seruus erit: nouissime autem dolebit super se. Item in amos

CVIIII. NON DICENDVM MALVM BONVM NEQVE BONVM MALVM. *α*
In prouerbiis cap. : Qui iustum iudicat iniustum, iniustum autem iustum, abominabilis est apud deum. Item cap. : Qui dicit impio: iustus es, maledicent ei populi. In esaia cap. : Vae qui dicitis bonum malum et malum bonum, ponentes tenebras in luce.

CX. ABSTINENDVM A DELICIIS. In ecclesiastico cap. : Qui in deliciis est a puero, seruus erit: nouissime autem dolebit

CVIII. NON DICENDVM MALVM BONVM NEQVE BONVM MALVM. *μ*
In prouerbiis cap. XVIII: Et qui iustificat impium et qui condempnat iustum, abominabilis est uterque apud deum. Item cap. XVIII: Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius. Item cap. XXV: Qui dicit impio: iustus es, usque detestabuntur eum tribus. In esaia cap. : Vae qui dicitis malum bonum et bonum malum usque et dulce in amarum.

CVIIII. ABSTINENDVM A DELICIIS. In prouerbiis cap. XXVIIII: Qui delicate ⟨cate *in ras.*⟩ a pueritia nutrit seruum suum, postea

3 Prou. 17, 15 4 Prou. 24, 24 et 25 7 Es. 5, 20 12 Prou. 29, 21 25 Prou. 17, 13

2 neque] et *C* 4 abhominabilis *VLC* ubi supra *MVLC* meliores sperabunt *M*, *exspectes* meliores parebunt, *βελτίους φανοῦνται*, *sed cf. 361, 3* 6 Item — Vae — amarum *om. V* 11 deliciis *S M*: a deliciis *VLC* 12 ecclesiastico *SMVLC*

propheta: Qui dormitis in lectis eburneis et deliciamini super thoros eorum, qui manducatis haedos de gregibus et uitulos de armentis lactantes, qui plaudetis ad sonum organorum, sicut sempiterna aestimauerunt ea et non quasi fugientia: qui bibunt saccatum uinum et optima unguenta unguuntur et non dolebant nihil in interitum ioseph. Item apostolus paulus ad romanos: Non ergo blasphemetur bonum nostrum. non est enim regnum dei esca et potus, sed iustitia et pax et gaudium in spiritu sancto. nam qui in hoc seruit christo, placet deo et probatus est hominibus. itaque quae pacis sunt sectemur, et quae aedificationis sunt inuicem custodiamus. nolite propter escam destruere opus dei. omnia quidem munda sunt, sed malum est homini, qui per offensionem manducat. bonum est non manducare carnem et non bibere uinum neque in quo frater tuus scandalizatur

α super se. In amos cap. : Qui dormitis in lectis eburneis et deliciamini super thoros usque nihil in interitum ioseph. Ad romanos cap. XLV: Non ergo blasphemetur bonum nostrum usque neque in quo frater tuus scandalizatur aut infirmatur. Ad

μ illum sentiet contumacem. Item cap. XXI: Qui diligit epulas in egestate erit usque non ditabitur. In amos cap. : Qui dormitis in lectis eburneis et lasciuitis in stratis uestris usque et nihil patiebantur super contritione ioseph. Ad romanos cap. XV: Non ergo blasphemetur bonum nostrum usque neque in quo frater tuus offendit aut scandalizatur aut infirmatur. Ad corin-

1 Am. 6, 4—6 7 Rom. 14, 16—21 20 Prou. 21, 17

1 dormittis *C* 2 th*ros (*rasa* o) *S*, **oros *M*, thoras *L* hedos *SMVL*, edos *C* 3 plaudetis *S M* V^1*L*, -ditis V^2*C* 5 *uerba* qui bibunt saccatum uinum et optima unguenta *om. S* sacatum *L*, defecatum *C*, *διυλισμένον* 6 ungetur *M*, unguentur *L*, unguntur *C* (*τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι*) non *expunx.* V^1. Item — Non — Omnis — Quae — Adul. — Et — occisionis Item *om. V* 7 apostolus paulus *om. MLC* blasfemetur *S* 11 itaquae *S* sunt *alt. om. MLC* 12 e[s]cam *S*, esca *M* distruere *S* 15 scandalizatur aut offenditur aut infirmus est *S*: scandalizatur aut infirmatur *MLC*, *προσκόπτει*

aut offenditur aut infirmus est. Item ad corinthios I: Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus continens est. et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. ego igitur sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aerem caedens, sed liuidum facio corpus meum et seruituti subicio, ne forte cum aliis praedicauerim ipse reprobus efficiar. Item ad timotheum: Quae autem uere uidua est et desolata, sperat in deum et instat orationibus nocte et die: quae autem in deliciis agit, uiuens mortua est. Item illic: Adulescentiores autem uiduas deuita: cum enim in deliciis egerint in christo, nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem inritam fecerunt. Item in epistula iacobi apostoli: Et uos deliciati estis super terram et luxoriati estis, creastis autem corda uestra

corinthios I cap. XLI: Omnis autem qui in agone condit usque ne aliis praedicant ipse reprobus inueniar. Ad timotheum I cap. XVI: Quae autem uere uidua est et desolata, sperat in dominum. Item cap. XVII: Aulescentiores autem uiduas deuita. In epistula iacobi cap XVI: Epulati estis super terra et in lu- α

thios I cap. X: Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinet usque ipse reprobus efficiar. Ad timotheum I cap. VI: Quae autem uere uidua est et desolata usque nam quae in deliciis est, uiuens mortua est. Item illic cap. VI: Adulescentiores autem uiduas deuita usque quia primam fidem irritam fecerunt. In epistula iacobi cap. XVII: Epulati estis super μ

2 I Cor. 9, 25—27 7 I Tim. 5, 5 et 6 10 ib. 11 et 12 13 Iac. 5, 5

2 continens est ab omnibus *MLC* 3 corruptiuilem *S* 5 caedens] *cf. 634, 9* liuidum facio *S*: castigo *MLCv* 6 seruitutis subicio *S*, seruituti redigo (-geo *M*) *MLC*, in seruitutem redigo *v* ne forte *Sv*: ne *MLC (634, 10)* cum aliis praedicauerim *Sv*: aliis praedicans *MLC* 7 inueniar *MLC* *post* timotheum *add.* I *L*, prima *C* 8 dn̄m *ML* 9 orationi *MLC* die ac nocte *C* que autem *S*: nam quae *MLC* 10 ubi supra *MLC* 13 Item iacobus Et *MLC* epistola *S* 14 luxoriati *SML*

in die occisionis. Item in hieremia propheta: Qui manducant iucunditates, interierunt in excessu: qui uolutant super coccinea, amplexi sunt stercora. Item petrus apostolus II: Nam si angeli fortitudine et uirtute cum sint maiores, non portant domini exsecrabile iudicium: hi uero qui uelut pecora naturaliter in luem et perniciem nati et ipsi quia ignorant exsecrantur, in periculo suo perient, recipientes mercedem iniustitiae, dulcedinem aestimantes malignitatem, deliciis coinquinati et infamati in summis uoluptatibus, conuiuiis adtenti, oculos habentes adulteros et incessabiles delictis, refigurantes spiritus stabilitos et cor exercitatum: cupidi et maledicti, fili abrelicti, qui a uia ueritatis exerrauerunt.

α xoriis enutristis corda uestra. In hieremia cap.   : Qui manducant iucunditates, interierunt in excelsum: qui uolunt in coccinea, amplexi sunt stercora. Petrus in epistula II cap. VII: Vbi angeli fortitudine et uirtute cum sint maiores usque derelinquentes rectam uiam errauerunt.

μ terram et in luxoriis enutristis corda uestra. In lamentat. hieremiae cap.   : Qui uescebantur uoluptuose, interierunt in uiis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. Petrus in epistula II cap. VII: Vbi angeli fortitudine et uirtute quum sint maiores usque derelinquentes rectam uiam errauerunt.

1 Thren. 4, 5   4 II Petr. 2, 11—15

1 diae *S*, diem *MLC*   2 iocundititates *VLC*   excessu *S*: excelsum *MVLC*, ἐξόδοις   uolutant super] uolu ptuose ue in (superscript: sceb ntur) *(corr. in lacuna et s. l. m. 2) V (cf. v)*   3 super *S*: in *MVLC*   amplexati *V²v*   apostolus] in epistola (epła, ep̄) *MVLC*   4 si *om. MVLC*   5 hii *SMV*   non portant *om. in lacuna V*   6 lucem *MV*   7 ignorant et *MVLC*   execrantur *V¹L*   9 inflammati *MVLC*   10 adtentoculos *S*   11 delectis *S*   refigurantes *S*: risiculantes *MVLC*   sp̄u *S*   12 filii *MVLC*   errauerunt *Cv*

CXI.

ERIPIENDOS POSITOS IN NECESSITATE ET IN TRISTITIA.

In prouerbiis: Erue eos qui ducuntur in mortem et redime qui interficiuntur, ne parcas. si autem dixeris: non noui hunc, scito quia dominus corda omnium nouit: et qui finxit spiritum omnium, ille scit omnia, qui reddit unicuique secundum opera eius. Item in ecclesiastico: Libera eum qui iniuriam patitur de manu proterui, et non aegre feras in anima tua in iudicando. esto pupillis misericors ut pater, et pro uiro matri illorum: et eris uelut filius altissimi obaudiens. et miserebitur tui magis quam mater. Item in esaia propheta: Inquirite iudicium, eripite iniuriam accipientem, iudicate pupillo, et iustificate uiduam. et uenite, disputemus, dicit dominus: et si fuerint peccata uestra ut phoenicium, ut niuem dealbabo: si autem ut coccum, ut

CXI. ERIPIENDOS POSITOS IN NECESSITATE ET IN TRISTITIA. In α
prouerbiis cap. : Fili mi, si sponderis pro amico tuo usque eruere quasi damula de manu. In ecclesiastico cap. : Libera eum qui iniuriam patitur usque miserebitur tibi magis quam mater. In esaia cap. : Discite bene facere, subuenit obpresso usque bona terrae commendetis, ait dominus.

CX. ERIPIENDOS POSITOS IN NECESSITATE ET IN TRISTITIA. In μ
prouerbiis cap. XXIIII: Erue eos qui ducuntur ad mortem usque liberare ne cesses. In ecclesiastico cap. III: Libera eum qui iniuriam patitur de manu superbi usque miserebitur tibi magis quam mater. In esaia cap. : Quaerite iudicium, subuenite obpresso usque uelut lana erunt.

3 Prou. 24, 11 et 12 7 Eccli. 4, 9 et 10 (9—11) 12 Es. 1, 17—19 17 Prou. 6, 1. 5

3 in *S*: ad *MVLCv* 4 redime] ἐκπρίω 5 hunc noui *V* omnium *S* (πάντων): hominum *MVLC* qui *pr. om. MVLC* 6 reddet *MC* 8 egre feras *MV*, haec referas *LC* 9 populis *S* 11 tui *Sv*: tibi *MVLC* Item — Inquirite — *(642, 5)* liberate *om. VL* 12 aesaia *S* 15 foenicium *SM*, fen- *C* coccum *SM*: coccinum *Cv*

lanam candidam efficiam. Item in hieremia propheta: Eripite direptum de manu iniuriantis eum. Item in prouerbiis: Nolite tradere seruum in manus domini, ne forte maledicat te et extermineris. Item in psalmo LXXXI: Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate.

CXII.

VINEAM APPELLARI HOMINEM, POPVLOS VEL GENTES.

In leuitico: Non seminabis uineam tuam ob duplicem fructum, et uestimentum ex duplici textura exsecrabile non cooperies te. Item in deuteronomio: Ex uinea enim sodomorum uitis eorum, et propago illorum ex gomorra: uua eorum uua fellis, botrus amaritudinis in ipsis. Item in psalmo LXXVIIII: Vineam de aegypto transtulisti, eiecisti gentes, et plantasti eam: uiam fecisti in conspectu eius, et

α CXII. VINEAM APPELLARI HOMINEM, POPVLOS VEL GENTES. In leuitico cap. LXXXIIII: Non seminabis uineam tuam ob duplicem fructum. In deuteronom. cap. CXII: Ex uinea enim sodomorum uitis eorum. In psalmo LXVIIII: Vineam ex aegypto

μ CXI. VINEAM APPELLARI HOMINEM, POPVLOS VEL GENTES. In leuitico cap. XI: Agrum non seres diuerso semin*e, uestem quae ex duobus texta est non indueris. In deuteronomio cap. XVIII: De uinea sodomorum uinea eorum usque et botrus amarissimi. In psalmo LXXVIIII: Vineam ex aegypto transtulisti usque et

2 Hier. 21, 12 3 Prou. 30, 10 5 Ps. 81, 4 8 Leu. 19, 19 10 Deut. 32, 32 13 Ps. 79, 9—16

1 Item in hier. proph. *om.* *MC* 2 Item — Nolite — Eripite — liberate *om.* *MC* 5 aegenum *S* 7 uel populos *M* 8 leuitico *S* dupplicem *MC* 9 ob duplicem (duppl- *MC*) texturam *MVLC* et execrabile *L* 10 cooperis *S* deutero nomium *M* 11 eorum] *add.* est *MVLC* illorum *S*, eorum *MVLC* gomorrha *L* 12 in ipsis *S*: ipsis (-ius *L*) *MVLC* Item — Vineam — dextera tua Item *om.* *V* 13 LXXVIII *SL* uineam meam *C* de *Sv*: ex *MLC* egypto *SLC* tra(n)stulisti *S*

plantasti radices eius et replesti eam. operuit montes umbra eius, et arbusta eius cedros dei. extendisti palmites eius usque ad mare, et usque ad flumina propagines eius. ut quid destruxisti maceriam eius, et uindemiant eam omnes qui transeunt uiam? exterminauit eam aper de silua, et singularis ferus depastus est eam. deus uirtutum, conuerte nunc, respice de caelo et uide, et uisita uineam istam, et dirige eam quam plantauit dextera tua. Item in cantica canticorum: Vineae in odorem floruerunt, et omni loco odor. Quaenam est haec quae descendit a deserto? sicut uitis propago fumo incensa odorificatur. Item in esaia propheta: Vinea enim domini sabaoth domus est israhel, et homo iuda nouellum dilectum. sustinui ut faceret uuam, fecit autem spinas. Item in prouerbiis: Tamquam ager uir insipiens, et sicut uinea homo cui deest prudentia: si reliqueris eum, inplebitur spinis et in fa[e]num fiet et erit desertus, et ma-

transtulisti. In cantica canticorum cap. : Vinee florem dederunt odorum. In esaia cap. : Vinea enim domini sabaoth domus est israhel. In prouerbiis cap. : Per agrum homi- α

dirige eam, quam plantauit dextera tua. In cantic̃ canticorum cap. : Vineae florent, dederunt odorem suum. In esaia cap. : Vinea enim domini exercituum domus est israhel usque et expectaui ut faceret iudicium et ecce iniquitas et iniustitia et ecce clamor. In prouerbiis cap. XLV: Per agrum hominis pigri μ

9 Cant. 2, 13 10 Cant. 3, 6 12 Es. 5, 7 14 Prou. 24, 30 et 31

1 replesti eam *S*: repleta est terra *MLC* (ἐπλήσθη ἡ γῆ), impleuit terram *v* 2 caedros *SM* 3 flumine *M*, flumen *LCv*, ποταμῶν *cod. Alexandr.* 4 macheriam *SM* omnes *om. S* 6 conuerte nunc *S* (ἐπίστρεψον δή): conuertere uero *ML*, conuertere *Cv* 7 et| sita *S* 9 in omni *LC* 10 discendit *S* 11 Item — Vinea — Tamquam — effodientur Item *om. V* Item in ęsaia ꝓf. Vinea enim *S (errauit Mai)* 12 uineam *M* enim *om. MLC* saboth *S* est istrahel *S*: israhel est *LC*, isrł (*om.* est) *M* 15 relinqueris *ML* 16 fenum *M*, faenum *LC*, foenum *S* macheriae *SMC*

ceriae parietum eius effodientur. Item in hieremia propheta: Pastores multi exterminauerunt uineam meam, et contaminauerunt portionem meam, dederunt partem meam concupiscibilem in desertum. Item illic: Ego te plantaui uitem uniuersam fructiferam ueram, quomodo conuersa es in amaritudinem uitis alienae? Item in osee propheta: Vinea in maceria bona israhel, fructus eius uberrimus secundum multitudinem fructuum suorum. Item in iohel propheta: Ascendit super terram meam gens ualida et innumerabilis: dentes eius sicut dentes leonis, et molares eius sicut catuli leonum. posuit uineam meam in exterminium et ficus meas in confractionem: scrutinans scrutinauit et proiecit. et exaltauit uites suas. Item in euangelio secundum matthaeum: Ait iesus: simile est regnum caelorum homini patrifamilias, qui prodiuit primo mane conducere operarios

α nis pigri transiui et per uineam stulti. In hieremia cap : Pastores multi exterminauerunt uineam meam. Item ibi: Ego te plantaui uineam electam quomodo conuersa es in amaritudine uitis aliene. In osee cap. : Vinea in macheria bona israhel. In iohel cap. : Gens enim ascendit super terram meam usque posuit uineam meam in desertum. In matheo cap. XX: Simili

μ transiui et per uineam stulti. In hieremia cap. : Pastores multi demoliti sunt uineam meam usque in desertum solitudinis. Item cap. : Ego autem plantaui te uineam **** electam usque conuersa es in prauum, uinea aliena. In osee cap. : Vitis frondosa israhel usque secundum multitudinem fructus sui. In iohel cap. : Gens enim ascendit super terram meam fortis et innumerabilis usque albi facti sunt rami eius. Secundum matheum cap. XX: Simile est regnum caelorum homini patri

2 Hier. 12, 10   4 Hier. 2, 21   7 Os. 10, 1   9 Iohel 1, 6 et 7   14 Matth. 20, 1—8

4 concupisciuilem *S*   ubi supra *MVLC*   6 amaritudine *MVC*   osseae *S*, osae *M*   7 macheria *SMVC*   8 fructum *V*^{1} Item — Ascendit — Ait — Et — in temporibus suis *om. V*   ioel *C*   12 scrutinans *MLC:* scrutans *S* (ἐρευνῶν ἐξηρεύνησεν)   13 in euuangł. sec. matħ. *S*   15 prodit *M*^{1}*C*, prodiit *L*

in uineam suam. conuentione autem facta cum operariis, ut singulis denariis diurnis operarentur, misit illos in uineam suam. et egressus circa horam tertiam uidit alios stantes operarios in foro otiosos, et ait illis: ite et uos in uineam meam, et quod iustum fuerit dabo uobis. et illi abierunt. et iterum prodiuit circa horam sextam et nonam et idem fecit. sed et circa undecimam horam egressus est et inuenit alios stantes, et ait illis: quid hic statis tota die otiosi? et illi dixerunt: quia nemo nos conduxit. et ait illis: ite et uos, operamini in uineam. uespera autem facta dixit dominus uineae procuratori suo: uoca operarios et redde illis mercedem, initium faciens a nouissimo usque ad primos. Item illic: Et ait illis: aliam parabolam audite. homo quidam erat paterfamilias, qui plantauit uineam et saepem illi circumdedit et fodit in ea lacum et aedificauit in ea turrem, et locauit illam colonis, et peregre profectus est. cum autem adpropinquasset tempus frugum, misit seruos suos ad cultores uineae, ut acciperent fructum uineae. et adprehensis seruis coloni, alium

est regnum caelorum homini patri familias qui exiit primo mane *α*
conducere operarios in uineam suam. Item cap. XXII: Homo erat pater familias, qui plantauit uineam, saepe circumdedit ea.

familias qui exiit primo mane conducere operarios in uineam suam *μ*
usque incipiens a nouissimis usque ad primos. Item cap. XXII: Homo erat pater familias, qui plantauit uineam et saepe circumdedit eam usque aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

13 Matth. 21, 33—41

3 circam *S* stantem *S* 5 uos *S* 6 prodiit *MLC* 8 diae *S* 10 operamini *om. Cv* (*ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα*) uineam meam *MLCv* uespere autem facto *MLC* 12 initium faciens *S*: incipiens *MLCv* nouissimis (-mos *M*[1]) *M*[2] *LCv* ubi supra *MLC* 13 illis *S*: eis *MLC* 14 sepem *MCv*, sepe *L* 15 fodit in eam *S* lacum *SML*: torcular *Cv* in ea turrem *S*: turrem (-im *C*) in medio eius *MLC* 17 fructuum *MLCv* 18 adpraehensis *SL*, apphensis *MC*

quidem ceciderunt, alium uero occiderunt, alium uero lapidauerunt. et iterum misit alios seruos plures prioribus, et similiter fecerunt. postremo autem misit filium suum unicum dicens: reuerebuntur filium meum. illi autem dixerunt intra se: hic est heres, uenite, occidamus eum et possideamus hereditatem eius. et adprehensum eum eiecerunt extra uineam et occiderunt eum. cum ergo uenerit dominus uineae, quid faciet colonis? et illi dixerunt: malos male perdet, et uineam suam tradet aliis cultoribus, qui reddant illi fructum in temporibus suis.

CXIII.

QVOD SANCTI HOMINES IN SIMILITVDINE NVBIVM SINT VOCATI.

In esaia propheta: Nunc autem nuntiabo uobis quid faciam uineae meae, auferam maceriam eius et erit in direptionem, et destruam parietem eius et erit in conculcationem. et nubibus mandabo ne pluant super eam pluuiam.

α CXIII. QVOD SANCTI HOMINES IN SIMILITVDINE NVBIVM SVNT VOCATI. In esaia cap. : Nunc autem adnuntiabo uobis quid

μ CXII. QVOD SANCTI HOMINES IN SIMILITVDINE NVBIVM SINT VOCATI. In esaia cap. : Et nunc ostendam uobis quid ego faciam uineae meae usque et nubibus mandabo, ne pluuant super

13 Es. 5, 5 et 6

1 ceciderunt *MC*: cederunt *S*, caederunt *L* uero *alt.*] autem *MLC* lapidauerunt *Sv* (ἐλιθοβόλησαν): decollauerunt *MLC* 6 adpraehensum *S*, appĥ- *MC* eum *om. Cv* 9 fructum *SCv*, fructos *M*[1], fructus *M*[2]*L*, *τοὺς καρπούς* in *om. MLCv* 12 similitudine *MVC*: similitudinem *SL* sint *S*: sunt *MVLC (cf. 294, 18)* 13 In esaia (is- *L*, ys- *VC*) *MVLC*: Item in ęsaia pf. *S (cf. Mai p. 98, lin. 30)* nuntiabo *S*: adnuntiabo (ann- *MV*) *MVLC*, ostendam *v* 14 macheriam *SMVC* 15 direptione *S* distruam *S* et | erit [in]conculcationē; Item illic et in nubibus | mandabo . . *S* 16 pluuiā Item | in deutero nomio; expectetur *S* 19 sunt (u *s. l. pro* i *atramento scr., cetera minio*) *μ*

Item in deuteronomio: Expectetur sicut pluuia eloquium meum, et descendant sicut ros uerba mea, sicut imber super gramen, et sicut nix super faenum. Item in esaia propheta: Delectetur caelum de summo, et nubes rorent iustitiam, producat terra misericordiam et iustitiam simul. Item illic: Qui sunt isti qui ut nubes uolant et sicut columbae cum pullis suis ad me ueniunt? Item iudas apostolus de impiis: Nubes sine aqua uento circumferendae.

CXIIII.

QVOD HOMINES ARBORVM FERANT IMAGINEM ET FAENI ET OMNIS AVIS ET BESTIARVM.

In psalmo XXVIII: Vox domini praeparantis cedros, et reuelauit condensa. Item in psalmo LI: Ego autem sicut

faciam uinea mea. In deuteronom. cap. CXVII: Expectetur sicut pluuia eloquium meum. In esaia cap. : Rorate celi desuper et nubes pluuant iustum. Item cap. : Qui sunt isti qui ut nubes uolant et sicut columba cum pullulis suis ad me ueniunt? α
CXIIII. QVOD HOMINES ARBORVM FERANT IMAGINEM ET FENI ET OMNIS AVIS ET BESTIARVM. In psalmo XXVIII: Vox domini preparantis cedros et reuelauit condensa. In LI: Ego autem

eos imbrem. In deuteronomio cap. XVIII: Concrescat in pluuia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum usque stillae super gramina. Item in esaia cap. : Rorate caeli desuper et nubes pluant usque et iustitia oriatur simul. Item : Qui sunt isti qui ut nubes uolant usque ad fenestras? μ
CXIII. QVOD HOMINES ARBORVM FERANT IMAGINEM ET FENI ET OMNIS AVIS ET BESTIARVM. In psalmo XXVIII: Vox domini praeparantis caedros. In psalmo LI: Ego autem sicut oliua

1 Deut. 32, 2   4 Es. 45, 8   6 Es. 60, 8   8 Iudas 12   12 Ps. 28, 9   13 Ps. 51, 10

1 deuteronomium *MC*   2 discendant *S*   sicut *S*: uelut *MVL*, ut *Cv*   3 faenum *SVC*: fenum *ML*   Item in ęsaia ꝑf; delectetur *caelum (*rasa* d, cae *in rasura*) de summo *S*: Item (*om. V*) in esaia (is-, ys-) Rorate caeli (celi *L*) desuper *MVLC (cf. v)*, *εὐφρανθήτω ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν*   4 rorent *S*: pluant *MVLCv*   5 produca terra *S*   6 illic] in esaia (is-, ys-) *MLC*, ysaia *V*   columba *MLC*   7 Item — Nubes — circumferendae *om. MVLC*   10 ferunt *V*   faeni *V*, feni *MLC*, foeni *S*   CXIIII *(in marg. add. m. rec.) S*   12 XXVII *S*   preparantis *S*   caedros *M*, chedros *V*, ceruos *Cv*

oliua fructifera in domo domini. Item in psalmo XCI: Iustus ut palma floriet, et sicut cedrus quae in libano est multiplicabitur. plantati in domo domini in atriis domus dei nostri florebunt. Item in psalmo CXXVII: Filii tui sicut nouellae oliuarum in circuitu mensae tuae. Item in osee propheta: Et disponam illis in illa die testamentum cum bestiis agri et cum uolatilibus caeli et cum serpentibus terrae. Et orietur sicut gramen iudicium in incultum. Item in ezechiel propheta: Et accipiam ego mihi de electis cedri, et de uertice cordis eorum euellam plantationem, et plantabo illud in monte excelso, et suspendam illud in monte alto israhel et plantabo illud, et producet propaginem et faciet fructum et erit in cedrum magnam. et requiescet sub ea omnis auis, et omne uolatile sub umbra eius requiescet. et

α sicut oliua fructifera in domo domini. In XCI: Iustus ut palma florebit sicut cedros libani. In CXXVII: Filii tui sicut nouella oliuarum. In oosee cap. : Et disponam illis in illa die testamentum cum bestiis agri et uolatilibus caeli. In ezechihl cap. : Et accipiam ego mihi de electis cedri usque et reui-

μ fructifera in domo dei. In psalmo XCI: Iustus ut palma florebit usque in atriis domus dei nostri florebunt. In psalmo CXXVII: Filii tui sicut nouella oliuarum. In osee cap. : Et percutiam eis foedus in die illa cum bestia agri et cum uolucre caeli et cum reptili terrae. In ezechl cap. : Et sumam ego de medulla caedri sublimis et ponam de uertice ramorum eius usque exsiccaui

2 Ps. 91, 13 et 14 4 Ps. 127, 3 6 Os. 2, 18 8 Os. 10, 4 9 Ezech. 17, 22—24

1 domo *(in ras. m. 1) S* 2 floriet *S (Aug. de doctr. chr. 2, 13)*: florebit *MVLC* 2 et *om. MVLC* caedrus *SM* (-os *M*[1]), cedros *L* quae in libano est *S*: libani (lab- *V*) *MVLCv* 4 Item — Filii — tuae *om. V* CXXVI *L* 5 nouella *M* osseę *S*, osae *M* 6 dię *S* 7 besteis *S* 8 in *pr. om. MVLC* incultū | (in hierem) Vade cinge lūbos tuos *(cap. CXVIIII) V, cetera desunt* 9 ezechielo *M*, hiezechiel *L* caedri *SM* 11 in monte excelso et suspendam illud *MLC*: *om. S* 12 istrahel *S* 13 caedrum *SL*, chedrum *M* magnū *C* super ea *M* 14 omnes uolatile *S* et *post* requiescet *om. MLC*

propagines eius restituentur. et cognoscent omnia ligna campi quia ego sum dominus, qui humilio lignum altum et exalto lignum humile et arefacio lignum uiride et reuirescere facio lignum aridum. Item in esaia propheta: Omnis caro faenum, et omnis gloria hominum ut flos faeni. aruit faenum et flos decidit, uerbum autem domini manet in aeternum. Item illic: Ecce faciam noua quae nunc orientur, et faciam in deserto uiam et in sicca terra flumen. benedicent me bestiae agri, sirenes et filiae passerum, quod dederim in deserto aquam et flumina in sicca terra ad potandum genus meum electum, populum, quem mihi adquisiui, ut enarret uirtutes meas. Quoniam ego dabo aquam in sitim qui ambulant in siccitate: et ponam spiritum meum in semine tuo, et orietur ut faenum in medio aquae, et sicut salix secus flumina aquae. Et omnia ligna agri plaudent ramis. Item in psalmo CII: Homo sicut faenum dies eius, et sicut flos faeni ita

uescere facio lignum aridum. In esaia cap. : Ecce facio α
noua quae nunc orientur et faciam in deserto uiam usque et omnia ligna agri plaudent manibus. In psalmo CII: Homo sicut

lignum uiride et frondere feci lignum aridum. In esaia cap. μ
: Omnis caro fenum et omnis gloria eius quasi flos agri usque uerbum dei nostri stabit in aeternum. Item cap. : Ecce ego facio noua et nunc orientur, utique cognoscetis ea usque laudem meam narrabit. In psalmo CII: Homo sicut faenum

4 Es. 40, 6—8 7 Es. 43, 19—21 12 Es. 44, 3 et 4 15 Es. 55, 12 16 Ps. 102, 15

1 agnoscent *L* 3 humilem . . uiridem *S* (*cf. p. 570, 3*) reuiuescere (-uiscere *C*) *MLC* 4 ęsaia *S* 5 foenum *S*, fenum *M* (*bis*) faeni *SLC*, feni *M* 7 illic] in esaia (is-, ys-) *MLC* ecce facio *MLC* 9 serenae (i *m. 2*) *M*, syrinae *L*, syrenę *C* 10 in siccam terram *L* ad potandum genus, ποτίσαι τὸ γένος 11 ennarret *S* 12 quoniam *S*: quia *MLC* 13 et *om. ML C* 14 ut *MLC*: et *S* 15 agri] siluarum *C*, regionis *r*

floriet. Item in psalmo CXXVIII: Fiant sicut faenum aedificiorum, quod prius quam euellatur arescit. Item in osee propheta: Floriet ut lilium, et mittet radices suas sicut thus. extendentur rami illius, et erit uelut oliua fructifera, et odor eius sicut thuris. et ego confirmabo eum sicut iuniperum maturescens: ex me inuentus est fructus tuus. Item in danihel propheta: Dixit danihel ad nabucodonosor: arborem quam uidisti confirmatam et magnificatam, cuius altitudo perueniebat usque ad caelum et latitudo eius in uniuersa terra, et folia eius lata, et fructus eius multus, et cibus omnium in ea, et subtus habitabunt bestiae terrae, et in ramis eius aues caeli, tu es, rex: quoniam magnificatus es et potentiam accepisti, et magnitudo tua magnificata est et peruenit usque ad caelum, et dominatio tua usque ad fines

α fenum dies eius. In CXXVIII: Fiant sicut faenum tectorum. In osee cap.   : Floriet ut libanum et mittet radices suas usque ex me inuentus est fructus. In danihelo cap.   : Arborem quam uidisti magna et excelsa, cuius altitudo perueniebat usque ad caelos usque et dominatio tua usque ad fines terrae. Item cap.

μ dies eius. Item in psalmo CXXVIII: Fiant sicut faenum tectorum. In osee cap.   : Germinabit quasi lilium et erumpet radix eius usque ex me fructus tuus inuentus est. In uisione danihel IIII: Arborem quam uidisti sublimem atque robustam usque et potestas tua in terminos uniuersae terrae. Item in

1 Ps. 128, 6 3 Os. 14, 5. 6. 8 (6. 7. 9) 7 Dan. 4, 17—19

1 floriet *M* (*ἐξανθήσει*), floreat *L*, florebit *C*: aruit *S* CXXVII *S* foenum *S* 2 aedificiorum *S*: tectorum *MLCv* arescit *MLC*, arescet *S*, exaruit *v*, *ἐξηράνθη* 3 ossae *S*, osae *M* floriet *SM*: floreat *L*, florebit *C* 4 uelud *C* 6 maturiscens *S* 7 danihelo (-le *m. 2*) *M*, danielo *L*, daniele *C* daniel *C* nabochodonosor *ML* 8 arborem quem *S* confirmatam et magnificatam *S*: magnam et excelsam *MLC*, sublimem atque robustam *v*, *τὸ μεγαλυνθὲν καὶ τὸ ἰσχυκός* 10 in uniuersam terram *L* 12 quoniam *S*, quia *MLC*, qui *v* (*ὅτι ἐμεγαλύνθης καὶ ἴσχυσας*) 13 potentiam accepisti *S*: potens factus es (es *om. C*) *MLC*, inualuisti *v*

terrae. Item illic: Vidi arietem cornibus percutientem secundum mare et aquilonem et austrum: et omnes bestiae non stabant in conspectu eius, et non erat qui eriperet de manu eius. Item in ezechiel propheta: Principes in medio eius sicut leones rugientes rapere, animas hominum deuorantes in potentia sua. Item illic: Principes eius in medio eius sicut lupi rapientes rapinas ad effundendum sanguinem, ut auaritia possideantur. Item in ecclesiastico: Noli esse sicut leo in domo tua, euertens domesticos tuos et opprimens subiectos tibi. Item in psalmo XXI: Circumdederunt me uituli multi, tauri pingues obsederunt me, aperuerunt in me os suum sicut leo rapiens et rugiens. Item in euangelio secundum matthaeum iohannes baptista: Videns autem multos ex pharisaeis et sadducaeis

: Vidi arietem cornibus percutientem secundum mare et aquilone et austrum et omnes bestias non stabant in conspectu eius. In ezechl cap. : Principes in medio eius sicut leones rugientes. Item ibi: Principes eius in medio eius sicut lupi rapientes. In ecclesiastico cap. : Noli esse sicut leo in domo tua euertens donesticos tuos. In psalmo XXI: Circumdederunt uituli multi, tauri pingues. In matheo cap. II: Progenies uiperarum α

uisione VIII: Vidi arietem cornibus uentilantem usque non poterant resistere ei neque liberari de manu eius. In ezech. cap. : Coniuratio prophetarum in medio eius usque inopis et pr*etium acceperunt. Item cap. : Principes eius in medio illius quasi lupi usque et auare sectanda lucra. In ecclesiastico cap. IIII: Noli esse sicut leo in domo tua, euertens domesticos tuos et obprimens subiectos tibi. In psalmo XXI: Circumdederunt me uituli usque sicut leo rapiens et rugiens. Secundum matheum cap. II: Progenies uiperarum quis demonstrauit μ

1 Dan. 8, 4 4 Ezech. 22, 25 6 ib. 27 9 Eccli. 4, 30 (35) 10 Ps. 21, 13—14 14 Matth. 3, 7—10

1 ubi supra *MLC* 2 aquilonae *M* bestias *MLC* 3 stabunt *L*, στήσεται eriperetur *L* 4 manus *S* hiezechiel *L* 6 illic] ibi *MLC* 8 possideatur *MLC* 10 obprimens *L* 11 obsiderunt *M* apperuerunt *M* 12 rabiens *S* 13 in euang. *om. MLC* euuang̅ *S* iohannis *S* 14 autem *om. MLC* phariseis *C* sadduceis (saduc- *C*) *LC*

uenientes ad baptismum suum dixit ad eos: progenies uiperarum, quis demonstrauit uobis fugire ab ira uentura? facite ergo fructus dignos paenitentiae. et ne dixeritis: patrem habemus abraham. dico enim uobis: potens est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahae. iam enim securis ad radicem arboris posita est. omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur et in igne mittetur. Item illic: Ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum. estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. Item illic: Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum. nam ex fructu arboris cognoscitur. generatio serpentum, quomodo potestis quae bona sunt loqui, cum sitis mali? Item in esaia propheta: In tribulatione et angustia leo et catulus leonis, inde et aspides et progenies aspidum, qui ferebant in asinis et camelis diuitias ad gentem, quae non proderit illis.

α quid demonstrauit uobis fugire. Item cap. X: Ecce ego mitto

μ uobis usque excidetur et in ignem mittetur. Item cap. X: Ecce ego mitto uos sicut oues usque simplices sicut columbae. Item cap. XII: Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum usque

8 Matth. 10, 16 10 Matth. 12, 33 et 34 14 Es. 30, 6

1 baptismum suum *S*: se *MLC* 2 fugire *SM*, fugere *LC* 3 fructos *M* 6 ergo *om. C* 7 igne *S*: ignem *MLC, cf. 605, 7* mittitur *S* illic] ubi supra *MLC bis* 11 nam ex fructu arbor | soluent zonas suas a lumbis suis neq; rumpentur || *fol. 120* || CXVIIII. lūbis spitalibus hominē debe|re esse pcinctum scd luca | *lineae spat. uacuum* soluent | zonas s. a l. s. neq; rūpentur corrigię *M*, nam | A | ex fructu arbor soluent zonas suas a lumbis su | B | is neq; rumpentur c. *(litterae* A *et* B *in marg. caerul. colore pictae) L*, nam ex fru|ctu arbor cognoscitur. Item in iheremia. Vade cin|ge *C*; *uerba* cognoscitur. generatio (cognosc. *inser. C) usque ad capitis CXVIIII uerba* dormitabunt neque dormient neque *om. ML, usque ad* calciamentorum eorum *om. C* 12 arboris cognuscitur *S* 14 ęsaia *S* tribulatio[ne] *S* 15 inde] index *S* 16 camellis *S* gentes que non proderit *S*

Item in hieremia propheta: Ouis errans israhel: leones expulerunt eum: primus comedit eum rex assyriorum, et nouissimus ossa eius rex babylonis. Item illic: Sicut leones exsurrexerunt et sicut catuli leonum. in calore suo dabo illis poculum et inebriabo eos, ut soporentur, ut dormiant somnum aeternum et non surgant, dicit dominus.

CXV.

NON MVRMVRANDVM.

In exodo: Propter quod audiuit dominus murmurationem uestram, quod murmurastis ad nos. non enim ad nos est murmuratio uestra, sed aduersus deum.

CXVI.

HOMINES IN SIMILITVDINE STELLARVM VOCARI.

In genesi: Eduxit autem abraham foras et dixit illi: respice in caelum et numera stellas, si potes numerare eas: sic erit semen tuum. Item in psalmo CXLVI: Qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina uocans. Item in hieremia propheta: Stellae autem lumen dederunt in uigiliis suis et laetatae sunt. uocabis eas, et dixerunt: adsumus, et fulserunt cum laetitia. Item in danihelo propheta: Et hi qui intellegunt splendebunt sicut claritas firmamenti, et a iustis multi quasi stellae in saeculo. Item in libro iudicum: Stellae ex ordine expugnauerunt sisaram. Item in naum propheta: Multiplicasti negotiatores tuos sicut stellas caeli. Item apostolus ad corinthios I: Stella enim ab stella differt in claritate. ita et resurrectio

1 Hier. 50, 17 3 Hier. 51, 38 et 39 9 Exod. 16, 8 14 Gen. 15, 5 16 Ps. 146, 4 18 Baruch. 3, 34 et 35 21 Dan. 12, 3 23 Iudic. 5, 20 24 Naum. 3, 16 26 I Cor. 15, 41 et 42

1 hięremia *S* 5 soporẽntur *S* *scribendum uid.* et dormiant 13 homines i. s. s. uocari] numerum stellarum uocari *S (cf. 294, 22)* 16 CXLV *S* 20 danihelo *S* hii *S*

mortuorum. Item ad philippenses: Inter quos parebitis sicut luminaria in hoc mundo, uerbum uitae continentes. Tunc iusti fulgebunt.

CXVII.

HOMINES MALOS CANES VOCARI.

In regnorum II: Et audiens abessa filius saruiae semei maledicentem regem dauid, dixit ad regem: ut quid maledicit canis hic maledictus dominum meum regem? permitte et transeam et auferam caput eius. Item in psalmo XXI: Quoniam circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. Item in psalmo LVIII: Conuertentur ad uesperum et famem patientur ut canes, et circumibunt ciuitatem. ipsi dispargentur ad manducandum: si autem non saturentur, et murmurabunt. Item in ecclesiastico: Quae communicatio sancto homini ad canem? Item in esaia: Videte quoniam omnia excaecata sunt, non cognouerunt sapere: omnes canes muti qui non poterunt latrare, somniantes in cubile. et canes inprobi animi, nescientes satietatem: et sunt nequam, nescientes intellectum. omnes uias suas secuti sunt, unusquisque in id ipsum. Item in euangelio secundum matthaeum: Nolite dare sanctum canibus, neque miseritis margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis et conuersi elidant uos. Item illic: Non licet tollere panem filiorum et mittere canibus. Item paulus apostolus ad philippenses: Videte canes,

1 Phil. 2, 15 et 16 3 Matth. 13, 43 6 II Regn. 16, 9 10 Ps. 21, 17 11 Ps. 58, 15 et 16 15 Eccli. 13, 22 16 Es. 56, 10 et 11 21 Matth. 7, 6 24 Matth 15, 26 25 Phil. 3, 2

1 filippenses *S* 3 tunc i. f.] *Matth. 13, 43* τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν. *Dan. 12, 3* καὶ οἱ συνιέντες ἐκλάμψουσιν 8 maledictus *S*, τεθνηκώς 15 que *S* sancta *S* 16 aesaia *S* 20 euug̅. sec̅. matħ *S* 23 conculcet *S* 25 filippenses *S*

uidete malos operarios, uidete circumcisionem. Item in apocalypsi: Foras canes et malefici et adulteri et idolis seruientes.

CXVIII.

QVOD DOMVS VEL TEMPLVM HOMO IPSE DEBEAT INTELLEGI.

In leuitico: Si autem iterum superuenerit macula et orta fuerit in domum, postquam euolsi fuerint lapides et postquam rasa fuerit domus et postquam defricata est, introibit sacerdos et uidebit: si diffusa est macula lapidis in domum, et perseuerans est in ea domo, inmunda est. et demolient ipsam domum, et materiam eius et lapides eius et omnem puluerem domus eicient foras ciuitatem in locum inmundum. Item in prouerbiis: Domus superborum destruet dominus. Item illic: Qui altam facit domum suam, quaerit ruinam. Item illic: Cum sapientia aedificatur domus, et cum intellectu erigitur. cum sensu inplentur horrea plena omnibus diuitiis pretiosis et bonis. Item illic: Praepara in exitu opera tua, et praeparare in agro, et ueni retro me, et aedificabis domum tuam. Item in ecclesiastico: Qui aedificat domum suam inpendiis alienis quasi qui colligit lapides suos in hieme. Item illic: Si non timorem domini tenueris instanter, cito subuertetur domus tua. Item illic: Non omnem hominem inducas in domum tuam: multae enim sunt insidiae dolosi. Item in iob: Numquid non sciet quod mors conteret domum terrenam. et omne quod est mortale dissoluetur? Item in hieremia: O qui aedificat domum suam non cum iustitia et superiora

2 Apoc. 22, 15 6 Leu. 14, 43—45 13 Prou. 15, 25 14 Prou. 17, 16 15 Prou. 24, 3 18 ib. 27 20 Eccli. 21, 8 (9) 21 Eccli. 27, 3 (4) 23 Eccli. 11, 29 (31) 25 Iob. 30, 23 (II Cor. 5, 1) 27 Hier. 22, 13

1 circumcisionem *S*, *cf. 513, 8* 2 apocalipsi *S* 6 leuuitico *S* 8 introiuit *S* 9 diffus est *S* lapides *S* 13 distruet *S* 17 prętiosis *S* 18 ueniret romę *S* 26 hięremia *S*

caenaculi eius non cum iudicio! Item in euangelio secundum matthaeum: Et omnis qui audit sermones meos et facit eos, similem aestimabo eum uiro prudenti, qui aedificauit domum suam super petram. descendit pluuia, aduenerunt flumina, uenerunt uenti et inpigerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super petram. et omnis qui audit hos sermones meos et non facit eos similis est uiro stulto, qui aedificat domum suam super harenam. descendit pluuia, uenerunt flumina et inpigerunt in domum illam, et cecidit, et facta est ruina domus illius magna. Item secundum iohannem: Soluite templum hoc manu factum, et in triduo illud resuscitabo sine manibus. dixerunt ergo iudaei: quadraginta et sex annis aedificatum est hoc templum, et tu tribus diebus excitabis illud? iesus autem dicebat de templo corporis sui. Item apostolus ad corinthios I: Nescitis quia templum dei estis et spiritus dei habitat in uobis? si quis autem templum dei uiolauerit, uiolabit illum deus: templum enim dei sanctum est, quod estis uos. Item illic: Aut nescitis quoniam membra uestra templum est spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis a deo, et non estis uestri? empti enim estis magno pretio. glorificate et tollite deum in corpore uestro. Item ad corinthios II: Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod aedificationem a deo habemus, domum non manu factam, aeternam in caelis. nam in hoc gemimus, habitaculum nostrum, quod de caelo est, superuestiri cupientes: si tamen spoliati, non nudi inueniamur.

2 Matth. 7, 24—27 11 Ioh. 2, 19—21 16 I Cor. 3, 16 et 17 19 I Cor. 6, 19 et 20 23 II Cor. 5, 1—3

1 cenaculi *S* euuang. sec. matth *S* 4 *et* 9 discendit *S* 21 ẹmpti *S* magno prẹtio *S*: pretio magno *v*, *τιμῆς*, *cf. 498, 9* 27 superuestiri *S*: superindui *v (corrige adnot. 430, 3)*

CXVIIII.

LVMBIS SPIRITALIBVS HOMINEM DEBERE ESSE PRAECINCTVM.

In exodo de agno paschae: Sic autem comedetis eum: lumbis uestris praecinctis, et calciamenta uestra in pedibus uestris sint, et bacula uestra in manibus uestris, et edetis illud cum sollicitudine. Item in regnorum IIII: Et dixit elisee ad giezi: praecinge lumbos tuos et accipe baculum meum in manu tua et uade: et si inueneris obuians aliquem, non benedicas eum, sed et si quis benedixerit te, non respondebis ei: et cum ueneris, inpone baculum meum super faciem pueri eius. Item illic: Vocauit elisee unum ex filiis prophetarum et dixit illi: praecinge lumbos tuos et accipe lenticulam olei et uade in regmath galaditide. et cum intraueris ibi, ecce ibi est ieu filius namessi. ingressus autem segregabis eum de medio fratrum illius et induces illum de cubiculo in cubiculum. et accipies lenticulam ⟨et⟩ infundes in caput illius, et dices: haec dicit dominus: unxi te in regem israhel. et aperies ostium et effugies nec restabis ibidem. Item in prouerbiis: Succincta fortiter lumbos suos firmauit brachia sua in opus. Item in esaia propheta: Itaque tollet signum in nationes, in eas quae longe et in eas quae prope sunt: et trahet eas ab extremo terrae, et ecce cito leuiter uenient. non esurient neque laborabunt ⟨neque⟩ dormitabunt neque dormient neque soluent zonas suas a lumbis suis neque rumpentur corrigiae calciamentorum eorum. Item ad hie-

uos sicut oues in medio luporum. In hieremia cap. : Tu α

ex fructu arbor agnoscitur. In hieremia cap. : Tu ergo μ

3 Exod. 12, 11 6 IV Regn. 4, 29 11 IV Regn. 9, 1—3 19 Prou. 31, 17 20 Es. 5, 26 et 27

3 pasche *S* 4 uestri[s] *S* 7 *et* 11 eliseae *S* 7 precinge *S* 13 intraberis *S* 16 lenticulum *S* et *addidi* 17 uncxit | te *S* istrahel *S* 18 osteum *S* 23 neque *ante* dormitabunt *addidi* 25 in hieremia (*om.* proph.) *MLC*

remiam prophetam: Et tu adcinge lumbos tuos et exurge et dic omnia quaecumque mandauero tibi: ne timeas faciem eorum nec formides in conspectu eorum. Item in naum propheta: Considera uiam, tene lumbos, uiriliter age in uirtute nimis. Item in euangelio secundum lucam: Sint autem lumbi uestri praecincti et lucernae ardentes, et uos similes hominibus expectantibus dominum suum quando ueniat a nuptiis, ut cum uenerit et pulsauerit, confestim aperiatis ei. beati serui illi, quos cum uenerit dominus inueniet uigilantes. Item petrus apostolus: Succincti lumbos mentis uestrae, sobrii perfecte, sperate in eam quae offertur uobis gratiam in reuelatione iesu christi. quasi fili obauditionis, non conmiscentes uos illis prioribus ignorantiae uestrae desideriis,

α ergo accinge lumbos tuos et surge et loquere ad eos. In naum cap. : Contemplare uiam, conforta lumbos, robora uirtutem ualde. In luca cap. : Sint lumbi uestri precincti et lucerne ardentes. In epistula petri cap. : Propter quod succincti lumbos mentis uestrae usque sancti estote, quia ego sanctus sum.

μ accinge lumbos tuos usque nec enim timere te faciam uultum eorum. In naum cap. : Contemplare uiam, conforta lumbos, robora uirtutem ualde. Secundum lucam cap. XII: Sint lumbi uestri praecincti et lucernae ardentes usque inuenerit uigilantes. Petrus in epistula I cap. III: Propter quod succincti lumbos mentis uestrae usque sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

1 Hier. 1, 17 4 Naum. 2, 1 6 Luc. 12, 35—37 10 I Petr. 1, 13—16

1 et tu adcinge *S* (*καὶ σὺ περίζωσαι*): uade cinge *MVLC*, tu ergo accinge *v* exsurge *MVL*, surge *Cv* 2 tibi *om. MVLC* ne *MVLC*, ne^c (^{c} *m. 2*) *S* a faciem *M*, *ἀπὸ προσώπου* 5 in euang. *om. MLC* euuang̅ *S* 6 et uos *MVLC*: uos *S* 7 ueniat *S* (*sic*): reuertatur *MVLCv* 8 confestim *om. C* aperiant (app- *M*) *MVLC* 9 inueniet] inuenerit *VC* 10 Item in epistola (epła) sua (*add.* prima *C*) petrus *MC*, In ep̄ pe *V*, Item petrus in ep̄ II *L* 11 subrii *S* perfectae *SM*, perfecti *L* speratae *S* que *S* offeretur *L* 12 reuelationem *L* filii *MLC* conmiscentis *S*, commiscentes *MVLC* 13 desiderii sed secundum *S*

sed secundum eum qui uos uocauit sanctum et uos sancti in omni conuersatione estote, quia scriptum est: sancti estote. quia et ego sanctus sum.

CXX.

HOMINES SIVE SANCTOS SIVE IMPIOS MONTES VOCARI.

In psalmo LXIIII: Et campi tui replebuntur ubertate: pinguescent fines deserti, et exultatione colles adcingentur. induti sunt arietes ouium, et conualles abundabunt frumento: etenim clamabunt et hymnum dicent. Item in psalmo LXXXVI: Fundamenta eius in montibus sanctis, diligit dominus portas sion super omnia tabernacula iacob. gloriosa dicta sunt de te, ciuitas dei. Item in psalmo CXIII: Montes exultabunt ut arietes, et colles sicut agni ouium. Item in prouerbiis: Super cacumina montium praedicatur. in portis autem potentium adsistit. Item in esaia propheta: Et non derelinquam illos, sed aperiam in montibus flumina, et

CXV. HOMINES SIVE SANCTOS SIVE IMPIOS MONTES VOCARI. α
In psalmo LXIIII: Campi tui replebuntur ubertate. In LXXXVI: Fundamenta eius in montibus sanctis. In CXIII: Montes exultauerunt ut arietes. In esaia cap.   : Et non derelinquam illos,

CXIIII. HOMINES SIVE SANCTOS SIVE IMPIOS MONTES VOCARI. u
In psalmo LXIIII: Campi tui replebuntur ubertate usque clamabunt et hymnum dicent. Item in psalmo LXXXVI: Fundamenta eius in montibus sanctis. In psalmo CXIII: Montes exultauerunt ut arietes. In prouerbiis cap. VIII: In summis excelsisque uerticibus usque in ipsis foribus loquitur. In esaia cap.   : Non derelinquam eos, aperiam in supinis collibus flumina usque

6 Ps. 64, 12—14   10 Ps. 86, 1—3   12 Ps. 113, 4
14 Prou. 1, 21   15 Es. 41, 17 et 18   25 Prou. 8, 2 et 3

2 scribtum *S*   3 quia et *MVLC*: quoniam *Sv*, *cf. 508, 15* sum] *add.* dn̄s ds̄ uester *MVLC*   6 et *om. MVLC*   7 accingentur *MVLC*   8 induiti *C*   habundabunt *SLC*   9 ymnum *LC*   Item — Fundamenta — Montes — ouium Item *om. V*   10 LXXXV *S*   13 exultauerunt *MLC*, exultastis *v*   15 ęsaia *S*   16 apperiam *M*

in medio camporum fontes: faciam desertum in stagna et sitientem terram in flumina aquarum. Item michaeas propheta: Adpropinquate montibus aeternis. Item iohel propheta: Et erit in illa die, destillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lactem. Item in naum: Haec dicit dominus princeps aquarum multarum: exterminabo sculptilia tua et fusilia tua in sepulturam: quia ecce ueloces pedes super montes euangelizantes et adnuntiantes pacem. Item in ezechiel propheta: Fili hominis, confirma faciem tuam super montes israhel et prophetare ad eos, et dices: montes israhel, audite uerbum domini. Item illic: Vestri autem montes israhel facient uuam et fructum uestrum, quod uos manducabitis, populus meus, qui adpropriant uenire. Item

α sed aperiam in montibus flumina. In michea cap. : Adpropinquate montibus aeternis. In iohel cap. : Et erit in illa die, destillabunt montes dulcedinem. In naum cap. : Ecce super montes pedes euangelizantes et adnuntiantes pacem. In ezechihel cap. : Fili hominis, pone faciem tuam contra uiam austri. Item ibi: Viri autem montes israhel facient uuam et

μ et terram inuiam in riuos aquarum. In michea cap. : Venite, ascendamus ad montem dei. In iohel cap. : Et erit in die illa, stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lac et mel. In nauum cap. : Ecce super montes pedes euangelizantis et adnuntiantis pacem. In ezechl cap. : Tu autem, fili hominis, propheta super montes israhel dicens: audite uerbum domini. In ezechil cap. : Vos autem, montes israhel, ramos uestros

3 Mich. 2, 9 4 Iohel. 3, 18 5 Naum. 1, 12. 14. 15 9 Ezech. 6, 2 et 3 11 Ez. 36, 8 18 Ez. 20, 46 20 Mich. 4, 2

2 Item — Adpropinq. — Et — lactem *om. V* micheas pf. *S*, micheas *M*, michas *L*, mycheas *C* 3 adpropinquante *SL*: appropinquate *MC* 4 dię *S* die illa *L* distillabunt *C* 5 lacte *LCv* dn̄s princeps *MVLC*, dn̄s principes *S*, *κύριος κατάρχων* 7 saepulturam *M* uelociter *MVLC* quia . .] *ὅτι ταχεῖς ἰδοὺ ἐπὶ τὰ ὄρη οἱ πόδες εὐαγγελιζομένου καὶ ἀπαγγέλλοντος εἰρήνην* 8 euuangelizantes *S*, euangelizantis *Cv* annunciantes *M* 9 hiezechiel *L* 10 et prophetare ad eos et dices: montes israhel *MVLC*: *om. S* 11 ubi supra *MVLC* 13 appropriant *M*, appropiant *VLC* Item in esaia proph. *om. L*

in esaia propheta: Ecce clamate montes laetitiam, et colles et omnia ligna, quae in ipsis sunt. Item illic: Erumpant montes iucunditatem, quia misertus est deus populo suo. Item illic: Nam montes et colles exilient expectantes uos in gaudio, et omnia ligna agri plaudent ramis.

CXXI.

QVOD SPIRITVS INMVNDI VEL VITIA, MONTES, COLLES, BESTIAE, AVES, PETRAE, GENTES, LAPIDES ET SPINAE NVNCVPENTVR.

In psalmo XLV: Propterea non timebimus, dum conturbabitur terra et tranferentur montes in corde maris, sonauerunt et turbatae sunt aquae eorum, conturbati sunt montes in

fructum uestrum. In esaia cap. : Ecce clamate montes laetitiam, et colles et omnia ligna, quae in ipsi sunt. Item ibi: Erumpant montes iucunditatem, quia misertus est dominus populo suo. Item cap. : Nam montes et colles exilient expectantes uos. α

CXVI. QVOD SPIRITVS INMVNDI VEL VITIA MONTES, COLLES, BESTIAE, AVES, PETRAE, GENTES, LAPIDES ET SPINAE NVNCVPENTVR. In psalmo XLV: Propterea non timebimus, dum conturbabitur

usque populo meo israhel. In esaia cap. : Resonate montes laudationem, saltus et omne lignum eius. Item cap. : Iubilate montes laudem, quia consolatus est dominus populum suum. Item cap. : Montes et colles cantabunt coram uobis usque plaudent manu. μ

CXV. QVOD SPIRITVS INMVNDI VEL VITIA MONTES, COLLES, BESTIAE, AVES, PETRAE, GENTES, LAPIDES ET SPINAE NVNCVPENTVR. In psalmo XLV: Propterea non timebimus, dum turbabitur

1 Es. 44, 23 2 Es. 49, 13 4 Es. 55, 12 9 Ps. 45, 3 et 4 20 Es. 44, 23

1 aesaia *S ut saepissime* 2 illic] in esaia (is-, ys-, -ya) *MVLC* 3 iocunditatem *VLC* dn̄s *MVLCr* 4 illic] in esaia (is-, ys-) *MVLC* exisilient *S* 5 agri] campi *C*, regionis *r* pandent *S*, plaudebunt *MVL* 8 petre *SL* et *om. L* noncupentur *M* 9 turbabitur *Cv* 10 transferuntur *MV*[1] corde *MVLC*: cor *Sv*, καρδίαις sonuerunt *MVLCv* 11 eorum] eius *MVL*

fortitudine eius. Item in psalmo LXXIII: Quia inimicus exprobrauit domino, et populus insipiens exacerbauit nomen tuum. ne tradas bestiis animas confitentes tibi, animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem. Item in ecclesiastico: Quasi a facie colubri fuge peccata. si accesseris ad illa, suscipient te quasi dentes leonis in deuorando interficientes. quasi romphaea bis acuta iniquitatium uindex. Item in esaia propheta: Et erit in illa die, detrahet dominus muscas, quae dominantur in partes fluminis aegypti, et apes, quae sunt in regione eorum. Item illic: Mundate a conspectu eius uias, et auferte offendicula de itinere populi mei. Item illic: Ingredimini per portas meas et facite

α terra. In LXVIII: Quia inimicus exprobrauit domino et populus insipiens. In ecclesiastico cap. : Quasi a facie coloris fuge peccata. In esaia cap. : Et erit in illa die, detrahet dominus muscas, quae dominantur. Item cap. : Mundate a conspectu eius uias et auferte offendicula. Item cap. : In-

μ terra usque in fortitudine eius. In psalmo LXXIIII: Quia inimicus exprobrauit domino usque ne obliuiscaris in finem. In ecclesiastico cap. XI: Quasi a facie colubri fuge peccata usque plagae illius non est sanitas. In esaia cap. : Et erit in die illa, sibilabit dominus muscae usque et api, quae est in terra assur. Item cap. : Viam facite, praebete iter usque de uia populi mei. Item cap. : Transite, transite per portas

1 Ps. 73, 18 et 19 5 Eccli. 21, 2 et 3 (2—4) 8 Es. 7, 18 10 Es. 57, 14 12 Es. 62, 10 23 Es. 57, 14 24 Es. 62, 10

1 Item — Quia — finem Item in ecclesiastico *om. V* LXXIIII *MLC* 2 exaceruauit *M*, excitauit *L*, incitauit *Cv*, παρώξυνε 3 besteis *S* animas confitentes tibi *MLC*: *om. S* 5 faciae *S* acce^{sse}ris *S* 6 suscipient *SMV²C* (-ent *in ras. V¹*) *v*, suscipiant *L (335, 7; sed cf. 398, 14)* te *s. l. V²* quasi *om. Vv*, et quasi *MLC* 7 romfea *S*, romphea (rum- *VC*) *MVLC* iniquitatum *V²LC* 8 diae *S* detrahet dominus muscas quae *MVLC*: *om. S* (sibilauit dominus muscae quae *v*) 9 in *om. S* 10 illic] in esaia *MVLC bis* mandate *S* 12 Item — Ingred. — proicite *om. V*

iter populo meo et lapides de uia proicite. Item in hieremia propheta: Date domino deo uestro gloriam antequam obscuret et priusquam offendant pedes uestri in montibus tenebrosis. Item in naum propheta: Montes commoti sunt ab illo, et colles tremuerunt, et formidauit uniuersa terra, et petrae confractae sunt abante eum. Item in ambacum propheta: Defluxerunt gentes, quassati sunt montes uehementer, liquefacti sunt colles aeternales. Item in ezechiel propheta: Aquila illa magna magnarum alarum, longa extensione, plena unguibus, quae habet ducatum intrandi in libanum et accipere electa cedri, summa teneritudinis euolsit et adtulit in terra chanaam, in ciuitate murata posuit ea. Item in iob: Et dissolue quod cum lapidibus

gredimini per portas meas et facite iter. In hieremia cap. : α
Date domino deo uestro gloriam, antequam obscuret. In naum cap. : Montes commoti sunt ab eo, et colles adsolati sunt. In ambac. cap. : Aspexit et dissoluit gentes, et contriti sunt montes saeculi. In ezech. cap. : Aquila illa magnarum alarum. In iob cap. VIIII: Sed cum lapidibus regionum pactum

usque et eligite lapides. In hieremia cap. : Date domino μ
deo uestro gloriam, antequam contenebrescat usque ad montes caligosos. In naum cap. : Montes commoti sunt ab eo, et colles adsolati sunt usque et petrae dissolutae sunt ab eo. In cantico ambacuc cap. : Aspexit et dissoluit gentes, et contriti sunt montes saeculi, incuruati sunt colles mundi. In ezechl cap. : Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu usque in urbe negotiatorum posuit illam. In iob cap. VIIII: Sed cum lapidibus regionum pactum tuum. In amos cap.

2 Hier. 13, 16 4 Naum. 1, 5 7 Hab. 3, 6 9 Ezech. 17, 3 et 4 13 Iob. 5, 23

1 inter *S* meo *MLC*: *om. S* 3 et *MVLC*: *om. S* 4 Item — Montes — *664, 4* ab imo *om. V* 6 ab ante *S*, ante *MLC* 7 abbacum pf. *S*, ambacum *M*, abacuc *LC* 8 liquefacti *S* 9 ezechiel pf. *S*, ezechiel *MC*, hiezechiel *L* allarum *M* 11 caedri *SML* summa teneritudine *MLC*, τὰ ἄκρα τῆς ἁπλότητος 12 euulsit *MLC* attulit *LC* terram *C* chanaan *L*, canaan *C* 13 in *ante* iob *om. C*

agri testamentum tuum est. Item in amos propheta: Et abstuli amorraeum a facie eorum, cuius erat altitudo ut altitudo cedri et fortitudo eius sicut ilex: et abstuli fructus eius a summo et radices eius ab imo. Item iohel propheta: Quia gens ascendit super terram, gens ualida et innumerabilis: dentes eius sicut dentes leonis, et molares eius sicut catuli leonum. posuit uineam meam in exterminium et ficus meas in confractionem. Item secundum matthaeum: Imperauit iesus, et exiit daemonium illud, et sanus factus est puer ab illa hora. tunc accesserunt ad iesum discipuli secreto et dixerunt: quare nos non potuimus expellere illud? ait illis: propter incredulitatem uestram. amen dico uobis: si haberetis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic monti: transi hinc illuc, et transiret. et nihil uobis inpossibile esset.

α tuum. In amos cap. : Ego autem exterminaui amorreorum a facie eorum cuius altitudo cedrorum altitudo eius. In iohel cap. : Gens enim ascendit super terram fortes et innumerabiles. In math. cap. : Imperauit iesus, et exiit daemonium illut, et sanatus est usque et nihil uobis inpossibile esse.

μ : Ego autem exterminaui amorraeum a facie eorum usque et radices eius subter. In iohel cap. : Gens enim ascendit super terram meam usque et ficum meam decorticauit. Secundum math. cap. XVII: Et increpauit eum iesus, et exiuit ab eo daemonium usque et nihil inpossibile erit uobis.

2 Amos. 2, 9 5 Iohel. 1, 6 et 7 9 Matth. 17, 17 (18) — 19

2 abstulit *S* amorreum *SMLC* faciae *S* 3 caedri *SM* fructos *M* 4 iohel *SML*, in ioel *C* 7 sicut *S*: ut *MLCv* 8 confractione *V* 11 discipuli] *add.* eius *MLC* nos *MLCv*: *om. S* potuemus *S* 12 incrudulitatem *S* 13 haberitis *S*, haberetis V^2: habueritis MV^1Lv, habuitis *C* senapis *S*, synapis *C* 14 diceretis SLV^2: diceritis MV^1, dicetis *v* nil *V*

CXXII.

QVOD NON SIT AEQVALIS OMNIS SANCTVS DEO.

In exodo: Quis similis tibi in diis, domine? Item in psalmo LXXXVIII: Quoniam quis in nubibus aequabitur domino? aut quis similis erit deo inter filios dei? deus, qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus et metuendus super omnes qui in circuitu eius sunt. domine deus uirtutum, quis similis tibi? potens es, domine, et ueritas tua in circuitu tuo.

CXXIII.

QVOD ANGELORVM CVSTODIA MVNIAMVR.

In deuteronomio: Statuit fines gentium secundum numerum angelorum dei. Item in tobi raphahel angelus: Et cum orares tu et sarra nurus tua, ego obtuli

CXVII. QVOD NON SIT AEQVALIS OMNIS SPIRITVS DEO. In exodo cap. XXXI: Quis similis tibi in diis, domine? In psalmo LXXXVIII: Quoniam quis in nubibus aequabitur domino? *α*

CXVIII. QVOD ANGELORVM CVSTODIA MVNIAMVR. In deuteronomio cap. CXVII: Statuit fines gentium secundum numerum angelorum dei. In tobi cap. : Quando orabas cum lacrimis

CXVI. QVOD NON SIT AEQVALIS OMNIS SPIRITVS DEO. In exodo cap. VIII: Quis similis tibi in fortibus, domine? In psalmo LXXXVIII: Quoniam quis in nubibus aequabitur domino? usque ueritas tua in circuitu tuo. *μ*

CXVII. QVOD ANGELORVM CVSTODIA MVNIAMVR. In deuteronomio cap. XVIII: Constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum israhel. In tobi cap. : Dixit rafahel angelus: quando orabas cum lacrimis usque ego obtuli orationem tuam domino.

3 Exod. 15, 11 4 Ps. 88, 7—9 11 Deut. 32, 8 13 Tob. 12, 12

2 sanctus *S*: sps *MVLC* 3 tibi] tui *Cr* 4 LXXXVII *S* 6 metuendus *SMLC*: terribilis *Vr* 8 tibi similis *V* 9 CXXII *S* 11 deutero nomium *M* 12 Item tobi: Dixit raphahel (raf- *M*, -ael *VC*) angelus: cum *MVLC* rafahel *S* 13 orases *S* sara *C* norus *S* nurus tua *om.* *MVLC* optuli *L*

memoriale orationis uestrae ante dominum. Item secundum matthaeum: Videte, ne contemnatis unum ex istis pusillis credentibus in me: dico uobis, quoniam angeli eorum semper in caelum uident faciem patris mei, qui est in caelis. Item in actibus apostolorum: Nuntiauit petrum stare ad ostium. dixerunt: non, sed angelus eius est. Item in apocalypsi iohannis: Et angelo ephesi ecclesiae scribe.

CXXIIII.

HOMINEM NVNCVPARI PARIETEM.

In psalmo LXI: Quo usque inruitis in homines, interficientes uniuersos tamquam parieti inclinato et maceriae in-

α et sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam domino. In math. cap. : Videte, ne contempnatis imum ex istis pusillis credentibus in me. In actibus apostolorum cap. : Nuntiauit stare petrum ad ostium et dixerunt: non, sed angelus eius est. In apocal. cap. : Et angelo ecclesiae ephesio scribe.
CXVIIII. HOMINEM NVNCVPARI PARIETEM. In psalmo LXI:

μ Secundum math. cap. XVIII: Videte, ne contempnatis unum ex his pusillis usque semper uident faciem patris mei, qui in caelis est. In actibus apostolorum cap. XXXIII: Nuntiauit stare petrum ante ianuam usque angelus eius est. In apocalypsi cap. II: Et angelo ephesi ecclesiae scribae.
CXVIII. HOMINEM NVNCVPARI PARIETEM. In psalmo LXI: Quo

2 Matth. 18, 10 5 Act. 12, 14 et 15 7 Apoc. 2, 1
10 Ps. 61, 4 et 5

1 deum *MVLC* 2 contempnatis *MV^2C*, condemnatis *L*, condempnatis *V^1* 3 in me *MVLC*: a|**me^n (a *et* ^{n} *add. m. 2*) *S* quoniam *S*: quia *MVLCv* 4 in caelum uident *SMVL*, uid. in cęlum *C* qui in caelis est *Lv* 5 stare petrum *MVLv* 6 osteum *S* et dixerunt *MVLC* eius est] et legem mandatorum sententiis euacuauit ut duos conderet in semet ipso in uno nouo homine *add. S, cf. 668, 7* 7 apocalipsi *SMVC* iohannis *om. MVL C* efesi ecclesiae *S(v)*: ecclesiae ephesiorum *MVLC*, τῷ ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας scribę *S* 9 hominem *MVLC*: homines *S (295, 9)* noncupari *M* 10 inruetis *S*: irruitis *MVLCv*, ἐπιτίθεσθε hominis *S* interficitis *MVLCv*, φονεύετε 11 uniuersi *MV^1*, uniuersi uos *V^2Cv*, uniuersam *L* macheriae *SL*, machaeriae *M*

pulsae? uerum tamen honorem meum cogitauerunt repellere. Item in psalmo LXXVIIII: Vt quid destruxisti maceriam eius? Item in ezechiel propheta: Et instruent parietem, et ipsi unguent eum. si cadet, dic ad unguentes eum. et cadet, et erit pluuia inundans, et dabo lapides glebas petrarum in alligamenta eorum, et cadent, et spiritum extollentem, et rumpetur. et ecce cecidit paries, et dicent uobis: ubi est unctio uestra, quam unxistis? propterea haec dicit dominus: rumpam spiritum extollentem cum ira, et pluuia inundans in ira mea erit. et lapides petrarum et glebas in iracundia mea superducam in consummatione. et effodiam parietem, quem unxistis, et cadet. et ponam illum ad terram et reuelabuntur fundamenta eius, et conruit et consummamini cum increpationibus: et cognoscetis quia ego sum dominus. et consummabo iram meam super parietem et super unguentes eum, et cadet. et dixi ad uos: non est paries neque qui unguunt illum. sed prophetae israhel, qui prophetant in hierusalem,

Quo usque inruitis in hominem, interficitis. In LXXVIIII: Vt quid destruxisti macheriam eius? In ezechihel cap. : Et instruent parietem, et ipsi unguent eum, et cadit, et erit pluuia in- α

usque inruitis in hominem usque cogitauerunt repellere. In psalmo LXXVIIII: Vt quid destruxisti macheriam eius? In ezechil cap. : Ipse aedificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis usque et uident ei uisionem pacis, et non μ

2 Ps. 79, 13 3 Ezech. 13, 10—16

2 Item — Vt — eius Item *om.* *V* LXXVIII *SL* macheriam *S*, macaeriam *M* 3 aezechiel *S*, iez- *V*, hiez- *L* 4 ipsi unguent (ungent *C*) *MVLC*: ipse unguet *S* *uerba* si cadet d. a. u. eum *om.* *MVLC* 5 cadit *MV*[1]*L* pluia *M* gebas *M*, cebas *V*[1] 6 et cadent *MVLC*: *om.* *S* 8 uncxistis *L* 9 rupam *S* 11 consummationem *LC* effodiam *S*: suffodiam *MVL C*, destruam *v* 12 uncxistis *S* et *ante* ponam *om.* *MLC* terram] *add.* meam, *om.* et *C* 13 et conruit *S*, *om.* *MVLC* consummamini cum *MVLC*: consumam iniquum in *S* 16 ungunt *MC* 17 illum] eum *C* profetae i. q. prophetant *S*

et qui uident ei pacem, et non est pax, dicit dominus. Item in euangelio secundum matthaeum: Vae uobis, scribae et pharisaei hypocritae, qui similes estis monumentis dealbatis, quae quidem uidentur a foris hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus humanis et omni spurcitia. Item in actibus apostolorum: Percutiet te deus, paries dealbate. Item ad ephesios: Et legem mandatorum sententiis euacuauit, ut duos conderet in semet ipso in uno nouo homine: et medium parietem consepti soluens, inimicitiam in carne sua. Item in esaia propheta: Et effluent lateres, et cadet murus, quoniam regnauit dominus in sion et in hierusalem. Item illic: Altitudinem refugii parietis tui

α undans usque et non est pax, dicit dominus. In matheo cap. XXIIII: Vae uobis, scribe et pharisei hipochrite, qui similes estis monumentis. In actibus apostolorum cap. : Percutient te dominus, paries dealbate. Ad effesios cap. VI: Ipse enim pax nostra qui fecit utraque unum et medium parietem. In esaia cap. : Et super omne munitum, super omnes naues tarsis. Item cap. : Altitudine refugii parietes tui. Item cap. :

μ est pax, ait dominus deus. Secundum matheum XXIIII: Vae uobis, scribae et pharisaei hypocrytae, quia similes estis sepulchris usque omnia spurtitia. In actibus apostolorum cap. LXII: Percutiet te deus, paries dealbate. Ad ephesios cap. III: Ipse est enim pax nostra qui fecit utraque unum usque in unum nouum hominem faciens pacem. In esaia cap. : Et effluent lateres, et cadet murus, quia regnauit dominus in sion et in hierusalem. Item: Altitudinem refugii parietis tui humiliauit et

2 Matth. 23, 27 6 Act. 23, 3 7 Ephes. 2, 14—16 10 Es. 24, 23 12 Es. 25, 12 18 Es. 2, 15 et 16

1 qui (*ante* uident) *om.* *V* Item — Vae — infirmabitur Item *om.* *V* 2 in euang. *om.* *MLC* euug. sec. matħ *S* 3 farisaei *S* hipocritę *M* 4 uidetur *S* 6 dealbatae *S* 7 efesios *S*, effesios *L* 8 in[se] metipsos *S* 9 inimicitia *S*: inimicitias *M LCv*, τὴν ἔχθραν 11 quoniam *S*: quia *MLC* regnabit *C*, βασιλεύσει 12 illic] in esaia (is-, ys-) *MLC (et sic infra)* altitudine *MC*

humiliabit et descendit usque ad pauimentum. Item illic: Et ciuitates munitas deicies et deduces usque ad pauimentum, et conculcabunt eas pedes mansuetorum et humilium. Item illic: Et a pauimento uox tua infirmabitur. Item illic: Populus iste qui me inritat contra me semper: isti sacrificant in hortis et incendunt super lateres daemoniis, quae nihil sunt, et in monumentis et speluncis dormiunt propter somnia, qui edunt carnes suillas et ius sacrificiorum: inquinata sunt omnia uasa eorum.

CXXV.

SANCTOS SPIRITALI CIBO VEL POCVLO SATIARI.

In deuteronomio: Non in pane solo uiuit homo, sed in omni uerbo, quod exierit de ore domini. Item in amba-

Qui incuruabit habitantem in excelso ciuitatem sublimen. Item cap. : Et a pauimento uox tua infirmabitur. Item cap. : Populus iste, qui me irritant contra me semper: isti sacrificant. α

CXX. SANCTO SPIRITALI CIBO VEL POCVLO SATVRARI. In deuteronomio cap. : Non in solo pane uiuet homo, sed in omni

descendit usque ad pauimentum. Item cap. : Ciuitatem sublimem humiliauit usque pedes pauperis, gressus egenorum. Item: Et a pauimento uox tua infirmabitur. Item cap. : Populus, qui ad iracundiam prouocat me usque et ius profanum in uasis eorum. μ

CXVIIII. SANCTO SPIRITALI CIBO VEL POCVLO SATVRARI. In deuteronomio cap. V: Non in solo pane uiuit homo, sed in

2 Es. 26, 5 et 6 4 Es. 29, 4 5 Es. 65, 3 et 4
12 Deut. 8, 3

1 humiliauit *MLC* descendit *MLC*, discendit *S*, καταβήσεται usquae *S bis* 2 deicies et deduces *MLC*, deiciens et deducens *S* 5 in esaia (is-, ys-) *MVLC* irritant *MLC* 6 ortis *LC* latera *S (491, 16)* 7 speluncis *S*: sepulchris (-cris *VC*) *MVLC(v)*, *scribendum uid.* in spel. *(491, 17)* 8 aedunt *M* suellas *S* 11 sanctos *295, 10*: sancto *SMVLC*, *add.* et *C* uel poculo] et potu *C* satiari *SC*: saturari *MVL* 12 deutero nomium *M* solo pane *Cv*, *cf. 328, 13* uiuet *ML* 13 *uerba* quod e. d. ore *om. MVL* exierit *S*: procedit *C*, egreditur *v* dei *MVLC*, *cf. 329, 1* ambacum *M*: abacum *SL*, abacuc *VC*

cum propheta: Iustus autem ex fide mea uiuit. Item in euangelio secundum iohannem: Respondit iesus et dixit illi: omnis qui bibet ex aqua hac sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum, sed erit illi fons aquae uiuae salientis in uitam aeternam. Inter haec autem rogabant eum discipuli dicentes: rabbi, manduca. ait autem illis iesus: ego cibum habeo manducare, quem uos non scitis. dicebant ergo discipuli eius inter semet ipsos: numquid aliquis adtulit ei manducare? dicit eis iesus: meus est cibus, ut faciam uoluntatem eius qui me misit et ut perficiam opus eius. Item illic: Et dixit illis: amen dico uobis, non moyses dedit uobis panem de caelo, sed pater meus dat uobis panem de caelo illum uerum. panis enim dei est qui descendit de caelo et uitam dat huic mundo. dixerunt ei: domine, semper da nobis panem istum. et dixit iesus: ego sum panis uitae: qui uenit ad me

α uerbo dei. In ambuc. cap. : Iustus autem meus ex fide uiuit. In iohanne cap. IIII: Respondit iesus et dixit ei: omnis qui bibit ex aqua hac sitiet in aeternum. Item ibi cap. VI: Et dixit illis: amen dico uobis, non moyses dedit uobis panem de

μ omni uerbo, quod egreditur ex ore domini. Secundum iohannem cap. IIII: Respondit iesus et dixit ei: omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum usque fons aquae salientis in uitam aeternam. Item illic: Interea rogabant eum discipuli eius dicentes: rabbi, manduca usque ut perficiam opus eius. Item ibi cap. VI: Dixit ergo eis iesus: amen amen dico uobis, non moyses dedit

1 Hab. 2, 4   2 Ioh. 4, 13 et 14   6 Ioh. 4, 31—34   12 Ioh. 6, 32—35

1 mea *om. C*   uiuet *MV*, ζήσεται   2 in euang. *om. MVLC*   euuag̅ *S*   3 illi *S*: ei *MVLCv*   5 aq; uiuae *S*: aquae (*om.* uiuae) *MVLCv*   6 interrogabant *C*   discipuli eius *C*   ra[b]bi ([b] *m. 1*) *S*, rabi *C*   8 non scitis *S*: nescitis *MVLCv*   9 intra V^2 semet SV^2: se MV^1LC adtulit ei (att- *Vv*) *SVv*: ei adtulit (att- *LC*) *MLC*   10 cibus est *MVLCv* (cyb- *C*)   11 misit me *MVLCv*   opus *om. S*   *uerba* Item — Et — non sitiet umquam *om. S*   11 illic *scripsi*, ubi supra *MVLC*

non esuriet, et qui credit in me, non sitiet umquam. Item illic: Murmurabant autem iudaei de eo quod dixit: ego sum panis qui descendi de caelo, et dicebant: nonne hic est iesus filius ioseph, cuius nos nouimus patrem et matrem? quomodo ergo hic dicit: ego de caelo descendi? Iterum ait: ego sum panis uitae. patres uestri manducauerunt mannam in deserto et mortui sunt. hic est autem panis, qui de caelo descendit, ut qui ex eo manducauerit non moriatur. ego sum panis uiuus, qui de caelo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in aeternum: et hic panis, quem ego dabo pro huius mundi uita, corpus meum est. conmiserunt igitur inuicem iudaei dicentes: quomodo potest iste nobis corpus suum dare manducare? et dixit illis iesus: amen amen dico uobis, nisi manducaueritis corpus fili hominis et biberitis sanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. qui enim manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habebit uitam aeternam, et ego resuscitabo eum in nouissimo die. caro enim mea uere est cibus et sanguis meus uere est potus.

caelo usque qui credit in me non sitiet umquam. Item ibi: Murmurabant ergo iudei de illo quia dixisset: ego sum panis usque si quis manducaberis ex hoc pane, uiuat in aeternum. *α*

uobis panem usque et qui credit in me, non sitiet umquam. Item ibi : Murmurabant ergo iudaei de illo usque quia de caelo descendi. Item ibi : Ego sum panis uitae. patres uestri manducauerunt in deserto manna usque qui manducat hunc panem uiuet in aeternum. *μ*

2 Ioh. 6, 41 et 42 5 ib. 48—59

1 Item — Murmurabant — in aeternum *om. V* 2 ubi supra *ML C* 4 nos *om. MLC* 5 discendi *S* ait] *add.* ihs̄ *L*, *add.* eis *MC* 6 uestre *S* manna *Cv* manna manducauerunt *ML* 7 autem est *MLC* 8 discendit *et* discendi *S* 9 uiuus] uitae *C* 10 hic] *add.* est *MLC* quam *L* 11 corpus meum *S*: caro mea *MVLCv* commisser̃ *M* 12 iudaei inuicem *MLC* 13 illi[s] *S* 14 filii *LC* 15 sangu[i]nem *S* 16 habet *MLCv* 17 diae *S* 18 uerę *S*

qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo. sicut misit me uiuus pater et ego uiuo propter patrem, et qui me manducat et ipse uiuet propter me. hic est panis qui de caelo descendit. non sicut manducauerunt patres uestri mannam, et mortui sunt. qui manducat hunc panem, uiuet in aeternum.

CXXVI.

AQVAM ET IGNEM POPVLOS VEL VITIA APPELLARI.

In psalmo XVII: Circumdederunt me gemitus mortis, et torrentes iniquitatis conturbauerunt me. dolores inferni inuenerunt me, praeuenerunt me laquei mortis. Adsumpsit me de multitudine aquarum, eruit me de inimicis meis potentibus. Item in psalmo CXXXVI: Super flumina babylonis, illic sedimus et fleuimus, dum recordaremur sion. in salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Item in esaia

α CXXI. AQVAM ET IGNEM POPVLOS VEL VITIA APPELLARI. In psalmo XVII: Circumdederunt me gemitus mortis. In CXXXVI: Super flumina babilonis. In esaia cap. : Ponam flumina in

μ CXX. AQVAM ET IGNEM POPVLOS VEL VITIA APPELLARI. In psalmo XVII: Circumdederunt me gemitus mortis usque eripuit me de inimicis meis potentissimis. In psalmo CXXVI: Super flumina babylonis usque organa nostra. In esaia cap. : Et ponam flumina in insulas et stagna arefaciam usque haec

9 Ps. 17, 5 et 6 11 ib. 17 et 18 13 Ps. 136, 1 et 2

1 bibet *SM* 4 discendit *S* 5 uestri *om. C* manna *LC* 8 aquam et ignem *in lac. om. V* populum *L* 9 XVI *S*, XVIII *M*, XXI *V*, *num. om. C* et t. i. c. me *om. C* 10 iniquitates *SM* inuenerunt] circumdederunt *Cv*, c(i)nuenerunt (*sic m. 1; s. lin.* rcūdeder̄ *add. m. 2*) *V* 11 laquaei *SM* assumpsit (-msit *V*[1]) *MV*[2]*C* eruit *S*: eripuit *MVLCv* 12 potentissimis *MVLC*, fortissimis *v* 13 Item — Super — organa nostra *om. V* CXXXV *S* babyllonis *M* 14 flebimus *SM* recordaremur *MLC*: remur *S* sion *Sv*: tui sion *MLC* psallicibus *M*

propheta: Ponam flumina in insulis et stagna arefaciam. et adducam caecos in uia, qua ignorabant, et semitas, quas nesciebant, faciam illos calcare et faciam illis tenebras in lucem et quae praua sunt dirigam. haec uerba faciam et non derelinquam illos. Item illic: Meus es tu. etiam si transieris per ignem, non conbureris, flamma autem te non conburet. etiam si transieris per aquam, tecum sum et flumina te non concludent: quia ego dominus deus tuus sanctus israhel, qui te saluum facio. Item in hieremia propheta: Et nunc quid tibi est et uiae aegypti. ut bibas aquam geon? et ut quid tibi et uiae assyriorum, ut bibas aquas fluminum? Item illic: Aqua aegypti dixit: ascendam et operiam terram.

insulas, stagna arefaciam et paludes siccabo. Item cap. : α
Meus es tu. etiam si transieris per ignem, non combureris. In hieremia cap. : Et nunc quid tibi est et uia aegypti, ut bibas aquam geon? In esaia cap. : Aquam aegypti dixit: ascendam et operiam terram.

uerba feci eis et non dereli*qui eos. Item cap. : Meus es μ
tu. quum transieris per aquas, tecum ero, et flumina non operient te usque quia ego dominus deus tuus sanctus israhel saluator tuus. In hieremia cap. : Et nunc quid tibi uis in uia aegypti, ut bibas usque ut bibas aquam fluminis. Item ibi cap. : Quis est iste qui quasi flumen ascendit usque ascendens operiam terram.

1 Es. 42, 15 et 16 5 Es. 43, 1—3 10 Hierem. 2, 18 12 Hierem. 46, 8

1 insulas *MVLCv* et *ante* stagna *om.* *MVLC* arefaciam] *add.* et paludes siccabo *MVLC* 2 qua V^1L: quia *SM*, quam V^2 *Cv* (ἐν ὁδῷ ᾗ) 2 semittas *C* 3 calcare faciam (*om.* illos) *MVLC* et faciam *om.* *L* 5 illos *S*: eos *MVLCv* in esaia (is-, ys-) *MVLC* es tu] esto *V* 7 etiam si *S*: et si *MVLC* 8 ego sum *L* 9 Item — Et — Aqua — terram *om.* *V* 11 aquam *MLCv* 12 illic] in esaia *(sic!)* *MLC*

CXXVII.

QVOD VOCATVS AD FIDEM RETRO REDIRE NON DEBEAT.

In esaia propheta: Ne memores sitis pristinorum neque antiquorum cogitetis. Item secundum matthaeum: Cum uidisset autem iesus maximam turbam circa eum, praecepit, ut irent trans regionem. et accessit ad eum unus ex scribis et dixit ei: magister, sequar te quocumque ieris. ait illi iesus: uulpes cubilia habent et uolucres caeli ubi requiescant, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. et ecce alius ex discipulis eius dixit ad eum: domine, permitte mihi prius ire et sepelire patrem meum. cui respondens iesus dixit: sequere me, et sine, mortui mortuos suos sepeliant: tu autem uade, et adnuntia regnum dei. Item secundum lucam: Et ait alter: sequar te, domine, sed primum permitte mihi renuntiare his qui domi sunt. ait ad illum iesus:

α CXXII. QVOD VOCATVS AD FINEM RETRO REDIRE NON DEBEAT. In esaia cap. : Ne mores sitis pristinorum neque antiquorum cogitetis. In math. cap. VII: Quum uidisset autem iesus maxima turba usque uade et nuntia regnum dei. In luca cap. : Et ait alter: sequar te, domine, sed primum permitte mihi.

μ CXXI. QVOD VOCATVS AD FIDEM RETRO REDIRE NON DEBEAT. In esaia cap. : Ne memineritis priorum et antiqua non intueamini. Secundum math. cap. VII: Videns autem iesus turbas multas circum se, iussit ire trans fretum usque dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Secundum lucam cap. VIIII: Et ait alter: sequar te, domine, usque et aspiciens retro aptus est regno dei.

3 Es. 43, 18 4 Matth. 8, 18—22 14 Luc. 9, 61 et 62

2 debet *C* 5 circa eum *S*: circa se *MVLC*, περὶ αὐτόν praecepit ut irent trans regionem et accessit ad eum *MVLC*: *om. S* 8 cubilia *S*: foueas *MVLCv* ubi requiescant *S*: nidos *MVLCv* 9 ubi caput s. r. non habet *MVLC* 10 eius] suis *V* 11 irę *S* sepellire *S* 12 sine mortui mortuus suos sepelliant *S*: sine mortuos (et *add. C*) sepeliant mortuos suos *MVC*, sine mortuis sepelire mortuos suos *L* 13 annunciant *M* 15 quae domui MV^1L, quae domi V^2v

nemo inponens manum suam in aratro, aspiciens retro, aptus est regno dei.

CXXVIII.

QVOD DIABOLVS ANGELVS A DOMINO FVERIT FACTVS ET POSTMODVM TRANSGRESSIONE MVTATVS SIT.

In psalmo LXXXI: Ego dixi: dii estis et fili excelsi omnes: uos autem sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis. Item in psalmo CIII: Draco hic, quem formasti ad inludendum eum. Item in iob: Praecepto autem peremit draconem desertorem. Item in esaia propheta: Quomodo cecidit de caelo lucifer, qui mane oriebatur? Item in ezechiel propheta: Tu es signaculum

CXXIII. QVOD DIABOLVS ANGELVS FVERIT A DOMINO FACTVS α
EST POSTMODVM TRANSGRESSIONE MVTATVS SIT. In psalmo LXXXI: Ego dixi: dii estis et filii excelsi omnes. In CIII: Draco hic, quae formasti ad inludendum ei. In iob cap. : Praecepto autem peremit draconem desertorem. In esaia cap. : Quomodo cecidit de caelo lucifer, qui mane oriebatur? In ezechihel cap. : Tu es signaculum similitudinis et corona decoris et in deliciis dei paradisi fuisti.

CXXII. QVOD DIABOLVS ANGELVS FVERIT A DOMINO FACTVS ET u
POSTMODVM TRANSGRESSIONE MVTATVS SIT. In psalmo LXXXI: Ego dixi: di* estis usque sicut unus de principibus cadetis. Item in psalmo CIII: Draco iste, quem formasti ad inludendum ei. In iob cap. : Praecepto autem peremit draconem desertorem. In esaia cap. : Quomodo cecidisti de caelo, lucifer, qui mane oriebaris? In ezechl cap. : Tu signaculum similitudinis plenus sapientia et perfectus decore usque nihili factus es et non eris in perpetuum.

6 Ps. 81, 6 et 7 8 Ps. 103, 26 9 Iob. 26, 13 11 Es. 14, 12 12 Ezech. 28, 12—18 et 28, 2

1 imponens *M*, mittens *Cv* super aratrum (*add.* et *Cv*) respiciens retro *MVLC* 4 diabulus *S* fuerit a dno (deo *V*) factus (factos *M*) *MVLC* 6 filii *MVLC* 9 eum *S*: ei *MVLCv* in *ante* iob *om. MVLC* 10 praemit *S* 11 cęcidit *S* 12 aezechiel *S*, hiezechiel *L* singnaculum *S*

similitudinis et corona decoris, et in deliciis paradisi dei fuisti. cum cherubin posui te in monte sancto dei. et peccasti et uulneratus es a monte domini. corrupta est doctrina tua cum decore. propter multitudinem peccatorum tuorum in terram te proieci. in conspectu regum dedi te in traductionem propter multitudinem peccatorum tuorum. Et dixisti: deus sum, ego habitationem dei habitaui.

CXXVIIII.

DE SIMILITVDINE CERVI.

In psalmo XVII: Deus, qui praecinxit me uirtutem, et posuit inmaculatam uiam meam, qui perfecit pedes meos tamquam cerui, et super excelsa statuit me. Item in psalmo XLI: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, deus. Item in prouerbiis: Ceruus amicitiae et pullus gratiarum tuarum confabulentur tecum. Item in canticis canticorum: Ecce hic uenit saliens super montes et exiliens super colles. similis est frater meus ceruae uel hinnulo ceruorum super montes su-

α CXXIIII. DE SIMILITVDINE CERVI. In psalmo XVII: Deus, qui praecinxit me uirtutem, et posuit. In XLI: Sicut ceruus desiderat. In prouerbiis cap. : Ceruus amititiae et pullus gratiarum fabulentur tecum. In cantica canticorum cap. : Ecce hic

μ CXXIII. DE SIMILITVDINE CERVI. In psalmo XVII: Deus, qui accingit me fortitudine usque et super excelsa statuens me. In psalmo XL: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum. In prouerbiis cap. VI: Cerua carissima et gratissimus hinulus, ubera eius inaebrient te omni tempore. In cant. canticorum cap. : Ecce iste uenit saliens in montibus, transiliens colles usque

6 Ez. 28, 2 10 Ps. 17, 33 et 34 13 Ps. 41, 1 15 Prou. 5, 19 16 Cant. 2, 8 et 9

1 dedecoris *MV*[1] paradysi *SMC* 2 cherubbin *M*, cherubim *L* 4 dedecore *MLC*, dedore *V* 10 uirtute *LC* 11 uitam *V* perficit *MV* 13 desiderat ceruus *MVLCv* 16 in cantica *MVL* 18 ceruo aut *MVLC* innulo *SL* sucorum *S*: aromatum *MVLC*

corum. Item in esaia propheta: Illic occurrent cerui et uidebunt faciem suam inuicem. in numero transierunt, et una earum non periit, altera ad alteram non quaesiuit. quoniam dominus mandauit illis, et spiritus eius congregauit eas. et ipse mittit in eas sortem, et manus eius diuisit pasturam. in aeternum tempus hereditatem possidebitis, et in saecula saeculorum requiescetis in ea.

CXXX.

QVOD POPVLI AQVAE DICANTVR.

In libro hester: Flumina autem erant gentes, quae conuenerunt perdere genus iudaeorum. Item in hieremia: Ecce aquae ascendunt ab aquilone in torrentem inundantem et inundabunt terram et plenitudinem eius, ciuitatem et in-

uens psalliens in montibus, transiliens colles. In esaia cap. α
: Illic hoccurrerunt cerui et uiderunt faciem suam inuicem usque in secula seculorum requiescitis in ea.

CXXV. QVOD POPVLI AQVAE DICANTVR. In libro hester cap. : Flumina autem erant gentes quae conuenerunt praedari genus iudaeorum. In hieremia cap. : Ecce aque ascendunt

hinnuloque ceruorum. In esaia cap. : Illuc congregati sunt μ
milui alter ad alterum. requirite diligenter in libro domini, et legite usque in generatione et generationem habitabunt in ea.

CXXIIII. QVOD POPVLI AQVAE DICANTVR. In libro hester cap. : Paruus fons, qui creuit in fluuium et in lucem solemque conuersus est et in aquas plurimas redundauit usque delere conatae sunt nomen iudaeorum. In hieremia cap. : Haec

1 Es. 34, 15—17 10 Esther 10, 8 12 Hierem. 47 (29), 2 et 3

1 occurrerunt *MVC*, occurrunt *L* 2 uiderunt *MVLC* 3 unus eorum *MVLC* perierunt *MVL* alter alterum *ML*, alter eorum *C, spat. uac. in V* quaesibit *S* 4 congregauit eos *MVLC* 5 mittet *LC* eos in sortem *MVLC* 7 requiescitis *MV*^{1}*L* 9 aquae *om. M* 10 in libro *om. C* hester *MLC*, ster *V*^{1}, ester *V*^{2}, hesdrae *S* 11 perdere *S*: p̄dare *MVC*, predicare *L* hieremias (*om.* item in) *V* 13 inundabunt *MVLC*: inundabant *S*

habitantes in ea. et clamabunt uniuersi et ululabunt [et] omnes qui habitant terram a uoce impetus eius, ab armis et a pedibus eius et a commotione curruum eorum et a sono rotarum eius. Item amos propheta: Ecce dies ueniunt, dicit dominus: et inmittam famem super terram, non famem panis nec sitim aquae, sed famem ad audiendum uerbum domini. et mouebuntur aquae usque ad mare et ab aquilone usque ad austrum, quaerentes uerbum domini, et non inuenient. Item in apocalypsi iohannis: Aquae, quas uidisti, ubi meretrix sedet, populi et turbae et gentes et linguae sunt.

CXXXI.

DE FONTIBVS DOMINI.

In psalmo LXVII: In ecclesiis benedicite dominum deum de fontibus israhel. Item in prouerbiis: Non deficiant a

α ab aquilone in torrentem usque et a sono rotarum eius. In amos cap.   : Ecce dies ueniunt, dicit dominus, et immittam famem in terram, non famam panis. In apocal cap.   : Aquas, quas uidisti, ubi meretrix sedet, populis.

CXXVI. DE FONTIBVS DOMINI. In psalmo LXVII: In ecclesiis benedicite dominum domini. In prouerbiis cap.   : Non

μ dicit dominus: ecce aquae ascendunt ab aquilone usque quadrigarum eius et multitudine rotarum illius. In amos cap.   : Ecce dies ueniunt, dicit dominus, et emittam famem in terram, non famem panis usque quaerentes uerbum domini et non inuenient. In apocalypsi cap. XXXVIII: Aquas, quas uidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, et turbae et gentes et linguae.

CXXV. DE FONTIBVS DOMINI. In psalmo LXVIII: In ecclesiis benedicite dominum deum de fontibus israhel. In prouerbiis cap.   : Non deficiant a te fontes domini, sed custodi eos in

4 Amos. 8, 11 et 12   9 Apoc. 17, 15   13 Ps. 67, 27   14 Prou. 4, 21

1 in eam *S*   et omnes *S*, omnes *MVLC*   3 eorum: αὐτοῦ   4 in amos *MVLC*   6 famem audiendi uerbum *MVLC* (*cf. v*)   7 dei *MVLC*, κυρίου   9 apocalipsi (*om.* iohannis) *MVLC*   aquas *MVLC*

te fontes domini, sed custodi eos in toto corde tuo. Item illic: Bibes aquas de tuis uasis et de puteorum tuorum fonte. supereffundantur tibi aquae de tuo fonte, in tuis autem plateis circumeant aquae tuae: fons aquae tuae sit tibi proprius, et nemo extraneus communicet tibi. Item illic: Fons uitae in manu iusti. Item illic: Lex sapienti fons uitae. Item illic: Praecepta domini fons uitae: faciunt autem declinare a laqueo mortis. Item illic: Fons uitae est consilium possidenti illud. Item illic: Flumen autem manat et fons uitae.

deficiant a te fontes domini, sed custodi eos in toto corde tuo. Item cap. : Bibe aqua de cisterna tua. Item cap. : Vena uite os iusti. Item cap. : Timor domini fons uite. Item cap. : Fons uite esse consilium possidentibus illud. Item cap. : Flumen autem manat et fons uitae. α

toto corde tuo. Item cap. VI: Bibe aquam de cisterna tua et fluenta putei tui usque nec sint alieni participes tui. Item : Fons uitae in manu iusti. Item cap. XIIII: Lex sapienti fons uitae. Item cap. XV: Timor domini fons uitae, ut declinet a ruina mortis. Item cap. XVI: Fons uitae eruditio possidentis. Item cap. XVIII: Aqua profunda uerba ex ore uiri, et torrens redundans fons sapientiae. μ

2 Prou. 5, 15—17 5 Prou. 10, 11 6 Prou. 13, 14 7 Prou. 14, 27 8 Prou. 16, 22 9 Prou. 18, 4 13 Prou. 10, 11 Pr. 14, 27

2 ubi supra *MVLC* bibe *MVLCv* aqua *MV^1*, aquam *V^2 LCv, cf. 589, 13* 3 fonte *pr.*] fontibus *MVLC* 4 platheis *M* 5 in prouerbiis *MVLC* 6 uite *S* ubi supra *MVLC* sapientis *Cv (cf. 467, 2)* fons *MVCv (467, 2)*: fontes *S*, finis *L* 7 illic] ibi *MVLC* faciunt autem *om. in lac. V* 8 illic] in prouerbiis *MLC*, *om. V* 9 possidentibus *MVLC*, τοῖς κεκτημένοις ubi supra *MVLC*

CXXXII.

QVOD AQVAE SINT SVPER CAELVM.

In genesi: Et diuisit deus inter aquam, quae est sub firmamento, et inter aquam, quae est super firmamentum. Item illic: Eruperunt omnes ⟨fontes⟩ abyssi, et cataractae caeli apertae sunt, et factae sunt pluuiae diluuii super omnem terram. Item in hieremia propheta: Dominus qui fecit terram in uirtute sua et in sua prudentia extendit caelum et multitudinem aquae in caelo. Item illic: In uoce posuit sonum aquarum in caelo. Item in danihelo: Benedicite, aquae omnes super caelum, dominum. Item in psalmo CXLVIII: Laudate eum, caeli caelorum, et aquae, quae sunt super caelos, laudent nomen domini.

α CXXVII. QVOD AQVAE SINT SVPER CAELVM. In genesi cap. I: Et diuidit deus inter aquam qua esse sub firmamento. Item cap. VIIII: Eruperunt omnes abyssi et catharacta celi. In hieremia cap. : Dominus qui fecit caelum usque et multitudinem aquae in caelo. Item ibi: In uoce posuit signum aquarum in caelo. Item cap. : Benedicite, aquae omnes super caelum, dominum. In psalmo CXLVIII: Laudate eum, caeli caelorum.

μ CXXVI. QVOD AQVAE SINT SVPER CAELVM. In genesi cap. I: Diuisitque aquas quae erant sub firmamento ab his quae erant super firmamentum. Item cap. III: Rupti sunt omnes fontes abissi magnae usque factae sunt pluuiae super terram. In hieremia cap. : Qui facit terram in fortitudine sua, praeparat orbem in sapientia sua usque dat multitudinem aquarum in caelo. In danihl uisione III: Benedicite, aquae omnes quae super caelos sunt, dominum. In psalmo CXLVIII: Laudate eum, caeli caelorum, et aquae omnes quae super caelos sunt laudent nomen domini.

3 Gen. 1, 7 5 Gen. 7, 11 et 12 7 Hier. 10, 12 et 13 9 Hier. 51 (28), 16 10 Dan. 3, 60 12 Ps. 148, 4 et 5

2 aquae] equales *S* sunt *C* 3 deum *S* 5 in genesi *MVLC* erumperunt *V*[1] fontes *addidi (cf. 534, 6)* abysi *S*, abysi *M* 7 terram omnem *MVLC* in hieremia pf. *S*, hieremias *MVLC* 8 et prudentia sua *MVLC* 9 ubi supra *MVLC* 10 danihelo *SMV*, dani*** *L*, daniele *C* 11 Item — Laudate — nomen domini *om. S*

CXXXIII.

DE EBRIETATE ET CALICE IRARVM.

In esaia propheta: Deficite, amentes estote, et crapulamini non a sicera neque a uino: quoniam potionauit nos deus spiritum conpunctionis. Item illic: Ideo audi, humiliata et ebria non a uino. Veniet enim ut flumen uehemens ira domini cum indignatione. Item in ambacum propheta: Circumdedit te calix dexterae domini, et conuenit iniuria super honorem tuum. Item in psalmo X: Pluit super peccatores laqueos, ignem, sulfur, et spiritus procellarum pars calicis eorum. Item in apocalypsi iohannis: Cecidit, cecidit babylon magna: de uino irae fornicationis eius

CXXVIII. DE EBRIETATE ET CALICE IRARVM. In esaia cap. : Deficit ea mentes estote et crapulamini non a sicera neque a uino. Item cap. : ideo audi, humiliata et ebria non a uino. In ambacuc cap. : Circumdedit te calix dextere domini et uominus ignominie. In psalmo X: Pluet super peccatores. In apocalypsi XXXIII: Caedi, caedit babylon magna α

CXXVII. DE EBRIETATE ET CALICE IRARVM. In esaia cap. : Obstupescite et admiramini, fluctuate et uacillate, in*aebriamini usque quoniam miscuit uobis dominus spiritum soporis. Item ibi cap. : Idcirco audi hoc, paupercula et aebria non a uino usque calicis indignationis meae. In ambacuc cap. : Circumdabit te calix dexterae domini et uomitus ignominiae super gloriam tuam. In psalmo X: Pluet super peccatores laqueus ignis. In apocalypsi cap. XXXIII: Si quis adorauerit bestiam μ

3 Es. 29, 9 et 10 5 Es. 51, 21 6 Es. 59, 19 8 Hab. 2, 16 9 Ps. 10, 6 12 Apoc. 14, 8

2 ębritate *S* calicę *S* 3 defecit ea mentes *S* 4 quoniam *S*: quia *MVLC* 5 in esaia (is-, ys-) *MVLC* humiliata et *MVLC*: humiliatę *S* 7 ambacu* (m *ras.*) *M*, abbacum *S*, abacum *V*, abacuc *LC* 8 conueniet *MVLC* 9 in iniuria *S* item — Pluit — eorum *om. V* pluet *MLCv* 10 ignis, sulphur, sps procellae *MLC*, πῦρ καὶ θεῖον καὶ πνεῦμα καταιγίδος 11 calices *M* apocalipsi *M* 12 caecidit caecidit *SMVL* babyllon *M*, babilon *L* irae *MVLCv*: *om. S*

biberunt omnes gentes. Item illic: Si quis adorat bestiam et imaginem eius, et accipit character in fronte sua aut in manu sua, et hic bibet de indignatione dei, quae mixta est mera in calice irae eius, et cruciabitur in igne et sulfore in conspectu angelorum et agni. et fumus et cruciatus eorum in saecula saeculorum ascendit. Item illic: Et audiui aliam uocem de caelo dicentem: exite de ea, populus meus, ut ne communicetis peccatis eius et de plagis eius ut ne accipiatis. quia adpropinquauerunt peccata eius usque ad caelum, et memoratus est deus iniquitates eius. reddite ei, sicut et ipsa reddidit, et duplicate duplicia secundum opera eius. in calice, quo miscuit, miscete ei duplum: et quantum magnificauit se et luxoriata est, tantum date ei tormentum et luctum. quia in corde suo dicit: sedeo regina, et uidua non sum, et luctum non uidebo. propterea una hora ueniet plaga eius, mors et famis et luctus, et igne cremabitur: quoniam fortis est dominus deus, qui iudicat eam.

α usque qui mixtus est mero in calice ire ipsius. Item cap. XXXIII: Et audiui aliam uoce de caelo usque fortis est dominus deus, qui iudicat eam.

μ et imaginem eius usque et fumus tormentorum eorum in saecula saeculorum ascendet. Item cap. XL: Cecidit, cecidit babylon magna usque quia fortis est deus, qui iudicauit illam.

1 Apoc. 14, 9—11 6 Apoc. 18, 4—8

1 ubi supra *MLC*, *spat. uac. V* 2 accipit *MLC*, accepit *S (494, 17)* caracter *SMVLC* *uerba* in fronte sua aut *om. MVLC* 4 mero *MVLCv* sulphur *MVLC* 6 ascendet *MV*, *om. L* ubi supra *MVLC* 8 peccatis *om. MVLC* ut ne *scripsi*, et ne *libri*, *ἵνα μή* et de plagis eius et [ne] accipiatis (ne *add. m. 1*) *S*, et de plagis eius accipiatis *MVLC*, *καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβητε* 11 sicut et] et [enim] ([enim] *m. 2*) *V* dupplicate *M* dupplicia *MC* 12 miscite *SMLC*[1] dupplum *C* 13 magnificata est et lu[ur]xiata est ([ur] *al. m.*) *C* 16 famis *libri* 17 quoniam *S*: quia *MVLCv* es dn̄e *C*, es dn̄s (s *in ras.*) *V* iudicas *C*

CXXXIIII.

QVOD DOMINVS DEVS HOC NOMEN HABEAT.

In exodo: Ego sum qui sum. Item illic: Sic dices filiis israhel: qui est, misit me ad uos. Item illic: Et dixit dominus ad moysen: sic dices filiis israhel: dominus deus patrum uestrorum, deus abraham et deus isaac et deus iacob, misit me ad uos: hoc mihi nomen est sempiternum et memorabile in saecula saeculorum. Item in exodo: Dominus conterens bella, dominus nomen est ei. Item in amos propheta: Qui euocat aquam maris et effundit eam super faciem terrae, dominus deus omnipotens nomen est illi.

CXXVIIII. QVOD DOMINVS HOC NOMEN HABEAT. In exodo α cap. V: Ego sum qui sum, sic dicitis filii israhel. Item ibi cap. : Et dixit dominus ad moysen: sic dicis filii israhel: dominus deus patrum uestrorum. Item cap. XXXI: Dominus conterens bella, dominus nomen illi. In amos cap. : Quo uocat aquas maris et effundit eam super faciem terrae, dominus nomen est illi.

CXXVIII. QVOD DOMINVS HOC NOMEN HABEAT. In exodo cap. μ II: Ego sum qui sum. ait: sic dices filiis israhel: qui est misit me ad uos usque et hoc memoriale ** meum in generatione et generationem. Item cap. VIII: Dominus quasi uir pugnator, omnipotens nomen eius. In amos cap. : Qui uocat aquas maris et effundit eas super faciem terrae, dominus nomen eius.

3 Exod. 3, 14 4 ib. 15 8 Exod. 15, 3 10 Amos. 5, 8

1 CXXXIII *S* 2 deus *om. MVLC* habeat *MVC*: habet *S L (cf. 295, 20)* 3 Item illic *om. MVLC* dicis *MV*[1] 4 in exodo *MVLC* 8 memoriabile *MC* 9 ei *S*: illi *MVLC* 10 euocat *S*: aduocat *MVLC*, uocat *v* (*ὁ προσκαλούμενος*) effundat *L*

CXXXV.

HOMINEM DEI VOCARI TERRAM DELICIARVM.

In psalmo LXXXIIII: Benedixisti, domine, terram tuam, auertisti captiuitatem iacob. remisisti iniquitatem plebis tuae, operuisti omnia peccata eorum. Item illic: Et terra nostra dabit fructum suum. Item in psalmo CVI: Posuisti desertum in stagna aquarum, et terram sine aqua in exitus aquarum: et conlocauit illic esurientes. Item in esaia: Quae sine aqua est, erit in palude: et in sitienti terra erit fons aquae. nec erit illic amplius leo nec ulla bestiarum malarum. Item illic: Ecce faciam noua quae nunc orientur. et faciam in deserto uiam et in sicca terra flumen. Item

α CXXX. HOMINEM DEI VOCARI TERRAM DELICIARVM. In psalmo LXXXIIII: Benedixisti, domine, terram tuam usque et terra nostra dabit fructum suum. In CVI: Posuisti in stagna in deserta aquarum. In esaia cap. : Et erunt super omnem montem excelsum, super omnem collem eleuatum riui currentium aquarum. Item cap. : Et quae erant arida in stagnum usque non erit ibi leo et mala bestia. Item cap. : Et faciam in deserto

μ CXXVIIII. HOMINEM DEI VOCARI TERRAM DELICIARVM. In psalmo LXXXIIII: Benedixisti, domine, terram tuam usque operuisti omnia peccata eorum. Item ibi: Et terra nostra dabit fructum suum. In psalmo CVI: Posuisti desertum in stagna aquarum. In esaia cap. : Et quae erant arida in stagnum et sitiens in fontes aquarum usque non erit ibi leo et mala bestia. Item: Ecce ego facio noua et nunc orientur usque et

3 Ps. 84, 2 et 3   5 ib. 13   6 Ps. 106, 35 et 36   9 Es. 35, 7 et 9   11 Es. 43, 19

2 uocare *S*   3 LXXXV *V*   4 remisisti — — eorum *om. L*   5 ubi supra *MVLC*   6 CVI *MLC*: tu *S*, *om. V (spat. uac.)*, CVI: Tu *Mai*   7 terra *SMV*[1]   ęxitus *S*   9 sine aquae est *SL*   palude *MVLC*: padulę *S (cf. 699, 9)*   in sienti *S*, sitienti (*om.* in) *MLC*, sicient *V*   terrae *MVLC*   11 malarum *om. MVLC*   in esaia (is-, ys-) *MVLC bis*   et *ante* ecce *add. MVL*   12 in sicca *MLC*, sicca *SV*

illic: Et erunt sicut hortus ebrius et sicut fons, cui non deficit aqua. Item in ezechiel propheta: Et dicent: terra illa, quae erat exterminata, facta est ut hortus deliciarum. Item secundum matthaeum: Qui autem supra terram bonam seminatus est, hic est qui audit uerbum et intellegit, et facit fructum: aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. qui habet aures audiendi, audiat.

CXXXVI.

DE VOLPIBVS IN SIMILITVDINE HOMINVM.

In iudicum: Et abiit samson et conprehendit uolpes trecentas, et sumpsit lampadas et alligauit illis caudam ad

uiam et in sicca terra flumen. Item cap. : Et erunt sicut α
hortus ebrius et sicut fons, cui non deficit aqua. In ezechil cap. : Et dicent: terra illa quae erat exterminata. In math. cap. XIII: Qui autem super terram bonam seminatus est, hic est qui audit uerbum.

CXXXI. DE VVLPIBVS IN SIMILITVDINE HOMINVM. In libro iudicum cap. : Et abiit sampson et conprehendit uulpes tre-

in inuio flumina. Item cap. : Et eris quasi hortus inriguus μ
usque cuius non deficient aquae. In ezechil cap. : Et dicent: terra illa inculta facta est ut hortus uoluptatis. Secundum math. cap. XIII: Qui uero in terra bona seminatus est, hic est qui audit uerbum usque porro aliud tricesimum.

CXXX. DE VVLPIBVS IN SIMILITVDINE HOMINVM. In iudicum cap. VII: Perrexitque sampson et coepit trecentas uulpes usque

1 Es. 58, 11 2 Ezech. 36, 35 4 Matth. 13, 23 6 Matth. 13, 8 et 9 10 Iudic. 15, 4 et 5

1 ortus *LC* 2 defecit (e *alt. ex* i *m. 2*) *S* deficient aquae *Lv* ezechiel *S*, ezechielo *MV*, hiezechielo *L*, iezechielo *C* Et dicent *MVLC*: *om. S* 3 ut *om. C* 4 super *MLC* 5 est *pr. om.* *M*[1] hic est *om. L* 6 centisimum *S* aliud sexagesimum, aliud tricesimum *MVLC*: *om. S* 9 uulpibus *MVLC* *(295, 22)* similitudinem *L* 10 in] *add.* libro *MLC* sanxon *C* conpraehendit *S*, comp̄h- *MVC* uulpes *MVLC*: uolpes *S* 11 sumsit *V*[1] lampades *C (etiam infra)* cauda ad caudam *S*, cauda ad cauda *M*, caudas ad caudam *C*

caudam inuicem binis, et posuit lampadas singulas inter duas caudas in medium, et succendit lampadas igni et dimisit in manipula alienigenarum: et succendit spica eorum et quae metita erant, sed et uineas et olineta. Item in cantica canticorum: Capite nobis uulpes pusillas exterminantes uineam. Item in hieremia propheta: Ideo factum est in dolore cor nostrum, et propter hoc obscurati sunt oculi nostri, super montem sion, quia exterminatus est, uulpes transierunt per eum. Item in ezechiel: Haec dicit dominus: uae his qui prophetant de corde suo et omnino non uident! sicut uulpes in deserto prophetae tui, israhel. non steterunt in firmamento, et congregabant regem super domum israhel. non surrexerunt qui dicerent in die domini. Item

α centas. In cant. canticorum cap. : Capiete nobis uulpes pusillas exterminantes uineas. In hieremia cap. : Ideo factum est in dolore cor nostrum usque uulpes ambularunt super eum. In ezechil cap. : Haec dicit dominus: uae his qui prophetant de corde suo et omnino non uident sicut uulpes in

μ * uineas quoque et olineta flamma consumeret. In cantica canticorum cap. : Capite nobis uulpes paruulas, quae demoliuntur uineas. In lamentatione hieremiae cap. : Propterea maestum factum est cor nostrum usque ** uulpes ambulauerunt in eo. In ezechil cap. : Haec dicit dominus deus: uae prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum usque ut

5 Cant. 2, 15   6 Thren. 5, 17 et 18   9 Ezech. 13, 3—5

1 binis *om. MVLC* lampades V^2 2 in medium *om. MVLC* igni lampada V^1, i. lampadem V^2 3 manipula *S* (τὰ δράγματα *cod. Alx.*), messe MV^1C, messes V^2, messem *L* alieniginarum *S* spica eorum et quae metita erant *S*: eas quae triturae erant (er̄ *C*) *MVLC* 4 oliuẹta *S* 5 capete *S* uulpis *S* 6 uineas *MVLCv* 8 quia *S*: quoniam *MVLC* 9 per eam *L* in *om. M* hiezechiel *L*, *om. in lac. V* haec *MVLCv*: ita et *S*, τάδε 10 dn̄s ds̄ *L* his] illis *V* profetant *et* profetae *S* 11 tu isħł *S* 12 congregabunt *C* 13 dię *S*

secundum matthaeum: Vulpes foueas habent et uolucres caeli ubi requiescant, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Item secundum lucam: Accesserunt quidam ex pharisaeis dicentes ei: exi et uade hinc, quia herodes uult te occidere. et ait illis iesus: ite, dicite uulpi illi: ecce expello daemonia et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consummabor. ite, quoniam inpossibile est prophetam perire extra hierusalem.

CXXXVII.

DE HOSPITALITATE.

In regnorum IIII: Et abiit inde elisaeus in carmelum et inde uenit in soman. et factus est dies, et erat ibi mulier magna, quae cum detinuisset eum, ut manducaret panem, et cum frequenter introiret et exiret, dixit mulier ad uirum

deserto. In matheo cap. VII: Vulpes foueas habent et uolucres cilinidos, ubi requiescant. In luca cap. XIII: Et ait illis iesus: ite, dicite uulpi illi. α

CXXXII. DE HOSPITALITATE. In libro regnorum IIII cap. : Abiit inde heliseus in carmelum usque concepit mulier et

staretis in proelio in die domini. Secundum math. cap. VII: Vulpes foueas habent usque non habet ubi caput suum reclinet. Secundum lucam cap. XIII: Accesserunt quidam phariseorum dicentes illi: exi et uade hinc, quia herodes uult te occidere usque prophetam perire extra hierusalem. μ

CXXXI. DE HOSPITALITATE. In regnorum libro IIII ***** cap. CXXI: Facta est autem quaedam dies, et transiret per sunam.

1 Matth. 8, 20 3 Luc. 13, 31—33 11 IV Regn. 4, 8—17

1 foueas] *cf. 674, 8* 2 ubi requiescant *S*: nidos ubi requiescant *MVL*, nidos *Cv (cf. 674, 8* 4 ei *om. MVLC*, illi *v* 5 iesus] *om. MVLCv* illi uulpi *V* 6 hodiae *S* 7 consummo mor *M*, consummor *VCv*, consumor *L* quoniam *S*: quia *MVLC* 11 in] *add.* libro *MVLC* et *pr. om. MVLC* habiit *S* heliseus *MVLC* (helys- *C*) 12 somath *MVLC* 13 detenuisset *S*, tenuisset *C*

suum: ecce scio quia homo dei est hic, qui uenit ad nos, et sanctus est, et ideo omnibus modis faciamus ei domum in superioribus de parietibus pusillis. et ponemus ibi mensam et lectum et sellam et candelabrum: et cum uenerit ad nos, diuertet ibi. et facto die, uenit elisaeus et ascendit in superiora et recubuit ibi. et postea residens dixit ad giezi puerum suum: uoca somaniten istam. et ille uocauit eam: et ut stetit in conspectu eius, dixit ad eam: ecce honorificastis omni honore et praeparastis nobis habitationem, quid retribuemus tibi? et dixit elisaeus ad giezi puerum suum: quid ergo faciemus ei? et dixit giezi: manifeste non est ei filius, et uir eius senex est. et ille dixit: uoca illam. et uocauit eam ad ianuam. et dixit elisaeus: in testimonio erit sermo hic, quia secundum tempus hoc uiues, et tu concipies filium. et dixit mulier: noli, homo dei, deridere ancillam tuam. et concepit mulier et peperit filium in eodem tempore. Item in libro sapientiae: Quia oportet iustum esse et humanum. Item apostolus ad romanos: Hospitalitatem sectantes, bene-

α peperit filium in eodem tempore. In libro sapientiae: Qui oportet iustum esse et humanum. In epistula ad romanos cap. XXXVIII: Hospitalitatem sectantes. In epistula petri I

μ erat autem ibi mulier magna, quae tenuit eum ut comederet panem usque et concepit mulier et peperit filium in tempore et in hora eadem qua dixerat ei heliseus. In libro sapientiae cap. VIII: Quoniam oportet iustum esse et humanum. Paulus ad romanos cap. XIIII: Hospitalitatem sectantes, benedicite persequentibus uos:

17 Sap. 12, 19 18 Rom. 12, 13 et 14

1 scio *om.* *C* hic *om.* *L* 2 domum *S*: caenaculum (cen- *VC*) *MVLC(v)* 3 *uerba* de parietibus pusillis *om.* *MVLC* 5 deuertit *MV*[1], diuertat *C* heliseus (-saeus *L*) *MVLC (et sic infra)* 6 gyezi *C* 7 somanitē *M*, sunamitē (u *ex* o *m. 2*) *V*, sunamiten (-em *C*) *LC* 8 honorificasti nos *MVLC* 9 praeparasti *MVLC* habitaculum *MVLC* 10 puerum (*om.* giezi) *MVLC* 11 dixit] respondet *V*[2] *suppl. in lac.* geizi *V*[1] 12 senes *S* senex est et dixit eliseus *V*[2] *in lac.* 14 tu concipies *S*: habebis *MVLC(v)* 15 homo dei *MVLC*: homo *S* 18 apostolus *S*: paulus *MLC*, *om.* *V*

dicite et nolite maledicere. Item petrus apostolus: Hospitalitatem inuicem sine murmuratione exhibete. Item in libro iudicum: Et dixit senior hospiti: pax tibi! omnia quae desunt tibi a me erunt, solummodo ne in plateis hic maneas. et induxit uirum in domum suam et misit cibum iumentis eius, et lauerunt uiri pedes suos, et manducauerunt et biberunt.

CXXXVIII.

HOMINES MESSEM VEL FRVGES NVNCVPARI.

In euangelio secundum matthaeum iohannes baptista: Ego quidem uos baptizo in aqua in paenitentia: uenit autem fortior me, cuius non sum dignus calciamenta portare: ille uos baptizabit in spiritu sancto. qui habet

cap. XVI: Hospitalitatem inuicem sine murmurationem exhibite. In libro iudicum cap. : Et dixit senior hospiti: pax tibi. omnia quae desunt tibi a me erunt. *α*

CXXXIII. HOMINES MESSES VEL FRVGES NVNCVPARI. In math. cap. II: Cuius uentilabrum in manu sua et non dabit aream suam.

benedicite et nolite maledicere. Petrus in epistula I cap. XIIII: Hospitales inuicem sine murmuratione. In libro iudicum cap. VIIII: Cui respondit senex: pax tecum sit, ego praebebo omnia quae necessaria sunt usque postquam lauerunt pedes suos. recepit eos in conuiuium. *μ*

CXXXII. HOMINES MESSES VEL FRVGES NVNCVPARI. In euangelio secundum math. cap. II: Ego quidem uos baptizo in aqua in paenitentia usque paleas autem conburet igni inextingui-

2 I Petr. 4, 9 3 Iudic. 19, 20 et 21 11 Matth. 3, 11 et 12

1 Item petrus (apostolus *om.*) *MVLC* 2 sine murmurationem *M* exhibite *S*, exhibere *L* 3 lib (*om.* item in) *V* pax tibi *MVLC*: pax et *S*, εἰρήνη σοι 4 a me *MVLC*: animę *S* plateis *M* hic maneas] iaceas *C* 6 laberunt *S*, lauauerunt *L* 9 messes *MVLC* (295, 24) noncupari *M*, uocari *L* 10 euuang. *S* iohannis *S*, iohannis (e *rubr.*) *V* 11 poenitentia *S*, pen- *VLC* 12 ueniet *MVLC* autem *om.* *V* 13 baptizauit *S* *MV* sancto] *add.* et igni *MVLCc* (igne *C*)

uentilabrum in manu sua et mundabit aream suam: frumentum quidem suum congeret in horreum suum, paleas autem conburet igni inextinguibili. Item illic: Ait iesus discipulis suis: messis quidem multa, operarii autem pauci: rogate ergo dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Item illic: Qui seminat bonum semen, filius est hominis, ager autem hic mundus est, bonum uero semen hi sunt filii regni: nam zizania filii sunt iniqui. inimicus, qui illa seminauit, diabolus est, messis autem consummatio saeculi est, messores autem angeli sunt. sicut ergo colliguntur zizania et igni conburuntur, sic erit in consummatione saeculi. mittet filius hominis angelos suos, et congregabunt de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem, et mittet eos in camino ignis: ibi erit fletus et stridor dentium. Item secundum iohannem: Nonne dicitis quia adhuc quattuor menses sunt et messis uenit? ecce dico uobis: adleuate oculos uestros et uidete regiones, quia albae sunt ad messem. sicut autem qui metet mercedem accipiet et colliget fructum

α frumentem autem congregabit in horreum suum. Item cap. X: Tunc dicit discipulis suis: messis quidem multa, operarii autem pauci. Item cap. XIII: Qui seminat semen bonum filius hominis, ager autem hic mundus. In iohanne cap. IIII: Non me dicitis,

μ bili. Item ibi cap. X: Tunc dicit discipulis suis: messis quidem multa, operarii autem pauci, usque in messem suam. Item cap. XIII: Qui seminat bonum semen, est filius hominis, ager autem est mundus usque ibi erit fletus et stridor dentium. Secundum iohannem cap. IIII: Nonne uos dicitis quod adhuc

3 Matth. 9, 37 et 38 6 Matth. 13, 37—42 15 Ioh. 4, 35—38

1 mundauit *M* aeream *S* frumentum autem congregat (congregauit *L*, -gabit V^2) *MVLC* 3 ubi supra *MVLC* 6 secundum mathm *MVLC* sęminat *S* 7 mundus *in lac. inter* hic *et* bonum *inser.* V^2 hii *SMV* 8 iniqui. inimicus *om.* V^1, nequam *suppl.* V^2 *(v)* inimicus] *add.* autem *MVLCv* 13 mittent eos in caminum *v* 16 menses] messes V^1 adlęuate *S*: leuate *MVLCv* 18 metit *VCv* et mercedem MV^1LC accipit *MVLv*, colligit *C* et colligit *V*

in uitam aeternam, et qui seminat gaudebit simul cum eo qui metet. in hoc est enim uerbum ueritatis, quia alius est qui seminat et alius est qui metet. ego misi uos metere in quod uos non laborastis: alii autem laborauerunt, et uos in labore illorum introistis.

CXXXVIIII.

VXOREM EXCEPTA CAVSA ADVLTERII NON DIMITTENDAM.

In euangelio secundum matthaeum: Accesserunt ad eum pharisaei temptantes eum et dicentes: si licet homini dimittere uxorem de quacumque causa? quibus respondens iesus ait: non legistis quia qui fecit ab initio masculum et feminam dixit: propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem, et adherebit uxori suae, et erunt duo in carne una?

quia adhuc quattuor menses sunt et messis uenit usque et uos α
in labores eorum introistis.

CXXXIIII. VXOREM EXCEPTA CAVSA ADVLTERI NON DIMITTENDAM. In math. cap. IIII: Ego autem dico uobis quia omnis qui dimiserit uxorem suam excepto fornicationis causa facit eam moe-

quattuor menses sunt et messis uenit usque et uos in labores μ
eorum introistis.

CXXXIII. VXOREM EXCEPTA CAVSA ADVLTERII NON DIMITTENDAM. In euangelio secundum math. cap. XVIII: Accesserunt ad iesum pharisaei temptantes eum et dicentes: si licet homini dimittere uxorem suam usque et qui dimissam duxerit

8 Matth. 19, 3—9

2 enim *S*: ergo *MVL*, *om. C* est *post* alius *om. V* 3 alius est qui metet *MVLC*: *om. S* 4 quod *S*: quo *MVLC* uos *om. MVLC* autem *S*: enim *MVLC* 5 labores *MVLCr*, labore *S* 7 exceptam *S* demittendam *S* 8 In math *V* euug *S* 9 farisaei *S*, pharisei *VC* temptans *S* si licet *MVL C*, licet *S* 10 uxorem *S*, *add.* suam *MVLC* quacumque *M VLC*: qua *S* respondit ihs ait *MV¹*, respondit i. et ait *V²C*, respondit ihs (*om.* ait) *L* 11 quia || fecit (*om.* qui) *S* 13 adherebit *SMVLC*

quod ergo deus iunxit, homo non disiungat. dicunt ei: quare ergo moyses praecepit, ut daretur liber repudii et dimitteretur uxor? quibus iesus ait: quia moyses secundum duritiam uestram permisit uobis dimittere uxores uestras, ab initio autem non ita fuit. dico autem uobis quia quicumque dimiserit uxorem suam excepta causa adulterii et aliam ducit adulterium facit, et qui dimissam a uiro ducit moechatur. Item apostolus ad corinthios I: His autem qui matrimonio iuncti sunt praecipio, non ego sed dominus, uxorem a uiro non discedere. quod si discesserit, manere innuptam aut uiro reconciliari. et uir uxorem ne dimittat.

CXL.

DE TABERNACVLO.

In esaia propheta: Tabernacula tua non commouebuntur, neque fatigabuntur pali tabernaculi eius in aeternum

α chari, et qui dimissam duxerit adulterat. Ad corinthios cap. XXXIIII: His autem qui matrimonio iuncti sunt precipio, non ego sed dominus, uxorem a uiro non discedere.

CXXXV. DE TABERNACVLO. In esaia cap. : De tabernacula

μ moechatur. Ad corinthios I cap. VII: His autem qui matrimonio iuncti sunt praecipio usque et uir uxorem non dimittat.

CXXXIIII. DE TABERNACVLO. In esaia cap. : Tabernaculum quod nequaquam transferri poterit usque quia solummodo ibi

8 I Cor. 7, 10 et 11 14 Es. 33, 20 et 21

1 coniunxit *Vv* disiungat *S*: separet *MVLCv* (seperet *V*[1], separet *C*) 2 p̄cipit *M* daret uir (uir *in lac. a m. 2*) *V* libellum *MVLC* demitteretur *S* dimitteret uxorē (ē *add. m. 2*) *V* 3 iesus] dn̄s *V* quia moyses *om. V (spat. uac.)* 4 permisit *add.* dn̄s *V* 5 quicumquae *S* 6 duxerit *V*[2] 7 facit| Item illic et qui dimissam *S* 8 Item paulus ad *MLC*, ad *V* prima *M*, *om. C* 9 precipio *SL* 10 discedere *Cv*, discere *S*, recedere *MVL* recesserit *MVLC* manere innuptam a. u. reconcilietur *MVLC* 11 et *SV* (e *in ras. V*[2]) *v*: ut *MLC* ne *S*: non *MVLCv*

tempus, neque funes eius disrumpentur: quoniam nomen domini magnum uocabis. Item in hieremia propheta: Tabernaculum tuum miserum factum est, periit, et omnes pelles eius disruptae sunt.

CXLI.

DE PEDIBVS LAVANDIS.

In genesi abraham: Paruit autem ei deus ad ilicem mambrae, sedenti illi ad ostium tabernaculi eius medio die. adleuatis autem oculis suis uidit, et ecce tres uiri stabant super eum. et ut uidit, adcurrit obuiam eis ab ostio tabernaculi sui et adorauit super terram et dixit: domine, si inueni gratiam ante te, ne praetereas puerum tuum: sumatur autem aqua et lauentur pedes uestri, et refrigerate sub arborem, et sumam panem et manducabitis, et postea transietis, propter quod declinastis ad puerum uestrum. et dixe-

tua non commouebuntur. In hieremia cap. : Tabernaculum tuum miserum factum est et omnes pelles eius. *α*
CXXXVI. DE PEDIBVS LAVANDIS. In genesi cap. XVIIII: Apparuit autem deus abreae in conuallem mambrae usque qui

magnificus dominus deus noster. In hieremia cap. : Tabernaculum meum uastatum est usque disrupti sunt. *μ*
CXXXV. DE PEDIBVS LAVANDIS. In genesi cap. XI: Apparuit autem dominus abrahae in conualle: mambrae, sedenti in ostio

2 Hier. 10, 20 6 Gen. 18, 1—5

1 dirrupentur *et infra* dirruptae *M* quoniam *S*: quia *MVLC* 3 periit *MVLC*: perdit *S (499, 7)* 7 In genesi Apparuit autem (*om.* autem *L*) deus abrahae ad *MVLC (cf. v)* hilicem *MV*[2], helicem *V*[1], ylicem *C* 8 manbre *V* sendenti *S* illi *om. MVLC* hostium *S* eius] sui *MVLv* 9 alleuatis *MVC*, eleuatis *L* autem *om. V* 10 occurrit *MVLC* obiam *S* osteo *S*, hostio *V* 13 autem *om. MVLC* 14 arborem *S*, arbore *MVLCv* transibitis *MVLCv* 15 a puero tuo *V* et dixerunt *om. C*

runt: sic facito, ut dixisti. Item in euangelio secundum iohannem: Et caena facta, cum diabolus iam misisset se in cor iudae scarioth, ut eum traderet, sciens iesus quia omnia dedit pater in manus eius et quia a deo exiuit et ad deum uadit, surrexit a caena, et posuit uestimenta sua, et cum accepisset linteum, praecinxit se. deinde misit aquam in peluem et coepit lauare pedes discipulorum et extergere de linteo, quo erat praecinctus. uenit ad simonem petrum. dicit ei ille: domine, tu mihi lauas pedes? respondit iesus et dixit ei: quod ego facio, tu nescis, cognosces postea. dicit ei petrus: non lauabis mihi pedes in aeternum. respondit iesus: si non lauauero tibi pedes, non habebis partem mecum. dicit ei simon petrus: domine, sed non tantum pedes, sed etiam manus et caput. dicit ei iesus: qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus: et uos mundi estis, sed non omnes. sciebat enim quis esset qui traderet eum. propterea dixit: mundi estis, sed non omnes. et postquam lauit pedes eorum, accepit uestimenta, et cum iterum

α dixerunt: fac quod loquutus es. In iohannem cap. XI: Et caena facta cum diabolus misisset se in cor iudae usque beati

μ tabernaculi sui usque qui dixerunt: fac ut loquutus es. Secundum iohannem cap. : Et caena facta quum diabolus se inmisisset in corde, ut traderet eum iudas simonis scariothis usque neque apostolus maior eo qui misit illum. si haec scitis, beati

1 Ioh. 13, 2—17

1 facio (io *expung. m. 2*) *V* euuang. *S* 2 caena *ML*, cena *SVC (sic infra)* iam *om. MVLC* 3 iudę symonis scarioth *C* traderet eum *L*, ihm̄ traderet *V* sciens *Sv*: et sciens *MVLC* 4 manu *MVLC* *uerba* et quia a d. e. e. a. d. uadit *om. MVLC* 5 surgit *in lac. suppl.* V^{2} *(v)* et posuit uestimenta sua *MVLC*: *om. S* 7 peluim *VCv* cępit *S*, cepit *VC* 8 de *SM*: *om. VLC* symonem *MLC* 10 cognosces *S*: scies uero *MVL* (*om. C*), scies autem *v* 12 simon si non *L* lauabero *S*, lauero *M VLC* 13 sed *pr. om. MVLCv* 14 etiam et $MV^{1}LC$ dixit *ML*, et dixit *V* 15 lauet pedes *V* 16 eum traderet *MVLC* 18 uestimenta] *add.* sua *MVLCv*

recubuisset, dicit eis: scitis quid fecerim uobis? uos uocastis me magistrum et dominum, et bene dicitis: sum enim. si ergo ego laui pedes uestros dominus et magister, quanto magis et uos debetis alter alterius lauare pedes? exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego facio uobis, etiam uos faciatis. amen dico uobis, quia non est seruus maior domino suo neque apostolus maior eo qui misit illum. haec scientes, beati estis, si feceritis ea. Item ad timotheum I: Vidua eligatur non minus annorum sexaginta, quae fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis habens testimonium, si filios nutriuit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est. Item in genesi: Et produxit ad eos symeon, et adtulerunt aquam et lauauerunt pedes.

eritis, si feceritis ea. Ad timotheum I cap. XVI: Vidua eligatur non minus annorum sexaginta usque si omne opus bonum subsequuta est. In genesi cap. : Et produxit ad eos symeon et attulerunt aquam et lauauerunt pedes eorum. *α*

eritis, si feceritis ea. Ad timotheum I cap. VI: Vidua eligatur non minus sexaginta annorum usque si omne opus bonum subsequuta est. Item in genesi cap. XXXV: Eduxitque ad eos simeon et introductis domum adtulit aquam et lauerunt pedes suos. *μ*

9 I Tim. 5, 9 et 10 13 Gen. 43, 23 et 24

1 recumbuisset *S* uocastis *SV*: uocatis *MLCv* 2 magister et dn̄e *Cv* sum etenim *V²LCv* 3 quanto magis *S*: *om. MVLCv* 5 facio *S*: feci *MVLCv* etiam *S*: etiam et *MVL*, ita et *Cv* 6 amen amen *MVLCv* quia *om. Cv* 8 eritis *MVLCv* 9 prima *M*, *om. V* 11 enutriuit *L* sanctorum *om. M* 13 bonum *om. S (sed cf. 585, 6), in lac. suppl. V²* ad *(s. lin. add. m. 1) S* 14 symeon *MLC*: simeon *S* *uerba* symeon—pedes *om. V, sed uacua est tota linea* attulerunt ad eos *C* lauerunt *MLC* pedes] *add.* eorum *ML*, *add.* suos *Cv*

CXLII.

OMNIA IN GLORIAM VEL IN NOMINE DOMINI FACIENDA.

Apostolus ad corinthios I: Siue manducatis siue bibitis siue facitis aliquid, omnia in gloriam dei. Item ad colossenses: Omnia quaecumque facitis in uerbo uel in opere, omnia in nomine domini nostri iesu christi, gratias agentes deo patri per ipsum.

CXLIII.

DE SANCTA VITA SAMVHELIS ET PAVLI APOSTOLI, QVOD NON CAPTI SINT AVARITIA.

In regnorum I: Et cum epulatus fuisset samuhel cum omnibus uiris israhel usque ad satietatem, dixit ad omnem

α CXXXVII. OMNIA IN GLORIA VEL IN NOMINE DOMINI ESSE FACIENDA. Ad corinthios cap. LII: Siue ergo manducatis siue bibitis uel aliud quod facitis, omnia in gloria dei facite. Ad colosenses cap. XV: Omne quodcumque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine domini iesu christi.

DE SANCTA VITA SAMVHELIS ET PAVLI APOSTOLI QVOD NON SVNT CAPTI AVARITIA. In libro regnorum I cap. :

μ CXXXVI. OMNIA IN GLORIA VEL IN NOMINE DOMINI ESSE FACIENDA. Apostolus ad corinthios I cap. XI: Siue ergo manducatis siue bibitis uel aliud quid facitis, omnia in gloria dei facite. Ad colosenses cap. V: Omne quodcumque facitis in uerbo aut in opere usque deo et patri per ipsum.

CXXXVII. DE SANCTA VITA SAMVHELIS ET PAVLI APOSTOLI QVOD NON SINT CAPTI AVARITIA. In libro samuhelis I cap.

3 I Cor. 10, 31 5 Col. 3, 17 11 I Regn. 11, 15 12 I Regn. 12, 1—5

2 gloriam *S*: gloria *MVLC (296, 2)* nominem *S* dei *C* esse facienda *MLC* 3 apostolus ad corinthios I *SM,* in epistola ad corint. I *L,* ad ***corintios *C, om. V* 4 bibetis *S,* bibatis *C* facitis aliquid *S*: aliud quid facitis (faciatis *C*) *MVLCv* gloria *L* dei] *add.* facite *MVLCv* 5 colosenses *SMLC,* colos *V* quecumquae *S* 6 nostri *MVLC (608, 7)*: *om. Sv* christi] *s. l. add.* facite *V*[2] 7 deo patri *608, 8*: deo *S,* patri *MVLC,* deo et patri *v,* τῷ θεῷ πατρί 9 samuelis *VC* 10 sint capti *MVLC* 11 in] *add.* libro *MVLC* aepulatus *MLC* samuel *VLC* 12 omnem *om. C*

uirum israhel: ecce audiui uocem uestram per omnia quaecumque dixistis mihi, et constitui regem super uos. et nunc ecce quia rex praecedit ante uos. et ego senui, oportet ut requiescam: filii autem mei uobiscum sunt. et quoniam conuersatus sum coram uos a iuuentate mea usque in hodiernum diem, ecce ego sum. respondete contra me coram domino et coram christo eius. si uitulum alicuius accepi, aut si asinum alicuius abstuli, aut si quemquam potentia nocui, aut si aliquem pressi, aut si ex alicuius manu accepi pro exoratione uel corrigiam calciamentorum: dicite aduersum me, et reddam uobis. responderunt ad samuhel dicentes: neminem nocuisti per potentiam, nec pressisti nos, nec accepisti quicquam de manu cuiusquam. et dixit samuhel ad populum: testis est dominus in uobis, et testis est christus eius in hodierna die, quia non inuenistis in manu mea nihil. et illi dixerunt: testis est. Item in actibus apostolorum paulus apostolus ad episcopos uel discipulos suos: Argentum

Et quum aepulatus fuisset samuhel cum omnibus uiris et illi dixerunt: testis est. In actibus apostolorum cap. : Aurum α

XXVIII: Dixit autem samuhel ad uniuersum israhel: ecce audiui uocem uestram iuxta omnia quae loquuti estis ad me et constitui super uos regem usque quia non inueneritis in manu mea quippiam et dixerunt: testis. In actus apostolorum cap. LV: μ

17 Act. 20, 33—35

1 istrahel *S* 4 sunt *om.* *MV*¹*LC* sunt uobiscum *V*² quoniam *S*: quia *MVLC* 5 coram (*om.* uos) *C*. coram uobis *V*²*r* iuuentate *S*, iuuentute (u *ex* a *corr.*) *V*, iuuentute *MLC* odiernum *S* 6 ego *om.* *MVLC*, *s. lin. add.* paratus *V*² respondete *MV*¹, respondite *S*, respondente *C*, respondere *V*² contra me *om.* *MVLC* 8 potentiam *M* 9 si *ante* aliquem *om.* *V* obpressi *ML*, oppressi *VCv* ex *om.* *MV*¹ accepi] munus accepi *Cv* 10 aduersus *MVLC* 11 samuel *LC* (*sic infra*) 12 per potentiam nocuisti *V* nec *pr.*] et *S* pressisti *S*, obpressisti *L*, obpraesti *M*, oppressisti *VCv* 13 cuiusquam] alicuius *Cv* 14 est *pr.* *om.* *C* *uerba* in uobis e. t. e. christus *om.* *V*¹, *s. lin. add.* et xp̄s *V*² 15 non *expunx.* *V*² 16 *uerba* paulus a. a. e. u. d. suos *om.* *MVLC* 17 episcopos *S* argentum uel *in lac. suppl.* *V*²

et aurum aut uestimentum nullius uestrum concupiui. ipsi scitis quia ad ea quae mihi necessaria erant in omni usu meo et eorum qui mecum sunt manus istae praesto fuerunt. omnibus uobis demonstraui quoniam sic laborantes oportet auxiliari infirmis et memores esse uerborum domini iesu, quia ipse dixit: beatius est magis dare quam accipere.

CXLIIII.

QVOD DOMINVS FONS VITAE NVNCVPETVR.

In hieremia propheta: Domine, omnes qui te derelinquunt confundantur: discedentes a terra euertantur, qui dereliquerunt fontem uitae dominum. Item illic: Exhorruit caelum super haec uehementer, dicit dominus: quoniam haec

α et argentum aut uestimentum nullus uestrum concupiui usque beatus dare quam accipere.

CXXXVIIII. QVOD DOMINVS FONS VITAE NVNCVPETVR. In hieremia cap. : Domine, omnes qui te derelinquunt confundantur: descende a terrae reuertantur, quia dereliquerunt fonte uiae domini. Item cap. : Duo mala fecit populus meus: me dere-

μ Argentum aut aurum aut uestem nullius concupiui. ipsi scitis usque beatius est magis dare quam accipere.

CXXXVIII. QVOD DOMINVS FONS VITAE NVNCVPETVR. In hieremia cap. : Domine, omnes qui te derelinquunt confundentur usque uiuentium dominum. Item in hieremia cap. : Obstupescite, caeli, super hoc, et portae eius, desolamini usque cisternas

9 Hier. 17, 13 11 Hier. 2, 12 et 13

2 *uerba* quia ad ea q. mihi *om.* V^1, quoniam manus istae parauerunt quae *suppl. in lac.* V^2 ad *om. MLC* 3 *uerba* mecum s. m. istae pra | *om.* V^1, *in lac. suppl.* mecum V^2 | esto fuerunt (esto *expung. m. 2*) *V* 4 demonstrans quia *MVLC (sed cf. 589, 1)* 5 infirmis *MVLC (589, 2)*, infirmibus *S* esses *S* 6 beatus V^1L 8 uite *S* noncupatur *M* 10 a terra euertantur (euert- *C*) *SMLC*: a te reuertantur *V* qui] quia V^2, quoniam *v*, ὅτι derelinquerunt *SM* 11 uenam aquarum fontem uitae *C (cf. v)* domini MV^1LC illic] in hieremia (iher- *C*) *MLC*, ubi supra *V* exorruit *MVL* 12 caesum *S*, *caelum *M* sup hoc *Cv* quoniam ** (*ras.* ue) *S*, quia MV^2LC, qui V^1

duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt, fontem aquae uiuae, et foderunt sibi lacus detritos, qui non poterunt aquam continere. Item in esaia propheta: Ecce enim rex iustus regnauit, et ego suscitaui regem cum iustitia et principem cum iudicio: imperabit, et erit homo, abscondens sermones suos, et abscondet se sicut ab aquae ictu: et apparebit in sion sicut fluuius praeclarus in terra sitienti. Item illic: Quoniam erupit in deserto aqua et riui in terra sitienti: et quae sine aqua est, erit in paludes: et in sitienti terra erit fons aquae. Item iohel propheta: Et fons de domo exiet et adaquauit agmen. Item secundum iohannem: In nouissimo autem die illo magno diei festi stabat iesus et

linquerunt, fontem aquae uiue, et foderunt sibi cisternas. In esaia α
cap. : Et regnabit rex iustus, et sapiens eris usque sicut fluuius praeclarus in terra sitienti. Item cap. : Quia fluxerunt in deserto aquae et torrentes in solitudine. In iohel cap. : Et fons de domo domini egredietur et adaquabit torrentem spinarum. In iohanne cap. VII: Si quis sitis, ueniat et bibat.

dissipatas, quae continere non ualent aquas. Item in esaia cap. μ
: Ecce in iustitia regnabit rex et principes ⟨cipes *in ras.*⟩ in indicio praeerunt usque sicut riui ⟨*in ras.*⟩ aquarum in siti. Item cap. : Effundam enim aquas super sitientem et fluenta super aridam usque quasi salices iuxta praeterfluentas aquas. In iohel cap. : Et fons de domo domini egredietur et inrigabit torrentem spinarum. Secundum iohannem cap. VII: In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat iesus et clamabat

3 Es. 32, 1 et 2   8 Es. 35, 6 et 7   10 Ioel 3, 18   11 Ioh. 7, 37—39   22 Es. 44, 3 et 4

1 malae *L*   derelinquerunt *MV*, dereliquaerunt *L*   2 uiuae *SCv*: uitae *MVL*, ζῶντος *Alx.*   sibi iocos detr. quia *C*   potuerunt *MVLC*   3 rex stus *V*[1]   4 regnabit *L*   5 iudicio] *add.* et *V*[2]   imperauit *MVC*, imperaui *L*   abscondes *S*   6 abscondit *S*   se *om.* *C*   hictu *S*   7 illic] in esaia (is- *L*, ys- *VC*) *MVLC*   8 quoniam *S*: qui *M*, quia *VLC*   aquae *S*   siciente *V*   9 paludes *SMVLC*, ἕλη   sitienti (*om.* in) terrę *L*   10 fonns *S*   aquae] uiuae *add.* *MVLC*[1]   ioel *VC*   **exiet *L*   11 et *om.* *C*   adaquauit agmen *SMVLC*   12 dię *et* dięi *S*

clamabat dicens: si quis sitit, ueniat ad me et bibat. qui credit in me, sicut dixit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquae uiuae. hoc autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes. Item in psalmo XXXV: Inebriabuntur ab uberibus domus tuae, et torrentem uoluntatis tuae potum dabis eis. quoniam aput te est fons uitae, et in lumine tuo uidebimus lumen.

α In psalmo XXXV: Inebriabuntur ab uberibus domus tuae. EXPLICIT.

μ dicens: si quis sitit usque hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. In psalmo XXXV: Inebriabuntur ab ubertate domus tuae usque et in lumine tuo uidebimus lumen.

4 Ps. 35, 9 et 10

1 clamauit *V* si quis *Sv*: qui *MVLC* bibat] *add.* et *L* 2 dicit *Lv* scribtura *S* uentrę *S* 3 uitae *M* 4 credentes] *add.* in eum *MVLCv* XXXI *V*, XXX *C* 5 ubertate *Cv* torrente *VLCv* uoluntatis *SMV*: uoluptatis *LCv* 6 tuae *om.* V^1 potum dabis eis *S*: potabis eos *MVLCv* est *om.* V^1, ∸ *post* uitae *add.* V^2 7 lumē *S* EXPLICIT TESTIMONIORVM | *add. manus saec. XI:* liber beati augustini contra donatistas et ydola | *S*, EXPLICIT *M*, EXPLICIT LIBER SPECVLVM *L*

INDEX SCRIPTORVM.

*) Numeri ad dexteram inclinati uersus interpretationis graecae indicant.